Vår Bygd 1891–1991

Bygdehistoria från sydvästra Frändefors

Vår Bygd 1891–1991

Trycket på pärmen föreställer stugan på ”Rafeltere”, Binäs, tecknad av Uno Johansson.

Samtliga kartor är godkända ur sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 1996-11-15, enligt beslut Dnr 601-96-5124.

Ur Gula Kartan, Copyright © Lantmäteriverket, Gävle. Medgivande 97.0236

Utgiven av föreningen Vår bygd 1891
c/o Arne Hallsten
Kopperud Pl1276
460 64 FRÄNDEFORS
Tel: 0521-43067

Innehållsförteckning

Förord……. 7
Arne Hallsten

Inledning…… 8
Arne Hallsten

GÅRDSHISTORIA …… 11

Binäs…… 11
Hästefjord…… 34
Kopperud…… 39
Laxfisket…… 53
Rotenäs…… 58
Rösebo…… 92
Skarbo…… 108
Sundsholm…… 125
Tjärtakan…… 128
Torsbo…… 146
Trombäljen…… 158
Öna…… 186

Byggnader…… 199
Arne Hallsten

Kommunikationer…… 201
Arne Hallsten

Kvinnor och hemarbete…… 204
Arne Hallsten

Nöjen…… 206
Arne Hallsten

Jakt och fiske…… 208
Uno Johansson

Begravningar…… 211
Kerstin Larsson

50-årsminne av förlisning…… 217
Robert Dahlgren

Minnen från Krigsåren…… 219
Arne Hallsten

Minnen från Lönnebergshage och Rotenäs…… 224
Bele Olsson

Manne på Smékulten…… 225
Foto av Ingvar Joelsson

Bilder från kvarnen…… 227
Foto av Börje Strömberg

Skörbo förr och nu…… 231
Bele och Törner Olsson

En tröskdag med vandring 1935…… 232
Arne Hallsten

Från fotogenlampa till glödlampor…… 232
Arne Hallsten

Isupptagning…… 233
Arne Hallsten

En hästresa till Uddevalla…… 234
Arne Hallsten

En semesterresa 1948…… 235
Arne Hallsten

Historier, ofog och spektakel…… 236
Tidningsnotiser…… 237

FÖRENINGAR…… 238

Logen 2174 Dalslands Sköld…… 238
Rösebo Sångföreing…… 239
Sydvästra Frändefors Lantmannaförening…… 239
Frändefors skyttegille…… 239
Frändefors Ungdomsförening…… 241
Rösebo Missionsförening…… 242
Skarbo kyrkliga syförening…… 243
Frändefors Västra SLU-avdelning…… 243
Frändefors Västra SLKF-avdelning…… 245
Frändefors Västra BF-avdelning…… 245
Frändefors Västra Bygdegårdsförening 246
Orienteringsklubben Roto…… 247
Tjur- och Baggförening…… 248
Vår Bygd 1891…… 248

SKRIVELSER av Anders Andersson, Binäs (Bokhållaren)..... 252

Tankar och kalkyler, (Före år 1920)…… 252
Gode vän! (År 1924)…… 256
En gammal vägfråga, (Före år 1931)…... 257
Till Landshövdingen, (År 1931)…… 258
Till Stadsingenjör, den 8 oktober 1935.... 259
Brev till Landshövding, (År1935–36)…... 260
Till Vägingenjören, (År 1936)…… 262
Vägförslaget, (År 1937)…… 263
Föreslagen vägomläggning…… 265

Egna anteckningar…… 267

Förord

Du har nu framför dig en bok, där bilden på framsidan är ett avritat foto på stugan i Rafeltere (Binäs nr. 27). Vi har i boken försökt beskriva en del av bygdens historia mellan åren 1891 till 1991.
Idén växte fram, när vi i en studiecirkel skulle kartlägga emigrationen från Frändefors församling. För att få fram dessa uppgifter användes husförhörslängder. När dessa rullades fram och vi ibland fick se namn på personer som vi träffat och hört talas om i vår barndom, vaknade intresset. Vem var de? Var bodde de? Hur såg det ut i bygden? Vad levde de ofta stora familjerna av? Det blev många frågetecken. Vi ville veta mer om vår hembygd.
I Studieförbundet Vuxenskolans regi startades 1985 en studiecirkel, ”På jakt efter en hembygd”.
Snart kom vi underfund med att de uppgifter som kom fram, måste på något vis dokumenteras. En viktig uppgift för oss var att våra barn, ungdomar och efterkommande, skulle få veta vem som bott här och hur deras hembygd tidigare såg ut och hur den förändrats.
Vi förstod snart att vi måste begränsa oss till ett mindre område. Det blev då naturligt med den del som benämns sydvästra delen av Frändefors socken, området sammanfaller i stort sett med det som tidigare var Rösebo valdistrikt. Vi bestämde också att begränsa oss till de senaste hundra åren, räknat från 1891. Mycket av det som hänt tidigare är dokumenterat i Frändeforsboken.
Efter inledningen i varje hemman finns ett register där alla ställen försetts med: ***Ett nummer, sida i husförhörslängd 1891–95 och ägare eller motsvarande***. Numreringen börjar på de ställen som är med på 1891 års karta, därefter kommer övriga. Personer som bott på respektive ställe har försetts med **fet** stil. På kartan i början och slutet av boken, är alla ställen försedda med ovanstående nummer.
På de platser där det 1891 fanns hus men nu är borta, pågår uppsättning av stolpar med skylt. Där står angivet: ***Gårdsnamn med nummer, namn på stället*** (om sådant finns) och ***Vår Bygd 1891***”.
Vi har försökt få med alla personer som bott i bygden under dessa hundra år, med namn och födelseår. Undantag är några pigor och drängar, som flyttat ofta och bara bott här en kort tid. I en del äldre familjer, kan finnas barn som inte är med, då de flyttat hemifrån eller avlidit före 1891.
När ägareförhållande har angivits, är uppgifterna antingen från köpebrev eller lagfart. Även fritidshus har tagits med.
Vi har om det varit möjligt angivit hustruns flicknamn.
Som amatörer är det ingen lätt uppgift att skriva en bok, vi ber därför om överseende med de fel och brister, som är oundvikliga vid en sådan här dokumentation.
Ett stort tack till alla som bidragit med uppgifter och foton samt på olika sätt stöttat och uppmuntrat oss.

Kopperud i september 1997
Arne Hallsten

Inledning

"*Vår Bygd*" omfattar sydvästra delen av Frändefors socken, bestående av hemmanen Binäs, Hästefjord, Kopperud, Laxfisket, Rotenäs, Rösebo, Skarbo, Sundsholm, Tjärtakan, Torsbo, Trombäljen och Öna.
Vi har utgått från konceptblad till 1891 års karta i skala 1:20 000. Geografiskt avgränsas bygden i söder mot Siviken och sydväst av gräns mot Bohuslän. I väster gräns mot Färgelanda kommun. I norr mot V. Bodane och Grunsbo. I öster mot invallningskanalen och sjön Hästefjorden. Gården Hästefjord som ligger utanför detta område, har tagits med för att vi tycker den har samhörighet med bygden.
Området benämndes innan laga skifte på 1800-talet för "*Frändefors västra skogelag*".
Bygden hade efter sjön Hästefjordens sänkning 1868 förändrats, där det förut varit sjö hade det på stora områden blivit bördig åkermark. Även om marken 1891 sjunkit en del var det stora arealer som brukades.
År 1891 sänktes också vattennivån i Bodaneälven genom att kvarnfallen i Tjärtakan och Trombäljen bortsprängdes.
Bygden var 1891 en jord- och skogsbruksbygd med djurskötsel. Här bodde och verkade också olika hantverkare, såsom skomakare, skräddare, snickare, smeder m.fl. och här fanns också kvarn, såg och handelsbodar.
Ett jordbruk var vid den här tiden självförsörjande med produkter från egna gården. På varje gård fanns djur och det framställdes mjölk; smör; ost; kött, fläsk, ägg m.m. och det odlades korn, havre, vete, råg, potatis, frukt och grönsaker. Från fåren fick man ull och det odlades lin, varav det blev material till kläder och tyger.
För att få pengar till inköp av viktiga saker, såldes en del av dessa produkter till någon handelsbod, mejeri eller slaktare. En del produkter såldes i städerna Vänersborg och Uddevalla.
Även i torp och backstugor fanns en del av detta. I allmänhet var det stora familjer och ofta ont om mat, trots att det ständigt uppodlades ny mark. Många hade därför tidigare emigrerat till USA och detta fortsatte in på 1900-talets början. Några arbetade under sommarhalvåret i Norge och en del flyttade dit.
Många förekommande arbeten utfördes av kvinnor, som oftast också skötte mjölkningen. Flera av kvinnorna hade extra arbete med sömnad, spinning, stickning, vävning m.m. , någon var "jordemor" (barnmorska).
Jordbruksarbetet utfördes delvis för hand och med primitiva redskap, vilket gjorde att jorden kanske inte blev tillräckligt bearbetad och bristen på näring gjorde att det blev dåliga skördar.
Olika typer av redskap började dock användas och hästen blev vanlig som dragare. Skördarna blev större och det medförde fler djur på gårdarna, vilket gjorde att det blev mera gödsel.
Täckdikning av åkermark, förädlat och bättre utsäde tillsammans med användning av konstgödsel, förbättrade ytterligare skördarnas storlek. Tack vare detta klarade vi oss ganska bra under andra världskriget, då Sverige i flera år var avstängt från omvärlden.
Vägarna i bygden, både allmänna och enskilda, har sedan sekelskiftet från att ha varit nästan ofarbara med hästfordon, i olika etapper genomgått omfattande förbättringar.
Ett stort framsteg var när det i början av 1940-talet kom elektricitet till bygden och telefon blev mera allmän.

Efter kriget började traktorer med olika maskiner bli vanliga i jordbruket. I och med detta blev arbetskraft överflödig på landsbygden, men eftersom industrin i början var i behov av arbetskraft var det många som fick arbete där.
På 1940 och 50-talet började flykten från landsbygden. I början gick det arbetarbussar till industrierna i Uddevalla, Vänersborg, Vargön och Trollhättan, men många framför allt ungdomar, flyttade till städerna.
Lantbrukarnas ekonomiska föreningar började alltmer ta hand om de flesta av jordbrukets produkter.
På 1950-talet företogs en ny invallning av gården Hästefjord och senare alla gårdar som låg norr om vägen Rösebo – Brasmerud, vilket medförde att mycket av de arealer som sjön tagit tillbaka nu åter blev brukningsbara. Här tillkom nu under några år många arbetstillfällen och många av gårdarna fick tillgång till god jordbruksmark.
Men tiderna har förändrats och numera är det en liten del av jordbrukets produkter som används i det egna hushållet, det mesta köps i livsmedelsaffär.
På grund av de rationaliseringar som skett i jordbruket, täckdikningar, bättre jordbearbetning, bättre djurmaterial och mera konst- och naturgödsel, har det i stället för brist på mat som tidigare var vanlig, nu blivit ett överskott på mat och produkter från jordbruket.
Dålig lönsamhet och mycket arbete med djuren, har emellertid gjort att det numera är ett fåtal lantbrukare i bygden som har mjölkkor. Ladugårdarna står tomma och gårdsägarna har arbete vid sidan om jordbruket.
De hantverkare som tidigare fanns är borta och kvarn, såg och handelsbodar har lagts ner.
I bygden finns dock några småföretag och på de senare årtionden har det uppförts många villor med unga familjer. En stor del av dessa har flyttat från tätorter och återvänt till hembygden.
På grund av närheten till tätorterna, har de flesta familjer en eller flera som jobbar där men tillbringar fritiden i hembygden.
En väl fungerande bygdeskola med 40–50 elever i åldern 6–9 år, finns fortfarande kvar i Rösebo.

Binäs

Binäs ligger utefter sjön Hästefjordens västra strand, gården är delad i Södra och Norra Binäs. Efter sjöns sänkning år 1868 tillkom en del mark bl.a. Ängsö.
1891 fanns i Binäs 18 gårdar, 8 torp, 1 backstuga, och här bodde omkring 117 personer. 1991 finns här 11 lantbruksfastigheter och 15 villafastigheter med 60 personer boende. Här finns också 7 platser med sommarboende.
Norra Binäs har haft en del utmarker i Trombäljen, på väster sida om Bodaneälven, Binäs nr. 24, 25 och 26.
Södra Binäs har haft sina utmarker i Torsbo, söder om sjön Åskagen, Binäs nr. 27 och 47.

Jutemyren i Sundals dombok står att år 1658, slog salig Anders Persson ihjäl två jutar (danskar) innan han själv dog. Troligen har platsen fått sitt namn efter denna händelse.
Môlberget (mordberget), är en plats där enligt gammal sägen, danskar under ofredsåren blivit jagade ut i sjön. Vid sjöns sänkning 1864–68, hittades på denna plats en rostig värja eller sabel, vilket kanske kan bevisa sanningshalten i denna sägen. En kanonkula har tidigare funnits på Granhöjd, som enligt sägen skulle ha kommit från kriget med danskar.
Vattnegatan var en uttagen väg från gårdarna i södra Binäs ner till sjön, för att djuren skulle få tillgång till vatten. Den var 18 meter bred för att djurskockar skulle kunna mötas på väg till och från sjön.
Ormtången var en plats där det ibland förekom dans och lekar. På midsommarafton restes här majstång och bygdens ungdomar samlades, många kom med båt från andra sidan sjön för att fira midsommar här.

Allmänna landsvägen från Frändefors till Uddevalla går rakt genom hemmanet. En episod från 1950-talet då det dagligen gick bussar förbi Binäs över Siviken till Vänersborg. En gumma som stod vid vägkanten och väntade på buss till Vänersborg, hade hört talas om att Utters buss skulle köra turistresa till Paris. När det så kom en buss var hon osäker på om det var rätt buss, så hon frågade chauffören, *"Går denne bussen tä Paris elle går den tä Sivika"*.

Binäs nr. 1 ***Lugnet.***
Sid. 51 Brukare Lars Andersson.
Binäs nr. 2 ***Änga.***
Sid. 48 Brukare Erik Johan Andersson.
Binäs nr. 3 ***Ängera.***
Sid. 49 Brukare Olof Andersson.
Binäs nr. 4 ***Nordgården (Nolgårn).***
Sid. 50 Brukare Erik Jansson.
Binäs nr. 5 ***Nordgården*** **(*Nolgårn*).**
Sid. 48 Brukare Fader Andreas Hansson.
Binäs nr. 6 ***Torpet vid Laxevägen.***
Sid. 53 Brukare Lars Olsson.
Binäs nr. 7 ***Brunnane.***
Sid. 49 Brukare Andreas Andersson.
Binäs nr. 8 ***Hasslekroken.***
Sid. 44 Brukare Enk. Anna Thorstensdotter.
Binäs nr. 9 ***Hästhagen.***
Sid. 50 Brukare Erik Olsson.
Binäs nr. 10 ***Stenkasera*** **(*vid Kalvhagen*).**
Troligen obebodd 1891
Binäs nr. 11 ***Kalvhagen.***
Sid. 45 Brukare Erik Andersson d. y.
Binäs nr. 12 ***Framgårn.***
Sid. 45 Brukare Anders Andreasson.
Binäs nr. 13 ***Ekeskogen.***
Sid. 41 Brukare Erik Larsson.
Binäs nr. 14 ***Augustssons.***
Sid. 42 Brukare Lars Andersson.
Binäs nr. 15 ***Sven Pettersegårn.***
Troligen obebodd 1891.
Binäs nr. 16 ***Jan Svensas.***
Sid. 42 Brukare Enkan Karin Andersdotter.
Binäs nr. 17 ***Granhöjd.***
Sid. 43 Brukare Undt. Anders Jansson.
Binäs nr. 18 ***Gatan., Ekbergs.***
Sid. 41 Brukare Andreas Jansson.
Binäs nr. 19 ***Brinken, Johns.***
Sid. 46 Brukare Föräld. Jan Johansson.
Binäs nr. 20 ***Brinken.*** **(*Mandos*)**
Sid. 43 Brukare Erik Andersson d. ä.
Binäs nr. 21 ***Bråten.***
Sid. 45 Brukare sid. 52 Inh. Anders Svensson.
Binäs nr. 22 ***Hagen.***
Sid. 46 Måg. Brukare Johannes Larsson.
Binäs nr. 23 ***Dunka*** **(*Donka*).**
Sid. 47 Arbetare Olaus Larsson.
Binäs nr. 24. ***Klunkemyren*** **(*enligt karta*).**
Sid. 52 Brukare Anders Svensson.
Binäs nr. 25.
Troligen obebodd 1891.
Binäs nr. 26
Sid. 52 Torpare Sven Olsson.
Binäs nr. 27 ***Rafeltere.***
Sid. 47 Inhyse enk. Kristina Andersdotter.
Binäs nr. 28 ***Stuga vid Röseboviken.***
Binäs nr. 29.
Binäs nr. 30. ***Tomta.***
Binäs nr. 31 ***Sunes.***
Binäs nr. 32. ***Hasslekroken, Unos.***
Binäs nr. 33 1:28 ***Ottossons.***
Binäs nr. 34 ***Wilhelmssons.***
Binäs nr. 35 ***Krantz, Tronebäcken.***
Binäs nr. 36 ***Karl-Eriks.***
Binäs nr. 37 ***Pauls.***
Binäs nr. 38 ***Ekmans.***
Binäs nr. 39.
Binäs nr. 40.
Binäs nr. 41 ***Jacobssons.***
Binäs nr. 42 ***Justina Herlogssons.***
Binäs nr. 43 ***Tryggves.***
Binäs nr. 44 ***Nordlingetomten.***
Binäs nr. 45 ***Bergkvists.***
Binäs nr. 46 ***Hagalund.***
Binäs nr. 47 ***Jonassons.***

Husen på gården Lugnet. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Binäs nr. 1 ***Lugnet.***

Gårdens namn har troligen kommit till för att den ligger skyddad för hårda vindar.
Ägare 1891 **Lars Andersson** f. 1838 i Rotenäs nr. 9, g. 1866 med **Anna-Britta Larsdotter** f. 1843. Barn: **Augusta** f. 1868. **Anders** f. 1871, reste till USA 1898. **Karolina** f. 1874, g. 1906 med Jan Olsson från Långebo, köpte senare Rotenäs nr. 23. **Sofia** f. 1877, g. 1914 med **Richard Olsson** f. 1876 i Långebo. Richard och Jan var bröder. **Charlotta** f. 1883, for till Amerika 1906.
Anna-Britta dog 1897 och Lars som var bror till Olof Andersson i Binäs nr. 3 dog 1921.
Troligen bodde också Anna Brittas bröder här, **Lars Larsson** f. 1849, dog 1905 och **Olof Larsson** f. 1858, dog 1926.
Sofia och **Richard** kom från USA-vistelse 1910 och efter giftermål övertog de gården. Barn: **Olof** f. 1911. **Ellen** f. 1915, g. 1939 med Hernfrid Johansson f. 1907 i Stenshult, där gården övertogs. **Ragnar** f. 1920. **Charlott** f. 1924. Richard dog 1926. Sofia och barnen drev lantbruket vidare. Olof dog 1947 och Sofia flyttade till dottern Ellen i Stenshult 1955, där hon dog 1968.
Ragnar övertog gården, bostadshuset renoverades 1958 och lillstugan revs. Åkermarken arrenderades ut och han jobbade på Uddevallavarvet. Från fastigheten avstyckades 1969 en tomt som varit bebyggd sedan 1935 (Binäs nr. 34).
Charlott som jobbat på televerkstaden i Vänersborg sedan 1955, bodde kvar på gården, men flyttade senare till Vänersborg. Ragnar dog 1972.
Åker och skogsmark köptes då av Sune Johansson som ägde Binäs nr. 2. Byggnaderna med tomtmark avstyckades och köptes 1973 av, **Ulrich Kunz** f. 1942 i Tyskland och **Ingvor Green** f. 1950. Barn: **Ulrika** f. 1971, **Marica** f. 1973, **Vivianne** f. 1975. Familjen flyttade till Österhaninge 1975.
Ny ägare blev då **Nils Karlsson** f. 1936 i Hjärtum, g. 1965 med **Eva Svensson** f. 1952 i Bolstad. Barn, **Linnea** f. 1977. Efter några år flyttade de till Värmland.
Fastigheten köptes 1979 av **Mats Högberg** f. 1956 i Väne-Ryr, g. 1977 med **Marita Karlsson** f. 1958 i Lane-Ryr. Barn: **Håkan** f. 1978, **Björn** f. 1980, **Morgan** f. 1982, **Emil** f. 1984. Familjen sålde fastigheten och flyttade 1988 till Skarbo nr. 15.
Ny ägare blev **Karl Gustaf Olsson** f. 1940 i Uddevalla och **Siv Andersson** f. 1953 i Trollhättan.

Binäs nr. 2 ***Änga.***

Ägare sedan 1885 **Erik Andersson** f. 1855 i Svenningstakan, g. 1878 med **Sofia Andersdotter** f. 1858 i Trombäljen nr. 13. Barn: **Ellen** f. 1880, reste till USA 1903. **Alfred** f. 1882, g. 1929 med **Hilma Hansson** f. 1884 i Öna nr. 6, övertog senare gården. **Per** f. 1887, reste till USA 1904. **Katrina** f. 1889, g. 1923 med Hjalmar Johansson f. 1887 i Siviken, där gården övertogs. **Anna** f. 1892, g. 1922 med Adolf Larsson Dernäs. **Ruth** f. 1896, flyttade till Göteborg 1922 och senare till USA.
Här bodde också Sofias föräldrar, **Anders Svensson** f. 1833 och **Maja Stina Andersdotter** f. 1833 samt sonen **Lars** f. 1864. Anders dog 1903 och Maja Stina dog 1920. Enligt kyrkboken förklaras sonen Lars som obefintlig 1907. Piga på gården var **Anna Kajsa Olsdotter** f. 1855, barn **Frans Robert** f. 1892. Ny ladugård byggdes 1921.

Hos Erik och Sofia Andersson i Änga 1912.

Hilma och Alfred Eriksson, framför huset i Änga.

Höbärgning, Erik Andersson Änga och Karl Andersson Tomta.

Gården övertogs av Alfred och Hilma, som drev lantbruket med kor, hästar och några andra husdjur, som var brukligt vid den här tiden.
Sofia dog 1927. Erik som varit i USA i unga år var pigg och levnadsglad och på 1930-talet var han i USA och hälsade på sina barn.
En gång cyklade han till Upphärad för att sedan åka med tåg till Göteborg, men när han kom till Upphärad hade tåget gått. I stället för att vänta på nästa tåg fortsatte han då på cykel till Göteborg och efter besök där, cyklade han hem igen. Han bodde i lillstugan på gården och dog 1948 vid 93 års ålder.

Erik Andersson i Änga färdig för cykeltur.

Rudolf Wilhelmsson vid lillstugan i Änga.

Rudolf Wilhelmsson f. 1900 i Tjärtakan nr. 19, kom hit som dräng 1948. Han bodde då i lillstugan där Erik tidigare bott. Rudolf var kvar i lillstugan tills 1982, då han flyttade till Ringhem, där han dog 1985.
Alfred och Hilma sålde gården 1954 och flyttade till Kristinelund.

Ny ägare blev **Bertil Johansson** med hustru **Anna Svensson** och barnen **Sune** och **Uno**. Familjen kom från Brunnane (Binäs nr. 7) och dessa gårdar lades ihop. Det gamla bostadshuset som var byggt 1858 renoverades.

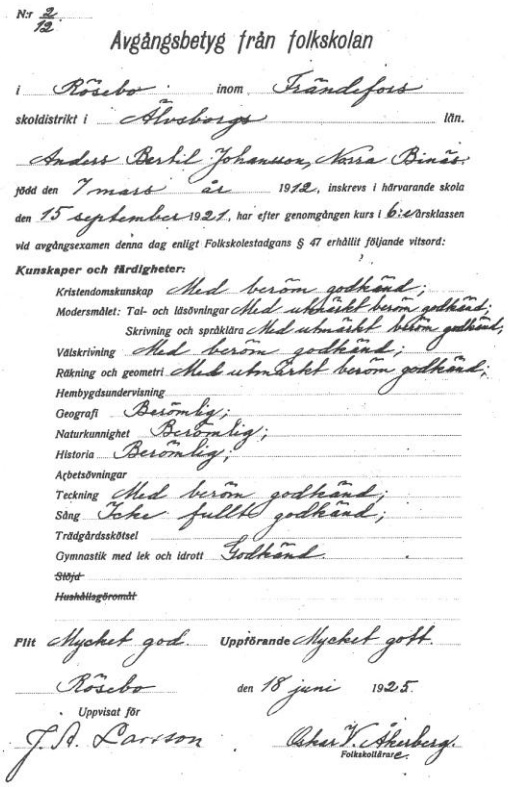

Nr 2/12

Avgångsbetyg från folkskolan

i Rösebo inom Frändefors

skoldistrikt i Älvsborgs län.

Anders Bertil Johansson, Nära Binäs

född den 7 mars år 1912, inskrevs i härvarande skola

den 15 september 1921, har efter genomgången kurs i 6:e årsklassen

vid avgångsexamen denna dag enligt Folkskolestadgans § 47 erhållit följande vitsord:

Kunskaper och färdigheter:

Kristendomskunskap Med berom godkänd;
Modersmålet: Tal- och läsövningar Med utmärkt berom godkänd;
Skrivning och språklära Med utmärkt berom godkänd;
Välskrivning Med berom godkänd;
Räkning och geometri Med utmärkt berom godkänd;
Hembygdsundervisning
Geografi Berömlig;
Naturkunnighet Berömlig;
Historia Berömlig;
Arbetsövningar
Teckning Med berom godkänd;
Sång Icke fullt godkänd;
Trädgårdsskötsel
Gymnastik med lek och idrott Godkänd.
~~Slöjd~~
~~Hushållsgöromål~~

Flit Mycket god. Uppförande Mycket gott.

Rösebo den 18 juni 1925.

Uppvisat för

J. A. Larsson Oskar V. Åberg
Folkskollärare

Bertils avgångsbetyg från Rösebo skola 1925.

Tomtmark avstyckades från gården 1970 (Binäs nr. 32) och där byggdes en villa av sonen **Uno** f. 1946, g. 1971 med Karin Jonsson f. 1942 i Gestad.

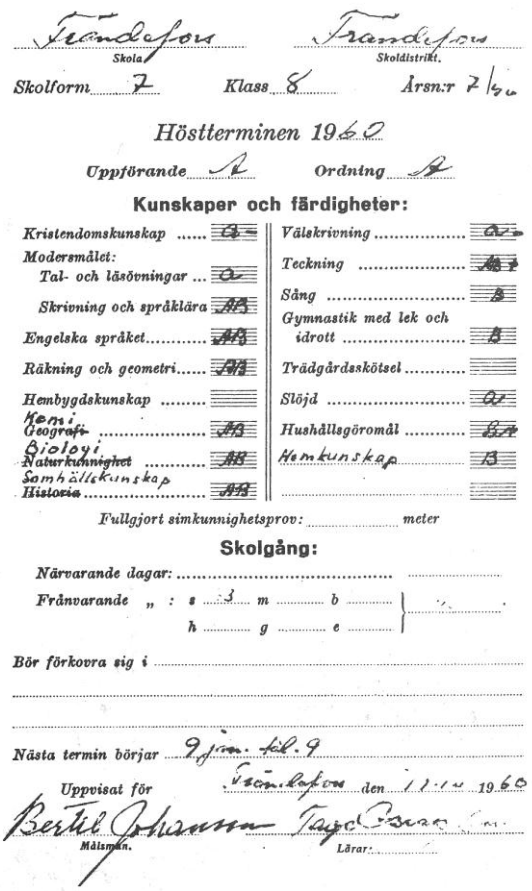

Skola: Trändefors — Skoldistrikt: Trändefors

Skolform 7 — Klass 8 — Årsn:r 7/60

Höstterminen 1960

Uppförande A — Ordning A

Kunskaper och färdigheter:

Kristendomskunskap	A	Välskrivning	A
Modersmålet: Tal- och läsövningar	A	Teckning	AB
Skrivning och språklära	AB	Sång	B
Engelska språket	AB	Gymnastik med lek och idrott	B
Räkning och geometri	AB	Trädgårdsskötsel	
Hembygdskunskap		Slöjd	A
Kemi, Geografi	AB	Hushållsgöromål	B
Biologi, Naturkunnighet	AB	Hemkunskap	B
Samhällskunskap, Historia	AB		

Fullgjort simkunnighetsprov: ..... meter

Skolgång:

Närvarande dagar: .....

Frånvarande „ : s 3 m ..... b ..... h ..... g ..... e .....

Bör förkovra sig i .....

Nästa termin börjar 9 jan. kl. 9

Uppvisat för Trändefors den 11/4 1960

Bertil Johansson — Tage Persson

Målsman. — Lärar.

Unos betyg från klass 8 i Rösebo skola.

Gården köptes 1976 av sonen **Sune** f. 1944, g. 1975 med Birgitta Bengtsson f. 1946 i Trollhättan. En tomt avstyckades (Binäs nr. 31), där Sune och Birgitta byggde en villa 1983 och familjen fortfarande bor.
Anna dog 1984 efter en tids sjukdom.
Sune och Birgitta driver gården, tillsammans med arrenderad mark, med bl.a. potatisodling och svinuppfödning. Här finns också en gårdsbutik. Bertil bor kvar på gården.

Binäs nr. 3 ***Ängera.***

Ägare 1891 **Olof Andersson** f. 1841 i Rotenäs nr. 9, g. 1876 med **Karolina Andersdotter** f. 1846 i Katthol-men, som avlidit 1885. Barn, **Axelia** f. 1877.
Olof hade köpt gården 1875. År 1891 köpte Olof för 1200 kronor, en landvinningslott efter sjösänkningen som kallades Litt O. o (Binäs nr. 28). På gården fanns också ett torpställe (Binäs nr. 6).
I ett brev som Olof skrivit till en broder den 15 maj 1892 berättar han bl.a.: *"Jag får tala om att fiskningen går utmärkt bra vi har inte fått mycke panka men vi har fått stor mört och granna jedder å mängda med lake på refva, så vi har fiskat en 30 skålpund på qväl nu med våren men hur de andre har fått det vet jag inte men de har varit lika ihålliga som vi om qvällarne såsom Önnane och Röseboane, men Lars och Erik nämner jag inte för de har varit ute både qväl och môra. Och så vill du väl veta hur Andreas fiskar han sofver sig en god möra och en god midda och så mot kväl drar han upp sig några mörtar till refva å så får han sig en 3 eller 4 pund jedda å lake nu har jag inget mer att berätta om fiskningen men jag har såldt fisk för något öfver 60 kr. Så får jag omtala hur våren har gådt den har varit torr och god och jag har sått hafren ifrån mig men jag har inte sätt några potatis men det har gått smått för mig med våren för jag har haft mycke med plöjing på sjöbottnen och fiskningen har hindrat också."*
Axelia gifte sig år 1896 med **Johan Andersson** f. 1868 i Kopperud nr. 6, de övertog gården för 2. 000 kr. Barn: **Anna** f. 1897, g. 1920 med Karl Larsson f. 1896 i Högen, arrenderade senare Stuverud. **Edit** f. 1900, g. 1922 med Linus Nilsson f. 1895 i Högen, köpte gård i Årberg. **Elin** f. 1902, g. 1927 med Anders Hallsten Andersson f. 1900 i Kopperud nr. 8, där gården övertogs. **Anders** f. 1905, g. 1930 med **Hilma Andersson** f. 1904 i Kopperud nr. 8, övertog senare gården.
Det byggdes ny ladugård 1911. Omkring 1930 genomfördes ett täckdikningsarbete på gården och granngårdarna. Det bildades en förening för att ordna medel för täckdikningen och Johan utsågs att förvara föreningens ritningar och handlingar. Johan var intresserad av jakt och fiske.

Johan Andersson med hästar framför ladugården.

Axelia och Johan Andersson i Ängera med barnen, Elin, Edit, Anders och Anna.

Anders och **Hilma** köpte gården 1930, priset var 6000 kronor för fasta egendomen och 4000 kronor för lös egendom. Barn: **Anna-Lisa** f. 1932, g. 1951 med John Andersson f. 1929 i Lane-Ryr, bodde några år i "Lilla Granhöjd" (Binäs nr. 17), innan de köpte Kopperud nr. 9. **Arne** f. 1934, bor i Brålanda.

När gården övertogs skrevs ett undantagskontrakt, där det bl.a. för Axelia och Johans räkning skulle uppföras en stuga, som de skulle självständigt disponera resten av sin livstid.
På 1930-talet hölls det sommarfester på en gräsplan intill trädgården, där det spelades teater m m. En tältbio kom hit ibland på somrarna under 1940 och 50-talet.

Husen på gården Ängera. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Förutom jordbruket sysslade Anders i liten skala med smågrishandel. Bönderna körde oftast till en marknadsplats nere vid hamnen Uddevalla, som benämndes "gristorget", där saluförde grisarna. Det berättades om en bonde som marknadsförde sina grisar så här, *"Detta är härliga grisar, de äter lite och växer snabbt".*
Ett nytt bostadshus uppfördes 1948 där det gamla huset stått, som var byggt omkring 1850.
När vägen Rösebo – V. Bodane anlades 1955, såldes ett mindre markområde till Enskilda Vägföretaget Rösebo – Västra Bodane, för att få fyllnadsmaterial till vägbygget. Villkor i kontraktet var att vägföreningen sedan skulle överlåta eller sälja markbiten till en badhusförening, men det blev ingen bastu utan köpet gick tillbaka.
Axelia dog 1955 och Johan året därpå.
Hilma dog 1979 och Anders flyttade senare till Ringhem, där han fortfarande vistas. Gården såldes 1985 till dottersonen **Sven-Åke Andersson** från Kopperud nr. 9. Bostadshuset har renoverats men är 1991 obebott och en del av åkermarken är utarrenderad till Sune Johansson i Binäs nr. 2.

Binäs nr. 4 ***Nolgårn.***

Ägare 1891 **Erik Jansson** f. 1846 i Binäs nr. 16, g. 1876 med **Britta Maja Nilsdotter** f. 1850 i Torp. Barn: **Hilma** f. 1877, dog 1891. **Johan** f. 1883, flyttade till Örslösa 1914. **Verner** f. 1894, g. 1921 med **Estrid (Ester) Eriksson** f. 1893 i Skarbo nr. 11.

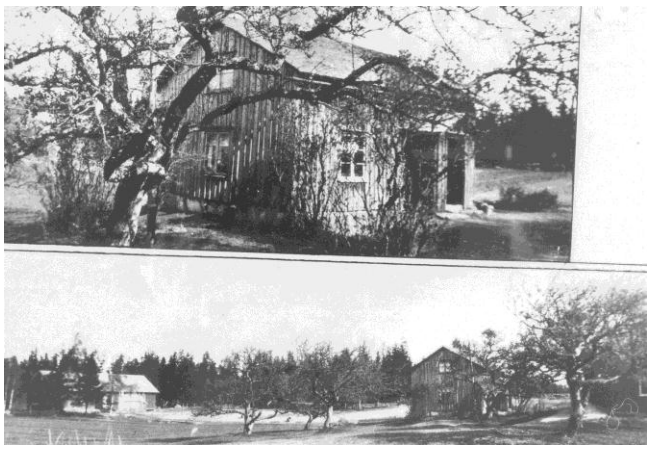

Verner Erikssons gård "Nolgårn". Foto av Sjuberga-Karlsson.

Tröske i Nolgårn, Nils Eriksson vid säckarna, Anders Ekberg matar tröskverket, Helge Karlsson, Lerdalen skär upp band på nekerna, Bror och Erik Erlandsson i nekeláa.

Brita-Maja Nilsdotter (Verners mor), Estrid(Ester) och Verner Eriksson i Nolgårn med barnen Erik, Nils och Rut.

Erik dog 1922 och gården övertogs då av **Verner** och **Ester**. Barn: **Rut** f. 1921, g. 1941 med Sven Andersson från Väne-Ryr, flyttade till Öxnered. **Erik** f. 1925. **Nils** f. 1928, g. 1960 med Gunvor Johansson f. 1920 i Vänersborg. Brita Maja dog 1939.
Ruts son **Lennart** f. 1940, har bott på gården sedan skolåldern. Ester dog 1971 och Verner dog 1974.
Erik och Nils har jobbat på Teli i Vänersborg, samtidigt som de skött jordbruket. Erik är sedan 1974 ägare till fastigheten. Erik, Nils och Lennart bor kvar på gården.

Binäs nr. 5 ***Nolgårn.***

Ägare sedan 1857 **Andreas Hansson** f. 1826 i Rotenäs nr. 9, g. 1854 med **Kristina Svensdotter** f. 1835, som avlidit 1889. Barn: **Lars** f. 1856, g. 1884 med Emma Abrahamsdotter f. 1857 i Siviken, köpte gården Lusse (Öna nr. 4). **Alfred** f. 1860, g. 1895 med **Kristina Olsdotter** f. 1868 i Rotenäs nr. 12, övertog senare gården. **Anna Maja** f. 1863, g. 1896 med Johan Oskar Andersson, Furholmen. **Johannes** f. 1867, reste till USA 1901 och tog efternamnet Norrman, köpte senare Rösebo nr. 2. **Karolina** f. 1871, dog 1887. **Justina** f. 1874, flyttade till Göteborg 1898. Andreas dog 1896.
Alfred och **Kristina** övertog gården 1895. Barn: **Ellen** f. 1897, g. 1919 med Verner Gustafsson (Slätt) i Årberg, där gården övertogs. **Helga** f. 1903 g. 1924 med **Albert Deréhn** f. 1896 i Dernäs, övertog senare gården.
Ny ladugård uppfördes 1912.
Albert och **Helga** övertog gården 1925, barn **Åke Lennart** f. 1927, dog senare samma år. Helga dog 1928 och senare samma år dog också modern Kristina. Alfred dog 1930.
Albert blev ensam och gården utarrenderades 1932 till **Edvin Nicklasson** f. 1881, g. 1912 med **Gerda Johansdotter** f. 1885, båda födda i Lane-Ryr. Barn: **Emery** f. 1913. **Rut** f. 1914, g. 1935 med Gustaf Fagerström f. 1910 i Öna nr. 5. **Bertil** f. 1916. **Sven** f. 1918. **Åke** f. 1920. **Nils** och **Edit** f. 1922. **Sune** f. 1924. Efter fyra år flyttade de till Erikstad.

Albert gifte om sig 1936 med **Ellen Andersson** f. 1902, från Kopperud nr. 10. De brukade gården som hade mark på flera olika ställen. Det gamla bostadshuset, en Dalslandsstuga, renoverades på 1960-talet. Albert var känd som en gladlynt person, som såg positivt på det mesta här i livet.
Både Ellen och Albert dog 1970.

Husen hos Albert och Ellen Deréhns i Nolgårn.

Ellen och Albert Deréhn.

Albert Deréhn Nolgårn med häst.

Åker och skogsmark delades 1972 mellan granngårdar. Byggnaderna med tomtmark avstyckades och köptes av **Erik Svedberg** f. 1921 i Bolstad, g. 1943 med **Stina Erlandsson** f. 1922 i Grinstad. Barn: **Per** f. 1956, **Lena** f. 1961. Familjen flyttade 1975 till Vänersborg. Fastigheten köptes då av läkare **Dag Höglund** f. 1937 och **Anna Karin Täng** f. 1942, som är nuvarande ägare. Bostadshuset har ytterligare renoverats och användes som fritidsbostad.

Binäs nr. 6 ***Torpet vid Laxevägen.***

Här bodde troligen **Lars Olsson** f. 1847, gift med **Kristina Andersdotter** f. 1850. Barn: **Elisabeth** f. 1886, **Anna Sofia** f. 1889. Familjen flyttade till Dernäs 1891.
Enligt uppgift skulle någon som bott på stället ha grävt ner pengar någonstans i närheten av huset, dessa lär enligt Anders i Ängera ha hittats.
Platsen var 1991 skogsbevuxen och en otydligt husgrund kunde urskiljas. Marken tillhör Binäs nr. 3.

Binäs nr. 7 ***Brunnane.***

Torpet ägdes sedan 1863 av **Andreas Andersson** f. 1830 i Binäs nr. 20. Här bodde också systern **Brita** f. 1835.
Andreas i Brunnane eller ”Fiskar-Andreas” som han också kallades levde på jordbruk och fiske i Hästefjorden. När sjön sänktes 1868 tyckte Andreas att de tog hans ”mark” ifrån honom. John på Brinken mindes Andreas när han satt i köket vid fotogenlampans sken och åt potatis (Dalslands blå) och små stekta abborrar. När Brita dog 1908 höll Andreas på att bygga nytt utedass, detta bar några av bygdens pojkar på rackartyg fram till farstudörren, då sa Andreas, *”Så ska de inte gära pöjkar för här i huset ä dä inte så gladeligt”.*
Det har berättats att när det var begravningar förr, så samlades det in en slant till kokerskan, Andreas tog då till orda: *”De ä så att sleva ha sprucke för kokerska, så nu får vi försöka få ihop tä e ny åt´na. ”*
De sista åren bodde Andreas hos sin brorson Amandus Eriksson på Brinken (Binäs nr. 20), där han dog 1924.

Johannes och Anna-Kajsa Andersson med familj i Brunnane. Sune, Bertil Edit Anna, Gunnar och Uno.

Torpet köptes 1909 av **Johannes Andersson** f. 1872 i Lövnäs, g. 1897 i USA med **Anna Kajsa Eriksdotter** f. 1871 i Binäs nr. 20. Året efter tillköptes 1/3 av Hasslekroken (Binäs nr. 8).
Barn: **Edit** f. 1909, g. 1939 med **Gunnar Karlsson** f. 1911 i Öna nr. 9, där gården övertogs. **Bertil** f. 1912, g. 1943 med **Anna Svensson** f. 1911 i Kopperud nr. 10, då bosatt i Lane-Ryr.
Edit och Gunnar brukade gården några år och Bertil jobbade som snickare.

Bertil Johansson med sönerna Uno och Sune.

På hästryggen, Elof Andersson, Sune och Uno Johansson, samt Gösta Andersson och Bertil Johansson.

Bertil och **Anna** övertog gården 1942. Barn: **Sune** f. 1944, **Uno** f. 1946.
Familjen köpte 1954 Binäs nr. 2 och flyttade dit.
Edit och Gunnar köpte då byggnaderna med en del mark som avstyckades, övriga marken lades samman med Binäs nr. 2.
Anna Kajsa och Johannes bodde i lillstugan. Anna Kajsa dog 1960 och Johannes dog 1961. Gunnar och Edit bodde kvar till 1970, då de flyttade till Vänersborg och brorsonen **Sune** köpte fastigheten. Den köptes senare av **Uno** med familj, som är nuvarande ägare. Ingen bor här 1991.

Binäs nr. 8 ***Hasslekroken.***

Ägare sedan 1883, änkan **Anna Thorstensdotter** f. 1842 i Trombäljen nr. 9, g. 1865 med **Olof Svensson** f. 1836, som avlidit 1882. Barn: **Elisabeth** f. 1869, g. 1895 med Jan Svensson f. 1864 i Binäs nr. 16, där gården övertogs. **Lars Johan** f. 1872, g. 1896 med **Emelie Olsdotter** f. 1874, arrenderade gården. **Hilma** f. 1875, gift med Anders Johan Olsson Svagerud, där gården övertogs. **Anna Matilda** f. 1877 g. 1903 med Anders

Johan Josefsson, flyttade till Långebo. Här bodde också Olofs mor **Anna Larsdotter** f. 1811, hon dog 1898. Anna Thorstensdotter dog 1905.
Gården arrenderas några år av sonen **Lars Johan** och **Emelie**. Barn: **Anna** f. 1897, **Elin** f. 1900, **Olof** f. 1902, **John** f. 1904, **Alida** f. 1906, **Anders** f. 1909. Familjen flyttade 1910 till Rotenäs nr. 1.
Gården delades och 1/3 del av gården såldes till Johannes Andersson i Binäs nr. 7. 2/3 delar köptes av **Ferdinand Magnusson** f. 1877 i Trombäljen nr. 33, g. 1911 med **Emma Olsson** f. 1881 i Trombäljen nr. 23. Barn: **Dagny** f. 1914, g. 1945 med Rune Bergstrand från Vänersnäs, där gården Grytet övertogs. **Karl** f. 1916, g. 1953 med **Gerda Zborala** f. 1920 i Tyskland.
Ny ladugård uppfördes på gården 1936.
Emma dog 1953 och Ferdinand som var bror till Anders Johan Magnusson i Binäs nr. 9, flyttade till dottern på Vänersnäs.

Dagny och Ferdinand Magnusson, Hasslekroken, Anna och Bertil Johansson Brunnane, Ingemar Birgersson Lönnebergshage, Stig-Rune Bergstrand, Grytet, Vänersnäs (Dagnys make), Arne Birgersson, samt Uno och Sune Johansson.

Gerda med barnen **Rozita** f. 1943 och **Renate** f. 1944, som kommit från Tyskland 1952, kom från Binäs nr. 19. Efter ett par år flyttade Gerda med barnen till Vänersborg. Gården såldes på auktion och Karl flyttade till sin syster i Vänersnäs.

Gerda Zborala och Karl Magnusson Hasslekroken vid sitt giftermål 1953, samt Gerdas mor och styvfar. Foto taget av Karl Karlsson.

Ägare blev **Gustav Augustsson** från Binäs nr. 14 och gårdarna lades ihop.
Efter Gustafs död 1974, blev hans syster **Alma Jansson,** Sörvik ägare.
Byggnaderna i Hasslekroken med lite mark avstyckades och köptes 1976 av **Åge** och **Elsa Rapp** från Dykällan. Deras dotter **Carina Rapp** f. 1964 och **Håkan Blixt** f. 1966 bor på fastigheten, de har en dotter **Therese** f. 1989.

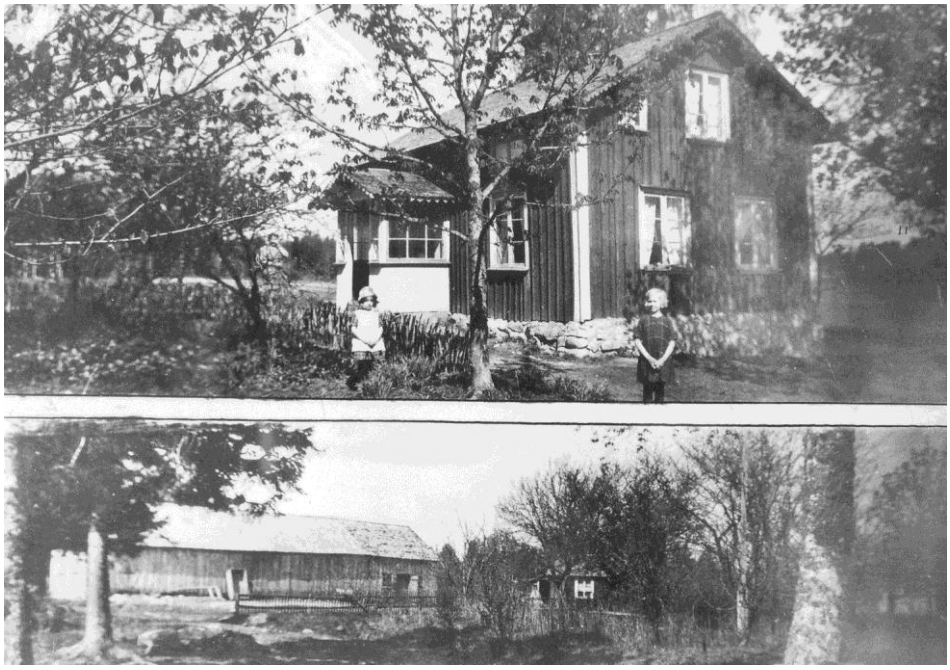

Gården Hästhagen i slutet av 1920-talet. Augusta Andersson med döttrarna Hilma och Margit. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Binäs nr. 9 ***Hästhagen.***

Ägare sedan 1863 **Erik Olofsson** f. 1822, gift med **Maria Petersdotter** f. 1828 i Binäs nr. 15. Barn: **Anders Johan** f. 1851, g. 1892, flyttade till Gestad. **Erik** f. 1854, g. 1893, flyttade till Lane-Ryr. **Charlotta** f. 1860, g. 1889 med **Anders Johan Magnusson** f. 1864 i Trombäljen nr. 33, övertog senare gården. **Kristina** f. 1864, till USA 1892. En syster till Erik Olofsson. **Brita Olsdotter** f. 1826 bodde också här, men flyttade 1893 till Lane-Ryr.
Erik dog 1896 och Maria dog 1915.
Fastigheten köptes 1917 av **Anders Johan Magnusson** och **Charlotta**. Barn: **Axi** f. 1889, reste till USA 1907. **Ellen** f. 1891, dog 1892. **Alma** f. 1893, reste till USA 1910. **Anna** f. 1895. **Erik** f. 1897. **Elin** f. 1900, reste alla tre till USA 1923. **Oskar** f. 1903, reste till USA 1922.
Anders Johan var skomakare och postbärare. Sonen Erik var också postbärare 1918–23, han kallades ”Post-Erik”. Anders Johan dog 1918 och Charlotta dog 1922.
Gården utarrenderades 1924 till **Gustaf Andersson** f. 1887 i Lövnäs, g. 1911 med **Augusta Fredriksdotter** f. 1882 i Lövnäs. Barn: **Anna** f. 1906. **Karl** f. 1911. **Edit** f. 1915. **Lisa** f. 1916. **Karin** f. 1918. **Margit** f. 1921. **Hilma** f. 1924.
Familjen kom från Lövnäs och med var också Augustas mor **Kajsa** f. 1842 i Brålanda, hon dog 1930. De köpte 1932 Trombäljen nr. 3 och flyttade dit.

Augusta Andersson med barnen Karl, Karin, Lisa, Edit, Hilma och Margit, längst till höger Anna Eriksson Trombäljen. Fotot taget i Hästhagen 1928–30.

Erik och **Oskar** kom då hem från USA. De köpte en gammal Ford av ”Anders på Mejeriet” (Skarbo nr. 21), som flyttat till Brålanda. Erik byggde hus på den del av gården som låg i Trombäljen och flyttade dit 1935 (Trombäljen nr. 37).
Oskar övertog den andra delen av gården och den utarrenderades till **Agnes Johansson** f. **Brattlöf** 1895 i USA. Hennes man Otto som var född i Lane-Ryr var kvar i USA. Barn: **Folke** f. 1919. **Lillian** f. 1921. **Judit** f. 1922. Agnes och barnen, som kom från Lönnhult, flyttade 1936 till Sundsholm nr. 1.
Enligt annons i ELA den 8 januari 1936 är det, *”Auktion hos Oscar Magnusson Binäs 13 jan. Manbyggnad, 1 rum och kök, lillstuga 2 rum. Axel H. Sundh”*. Men gården blev troligen inte såld då.
Oskar köpte 1937 affären i Rösebo nr. 9 och flyttade dit.
Fastigheten köptes 1943 av **Karl Karlsson** f. 1918 i Trombäljen nr. 26, g. 1946 med **Elsa Krantz** f. 1919 i Ödeborg. 1964 tillköptes en del mark från Binäs nr. 1.

Elsa Karlsson Hästhagen med barnen Lasse och Lena. Foto taget 1950.

Karl har under många år drivit byggnadsfirma med flera anställda. Han har också uppfört flera byggnader på fastigheten, bl.a. snickerifabrik och sågverk som använts i den egna rörelsen.
Barn: **Lena** f. 1947, g. 1971 med Samuel Fries f. 1940 i Helsingborg, flyttade till Karlstad. **Lars** f. 1948, g. 1972 med Marita Larsson f. 1947 i Uddevalla, har avstyckat en tomt från fastigheten (Binäs nr. 35).

Binäs nr. 10 ***Stenkasera (vid Kalvhagen).***

Den siste som bodde här var troligen änkan **Anna Johansdotter** f. 1848 på Risö, tidigare gift med **Anders Andersson** f. 1844, som avlidit 1879. Barn: **Anders Johan** f. 1874, **Edvard** f. 1877 och **Albin** f. 1879.
När Anders dog övertogs gården av brodern **Erik Andersson** i Binäs nr. 11 och Anna med barnen flyttade senare till Skarbo nr. 11.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund och rester efter jordkällare, här finns också apel, rosenspirea och rönnsumak.
Det finns bevarad en *”**Nota till begravningen efter Anders Eriksson i Binäs 1875**”. 1/2 tunna malt 2:50, Fisk 4:50, 2 kalfvar 10 kr, Till gravaren 1 kr, Insjungningspänningar 25 öre, Kött 4 kr, Smör 4:18, Små Brö 6:25, 2 kannor Kongjack 6 kr, 8 kannor Brännvin 14:63, Potatis 1:25.*
Till Snikaren 3 kr, Till Svepa 1:32, Färger till kistan 70 öre, Bjudningskort 27 öre, ¼ Kanna brännvin 83 öre, Papper 25 öre, Till Kokissan med biträde 1:90, Kaffe 30 öre, 4 Skruv till kistan, 1 halft hundra spik 50 öre, Sönderslagit vid begravningen, 1 supglas 1 par koppar 28 öre.
Anders Eriksson var far till Anders och Erik Andersson ovan.

Binäs nr. 11 ***Kalvhagen.***

Ägare sedan 1885 **Erik Andersson** f. 1829, g. 1859 med **Brita Jansdotter** f. 1836 i Binäs nr. 16. Barn: **Jan** f. 1861, g. 1908 med **Hilda Olsdotter** f. 1883 i Långebo, övertog gården. **Helena** f. 1865, **Sofia** f. 1869, som båda två flyttade 1921 till Trombäljen nr. 6.
Erik och Brita dog 1920.

Erik Andersson, hustru Brita Jansdotter med barnen Jan, Helena, Sofia.

Jan och **Hilda** övertog gården 1909. Barn: **Karl** f. 1905, reste till USA 1923. **Anders** f. 1908, g. 1932 med **Ester Abrahamsson** f. 1906 i Siviken, övertog senare gården. **Helga** f. 1914, g. 1938 med Sigvard Johansson f. 1910 i Lane-Ryr, köpte Kopperud nr. 5.
Jan var postbärare några år omkring 1910, han var också lite av bygdens "djurdoktor" (självlärd). Han dog 1928. Hilda som var syster till Richard Olsson i Binäs nr. 1, dog 1959.

Huset på Kalvhagen.

Anders och **Ester** köpte gården 1932. Barn: **Maj-Britt** f. 1932, g. 1956 med Åke Andersson f. 1930 i Grunsbo, övertog gården där. **Karl-Erik** f. 1933, g. 1957 med Alice Olsson f. 1939 i Dernäs, byggde senare hus på tomt som avstyckats från gården (Binäs nr. 36). **Bengt** f. 1935, g. 1968 med Inga Eriksson f. 1945 i Furholmen, köpte Binäs nr. 12.

Anders Jansson på Fordsontraktor. Foto från 1952.

Nytt bostadshus byggdes i slutet av 1940-talet. Familjen bodde tidigare i lillstugan på gården, där bodde senare Karl-Erik och Alice innan de byggde hus. Lillstugan köptes senare av Oskar Ottosson som flyttade den till avstyckad tomt (Binäs nr. 33). Vid Anders pensionering 1976 såldes djur och lösöre på auktion och sonen Bengt övertog gårdens skötsel.
Anders dog 1979 och Ester är sedan dess gårdens ägare och bor kvar på gården.

Ester Jansson 80 år 1986.

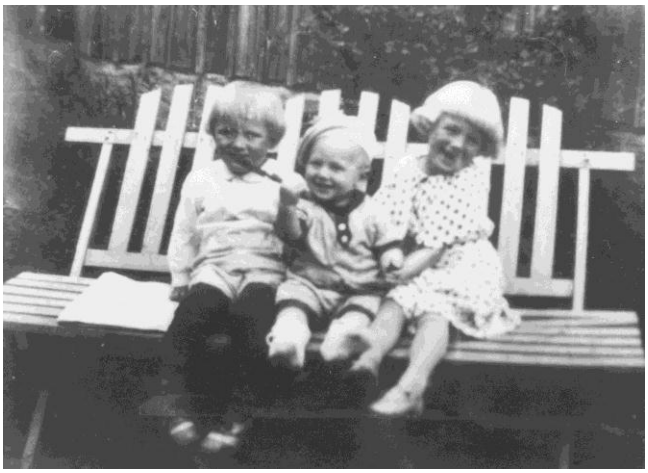

Karl-Erik, Bengt och Maj-Britt Jansson. Foto från 1937.

Binäs nr. 12 ***Framgårn.***

Ägare sedan 1887 **Anders Andreasson** f. 1857, g. 1887 med **Justina Olsdotter** f. 1859 i Trombäljen nr. 2. Barn: **Hanna** f. 1884, g. 1907 med John Larsson f. 1882 i Erikstad, köpte gård i Årberg. **Beda** f. 1889, g. 1919 med Johannes Eriksson f. 1884 i Binäs nr. 13, övertog gården där. **Karl** f. 1891. **Anna** f. 1894. **Olga** f. 1897, g. 1931 med Karl Gustaf Nyqvist från Vänersborg, dit de flyttade. **Ester** f. 1900, dog 1905.
Justina dog 1943 och Anders dog 1944.

Husen i "Gårn". Foto av Sjuberga-Karlsson.

Anders Andreasson med hustrun Justina.

Syskonen Karl och Anna övertog gården 1941, de hade bl.a. mjölkkor och drev lantbruket tillsammans. Potatis odlades i Jutemyren. Karl var en intresserad hästkarl. Oskar Wilhelmsson f. 1910 i Tjärtakan nr. 19, var dräng här 1940–45.
Karl dog 1961 och Anna dog 1968.
Gården köptes av **Bengt Jansson** f. 1935 i Binäs nr. 11, g. 1968 med **Inga Eriksson** f. 1945. Barn: **Hans** f. 1969, **Per-Anders** f. 1973. Tomtmark har avstyckats från gården (Binäs nr. 33).

Binäs nr. 13 ***Ekeskogen.***

Ägare sedan 1876 **Erik Larsson** f. 1854 i Tjärtakan, g. 1883 med **Anna Britta Andersdotter** f. 1851 i Binäs nr. 17. Barn: **Johannes** f. 1884, g. 1919 med **Beda Andersdotter** f. 1889 i Binäs nr. 12, övertog senare gården. **Adolf** f. 1885, reste till USA 1909, gift med Elvira Larsson, köpte senare gård i Lönnhult. **Anna** f. 1887, dog 1899. **Anders** f. 1889, g. 1922 med Elin Larsson f. 1890, köpte Elins föräldragård i Flicksäter (Tomterud). **Ellen** f. 1892, g. 1919 med Anders Johansson (Grane), Lönnhult, övertog gården där. **Axel** f. 1894 dog 1927. De hade också en fosterson **Karl** f. 1905 i Binäs nr. 11, som reste till USA 1923.
Ny ladugård uppfördes 1893 och det byggdes nytt bostadshus 1899.
I tidningen ELA den 29 maj 1900 stod följande: "Tio kronor betalar jag till den som först anmäler samt leder i laga bevisning, hvem eller hvilka, som bortför hägnader och bränsle, från mina utmarker i s.k. Hultet i S. Binäs, Erik Larsson. "
Erik dog 1915 och Anna Brita dog 1917.

Gården Ekeskogen. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Johannes reste till USA 1907 men kom åter 1918 och köpte gården. Efter giftermål fick Johannes och Beda tre barn: **Anna** f. 1920 gift 1952 med Nils Nilsson f. 1915 i Rotenäs nr. 16, där gården övertogs. **Erik** f. 1922, övertog senare gården. **Brita** f. 1931, g. 1959 med Erik Magnusson f. 1923 i Råsseröd, där gården övertogs.
Richard Edgren lärare vårterminen 1930 vid Rösebo skola var inneboende här. I sin bok "Richard Edgrens Memoarer", skriver han berömmande ord om familjen i Ekeskogen.

Gården hos August Andersson. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Johannes Eriksson med hustrun Beda och barnen Anna, Erik och Brita.

Johannes hade en del kommunala uppdrag. Han dog 1947 och Beda dog 1970.
Erik köpte gården 1962 och har drivit jordbruket med kor och andra djur. Han är fortfarande ägare, men marken är utarrenderad.

Binäs nr. 14 ***Augustssons.***

Ägare sedan 1852 **Lars Andersson** f. 1827 i Binäs nr. 20, g. 1863 med **Anna Brita Andersdotter** f. 1835, i Rotenäs nr. 14. Barn: **Anna Katrina** f. 1864, g. 1885 med Olof Olsson f. 1844 i Kopperud, köpte Trombäljen nr. 7. **Augusta** f. 1868, g. 1897 med **August Andersson** f. 1860 i Rotenäs nr. 1, övertog senare gården. **Alfred** f. 1871, emigrerade till USA 1898. Anna Brita dog 1910 och Lars dog 1916.

August och Augusta Andersson

August var i USA 17 år, innan han och Augusta köpte gården 1898. Barn: **Alma** f. 1897, g. 1931 med Hilmer Jansson från Sörvik, där gården övertogs. **Gustav** f. 1902, övertog senare gården. August tillverkade möbler och gjorde utskärningar i trä. Han dog 1941 och Augusta dog 1942.
Efter föräldrarnas död övertog Gustav gården. I unga år var systerdottern Solveig och hjälpte Gustav ibland, han kallade henne då för *Maria Nyckelpiga*.
Han hade under åren 1945–50 en hushållerska anställd, **Sigrid Olofsson** f. 1920 i Torp Bohuslän.
Gustav hade namn på alla sina djur, en häst hette *Elsa Mygg* och senare en som hette *Julanta* den sista hästen han hade, fick namnet *Angela Davis*. Några konamn var *Skåpet, Botten* och katterna hette *Raspen* och *Erik Johan Findus*.
Han hade också s.k. öknamn på sina grannar. Gården Hasslekroken (Binäs nr. 8), tillköptes 1954.
Gustav dog 1974 och systern **Alma Jansson** på Sörvik blev ny ägare.

Gustav Augustsson. Binäs nr. 14

Binäs nr. 15 ***Sven Pettersegården.***

Ägare, änkan **Kjerstin Larsdotter** f. 1823 tidigare gift med Sven Pettersson som dog 1882.
Kjerstin dog 1891. Efter arvsskifte skrevs köpekontrakt 1891, där fastigheten delades mellan gårdarna Gatan, Augustssons och Bråten.
På tomten finns 1991 otydliga rester efter bebyggelse, men där växer apel, syren, hallon och lönn.

Binäs nr. 16 ***Jan Svensas.***

Gården som varit i släkten flera hundra år, ägdes 1891 av änkan **Karin Andersdotter** f. 1833 i Binäs nr. 11, tidigare gift med Sven Jansson f. 1824, som avlidit 1867. Barn: **Berta** f. 1862, g. 1884 med Johan Andersson f. 1855 i Skarbo nr. 2, där gården övertogs. **Jan** f. 1864, g. 1895 med **Elisabeth Olsdotter** f. 1869 i (Binäs nr. 8). **Anna** f. 1867, g. 1894 med Frans Olsson f. 1865 i Bränneberg, där gården övertogs.
Modern Karin dog 1920.

Jan Svensson med hustru Elisabet och barnen Karin, Anna, Karl och Verner.

Jan och Elisabeth övertog gården. Barn: **Verner** f. 1896, g. 1933 med Anna Andersson f. 1906 från Trombäljen nr. 3, arrenderade och köpte senare Binäs nr. 17. **Karl** f. 1897. **Sven** f. 1899, emigrerade till USA 1927. **Artur** f. 1902, var i USA 1928–33. **Karin** f. 1904, g. 1935 med Adolf Ekman f. 1902 i Timmele. **Anders** f. 1906, var i USA 1929–33, g. 1942 med Hilma Larsson f. 1912 i Öna nr. 12, köpte Öna nr. 10. **Anna** f. 1910, gift med Einar Johansson, flyttade till Uddevalla. Elisabeth dog 1943 och Jan dog 1946.
Det gamla bostadshuset låg nära en stor ek, som enligt Anders på Granhöjd hade sina första löv 1816. Frans Larsson, Öna nr. 12, som var landsantikvariens ombud, ombesörjde så att eken 1954 blev naturminnesförklarad. En skylt blev uppsatt, där det står *"Naturminne. Skyddat enligt lag"*.
Det byggdes ny ladugård 1904 och 1914 uppfördes nytt bostadshus på annan plats, sydväst om ladugården. Flera av bröderna jobbade som snickare, de har uppfört många byggnader runt om i bygden.
Förutom eken växer det 1991 intill den gamla husgrunden, lönn, hagtorn, hägg, akleja och pärlhyacinter.

Artur, Anders och Karin Jansson samt Karins make Adolf Ekman.

Potatisupptagning omkring 1930. Anders Jansson Maj Birgersson och Adolf Ekman.

Karins make **Adolf Ekman**, som varit dräng några år i Binäs nr. 17, dog 1935, samma år som de gift sig. Barn **Stig** f. 1936, g. 1958 med **Lilly Jonsson** f. 1942 i Svenningstakan.

Karl och **Artur** köpte gården 1935 och på 1940-talet byggdes ny ladugård. Systern Karin skötte hushållet åt sina bröder.
Stig och Lilly flyttade in i ny villa som uppförts på gården (Binäs nr. 38). Karl dog 1960.
Karins barnbarn **Tore** f. 1958, flyttade hit 1975 och drev lantbruket. Karin och brodern Artur flyttade då till Binäs nr. 38. Efter Arturs död 1982, såldes skogs- och åkermark till Sven Jansson i Binäs nr. 17 och bostadshuset med tomt blev egen fastighet.
Ägare till denna fastighet blev då **Thomas Mogensen** f. 1946, g. 1976 med **Anna Maria Stålheim** f. 1952 i Vänersborg. Barn: **Maria** f. 1976, **Björn** f. 1977.
Familjen flyttade och ny ägare 1990 blev **Jimmy Johansson** f. 1963 i Arvika och **Lena Gustafsson** f. 1962 i Ödsmål.

Binäs nr. 17 ***Granhöjd.***

Gården hade övertagits 1890, för 6. 000 kr, av **Anders Andersson** f. 1862. Här bodde också systern **Maja** f. 1857 samt deras far **Anders Jansson** f. 1816, tidigare gift med **Sara Olofsdotter** f. 1817, som avlidit 1885. Fadern Anders dog 1895. Gården har varit i släkten sedan slutet av 1600-talet. Mangårdsbyggnaden var uppförd 1865.
Sonen Anders som efter utbildning blev bokhållare på Holma säteri i Bohuslän, kallades för ”*bokhållarn*”.
Han gifte sig 1913 med **Karolina Andersdotter** f. 1875 i Lövnäs. Fosterdotter **Alma Maria (Maj) Johansson**, f. 1913 i Vassända, g. 1937 med Arne Birgersson f. 1912 i Rotenäs nr. 36.

Huset på Granhöjd.

Systern Maja hjälpte till på gården, hon bodde i ett hus som uppförts och kallades ”Lilla Granhöjd”. Hon dog 1917.
Intill huset på Lilla Granhöjd ligger en mycket gammal byggnad s.k. kölna, som förr användes vid spannmålstorkning och linberedning. Enligt uppgift skulle den äldsta delen vara byggd på 1600-talet.
För gårdens skötsel har många drängar och pigor varit anställda, en av dem var **Lovisa Johansdotter** f. 1865 i Ödeborg, hon flyttade 1914 till Rotenäs nr. 28. En dräng **Aron Andreasson** f. 1858 i Lane-Ryr, kom hit 1913. Enligt en arbetsbok som finns bevarad, var han anställd som eldare några vintermånader 1883–84, på ångaren Kepler som gick till Medelhavet. Han hade också varit dräng i Laxfisket. Aron dog 1922.
Gården var utarrenderad 1918–23 till **Alfred Andersson** f. 1885 i Lövnäs, g. 1911 med **Karolina Larsdotter** f. 1893. Barn: **Anna** f. 1914, **Edit** f. 1919, **Elsa** f. 1923. Familjen som kom från Årberg bodde då på Lilla Granhöjd och flyttade 1924 till Trombäljen nr. 3.
Anders hade många järn i elden, han gjorde många utredningar och uppvaktningar om byggande av vägar och järnvägar till bygden. Han var med och bildade Sydvästra Frändefors Lantmannaförening och Rösebo Sångförening.
Han var bl.a. med i ”Nationalföreningen mot Emigrationen” där medlemsavgiften 1918 var 2 kronor.
Ny ladugård uppfördes 1909 som var annorlunda än andra i bygden, det gjordes en uppfart så det gick att köra hästar och vagn ovanpå själva djurstallet. Kanske hade han tagit intryck av de stora ladugårdar som byggts på Hästefjord och Sundsholm.
Han byggde 1937 ett eget arkiv på gården, en tegelbyggnad med skiffertak, där handlingar om sjön Hästefjordens sänkning och gårdens egna handlingar, brev och skrivelser förvaras. Trots att byggnaden inte är försedd med uppvärmning, har handlingar förvarats där i över femtio år utan att ta skada av fukt eller annat.

Karolina och Anders Andersson med dottern Maj.

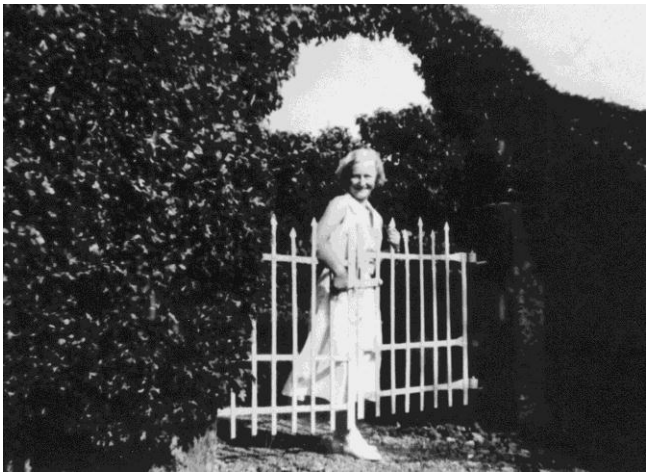

Dottern Maj.

Enligt ett hälftenbrukskontrakt 1936, utarrenderades gården till **Verner Jansson** f. 1896 i Binäs nr. 16, g.

1933 med **Anna Andersson** f. 1906. Barn: **Lennart** f. 1934, g. 1965 med Margareta Hansson f. 1939 i Gestad, bor i Trollhättan. **Karin** f. 1935, g. 1959 med Bengt Bernhardsson f. 1930 i Lane-Ryr, bor i Vänersborg. **Inger** f. 1938, g. 1959 med Erik Claesson f. 1935 i Lövnäs, bor i Lövnäs. **Elsa** f. 1942, g. 1962 med Nils Andersson f. 1938 i Mellerud, bor i Trollhättan. **Sven** f. 1946, g. 1969 med Ann-Lis Bernhardsson f. 1948 i Torrskog, övertog senare gården. **Berit** f. 1948, g. 1974 med Dennis Karlsson f. 1948 i Vänersborg, bor i Brålanda.
Familjen bodde då på Lilla Granhöjd. Annas syster **Margit**, var anställd några år till hjälp med gårdens sysslor.
Av hälftenbrukskontraktet som var ganska omfattande, framgick att det på gården fanns två hästar, som hette Åker och Äng. I paragraf 28 står att *"Hälftenbrukaren förbinder sig att beakta de råd jordägaren finner sig föranlåten att gifva, i fråga om aktsamhet angående de olika byggnaderna, såsom varsamhet vid eld och lyktors begagnande, dörrars stängande vid åska, storm och regn, dvs. allt som en omtänksam landtman har att iakttaga"*. Hälftenbruk var en typ av arrende där brukaren betalar en årlig ränteavgift och utför gårdens arbeten och skötsel. Utgifter och inkomster delas sedan lika av jordägaren och brukaren.
Anders dog 1947 och Karolina dog 1948.
Efter Karolinas död köptes gården av Verner och Anna och familjen flyttade till det stora huset på gården. Ladugården som uppförts av Anders Andersson, renoverades 1954.
Verner var sedan ungdomen den ledande kraften i IOGT-logen: "Dalslands Sköld 2174" och skötte i nästan 40 år om biblioteket som fanns i ordenshuset (Rösebo nr. 11). Många av familjemedlemmarna var också aktiva i Logen.
I huset på Lilla Granhöjd, i dagligt tal kallad "Kölna", var **Anna Lisa** och **John Andersson** från Binäs nr. 3, hyresgäster 1951–55. De flyttade sedan till Kopperud nr. 9.
Annas föräldrar **Augusta** och **Gustaf Andersson** bodde här som pensionärer 1956 till 1960. De kom från Trombäljen nr. 3. Efter Gustafs död 1960 flyttade Augusta till Binäs nr. 30.
Sven köpte granngården Gatan 1967 och när Verner och Anna flyttade till Vänersborg 1970, övertog han och **Ann-Lis** gården. Barn: **Helene** f. 1970, **Tobias** f. 1974.
Bostadshuset har renoverats och tillbyggts. På senare tid har marken från flera granngårdar köpts till gården, som drivs med mjölkproduktion och svinuppfödning.

Binäs nr. 18 ***Gatan, Ekbergs.***

Ägare sedan 1860, **Andreas Jansson** f. 1839 i Binäs nr. 16, g. 1870 med **Kristina Larsdotter** f. 1849 i Kopperud nr. 6. Barn **Lars Johan** f. 1872, g. 1908 med **Laura Olausdotter** f. 1865 i Dunka (Binäs nr. 23), övertog gården 1932. Barn **Anna** f. 1907, g. 1944 med **Anders Ekberg** f. 1905 i Lövnäs.
Andreas dog 1914 och Kristina dog 1932.
Anna och Anders övertog gården 1953. Anders var busschaufför och körde också senare som extrachaufför ibland åt Utters Busstrafik. Hans mor **Augusta Ekberg** f. 1873, bodde också här några år. Laura dog 1950 och Lars Johan dog 1953.

Laura Andreasson, hennes mor Kristina Larsdotter, Brita-Maja från Kvarnkasera, Sofia och Helena Eriksson Trombäljen.

Gården Gatan i Binäs.

Som på alla andra gårdar fanns här mjölkkor m.fl. husdjur. Anders dog 1967. Gården köptes av Sven Jansson i Binäs nr. 17 och Anna flyttade till Frändefors tätort, där hon dog 1988.
Bostadshuset står tomt. Flera tomter har avstyckats (Binäs nr. 39, 40 och 41).

Binäs nr. 19 ***Brinken.***

Ägare sedan 1848, skräddare **Jan Johansson** f. 1814, gift med **Anna Maja Olsdotter** f. 1825 i Lövnäs. Barn: **Anna** f. 1847, g. 1872 med Anders Olsson f. 1845 i Lövnäs, flyttade dit. **Kajsa** f. 1851, g. 1870 med Johannes Larsson f. 1845. **Johannes** f. 1856, g. 1900 med **Anna Fredrika (Anna-Rika) Andersdotter** f. 1869 i Sundals-Ryr. **Olof** f. 1862, g. 1885 med Charlotta Eriksdotter f. 1862 i Binäs nr. 20, köpte efter USA-vistelse gård i Rotenäs nr. 17. **Sara Maja** f. 1866, g. 1895 med August Johansson Nordling f. 1868 på Öland. **Anders** f. 1869, dog 1896.
Modern Anna Maja dog 1897 och Jan dog 1898.
Gården delades mellan tre av barnen. Johannes med maka blev ägare till den del som var bebyggd. Kajsa med make blev ägare till Hagen (Binäs nr. 22). Sara Maja med make blev ägare till Nordlings (Binäs nr. 44).
Jans bror **Anders Johansson** f. 1827, var också skräddare och bodde troligen på gården. Han dog 1918.

Johannes och Anna-Rika fick två barn: **John** f. 1901, **Signe** f. 1903.
I ladugården som byggts tidigare, var plats för tre kor och en häst.
NOT Johannes skrivning om slåtter m.m.
John började bygga nytt bostadshus 1927, men det blev inte färdigt förrän 1930, under tiden bodde de i ett provisoriskt utrymme i källaren. Johannes dog 1936 och Anna-Rika dog 1942.
John och Signe övertog gården. John som bara gått vanlig folkskola, var tekniskt begåvad och byggde bl.a. en radio, han gjorde också elinstallationer åt folk i bygden. Han byggde på 1930-talet en potatiskällare med betongtak, men han var alltid sent ute, så han höll på med gjutningsarbete hela julhelgen. På fråga varför han höll på med detta under juldagarna, blev svaret att *"julen skvatt på mej"*, dvs. julen kom så fort.
Han hade också planer på att bygga en ny ladugård, först gjorde han en skalenlig modell i trä. Väggarna skulle bestå av stora dubbla betongblock med fyllning emellan. Han började tillverkning av dessa, men det blev med detta som många andra projekt ej fullföljt.

John och Signe Johansson på Brinken.

John hade många intressen bland annat musik, han byggde fioler och spelade i sin ungdom ofta tillsammans med andra musikanter från bygden. Ett annat intresse var astronomi. Genom brevkurser läste han också främmande språk, först italienska men övergick sedan till tyska.
I början av 1950-talet annonserade han i tyska tidningar efter kvinnliga brevvänner. Han fick flera svar och startade därför i slutet av oktober 1951 en mopedresa till Tyskland för att träffa sina brevkontakter. Det var ett stort äventyr att med moped och minimal packning och reskassa, vid den här årstiden ge sig av den långa vägen till Tyskland. Efter några veckor kom han dock tillbaka från denna äventyrliga resa.
Efter ytterligare brevväxling kom 1952 från Tyskland, **Gerda Zborala** f. 1920 med barnen, **Rozita** f. 1943 och **Renate** f. 1944.
De bodde i övervåningen där det inretts en mindre lägenhet. Gerda gifte sig året därpå med Karl Magnusson i Binäs nr. 8 och hon och barnen flyttade dit. Så det blev inte riktigt som John tänkt sig.
Han gjorde dock senare flera äventyrliga resor till Tyskland.

Systern Signe dog 1974 och John som dog 1977, hade testamenterat alla sina tillgångar till Lutherhjälpen. Åkermarken köptes av Sven Jansson Binäs nr. 17.
Hus med tomtmark avstyckades och köptes av **Bo Rutgersson** f. 1935 i Alingsås, g. 1959 med **Ingegerd Magnusson** f. 1937 i Bäcke. Barn **Kåre** f. 1961.
Bostadshuset har helrenoverats och delar av den gamla ladugården finns kvar 1991.

Binäs nr. 20 ***Brinken. (Mandos)***

Ägare 1891, **Erik Andersson** d. ä. f. 1825, g. 1858 med **Kristina (Kjerstin) Andersdotter** f. 1827, från Gåsviken. Barn: **Ida** f. 1861. **Charlotta (Lotta)** f. 1862, g. 1885 i USA, med Olof Jansson (Dahlgren) f. 1862 i Binäs nr. 19, köpte gården Rotenäs nr. 17. **Amandus (Mandos)** f. 1865, g. 1909 med **Kristina Andersson** f. 1874 i Torsbo nr. 4, övertog senare gården. **Anna Kajsa** f. 1871, g. 1897 med Johannes Andersson f. 1872 i Lövnäs, köpte senare Binäs nr. 7. Erik dog 1904 och hustrun Kristina dog 1910.

Gården hos Amandus på Brinken. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Kristina och Amandus Eriksson på Brinken, med barnen Paul, Erik, Gunnar och Elis. Foto omkring 1924.

Omkring 200 meter söder om byggnaderna finns 1991 rester efter husgrund och murstock, och här växer hallon och smultron. Det har berättats om "Moras stuga". Den sista som bodde där var troligen, Annika Larsdotter, hon var mor till Erik Andersson. Hon hade berättat att vargar ibland var utanför stugan och att dörren på utsidan var delvis uppriven av vargklor.
En berättelse om Amandus när han var inkallad till rekryttjänstgöring vid Grunnebo. Efter tre dagar fick

han besök hemifrån, tiden gick sakta så han tyckte han varit där länge. Det första han frågade efter när de kom var *"Hur är gröen (grödan) hemmavid"* och *"Har de den svarta katta kvar ännu därhemma"*.
Amandus farbror Andreas från Binäs nr. 7, bodde här de sista åren innan han dog 1924. Ida bodde kvar på gården tills hon dog 1928.
Gården köptes 1911 av **Amandus och Kristina**. Barn: **Erik** f. 1910. **Gunnar** f. 1911, g. 1957 med Edit Jansson f. 1909 i Snixås, bor i Eskekärr. **Elis** f. 1913, g. 1945 med Ellen Hall f. 1913 i Ör, flyttade till Ör. **Paul** f. 1919.
Paul övertog gården Amandus var ibland anlitad som auktionist och som talare vid begravningar och bröllop.
1944. Erik och Gunnar samt senare också Paul var målare.

Kristina Eriksson, Emma Johansson Nolhagen, Lotta Dahlgren Björsundet och Anna-Kajsa Andersson Brunnane. Foto taget 1945 i Nolhagen.

Bostadshuset var byggt 1856 och ny ladugård uppförd 1937.
Gården köptes 1951 av brodern Elis med hustru Ellen och sonen **Karl Erik** f. 1947.
Erik och Paul byggde ett eget hus på gården, tomtmark till detta avstyckades 1981 och Paul blev ägare (Binäs nr. 37).
Elis med familj driver lantbruket. Ellen dog 1990. Från gården har också avstyckats en tomt Binäs nr. 46.

Binäs nr. 21 ***Bråten.***

Ägare 1891 **Anders Svensson** f. 1836 i Brålanda, g. 1859 med **Greta Petersdotter** f 1834 i Binäs nr. 15. Barn: **Kristina** f. 1861, flyttade till Bäve 1890. **Lotta** f. 1864, g. 1890 med Torsten Andersson. **Alfred** f. 1866. **Thilda** f. 1869, fick en dotter **Anna Gunhild (Elvira**) f. 1895. **Anna Sofia** f. 1871, till Norge 1892. **Hulda** f. 1873, till Uddevalla 1892, dog 1901. **Johannes** f. 1877, reste till USA 1898, där han tog namnet Lindén.
Anders föräldrar, **Anders Andersson** f. 1805 med hustrun **Greta Håkansdotter** f. 1825, dog båda 1894.
Familjen flyttade hit 1893 från Binäs nr. 24. Anders Svensson dog 1920 och Greta dog 1922.
Enligt lagfartsbok blev Johannes och Emma Lindén ägare 1911.
Alfred och systerdottern **Elvira Johansson** köpte stället 1922. Alfred dog 1929 och Elvira blev ensam kvar.
På det lilla torpstället hade hon två kor, gris och några höns. Hon bodde kvar tills hon dog 1980.
Ny ägare blev då **Allan Johansson** f. 1926, som är systerson till Elvira. Han bor på fastigheten sommartid.

Elvira Johansson i Bråten, häller upp kaffe, mars 1954.

Binäs nr. 22 ***Hagen.***

Ägare sedan 1892, **Johannes Larsson** f. 1845, g. 1870 med **Kajsa Jansdotter** f. 1851 i Binäs nr. 19. Tidigare ägare var Kajsas far Jan Johansson, som ägde Binäs nr. 19, varifrån den här gården har avstyckats. Johannes var bror till Olof Larsson i Slottsmyren (Rösebo nr. 7), han hade varit i USA 1886–90. Barn: **Augusta** f. 1871, hade rest till USA 1890. **Hilma** f. 1874, reste till USA 1893. **Lars Johan** f. 1877, g. 1905 med Emma Dahlgren f. 1887 i USA, köpte senare Nolhagen (Rotenäs nr. 1). **Maria** f. 1879, reste till USA 1898. **Anna Karolina** f. 1882, reste till USA 1902. **Anders** f. 1891, g. 1913 i USA med **Selma Karlsson** f. 1888 i Julita i Sörmland. **Karl** f. 1893, var i USA 1911–21, g. 1923 med Ada Johansson f. 1899 i Trombäljen nr. 2, övertog gården där. **Algot** f. 1896, g. 1916 i USA med **Gerda Andersson** f. 1893 i Brålanda, övertog senare gården.
Johannes Larsson var en av de första postbärarna i bygden. Han dog 1909 och Kajsa dog 1925.

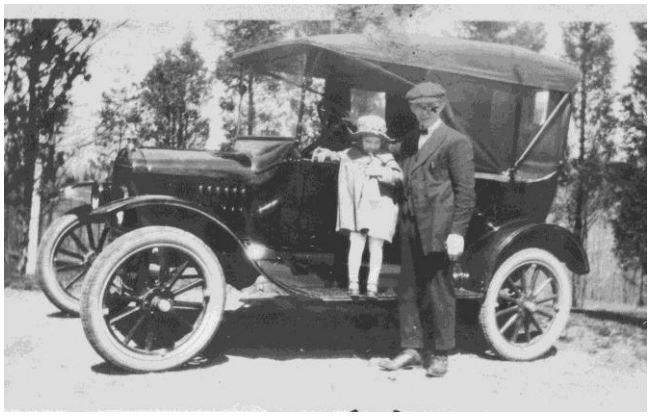

Algot Johansson, som privatchaufför i USA, med dottern Ethel. Foto från 1922.

Sonen Anders som varit i USA 1909–21, hade köpt gården 1914. Han och hustrun Selma kom hem från USA 1921, för att bruka gården, men Anders dog 1922 och Selma flyttade till sin hemtrakt i Sörmland.
Algot och Gerda köpte då gården. Granngården Binäs nr. 44 (Nordlings) tillköptes också.

Barn **Ethel** f. 1916 i USA, g. 1945 med Ivar Bergqvist f. 1916 i Lane-Ryr, byggde 1947 en villa på gården och bosatte sig där (Binäs nr. 45).

Algot Johansson med häst.

Hus och ladugård i Hagen.

Ethel Johansson med häst och kockelstock(bult).

Gerda Johansson, Hagen 60 år i februari 1953.

Algot var i många år vaktmästare vid Rösebo skola. Han dog 1965 och Ethel övertog gården. Tomtmark avstyckades 1969 där dottern Ingrid tillsammans med Erik Larsson byggde en villa (Binäs nr. 43).
Gerda dog 1991 och det gamla bostadshuset står tomt. Åkermarken är utarrenderad.

Binäs nr. 23 *Dunka (Donka*).

Namnet Dunka är uppkallat efter en stor stenhäll som låg på berget utanför. Det har berättats att när det fanns vargar i trakten, så hjälptes flera åt att sätta stenen i rörelse, den framkallade då ett dån (dunkande) som skrämde vargarna.
På torpet som tillhörde Binäs nr. 12, bodde 1891 **Olaus Larsson** f. 1842 i Lane-Ryr, g. 1865 med **Lisa Andersdotter** f. 1835. Barn: **Laura** (Lagera) f. 1865, g. 1908 med Lars Johan Andreasson f. 1872 i Binäs nr. 18, där gården övertogs. **Adelia** f. 1875, g. 1901 med Oskar Larsson i Högen, övertog gården där. **Josef** f. 1877, g. 1907 med Anna Karlsson f. 1883 i Ödeborg, flyttade till Tveten, senare Stuverud och därefter till Brotorp (Öna nr. 14).
I Dunka fanns en liten ladugård där Olaus och Lisa hade en ko. Olaus gick dagsverken i bygden.
Lisa dog 1921 och Olaus dog 1925. Det gamla huset som utvändigt var beklätt med träspån revs troligen strax därefter.

Olaus och Lisa Larsson i Donka. Husets väggar är spånbeklädda.

Det har berättats att 1902 forslades den stora stenhällen på en s.k. stensläpa förspänd med fyra hästar till Binäs, där den användes vid anläggande av en bropost på utfartsvägen från S. Binäs.
Donka är nu 1991 delvis igenväxt med skog, men här finns rester efter husgrund och här växer en apel, påskliljor, stormhatt, sedum och fingerborgsblommor.

Binäs nr. 24 *Klonkemyren* (enligt karta). (Är belägen på utmarker i Trombäljen).

Boende 1891 var troligen **Anders Svensson** f. 1836 i Brålanda, g. 1859 med **Greta Pettersdotter** f. 1834 i Binäs nr. 15, med barn. Troligen flyttade familjen 1893 till "Bråten" (Binäs nr. 21).
1991 finns tydliga rester efter husgrund och murstock vid foten av ett berg, en apel växer intill husgrunden. Åt nordost på andra sidan av igenväxt åker finns rester efter jordkällare. C:a 40 meter åt sydost i den

gamla gärdeskanten står en stor omkring 10 meter hög tredelad pil och några körsbärsbuskar.

Binäs nr. 25 (Beläget på utmarker i Trombäljen).

Det är svårt att hitta exakt plats där huset stått och vem som bott här är okänt.
Det har berättats från något av torpen här omkring, att en gång när familjen var utan mjölk, gick de till gården Blåkullen och bad om mjölk, men de fick till svar att grisarna skulle ha den. På natten blev det ett våldsamt åskväder och åskan slog ner och grisarna dog. Detta tog de som Guds straff, för att gottgöra det hela kom de dagen efter med en stor flaska mjölk.

Binäs nr. 26 (Beläget på utmarker i Trombäljen).

Här bodde troligen 1891 torparen **Sven Olsson** f. 1828 i Forshälla, g. 1871 med **Katrina Svensdotter** f. 1837 i Lane-Ryr. Sven hade tidigare varit gift, men blev änkeman 1870. Barn **Olof** f. 1853, dog 1870. **Johannes** f. 1859. **Anders** f. 1863, troligen i USA.
Kajsa Olsdotter f. 1830 bodde troligen också här, kanske var hon syster till Sven, hon dog 1913. Sven dog 1896 och Katrina dog 1920. Johannes barnbarn Elsa Aronsson, är bosatt i Färgelanda.
På platsen under två risiga granar, finns 1991 tydliga rester efter husgrund och murstock, belägen intill öppen skogsglänta. Vid husgrunden växer smultron. Omkring 20 meter åt söder finns stenar efter ladugårdsgrund och i närheten en vattenfylld källa. C:a 40 meter norr om husgrunden finns rester efter jordkällare.

Binäs nr. 27 ***Rafeltere,*** *(Rafelserud enl. karta).*

Ligger på utmarker i Torsbo.
Namnet kommer av **Raphael Eliasson** f. 1752 på Nordkärrs Säteri i Mellerud. Fadern Georg Eliasson f. 1720, var jägmästare och landsfiskal över Dalsland. Modern Engel Beata Brunn f. 1730 i Vänersborg, ägde senare Dykällans gästgiveri i Frändefors. Raphael tog studenten i Uppsala 1773, där han läste anatomi och medicin. Studierna avbröts, troligen på grund av sjukdom och 1779 kom han hem till Dykällan och hjälpte till med gästgiveriet. Han hade gift sig 1777 i Uppsala med **Margareta Reinholdson** f. 1755 i Stockholm.
Av okänd anledning kom Raphael, som var sjuklig med hustrun Margareta hit till Torsbo. En liten stuga byggdes nära sjön Åskagen, på mark som tillhörde Binäs nr. 16. Barn: **Stina** f. 1781, **Eric** f. 1783, **Friedrich** f. 1792, **Otto** f. 1798.
De levde här under mycket fattiga förhållanden. Raphael dog 1807, medan Margareta levde till 1830. Det har berättats att när Raphael skulle begravas, bestämde prästen att kistan skulle tas in i kyrkan. Flera undrade över detta, det var inte vanligt när det gällde fattigt folk. Det kom också ”fint folk” till begravningen och förklaringen kom när prästen läste upp att Raphael kom från en finare släkt.
Sonen **Eric** gifte sig med **Anna Andersdotter** f. 1786. Barn **Brita** f. 1806, **Andreas** f. 1809, **Annika** f. 1811.
Hustrun Anna dog 1816.
Eric gifte om sig med **Catarina Olsdotter** f. 1793 i Finsbo Lane-Ryr. Barn i detta äktenskapet: **Cristina** f. 1821, **Maria** f. 1823, **Carl** f. 1825, **Britta** f 1826, **Erik** f. 1830, **Catrina** f. 1832, **Johannes** f. 1838, blev soldat, se Kopperud nr. 9. Fadern Eric dog 1853.
Dottern **Cristina** gifte sig 1856 med **Olof Jonasson** f. 1810, Det har berättats att när de hade gift sig, så hjälpte grannar till med att bygga en liten stuga på en ny plats åt de nygifta.
I backstugan bodde 1891 änkan **Christina Ersdotter**, maken Olof hade avlidit omkring 1870. Barn: **Anna Maja** f. 1850, blev kvar på stället. **Anna Kajsa** f. 1857, g. 1889 med Johannes Magnusson f. 1865 i Trombäljen nr. 33, flyttade till Rotenäs nr. 21. **Erik** f. 1859, g. 1884 med Anna Johansdotter f. 1848, se Skarbo nr. 11. **Ahl Emanuel** f. 1863, dog i unga år. **Oktavia Ulrika** f. 1867, till Bäve 1889. Här bodde också troligen Christinas syster **Maria**, som dog 1906. Christina dog 1909.

Anna-Maja framför sin stuga på Rafeltere i Torsbo.

Anna Maja hade en dotter **Selma Johansdotter** f. 1875, hon gifte sig med Johan Levin Scherman från Lane-Ryr och flyttade senare till Uddevalla.
Stugtaket var täckt med näver och ovanpå torv, där växte gräs och små björkar.
Utanför stugan fanns en apel som bar fina äpplen. Verner Jansson från Binäs nr. 16, har skrivit några rader om Rafeltere. Som barn berättar han, att han kommer ihåg Anna Maja som en snäll och rar gumma, varje höst kom hon bärande med en säck äpplen på ryggen, till dem. Han berättar också att efter Anna Majas död 1927, bad hennes dotter Selma att den gamla stugan skulle rivas. Hon tyckte att ingen skulle få se hur fattigt och eländigt dom hade haft det. Så skedde också och även den gamla apeln höggs ner.
På medlemskort och stadgar för föreningen ”Vår bygd 1891” finns Anna Majas stuga. Stugan finns också på en tavla, som föreningen fått av Frideborg Scherman, som är dotterdotter till Anna Maja.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund, lingrop, källare och källa. Där finns också skott efter apel,

körsbär och runt husgrunden växer syren, gullvivor, ormbunkar och smultron.

Selma Scherman dotter till Anna-Maja.

Binäs nr. 28 ***Stuga vid Röseboviken.***

Ägare 1891 blev Olof Andersson i Ängera (Binäs nr. 3). Här fanns 1891 en lada och troligen byggdes den till med en liten bostadsdel. Olof flyttade in här, när dottern Axelia gifte sig 1896 och övertog gården (Binäs nr. 3). Det har berättats att Alfred i Bråten byggde huset, han gick hit på måndag morgon och när han gick hem på fredag kväll var det färdigt.
Eftersom han hade häst och redskap odlade han nog de åkertegar som fanns här.
Olof dog 1902 och enligt bouppteckning fanns följande tillgångar: Fastighet, 34 kvadratrevar och 13 kvadratstänger, Litt O. o., värderad till: 500 kronor.
Vänersborgs enskilda bank enligt dispositions bevis: 1000 kronor.
Av Johan Andersson enligt revers 1 mars 1897: 1000 kronor.
Vänersborgs sparbank enligt motbok: 265 kronor 43 öre.
Av Lars Svensson i Rösebo enligt revers: 152 kronor 73 öre.
Lös egendom: 1 Sto 20 år 40 kr, 3 höns 1 tupp 2 kr, 1 Åkkärra 15 kr, 1 Vagnställ 1 kr, 1 Långkärra 5 kr, 1 Gödselkärra 2,5 kr, 1 Vedkärra 2,5 kr, 1 Vedsläde 5 kr, 1 Säng 5 kr, 1 Soffa 3 kr, 2 bord 4,5 kr, 1 Draglåda 4 kr, 1 Väggur 1 kr, 3 Grytor 1,5 kr, 1 Stekhall 3 kr, Bränntorv 5 kr, Skrin 50 öre, Bakredskap 1 kr, 3 Rockar 9 kr, 1 par Byxor 3 kr, 10 Lentyg 6 kr, 5 Undertröjor 2,5 kr, 1 par Stövlar 2 kr, 1 par Pjäxor 2,5 kr, Diverse gamla kläder 2 kr, Glas och Porslin 1 kr, 1 Båt 1 kr, 1 Fiskenot 5 kr, 5 Skeppund hö (850 kg) 15 kr. Summa: 150 kronor 50 öre.
Summa tillgångar: 3068 kronor 66 öre.
Skulder: Gabriel Andersson i Rotnäs: 32 kronor.
Johan Andersson i Binäs för förskjuten begravningskostnad: 300 kronor.
Bouppteckning och värderingsarvode: 8 kronor.
Summa skulder: 340 kronor.
Efter Olofs död 1902 övertog dottern Axelia och Johan fastigheten och husen revs.
Här finns 1991 rester efter husgrund och där växer rosenbuskar, hagtorn och hallon.

Binäs nr. 29.

Från Binäs nr. 2 avstyckades 1983 en tomt och det uppfördes en villa. Ägare **Anders Andersson** f. 1960 i Binäs nr. 30, g. 1985 med **Eva-Lena Arvidsson** f. 1960 i Grinstad. Barn: **Anna** f. 1986, **Andreas** f. 1989, **Alexander** f. 1991. Anders jobbar som snickare.

Binäs nr. 30. ***Tomta.***

Ett bostadshus uppfördes 1937 på avstyckad tomtmark från Binäs nr. 2. Ägare **Karl Andersson** f. 1911 i Lövnäs, g. 1937 med **Dagmar Andersson** f. 1918 på Knutsön. Barn: **Ragnhild** f. 1937, g. 1961 med Arne Hallsten f. 1928 i Kopperud nr. 8, bor i Kopperud nr. 13. **Gösta** f. 1939, g. 1964 med Brita Persson f. 1943 i Brålanda, flyttade till Flicksäter, men övertog senare Knutsön, (Dagmars föräldragård). **Elof** f. 1942, g. 1972 med Gullvi Eriksson f. 1942 i Brålanda, bor i Frändefors tätort. **Anders** f. 1960, g. 1985 med Eva-Lena Arvidsson f. 1960 i Grinstad, bor i Binäs nr. 29.
Karls mor **Augusta** som några år bott i Binäs nr. 17, vistades här 1960 tills hon dog 1962.

Anders och Eva-Lena med barnen Andreas, Anna och Alexander. Fotot från Alexanders dop 1991.

Dagmar Andersson med barnen Elof, Ragnhild och Gösta. Nyplanterade lönnar framför huset och portstolpar i granit ej uppresta. Foto från 1944.

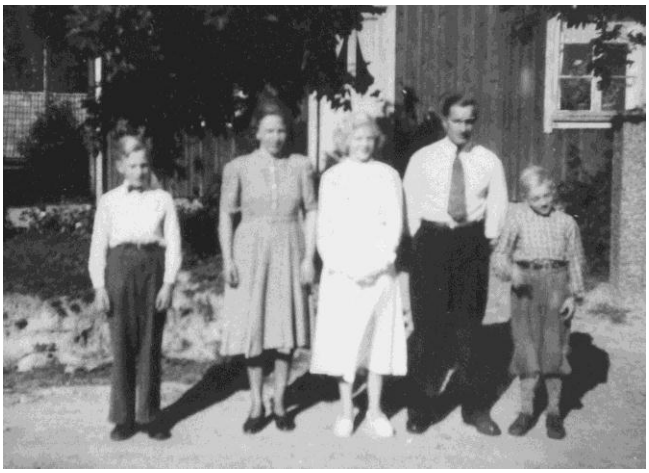

Dagmar och Karl Andersson med barnen Gösta, Ragnhild, Elof. Fotot taget vid Ragnhilds konfirmation 1951.

Dagmars far **Ernst Andersson** f. 1892 från Knutsön, bodde här från 1972 tills han dog 1981.
Karl har jobbat som snickare och varit ledare för ett byggarlag, som verkat i och utanför bygden. Han dog 1989. Dagmar bor kvar på fastigheten.

Huset hos Karl Andersson "Tomta".

Binäs nr. 31 ***Sunes.***

Här uppfördes en villa 1983 av **Sune Johansson** f. 1944, g. 1975 med **Birgitta Bengtsson** f. 1946 i Trollhättan. Barn: **Martin** f. 1976, **Stina** f. 1980.
Tomtmark avstyckades från Sunes föräldragård (Binäs nr. 2), som de äger och brukar.

Binäs nr. 32. ***Hasslekroken.***

Från föräldragården (Binäs nr. 2) avstyckades 1970 tomtmark och en villa uppfördes av **Uno Johansson** f. 1946, g. 1971 med **Karin Jonsson** f. 1942 i Gestad. Barn: **Eva** f. 1972, **Marie** f. 1975.
1990 köptes byggnaderna och tillhörande markområde i Brunnane (Binäs nr. 7), som var Unos födelsehem.

Binäs nr. 33 ***Ottossons.***

Från Binäs nr. 12 avstyckades 1969 en tomt, där **Oskar Ottosson** f. 1902, uppförde ett mindre hus. Huset hade tidigare varit lillstuga i Binäs nr. 11.
Ny ägare 1981 blev **Leif Teodorsson** f. 1956. Efter två år köptes fastigheten av **Hans Frank** f. 1936.
Ägare 1991, **Ingrid Möller** f. 1913 i Skarbo nr. 12, hon köpte fastigheten 1985 och använder den som sommarbostad. Hon bor i Vänersborg, men var tidigare en tid hemvårdarinna i Frändefors.

Snickare Artur Wilhelmsson.

Binäs nr. 34 ***Arturs, Karins.***

Artur Wilhelmsson f. 1902 i Tjärtakan nr. 19, kom till Binäs 1935, han var snickare och byggde ett bostadshus på mark tillhörande Binäs nr. 1. Artur gifte sig 1948 med **Karin Johansson** f. 1918 i N. Björke. Hon kom från Skarbo nr. 2 där hon varit hushållerska några år. Barn **Gunvor** f. 1953, g. 1974 med Karl-Erik Jansson f. 1950, bor i Dalskog.
I den välskötta trädgården odlades tidigare jordgubbar. Tomtmarken avstyckades 1969. Artur dog 1980.
Karin bor kvar på fastigheten.

Huset hos Karin och Artur Wilhelmsson.

Binäs nr. 35 ***Krantz, Tronebäcken.***

Tomtmark avstyckades 1975 från föräldragården (Binäs nr. 9) och en villa uppfördes 1977 av **Lars Krantz** f. 1948, g. 1974 med **Marita Larsson** f. 1947 i Uddevalla. Barn: **Martin** f. 1974, **Anders** f. 1979.
Lars är busschaufför och Marita jobbar på apotek.

Binäs nr. 36 ***Karl-Eriks.***

Tomtmark avstyckades 1961 från föräldragården Binäs nr. 11 och en villa byggdes av **Karl-Erik Jansson** f. 1933, g. 1957 med **Alice Olsson** f. 1939 från Dernäs. Barn: **Leif** f. 1956, bor i Uddevalla. **Kent** f. 1958, g. 1985 med Mona Lindberg f. 1958, bor i Rotenäs nr. 59. **Eva-Britt** f. 1959, bor i Vänersborg.
Alice har flyttat till Vänersborg. Karl-Erik som är stuveriarbetare i Uddevalla bor kvar på fastigheten.

Binäs nr. 37 ***Pauls.***

På mark som tillhörde Binäs nr. 20, byggdes en villa av **Erik Eriksson** f. 1910 och **Paul Eriksson** f. 1919. Båda var målare till yrket och födda på gården. Tomtmarken avstyckades 1981 och Paul blev ägare. Erik dog 1986. Paul bor kvar på fastigheten.

Binäs nr. 38 ***Ekmans.***

På gården Binäs nr. 16 byggdes en villa och Karins son, **Stig Ekman** f. 1936, g. 1958 med **Lilly Jonsson** f. 1942 i Svenningstakan, bosatte sig här. Barn: **Tore** f. 1958 och **Tryggve** f. 1961.
Stig dog 1961 och Lilly med barnen flyttade till Grunsbo.
Huset uthyrdes 1962–65 till en familj **Albinsson** med två barn och 1965–66 en familj **Holmström** med två barn.
Ingvald och **Anita Svensson** från Rotenäs nr. 13, var hyresgäster 1966–69, innan de flyttade tillbaka till Rotenäs.
Nya hyresgäster blev **Uno Berg** f. 1937, g. 1969 med **Kerstin** f. Lantz 1944 i Torsbo nr. 3. Barn: **Morgan** f. 1969, **Marcus** f. 1971. Familjen flyttade 1975 till Skarbo nr. 16.
Stigs mor **Karin** och hennes bror **Artur** flyttade då hit från Binäs nr. 16, där Karins barnbarn Tore övertagit gårdens skötsel.
Efter Karins död 1977, avstyckades tomtmark och huset blev egen fastighet. Artur bodde kvar till sin död 1982.
Fastigheten köptes 1983 av **Franz Botter** f. 1955 i Skoghall, g. 1988 med **Eva Johansson** f. 1962 i Öna nr. 6. Barn: **Andreas** f. 1985 och **Sandra** f. 1988.

Binäs nr. 39.

Från Binäs nr. 18 avstyckades tomtmark 1969 och det byggdes ett fritidshus av **Erik Claesson** f. 1935 i Lövnäs, g. 1959 med **Inger Jansson** f. 1938 i Binäs nr. 17. Ny ägare 1973 **Ann-Mari Holmedahl** f. 1945. Ägare 1991 är **Heiker Günter** f. 1960 i Nürnberg.

Binäs nr. 40.

Det avstyckades tomtmark 1969 från Binäs nr. 18 och **Bengt Bernhardsson** f. 1930 i Lane-Ryr, g. 1959 med **Karin Jansson** f. 1935 i Binäs nr. 17, byggde här ett fritidshus.

Binäs nr. 41.

Från Binäs nr. 18 avstyckades 1968 tomtmark och ett hus uppfördes av **David Jakobsson** f. 1928, g. 1952 med **Evelyn Maria Bügler** f. 1934 i Vänersborg. Huset ombyggdes 1979 till året runt boende. Barn **Stefan** f. 1967, flyttade 1987 till Trollhättan.

Binäs nr. 42

Enligt kyrkboken kom **Justina Herlogsdotter** hit 1914, hon var född i Grunsbo 1858 och flyttade tillbaka dit 1932. Huset revs på 1930-talet. Platsen som ligger på gården Ekeskogen (Binäs nr. 13), är 1991 skogbeväxt men här finns någon apel och rönnsumak.

Binäs nr. 43 ***Tryggves.***

Här avstyckades tomtmark 1969 från Binäs nr. 22. **Ingrid Bergkvist** f. 1947 i Binäs nr. 45, g. 1974 med **Erik Larsson** f. 1939 i Kopperud nr. 1, byggde här en villa. Fastigheten såldes 1982. Ingrid flyttade till Bäckefors och Erik flyttade till Västra Bodane.
Ny ägare blev då **Tryggve Eriksson** f. 1929 i Rotenäs nr. 9, g. 1955 med **Inger Larsson** f. 1928 i Kopperud nr. 1. De kom från Uddevalla där de bott sedan 1950-talet. Inger och Erik Larsson är syskon. Tryggve har grävmaskinfirma och Inger jobbar inom textilbranschen.

Binäs nr. 44 ***Nordlingetomten***

Mark avstyckades 1900 från Binäs nr. 19 och köptes av **August Johansson Nordling** f. 1868 på Öland, g. 1895 med **Sara Maja Jansdotter** f. 1866 i Binäs nr. 19. Båda hade varit i USA. Barn: **Ellen** f. 1896 och **Ossian** f. 1906. Ellen reste till USA 1914 och övriga familjen emigrerade dit 1922. Fastigheten köptes då av Algot Johansson i Hagen (Binäs nr. 22).
Ossian jobbade i en juveleraraffär på Clark street i Chicago, som han senare övertog. Systern Ellen drev också en juveleraraffär fast på Bellmont Avenue.
Ossian ville göra något för sin barndomsbygd och tog kontakt med tidningen ELA i Vänersborg. Resultatet blev att han 1951 skänkte en vandringspokal ”Amerikapokalen” till en fotbollsturnering, där fyra lag från närliggande bygd deltog. Det var Frändefors

IF, IK Columbia, IFK Lane-Ryr och Lane BK. Efter fyra år hade IK Columbia fått tre inteckningar och vann pokalen Han skänkte senare ytterligare 2 pokaler och området utvidgades så att flera lag deltog. Ossian Nordling var på besök i Sverige i slutet av 1950-talet och var då med vid en fotbollsmatch med efterföljande festligheter. IK Columbia vann samtliga tre turneringar och pokalerna finns på Idrottshuset i Vänersborg.

Binäs nr. 45 ***Bergkvists***

På gården Binäs nr. 22 byggde **Ethel** och **Ivar Bergkvist** en villa där de flyttade in 1947. Barn **Ingrid** f. 1947, g. 1974 med Erik Larsson f. 1939 i Kopperud nr. 1, se Binäs nr. 43.
Ivar var smed till yrket och uppförde också en smedja, där han utförde smidesarbeten och reparationer åt bygdens folk. Han jobbade också en del år hos Korp & Söner i Vänersborg. Ivar dog 1987. Ethel bor kvar på fastigheten.

Ivar och Ethel Bergqvist med dottern Ingrid. Foto från 1953.

Binäs nr. 46 ***Hagalund.***

En bygdegårdsförening hade bildats 1947, för att lösa samlinglokalfrågan i bygden. Tomtmark inköptes från Binäs nr. 20. För att få in pengar till detta, begärde Frändefors Västra SLU-avdelning hos Frändefors kommun att få uppföra en utomhusdansbana. Detta blev inte beviljat och på grund av ekonomiska skäl och andra orsaker blev det ingen bygdegård.
Tomtmarken köptes 1970 av **Yngve Lindqvist** f. 1914 i Trollhättan, g. 1964 med **Rosa Fredriksson** f. 1928 i Boden. Barn **Magnus** f. 1970. De byggde en villa och flyttade hit från Rösebo skola, där Rosa var lärare.

Binäs nr. 47.

Tomt avstyckad från Binäs nr. 17 ligger på utmarker vid Torsbo. Ägare **Kerstin Jonasson** f. 1943 och **Erik Jonasson** f. 1945. Här har uppförts en sommarstuga.

Hästefjord

Gården Hästefjord tillkom genom sänkning av sjön Hästefjorden, som efter flera års hårt arbete blev klar 1868. Hit hörde flera andra sjösänkningsgårdar såsom Önäs, Brotorp, Sundsholm, Furholmen m.fl. Här arbetade då många rättare, inspektörer, statare, drängar och pigor, dessa finns med i husförhörslängder, men det har inte gått att utreda var de bott och alla har därför ej tagits med. I och med att gårdarna såldes blev det nya ägare och de flesta anställda flyttade i början av 1890-talet. Många utav bygdens folk runt omkring arbetade också här.

En sägen om hur namnet på sjön Hästefjorden tillkommit: En bonde i Rotenäs hade sålt en häst till Dernäs, som låg på andra sidan sjön. Hästen användes där i vårbruket, men han hade hemlängtan och när han var förspänd en träharv och lämnats utan tillsyn, simmade han över sjön till sitt gamla hem i Rotenäs. Därav namnet Hästefjorden.
På Hästefjord med tillhörande platser bodde 45 personer 1891. 1991 bor på Hästefjord 10 personer.
Frändefors Skyttegille som bildades 1903, har sin skjutbana förlagd hit. Mark till denna har hela tiden upplåtits till skytteföreningen utan ersättning.

Hästefjord nr. 1.
Sid. 769, Ägare Michael Kock.
Hästefjord nr. 2. ***Statarbyggnad, Arbetarbostad.***
Hästefjord nr. 3. ***Edsnäbba.***
Sid. 774, Torpare August Fredrik Larsson
Hästefjord nr. 4. ***Oken.***
Sid. 776, Torpare Olof Andersson.
Hästefjord nr. 5.
Hästefjord nr. 6. ***Hägelmarks.***

Hästefjord nr. 1.

Ägare 1891 **Michael Kock** f. 1830 i Torps socken, g. 1860 med **Adelaide Lindman** f. 1839 i Karlskrona. Barn: **Gustaf** f. 1861, underlöjtnant, **Emma** f. 1863, **Dagmar** f. 1866, **Carl** f. 1874, **Agatha** f. 1876, **Bror** f. 1879, **Ernst** f. 1883, **Stellan** f. 1881. Familjen som kom hit 1889, ägde också sjösänkningsgårdarna Grundsvik, Sundsholm, Brotorp, Önäs och Furholmen.
Ett stort bostadshus hade uppförts 1867 och något år senare två statarbyggnader eller arbetarbostäder. På gården förekom ibland baler, det har berättats att prästen Geiger, som var med i sjösänkningsbolagets styrelse, ofta var här och deltog i dansen. Han kom då ridande på häst och frampå morgontimmarna fick han hjälp av drängar att sadla hästen för hemfärd.
En stor ladugård med plats för ett fyrtiotal kor och lika många ungdjur uppfördes omkring 1870. Här fanns också en uthuslänga med magasin, vagnbodar m.m.

Den stora ladugården som revs i början av 1950-talet.

Efter sjösänkningen sjönk marken och det uppfördes skyddsvallar vid Hästefjord. För att torrlägga marken användes vattenpumpar som drevs av ångmaskin. Denna eldades med torv som togs upp på kringliggande mossar, det köptes också kol som hämtades med häst i Uddevalla.
Hästefjord hade efter den tiden en ansenlig areal och i arbetarbostäderna här på Hästefjord och Önäs, bodde ett flertal olika tjänstefolk med familjer som hade arbete på gården.
Det stora bostadshuset brann ner, då tillbyggdes den av statarbyggnaderna som låg närmast och blev bostadshus.
Så småningom sjönk marken och nedersbördsrika år blev det omöjligt att bärga den ofta rikliga skörden. På stor del av åkerarealen växte istället gräs som bärgades sommartid, då det oftast var lite nederbörd.
På grund av dålig ekonomi och Michael Kocks sjukdom såldes gårdarna.
Hästefjord såldes 1892 till riksdagsman **Anders Larsson** från Flicksäter, och familjen Kock flyttade till Furholmen och senare Vänersborg.
Troligen utarrenderades gården några år. Från 1896 finns ett syneprotokoll: *År 1896 den 26 mars inställde sig undertecknade å egendomen Hästefjord, för att på begäran af Anders Larsson i Flicksäter. Syna och besiktiga, åtskilliga förhållande hvarvid förekom följande: Ute på fältet voro en större och en mindre höstack innehållande omkring 70 á 80 lass hö. Dessa stackar hadde emellertid blivit alldeles isärrivna och höet slängt vida omkring så att det efter sedan inträffad nederbörd blivit så skadat att större delen förlorat fodervärdet.*
På ladugårdsplanen funnos fyra stora halmstackar som synbarligen alldrig varit ordentligt upplagda hvarför halmen låg alldeles utan skydd för alla väder. Hittils har vi aldrig sett en så stor vårdslöshet med foder som här var händelsen.
På det s.k. rännet i ladugården saknades virke 12 á 14 lass strö eller slanor, hvilka som det upplystes blivit uppbränt. Några dörrar saknades äfven, men dessa lärer använts som broar över dikena, där de skulle ligga ännu. En del ruter voro utslagna i fönstren. En s.k. hässja afsedd för upphängning av ärter var äfven till större delen uppbränd.
Några värden å den skada som för Anders Larsson uppstått genom det uppenbart vårdslösa sätt hvarpå egendomen under senaste månaderna blifvit skött önskades ej.
Sålunda synat och befunnet försäkras som ofvan. Olof Olsson i Östra Ekenäs, nämdeman.
Gården övertogs 1896 av Anders Larssons son, **Lars Peter Andersson** f. 1865 i Flicksäter, g. 1888 med

Hilma Norén f. 1859 i Grinstad. Barn: **Anna** f. 1889, g. 1918 med Johan Eriksson i Rösebo nr. 1, där gården övertogs. **Elin** f. 1890, g. 1922 med Anders Eriksson f. 1889 i Binäs nr. 13, köpte senare gård i Flicksäter (Tomterud). **Anders** f. 1892, g. 1924 med Agda Svensson från Lövnäs, köpte senare gården Mossebol i Erikstad. **Gustaf** f. 1894, g. 1925 med **Karin Sundqvist** f. 1900 i Dalstorp, övertog senare gården. **Signe** f. 1898, dog 1902.
Här bodde också sedan 1918 Hilmas bror **Jonas** f. 1867 i Grinstad.

Elin Larsson, dotter till Lars Petter Andersson, flyttade senare till Tomterud.

I en gammal räkenskapsbok från slutet av 1890- talet, kan man läsa att Anna Katrin fått betalt för 13 dagar i mejen á 75 öre. Sven på Skogen har tagit upp 20. 000 torv för en kostnad av 25 kr. 30 hl kol kostar 32 kr och 1 hl sill 17 kr. Det köptes 6 trähinkar för 90 öre/st. Hjälp till snickaren i Kopperud för mistad ko 2 kr.
I tidningen ELA 13 augusti 1901 fanns en annons om auktion på växande havreskörd, undertecknad av Lars Peter Andersson. Lars Peter blir utsedd till nämndeman 1901. Kostnad för Bondetåget i Stockholm 6–9 februari 1914 var 25 kronor.
Till gårdens hjälp fanns torparna på Oken och Edsnäbba samt anställda som bodde i den kvarvarande arbetarbostaden.

Nils Nordberg kör in småved.

Det finns också anteckningar med namn på lantbrukare runt om i bygden som beställde gräs på rot. Många köpte också havre och annan spannmål, ibland såldes slösäd och halm. Många av bygdens folk anlitades till olika arbeten på gården, bl.a. finns anteckningar om skomakare Johannes Ottosson som tillverkat stövlar, som betalning för inköpt gräs. Det inköptes 1915 en trilla för 195 kr. och en cykel för 110 kr. Ångmaskin som tidigare drivit pumpanläggningen, såldes till skrot 1916 för 475 kr. Det såddes 16 3/8 tunna havre. ”Karl i Arken” utför ofta reparationer av maskiner.
Av en kontrabok framgår att det under 1918 levererades cirka 100 liter mjölk per dag till mejeriet i Skarbo.
Den återstående arbetarbostaden, (Hästefjord nr. 2) som var en tvåvåningslänga med fyra lägenheter, låg närmare pumpstationen och revs i början av 1930-talet, en del av virket användes till att bygga undantagsstuga åt Hilma och Lars Peter, se Hästefjord nr. 5.
Gustaf och **Karin** övertog gården. Barn: **Karl Gustaf** f. 1926, **Lars** f. 1930, **Ulla-Britt** f. 1934.
Omkring 1940 byggdes nytt bostadshus på samma tomt där det första stora bostadshuset stått. På jordbruket fanns då 6 hästar, ett 20-tal mjölkkor, ungdjur, svin och höns.

Till höger Lars och Karl-Gustaf som är födda på Hästefjord, samt kusinerna Karl-Axel, Åke, Erik och Nils.

Huset där Lars Petter Andersson bodde på äldre dagar.

Gården sköttes med hjälp av anställda från gårdarna runt omkring. En brorson till Lars Peter, **Sören Nilsson** från Björserud, som bott här några år i skolåldern, var anställd som dräng omkring 1940.
Större delen av sjösänkningsmarken var vid den här tiden vattensjuk och ej odlingsbar, men det fanns stora arealer med riklig gräsväxt. En stor del av grässkörden såldes till kringliggande jordbruk, som

särskilt under krigsåren var i stort behov av fodertillskott.
Barnen Karl-Gustaf, Lars och Ulla-Britt tog släktnamnet Fjordman och flyttade efter studier hemifrån. Gustaf och Karin sålde gården 1951 och flyttade efter något år till Väne-Ryr.
Ny ägare blev **Karl Axel Topp** f. 1924 i Halmstad, g. 1951 med **Kerstin Johansson** f. 1926 i Vänersborg. De kom från Vänersborg, där Karl-Axel varit traktorförsäljare och Kerstin anställd på Televerkstaden. Karl-Axels farfar hade varit tulltjänsteman vid Mon i Dalsland omkring 1891.
Familjen flyttade hit 1954. Barn: **Ingrid** f. 1952, g. 1974 med Stefan Hägelmark f. 1951 i Nybro. **Hans** f. 1956, g. 1978 med **Carina Scherdin** f. 1955 i Trollhättan.
Efter köpet grävdes vallar runt sjösänkningsmarken och det uppfördes en pumpstation där vattnet pumpades ut i sjön. Den gamla sjömarken där det under flera årtionden växt sjögräs, plöjdes med en stor enskärig traktorplog. Många trodde då att när den tjocka grässvålen försvann, så skulle traktorerna sjunka i gyttjan, men så blev inte fallet. Karl-Axel berättar från en auktion i trakten, han hörde en person säga att *"den där Topp på Hästefjord är antingen idiot eller är han miljonär"*. När han kom hem berättade han det här för sin fru Kerstin och sa att *"miljonär är jag ju alla fall inte"*.
Den stora ladugården revs och en del virke användes till byggande av maskinhall och spannmålstork.
På den bördiga jorden togs rikliga skördar av stråsäd och Karl-Axel påverkade flera andra gårdsägare i närheten, att göra någonting åt den vattensjuka marken.

Grävmaskiner på väg att försvinna i gyttjan vid invallningsarbete 1955.

Detta gav till resultat att alla gårdar med sjösänkningsmark, belägna norr om landsvägen Rösebo – Brasmerud, gick samman och bildade Hästefjordens Invallningsföretag. Kanaler grävdes, en ny invallning gjordes och en betydligt större pumpstation uppfördes 1955. Landsvägen Rösebo – Brasmerud höjdes och utgjorde nu vall mot sjön Hästefjorden. All mark norr om denna torrlades genom dessa åtgärder.
Detta skedde inte helt utan problem, då flera grävmaskiner höll på att sjunka ner och nästan försvinna i den mjuka leran under grässvålen.
Förutom stråsäd odlades potatis, ett lagerhus uppfördes och det förekom under många år en omfattande potatisodling. Det odlades också konservärter som slogs med slåttermaskin och sedan lastades på lastbil för transport till en fabrik i Ellös, där ärterna tröskades och konserverades.
Tre svinstallar med tillhörande byggnader, uppfördes 1965 med en årsproduktion av 6. 000 slaktsvin.
Odlingen av konservärter var ett bra komplement till den övriga grödan, men det var arbetskrävande och dyra transporter att frakta dessa för tröskning till Ellös. Därför planerade Karl-Axel byggandet av en ärtfabrik i Brålanda. Denna anläggning "Toppfrys", stod färdig att tas i bruk till skörden 1969. Efter att ärtskörden slagits, tröskades den direkt ute på fältet och det var endast själva ärtorna som transporterades till fabriken för konservering. För att det hela skulle fungera skrevs kontrakt mellan Toppfrys och lantbrukare som hade ärtodling.
På Hästefjord har under årens lopp många olika varit anställda, en del av dem har varit från trakten och bott i sina hem. Några har bott i det hus som uppfördes 1965 (Hästefjord nr. 5).
Tomt har avstyckats från gården och där har dottern Ingrid och Stefan uppfört ett bostadshus, (Hästefjord nr. 6).
Sonen **Hans** och **Carina** övertog gården 1990. Barn: **Mattias** f. 1980, **Emma** f. 1984.
Gården drivs idag med spannmålsodling och svinproduktion. Här sker också spannmålsmottagning från den kringliggande bygden.

Hästefjord nr. 2. *Statarbyggnad, Arbetarbostad.*

I den här 2-våningsbyggnaden fanns från början 4 lägenheter. Här bodde 1895–96 statardräng **Lars Andreasson** f. 1865, g. 1894, med **Sofia Jonasdotter**, barn **Anna** f. 1895. Familjen kom från Öna nr. 3 och flyttade senare till Dernäs.
Från 1895–97 bodde här troligen statare **Gustaf Svensson** f. 1866 i Bohuslän, g. 1895 med **Stina Andersdotter Skyman** f. 1858. Barn: **John** f. 1893, **Anna** f. 1894. Familjen flyttade till V. Tunhem.
Här bodde också arbetaren **Olof Fredriksson** f. 1845, gift med **Anna Kristina Olsdotter** f. 1846. Barn: **Edvard** f. 1881, **Karl** f. 1885, **Anna Lovisa** f. 1888. Enligt en bokföringsbok var de anställda här från 1896 till 1909. Olof hade 1 krona per dagsverke under de här åren. Även övriga i familjen var anställda då och då. Familjen flyttade till Dernäs.
Omkring 1910 flyttade **Anders Johansson** hit med hustru **Charlotta Andersdotter** och barnen: **Birger** f. 1888, **Anni** f. 1895, **Gustaf** f. 1898. Familjen kom från Kopperud nr. 4.
Anders dog 1912 genom drunkning och sonen Birger dog 1914. Charlotta var duktig på att väva och spinna och utförde olika handarbete som såldes, hon utförde också svepning vid dödsfall och band kransar m.m.
Förutom lägenheten där familjen bodde, hade de höns i en del av huset, där fanns också träsvarv m.m. för gårdens behov.
Dottern **Anni** gifte sig 1916 med **Johannes Karlsson** f. 1894 i Lövnäs. Barn: **Linnea** f. 1917, **Ruth** f. 1923. Familjen och Annis mor Charlotta flyttade 1927 till Öna nr. 10. Johannes var bror till Lovisa Karlsson, se Rösebo nr. 7.
Gustaf gifte sig 1927 med **Valborg Larsson** från Edsnäbba (Hästefjord nr. 3) och flyttade sedan till Holmen.

Anni och Johannes Karlsson.

Anni och Johannes Karlsson, Annis mor Charlotta och Linnea 5–6 år.

Huset revs senare och en del av virket användes vid byggande av undantagsstuga, se Hästefjord nr. 5.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund som är 13 x 8 meter , i närheten växer en apel, vinbärsbuskar och hallon. På våren är marken helt täckt av blommande vitsippor. Lite längre bort ligger ett stenbrott med många uttagna stenblock.

Hästefjord nr. 3. *Edsnäbba*.

På torpet bodde 1891 **August Larsson** f. 1836, gift med **Anna Svensdotter** f. 1828. Barn: **Lars** f. 1858, g. 1899 med Sofia Karlsdotter f. 1868. **Hilmer** f. 1872, reste till USA 1892.
Lars och Sofia med barnen **Augusta** f. 1888, **Jenny Valborg** f. 1900, reste till USA 1902
Arrendesumman för torpet var 25 kronor per år. Anna dog 1899 medan August levde till 1915.
Senare bodde här **Anders Johan Olsson** f. 1874 och hans syster **Augusta Olsdotter** f. 1866, med dottern **Valborg** f. 1900, g. 1927 med **Gustaf Andersson** f. 1898, från Hästfjord nr. 2, flyttade till Holmen 1929. Anders Johan dog 1937 och systern Augusta flyttade senare till dottern i Holmen. Hon var troligen den sista som bodde här.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund, uthus, källare och lingropar. Här finns också stora almar och aplar, samt buskar av plommon, snöbär, hallon, krusbär och smultron, ormbunkar m.m.

August Larsson, Edsnäbba.

Hästefjord nr. 4. *Oken*.

Här bodde troligen 1891 torparen **Olof Andersson** f. 1840, g. 1880 med **Anna Maja Olsdotter** f. 1850 i Rotenäs nr. 10. Barn: **Alfred** f. 1880. **Johannes** f. 1885, dog 1895. **August** f. 1886. **Anna Sofia** f. 1889, dog 1894. Olof och Anna Maja med barnen Alfred och August, flyttade 1896 till Rotenäs nr. 20.
Hit kom då troligen, **Anders Magnus Eriksson** f. 1845, g. 1877 med **Katrina Johansdotter** f. 1847.

Barn: **Anders Johan** f. 1877, dog 1929. **Edvard** f. 1879 flyttade till Norge. **Johannes** f. 1881, gift med Ellen Eriksson f. 1884. **Alfred** f. 1885, g. 1911 med Karolina Larsdotter f. 1893. **Gustaf** f. 1887, g. 1911 med Augusta Fredriksdotter f. 1882. **Augusta** f. 1890, g. 1914 med Karl Larsson f. 1886.
Anders Magnus dog 1903 och övriga familjen, utom Alfred med hustrun Karolina, flyttade 1913 till Lövnäs.
Alfred och **Karolina** med barnen, **Anders** f. 1912 och **Anna** f. 1914, flyttade 1915 till Årberg och senare till Binäs nr. 17.
Lars Andersson f. 1845, g. 1872 med **Maria Andersdotter** f. 1842 och brodern **Magnus (Manne) Andersson** f. 1854 samt pigan **Kristina Karlsdotter** f. 1862, flyttade hit från Rotenäs nr. 1
Lars var bl.a. hjulmakare. Maria dog 1921, Lars dog 1928 och Magnus dog 1933. Kristina kom till ålderdomshemmet i Ekenäs 1934.
Från Trombäljen nr. 5 kom 1937, **Karl Johansson** f. 1913, g. 1937 med **Anna Andersson** f. 1914. Barn, **Sune** f. 1938. Annas föräldrar Alfred och Karolina, hade tidigare bott här. Det fanns en liten stuga och en mindre ladugård med plats för 2–3 kor och några andra husdjur. Karl jobbade på Hästefjord. Vid översvämningar vår och höst måste de använda båt för att komma hemifrån. Familjen flyttade till Lövnäs 1940.
Då flyttade Karls far **Johannes Olsson** f. 1879, g. 1906 med **Lovisa Karlsson** f. 1889 hit. De kom från Trombäljen nr. 5 med barnen: **Harald**, **Anna, Volmar** och **Stina**. Haralds dotter **Ethel** f. 1936 bodde med familjen. Familjen flyttade 1945 till Tveten.
Ny arrendator blev då **Johan Andersson** f. 1891 i Gärdhem, g. 1938 med **Amanda Hansson** f. 1900 i Lur. De kom från Lövnäs och flyttade 1947 till Valbo-Ryr. Ingen har bott här sedan dess.
Platsen är 1991 igenväxt men det finns tydliga rester efter husgrund och några aplar.

Hästefjord nr. 5.

I början av 1930-talet byggdes en undantagsstuga, där **Lars Peter Andersson** med hustru **Hilma** flyttade in, efter att sonen Gustaf med familj övertagit gården. En stor del av virket kom från den statarbyggnad som stått på Hästefjord nr. 2. Hilma dog 1942 medan Lars Peter levde till 1960.
Huset revs därefter och nära intill uppfördes 1965 en ny byggnad för anställda på gården. Först bodde här **Olof Larsson** f. 1920 i Borås, g. 1944 med **Karin Svensson** f. 1915 i Alboga. Barn: **Birgitta** f. 1945, **Bengt Olof** f. 1948, **Barbro** f. 1953. Familjen kom från St. Mellösa och flyttade 1967 till Kumla.
Då anställdes **Bengt Gustavsson** f. 1945, g. 1967 med **Loise Malmberg** f. 1947. Barn **Susanna** f. 1968. Familjen flyttade 1971 till Vänersborg.
Ny anställd blev då **Arne Olsson** f. 1937 i Vänersborg, g. 1961 med **Sonja** f. 1943. Barn: **Carina** f. 1961, **Jörgen** f. 1965, **Joakim** f. 1970. Familjen flyttade till Brålanda 1974.
Tomtmarken avstyckades 1977 och **Hans** och **Carina Topp** bodde här till 1989. **Karl-Axel Topp** hade då uppnått pensionsåldern, så han och **Kerstin** flyttade hit. Familjerna bytte alltså bostad.

Hästefjord nr. 6. ***Hägelmarks*.**

Tomtmark avstyckades 1977 från Hästefjord nr. 1 och det byggdes här en villa. Ägare **Ingrid Topp** f. 1952, g. 1974 med **Stefan Hägelmark** f. 1951. Barn: **Anna** f. 1974, **Per** f 1977.
Ingrid jobbar i Vänersborg och Stefan har eget företag.

Kopperud

I Kopperud som ligger utefter Bodaneälven fanns 1891, 10 bebyggda ställen på båda sidor om älven och där bodde 70 personer på 8 gårdar, en backstuga och ett f.d. soldattorp.
Hundra år senare finns här 5 lantbruksfastigheter och 3 villafastigheter med 22 personer boende, nästan alla på öster sida om älven.
De tre gårdarna Lia, Hallstens och Torpet började 1933 lämna mjölk till Vänersborgsortens mejeri i Vänersborg, och i början av 1940-talet började också Sigvard och Adolf att leverera mjölk. De körde var sin dag ner till Uddevallavägen vid Binäs med mjölk varje morgon och hämtade hem skummjölk på eftermiddagen. Samtidigt hämtades posten i ett s.k. posthus. Posten hade tidigare hämtats vid "handelsboa" Hästhagen i Rösebo. Det var ofta barnen som hämtade posten när de gick hem från skolan.
Älven ringlar sig genom dalgången. När vårfloden kommer är den stor och mäktig och vid broarna där passagen är smal bildas stora strömvirvlar. På våren fiskades det förr med mjärde och ryssja, där fanns då gädda, abborre, mört, lake och ål m.m.

Näckrosor i älven sommartid på 1960-talet.

På sommaren flöt älven långsamt och det var rogivande att stå på bron och följa vattenströmmen. På 1930- och 40-talet fanns det gott om fisk och man kunde se hur fiskarna simmade motströms i vattnet, att meta var roligt för det nappade bra. Vid midsommartid hade älvkanterna slagits med lie och gräset tagits tillvara, då var det mycket vackert utefter älven. Det fanns gott om vita näckrosor och på våren var älvkanterna gula av kabbeleka. Vid den tiden var det klart och rent vatten i älven och det badades flitigt om somrarna. Det fanns också en tvättbrygga vid varje gård där det tvättades och sköljdes kläder.
Omkring 1940 började det bli kräftor i älven, dessa förökades ganska snabbt och var som mest på 1950- och 60-talen. Vid kräftpremiären i augusti varje år var det lite av folkfest utefter älven. När alla burar och mjärdar agnats med bete, skulle de på ett bestämt klockslag sättas ut i älven, för att sedan vittjas vid mörkrets inbrott.

Numera är älven ganska igenväxt med säv och andra vattenväxter och på älvkanterna är det ingen som slår något gräs längre utan det får växa och vissna ner, vilket gör att igenväxandet påskyndas ytterligare.
På 1980-talet kom bävern hit och framför allt träd som asp och björk har fällts i massor. Bävern har byggt flera hyddor och har bo i älvkanterna, men den har inte lyckats med någon riktig uppdämning.
På 1950-talet blev det aktuellt med biltrafik. Den gamla utfartsvägen från gårdarna i Kopperud var lång och krokig, därför planerades en ny väg mellan Rösebo och V. Bodane. Denna väg byggdes i egen regi av de boende i Kopperud och Tjärtakan. Den började anläggas 1953 och var färdig för trafik i augusti 1955. I och med denna väg fick de boende tillgång till mjölkbil, djurbil och andra person- och lastbilstransporter. Det blev också postutdelning busstur er och skolskjutsar. Vägen övertogs av Vägverket i slutet av 1960-talet och är numera belagd med oljegrus.

Kopperud nr. 1 ***Ängen.***
Sid. 344 Brukare Gabriel Nilsson.
Kopperud nr. 2 ***Nordslätten Adels.***
Sid. 343 Brukare Erik Andersson.
Kopperud nr. 3 ***Gumängen*** **(*Görmänga*).**
Sid. 345 Brukare Lars Olsson.
Kopperud nr. 4 ***Kasen (Kasa).***
Sid. 348 Arbetare Anders Johansson.
Kopperud nr. 5 ***Samuels, Samelinas, Sigvards, Håkans.***
Sid. 344 Brukare Anders Olsson.
Kopperud nr. 6 ***Liden*** **(*Lia*).**
Sid. 343 Brukare Anders Larsson.
Kopperud nr. 7 ***Gamla tomten.***
Sid. 342 Brukare Johannes Elofsson.
Kopperud nr. 8 ***Hallstens.***
Sid. 345 Inhyse änka Inga Maja Svensdotter.
Kopperud nr. 9 ***Stommen.***
Sid. 346 Arbetare Karl Nilsson.
Kopperud nr. 10 ***Torpet.***
Sid. 347 Brukare enk. Anders Eriksson.
Kopperud nr. 11 ***Kerstis.***
Kopperud nr. 12 ***Adolf och Annas.***
Kopperud nr. 13 ***Arne och Ragnhilds.***
Kopperud nr. 14.

Kopperud nr. 1 ***Ängen.***

Ägare 1891 var **Gabriel Nilsson** f. 1828, g. 1864 med **Anna Stina Olsdotter** f. 1839 i Ödeborg. Barn: **Johannes** f. 1870, **Alfred** f. 1873, dog 1906, **Edvard** f. 1876, dog 1908.
Föräldrarna dog 1914 och Johannes övertog gården. Han hade 2 kor och 1 häst, hästen skötte han väl, men med korna var det si och så, likaså skötseln av jordbruket. Det blev konkursauktion 1926 och Johannes kom till ålderdomshemmet i Ekenäs.
Gården köptes av **Adolf Larsson** från Kopperud nr. 2, f. 1899, g. 1927 med **Anna Johansson** f. 1905, från V. Bodane. Här fanns då ett litet grått hus med rum och kök, ladugården var gammal och förfallen. Adolf som var snickarkunnig, började med att bygga om

ladugården och sedan tillbyggdes bostadshuset med en vinkelbyggnad och övervåning.
Barn: **Inger** f. 1928, **Torsten** f. 1929, **Lillian** f. 1932, **Rune** f. 1934, **Erik** f. 1939.
År 1937 köpte familjen Kopperud nr. 2 av Adolfs föräldrar och gårdarna lades ihop. Familjen flyttade dit 1942, för att det var mycket arbete med djur på två ställen, särskilt vår och höst, då det var översvämning i älven så de fick ro över till gården på andra sidan.

Anna och Adolf Larsson vid gården Ängen1939, med barnen Inger, Torsten, Lillian(stående) och Rune.

När de flyttat, bodde **Rudolf Wilhelmsson** i huset några år. I slutet av 1940-talet revs huset av Annas bror Janne och det uppfördes vid Korpås nära Gestadvägen. Ladugården togs ner och materialet användes till ladugårdsbyggnad på Kopperud nr. 2.
Tomten är idag gräsbevuxen, men några stenar från husgrunden finns kvar liksom gamla aplar, syrener och några andra träd.

Kopperud nr. 2 Nordslätten, Adels.

Ägare 1891 var **Erik Andersson** f. 1834 i Högsäter, g. 1880 med **Maja Olsdotter** f. 1837 i Kopperud. De hade några år arrenderat Tjärtakan nr. 12. **Hilma Andersdotter**, f. 1884 i Lane-Ryr, kom hit som fosterdotter 1896.
När gården såldes 1917, flyttade familjen till Uddevalla. Hilma bodde under 1950-talet i en liten stuga på Hålgjuteberget i Uddevalla. Hon var starkt religiös och hade en dröm att få besöka Israel. Vid 78 års ålder hade hon sparat ihop till denna resa och hon kunde besöka olika heliga platser som hon läst om i bibeln.
Maja var syster till Lars Olsson på Kerstis (Kopperud nr. 11) och Anders Olsson på Kopperud nr. 5. Fadern Olof Larsson kallades för *"Spele-Ola"* och var en duktig och berömd speleman, han var f. 1807 i Kopperud och dog 1875.
Ny ägare blev **Emanuel (Manne) Larsson** f. 1859 i Lane-Ryr, g. 1884 med **Sara Olsdotter** f. 1858 i Rotenäs nr. 10. Familjen kom från Frövik, men Mannes föräldrar hade tidigare bott i Laxfisket nr. 1. Barn: **Sofia** f. 1887, g. 1920 med Gustav Aronsson Svenningstakan. **Olga** f. 1896, g. 1922 med Karl Josefsson Svenningstakan. **Adolf** f. 1899, g. 1927 med **Anna Johansson** f. 1905 i V. Bodane, övertog senare gården. **Anni** f. 1902, g. 1939 med Birger Magnusson f. 1899 i V. Bodane. Det fanns flera barn som tidigare emigrerat till USA, en av dem stupade i Tyskland under första världskriget.

Emanuel och Sara Larsson.

Manne och Sara liksom de flesta andra familjer, levde under ganska små förhållanden. För att något hjälpa till med inkomst ropade Emanuel 1922 in en pojke, **Gunnar Karlsson**, på auktion vid Skarbo skola. Manne hade det lägsta budet 10 kr. per år för att ta hand om pojken. Gunnars mormor Augusta, som kom från torpet Hjortöra i Högen, var mycket bedrövad och grät när hon lämnade ifrån sig pojken. Gunnar f. 1916 var kvar på gården till 1936, då han flyttade till f. d. *"Rothe-Svens"* stuga (Skarbo nr. 19).
Enligt Gunnar kallade Manne stället för Nordslätten.
En gång när Manne varit på besök i Frövik föll han omkull och bröt ena benet. Detta skedde på eftermiddagen långt hemifrån, när han inte kommit hem på kvällen då det blivit mörkt, gick man ut och letade och hörde då hur någon ropade. Det var Manne som ropade på hjälp. Han fick då hämtas med häst och släde uppe på mossen, för det gick inte att köra med hjuldon där. När de kom hem sent på kvällen, lades han i en soffa och sonen Adolf hämtade flera hinkar sand, som de placerade som stöd omkring benet, för att det skulle ligga i rätt läge. Nästa dag blev det besök av doktorn.
Anni och **Birger** fick 1940 tvillingpojkar **Sune** och **Sven** och bodde kvar till 1941, då de tillsammans med Manne flyttade till Flicksäter och senare till Skarbo nr. 19. Sara dog 1947 och Manne dog 1948.
Sonen Adolf med familj som köpt gården 1937, flyttade hit 1942. De ägde ju också Ängen (Kopperud nr. 1) och dessa gårdar lades ihop.
Inger f. 1928, började jobba i Vänersborg efter avslutad skolgång, g. 1955 med Tryggve Eriksson, f. 1929, i Rotenäs nr. 9. De flyttade till Uddevalla, men bor sedan 1982 i Binäs nr. 43. **Torsten** f. 1929, g. 1965 med **Sylvia Pettersson** f. 1941, från Älgarås i Västergötland, övertog senare gården. **Lillian** f. 1932, g. 1950 med Evald Gustavsson, f. 1925 i Tjärtakan nr. 13, bor i Rådanefors. **Rune** f. 1934, g. 1958 med Helga Rydberg f. 1938 i Lane-Ryr, flyttade till Uddevalla. **Erik** f. 1939, g. 1974 med Ingrid Bergqvist, f. 1947 i Binäs nr. 45, flyttade till Binäs nr. 43.

1941 började Adolf lämna mjölk till mejeriet i Vänersborg. Det var fem gårdar i Kopperud som lämnade mjölk, så det blev mjölkkörning var femte dag ner till landsvägen. Grannarna hjälptes också åt att förbättra den mycket dåliga utfartsvägen.

Torsten Larsson på cykelutflykt slutet av 1940-talet.

Adolf Larssons gård på 1960-talet.

Det byggdes delvis ny ladugård och 1948 uppfördes nytt bostadshus. Adolf gjorde många dagsverken vid byggandet av vägen Rösebo – V. Bodane. Han hade tidigare varit med vid byggandet av Åbro-Liavägen i början av 1930-talet. Ett av Adolfs stora intressen var jakt.

Adolf och Anna avstyckade en tomt från gården där de byggde en villa och flyttade in 1965 (Kopperud nr. 12).

Korna såldes på auktion och gården övertogs av **Torsten** och **Sylvia**. Barn: **Katarina** f. 1967, sambo med Niklas Udd f. 1964, flyttade till V. Bodane 1991. **Hans** f. 1969.

Sylvia hade tidigare jobbat några år som affärsbiträde i Rösebo nr. 9. Torsten hade tidigare jobbat som snickare och grävmaskinist och hade senare grävmaskinfirma vid sidan om jordbruket. Jakt var en av hans stora intressen. Torsten dog 1990 efter några års sjukdom.

Sylvia som jobbar inom hemtjänsten, bor tillsammans med sonen Hans kvar på gården.

Kopperud nr. 3 ***Gumängen.*** Namnet kommer troligen av Gudmund, som bott här i början av 1800-talet.

Vem som bodde på platsen 1891 har inte med säkerhet kunnat utredas. Det kan ha varit **Lars Olsson** f. 1839 i Kopperud, g. 1870 med **Kerstin Andersdotter** f. 1845 i Rotenäs, med familj. Troligen var huset gammalt, så de byggde nytt hus på andra sidan älven, *"Kerstis"* (Kopperud nr. 11) och flyttade dit.

Där huset stått är det 1991 åker och ingen stengrund efter ladugården är synlig, däremot finns det tydliga rester efter en jordkällare. Marken tillhör Kopperud nr. 5.

Kopperud nr. 4 ***Kasen.***

I backstugan som ligger på Kopperud nr. 8, bodde 1891 **Anders Johansson** f. 1847 i Laxfisket nr. 1, g. 1871 med **Sofia Olsdotter** f. 1842 i Ödeborg. Barn: **Alfred** f. 1872, g. 1900 med Sofia Andersdotter, från Lövnäs, flyttade till Tjärtakan nr. 4. **Emelie** f. 1874, g. 1899 med Anders Johansson f. 1857 i Rotenäs nr. 7, flyttade till Rösebo nr. 5. **Albin** f. 1876, g. 1909 med Justina Johansdotter f. 1882 i Trombäljen nr. 4, flyttade till Trombäljen nr. 5. **Johan** f. 1880, emigrerade till USA 1903, där han tog namnet John Landberg. **Anna** f. 1882, till USA 1903. **Alma** f. 1885, till USA 1908. **Gustaf** f. 1888, till Vassända 1913.

Anders Johansson i Kasen, kallad "Laxesnickarn".

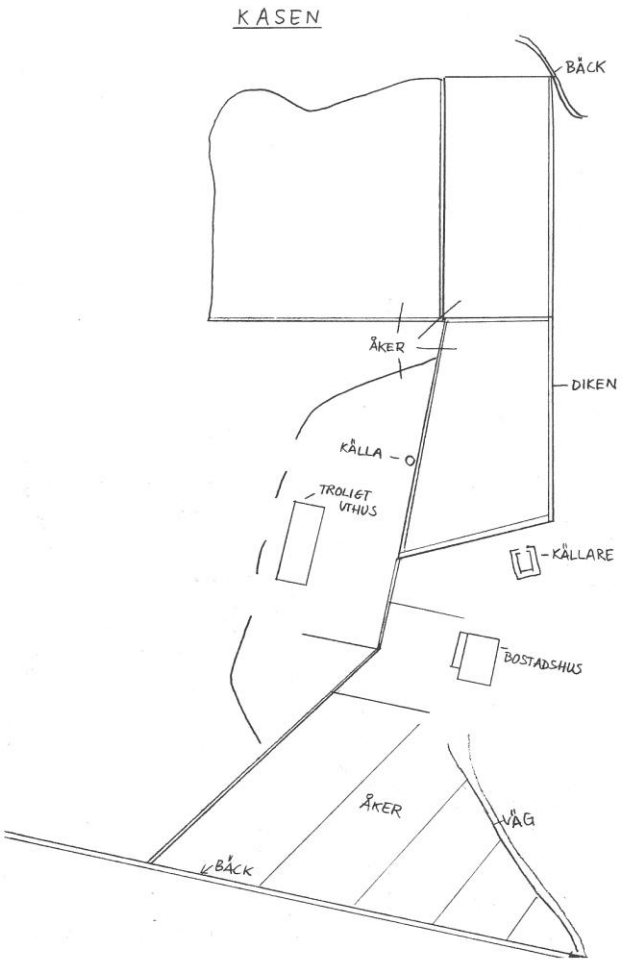

Skiss över torpet Kasen 1991.

Anders var snickare och kallades "*Laxesnickarn*", de gamla talade också om "*snickarns Alfred*", som alltså var äldste sonen.
Barnen var tidigt ute på dagsverken i bygden, för att hjälpa till med familjens uppehälle.
Familjen bodde i en liten stuga, 4,5 x 7 m. Där fanns också en källare och troligen en mindre ladugård med lite mark runt omkring, kanske hade de någon ko eller några får. Det var en stor familj så kanske några av dem kan ha bott på Kopperud nr. 14.
Hustrun Sofia dog 1902, men Anders gifte om sig 1909 med **Charlotta Andersdotter** f. 1863 i Ödeborg. Hon kom från Trombäljen nr. 28 och hade tre barn: **Johannes** f. 1888, **Anni** f. 1895, **Gustaf** f. 1898. Troligen flyttade Anders och Charlotta med de tre barnen till Hästefjord nr. 2.
Stugan togs ner någon gång på 1910-talet och blev lillstuga på Kopperud nr. 8.
Vid skogskörning en snövinter på 1950-talet var en häst nära att drunkna i källan som var ganska djup. Folk tillkallades och efter ett styvt jobb i flera timmar kunde hästen räddas.
Idag är platsen skogbeväxt, men det finns rester kvar av husgrund, jordkällare och källa.

Kopperud nr. 5 Samuels, Samelinas, Sigvards, Håkans.

Gårdsnamnet har ändrats efter ägarna. Ägare 1891 var **Anders Olsson** f. 1841 i Kopperud, g. 1873 med **Erika Olsdotter** f. 1838 i V. Skog. Barn: **Samuel** f. 1874, g. 1910 med **Anna Johansdotter** f. 1880 i Trombäljen nr. 1, övertog gården. **Johannes** f. 1876, reste till USA 1901, återkom och gifte sig med Anna Sofia Andersdotter f. 1890 i Trombäljen nr. 3 och flyttade till Torp i Holms socken. **Oskar** f. 1880, dog 1884. **Emanuel** f. 1883, reste till USA 1902.
Anders som var bror till Maja på Kopperud nr. 2 och Lars på Kopperud nr. 3, dog 1891 och Erika flyttade troligen till sonen Johannes familj 1919.
Samuel som hade övertagit gården 1906, dog 1930. Eftersom inga barn fanns blev Anna ensam, men hon var en stor och manhaftig kvinna och skötte själv gården. Gunnar Strömberg Skarbo, som var systerson, hjälpte henne ibland.
Anna som kallades för *Samelina* var till kyrkan varje söndag, där hade hon alltid en bestämd plats. Efter det hon sålt gården, flyttade hon till Skarbo nr. 12, där hon bodde i lillstugan.
Sigvard Johansson f. 1910 i Lane-Ryr, g. 1938 med **Helga Jansson** f. 1914 i Binäs nr. 11, köpte gården 1942. Familjen kom från Lane-Ryr. Barn: **Gun** f. 1938, g. 1966 med Edgar Aronsson f. 1930 i Svenningstakan, flyttade till nybyggd villa i Rösebo nr. 13. **Birgitta** f. 1944, g. 1971 med Olle Johansson f. 1942, bor i Vargön. **Tore** f. 1950, g. 1976 med Margareta Svensson f. 1952, flyttade till nybyggd villa i Rösebo nr. 15.
Sigvard och Helga renoverade bostadshus och ladugård och hade mjölkkor m.fl. djur. När vägen mellan Rösebo och V. Bodane byggdes på 1950-talet, gjorde Sigvard många dagsverken där. På 1960-talet hade han en del arbete vid sidan om gårdens skötsel, bl. a. i Uddevalla hamn. Han var också en intresserad jägare.
Sigvard och Helga sålde gården 1971 och flyttade till Vänersborg, där de bodde några år innan de flyttade till nybyggd villa i Rösebo nr. 14.
Ny ägare blev då **Håkan Andréen** f. 1942, g. 1967 med **Elsa Risberg** f. 1942. De kom från Vänersborg. Barn: **Anders** f. 1969, g. 1991 med Kristina Bolinder f. 1969, bor i Vänersborg. **Vrene** f. 1971, är studerande.
Bostadshuset renoverades och tillbyggdes på 1980-talet. Jordbruket är utarrenderat och både Elsa och Håkan har jobb i Vänersborg.

Kopperud nr. 6 *Liden, Lia.*

Ägare 1891 var **Anders Larsson** f. 1836, g. 1868 med **Anna Andersdotter** f. 1843 i Brålanda. Barn: **Johan** f. 1868, var i USA 1888–1892, g. 1896 med Axelia Olsdotter f. 1877, övertog Axelias föräldragård, Binäs nr. 3. **Lars** f. 1872, emigrerade till USA 1895. **Brita-Kajsa** (Betty) f. 1874, var i USA mellan 1895 och 1997, men emigrerade dit 1904. **Anders** f. 1876, g. 1912 med **Sara Jonasdotter** f. 1884 i Kasslerådane, Ödeborg, övertog gården. **Karolina** f. 1878, emigrerade till USA 1899. **Laura** f. 1880, g. 1902 med Viktor Dahlstrand f. 1876, köpte Stommen (Kopperud nr. 9). **Anna Kristina** f. 1883, emigrerade till USA 1902.

Anders och Anna Larsson på Lia.

Gården Kopperud nr. 7 tillköptes 1906. Taxeringsvärdet var 4.900 kr, på den ursprungliga gården och 1. 623 kr på den tillköpta delen.
I tidningen ELA år 1891, fanns en notis om att Lars Andersson från Kopperud blivit misshandlad av sjömannen Robert Johan Roll från Jonsängen, som fick betala 25 kronor i böter.
Gården har varit i släktens ägo flera generationer. Anders Larsson dog 1917 och Anna dog 1932.
Sonen Anders hade köpt gården 1909, innan Sara kom hit. Barn: **Anni** f. 1912, dog 1930. **Karl** f. 1913 och **Erik** f. 1916, övertog senare gården. **Artur** f. 1919, g. 1954 med Gunborg Nilsson f. 1928 i Rotenäs nr. 16, bor i Vänersborg. Artur var snickare. **Sigrid** f. 1922, g. 1950 med Georg Erlandsson f. 1920 i Långebo, där gården övertogs.
År 1914 byggdes det ny ladugård. Anders var förutseende och hade huggit långt virke i skogen, för att det skulle bli en hög och rymlig ladugård. Det var ”snickarns” Alfred m.fl. som gjorde arbetet, men den dag då stolparna skulle resas var inte Anders hemma. När de hade börjat resa några stolpar tyckte de att det såg alldeles för högt ut, så de sågade av alla stolparna en aln (60 cm). När Anders kom hem blev han både arg och förtvivlad, men det var inget att göra åt, så det lades på takstolar och byggnaden blev en aln lägre än det var tänkt. Anders hade också hyvlat takspån för att täcka taket med, men snickarna tyckte det var alldeles för nymodigt. De föredrog halm som då var den vanligaste takbeklädnaden och takspånen såldes.
På 1920-talet var Anders slaktare vid sidan av jordbrukets skötsel, han köpte djur som slaktades och sedan såldes på torget i Vänersborg.

Sara och Anders Andersson med dottern Sigrid, Anna Kristina hemma från USA, Anna mor till Anders och Anna Kristina.

År 1926 kom Anders syster Anna Kristina med make Ali Thydén hem från USA. De hade köpt ny bil en T-Ford, för att kunna resa och se sig om i Sverige. När de reste tillbaka till USA, övertog Anders bilen. Han hade inget körkort men anlitade andra som chaufför, tills sonen Karl fick körkort. I slutet av 1930-talet skrotades bilen och användes som drivkälla till tröskverk m.m.
Sonen Erik blev sjuk 1928, det misstänktes vara blindtarm, men det var vinter och full snöstorm så de väntade på bättre väder, men Erik blev allt sämre. Då tog Anders fram en släde och det värmdes tegelstenar på spisen, som lades underst i släden, för att hålla värmen. Ovanpå dessa lades halm och Erik bäddades ner under filtar och med häst och släde gav de sig iväg i snöstormen och tog sig så småningom till lasarettet i Vänersborg. Där blev det omedelbart operation. Det var brusten blindtarm men efter några veckor var Erik frisk igen.
Nytt bostadshus byggdes 1932, ett stort timrat hus med brutet tak och det var försett med en enkel värmeledning. Ladugården renoverades och halmtaket byttes ut mot takspån och tegel i början av 1940-talet.
Anders och Sara dog 1956 med bara några dagars mellanrum.

Anders Andersson på Lia och Roland Andersson, Laxfisket. I bakgrunden Anders hustru Sara. Foto taget på Vänersborgs torg omkring 1930.

Stående, Georg Erlandsson, Erik, och Karl Andersson. Sittande, Karl-Anders, Lisbeth, Sigrid Erlandsson, kusin Edith Eriksson på besök från USA, samt Anna Larsson, Frändefors. Fotot taget mitten av1960-talet.

Bröderna **Karl** och **Erik** köpte gården. Erik var den som skötte innesysslorna och utomhus hjälptes de åt. De var först med att skaffa TV i bygden, troligen 1957.
Det var fullt hus där på lördagskvällarna, då många kom dit för att se på TV, det var ju fantastiskt att det gick att se rörliga bilder från olika håll ute i världen.
Båda hade stort idrottsintresse, på söndagarna hoppades det längd- och höjdhopp, kastades kula och spjut med sten respektive hässjestör. När det var sport och idrott i TV fick detta gå före det mesta.
Erik körde med bil varje lördag till Vänersborg, för att sälja ägg, potatis m.m. och köpte samtidigt varor för en veckas behov. De hade 12 kor, några ungdjur, grisar och höns, samt två hästar som omkring 1950 ersattes av en Ferguson traktor.
På Lia var de alltid tidiga med vårbruket och likadant var det på gården Lubberud i Siviken, så ett vanligt uttryck var: *"Nu har våren kommit till Kopperud, Lubberud och Skåne."*
Karl blev sjuk och dog 1981 och Erik dog 1987. Gården stod obebodd till 1990, då den köptes av systern Sigrids dotter **Lisbeth** f. 1957, g. 1987 med **Börje Ramm** f. 1954. Barn: **Katarina** f. 1977, **Johanna** f. 1984, **David** f. 1986. Börje Ramm är barnbarn till Oskar och Ellen Hjert som tidigare bodde i Torsbo nr. 4.
Efter köpet renoverades bostadshuset och de flyttade in 1991. Familjen driver gården, men har också bilfirma *"Rameks Bil"* i Ramnered. Lisbeth har jobb i Vänersborg.

Karl på Lia. Foto taget 1966.

Kopperud nr. 7 ***Gamla tomten.***

Ägare 1891 var **Johannes Elofsson**, f. 1826 i Torps socken, g. 1855 med **Brita Maria Olsdotter** f. 1832 i Kopperud. Barn: **Anders Johan** f. 1854, g. 1891 med änkan Anna Kajsa Olsdotter f. 1851 i V. Skog, tidigare gift Möller, köpte 1891 Kopperud nr. 10. **Lotta** f. 1858, g. 1883 med Alfred Jonasson, Hallan, Sundals-Ryr. **Laura** f. 1861, emigrerade till USA 1892, gift där med Erik Johansson, f. 1857 i Kopperud nr. 10, bosatte sig i Norway, Michigan, senare Chicago. **Betty** f. 1865, g. 1894 med Anders Johan Andersson, f. 1857 i Grunsbo, övertog senare Kopperud nr. 8. **Edvin** f. 1871, g. 1892 med Lovisa Olofsdotter, f. 1871 i Dernäs, köpte gård i Bråtekollserud.
Johannes dog 1892 och Brita Maria dog 1908.
Gården såldes troligen 1906 till grannen Anders Larsson på andra sidan älven (Kopperud nr. 6).
På tomten finns 1991 några gamla aplar, syrener och på våren massor av majnycklar (gullvivor), det syns också en trolig husgrund och det finns en del stenar som påminner om var ladugården stått.

Foto taget 1990 mot "Gamla tomten".

Kopperud nr. 8 ***Hallstens.***

Ägare 1891 var **Johannes Elofsson** och **Brita Maria Olofsdotter** med familj, de ägde också Kopperud nr. 7.

Här bodde 1891 änkan **Inga-Maja Svensdotter** f. 1844, g. 1866 med Gabriel Olsson f. 1834, som avlidit 1888. Barn: **Erik Johan** f. 1873, gifte sig och flyttade 1895 tillsammans med modern till Gestad. **Selma Kristina** f. 1875, reste till USA 1897. **Hilma Maria** f. 1878, reste till USA 1895. **Johannes** f. 1886, dog 1903.

Bostadshuset var byggt omkring 1880 av Gabriel, som var bror till Brita Maria ovan.

Anders Johan och Betty Andersson.

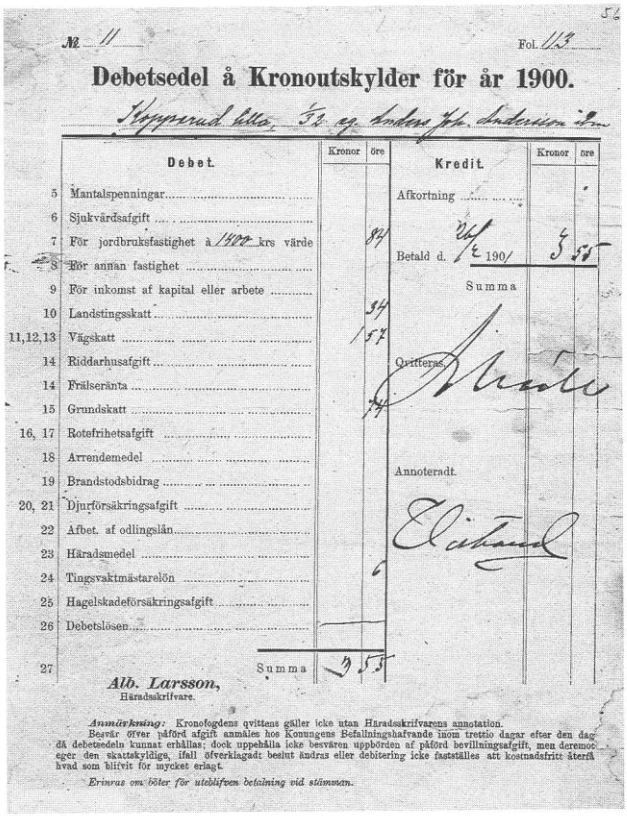

№ 11 Fol. 113

Debetsedel å Kronoutskylder för år 1900.

Kopperud Hallsten 54 ag. Anders Joh. Andersson

	Debet.	Kronor	öre	Kredit.	Kronor	öre
5	Mantalspenningar			Afkortning		
6	Sjukvårdsafgift					
7	För jordbruksfastighet à 1400 krs värde		84	Betald d. 26/2 1901	3 55	
8	För annan fastighet					
9	För inkomst af kapital eller arbete			Summa		
10	Landstingsskatt		34			
11,12,13	Vägskatt		157			
14	Riddarhusafgift			Qvittens:		
14	Frälseränta					
15	Grundskatt		74			
16, 17	Rotefrihetsafgift					
18	Arrendemedel					
19	Brandstodsbidrag			Annoteradt.		
20, 21	Djurförsäkringsafgift					
22	Afbet. af odlingslån					
23	Häradsmedel					
24	Tingsvaktmästarelön		6			
25	Hagelskadeförsäkringsafgift					
26	Debetslösen					
27	Summa	3 55				

Alb. Larsson,
Häradsskrifvare.

Anmärkning: Kronofogdens qvittens gäller icke utan Häradsskrifvarens annotation.
Besvär öfver påförd afgift anmäles hos Konungens Befallningshafvande inom trettio dagar efter den dag då debetsedeln kunnat erhållas; dock uppehålla icke besvären uppbörden af påförd bevillningsafgift, men deremot eger den skattskyldige, ifall öfverklagadt beslut ändras eller debitering icke fastställes att kostnadsfritt återfå hvad som blifvit för mycket erlagt.

Erinras om böter för utebliftven betalning vid stämman.

Skattsedel från 1900.

Betty och **Anders Johan** som varit något år i Grunsbo, kom tillbaka 1896 och arrenderade gården innan de köpte den 1906. Barn: **Ellen** f. 1895, dog 1911. **Anna** f. 1897, dog 1925. **Anders Hallsten** f. 1900, g. 1927 med **Elin Johansson** f. 1902 i (Binäs nr. 3), övertog gården. **Hilma** f. 1904, g. 1931 med Anders Johansson, f. 1905 i (Binäs nr. 3), där gården övertogs. Elin och Anders Johansson var syskon.

Ladugården byggdes om 1916, en vinkelbyggnad med stall och fähus med tillhörande lador och logar.

På 1910 och 20-talet började en del enkla maskiner att användas utomhus, för att underlätta arbetet, såsom såmaskin, slåttermaskin, enkla tröskverk m.m. Förut hade ju nästan allt arbete utförts för hand, nu blev det hästar som fick göra en större del av jobbet.

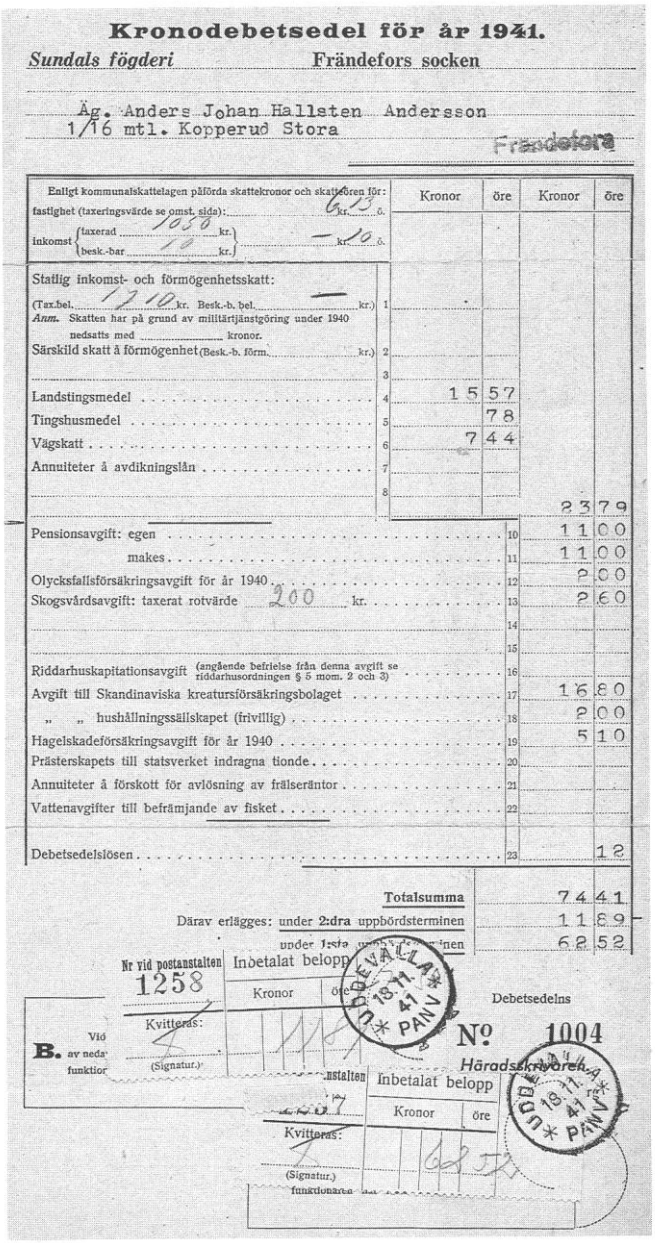

Kronodebetsedel för år 1941.

Sundals fögderi Frändefors socken

Ag. Anders Johan Hallsten Andersson
1/16 mtl. Kopperud Stora
Frändefors

		Kronor	öre	Kronor	öre
Enligt kommunalskattelagen påförda skattekronor och skattören för: fastighet (taxeringsvärde se omst. sida): 615 kr. ö.					
inkomst {taxerad 1050 kr. besk.-bar 10 kr.} — kr. 10 ö.					
Statlig inkomst- och förmögenhetsskatt: (Tax.bel. 1210 kr. Besk.-b. bel. — kr.)	1				
Anm. Skatten har på grund av militärtjänstgöring under 1940 nedsatts med ... kronor.					
Särskild skatt å förmögenhet (Besk.-b. förm. ... kr.)	2				
	3				
Landstingsmedel	4	15	57		
Tingshusmedel	5		78		
Vägskatt	6	7	44		
Annuiteter å avdikningslån	7				
	8			23	79
Pensionsavgift: egen	10			11	00
makes	11			11	00
Olycksfallsförsäkringsavgift för år 1940	12			2	00
Skogsvårdsavgift: taxerat rotvärde 200 kr.	13			2	60
	14				
	15				
Riddarhuskapitationsavgift (angående befrielse från denna avgift se riddarhusordningen § 5 mom. 2 och 3)	16				
Avgift till Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget	17			16	80
„ „ hushållningssällskapet (frivillig)	18			2	00
Hagelskadeförsäkringsavgift för år 1940	19			5	10
Prästerskapets till statsverket indragna tionde	20				
Annuiteter å förskott för avlösning av frälseräntor	21				
Vattenavgifter till befrämjande av fisket	22				
Debetsedelslösen	23				12
Totalsumma				74	41
Därav erlägges: under 2:dra uppbördsterminen				11	89
under 1:sta uppbördsterminen				62	52

Nr vid postanstalten 1258 — Inbetalat belopp — Kronor — öre — Kvittens: — (Signatur.)

B. Vid av nedan funktion

Debetsedelns № 1004

Häradsskrifvarens

Nr vid postanstalten — Inbetalat belopp — Kronor — öre — Kvittens: — (Signatur.) funktionären

Skattsedel från 1941.

När Anders och Elin köpte gården 1927, skrevs ett undantagskontrakt och Anders Johan och Betty bosatte sig i lillstugan. Lillstugan hade flyttats från Kasen, där den varit en backstuga. Anders Johan blev

sjuk och dog 1929. Betty brevväxlade med sin syster Laura i USA, men 1940 upphörde breven därifrån och kontakten bröts. Betty dog 1941.
1982 var det en sonson till Laura, Jack Johnson som via pastorsexpeditionen i Frändefors sökte sina rötter. Det visade sig då att Laura avlidit 1940. Nu finns kontakter igen och besök har skett från båda håll.
Anders och **Elin** fick 3 barn, **Arne** f. 1928, **Ragnar** f. 1930, **Stig**, f. 1933.
I huset från 1880-talet, fanns två rum med kakelugnar för uppvärmning, i det stora köket fanns vedspis för värme och matlagning, och över denna fanns en stor inmurad bakugn. I köket fanns också en mjölkseparator, där mjölken separerades. Av grädden gjordes sedan smör i en smörkärna som stod på ett stativ. Tidigare hade använts en s.k. stakekärna. År 1933 började mjölken levereras till mejeri i Vänersborg och då hade både mjölkseparatorn och smörkärnan gjort sitt. På gården fanns 10 kor, 2 hästar, några svin, får och höns.

Anders Hallsten och Elin med barnen Ragnar (i knät), Stig och Arne, till höger Betty mor till Anders.

Elin blev sjuk och dog 1936 och Anders blev ensam med barnen. Det var inte så lätt i de dåliga tider som var då. Det blev Betty, som då var fyllda 70 år som fick hjälpa till och Rudolf Wilhelmsson från Tjärtakan nr. 19, som varit dräng på gården sedan 1928. Han var kvar till 1938, då han flyttade till Månselyckan (Rösebo nr. 8). Barnen fick ju också hjälpa till med allehanda sysslor.

Sittande Betty, Hilma, Anna Svensson, Anders, med hustru Elin och barnen Arne på cykelhästen och Ragnar, Rudolf Vilhelmsson.

Bostadshuset från 1942.

1937 anställdes **Märta** Larsson f. 1916 i Finsbo Lane-Ryr. Anders och Märta gifte sig 1939. Barn **Gunnar** f. 1941.
Hans Andersson f. 1922 i Vänersborg, som varit fosterpojke på Brotorp (Öna nr. 14), var anställd som dräng under 1939.
Efter krigsutbrottet började det bli ont om fotogen för belysning, här som på många andra ställen installerades en s.k. vindmotor. En generator med träpropeller som alstrade elektrisk ström till batterier. Från dessa fick man sedan ström till belysning.
Under krigsåren blev det bättre lönsamhet på jordbruket, då hade också både elström och telefon kommit till bygden, detta var ju två betydelsefulla hjälpmedel. 1944 uppfördes en större ladugårdsbyggnad med hönshus, svinhus, vedbod, vagnbod, potatiskällare och magasin. Särskilt potatiskällaren var ett stort framsteg då det odlades mycket potatis, som kördes med häst till Uddevalla för försäljning.
Det anskaffades flera olika maskiner efter krigsslutet och 1948 köptes traktor, en av de första i bygden. Det var en Volvo T-22, som kostade 6.950 kr. det var då en stor ”riktig” traktor, på 25 hk., men jämfört med dagens traktorer så var den ju liten. Det köptes också en 18-pinnars fjäderharv för 345 kr. Med traktor och harv kördes mycket åt lantbrukarna runt om i trakten, för en timkostnad av 8 kr.

Höhässjning i början av 1950-talet. Bröderna Gunnar, Arne och Stig med hästen Saga.

Märta kommer med kaffe, så det blir en välkommen paus i höhässjandet.

Det byggdes nytt bostadshus 1949, med vatten, WC, badrum och centralvärme. Huset byggdes på samma plats som det gamla. *"De ä garne som bygger när allting ä så dyrt"* sa en del grannar. De menade att det var bättre att vänta med byggandet tills det blev billigare tider. Men det blev ju så att kostnaderna bara fortsatte att stiga. Totalkostnaden blev 22. 000 kr. möbler inräknade, då hade allt byggnadsvirke tagits ur egen skog. Anders hade vid den här tiden fått många kommunala förtroendeuppdrag, men sönerna var delvis hemma och klarade gårdens skötsel. Anders blev hastigt sjuk 1952 och dog året därpå.

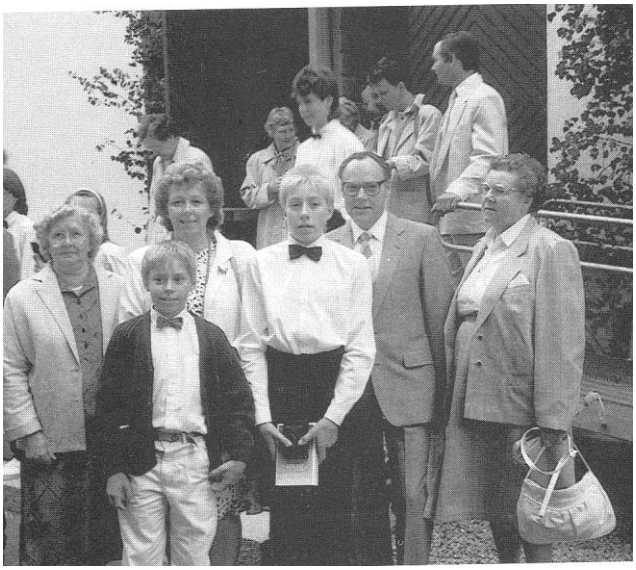

Familjen Eva och Gunnar Hallsten m. fl. Vid Thomas konfirmation.

Märta bodde kvar och skötte hushållet m.m. Gården utarrenderades till sönerna Arne och Ragnar. Många dagsverken gjordes när vägen från Rösebo till V. Bodane anlades.
Syskonen Arne, Ragnar, Stig och Gunnar ansökte och fick tillstånd 1959, att få använda namnet Hallsten som efternamn, efter faderns dopnamn.
Märta flyttade till nybyggt hus 1978, som ligger på samma plats som den gamla lillstugan. Hon har under lång tid bl.a. varit aktiv i Frändefors Västra CKF-avdelning.
Ragnar g. 1959 med **Gerd Eriksson**, f. 1937 i Trombäljen nr. 17, övertog arrendet. De bodde i övervåningen där det inretts en lägenhet. 1961 köpte de gården Tjärtakan nr. 13 och flyttade dit.
Arne g. 1961 med **Ragnhild Andersson** f. 1937 i Binäs nr. 30, övertog lägenheten. De köpte och avstyckade senare en tomt från gården och byggde en villa som var inflyttningsklar hösten 1967, (Kopperud nr. 13).
Stig flyttade till Vänersborg 1964, men bor sedan 1973 i Uddevalla.
Gunnar som är nuvarande ägare, köpte gården 1965 och gifte sig 1974 med **Eva Johansson** f. 1943 i Vänne-Åsaka. Barn: **Thomas** f. 1975, **Mattias** f. 1978. Gunnar hade de första åren mjölkproduktion men övergick sedan till ungdjur- och smågrisproduktion. De senaste åren har gården drivits utan djur och han jobbar vid sidan av lantbruket, på Västsvenska Lantmän i Brålanda, sedan 1971.

Gamla f. d. soldatstugan på Stommen.

Kopperud nr. 9 ***Stommen.***

Här har varit en soldatstom. Den siste soldaten, **Johannes Eriksson Stål** f. 1838 på Rafeltere (Binäs nr. 27). Johannes som var ogift, blev sjuk i reumatism och fick avsked 1882. Han bodde kvar på Stommen tills 1908 då han flyttade till Skarbo nr. 20.
År 1891 bodde här också **Karl Nilsson** f. 1826, g. 1861 med **Anna Ersdotter** f. 1841. Barn: **August Johan** f. 1861, till USA 1881, anges som obefintlig 1894.

Emelie Sederika f. 1865 och **Justina Fredrika** f. 1866, båda två till USA 1887.
Karl dog 1904 och Anna flyttade senare till Skarbo nr. 20.
Förteckning över soldater på Stommen finns i Frändeforsboken sid. 610.
Stommen avstyckades 1907 från 1/8 mantal Lilla

Johan och Laura Andersson med barnen Emma och Karl.

Kopperud och såldes på auktion till skräddaren **Viktor Dahlstrand** f. 1876, g. 1902 med **Laura Andersdotter** f. 1880 i Kopperud nr. 6. Barn: **Anna** f. 1903, **Algot** f. 1904 **Helga** f. 1907, **Erik** f. 1910, **Karl** f. 1915, **Harald** f. 1919.
Familjen sålde Stommen 1919 och flyttade till Tveten i Frändefors.
Ny ägare blev **Johan Andersson** f. 1856 i Trombäljen nr. 38, g. 1904 med **Laura Eriksdotter** f. 1861. Barn: **Karl** f. 1895. **Anna** f. 1898, troligen till USA. **Signe** f. 1902. **Emma** f. 1904.
Johan var snickare till yrket. Han dog 1921.
Sonen Karl blev också snickare, han byggde bl.a. det fähus som finns kvar på Stommen. Han emigrerade till USA 1923, där han gifte sig med Signe Johansson från Dernäs. Dottern Signe flyttade hemifrån 1924.
Emma g. 1930, med **Erik Fredriksson** f. 1905, flyttade till Tjärtakan nr. 14. Senare bodde de här på Stommen något år i slutet av 1930-talet. Barn: **Anna Karin** f. 1935, **Karl Erik** f. 1936, **Ingegärd** f. 1940.

Under krigsåren var det stor efterfrågan på ved så den gamla ladugården som hade halmtak revs och såldes till vedbränsle, fähuset lämnades kvar. Laura bodde ensam kvar på Stommen till 1944. Hon dog 1947 på ålderdomshemmet i Ekenäs.

Betty Andersson (Kopperud nr 8), Laura Andersson och systern Emma som är på besök från Vänersborg.

Rudolf Wilhelmsson hyrde därefter på Stommen några år.
Efter Lauras död blev **Karl Oskar Olsson-Lundström,** f. 1878 i Bohuslän ny ägare. Hans barn bodde i Uddevalla. Han kom från Tjärtakan nr. 14 och hade första tiden en hushållerska **Anna Pettersson** f. 1903, hon flyttade till Dragsmark 1951. Lundström byggde till det fähus som fanns kvar och han försåg det lilla bostadshuset med en glasveranda, som han fått av Adolf Larsson, när huset revs där. Han hade höns och drev det lilla jordbruket. Lundström dog 1954.

Lundström matar hönsen vid ladugården. Foto från 1950.

Husen på Stommen före nybyggnad.

Fastigheten köptes 1955 av **John Andersson** f. 1929 i Lane-Ryr, g. 1951 med **Anna-Lisa Andersson** f. 1932 i Binäs nr. 3. Barn: **Sven-Åke** f. 1952, **Gösta** f. 1954, **Hans** f. 1965.
Familjen kom från Binäs nr. 17 (Lilla Granhöjd). De hade 2 kor och några höns och bodde i det lilla huset fram till 1978, då det revs och ett nytt bostadshus uppfördes på samma plats. John har haft olika jobb i bygden. Sven-Åke har jobb i Vargön, men bor kvar i hemmet. Han är sedan 1985 ägare till Anna-Lisas föräldrahem (Binäs nr. 3). Gösta bor och arbetar i Trollhättan. Hans har arbete på Holmens bruk i Vargön och bor i Vänersborg.

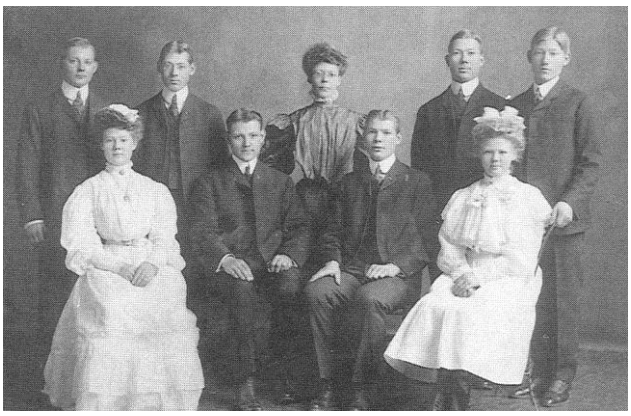

Anders Erikssons barn: stående Harry (Hildor), Lars, Alma, Albin, Oskar, sittande Hilma, Emil, Karl, Gerda.

Kopperud nr. 10 ***Torpet.***

Vägen med hjulspår fram till Torpet på 1930-talet.

Ägare före 1890 var **Anders Eriksson** f. 1842, g. 1869 med **Anna Larsdotter** f. 1849 i Trombäljen nr. 1. Barn: **Alma** f. 1870, **Albin** f. 1875, **Harry (Hildor)** f. 1877, **Lars Johan** f. 1879, **Emil** f. 1881, **Rudolf** f. 1883, **Hilma** f. 1885, **Oskar**, f. 1887, **Gerda** f. 1890.
Anna dog 8 dagar efter det att Gerda blivit född. Anders klarade inte av att sköta gården utan en av borgensmännen, Anders Svensson från Binäs nr. 2 övertog den.
Anders Eriksson och äldsta dottern Alma reste till USA 1891, där Anders dog 1892. De övriga barnen blev troligen utplacerade på olika ställen i bygden. Alla syskonen reste efter hand till USA.

Genom öppen och frivillig auktion, som förrättas på stället Måndagen den 2 nästa Mars kl. 1 e. m., låter Anders Svensson i Trombäljen till den högstbjudande försälja sin egande fastighet 3/32 mtl kronoskatte Lilla Kopperud i Frendefors socken, som kan få tillträdas den 25 nästa Mars. Egendomen är af god och bördig jord med goda åbyggnader samt skog till husbehof. Sommar- och vinterföder 2:ne hästar samt 12 st. nötkreatur och några får. I egendomen finnes ett hypoteksslån, som betydligt underlättar köpeskillingens erläggande; öfriga vilkor tillkännagifvas vid auktionstillfället.
Grundsvik den 6 Febr. 1891.
And. Joh. Bryngelsson.
(70)

Annons om gårdsauktion på Torpet 1891.

Gården såldes 1891 på auktion och köptes av **Anders Johan Johansson** från Kopperud nr. 8 med hustru **Anna Kajsa Olsdotter**. Priset var 5. 600 kr.
Anna Kajsa, tidigare gift Möller hade fyra barn, **Karl** f. 1878, **Axel** f. 1880, **Anna** f. 1883, **Selma** f. 1885. Alla fyra barnen reste till USA, men Axel återvände och köpte senare gården Skarbo nr. 12.
Anders Johan och Anna Kajsa fick en dotter, **Hilma** f. 1891, g. 1910 med **Robert Svensson** f. 1884 i Lane-Ryr.
Barn **Anna** f. 1911. Robert reste till USA 1912, men Hilma med dottern Anna bodde kvar till 1916 då de flyttade till Lane-Ryr. Anna flyttade senare till Binäs nr. 7. Anders Johan och Anna Kajsa sålde gården 1918 och flyttade till Färgelanda.
Ny ägare blev **Erland Andersson** f. 1872 i Långared, g. 1902 med **Selma Jonasdotter** f. 1874 i Väne-Ryr. Barn: **Ellen** f. 1902, g. 1936 med Albert Deréhn från Binäs nr. 5. **Anders** f. 1903, dog 1975. **Bror** f. 1906, dog 1991. **Erik** f. 1910, dog 1986. **Elsa** f. 1921.
Erland hade tidigare drivit byggnadsverksamhet. När han köpte gården 1918 var det svåra tider, men det fanns skog på gården, så han högg ved i skogen som kördes med häst till Uddevalla där den såldes.
På gården fanns en smedja, Erland var en duktig smed och hjälpte grannar med smidesarbete.
Det berättas att Erland en gång var ett ärende till en granngård, där gamla mor på stället var ensam

hemma. Hon skulle då bjuda på en sup brännvin, och slog upp ett glas och Erland svepte det i ett drag. Då frågade hon om han ville ha en sup till, men han fick mycket bråttom ut och sa: *"Tack mor dä ä allt bra nu"*. Hon undrade varför han fick så bråttom ut och upptäckte när han gått, att hon tagit fel butelj och slagit upp ättiksprit i glaset.

Anders Johan och Anna Kajsa Johansson, samt Anna Kajsas barn Hilma och Selma.

Bror harvar med EPA-traktor.

Hilma Svensson med dottern Anna och sonhustru Alice. Hilma och Anna är födda på Torpet.

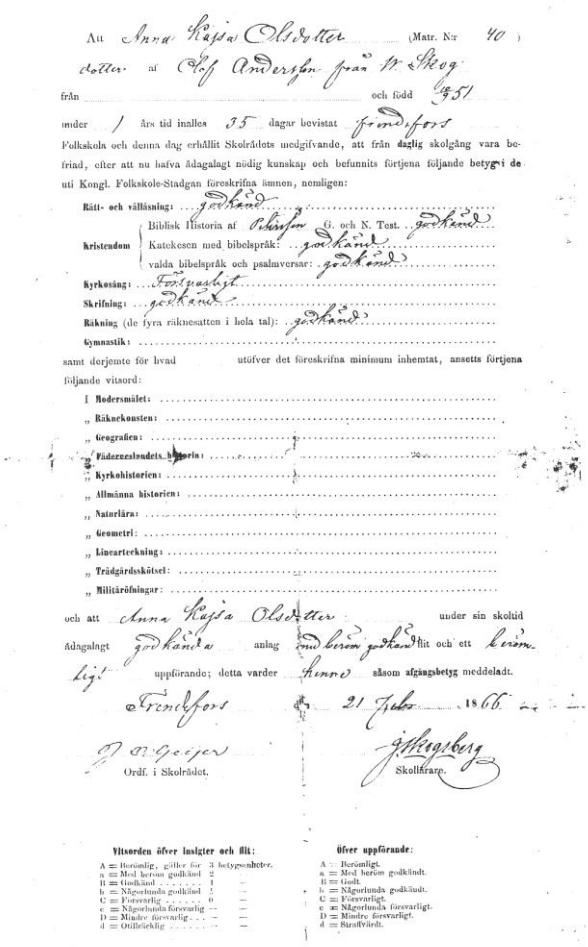

Åt Anna Kajsa Olsdotter (Matr. Nr 40)
dotter af Olof Andersson från N. Skog
från och född 1851
under 1 års tid inalles 35 dagar bevistat Frendefors
Folkskola och denna dag erhållit Skolrådets medgifvande, att från daglig skolgång vara befriad, efter att nu hafva ådagalagt nödig kunskap och befunnits förtjena följande betygi de uti Kongl. Folkskole-Stadgan föreskrifna ämnen, nemligen:

Rätt- och vällästning: godkänd
Kristendom: Biblisk Historia af Olsson G. och N. Test. godkänd; Katekesen med bibelspråk: godkänd; valda bibelspråk och psalmverser: godkänd
Kyrkosång: Förtjenstligt
Skrifning: godkänd
Räkning (de fyra räknesatten i hela tal): godkänd
Gymnastik:

samt derjemte för hvad utöfver det föreskrifna minimum inhemtat, ansetts förtjena följande vitsord:

I Modersmålet:
„ Räknekonsten:
„ Geografien:
„ Fäderneslandets historia:
„ Kyrkohistorien:
„ Allmänna historien:
„ Naturlära:
„ Geometri:
„ Linearteckning:
„ Trädgårdsskötsel:
„ Militärövningar:

och att Anna Kajsa Olsdotter under sin skoltid ådagalagt godkänd anlag och berömligt flit och ett berömligt uppförande; detta varder hennes såsom afgångsbetyg meddeladt.

Frendefors 21 Febr. 1866.

P. O. Geijer
Ordf. i Skolrådet.

J. Ahlqvistberg
Skollärare.

Vitsorden öfver lasigter och flit:
A = Berömlig, gäller för 3 betygsenheter.
a = Med berom godkänd 2
B = Godkänd 1
b = Någorlunda godkänd 2 –
C = Försvarlig . . . . . 0 –
c = Någorlunda försvarlig – –
D = Mindre försvarlig . . . – –
d = Otillåteklig . . . . . – –

Öfver uppförande:
A = Berömligt.
a = Med berom godkändt.
B = Godt.
b = Någorlunda godkändt.
C = Försvarligt.
c = Någorlunda försvarligt.
D = Mindre försvarligt.
d = Straffvärdt.

Anna Kajsa Olsdotters avgångsbetyg från 1866.

På 1930-talet tillbyggdes bostadshuset och ladugården ombyggdes på 1940-talet.
Erland dog 1951 och Selma dog 1956.
De fyra syskonen övertog då gården. Där fanns då 10 kor, 2 hästar, får och höns. Anders, Bror och Erik gjorde dagsverken vid sidan av gårdens skötsel, och Elsa skötte hushållet. I mitten av 1960-talet renoverades bostadshuset som försågs med värmeledning och i en tillbyggnad installerades bad och wc. Elsa är nu 1991 ensam ägare och bor kvar på gården.

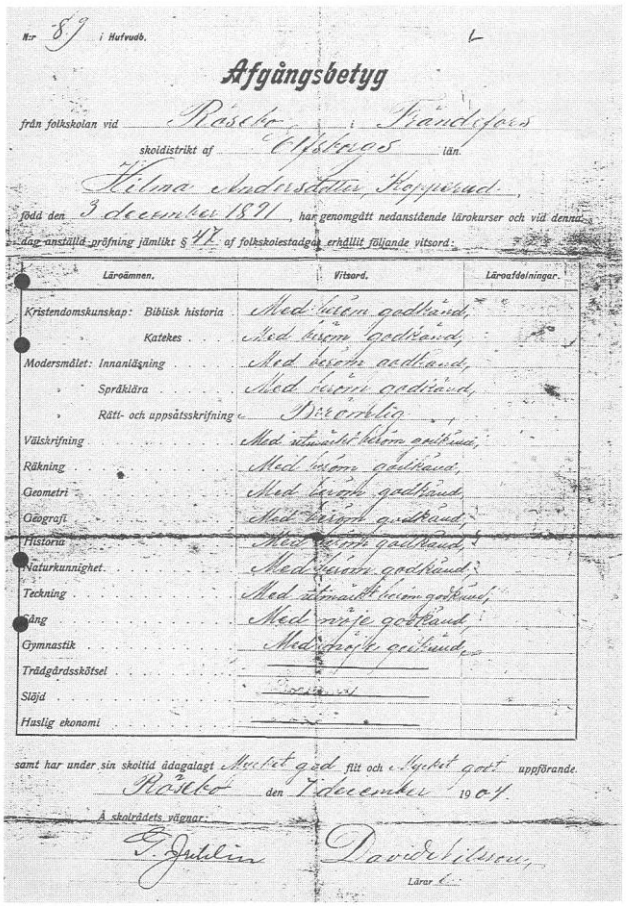

Nr 89 i Hufvudb. L

Afgångsbetyg

från folkskolan vid Röseko i Brandsfors

skoldistrikt af Östergötlands län.

Hilma Andersdotter Kopperud,

född den 3 december 1891, har genomgått nedanstående lärokurser och vid denna dag anställd pröfning jämlikt § 47 af folkskolestadgan erhållit följande vitsord:

Läroämnen.	Vitsord.	Läroafdelningar.
Kristendomskunskap: Biblisk historia	Med berömt godkänd,	
Katekes	Med berömt godkänd,	
Modersmålet: Innanläsning	Med berömt godkänd,	
Språklära	Med berömt godkänd,	
Rätt- och uppsatsskrifning	Berömlig	
Välskrifning	Med utmärkt berömt godkänd,	
Räkning	Med berömt godkänd,	
Geometri	Med berömt godkänd,	
Geografi	Med berömt godkänd,	
Historia	Med berömt godkänd,	
Naturkunnighet	Med berömt godkänd,	
Teckning	Med utmärkt berömt godkänd,	
Sång	Med mycket godkänd,	
Gymnastik	Med högst godkänd,	
Trädgårdsskötsel		
Slöjd		
Huslig ekonomi		

samt har under sin skoltid ådagalagt Mycket god flit och Mycket goda uppförande.

Röseko den 7 december 1904.

Å skolrådets vägnar:

P. Jutelin David Nilsson,

Lärar

Hilma Andersdotters avgångsbetyg från 1904.

Syskonen Erlandsson, Anders, Bror, Ellen, Erik och Elsa.

Kopperud nr. 11 *Kerstis*.

Omkring 1890 byggde troligen Lars Olsson och Kerstin Andersdotter nytt hus, samt en mindre ladugård här och flyttade från Kopperud nr. 3. Barn: Axelia f. 1872, med dotter Linnea f. 1901. Axelia reste till USA 1902, men lämnade Linnea kvar i Sverige. Katrina f. 1874, flyttade 1894 till Kärserud. Hon dog 1956 i Göteborg.

Linnea, Karl Persson, Anna Katrina, Olga, namnen på barnen är okända. Linnea, Anna Katrina och Olga är födda på "Kerstis".

Oskar f. 1878, tog namnet Dahlander, han var i USA en kort tid 1905. Senare blev han verkmästare vid ett företag i Lidköping, där han bl.a. sökte patent på "Anordning vid kolvlås" och "Härdningsugn". Oskar dog 1922 i Brålanda. Alfred f. 1880, reste till USA 1900. Hallsten f. 1883, dog 1885. Lars Johan f. 1888, reste till USA 1906. Olga f. 1891, flyttade till Göteborg 1914.

Lars Olsson dog 1920. Kerstin med dotterdottern Linnea bodde kvar några år innan de flyttade till Göteborg. Det har berättats att ungdomar hade baler (danstillställningar) i stugan ibland. Troligen revs husen 1924. Där huset stått är en liten bergkulle med åkermark runt omkring, men det finns stenar som visar var ladugården stått. Marken tillhör nu Kopperud nr. 2.

Signe Johanson Tjärtakan, Elin Johansson Binäs, Hilma Andersson Kopperud, Elin Andersson Tjärtakan. Sittande: Linnea från Kopperud och Emma Johansson Kopperud.

Kopperud nr. 12

När Adolf Larsson från Kopperud nr. 2 blev pensionär, avstyckades en tomt från gården och det byggdes en villa. **Adolf** och **Anna** flyttade in hösten 1965. De bodde här tillsammans till 1980, då Adolf dog. Anna bodde kvar i huset tills hon dog 1991.

Adolf och Anna Larsson. Foton från 1966.

Kopperud nr. 13

Tomtmark avstyckades 1966 från Kopperud nr. 8 och en villa gjord på egna ritningar uppfördes.
Arne och **Ragnhild** flyttade in här i november 1967 med barnen: **Göran** f. 1962 och **Ingela** f. 1965.

Ragnhild och Arne Hallsten, barn Göran och Ingela.

Arne jobbade 1955-1960 som byggnadssnickare, därefter på Centralföreningen i Frändefors i sju år. Sedan 1968 har han jobbat på Västsvenska Lantmän i Brålanda. Ragnhild jobbade några år på Televerkstaden i Vänersborg, men från 1969 har hon haft jobb vid Rösebo skola. Båda har varit aktiva i olika föreningar i bygden, och Arne har från 1954 till kommunsammanslagningen 1974, haft en del kommunala uppdrag i f.d. Frändefors kommun.
Göran var i tonåren aktiv i Vänersborgs Rugbyklubb, OK Roto och CUF. Han jobbar på Teli i Vänersborg, där han bor sedan 1989. Ingela med sambo Lars-Börje Johansson bor i Vänersborg sedan 1988, hon har jobb på Scandic hotell.

Kopperud nr. 14

Det har berättats att snickaren Anders Johanssons familj skulle ha bott här före 1891. Platsen ligger på Lilla Kopperud vid gränsen till Laxfisket och enligt husförhörslängd 1891–95, bodde familjen på Lilla Kopperud. Familjen var stor och några av barnen gifta, kanske bodde några av familjen här och de övriga i Kopperud nr. 4. Anders som var född i Laxfisket kallades för *"Laxesnickarn"*.
På platsen som är skogbeväxt finns nu bara en liten upphöjning i marken, som påminner om bebyggelse, en apel finns också i närheten.

Laxfisket

Namnet Laxfisket, i dagligt tal *Laxa*, kommer från fiske i närliggande älven, men om det funnits lax här tidigare är nog osäkert. I ortsnamnsförteckningen står att Laxfisket låg vid Laxån (Bodaneälven).

Här bodde 1891 16 personer på 2 gårdar och 2 torpställen. 1991 finns här en gård med 4 personer boende samt ett obebott hus.

Laxfisket nr. 1.
Sid. 368, Brukare enk. Anna Segolsdotter. Sid. 369, Brukare Lars Larsson.
Laxfisket nr. 2. ***Julias***.
Sid. 368, Brukare Johannes Svensson.
Laxfisket nr. 3.
Laxfisket nr. 4. ***Laxehagen.***
Sid. 370, Förp. eg. Lars Olsson.

Laxfisket nr. 1.

Ägare 1891 **Anna Segolsdotter** f. 1827, änka efter framlidne Johannes Hansson f. 1824, som avlidit 1889. Barn: **Anders** f. 1847, g. 1871 med Sofia Olsdotter f. 1842 i Ödeborg, senare bosatt i Kopperud nr. 4. **Lars** f. 1849. **Olof** f. 1853, till USA 1882. **Sara Maja** f. 1855, till USA 1882. **Ahl** f. 1860. **Laura** f. 1862, till USA 1885. **Emanuel** f. 1869, till USA 1888. **Karin** f. 1866, till USA 1891.
Olof var på besök i Sverige 1892 och hämtade modern Anna med till USA.
Brukare av gården sedan 1882 var **Lars Larsson** f. 1836, g 1858 med **Anna Katrina Andersdotter** f. 1839, båda födda i Lane-Ryr. Barn **Emanuel** f. 1859, g. 1884 med Sara Olsdotter f. 1858 i Rotenäs nr. 10, flyttade till Lane-Ryr 1885, köpte senare Kopperud nr. 2. **Johan** f. 1862, reste till USA 1907. **Carl** f. 1867, reste till USA 1888. **Axel** f. 1884, dog 1923. Anna Katrina dog 1900. Lars dog 1916.
Gården köptes 1897 av **Anders Andersson** f. 1849 i Rotenäs nr. 9, han var systerson till Anna Segolsdotter. Han hade en dräng **Aron Andreasson** f. 1858 i Lane-Ryr, som kom hit 1897 men flyttade 1898 till Lane-Ryr. Aron hade från 7 november 1893 till 23 januari 1894 varit eldare på ångaren Kepler som gått till Medelhavet. Han blev senare dräng i Binäs nr. 17. Anders dog 1908.

Bostadshuset före ombyggnad 1934.

Gården köptes då av **Edvard Andersson** f. 1877 i Binäs nr. 10, g. 1908 med **Sofia Svensdotter** f. 1886 i Laxfisket nr. 2. Barn: **Roland** f. 1905, g. 1935 med Lisa Karlsson f. 1912 i Skarbo nr. 7, flyttade till Ör. **Erik** f. 1909, till USA 1928, gift där med Melba Eriksson f. 1913 i USA. **Fridolf** f. 1912. **Gustaf** f. 1916, g. 1946 med Elsa Johansson f. 1923 i Siviken, bosatt i Vargön. **Karl-Anders** f. 1925, g. 1971 med Birgit Olsson f. 1931 i Västra Frölunda, bor i Vänersborg.
För att komma närmare älven och annan bebyggelse, flyttades ladugården 1914 c:a 300 meter österut. 1919 flyttades också bostadshuset som var av timmer och hade ett rum och kök samt ett vindsutrymme.

Syskonen Fridolf, Erik och Roland.

Familjen flyttade då hit. Huset om- och tillbyggdes omkring 1935, då en enkel värmeledning installerades.

På 1940-talet tog Edvard initiativ till att anlägga en ny och kortare väg till allmänna landsvägen. Efter många turer och förberedelser kom vägbygget igång 1945 och avslutades 1947 med byggandet av ny bro över älven. Telefon installerades 1946, eftersom Televerket inte byggde ledning längre än 2 km från växelstation, fick de själva bygga telefonledning från Kopperud och hit.

Fridolf med gårdens hästar.

Sönerna Fridolf och Karl-Anders övertog gården 1947, efter att året före köpt Laxfisket nr. 2 och gårdarna lades samman. Eftersom ladugårdarna var gamla och otidsenliga, förbereddes för byggande av ny ladugård. Först skulle vattenfrågan lösas och på våren 1948 borrades en bergbrunn, den första i bygden. Borrningen utfördes då med en stor slagborrmaskin. Borrningen pågick i 27 dagar med 15–16 timmar per dygn, innan det blev vatten på 77 meters djup Med dagens moderna maskiner utförs samma arbete på en dag.

Sofia och Edvard Andersson med sönerna Karl-Anders, Gustav, Fridolf, Erik, Roland. Foto från julen 1953.

Därefter påbörjades byggande av ladugården som stod färdig 1949, detta utfördes av Karl Andersson i Binäs med sitt snickarlag. Gården drevs med mjölkkor och en del andra husdjur.
Föräldrarna bodde kvar på gården. Edvard dog 1961. Gården såldes 1963 och Fridolf och Karl-Anders flyttade till Vänersborg. Sofia dog 1966.

Ladugård och Bostadshus. Flygfoto från 1962.

Ny ägare blev **Edvard Pettersson** f. 1905 i Göteborg. Han överlät brukandet och senare också ägandet till dottern **Mona** f. 1940, g. 1961 med **Claes Flogård** f. 1938 i Göteborg. Barn: **Anneli** f. 1961, g. 1981 med Björn Nyman f. 1957 i Ramnered, byggde villa på avstyckad tomtmark (Trombäljen nr. 35). **Anders** f. 1965, flyttade till Trombäljen nr. 1.
Första tiden bedrevs mjölkproduktion men familjen övergick sedan till fårskötsel. Efter några år inköptes gårdarna i Bruket (Trombäljen nr. 1 och 2) och lades till gården.
Edvard Pettersson som inrett en lägenhet åt sig i en på gården befintlig byggnad, omkom när denna brann ner en kall vintermorgon 1978.
Omkring 1980 startades ett större projekt för att utvinna torv ur Trone mosse för jordförbättring, men detta gav inte önskat resultat och lades ner efter något år. Gården såldes 1985 och makarna Flogård flyttade till huset i Trombäljen nr. 2, där tomtmark avstyckades.

Birgitta Berg och Bengt Pettersson med sonen Thomas.

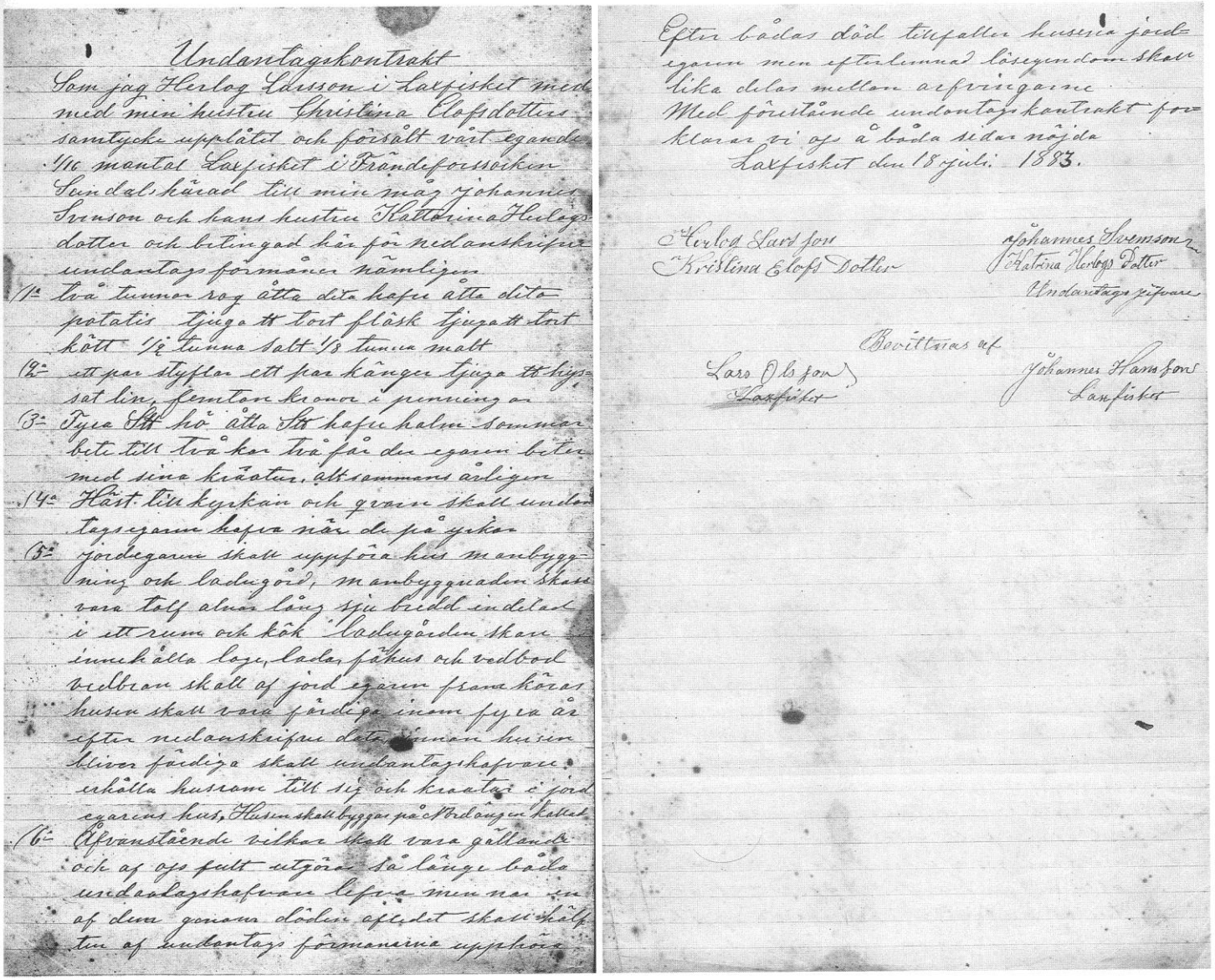

Undantagskontrakt

Som jag Herlog Larsson i Laxfisket med med min hustru Christina Elofsdotter samtycke upplåtet och försålt vårt egande 1/16 mantal Laxfisket i Brändefors socken Sundals härad till min mag Johannes Svensson och hans hustru Katarina Herlogsdotter och bitingad hår för nedanskrifna undantags förmåner nämligen

1:o två tunnor rog åtta dito hafre åtte dito potatis tjuga ⅟ torr fläsk tjuga ⅟ torr kött ½ tunna salt ½ tunna malt

2:o ett par styfler ett par kängor tjuga ⅟ hyfsat lin, femton kronor i penningar

3:o Fyra ⅟ hö åtta ⅟ hafre halm sommarbete till två kor två får de egarn beta med sina kreatur, aktsammans årligen

4:o Hårt till kyrkan och grann skall undertecknegarne hafva när de på gå

5:o Jordegarne skall uppföra hus manbyggning och ladugård, manbyggnaden skall vara tolf alnar lång sju bredd indelad i ett rum och kök ladugården skall innehålla loge, lada fähus och vedbod vedbon skall af jordegarn frama köras husen skall vara färdiga inom fyra år efter nedanskrifna dato innan husen blifver färdiga skall undantagshafvare erhålla husrum till sig och kreatur i jordegarens hus, Hemmet skall byggas på Nordängen kallad.

6:o Afvanstående vilkor skall vara gällande och af oss fullt utgöra så länge båda undantagshafvare lefva men om en af dem genom döden afledet skall hälften af undantags förmanerna upphöra.

Efter bådas död tillfaller husen jordegarn men efterlemnad lösegendom skall lika delas mellan arfvingarne

Med förestående undantagskontrakt förklara vi oss å båda sidor nöjda

Laxfisket den 18 juli 1883.

Herlog Larsson
Kristina Elofs Dotter

Johannes Svensson
Katarina Herlogs Dotter
Undantagstagare

Bevittnas af
Lars Olsson
Laxfiskare

Johannes Hansson
Laxfiskare

Undantagskontrakt.

Ny ägare blev **Bengt Pettersson** f. 1938 i Göteborg och **Birgitta Berg** f. 1945 i Uppsala. Barn **Thomas** f. 1982. Till gården flyttade också Bengts mor **Annie Pettersson** f. 1905.

Förutom skogsbruk på gården, förekommer fårskötsel och här finns också hästar. På åkermarken odlas grödor utan användning av konstgödsel. En maskinhall har uppförts, och torkanläggning för spannmål installerats i befintlig ladugårdsbyggnad. En växthusanläggning har byggts i anslutning till bostadshuset. Efter tillköp av utmarker från Rösebo och Binäs, har Laxfisket nu en areal på 470 hektar.

Vid sidan om jordbruket jobbar både Bengt och Birgitta som läkare.

På den här gamla tomten finns 1991 otydliga rester efter husgrund.

Laxfisket nr. 2 ***Julias.***

Ägare sedan 1883 **Johannes Svensson** f. 1851 i Ödeborg, g. 1880 med **Katarina Herlogsdotter** f. 1847 på stället. Barn: **Sven** f. 1880, emigrerade till USA 1898. **Julia** f. 1882, var i USA 1903–10. **Rudolf** f. 1883, emigrerade till USA 1903, gift med Anna Möller från Kopperud nr. 10. **Sofia** f. 1886, g. 1908 med Edvard Andersson, övertog Laxfisket nr. 1.

Gården hade tidigare ägts av Katarinas föräldrar Herlog Larsson f. 1819 och Kristina Elofsdotter f. 1824 som övertogs enligt ett undantagskontrakt. Detta blev aldrig fullföljt eftersom Herlog dog 4 månader senare.

Gamla mått angivna i undantagskontraktet: 1 tunna = 146,5 liter, 1 skålpund = 425 gram, 1 Skeppund = 170,1 kilo, 1 aln = 60 centimeter.

Kristina bodde kvar på gården med dottersonen Edvard Johansson f. 1873, vars mor tidigare avlidit. Kristina dog 1895.

Johannes Svensson med hustru Katarina, mellanraden Gustav, Edvard, Sofia och Roland Andersson, Edvard och Justina Johansson, främre raden Fridolf och Erik Andersson, Julia Svensdotter, Hedvig och Karl Johansson samt Viktor Jansson.

Julia Svensson med modern Katarina Herlogsdotter.

Eftersom byggnaderna på gården var gamla och dåliga, umgicks Johannes med tanken att bygga nytt. För att skaffa pengar till detta gjorde han som så många andra vid den här tiden, han for till USA. Han arbetade vid gruvorna i Pittsburghområdet med olika arbetsuppgifter under åren 1887–95. Under tiden var Katarina ensam med fyra minderåriga barn, men hade nu god hjälp av systersonen Edvard. Det har berättats att Katarina ofta körde med vedlass till Uddevalla för försäljning.
Edvard, gifte sig 1897 med **Justina Karlsdotter** f. 1868 från Trombäljen 27 och flyttade till Bolstad men kom efter något år tillbaka.
När Johannes återvände från USA 1895 började han anskaffa material och planera för sin byggnation men återvände till USA 1898 till 1902. När han återvänt hem hade två av hans hemmavarande barn Julia och Rudolf drabbats av Amerikafebern och reste 1903.
1906 återvände Edvard Johansson med sin familj till Laxfisket nu med barnen **Karl** f. 1898 och **Hedvig** f. 1902. Edvard som var händig blev nu till god hjälp att uppföra nya byggnader på gården. I bostadshuset murades tre kakelugnar av vilka två finns bevarade i det nu renoverade och tillbyggda huset. Edvards familj flyttade 1910 till Stuverud.

Sommartid hade Johannes hjälp av en yngling, **Sten Hansson** från Göteborg. Han hade en kamera som var ovanligt på den tiden, med denna tog han en del foton som finns i ”Vår Bygd 1891” fotosamling.
En systerson till Johannes **Viktor Jansson** f. 1899 i Munkedal, var anställd några år på gården, innan han gifte sig och flyttade till Skarbo nr. 16.
Katarina dog 1925 och Johannes dog 1927.
Julia drev sedan jordbruket några år med hjälp av systersonen Roland. Gården arrenderades 1930 av Sofia och Edvard Andersson i Laxfisket nr. 1.
Ägare 1946 blev sönerna Fridolf och Karl-Anders, som då köpte gården och den lades ihop med Laxfisket nr. 1. Den hade då varit i samma släkts ägo i minst sju generationer. Julia bodde kvar till 1963 och flyttade då till Ringhem, där hon dog 1969.

Laxfisket nr. 3

Enligt 1891 års karta fanns här bebyggelse 1891 och det har berättats att byggnader fanns kvar på 1920 –talet. Vem som bodde här då är oklart. Kanske var det Lars Larsson med familj, som arrenderade Laxfisket nr. 1.
Platsen bebyggdes av **Olof Segolsson** f. 1822, på en arvslott från Laxfisket nr. 1 omkring 1850.
Han var bror till Anna Segolsdotter på Laxfisket nr. 1 och gick under namnet ”Ole Lax”. Om honom finns många historier, både sanna och osanna. Han flyttade till Torsbo. Efter giftermål med Anna Brita Larsdotter från Lane-Ryr flyttade familjen senare med en son till Hällan i Siviken. Där byggdes hus intill ett berg, som efter honom fått namnet *Laxestuga* och *Laxeberget*.
I Laxfisket nr. 3 finns 1991 inga spår efter bebyggelse.

Laxfisket nr. 4 ***Laxehagen.***

På torpet som tillhörde Laxfisket, bodde 1891 **Lars Olsson** f. 1830, g. 1863 med **Anna Nilsdotter** f. 1841 i Trombäljen nr. 31. Barn **Laura** f. 1872, g. 1898 med Anders Johansson f. 1865, övertog Rotenäs nr. 24. **Sara** f. 1875.

Anna Nilsdotter, Laxehagen.

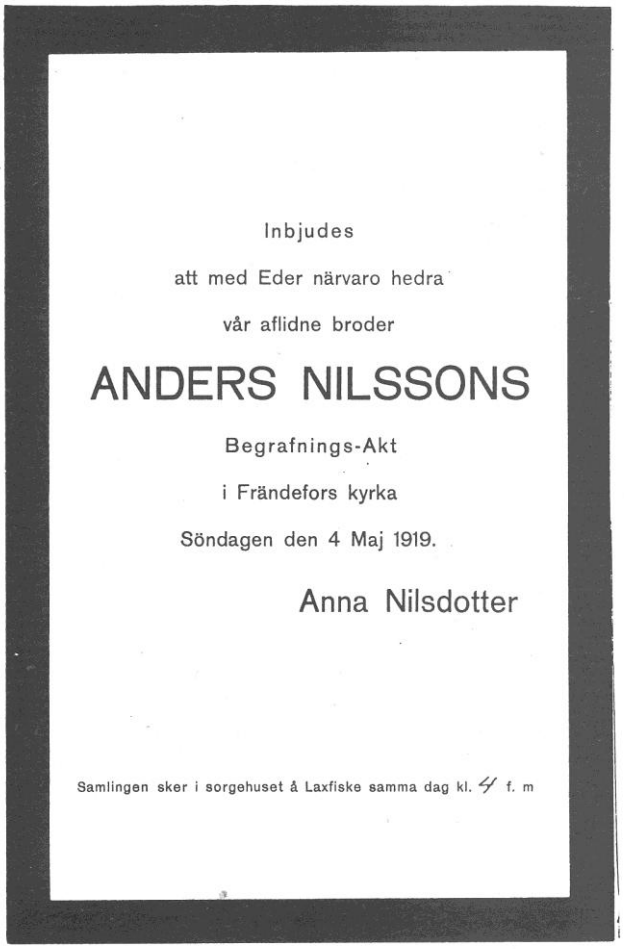

Inbjudes

att med Eder närvaro hedra

vår aflidne broder

ANDERS NILSSONS

Begrafnings-Akt

i Frändefors kyrka

Söndagen den 4 Maj 1919.

Anna Nilsdotter

Samlingen sker i sorgehuset å Laxfiske samma dag kl. 4 f. m

Inbjudan till begravning.

Lars dog 1912. Då kom Annas bror **Anders Nilsson** f. 1829 hit. Han dog 1919.
Sara hade läst till nattvard i Uddevalla, det var ju lång väg att gå till Frändefors kyrka, troligen bodde hon då hos någon släkting i Uddevalla. Både Anna och Sara rökte pipa med långt skaft och använde tobaksflätor att stoppa i pipan, en spottkopp stod på golvet som de ofta spottade i. Anna dog 1932.
Sara övertog torpets skötsel, hon hade en ko som hon sommartid vallade på bete.
När hon fick besök i stugan så kom kaffekvarnen fram, med denna i knät malde hon kaffebönorna som sedan lades på kaffekitteln och det blev ett färskt och gott kaffe.
I slutet av 1930-talet rasade den gamla ladugården ihop, men hjälpsamma grannar och snickare byggde en ny åt Sara. När hon blev allvarligt sjuk, fick hon bäras på bår till gården i Bruket, där ambulans mötte.
Sara dog 1947 och husen har senare rivits.
Här finns 1991 tydliga rester efter husgrund och stenar från ladugårdsgrund m.m. Marken tillhör Laxfisket.
Västerut från husgrunden finns bottnar efter kolmilor.

Sara Larsdotter serveras kaffe av Karin Johansson, Bruket, Trombäljen.

Rotenäs

Rotenäs ligger till största delen mellan landsvägen, Rösebo – Lönnebergshage – Lerdalen och sjön Hästefjorden.
År 1891 fanns här 11 gårdar, 8 torpställen och 6 backstugor och här bodde 114 personer.
Bebyggelsen ligger nu 1991 i stort sett på samma platser som då och det finns 9 jordbruksfastigheter och 25 villafastigheter med 103 boende, samt några fritidsboende.
Rotenäs ligger naturskönt med en lång strand mot Hästefjorden och mitt i hemmanet ligger två mindre sjöar, Rotenässjön och Hålsjön. Det är ju alltid vackert med en sjö i landskapet och många av gårdarna i Rotenäs har sjöutsikt.
Vid vårfloden 1951 var det mycket högt vattenstånd i sjön, Emanuel Olsson från Rotenäs nr. 3 högg då ett märken i berget vid Björsundet och Stockevarpa.
I norra delen av Rotenäs är det till större delen åkermark och här är också den mesta bebyggelsen. I södra delen är det mest skogsmark och här finns gamla grustag.
På Rotenäs nr. 4, som är samägd mark, låg tidigare Trombäljens kvarn. Efter bortsprängning av fallet, uppfördes längre ner i älven en ny kvarn och såg, Rotenäs nr. 6.
Olas håla. I sänkan vid landsvägen ungefär mitt för Lönnebergshage automatväxel, har enligt hörsägen för länge sedan förekommit ett mord.
Bockesten. Från landsvägen vid Olas håla går en stig in till höger, efter c:a 200 meters vandring kommer man fram till den s.k. Bockestenen. Det är ett stort stenblock ungefär två meter högt, runt denna är 4 stenar uppresta, en i varje väderstreck. Det har berättats att rådjuren hoppade upp på stenen när de blev jagade av vargen, därav namnet Bockesten. Den liknar ett 5-stenarsröse. Hur detta kommit till har ej kunnat utredas, kanske kan det vara en gammal gränssten, sedan Bohuslän hörde till Danmark och Norge.

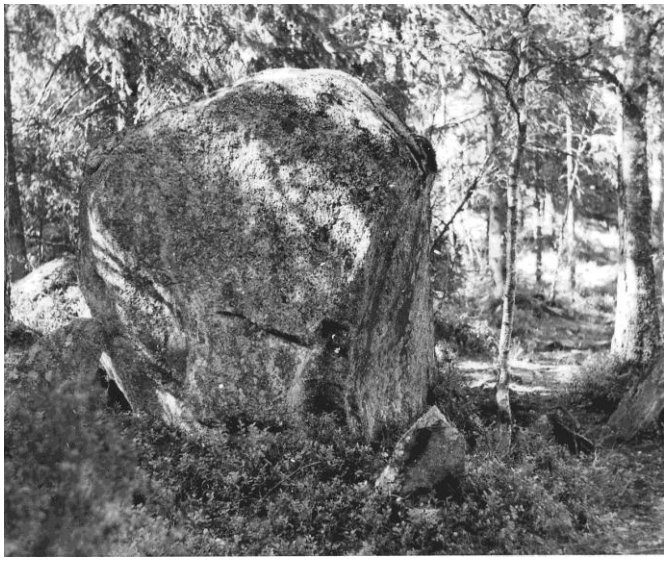

Bockesten.

Vägskälet vid Lönnebergshage var tidigare en medelpunkt med affär, poststation, bensinstation m.m. där folk träffades i affären och pratade om nyheter och berättade historier.
Rotenäsvalsen, vals från Norge (trestegsvals), spelades förr ofta i Rotenäs därav namnet.

Rotenäs nr. 1 ***Nolhagen.***
Sid. 454, Brukare Lars Andersson.
Rotenäs nr. 2 ***Hättetorpet.***
Sid. 467, Inhyse Anders Larsson.
Rotenäs nr. 3 ***Smekulten.***
Sid. 466, Smed Frans Vilhelm Holmkvist.
Rotenäs nr. 4 ***Evenssons.***
Sid. 689, Trombäljen, snickare Sven Arvidsson.
Rotenäs nr. 5 ***Backehagen, Bremans.***
Sid. 464, Backstug. Anders Larsson.
Rotenäs nr. 6 ***Rotenäs kvarn och såg.***
Rotenäs nr. 7 ***Kulten.***
Sid. 465, Backstug. Johannes Nilsson.
Rotenäs nr. 8 ***Sågarestuga.***
Sid. 461, Arbetare Sågare Magnus Andreasson.
Rotenäs nr. 9 ***Ringevall.***
Sid. 455, Brukare enk. Karin Segolsdotter.
Rotenäs nr. 10 ***Lilla Ringevall.***
Sid. 452 Brukare syskonen Johannes Olofsson.
Rotenäs nr. 11 ***Alskogen.***
Sid. 450 Brukare Anders Johan Nilsson.
Rotenäs nr. 12 ***Stenkasera.***
Sid. 458, Brukare Olof Nilsson.
Rotenäs nr. 13 ***Svenssons.***
Sid. 451, Sven Fredrik Jonasson.
Rotenäs nr. 14 ***Skräddarns, Johan Hugos.***
Sid. 456, Brukare Olof Andersson.
Rotenäs nr. 15 ***Carl-Herberts.***
Sid. 451 Brukare Sven Fredrik Jonasson.
Rotenäs nr. 16 ***Nilssons.***
Sid. 453, Brukare enk. Anna Brita Nilsdotter.
Rotenäs nr. 17 ***Dahlgrens, Björsundet.***
Sid. 458, Brukare Lars Larsson.
Rotenäs nr. 18 ***Stridhs, Björsundet.***
Sid. 457, Brukare Olle Larsson.
Rotenäs nr. 19 ***Buddeviken, Hålan.***
Sid. 466, Inhyse Lars Eriksson.
Rotenäs nr. 20 ***Kullen.***
Sid. 461, Inh. Enk. Maja Magnusdotter.
Rotenäs nr. 21 ***Korn.***
Sid 460, Arbetare Johannes Magnusson.
Rotenäs nr. 22 ***Rotenäskasera, Landins.***
Sid. 466, Smed Karl Andersson Landin.
Rotenäs nr. 23 ***Rotenäskasera, Kasa.***
Sid. 459, Arbetare Herman Andersson.
Rotenäs nr. 24 ***Einars, Kasa.***
Sid. 465 Backstug. enk. Anna Katrina Olsdotter.
Rotenäs nr. 25 ***Kronotomten, Lerdalen*** **1:1.**
Sid. 464 Backstug Olof Larsson.
Rotenäs nr. 26 ***Nolhagen.***
Rotenäs nr. 27 ***Nolhagen.***
Rotenäs nr. 28.
Rotenäs nr. 29.
Rotenäs nr. 30.
Rotenäs nr. 31.
Rotenäs nr. 32 ***Hasses.***
Rotenäs nr. 33 ***Tore Nilssons.***
Rotenäs nr. 34.

Rotenäs nr. 35 ***Lännebergskasa.***
Rotenäs nr. 36 ***Skräddarns, Filips.***
Rotenäs nr. 37 ***Joels, Affären, Lönnebergshage.***
Rotenäs nr. 38 ***Joels, Arne Jonssons.***
Rotenäs nr. 39 ***Olséns.***
Rotenäs nr. 40 ***Rotenäs skola.***
Rotenäs nr. 41 ***Ceders.***
Rotenäs nr. 42 ***Isakssons.***
Rotenäs nr. 43 ***Hammars.***
Rotenäs nr. 44 ***Mossen, Georgs.***
Rotenäs nr. 45 ***Häggströms.***
Rotenäs nr. 46 1:60.
Rotenäs nr. 47 ***Ingvalds.***
Rotenäs nr. 48.
Rotenäs nr. 49.
Rotenäs nr. 50.
Rotenäs nr. 51 ***Tangegårds.***
Rotenäs nr. 52 ***Strids.***
Rotenäs nr. 53. ***Strids.***
Rotenäs nr. 54 ***Grunn.***
Rotenäs nr. 55 ***Smörstack, Hästefjord 2:121.***
Rotenäs nr. 56, ***Vid Lillesjön.***
Rotenäs nr. 57.
Rotenäs nr. 58 ***Tjärnhältskasen, Snurrens.***
Sid. 459 Arbetare Edvard Aronsson.
Rotenäs nr. 59.
Rotenäs nr. 60.
Rotenäs nr. 61.
Rotenäs nr. 62.
Rotenäs nr. 63.
Rotenäs nr. 64, ***Lerholmen.***
Rotenäs nr. 65, ***Lundsön.***

Rotenäs nr. 1 ***Nolhagen.***

Ägare sedan 1872 **Lars Andersson** f. 1845, g. 1872 med **Maria Andersdotter** f. 1842. Barn: **Alfred** f. 1877, reste till USA 1901. En broder till Lars, **Anders Magnus Andersson** f. 1854 och pigan **Kristina Karlsdotter** f. 1862 bodde också här. En tredje broder **August** f. 1860, g. 1897 med Augusta Larsson f. 1868 i Binäs nr. 14, där gården övertogs. Lars, Maria, Anders Magnus och Kristina flyttade till Hästefjord nr. 4.

Gården köptes 1910 av **Lars Johan Olsson** f. 1872, med hustru **Emelie Augusta** f. 1874 och sex barn. De kom från Binäs nr. 8 och fick ytterligare en son **John** f. 1911, familjen flyttade 1913 till Gestad.

Lars Johan Johansson f. 1877, g. 1905 med **Emma Dahlgren** f. 1887 och dottern **Ester** f. 1907, kom hem från USA 1913. Lars Johan var född i Binäs nr. 22 och hade rest till USA 1898. Emma var född i USA och kom 1892 tillsammans med sin familj till Rotenäs nr. 17, hon reste åter till USA 1905 och gifte sig då med Lars Johan.

Efter hemkomsten köpte de gården och Lars Johan som varit privatchaufför i USA, köpte bil 1922. De var medlemmar i Rösebo Missionsförening.

Lars-Johan Johansson som privatchaufför i USA.

Ester gifte sig 1933 med **Gustav Andersson** f. 1903 i Brevik. Gustav kom då från USA där han arbetat som snickare. De övertog gården 1935 och byggde nytt hus där de flyttade in (Rotenäs nr. 26). Detta hus med tomt avstyckades från gården 1954.

Lars Johan och Emma bodde kvar i det äldre huset. Lars Johan dog 1945 och Emma dog 1961.

Emma och Lars Johan med dottern Ester.

Gustaf och Ester var aktiva medlemmar i Rösebo Missionsförening där Ester var organist. Jordbruket drevs med hjälp av en dräng, **Yngve Kinhult** f. 1920 i Gesäter, han flyttade 1954 till Gärdhem.

Elsa Dahlgren från Rotenäs nr. 17, flyttade hit 1933. Efter att ha varit i USA några år, kom hon tillbaka och gifte sig 1950 med **Tage Nilsson** från Rotenäs nr. 16. Tillsammans med Elsas mor Anna flyttade de då hit.

Hus och övriga byggnader i Nolhagen. Foto av Sjuberga-Karlsson

Anna Dahlgren.

Elsa och Tage fick en son **Roy** f. 1952. Alla fyra i familjen emigrerade till USA 1953.
I samband med gårdens försäljning 1954 avstyckades ytterligare en tomt Rotenäs nr. 28.

Jordbruksfastigheten med det äldre bostadshuset köptes 1954 av **Erik Johansson** f. 1918 i Ås (Grästorp), g. 1941 med **Britta Dahlin** f. 1922 i Vänersborg. Barn: **Gun** f. 1942, **Jan** f. 1944, **Leif** f. 1949, **Lena** f. 1954. Familjen sålde gården 1964 och flyttade tillbaka till Vargön. Leif bor i Rotenäs nr. 29.
Ny ägare blev maskinist **Herbert Häggström** f. 1925 i Värmland, g. 1956 med **Margaret Howard** f. 1928 i London. Dotter **Yvonne** f. 1958. Matjord schaktades av på en del av åkermarken och det avstyckades två tomter, Rotenäs nr. 27 och nr. 29. Familjen flyttade efter några år till Göteborg.
Gården köptes 1974 av **Tage Marklund** f. 1927 i Burträsk, g. 1953 med **Laura Norman** f. 1927 i Malå. De kom från Vargön. Ett befintligt uthus på gården byggdes om till bostadshus. Detta har tidvis varit uthyrt. Efter tio år sålde de gården och flyttade till Rotenäs nr. 12.
Ny ägare 1984 **Tasmo Svensson** f. 1935 i Finland, g. 1966 med **Kerstin Hallengren** f. 1932 i Halmstad. De kom från Svalöf, men flyttade härifrån 1988.
Gården köptes då av **Bertil Bornecrantz** f. 1923 i Styrestad, Östergötland, g. 1956 med **Kari Stamdal** f. 1933 i Norge. De kom från Nyköping och är nuvarande ägare. En del av åkermarken är utarrenderad.
Ytterligare två tomter har avstyckats Rotenäs nr. 30 och 56.

Rotenäs nr. 2 ***Hättetorpet.***

I den lilla backstugan med små fönstergluggar, bodde 1891 Anders Larsson f. 1823, gift med. Brita Svensdotter f. 1810, son Anders Magnus f. 1841. Brita dog 1891. Det har berättats att Anders Magnus varje lördag hämtade post i Vänersborg och uträttade samtidigt små ärenden. Som ersättning fick han mat i stugorna, särskilt välkommen var han när det kom brev från någon i USA.
På den tiden hade inte alla tidningar, det var flera som samsades om att läsa dem, de hade ju en vecka på sig innan nästa tidning kom. En av prenumeranterna tyckte det tog för lång tid innan han fick tidningen, så han skrev så här *"tidningen går*

något sakta". En av de andra delägarna skrev då på denna som svar "*tidningen kommer ingen dag för sent*". Anders Magnus dog 1900, men fadern Anders levde till 1902.
Platsen som tillhör Rotenäs nr. 44 är 1991 skogbeväxt, men det finns en tydlig husgrund på nordsidan om ett gärde och åt nordost finns rester efter en jordkällare.

Rotenäs nr. 3 ***Smekulten (Smedkulten).***

Smeden Frans Vilhelm Holmqvist f. 1862 i Brämhult, bodde troligen på torpet 1891 som tillhörde Rotenäs nr. 14. Frans saknas i husförhörslängden efter 1895, så han flyttade troligen härifrån. Vem som bodde här efteråt är inte känt.
Emanuel (Manne) Olsson f. 1880 i Rotenäs nr. 14, g. 1904 med **Maria Johansson** f. 1877 i Lane-Ryr, kom hit från Uddevalla 1914. Maria hade i unga år arbetat på gårdarna Sundsholm och Hästefjord, men utbildade sig senare till sömmerska hos firman Herman Radyn i Uddevalla. Emanuel var i många år sågare vid Rotenäs såg, han fick namnet "Sågare-Manne".
Det byggdes nytt hus och de hade några kor på det lilla torpstället. För att få tillräckligt med foder till djuren skördades gräs på ön Norra Skär i Hästefjorden. Höet kördes på båt till Björsundet, sedan drog han det på dragkärra hem till ladugården.

Manne och Maria sittande i trädgårdsmöbel, hästen vill vara med. Foto från 1954.

Huset på Smekulten. Foto från augusti 1954

Karin Samuelsson från Trollhättan var i många år sommarbarn här.
Manne höll på sina principer, när han fyllde 65 år hade han undanbett sig uppvaktning, men några grannar uppvaktade ändå med en tårta. De blev inte bjudna att sitta ner, utan blev stående vid dörren, men lämnade i alla fall tårtan innan de gick hem. När en av de som varit med och uppvaktat, kom hem så hade Manne redan varit före och lämnat tårtan tillbaka.
Vid den rekordhöga vårfloden 1951, högg Manne märken i bergen vid Björsundet och Stockevarpa.
Marken friköptes 1953 från Rotenäs nr. 14 där han var född. Manne som var snickare var också en duktig båtbyggare, som tillverkade den s.k. Hästefjordsekan. Han var också intresserad av fiske.
Maria dog 1957 och Manne dog 1968.
Fastigheten köptes 1964 av **Georg Gabrielsson** på Rotenäs nr. 44. Hyresgäst blev **Gunder Breman** med familj, som kom från Lidköping 1969. De hyrde här några år innan de byggde hus på Rotenäs nr. 5.
Smedkulten köptes 1977 av **Kent Gustavsson** f. 1952, g. 1985 med **Inger Stare** f. 1953. Barn: **Martin** f. 1978, **Robert** f. 1982, **Kristian** f. 1986. Familjen sålde fastigheten 1989 och flyttade till Vänersborg.
Ny ägare blev **Björn Olsen** f. 1956 och **Eirik Kock** f. 1959, båda födda i Norge. Efter ett år flyttade de därifrån.
Fastigheten köptes då av **Dennis Johansson** f. 1956 i Herrestad, g. 1989 med **Marianne Bråberg** f. 1958 i Kattholmen. Barn: **Conny** f. 1984 och **Kent** f. 1986. Några år på 1960-talet bodde Dennis tillsammans med föräldrar och syskon i Skarbo nr. 2.

Rotenäs nr. 4 ***Evenssons.***

Enligt karta var här samägd mark. Marken hade tidigare ägts av Frändefors Västra Skogelag, som troligen var ägare av all skog inom Vår Bygds område, före laga skiftet som ägde rum under första hälften av 1800-talet.
Nära intill låg Trombäljens kvarn. Kvarnfallet bortsprängdes 1891, för att sänka vattennivån i älven ovanför kvarnen, se Trombäljen.
Här bodde 1891 **Sven Arvidsson** f. 1826, g. 1862 med **Anna Svensdotter** f. 1837. (Sven var bror till Anders Arvidsson och Anna var halvsyster till Anna Brita i Trombäljen nr. 38). Barn: **Maria** f. 1863, till USA 1892. **Hulda** f. 1868, till Danmark 1896, dotter **Anna Paulina** f. 1893, flyttade till Danmark 1903. **Sofia** f. 1871, g. 1902 med Edvard Andersson f. 1861 i Trombäljen nr. 38, ägare till Trombäljen nr. 30. **Lars** f. 1874, till USA 1909. **Selma** f. 1877, till USA 1895. **Elisabeth** f. 1880, till USA 1905.
Enligt husförhörslängd var familjen boende i Trombäljen. De hade tidigare ägt gården Trombäljen nr. 7. Sven som var den siste mjölnaren i kvarnen, var också snickare. I ett brev från 1905 framgår att Sven tillverkat fönster till hus som byggdes i Skörbo.
Enligt uppgift var han också sångledare vid Lane-Ryrs kyrka, i kyrkan fanns ingen orgel så han var den som tog upp psalmsången.
Sonen Lars hade varit i Norge och där gift sig, men makan dog och Lars blev ensam med sonen och kom då tillbaka hit, innan han reste till USA 1909.
Anna dog 1907 och Sven dog 1910. Husen revs troligen därefter.
Maj Evensson f. 1912 i Lane-Ryr, som varit hyresgäst i Rotenäs nr. 38, uppförde här 1964 ett mindre hus. Hon bodde här till 1980 då hon flyttade till

Frändefors tätort. Ägare till huset 1991 är Gustaf Isaksson.

Maja-Lisa Evensson med dottern Maj. Foto taget i Lönnebergshage 1953.

Rotenäs nr. 5 ***Backehagen, Bremans.***

I den här backstugan som tillhörde Rotenäs nr. 16, bodde troligen 1891 **Anders Larsson** f. 1818, gift med **Estrid Persdotter** f. 1822. Barn: **Justina** f. 1858, med dotter **Anna Cecilia** f. 1887. Estrid dog 1897 och Anders dog 1902. Justina med dottern flyttade till Göteborg.
Enligt arrendekontrakt utarrenderas mark och hus på en tid av 25 år från 1 januari 1905. Arrendator var mjölnaren vid Rotenäs kvarn, **Fridolf Eriksson** f. 1863 i Trökörna, g. 1896 med **Anna Katrina Andersdotter** f. 1862 i Götlunda. Barn: **Abraham** f. 1898 och **Nils Josef** f. 1904.
Kontraktet överläts 1909 till ägarna av Rotenäs kvarn och såg och familjen flyttade till N. Björke. Om någon bott här senare är oklart. Husen har sedan rivits.
Tomt avstyckades 1971 av **Gunder Breman** f. 1942, g. 1965 med **Birgitta Stridh** f. 1944 i Rotenäs nr. 18. En villa byggdes och de flyttade in här 1975. Barn: **Hans-Erik** f. 1966, **Håkan** f. 1967, **Christer** f. 1970.
Familjen kom från Rotenäs nr. 3, där de bott några år. Gunder jobbar som byggnadsarbetare hos NCC.

Huset hos Birgitta och Gunder Breman.

Rotenäs nr. 6 ***Rotenäs kvarn och såg.***

Av köpebrev den 30 mars 1881 framgår att Hästefjordens sjösänkningsbolag, ägare Carl S. Kock, försäljer mark till sågplats och vattenfall: *1/3 till Karin Segolsdotter Rotenäs nr. 9, 1/8 till Lars Larsson Rotenäs nr. 17, 1/12 till Olof Andersson Rotenäs nr. 14, 1/8 till Herlog Andersson Rotenäs nr. 15, 1/8 till Nils Larsson Rotenäs nr. 11, 1/12 till Olof Nilsson Rotenäs nr. 12, 1/8 till Anna Brita Nilsdotter Rotenäs nr. 16.*
Dessa delägare startade här en kvarn- och sågverksrörelse. På ena sidan av älven uppfördes en kvarnbyggnad, ett timrat bostadshus och en mindre ladugård samt ett stall och svinhus. På andra sidan älven uppfördes en sågverksbyggnad. Både kvarn och såg drevs med vattenkraft.
Mjölnare vid kvarnen från 1896 var **August Eriksson** f. 1859 i Tengene, g. 1900 med **Ida Franzén** f. 1860 i Brämhult. Barn **Sven** f. 1901. Med var också brodern **Adolf Eriksson** f. 1872 i Trökörna, han flyttade senare till Uddevalla.
Enligt arrendekontrakt bodde en tredje broder, Fridolf med familj på Rotenäs nr. 5.
August med familj flyttade till Forsane och brodern **Adolf Eriksson** kom tillbaka hit. Han hade gift sig 1901 med **Sofia Karlsdotter** f. 1873 i Varnum. Barn: **Erik** f. 1903, **Gustaf** f. 1907, **Anna** f. 1912. Familjen flyttade 1914 till Trombäljen nr. 3.

Ny mjölnare blev då **Henning Johansson** f. 1888 i Väne-Åsaka, g. 1919 med **Gerda Herlogsson** f. 1896 i Hagarna Lane-Ryr. Barn: **Erik** f. 1919. **Nils** f. 1920. **Sven** f. 1921. **Gustaf** f. 1922.
Av arrendekontrakt framgår att mjölnaren med familj erhåller, fri bostad om 2 rum och kök med skafferi, ett mindre jordområde samt trädgård. Av kvarnens och sågens inkomster får mjölnaren 1/3. Han förbinder sig också att utfordra och sköta vid kvarnen varande svin, såväl grissuggor, småsvin som orne. Som foder används avfall från kvarnen, även här får mjölnaren 1/3 av intäkten.
Som medhjälpare i kvarnen några år hade han sin bror **Ivar Johansson** f. 1892, som senare flyttade till Rotenäs nr. 20. Henning och Gerda med familj flyttade till Brasmerud 1936.

Gunborg och Lennart Jansson, mjölnare vid kvarnen

Som ny mjölnare kom **Gösta Selin** f. 1910 i Toarp, g. 1936 med **Evelina Johansson** f. 1915 i USA. Barn **Tore** f. 1937. Efter tre år flyttade de till Bolstad.
Under ett år var **Erik Eriksson** f. 1916 i Ör och hans bror **Ernst Eriksson** anställda vid kvarnen.
Från Forsane kvarn kom 1940 mjölnare **Lennart Jansson** f. 1912, g. 1941 med **Gunborg Jakobsson** f. 1916 i Brålanda. Barn: **Sune** f. 1943. **Kjell-Ove** f. 1946, dog nyfödd. **Börje** f. 1947. De köpte och blev ägare till en 1/3 i kvarnen och fick övriga delägarna med på att göra en större om– och tillbyggnad och en större turbin monterades in. Som reservkraft vid dålig vattentillgång installerades en 20 hästkrafters elmotor.

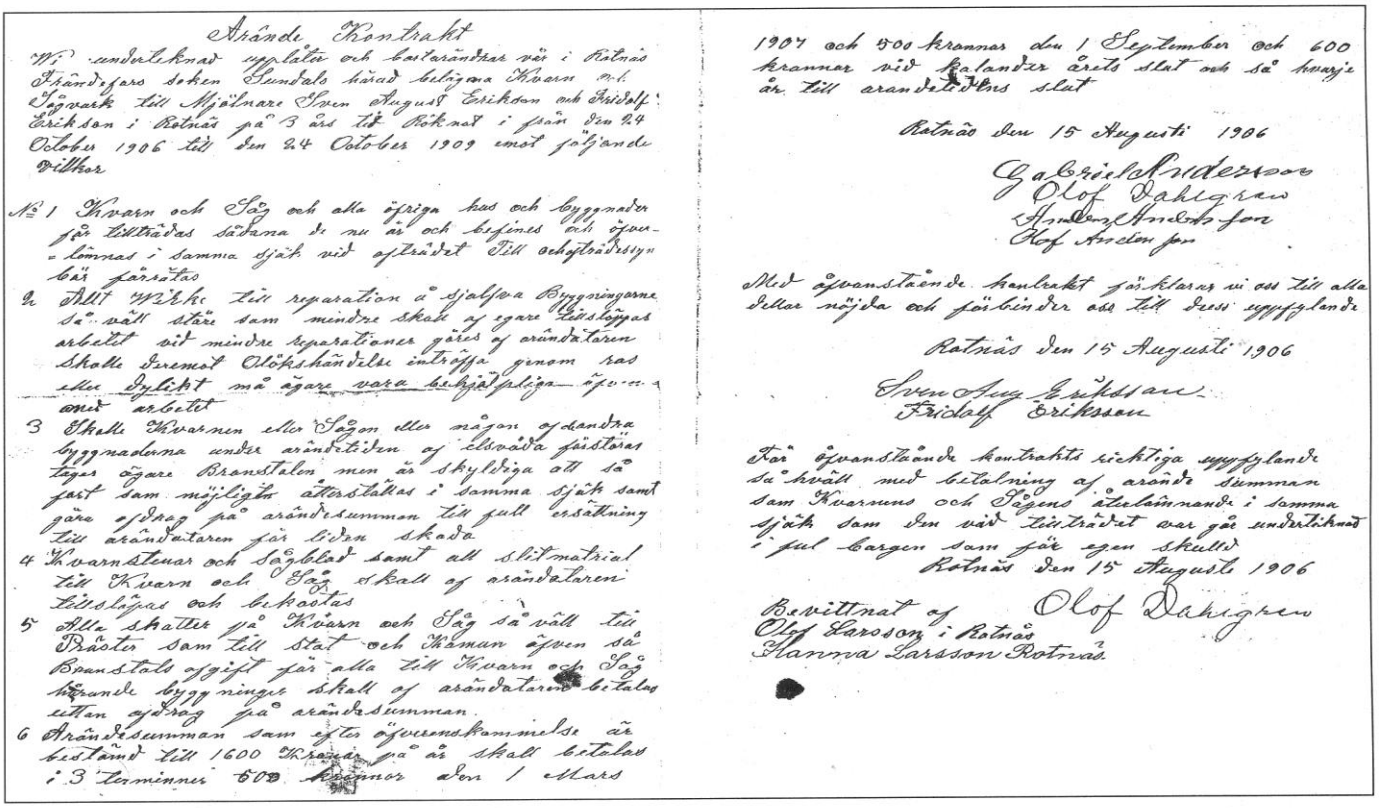

Arrendekontrakt från 1906.

I den nyrenoverade kvarnen fanns då tre stora stenkvarnar, vals och toppsikt, utsädesrens och betningsmaskin.
Lennart och Gunborg med familj flyttade till Vänersborg 1951.

Bostadshuset vid kvarnen. Foto 1969.

Lennart som var en duktig mjölnare arrenderade kvarnen, han sålde också jordbruksförnödenheter m.m. för Centralföreningen i Frändefors.
I sågen som låg på motsatt sida av fallet installerades en begagnad sågram som köptes från tändsticksfabriken i Uddevalla. Där monterades också in cirkelsåg, dubbelt kantverk och spånhyvel. Samma bolag ägde både kvarn och såg. Georg Gabrielsson på Rotenäs nr. 44 tillsammans med brodern Alfred på Rotenäs nr. 9, arrenderade och drev sågverket en period. Vid den här tiden var det liv och rörelse i både kvarn och sågverk. Under årens lopp har många olika sågare varit anställda.
Ny mjölnare blev **Erik Johansson** f. 1923, g. 1952 med **Elin Johansson** f. 1926 i Dalskog. Dotter **Eva** f. 1952. Familjen flyttade 1953 till Erikstad. En kort period var **Hyborn** mjölnare.
Evald Skarström f. 1905 i Stockholm, g. 1936 med **Helga** f. 1914 i Vänersnäs, kom hit som mjölnare 1953. Barn: **Birgitta** f. 1937, **Gunnar** f. 1941. Familjen kom från Säve och flyttade 1956 till Ör.
Som mjölnare kom då **Stig-Rune Olsson** f. 1930 i Gåsviken, g. 1953 med **Sigrid Andersson** f. 1929 i Vänersborg. Barn **Yvonne** f. 1956. De sålde också lantbruksvaror för Centralföreningen i Frändefors och drev sågverket på andra sidan älven.
Stig-Rune berättade om en lantbrukare som kom till kvarnen med nyinköpt traktor. En annan lantbrukare hade ställt sin hästkärra nära intill, han frågade då om hästkärran stod i vägen och skulle i så fall flytta den. *"Nej"*, svarade lantbrukaren med traktorn, *"Jag skall backa så det går bra"*. Han satte sig till rätta på traktorn, lade in växeln och gasade på, han var ovan vid traktorkörning och lade in fel växel. Traktorn gick med god fart framåt över båda kärrarmarna som gick

av. Det blev en pinsam men rolig situation, så Stig-Rune fick plötsligt brått in till kvarnen.
Vid den här tiden hade många lantbrukare köpt egna kvarnar, för att mala fodersäd till djuren och utsäde köptes färdigrensat i stor utsträckning. På grund av detta minskade verksamheten och både kvarn och såg lades ner 1968. Familjen flyttade året efter till Siviken.
Fastigheten köptes 1974 av **Ivar Efimov** f. 1938 i Paris. Han bor här tillsammans med sonen **Dick** f. 1968.
Sågverksbyggnaden har rasat samman men kvarnbyggnaden finns kvar men står oanvänd. Två vattenturbiner är tidvis igång vid tillgång på vatten och levererar då elström.

Rotenäs nr. 7 ***Kulten.***

I backstugan som tillhörde Rotenäs nr. 17 bodde 1891, **Johannes Nilsson** f. 1816, gift med **Elin Jakobsdotter** f. 1818. Barn: **Olof** f. 1848. **Anna Brita** f. 1851, hade en dotter **Ellen** f. 1887. **Elisabeth (Betty)** f. 1862, g. 1888 med Alfred Andersson f. 1858 i Rösebo nr. 3, där gården övertogs. **Anders** f. 1857, g. 1894 med Kristina Andersdotter f. 1863, se Rösebo nr. 5.
Elin dog 1898 och Johannes dog 1900. Ellen gifte sig 1911 och flyttade till Vassända. Anna Brita dog 1913. Det har berättats att sommartid hade Olof på äldre dagar en snok som kom in genom stenfoten och drack mjölk från ett fat. Olof dog 1922. Troligen har huset rivits därefter.
När Lennart Jansson var mjölnare vid Rotenäs kvarn, arrenderade han Kulten enligt ett s.k. 49 års kontrakt. Han upplät tomten till Frändefors Västra SLU-avdelning, som 1950 uppförde en dansbana med scen. Här anordnades sommarfester och danstillställningar, för att få in pengar till en bygdegård. Mot slutet av 1950-talet blev det mindre lönsamt och dansbanan upphörde.

Folkdansuppvisning på Rotenäs dansbana i mitten av 1950-talet.

Fastigheten avstyckades 1962 och köptes av **Lennart Jansson**, som då bodde i Botered, Vänersborg. Från denna fastighet avstyckades 1967 en tomt (Rotenäs nr. 43).
Ny ägare 1971 blev **Inger** och **Henry Cederqvist** som här uppförde ett bostadshus.
Fastigheten köptes 1975 av **Olle Jacobsson** f. 1942 i Lysekil, g. 1977 med **Anita Utgren** f. 1945 i Uddevalla. Barn: **Jonas** f. 1978 och **Karl Olof** f. 1980. Olle och Anita jobbar i Uddevalla.

Rotenäs nr. 8 S*ågarestuga.*

I den lilla stugan med ett rum och kök bodde 1891 sågare **Magnus Andreasson** f. 1847, g. 1875 med **Anna Katrina Nilsdotter** f. 1850. Barn: **Johan** f. 1873, **Karl** f. 1878. Sonen Karl köpte 1906 gården Torsbo nr. 5 och familjen flyttade dit.
Smeden **Alfred Ceder** f. 1876 och hushållerska **Amalia (Malin)** f. 1880, kom hit från Lane-Ryr 1919. Alfred var sågare vid Rotenäs såg. Alfreds bror Axel gifte sig med Ellen i Rotenäs nr. 14. Alfred Ceder med hushållerskan Malin flyttade 1936 till Rotenäs nr. 41.
Huset som hörde till Rotenäs nr. 44 revs i början av 1950-talet, här hade också funnits en smedja som rivits tidigare.

Rotenäs nr. 9 ***Ringevall.***

Här bodde 1891 **Karin Segolsdotter**, f. 1817 i Laxfisket nr. 1, g. 1837 med **Anders Hansson** f. 1815, som avlidit 1877. Barn: **Lars** f. 1838, g. 1866 med Anna Brita Larsdotter f. 1843, övertog Binäs nr. 1. **Olof** f. 1841, g. 1876 med Karolina Andersdotter, övertog Binäs nr. 3. **Herlog** f. 1843, d. 1845. **Johannes** f. 1846, flyttade till Brännane Lane-Ryr, var far till ”Lilla Bohus”. **Anders** f. 1849, delägare i gården. **Gabriel** f. 1851, g. 1892 med **Anna Brita Olsdotter** f. 1869 i Rotenäs nr. 12, delägare i gården. **Alfred** f. 1857, dog ung. **Justina** f. 1860, g. 1892 med Anders Johan Nilsson f. 1856 i Rotenäs nr. 11, där gården övertogs.

Anna-Brita, född i Stenkasera

August, dräng på Ringevall

Ägare till Ringevall sedan 1887 var bröderna **Anders** och **Gabriel**. Anders flyttade till Laxfisket nr. 1 1897 och 1899 övertog Gabriel och Anna-Brita broderns del i gården.
I ett brev som finns bevarat, kan man bl.a. läsa att Gabriel och Anna Brita var till cirkus i Vänersborg på våren 1892, när de var nygifta. Modern Karin dog 1895.
Gabriel och **Anna Britas** barn: **Olga** f. 1892, g. 1921 med **Adolf Eriksson** f. 1891 i Tjärtakan nr. 14. **Alfred** f. 1895. **Georg** f. 1901, g. 1930 med Signe Larsson f. 1902 i Öna nr. 4, en del av gården avstyckades där de byggde hus, Rotenäs nr. 44.
Gabriel dog 1922 medan Anna Brita levde till 1947.
August Olsson f. 1886 i Rotenäs nr. 20, kom hit som dräng 1909, han blev kvar på gården tills han dog 1959. **Anni Andersson** f. 1898 i Rotenäs nr. 24, kom hit som hembiträde troligen på 1930-talet, hon blev också kvar tills hon avled 1974.
I början av 1920-talet köptes bil, en av de första i bygden. Det var en T-Ford på 20 hästkrafter, med registreringsnummer P 181 och den kostade 1800 kr. Telefon installerades också tidigt som var ansluten till Rösebo telefonväxel.
Adolf och **Olga** som också ägde gården Tjärtakan nr. 14, hade fem barn: **Torsten** f. 1923, g. 1953 med Karin Johansson f. 1927 i Trombäljen nr. 2, flyttade till Uddevalla. **Tore** f. 1925, g. 1947 med Gerd Johansson f. 1926 i Tanum, bor i Resteröd där de drivit affär. **Thälje** f. 1927, g. 1962 med Elsie Jansson f. 1935 i Gråttetorp, bor i Vänersborg. **Tryggve** f. 1929, g. 1955 med Inger Larsson f. 1928 i Kopperud nr. 1, bor i Binäs nr. 43. **Bengt** f. 1935, g. 1958 med Stina Hansson f. 1935 i Kville, bor i Rotenäs nr. 10.

Foto från Ringevall, Tryggve Eriksson, Georg Gabrielsson, Torsten Eriksson, Tore Johnsson, Fridolf Andersson, Karl-Anders Andersson, Bengt Eriksson.

Gården tillsammans med Tjärtakan nr. 14, var ganska stor och brukades av familjen och Olgas broder Alfred, de hade också hjälp av August och Anni som bodde här under lång tid. Ny ladugård byggdes 1946 med plats för mjölkkor och hästar samt hönshus och magasin. Det odlades också potatis då här fanns lämplig jord för detta. En traktor av märket Munktell inköptes 1948. Alfred jobbade några år i sågverket vid Rotenäs kvarn.
Adolf som haft en del kommunala uppdrag, dog 1975. Olga dog 1979. Alfred var en intresserad hemvärnsman och skytt. Han dog 1981.
Bröderna Thore, Thälje och Bengt Eriksson köpte gården 1982, men sålde den 1988.

Huset på Ringevall.

Ny ägare blev **Björn Olofsson** f. 1940 i Trollhättan, g. 1966 med **Inger Häggström** f. 1945 i Nordmaling. Barn: **Anders** f. 1966, **Monica** f. 1968, **Maria** f. 1969.
Från fastigheten avstyckades en tomt 1989, Rotenäs nr. 45, som köptes av Folke Häggström, som är bror till Inger. Från gården har under årens lopp avstyckats flera tomter, Rotenäs nr. 21, 35, 44, 45, 46, 57, 58

Rotenäs nr. 10, *Johannes Olsegårn, Lilla Ringevall.*

Ägare 1891 var syskonen Olofsson: **Anna Maja** f. 1850, g. 1880 med Olof Andersson, bosatt i Rotenäs nr. 20. **Lars** f. 1853, hade rest USA 1890. **Johannes** f. 1855. **Sara** f. 1858, g. 1884 med Emanuel Larsson, köpte senare gård i Kopperud nr. 2. **Justina** f. 1861, g. 1889 med Andreas Larsson från Torsbo nr. 3, där gården övertogs. **Sofia** f. 1864, g. 1896 med Anders Johansson, Årberg, där gården övertogs. **Betty** f. 1868.
Fadern Olof Hansson f. 1819, som avlidit 1877, var bror till Anders Hansson i Rotenäs nr. 9 och Johannes Hansson i Laxfisket nr. 1.
Johannes och Betty skötte gården, de dog 1902 resp. 1904.
Gården delades i början på 1900-talet mellan Anders Johan Nilsson i Rotenäs nr. 11 och Gabriel Andersson i Rotenäs nr. 9.

Gamla huset på "Lilla Ringevall".

Tomtmark avstyckades 1983 och ett nytt bostadshus uppfördes av **Bengt Eriksson** med familj, som kom från Tjärtakan nr. 14.

Rotenäs nr. 11 ***Alskogen.***

Ägare 1891 **Nils Larsson** f. 1818, tidigare gift med **Anna Andersdotter** f. 1820 som avlidit 1887. Då avstyckades den del av gården vid Lönnebergshage som låg väster om landsvägen Rösebo – Torsbo, till dottern Kristina Nilsdotter och hennes make Andreas, se Rotenäs nr. 38. Nils Larsson dog 1895.
Anders Johan Nilsson f. 1856, g. 1892 med **Justina Andersdotter** f. 1860 i Rotenäs nr. 9, köpte fastigheten 1897. Barn: **Anna** f. 1892, g. 1916 med Valfrid Jonsson från Torsbo nr. 7, bosatte sig i Göteborg. **Agda** f. 1897, g. 1942 med Karl Eriksson från Bränneberg, köpte gård i Bränneberg. **Johan** f. 1895, g. 1930 med **Anna Andersson** från Rösebo nr. 8, övertog gården.
Här fanns 1891 en dräng **Hans Olofsson** f. 1820, troligen i Rotenäs nr. 24. Han hade fått en silversked där det stod ingraverat: *"Af Elfsborgs Läns Hushållningssällskap till Drängen Hans Olofsson i Rotenäs för 12 års trogen tjänst 5/12 1860. "* Han dog 1892. Skeden finns bevarad.
Här fanns också pigan **Laura Larsdotter** f. 1872 i Laxfisket nr. 4, g. 1898 med Anders Johan Johansson i Rotenäs nr. 24. En annan piga **Augusta Olsdotter** f. 1883, kom hit från Öna 1901, hon var syster med Anna Fredriksson i Trombäljen nr. 4. Hon flyttade till Vänersborg 1908.

Justina och Anders Johan Nilsson samt dottern Agda.

En fosterdotter **Greta Andersson** f. 1909, kom hit från Uddevalla 1919 och stannade kvar till 1931.
Vid upptagning av bränntorv på 1930-talet, hittades en säck med gamla mynt, troligen nödmynt från Karl XII tid i början av 1700-talet. Var dessa tagit vägen är okänt.
Anders Johan dog 1945 och Justina flyttade till dottern Agda i Bränneberg, där hon dog 1953.
Johan och Anna hade två barn: **Nils** f. 1932, g. 1964 med **May Andersson** f. 1933 på Knutsön. **Stig** f. 1937, g. 1963 med Helvy Randla f. 1934 i Estland, kom i barndomsåren (1943) till Norrköping, bor i Stockholm.
Ett fosterbarn **May Carlsson** f. 1927 i Göteborg, gick i Rösebo skola när hon bodde här 1936–38.
Annas far **Anders Johansson** från Rösebo nr. 8, bodde här några år innan han dog 1947.
Maken Johan dog 1955. Delvis ny ladugård byggdes 1956.

Stig och Helvy Andersson med dotter Lena. Nils och Maj Andersson med sonen Tommy. Sittande Stig och Nils mor Anna.

Huset i Alskogen.

Nils och Maj övertog gården 1967. Barn: tvillingarna **Leif** och **Tommy** f. 1969. Ett nytt bostadshus uppfördes 1972 bredvid det äldre huset som senare revs.
Anna som bott i lillstugan vistades 1991 på Ringhem i Frändefors.
Flera fastigheter har avstyckats från gården, Rotenäs nr. 34, 36, 37, 39, 40, 41.

Rotenäs nr. 12 ***Stenkasera.***

Ägare 1891 **Olof Nilsson** f. 1844 i Rotenäs nr. 11, g. 1867 med **Katarina Larsdotter** f. 1833. Barn: **Alfred** f.

1866, g. 1896 med **Brita Maja Andersdotter** f. 1872 i Trombäljen nr. 9, övertog senare gården. **Kristina** f. 1868, g. 1895 med Alfred Andreasson i Binäs nr. 5, där gården övertogs. **Anna Brita** f. 1869, g. 1892 med Gabriel Andersson f. 1854 i Rotenäs nr. 9, där gården övertogs. **Augusta** f. 1874, reste till USA 1901, **Johan** f. 1876, reste till USA 1896, var hemma på besök från USA några gångar, han kallades då för "yanken".
Olof Nilsson dog 1892, medan Katarina levde till 1913.

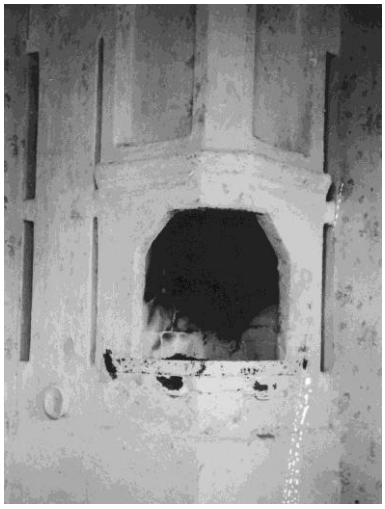

Kakelugn i Stenkasera. Foto från 1957.

Alfred och Britta Maja hade flera barn: **Agnes** f. 1896, dog 1897. **Johan** f. 1897. **Karl** och **Signe** f. 1900.
I tidningen ELA 12 november 1901 står en annons, "Auktion hos Alfred Olsson i Rotnäs 1/60 dels mantal, med tillhörande andel i såg och kvarn samt en del sjösänkningsmark. God och bördig jord, goda och rymliga åbyggnader samt skog till husbehov och avsalu. Skulle egendomen inte bli såld, kommer den att till högstbjudande utarrenderas på fem års tid. A. J. Bryngelsson". Alfreds syster Anna Brita med make Gabriel köpte gården och den lades intill deras gård (Rotenäs nr. 9).
Alfred reste till USA 1902, där han dog 1931. Brita Maja med de tre barnen flyttade till Forsebol vid Forsane
Det är Brita Maja som är "*spinnerskan*" i Lars Dalabondes visa. Hon dog 1961.
Huset stod tomt i många år, men hyrdes ibland ut på somrarna till sommargäster. På 1940-talet hyrdes huset ut för föreningsmöten och fester till SLU-avdelningen.
Tomtmark avstyckades och köptes 1983 av **Tage** och **Laura Marklund**, som kom från Rotenäs nr. 1. Det gamla huset revs och ett nytt bostadshus uppfördes, där de bor kvar 1991.

Rotenäs nr. 13 ***Svenssons.***

Ägare sedan 1878 **Sven Fredrik Jonasson** (kallades för Sven Lund) f. 1850 i Gestad, g. 1878 med **Sara Britta Hansdotter** f. 1860 i Ångermanland. Svens föräldrar, **Jonas Andersson** f. 1809 med hustru **Kristina** f. 1825, båda födda i Gestad, bodde troligen också här. Jonas dog 1905 och Kristina dog 1908.
Sven och Sara Britta hade flera barn: **Jonas** f. 1877, reste till USA 1893. **Anna Kristina** f. 1879, reste till USA 1902. **Oskar** f. 1881, for till USA 1901. **Erik** f. 1893, for till USA 1910. **Paulina** f. 1895, reste till USA 1919. **Elin** f. 1905. **Gunnar** f. 1906, g. 1936 med **Alice Nilsson** f. 1911 i Rotenäs nr. 16, övertog gården.

Syskonen Elin och Gunnar Svensson, sommaren 1919.

Gunnar Svensson med häst.

Sven Fredrik var i USA i tre omgångar. Sara Brita dog 1916, medan Sven levde till 1939.
Gunnar och Alice övertog gården 1936. Barn: **Gun-Britt** f. 1936, g. 1965 med Bror Andersson f. 1928 i Lane-Ryr, där gården övertogs. **Ingvald** f. 1945, g. 1965 med **Anita Pettersson** f. 1946 i Vänersborg, byggde senare ny villa på gården (Rotenäs nr. 47). **Bengt** f. 1954, flyttade till Trollhättan 1976. Granngården Rotenäs nr. 14 tillköptes 1961. Gunnar var en bra historieberättare. Han dog 1971 och Alice dog 1984. Elin som bott kvar på gården dog 1982.
Ingvald är ägare sedan 1976. Barn: **Margareta** f. 1966, g. 1989 med **Roland Johansson** f. 1963 i Ekenäs. Ann f. 1971. Det gamla bostadshuset avstyckades från gården 1987 och Margareta är nuvarande ägare. Barn: **Jonny** f. 1986, **Linda** f. 1987, **Sussie** f. 1988. Familjen har numera efternamnet Wennerdahl, efter Rolands mor som är född Wennerdahl.
Rotenäs nr. 31 och 32 har avstyckats från gården. Skog och åkermark hör nu till Rotenäs nr. 47.

Rotenäs nr. 14 ***Skräddarns, Johan Hugos*****.**

Ägare 1891 **Olof Andersson** f. 1832, g. 1876 med **Johanna Andersdotter** f. 1853. Barn: **Johan** f. 1874, reste till USA 1901. **Emanuel** f. 1880, g. 1904 med Maria Johansson f. 1877 i Lane-Ryr, bosatt i Rotenäs nr. 3, som senare avstyckades från gården. **Frans** f. 1883, g. 1922 med Emma Andreasson f. 1892 i Torsbo nr. 3, övertog senare gården. **Ellen** f. 1885, g. 1910 med Axel Ceder f. 1882 i Lane-Ryr, barn **Rut** f. 1911, flyttade till Mellerud 1928. **Aron** och **Elis** f. 1889, var volontärer i Boden. Aron gift med Anna Larsson Långebo, emigrerade till USA 1914. Elis flyttade till Göteborg samma år. **Anna** f. 1893, g. 1925 med Gunnar Johansson, flyttade till Öxnered.

Emanuel, Aron, Elis, Anders-Johan, Frans, sittande Ellen, föräldrarna Olof och Johanna Andersson, samt Anna.

Olofs far **Anders Larsson** f. 1806, dog 1895. På gården fanns en dalslandsstuga byggd på 1860-talet och ladugård med flera uthus. Olof som också var skräddare dog 1913, hustrun Johanna dog 1920.
Frans och Emma övertog gården 1921. Barn: **Anna** f. 1922, dog samma år. **Johan Hugo** f. 1924.
Frans dog 1930 medan Emma levde till 1956. Johan var inte intresserad av jordbruket, så han sålde gården 1961 till Gunnar Svensson på Rotenäs nr. 13 och flyttade till Stockholm. Han dog i Järfälla församling 1989. Alla hus är nu borta och det är bara husgrunderna och några träd, som påminner om att här har varit bebott.

Frans, Axel Ceder, Ellen, Anna, sittande Elis, Ruth och Johanna. Foto taget mars 1921.

Johan Hugo Olsson.

Nils Andersson Lönnebergshage och Carl-Herbert Andersson med häst och vagn.

Rotenäs nr. 15 ***Carl-Herberts.***

Ägare 1891 **Anders Magnus Herlogsson** f. 1849, g. 1886 med **Anna Brita Olofsdotter** f. 1856 i Dernäs. Barn: **Hilma** f. 1889, g. 1920 med Johan Larsson från Älmerud. **Verner** f. 1891, övertog senare gården. **Adolf** f. 1893, dog 1901. **Carl-Herbert** f. 1899, bodde kvar på gården.
En syster till Anders Magnus, **Justina** f. 1866, g. 1893 med Erik Eriksson från Finsbo, barn **Carl Alexius** f. 1893, flyttade till Lane-Ryr samma år. En annan syster Katrina hade tidigare gift sig med Anders Johan Bryngelsson på Sundsholm nr 1.

Johan Larsson med maka Hilma Andersson.

Hilma och Johan flyttade till Älmerud, barn **Henry** f. 1918. Johan dog 1930 och Hilma med sonen Henry flyttade tillbaka till Rotenäs. Henry som valde militäryrket flyttade till Uddevalla 1936, senare genomgick han polisskola i Stockholm. Sedan 1955 är han bosatt i Vänersborg.
Anna Brita dog 1925 och Anders Magnus dog 1942.
Verner köpte gården 1926 och byggde ny ladugård 1936. Han drev gården tills han dog 1953.
Carl-Herbert som bodde kvar på gården, gick dagsverken i bygden. Han var också ombud för firma Åhlen & Holm i Stockholm och med i många olika föreningar, bl.a. en ivrig nykterhetsvän och medlem i Logen Dalslands Sköld 2174. Han dog 1967.
Hilma som skött om hushållet, dog 1975. Sonen Henry som tagit namnet Lönnehag, är nu ägare till fastigheten, men bor i Vänersborg.

Här har bott flera olika hyresgäster. Hyresgäst 1991 är **Jonny Persson** f. 1966 i Karlskoga och **Anna Karin Åhlander** f. 1967 i Håby.
Från gården har avstyckats flera tomter, Rotenäs nr. 42, 50, 51.

Syskonen, Verner, Carl-Herbert och Hilma

Henry Lönnehag.

Rotenäs nr. 16 ***Nilssons.***

Ägare 1891 änkan **Anna Brita Nilsdotter** f. 1834, tidigare gift med Nils Larsson f. 1929 och som avlidit 1877. Barn: **Anders Johan** f. 1859, dog 1889. **Lisa Maja** f. 1862, med dotter **Anni** f. 1895, flyttade senare till "Grunn" (Rotenäs nr. 54). **Adolf** f. 1866, till USA 1884, enligt kyrkbok obefintlig 1894, dödförklarad i USA 1904. **Katarina** f. 1868, reste till USA 1892. **Brita Kajsa** f. 1871, flyttade till Rotenäs nr. 54. **Alfred** f. 1874, var i USA 1902-1909, g. 1911 med **Alma Johansdotter** f. 1885 i Lane-Ryr, övertog senare gården. Modern Anna Brita dog 1906.

Alfred och Alma Nilsson.

Alfred och **Alma** köpte gården 1927. Barn: **Alice** f. 1911, g. 1936 med Gunnar Svensson f. 1906 i Rotenäs nr. 13, där gården övertogs. **Astrid** f. 1913, g. 1937 med Gustaf Stridh f. 1905 i Lane-Ryr, flyttade till Rotenäs nr. 18. **Nils** f. 1915, g. 1952 med **Anna Eriksson** f. 1920 i Binäs nr. 13, övertog senare gården. **Tage** f. 1917, g. 1950 med Elsa Dahlgren f. 1921, flyttade till Nolhagen (Rotenäs nr. 1). **Gunborg** f. 1928, g. 1954 med Artur Andersson f. 1919 i Kopperud nr. 6, bor i Vänersborg.

Det byggdes nytt bostadshus på gården 1934. Alfred dog 1940.
Alma stickade täcke åt Thoréns Syfabrik i Vänersborg. Varje lördag åkte hon med buss till Vänersborg och levererade de täcken hon gjort under veckan, samtidigt hämtades material för nästa veckas arbete. Det var inte så lätt att på kvällarna vid en fotogenlampas svaga sken utföra detta noggranna arbete. Hon sydde också storvästar. Alma dog 1972.

Tage Nilsson, Elsa Johansson, Anna Nilsson, Vallis Johansson.

Nils och Anna köpte gården 1952, och byggde ny ladugård. Barn: **Tore** f. 1955, med sambo Kerstin Vikström f. 1960 i Vänersborg, flyttade in i nybyggd villa 1981 (Rotenäs nr. 33). **Thomas** f. 1960, övertog senare gården.
Efter Nils död 1976, drevs jordbruket vidare av Anna och sönerna Tore och Thomas. Anna dog 1989.
Thomas som köpt gården 1983, sammanbor sedan 1991 med **Anna Maria Stålheim** f. 1952 i Vänersborg. Hon bodde tidigare i Binäs nr. 16. Barn **Robert** f. 1991.
Vid sidan om lantbruket driver Thomas byggnadsfirma.
Från gården har avstyckats Rotenäs nr. 60, 61, 62, 63.

Gamla husen hos Nilssons.
Foto av Sjuberga-Karlsson.

Rotenäs nr. 17 Dahlgrens, Björsundet.

Potatisupptagning, Olof Dahlgren, Anni Larsson, Gustaf Isaksson, Carl-Herbert Andersson, Nils och Tage Nilsson, Foto taget omkring 1931.

Ägare 1891 **Lars Larsson** f. 1844, g. 1866 med **Anna Katrina Hansdotter** f. 1840. Troligen flyttade de 1892 till Torsbo nr. 18.
Gården köptes då av **Olof Dahlgren** f. 1862 i Binäs nr. 19, g. 1885 med **Charlotta Eriksson** f. 1863 i Binäs nr. 20, som med barn kom hem från USA. När Olof som tidigare haft efternamnet Jansson var i USA, tyckte någon att han skulle ta namnet Dahlgren, eftersom han kom från Dal (Dalsland) och så blev det.

Erik, Albert, Jan, Artur Edit, Desideria och Ester Dahlgren.

Barn: **Robert** f. 1886, dog 1892. **Emma** f. 1887, g. 1905, med Lars Johan Johansson f. 1877 i Binäs nr. 22, köpte Rotenäs nr. 1. **Anna** f. 1889, dotter **Elsa** f. 1921, bodde senare i Rotenäs nr. 48 och därefter Rotenäs nr. 1. **Adolf** f. 1891, reste till USA 1909 men kom tillbaka 1916, han dog 1929. **Robert** f. 1893, g. 1933 med **Rut Joelsson** f. 1901 i Siversbo, Lane-Ryr, övertog gården. **Ester** f. 1895, reste till USA 1913, kom åter 1920 men reste tillbaka till USA 1923. **Desideria** f. 1897, emigrerade till USA 1914. **Artur** f. 1899, emigrerade till USA 1925. **Jan** f. 1901, emigrerade till USA 1920. **Albert** f. 1903, emigrerade till USA 1920. **Edith** f. 1905, dog 1908. **Erik** f. 1907, var i USA 1925–38, gift med Dagmar Zetterdahl från Röstorp, köpte gård i Dykällan 1939. **Edith** f. 1910, emigrerade till USA 1929.

Olof byggde om en del uthus och 1916 uppfördes nytt bostadshus. Han var engagerad i ”Logen Dalslands Sköld 2174”, där han var ordförande i många år.
Olof var den förste i bygden som hade radioapparat, det var 1924 och många av grannarna var där och lyssnade på denna märkliga apparat.
I ett brev från 1930 berättas, att sonen Erik vid hembesök från USA, tillsammans med Nils Andersson från Rotenäs nr. 38, var på bilresa till Dalarna Stockholm och Örebro i fem dagar. Någon dag körde de 40 mil och besökte flera utefter färdvägen med hälsningar från anhöriga i USA.
Robert reste till USA 1911 men kom tillbaka 1919 och efter giftermål 1933 med Rut, övertog de gården.

Rut och Robert Dahlgren med barnen Emy, Sven-Olof och Siv. Foto från Ruts 60-årsdag.

Barn: **Emy** f. 1935, g. 1958 med Paul Andersson f. 1925 i Vänersborg, bor i Frändefors tätort. **Siv** f. 1938, g. 1970 med Evert Fagerberg f. 1937 i Brastad. **Sven-**

Olof f. 1941, g. 1972 med **Gun-Britt Gustavsson** f. 1946 i Drängsered i Halland, övertog gården.

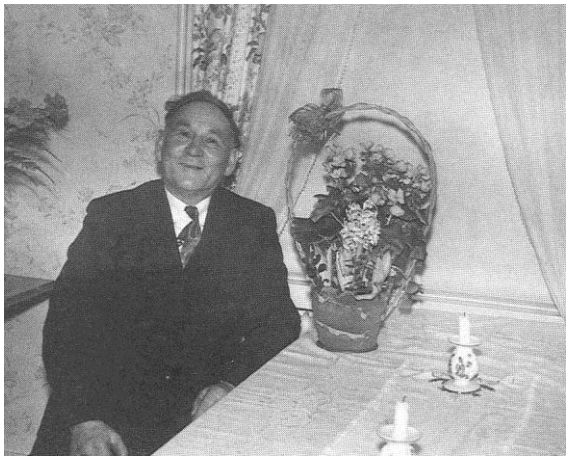

Robert på sin 60-årsdag.

En liten historia med galghumor, Robert körde med häst och släde till Vänersborg en vinter när sjön jämt blivit isbelagd. En annan lantbrukare som han träffade i staden frågade vad han körde för väg. *"Jag körde över sjön"* sa Robert. *"Är du inte det minsta rädd om livhanken"* sa den andre. *"Jo jag skall hem och gifta mig"* sa Robert. *"Kör då sjön!"* replikerade han.
En undantagsstuga byggdes 1933 (Rotenäs nr. 48) där Olof och Charlotta flyttade in.
Ladugården brann ner 1945 men en ny uppfördes året därpå. Här fanns då liksom på de flesta gårdar kor, hästar, får och höns. Det odlades också potatis. Robert fick 1949 mottaga pris från Hushållningssällskapet för välskött jordbruk.
Robert och Rut var aktiva medlemmar i Rösebo Missionsförening. Robert dog 1968 och Rut flyttade senare till lillstugan.
Sven-Olof som jobbat några år som snickare, köpte gården 1967 och bostadshuset om– och tillbyggdes i början av 1970-talet. Sven-Olof och Gun-Britt driver lantbruket som nu är inriktat på svinproduktion i uppfört svinstall, en del åkermark arrenderas av grannar.

Gun-Britt och Sven-Olof Dahlgren med barnen Anders, Brita och Karin. Sven-Olofs mor Rut och Edit. Dagmar och Erik Dahlgren.

Barn: **Karin** f. 1980, **Britta** f. 1981, **Anders** f. 1984, **Erik** f. 1985, **Emil** f. 1988, **David** f. 1991. Gun-Britt är sjuksköterska på NÄL.
En tomt Rotenäs nr. 49 har avstyckats från gården.

Rotenäs nr. 18 Björsundet, Stridhs.

Ägare 1891 änkan Kristina Nilsdotter f. 1812. Vid arvsskifte 1898, blev **Olle Larsson** f. 1848, g. 1872 med **Anna-Lisa Larsdotter** f. 1843, ägare till gården. Barn: **Anna Kristina** f. 1873. **Augusta** f. 1875, flyttade till Lane-Ryr 1899, gift med soldat Adolf Stridh. **Lars Johan** f. 1878. **Katrina** f. 1881, reste till USA 1902. **Alfred** f. 1887, reste till USA 1907.
Olle var snickare och gjorde bl.a. likkistor och möbler. Lars Johan och Alfred tillverkade orglar, Lars Johan arbetade en tid på dragspelsfabriken i Uddevalla. Han dog 1920.

Olof Larsson med hustrun Anna-Lisa.

Olle dog 1924 och Anna Lisa dog 1929. Dottern Anna Kristina övertog gården 1922. Hon dog 1939.
Systersonen **Gustaf Stridh** f. 1905 kom från Uddevalla 1929, g. 1937 med **Astrid Nilsson** f. 1913 i Rotenäs nr. 16, köpte gården 1942. Barn: **Stig-Arne** f. 1938, g. 1962 med **Doris Olsson** f. 1942, övertog senare gården. **Birgitta** f. 1944, g. 1965 med Gunder Breman f. 1942, flyttade till Rotenäs nr. 3 och senare Rotenäs nr. 5.

Lars-Johan Olsson med cykel.

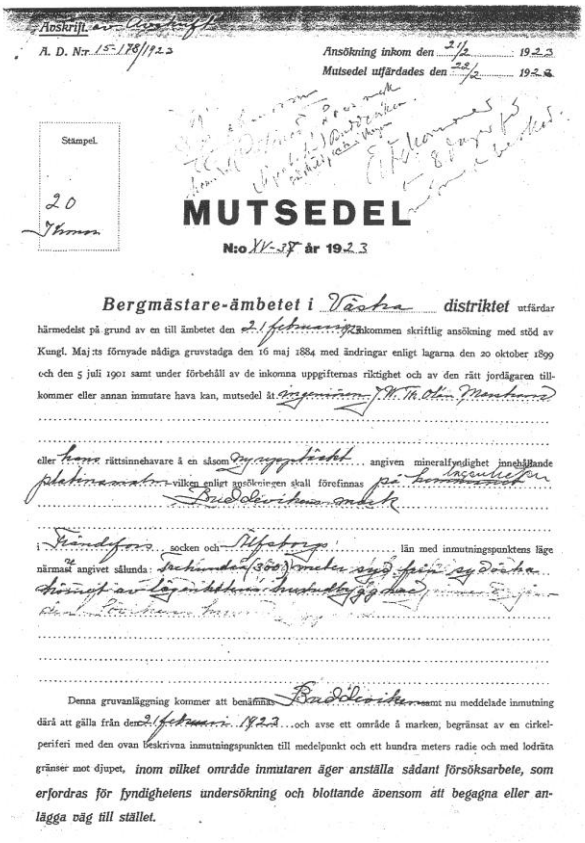

Aoskrift av Utdrag

A. D. Nr 15-178/1923

Ansökning inkom den 21/2 1923

Mutsedel utfärdades den 22/2 1923

Stämpel.

20 Öre

MUTSEDEL

N:o XV-37 år 1923

Bergmästare-ämbetet i Västra distriktet utfärdar härmedelst på grund av en till ämbetet den 21 februari 1923 inkommen skriftlig ansökning med stöd av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga gruvstadga den 16 maj 1884 med ändringar enligt lagarna den 20 oktober 1899 och den 5 juli 1901 samt under förbehåll av de inkomna uppgifternas riktighet och av den rätt jordägaren tillkommer eller annan inmutare hava kan, mutsedel åt Ingenjören J. W. Th. Olin Stockholm

eller hans rättsinnehavare å en såsom Dynoppdrift angiven mineralfyndighet innehållande platinamalm vilken enligt ansökningen skall förefinnas på Buddeviken mark

i Ründefors socken och Älfsborg län med inmutningspunktens läge närmast angivet sålunda: Sekunden (300) meter syd från sydöstra hörnet av Lagmätbrun Buddeby gård

Denna gruvanläggning kommer att benämnas Buddeviken samt nu meddelade inmutning därå att gälla från den 21 februari 1923 och avse ett område å marken, begränsat av en cirkelperiferi med den ovan beskrivna inmutningspunkten till medelpunkt och ett hundra meters radie och med lodräta gränser mot djupet, *inom vilket område inmutaren äger anställa sådant försöksarbete, som erfordras för fyndighetens undersökning och blottande ävensom att begagna eller anlägga väg till stället.*

Inmutare åligger:

1:o) att inom sextio dagar från nedanskrivna dag låta kungöra denna mutsedel i kyrkan till den socken eller församling, där det inmutade området är beläget, vid äventyr av inmutningsrättens förlust, om annan sig därtill anmäler innan kungörandet sedermera sker;

2:o) att minst fjorton dagar innan något arbete å det inmutade området börjas, på sätt om delgivning av stämning är stadgat, lämna bestyrkt avskrift till såväl det inmutade områdets ägare som den, vilken nyttjanderätten därtill innehar, och att likaledes, innan något arbete börjas, ställa pant eller borgen för den årliga avgift eller framtida ersättning, vartill inmutare är förbunden;

3:o) att sist inom åtta månader från nedanskrivna dag hava påbörjat arbetet där ej i anledning av uppad tvist sådant hinder härför mötts, vars undanröjande icke berott av inmutaren;

4:o) att årligen bedriva arbetet i den omfattning, att för varje kalenderår verkställes minst så mycket gruv- eller gruvbyggnadsarbete, att värdet därav motsvarar kostnaden för bergsprängning i gruvan av tio kubikmeter i fast klyft eller räknat i upplagt berg, aderton kubikmeter;

5:o) att sist inom tre år från nedanskrivna dag hava fullgjort det arbete å fyndigheten, som erfordras för utmåls anvisande samt till bergmästaren inlämmat ansökning om utmål, där ej förlängning av sistnämnda tid i behörig ordning medgivits;

6:o) vid överlåtelse av mutsedel skall den nye ägaren vid bot av tio kronor inom nittio dagar anmäla överlåtelsen hos bergmästaren.

Filipstad den 22 februari 1923

På Bergmästare-ämbetets vägnar:

Uppläst i Ründefors kyrka den 22 april 1923 betygar:

Mutsedel från 1923.

Astrid och Gustaf Strid.

Det byggdes nytt bostadshus 1955. Vid sidan av jordbruket var Gustaf en duktig målare, han har också målat tavlor. Både Gustaf och Astrid dog 1976.

Stig Arne och **Doris** köpte då gården. Barn: **Kent** f. 1962 och **Eva** f. 1964.

Stig Arne var också målare, men driver numera grävmaskinfirma vid sidan av lantbruket.

Kent har flyttat till Rotenäs nr. 44. Eva som är sjuksköterska bor sommartid i Rotenäs nr. 53.

Rotenäs nr. 19 ***Buddeviken, Hålan.***

Lars Eriksson f. 1818, gift med **Kajsa Andersdotter** f. 1827 i Rölanda, hade bott på torpet sedan 1867. Barn: **Elisabeth** f. 1847, gift med Fredrik Skog. **Anna Sofia** f. 1851, till USA 1878. **Erik Johan** f. 1853, dog 1857. **Anders Johan** f. 1855, till USA 1880. **Gustaf** f. 1856, till USA 1880. **Maja Lisa** f. 1857, gift med Johan Edvard Andersson. **Laura** f. 1859, g. 1908 med Gustaf Eriksson. **Johannes** f. 1861, till USA 1880, **Justina** f. 1865, till USA 1884. **Katrina** f. 1866, till USA 1881. **Hilma** f. 1869, till USA 1884.

Marken tillhörde Rotenäs nr. 12. Det har berättats att här skulle ha tillverkats timmerhus som sedan monterades ner och såldes.

Familjen hade troligen flyttat härifrån 1891. Alla barnen utom Laura hade emigrerat till USA. I slutet av husförhörslängden 1891–95, är Lars och Kajsa med sju barn, skrivna med okänd vistelse. Enligt uppgift skickade barnen hem pengar från USA, så att föräldrarna med dottern Laura kunde bygga hus och flytta till Grunn (Rotenäs nr. 54).

1991 finns här tydliga rester efter husgrund, jordkällare och brunn. Det syns också tydligt att här varit åkertegar som nu växt igen med skog.

Rotenäs nr. 20 ***Kullen.***

Torpet hörde till gården Ringevall (Rotenäs nr. 9). Enligt ett bevarat torparkontrakt från 1845 bortlämnas torpet kallat "*Kulen*", på en tid av trettio år till torparen Erik Andersson, som byggde en stuga här 1846. Enligt bouppteckning dog han 1885 och

hustrun **Maja Magnusdotter** f. 1833, bodde troligen kvar 1891. Hon dog 1913.
Från Oken (Hästefjord nr. 4) kom 1896 **Olof Andersson** f. 1840, g. 1880 med **Anna Maja Olsdotter** f. 1850 i Rotenäs nr. 10. Barn: **Alfred** f. 1880, dog 1918. **August** f. 1886.
Olof dog 1904 och Anna Maja kom till ålderdomshemmet i Ekenäs. August flyttade till Ringevall som dräng 1909.
Till torpet kom sedan **Erik Karlsson** f. 1888, g. 1914 med **Anna Edvardsdotter** f. 1891 i Rotenäs nr. 58. Barn **Olof** f. 1911. Erik var skomakare. Familjen flyttade till Vänersborg 1924.
Hit kom då **Ivar Johansson** f. 1892 i Väne-Åsaka, g. 1924 med **Mathilda Alfredsdotter** f. 1905. Barn: **Melker** f. 1923, **Margit** f. 1925, **Holger** f. 1927, **Helmer** f. 1930, **Karl Hugo** f. 1933.
Ivar var bror till mjölnare Henning på kvarnen (Rotenäs nr. 6).
Ivar och Mathilda hade 1 ko och något annat husdjur. Ivar gick dagsverken i bygden och hjälpte ibland sin bror i kvarnen. Familjen var de sista som bodde här och de flyttade till Dissingstakan 1937.
Vid bygdevandring 1991 finns här en tydlig husgrund, åt nordväst rester efter ladugårdsgrund, jordkällare och en källa. I husgrunden finns många rester efter skor, som vittnar om att en skomakare bott här. Och runt omkring växer syrener, gullvivor, smultron, snöbärsbuskar, hallon, körsbär och äppelträd samt en stor ask.

Rotenäs nr. 21 ***Korn.***

Signe Johansson "Korn" 1903–31.

På torpet bodde 1891 **Johannes Magnusson** f. 1865 i Trombäljen nr. 33, g. 1889 med **Anna Kajsa Olsdotter** f. 1857 i Binäs nr. 27 (Rafeltere). Barn: **Anna** f. 1888, dog 1911. **Rudolf** f. 1891 g. 1914 med Hilma Persson från Lane-Ryr. **Olga** f. 1894, dog 1917. **Signe** f. 1903, dog 1931.
Enligt arrendekontrakt arrenderas torpet från 1902 på en tid av trettio år, för en summa av femtio kronor per år. Familjen hade ko och några höns och det såddes lin som efter beredning användes till vävning av tyger. Johannes var också snickare. Anna Kajsa dog 1929 medan Johannes levde till 1948.

Anna Kajsa Olsdotter

Huset i Korn.

Jordbruksarbetare **Ivar Alexandersson** f. 1905 i Skredsvik, hyrde hos Johannes Magnusson från 1933 då han kom från Lane-Ryr. Han flyttade 1943 till lillstugan i Trombäljen nr. 16.
Tomtmark avstyckades enligt ensittarlagen 1950 från Rotenäs nr. 9 och köptes av sonen **Rudolf Johansson** som var symaskinsförsäljare och ägde hus i Vänersborg. Fastigheten används som sommarställe.
Ny ägare 1969 blev Rudolfs dotter **Iris** och **Sven Bodén** samt deras dotter **Inez Sjöstad**. Ägare sedan 1985 är Iris barn **Håkan** och **Eva Bodén**. På bergen i närheten finns håligheter sedan istiden.

Rotenäs nr. 22 ***Rotenäskasera, Landins.***

I backstugan som låg på Rotenäs nr. 13, bodde 1891 smeden **Karl Andersson Landin** f. 1853 i Brämhult, g. 1880 med **Karin Larsdotter** f. 1850. Barn: **Selma** f. 1881 och **Albin** f. 1883. Karl dog 1901 och dottern Selma flyttade till Vänersborg. Albin som varit dräng på flera ställen dog 1923. Det har berättats att modern Karin gjorde pappersblommor som hon sålde, för att få lite pengar till mat. Hon bodde kvar på platsen tills hon dog 1939.
Stugan köptes och revs av Adolf Eriksson i Trombäljen nr. 36. Här finns 1991 tydliga rester efter husgrund och ett körsbärsträd och här växer syren, akleja, rönnsumak, påskliljor och gullviva.

Rotenäs nr. 23 ***Rotenäskasera, Kasa.***

På torpet bodde 1891 **Herman Andersson** f. 1858, g. 1881 med **Johanna Andersdotter** f. 1845, båda födda i Lane-Ryr. Barn: **Beda** f. 1883, flyttade 1902 till Vänerryr. **Selma** f. 1884, g. 1927 med Erland Andersson från Siviken. **Ida** f. 1886, dog 1893. **Karl Viktor** f. 1888, reste till USA 1905.
Det har berättats att Herman jobbade på tegelbruket i Vänersborg, han gick på måndag morgon och kom hem på lördag kväll efter arbetsveckans slut. Herman dog 1919 och Johanna 1928.
Änkan **Karolina Larsson** f. 1874 i Binäs nr. 1, g. 1906 med Jan Olsson som avlidit 1925, kom hit från Långebo 1929. Barn: **Anna** f. 1907, reste till USA 1925. **Olof** f. 1909, emigrerade till USA 1927. **Agda** f. 1911, flyttade till Uddevalla 1931. **Anders** f. 1914, g. 1951 med **Edit Johansson** f. 1915 i N. Björke.

Huset i Kasa 1991.

Edit med föräldrar hade bott i Torsbo nr. 4 1935–43. Karolina dog 1956.
Anders och Edit friköpte fastigheten 1964. Anders har varit vägarbetare samt brukat och bott på det lilla stället där de haft en ko och några höns. De bor kvar 1991.

Rotenäs nr. 24 ***Einars, Kasa.***

Här bodde 1891 änkan **Anna Katrina Olsdotter** f. 1827. Barn: **Lisa Maja** f. 1862, reste till Norge 1892.
Anders Johan, f. 1865, var också i Norge några år, innan han gifte sig 1898 med **Laura Larsdotter** f. 1872, i Laxfisket nr. 4, som varit piga i Alskogen. Barn: **Anni** f. 1898, flyttade till Ringevall på 1930-talet (Rotenäs nr. 9). **Signe** f. 1902, g. 1942 med **Einar Andersson** (Martinsson) f. 1907 i Bokenäs.
Anna Katrina dog 1906. Anders Johan dog 1939 och hustrun Laura 1941.
Fastigheten avstyckades 1942 från Rotenäs nr. 11 och 13, här fanns en mindre ladugård med plats för två kor. Einar jobbade bland annat som sten- och torvarbetare. Han spelade ibland dragspel, bl.a. på Torsbo dansbana på 1930-talet. Einar dog 1978 och Signe dog 1983.
Tommy Johansson f. 1957 i Lerdalen Lane-Ryr, g. 1986 med **Helene Larsson** f. 1961 i Uddevalla, köpte fastigheten 1984 och byggde en ny villa bredvid den gamla stugan. Barn: **Kim** f. 1983, **Sophia** f. 1986, **Joel** f. 1989.

Rotenäs nr. 25 ***Kronotomten, Lerdalen.***

Kronotomten, som tidigare varit i kronans ägo, ligger mitt i den del av Lerdalen som tillhör Dalsland. Tillkom troligen när Norge och Danmark ägde Bohuslän. Enligt hörsägen stod Norges härförare Gyldenlöwe här med 1000-tal man och marscherade mot Vänersborg, som intogs 1676.
Ägare av backstugan 1891 var **Olof Larsson** f. 1827, gift med **Kristina Larsdotter** f. 1824. Barn: **Charlotta** f. 1858, g. 1885 med **Anders Gustaf Eriksson** f. 1862 i Lane-Ryr. **August** f. 1862, till USA, obefintlig 1904.
Charlotta och **Anders Gustaf** hade flera barn: **Rudolf** f. 1886, **Oskar** f. 1888. **Tekla** f. 1892, **Harald** f. 1894, **Erik** f. 1896, **Gunnar** f. 1899.
Anders Gustaf var i USA 1888–92. Familjen flyttade till Siviken 1899. Olof och Kristina bodde troligen kvar här. Kristina dog 1913 och Olof dog 1916.
Vid en dödsboutredning 1982 visade det sig att ingen visste vem som var ägare till Lerdalen 1:1. Tvist om ägarförhållande har pågått sedan 1750-talet mellan kronan och enskilda personer. Kronan sålde fastigheten 1863 till Rotenäs byalag. Under årens lopp har flera närboende ansett sig vara ägare, till den 30 hektar stora fastigheten, men 1984 beviljades lagfart för 12 ägare i gården Rotenäs. Ägare 1991 är Stig Elfving, Vänersborg. På markområdet finns flera fritidshus.
Där backstugan stått finns nu tydliga rester efter husgrund, gamla aplar, körsbärsträd och här växer syren, spirea och snöbärsbuskar.
Flera gårdar i Lerdalen ligger på Bohuslänssidan. Det har berättats att ett av de äldre husen låg mitt över gränsen, köket låg i Frändefors och sovrummet i Lane-Ryr. De som bodde här åt alltså i Dalsland och sov i Bohuslän.

Rotenäs nr. 26 ***Nolhagen.***

Gustaf och **Ester Andersson** som 1935 övertagit gården Rotenäs nr. 1, byggde på den här platsen ett nytt bostadshus och flyttade hit. Barn: **Aina Stina** f. 1936, g. 1960 med Åke Emanuelsson f. 1934 i Vetlanda, bor i Trollhättan. Gustaf ägde hyreshus i Vänersborg.
När gården såldes 1954 avstyckades tomtmarken och blev en egen fastighet.
Gustaf reste året efter till USA och Ester flyttade senare till Trollhättan. Gustaf kom tillbaka 1968 och bodde då i Rotenäs nr. 28.
Fastigheten köptes 1964 av grävmaskinist **Enar Persson** f. 1939 i Tunge, g. 1963 med **Inga Johansson** f. 1943 i Uddevalla. Barn: **Roger** f. 1964, **Martin** f. 1967. Efter några år flyttade de till Vänersborg.
Ny ägare blev 1967 **Lennart Olsson** f. 1942 i Tossene, g. 1966 med **Yvonne Ekelund** f. 1946 i Uddevalla. Barn **Siv** f. 1968. Yvonne med dottern Siv flyttade 1976 till Holm. Lennart bor kvar på fastigheten 1991.

Rotenäs nr. 27 ***Nolhagen.***

Fastigheten avstyckades 1977 från Rotenäs nr. 1.

Alf Joelsson tillsammans med Arne Jonsson, Viola Bryngelsson och Vallis Johansson.

Här uppfördes ett bostadshus av **Alf Joelsson** f. 1945 i Rotenäs nr. 37, g. 1972 med **Inga Johansson** f. 1943 i Uddevalla, bodde tidigare i Rotenäs nr. 26. Barn: **Roger** f. 1964, **Martin** f. 1967. Alf är major vid I 17 i Uddevalla.

Rotenäs nr. 28 ***Nolhagen.***

Lovisa Johansdotter f. 1865 i Ödeborg kom hit 1914, hon hade varit piga i Binäs nr. 17. Hon var syster till Vilhelm (Ville) Johansson i Tjärtakan nr. 19. Lovisa bodde kvar tills hon dog 1941.
Huset med tomt avstyckades 1954 från Rotenäs nr. 1 och **Gustaf Andersson** behöll den här fastigheten när gården såldes. Han reste till USA 1955 och arbetade på snickerifabrik, men kom åter 1968 och bodde då här. Efter Gustafs död 1976 blev dottern **Aina Stina Emanuelsson** ägare.
Fastigheten köptes 1987 av **Inga** och **Alf Joelsson**, som också äger Rotenäs nr. 27.

Rotenäs nr. 29.

Tomt avstyckades 1967 från Rotenäs nr. 1 och köptes av **Claes Landin**. Han uppförde här ett fritidshus. Fastigheten såldes 1973 till **Gunnar Blomgren** som 1976 sålde den till **Sören** och **Ingela Johansson**.
Ny ägare sedan 1977 är **Leif Johansson** f. 1949 i Vargön, bodde tidigare i Rotenäs nr. 1. Huset är senare om och tillbyggt och sedan 1979 bor han här året runt.

Ada Johansson Trombäljen och Lovisa Johansson Nolhagen.

Rotenäs nr. 30.

Tomt avstyckades 1967 från Rotenäs nr. 1 och köptes av **Sven** och **Ann-Mari Johansson.** Ett fritidshus har uppförts på fastigheten.

Rotenäs nr. 31.

Tomtmark avstyckad 1970 från Rotenäs nr. 13, ägare **Roland Johansson** och barnen **Helena** och **Camilla**. Här har byggts ett fritidshus.

Rotenäs nr. 32 ***Hasses.***

Från fastigheten Rotenäs nr. 13 avstyckades en tomt 1982. **Hans (Hasse) Johansson** f. 1942, g. 1964 med **Kerstin Svensson** f. 1941 i Vänersborg, uppförde här ett bostadshus. Hans hade tillsammans med sina föräldrar bott i Torsbo nr. 4, åren 1943–53. Barn: **Peter** f. 1965, flyttade till Göteborg 1989. **Martin** f. 1969.
Hasse driver eget företag.

Rotenäs nr. 33 ***Tore Nilssons.***

Tomtmark avstyckades 1981 från föräldragården (Rotenäs nr. 16). **Tore Nilsson** f. 1955 och sambo **Kerstin Wikström** f. 1960 i Vänersborg, byggde bostadshus och flyttade in här. Barn: **Leif** f. 1982, **Stefan** f. 1985.

Rotenäs nr. 34.

Från Rotenäs nr. 11 avstyckades en tomt 1982 och ett bostadshus uppfördes. Ägare **Rolf Johnsson** f. 1951 i Resteröd, g. 1979 med **Berit** f. 1956 i Uddevalla. Barn: **Daniel** f. 1974, **Jonas** f. 1976. **Ted** f. 1981. Familjen kom från Uddevalla 1983. Rolf Johnsson är son till Tore Johnsson född på Ringevall (Rotenäs nr. 9).

Rotenäs nr. 35 ***Lännebergskasa.***

Tomtmark avstyckades 1982 från Rotenäs nr. 9 och ett bostadshus uppfördes. Ägare **Håkan Johnsson** f. 1958 i Resteröd, g. 1989 med **Marina Nilsson** f. 1960 i Brastad. Barn: **Fredrik** f. 1983, **Frida** f. 1985, **Per** f. 1988. Håkan är son till Tore Johnsson från Ringevall (Rotenäs nr. 9).

Rotenäs nr. 36 ***Skräddarns, Filips.***

Ingvar Joelsson och Arne Birgersson som radioamatörer.

Birger Andersson f. 1885 i Siviken, g. 1911 med **Alma Klasdotter** f. 1891 i Stenshult, kom hit från Siviken 1912. De arrenderade mark enligt ett 49-årskontrakt, av Rotenäs nr. 11 och uppförde här ett bostadshus. Barn: **Arne** f. 1912, g. 1937 med **Maria (Maj) Johansson** f. 1913 i Vassända, fosterbarn i Binäs nr. 17.
Birger och senare också Arne var skräddare och sydde kläder åt bygdens folk. Birger var också ofta värd på bröllop och vid begravningar.
På 1930-talet drev Arne taxirörelse några år. Han jobbade senare i flera år hos Schwartzmans konfektionsfirma i Uddevalla. Maj hade hand om syslöjden i Rösebo skola i 24 år.
Tomtmarken avstyckades 1951. Arne och Maj fick en son **Ingemar** f. 1939, g. 1964 med Ulla-Britt Svensson f. 1942 i Vänersborg. De flyttade till Trollhättan 1964.
Alma dog 1969 och Birger, Arne och Maj flyttade till Vänersborg 1970. Birger dog 1972.
Ny ägare 1971 **Filip Johansson** f. 1919 i Gestad, g. 1971 med **Karin Karlsson** f. 1940 i Västervik. Filip kom från Trollhättan där han jobbat på Nohab. Karin flyttade till Åtvidaberg 1972. Filip bodde kvar tills han dog 1986.

Skräddaren Birger med hustru Alma och barnbarnet Ingemar, stående Maj och Arne.

Fastigheten köptes då av **Rolf Johansson** f. 1961 i Skållerud, g. 1989 med **Maria Olsson** f. 1966. Barn: **Susanne** f. 1984, **Andreas** f. 1985, **Tobias** f. 1988, **Markus** f. 1990.

Rotenäs nr. 37 Joels, ***Affären, Lönnebergshage.***

Namnet Lönnebergshage kommer av den åkermark som gränsade intill, den kallades Lännebergskasa.
Joel Andersson, som drivit affär på Rotenäs nr. 38 sedan 1896, uppförde här 1933 ett större affärs- och bostadshus. Huset som var en byggsats som monterades ihop, hade köpts från Götenehus fritt levererat för 8. 750 kr. En montörsledare medföljde som kostade 75 öre om dagen, plus mat och logi.
Det blev en efter den tiden stor och modern affär med poststation.

Den nybyggda affären vid Lönnebergshage.

Brudkrona, skänkt av Joel Andersson.

Nedsänkning av oljetank med s.k. stubbrytare, Carl-Herbert Andersson, Georg Gabrielsson och Ingvar Joelsson.

Matilda och Joel Andersson.

Joel var en duktig möbelsnickare och tillverkade bl.a. klockor, han hade utbildats vid Vänersborgs slöjdskola.
Han höll ofta tal med egna dikter vid kalas och begravningar. Han ”läste ut lik”, dvs. när någon dött låg den döde kvar i hemmet, innan färden till kyrkogården hölls ett tal vid kistan och det sjöngs någon psalm. Till Frändefors församling skänkte han i början av 1940-talet en brudkrona i silver, till ett värde av 500 kr.
Sonen **Ingvar Joelsson** med hustru **Magnhild** övertog affären när de gift sig 1936. Barn: **Gunilla** f. 1939, g. 1964 med Egon Karlberg f. 1938, bor i Mellerud men har sommarstuga i Trombäljen nr. 47. **Alf** f. 1945, g. 1972 med Inga Johansson f. 1943 i Uddevalla, bor i Rotenäs nr. 27. **Rune** f. 1953, g. 1987 med Eivor Persson f. 1966 i Väne-Ryr, bor i Kvarnkasera (Trombäljen nr. 16).

Ingvar och Magnhild Joelsson .

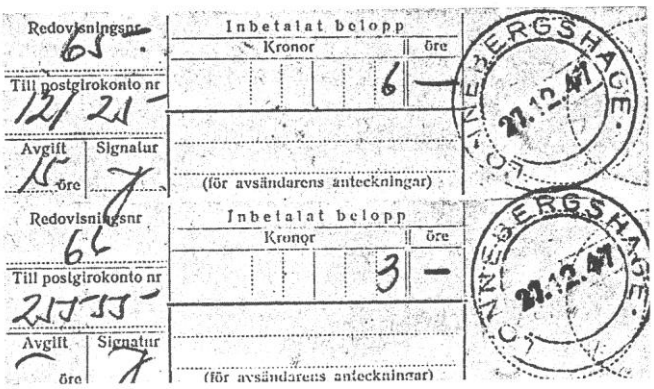

Poststämpel Lönnebergshage.

Anna Dahlgren på besök i handelsboden, Magnhild Joelsson expedierar.

Affären växte ytterligare och det såldes också foder och andra varor för lantbruket. Här var också bensinstation, där man för hand kunde pumpa upp bensin för att tanka bilar. Bensinpriset 1936 var 35 öre litern.

Ingvar Joelsson i båten.

Efter att Alice och Arne övertagit Rotenäs nr. 38, flyttade Joel och Matilda därifrån till övervåningen här i huset. Joel dog 1950 och Mathilda dog 1965. Joel hade själv gjort en ritning hur deras gravsten skulle se ut.
Under årens lopp har olika affärsbiträden varit anställda. **Gerda** f. 1921 från Lerdalen Lane-Ryr. **Alice Herlogsson** f. 1925 i Sundals-Ryr. **Gerd Johansson** f. 1926, kom från Tanum 1944, gifte sig senare med Tore Jonsson från Rotenäs nr. 9. Alice och senare Gerd förestod senare affärsfilialen i Skarbo. **Doris Larsson** f. 1930 i Trombäljen nr. 17, var anställd 1946–49. **Maja Karlsson** f. 1932 i Hogdal var här 1949–53. Flera unga flickor från bygden har också jobbat här, liksom dottern Gunilla.
På grund av olika varubilar som körde omkring i bygden och många som hade jobb i staden handlade där, minskade kundunderlaget och Ingvar Joelssons sviktande hälsa bidrog också till att affären lades ner 1971. Det var den sista affären i bygden.

Det blev i stället en kioskrörelse i Rotenäs nr. 38, i den byggnad det tidigare varit affär.
Magnhild dog 1975 och Ingvar kom till Ringhem i Frändefors, där han dog 1987.
Fastigheten köptes 1977 av **Gerda Torborg Svensson** f. 1916 i Ör. Med henne kom också dottern **Eva Svensson** f. 1958, g. 1979 med åkeriägare **Anders Nordberg** f. 1951 i Vänersborg, hade tidigare bott i Skarbo nr. 21. Barn: **Ann-Loise** f. 1979, **Lars-Åke** f. 1982. Fastigheten såldes 1983 och familjen flyttade till Kungshamn.
Ny ägare **Claes Peter Roström** f. 1952 och **Elisabeth Sahrén** f. 1949, båda födda i Finland. Barn: **Dick** f. 1974, **Jean Peter** f. 1976. De drev en bilskrotningsfirma här, men flyttade efter några år till Göteborg.
Fastigheten köptes 1986 av **Kerstin Berg**, som tillsammans med sönerna **Morgan** och **Marcus** kom från Skarbo nr. 16. Kerstin började med en mindre affär och det uppfördes stora växthus på fastigheten.
Växthus med tomt avstyckades senare och köptes av Trestads Plant AB.
Fastigheten såldes 1991 och Kerstin med sonen Marcus flyttade till Torsbo nr. 16. Morgan flyttade till Vänersborg.
Ny ägare blev **Lars Åke Mårtensson** f. 1956 på Gotland, g. 1990 med **Helén Vikström** f. 1964 i Göteborg. Barn: **Simona** f. 1984. De driver nu affären i mindre skala.

Rotenäs nr. 38 ***Joels, Arne Jonssons*****.**

Fastigheten köptes 1887, för 1. 200 kr. av **Anders Andreasson** och **Kristina Nilsdotter.** Avstyckning gjordes från Rotenäs nr. 11, som var Kristinas föräldrahem. Anders som drivit handelsbod i närheten av Torsbo och Trombäljens kvarnar flyttade huset därifrån och det uppfördes här 1890, på norra sidan av landsvägen. 1893 var taxeringsvärdet på fastigheten 700 kr.
Oskar Eriksson från V. Bodane, arrenderade huset och drev handelsboden några år. Anders son Joel övertog affären 1896. och på platsen byggdes också en ladugård.

Gamla affären vid Lönnebergshage.

Edit Strömberg, Joel Andersson och Gunnar Strömberg med häst och släde 3 maj 1929.

Uddevallavägen utanför Joel Anderssons affär efter snöfall den 3 maj 1929.

Nils Anderssons T-Ford P180, årsmodell 1924.

Joel och Tilda med barnen Edit, Nils, Alice, Maja.

Kor på Uddevallavägen vid Lönnebergshage.

Joel f. 1873 i Torsbo nr. 6, g. 1897 med **Mathilda (Tilda) Olofsdotter** f. 1873 i Lane-Ryr. Barn: **Edit** f. 1898, g. 1928 med Gunnar Strömberg f. 1896 i Trombäljen nr. 1, köpte gård i Skarbo nr. 12. **Nils** f. 1902, g. 1948 med Anna Magnusson f. 1911 i Skörbo (Trombäljen nr. 23), köpte Kvarnkasera (Trombäljen nr. 16). **Ingvar** f. 1907, g. 1936 med Magnhild Fagerström f. 1913 i Öna nr. 5, övertog Rotenäs nr. 37. **Maja** f. 1908 dog 1936. **Alice** f. 1911, g. 1940 med **Arnold (Arne) Jonsson** f. 1913 i Torsbo nr. 7, övertog då den här fastigheten med tillhörande jordbruksmark.
Efter Joels övertagande växte affärsrörelsen och det uppfördes nytt bostadshus på söder sida av landsvägen, där affären inrymdes.
Det mesta gick att köpa där, förutom livsmedel, järn- och fodervaror och senare även bensin. Tilda såg till att det också fanns tyger och en del kläder samt olika husgeråd. Varor till affären hämtades med hästskjuts i Frändefors, Vänersborg och Uddevalla och en del varor, såsom ägg och smör kom från gårdarna i bygden. Det inköptes en T-Ford 1924, den hade registreringsnummer P180, och då gick hämtning av varor snabbare.

Posten lämnades också in två gånger i veckan, som folk från bygden fick hämta. År 1926 blev här poststation med egen poststämpel, *Lönnebergshage*.
Det började bli trångt i affären, så 1932 köptes mark från Rotenäs nr. 11 vid vägkrysset Frändefors, Vänersborg, Uddevalla och där uppfördes ett större hus. Affärsrörelsen och delar av familjen flyttade dit (Rotenäs nr. 37).
Barnen Edit, Nils och Ingvar var vid olika tillfällen i USA.
Alice och **Arne** övertog fastigheten 1940. Barn: **Kent** f. 1944, g. 1968 med Ulla Verner f. 1946 i Vänersborg. Kent och Ulla bor i Stigen där de driver taxi- och bussrörelse.
Maj Evensson f. 1912 i Lane-Ryr, kom tillsammans med sin mor **Maja-Lisa Evensson** hit 1940, som hyresgäster. Maja-Lisa dog 1960 och dottern Maj flyttade till Rotenäs nr. 4.
Det mindre hus där affären började och ladugården hade sammanbyggts, dessa byggnader brann ner 1955. Ny ladugård uppfördes samma år men nu på samma sida av vägen som bostadshuset. Alice dog 1968.

När affären i Lönnebergshage (Rotenäs nr. 37)upphörde 1971, startades i den här fastigheten en kioskrörelse av **Kerstin Gunnarsson** f. 1921 i Annedal, sambo med Arne Jonsson. Denna upphörde 1976. Kerstin flyttade till Uddevalla och Arne bor nu ensam kvar på gården.

Rotenäs nr. 39 ***Olséns.***

Anders Andreasson med hustru **Kristina** sålde gården Torsbo nr. 5, och flyttade bostadshuset därifrån och uppförde det på den här platsen omkring 1905. De var ägare till marken här som tillhörde Rotenäs nr. 38.
I huset förekom skolundervisning innan Rotenäs skola byggdes 1918. Anders dog 1913 och Kristina dog 1925.
Edvin Olsén f. 1881 i Trombäljen nr. 30, g. 1925 med **Betty Jönsson** f. 1891 i Gryts församling i Kristianstad, kom hit som hyresgäster 1932. Edvin var stenhuggare och skomakare och Betty vaktmästare i Rotenäs skola under många år. Betty hade en dotter **Birgit** f. 1916. En fosterson adopterades 1936, **Lennart** f. 1929. På fastigheten fanns en mindre ladugård.

Kristina Nilsdotter, farmor till Ingvar Joelsson.

Birgit gifte sig 1944 med Gustaf Isaksson i Rotenäs nr. 40, de flyttade 1949 till Grinstad. Men bor 1991 i Rotenäs nr. 42.
Lennart flyttade 1948 till Uddevalla och senare till Mariestad. Edvin och Betty bodde kvar till 1969 då de flyttade till Frändefors tätort. Edvin dog 1973 och Betty avled 1987.

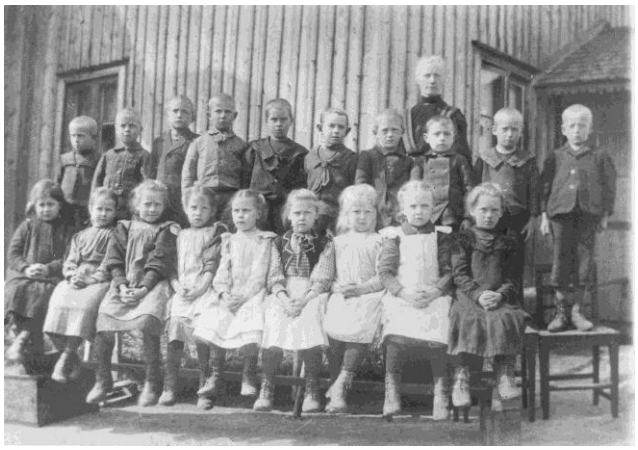

Skolklass från omkring 1915. Foto taget utanför huset, där det var skolundervisning innan Rotenäs skola byggdes. Stående: okänd, Nils Andersson Lönnebergshage, Gunnar Karlsson Skörbo, okänd, Karl Persson, Fridolf Karlsson, John Johansson Binäs, Erik Eriksson Trombäljen, två okända. Sittande: Elin Johansson Binäs längst till vänster, Signe Johansson Binäs längst till höger, övriga okända.

Skomakare Edvin Olsén.

Hus med tomtmark avstyckades 1971 från Rotenäs nr. 38 och köptes av Gun och Morgan Hillengard på Rotenäs nr. 40. Ingen bor i huset 1991.

Rotenäs nr. 40 ***Rotenäs skola.***

Rotenäs Småskola. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Skolklass från 1921. Bakre raden: Olof Olsson, Bertil Johansson, Gunnar Eriksson Binäs, Maj fosterbarn på Ringevall, Alice Svensson, Alice Andersson, Arne Birgersson, Rotenäs, Gustav Brokvist, Trombäljen. Främre raden: Rut Ceder, Rotenäs, Anna Magnusson, Skörbo, Sara Lundin, Rotenäs, Olof Karlsson, Kullen, Fridolf Andersson, Laxfisket, Anna Eriksson, Trombäljen, Rut Andersson, Näset. Lärare Sara Isaksson.

Skolhustomt avstyckades 1913 från Rotenäs nr. 11, marken hade skänkts av Anders Johan Nilsson, Alskogen. Sara Isaksson hade i över tio år varit lärarinna i en ambulerande skola, där det skett undervisning växelvis mellan Rotenäs och Skarbo skolområde, de fick nu var sin skola med var sin fasta lärartjänst.
Skolhusbyggnad uppfördes 1918. Joel Andersson Lönnebergshage betonade i sitt invigningstal hur viktigt det är att få en skola under eget tak. Undervisning hade förut skett på olika ställen i bygden i mer eller mindre lämpliga lokaler. Han berättade också att Frans Oskar Olsson i Torsbo, för 18 år sedan tog initiativ till en insamling av medel bland barnens föräldrar, för att bygga ett skolhus, men av någon anledning blev det ej genomfört. Joel önskar lärarinnan Sara Isaksson välkommen till den nya skolan och slutar sitt tal med orden: *"Nedkallande Guds välsignelse över detta skolhus och det arbete som här kommer att utföras, förklarar vi det härmed öppnat, för att av lärarinna och barn från och med idag tagas i användning".*

I skolan undervisades första och andra klass av lärarinnan **Sara Isaksson** f. 1887 i Färgelanda. Sara var snäll och omtänksam, när någon kom till skolan och hade våta kläder, fick eleven låna kläder av henne tills de egna torkat vid kaminen.
En systerson till Sara, **Gustaf** f. 1909, kom hit 1931. Han startade 1936 en cykelaffär i Torsbo nr. 10. Gustaf gifte sig 1944 med Birgit Jönsson från Rotenäs nr. 39. Bor nu i Rotenäs nr. 42.

Lärare Sara Isaksson. Elever: Ellen Olsson, Dagny Magnusson, Maj Andersson, Elis Eriksson, Binäs, Astrid Nilsson, Rotenäs, Arne Jonsson, Torsbo, Gustav Magnusson, Skörbo, Nils Nilsson, Rotenäs och Helga Jansson, Binäs. Foto från början av 1920-talet.

Skolklass från 1943, lärare Sara Isaksson, stående Lennart Jansson, Binäs, Stig Hallsten, Kopperud, sittande Stig Olsson, Sikerud, Bengt Eriksson, Emy Dahlgren Rotenäs, Karin Jansson, Bengt Jansson Stig Ekman, Binäs.

Skolklass från 1939, lärare Sara Isaksson med elever Alice Johansson, Bruket, Brita Eriksson, Binäs, Ellen Olsson, Sikerud, Doris Larsson, Linnea Bodell, Näset och Åke Olsson, Sikerud.

Sara Isaksson var lärarinna till 1947. Hon hade då uppnått pensionsåldern och flyttade till Frändefors tätort. Hon dog 1966.
På grund av minskat antal elever, upphörde småskolan 1947 och barnen överfördes till Skarbo skola. Här blev då undervisning i tredje och fjärde klass och **Ingrid Larsson** f. 1920 i Trollhättan var lärare ett år.
Märta Hörnsten f. 1912 i Chicago blev sedan lärare, g. 1943 med **Henning Hörnsten** f. 1910 i Nordmaling. Barn: **Nils** f. 1943. De flyttade till Vänersborg 1949.

Skolklass från 1944–45. Ragnhild Andersson Binäs, Kurt Söderqvist, Gerd Eriksson Trombäljen, Aina-Stina Andersson Nolhagen, Gun-Britt Svensson Rotenäs, Karin Söderqvist Näset, Folke Olsson Torsbo, Stig Andersson Rotenäs, i barnvagnen Kent Johnsson.

Skolfoto från 1952-53, lärare Inga-Maj Vinqvist. Bakre raden Lille-Bror Hjert, Hasse Johansson, Torsbo, Ove Johansson, Skarbo, Elof Andersson, Binäs, Bosse Johansson, Skarbo, Gösta Karlsson, Öna, Lennart Andersson, Binäs. Främre raden Tore Svensson, Skarbo, Berit Eriksson, Näset, Inga-Lill Nyman, Sundsholm, Sonja Olsson, Trombäljen, Elsa Jansson, Binäs, Hasse Vinnberg, Skarbo.

Som ny lärare kom då **Kajsa Mark** f. 1923 i Nederkalix, g. 1943 med **Stig Ragnarsson Mark** f. 1904 i Assmundstorp. Barn: **Ragnar** f. 1944, **Ebba** f. 1946, **Ulf** f. 1948. Familjen flyttade 1951 till Asker.
Folkskollärare **Inga Maj Winqvist** f. 1930 i Eskilstuna, kom då hit som lärare i två år, innan hon flyttade till Säby i Sörmland 1953.
Ny lärare blev **Ingrid Hedman** f. 1929 i Sollefteå, efter två år flyttade hon till Västerås.
Då kom som lärare **Brita Noréen** f. 1931 i Sundals-Ryr, g. 1955 med **Rune Emrichsson** f. 1929 i Kalmar. De flyttade till Sundals-Ryr 1958.
Som folkskollärare kom då **Sven Brask** f. 1933 i Bäcke hit. Han blev den siste läraren, då skolan upphörde 1962.
Skolhus med tomt köptes av **Morgan Hillengard** f. 1929 i Grunnebo, g. 1957 med **Gun Gabrielsson** f. 1933 i Rotenäs nr. 44. Barn: **Lars** f. 1957. Morgan har haft grävmaskinfirma som sonen Lars sedan övertagit, med namnet ”Lasses Maskingrävning”. Gun har jobbat först inom restaurangbranschen och senare inom sjukvården.

Rotenäs nr. 41 ***Ceders, Berga.***

Alfred Ceder och hushållerskan **Malin Samuelsson** kom hit från Rotenäs nr. 8, och byggde ett mindre hus 1936. Ceder var smed och hade en smedja, där han utförde olika smidesarbeten till lantbrukarna i bygden. Han var också en duktig speleman och spelade fiol, han spelade ofta en vals från Bohuslän, den har fått namnet ”Ceders vals”. Ceder kallade platsen för Berga och det står numera på kartan. Ceder dog 1947 och begravdes på Lane-Ryrs kyrkogård. Malin kom till ålderdomshemmet i Frändefors 1959, där hon dog 1965.

Amalia "Malin" Samuelsson. Foto från 1953.

Varvsarbetare **Albert Andersson** kom hit 1960 från Uddevalla, f. 1902 i Svarteborg och **Elin Herlogsson** f. 1906 i Hagarna Lane-Ryr. Tomtmarken friköptes 1971 från Rotenäs nr. 38 och det lilla huset tillbyggdes. Albert dog 1987 och Elin dog 1990 på Ringhem i Frändefors.
Ny ägare 1986 blev **Uno Berg** som kom från Skarbo nr. 16. Han flyttade 1991 till Rösebo nr. 3. Fastigheten köptes då av **Hans Andersson** f. 1968 i Trombäljen nr. 17.

Hans Anderssons hus.

Rotenäs nr. 42 ***Isakssons.***

Här avstyckades tomt 1948 från Rotenäs nr. 15, som köptes av **Edvin Olsén** från Rotenäs nr. 39.
Gustaf Isaksson f. 1909 g. 1944 med **Birgit Jönsson** f. 1916 övertog tomten 1965 och uppförde här ett bostadshus. De kom från Grinstad, där Gustaf varit växelstationsföreståndare. Gustaf hade från 1936 till 1949 haft affär och telefonväxel i Torsbo nr. 10. Birgit kom från Rotenäs nr. 39. Barn: **Bo** f. 1944, dog 1972. **Ulla** f. 1948. **Solveig** f. 1952, bor i Vänersborg. Gustaf, Birgit och Ulla bor på fastigheten.

Gustav Isaksson framför Rotenäs skola.

Rotenäs nr. 43 ***Hammars.***

Tomten avstyckades 1967, från granntomten (Rotenäs nr. 7), och köptes av Robert Jacobsson, som här uppförde ett bostadshus. Ny ägare 1968, **Alvar Hammar** f. 1913, g. 1965 med **Carola Cederqvist** f. 1912 kom hit från Nödinge. De flyttade till Vänersborg 1984.
Fastigheten köptes då av **Bertil Josefsson** f. 1955 i Karleby, g. 1984 med **Christina Rinblad** f. 1961 i Skållerud. Barn: **Sofia** f. 1984, **Malin** f. 1987.

Rotenäs nr. 44 ***Mossen, Georgs*****.**

Georg Gabrielsson f. 1901 i Rotenäs nr. 9, g. 1930 med **Signe Larsson** f. 1902 i Öna nr. 4, byggde här bostadshus och ladugård. Marken hade tillhört Georgs föräldragård Ringevall (Rotenäs nr. 9).
Barn: **Gun** f. 1933, g. 1957 med Morgan Hillengard f. 1929 i Grunnebo, köpte senare Rotenäs nr. 40.
Vid sidan om jordbruket var Georg under många år sågare vid Rotenäs såg och Signe skötte hemmet. Georg var den första i bygden som hade grävmaskin och utförde olika grävarbeten.

Georg Gabrielsson som barn.

Signe med cykel och hund.

Mjölkskjuts med Gun Gabrielsson vid tömmarna. Foto från 1936.

Signe dog 1972. Georg vistades sista tiden på Ringhem. Han dog 1986.
Ny ägare till fastigheten sedan1980 är dottersonen **Lars Hillengard** f. 1957. Under några år bodde, i korta perioder, ett flertal olika hyresgäster.
Bostadshuset med tomt avstyckades från gården och köptes 1990 av **Kent Stridh** f. 1962 i Rotenäs nr. 18 och **Susanne Johansson** f. 1964 i Arvika. Barn: **Sara** f. 1990.
Vid Bästerviken söder om husen uppfördes 1933 en sommarstuga av Karl och Elisabet Olsson från Uddevalla. Deras son Gösta Olsson och hustrun Ester har bott här i ”Esters stuga” sommartid.

Georg tar rökpaus, hjälpreda Birgitta Wingdén. Foto från 1952.

Hökörning, Foto från 1952.

Huset hos Signe och Georg.

Rotenäs nr. 45 ***Häggströms.***

På avstyckad tomt från Rotenäs allmänning, uppfördes ett bostadshus 1989. Ägare **Folke Häggström** f. 1948 i Nordmaling, g. 1972 med **Eva Lindberg** f. 1951 i Vännäs. Barn: **Stefan** f. 1970, **Malin** f. 1974.
Folke är bror till Inger Häggström i Rotenäs nr. 9.

Rotenäs nr. 46.

Thälje Eriksson f. 1927 i Rotenäs nr. 9, g. 1962 med **Elsie Jansson** f. 1936 i Grottetorp, har här uppfört ett fritidshus. Tomtmarken avstyckades 1983 från Thäljes föräldrahem.

Rotenäs nr. 47 ***Ingvalds.***

Ingvald och **Anita Svensson** byggde här en villa 1968. Vid grävning för husgrunden hittades en doppsko i brons till en svärdskida, den finns på museet i Vänersborg. Barn: **Margareta** f. 1966, g. 1989 med Roland Johansson, bor i Rotenäs nr. 13. **Ann** f. 1971. Familjen bodde tidigare några år i Binäs nr. 38.
Skogs- och åkermark från gården Rotenäs nr. 13, hör numera till den här fastigheten. En tomt avstyckades härifrån 1982, Rotenäs nr. 32.

Rotenäs nr. 48.

På Rotenäs nr. 17 uppfördes 1933 den här undantagsstugan. **Olof** och **Lotta Dahlgren** flyttade hit då sonen Robert övertog gården. Olof dog 1934 och då flyttade dottern **Anna** hit. Lotta dog 1947. När Annas dotter Elsa gift sig 1950, flyttade de till Nolhagen (Rotenäs nr. 1).
Stugan var därefter uthyrd.
Tomtmarken avstyckades från gården 1969 och **Rut Dahlgren** flyttade hit. Hon bodde här tills hon dog 1987. Fastigheten har sedan dess varit uthyrd till flera olika hyresgäster. Ägare 1991 är Sven-Olof Dahlgren.

Rotenäs nr. 49.

Tomt avstyckades från Rotenäs nr. 17 år 1969 och köptes av **Paul Andersson**. Paul är gift med Emy, som är syster till Sven-Olof på Rotenäs nr. 17 och de byggde här ett fritidshus. Fastigheten såldes 1989 till **Tage Nilsson** f. 1917 i Rotenäs nr. 16. Han är bosatt i USA men är ofta här i Sverige sommartid och bor då här.

Fritidshuset, ägare Tage Nilsson.

Rotenäs nr. 50.

Tomt avstyckades 1990 från Rotenäs nr. 15, ägare **Henry Lönnehag**. Här är en sommarstuga uppförd, som uthyres.

Rotenäs nr. 51 ***Tangegårds.***

Bertil Tangegård f. 1936 i Skee, g. 1956 med **Anita Dahl** f. 1935 i Uddevalla, byggde sommarstuga här 1961. Tomten avstyckades 1980 från Rotenäs nr. 15. och efter ombyggnad har de varit bosatta här året runt sedan 1983. Barn: **Eva** f. 1959. **Marie** f. 1966, flyttade 1984 till Uddevalla.

Rotenäs nr. 52 ***Strids.***

Hus på ej avstyckad tomt på Rotenäs nr. 18.

Rotenäs nr. 53. ***Strids.***

Hus på ej avstyckad tomt på Rotenäs nr. 18.
Eva Strid bor här sommartid.

Rotenäs nr. 54 ***Grunn.***

Hit kom på 1890-talet **Lars Eriksson** f. 1818, gift med **Kajsa Andersdotter** f. 1827 med dottern **Laura** f. 1859. De hade tidigare bott i Rotenäs nr. 19. Enligt uppgift skickade barnen hem pengar från USA, så att de kunde bygga en liten stuga här. Lars dog 1899 och Kajsa dog 1909.
Laura, gifte sig 1908 med **Gustaf Eriksson** och flyttade till Vassända.

Inbjudan till vigsel.

Inbjudes
att öfvervara
VIGSEL-AKTEN
emellan
GUSTAF ERIKSSON
och vår dotter
LAURA LARSDOTTER
i Rotnäs
Fredagen den 13 Mars 1908
kl 2 e. m.
Kajsa Andersdotter.

Stugan på Grunn.

Det har berättats en vits om Laura och Gustaf, när *"Gustaf karda, spann Laura"*.
Ett av barnen Anders Johan Larsson, bosatt i USA, var ägare till fastigheten när den såldes på auktion 1911.

Anna Fransson, Torsbo, Anni och Kajsa på Grunn.

Ny ägare blev då Gustaf Eriksson, som 1916 sålde den till Gabriel Andersson Rotenäs nr. 9.
Senare flyttade **Brita Kajsa Nilsdotter** och systern **Lisa Maja** med dottern **Annie** hit, de kom från Rotenäs nr. 16. Brita Kajsa var anställd på olika ställen och hon hjälpte ofta till med matlagning vid kalas och begravningar. Hon dog 1942 och Lisa Maja dog 1948. Annie avled 1985.
Efter avstyckning 1983 är **Ralf Edvardsson** ägare till hus med tomtmark. Övriga marken tillhör Sven-Olof Dahlgren.

Rotenäs nr. 55 ***Smörstack. (Hästefjord 2:121).***

Ägare till fastigheten är **Lasse Gustafsson** Vänersborg. Här finns 1991 ett fritidshus.

Rotenäs nr. 56 ***Vid Lillesjön.***

Tomt med fritidshus, avstyckades 1971 från Rotenäs nr. 1, ägare **Kurt Yngve Gustafsson**. Ny ägare sedan 1986, **Roland** och **Elly Persson**.

Rotenäs nr. 57.

Ett fritidshus uppfördes här 1967 av **Tryggve** och **Inger Eriksson**. Tomtmarken är avstyckad från Rotenäs nr. 9 som är Tryggves föräldrahem. Efter att 1982 köpt Binäs nr. 43, sålde de den här fastigheten 1984 till **Britt Dahlén**. Ny ägare sedan 1989 är **Vänersborgs Vattenskidklubb**.

Sommarstuga vid Lillesjön.

Rotenäs nr. 58 ***Tjärnhältskasen, Snurrens.***

Edvard Persson. Foto från 1953

Här bodde **Edvard Aronsson** f. 1862 i Torps socken, g. 1883 med **Sara Maja Magnusdotter** f. 1858. Barn: **Hulda** f. 1885, **Johan** f. 1887, **Agnes** f. 1889, **Anna** f. 1891, g. 1914 med Erik Karlsson f. 1888, flyttade till Rotenäs nr. 20. **Gerda** f. 1894, **Ester** f. 1899, **Elin** f. 1901. De hade troligen kommit hit mellan 1891 och 95.

Huset hos Kent och Mona Jansson.

Enligt en "*Forsedel*" arrenderade Edvard en ko, enligt följande: *Af Gabriel Andersson i Rotenäs har jag undertecknad emottagit en Ko till färgen svartbrun med vhita fläkar hvit hufvud med en svartt fläck öfver hvarje öga samt svarta öron, att fodra öfver vinterän från hösten den 12 november 1894 till våren den 12 maj 1895. Och som det är någon tid sedan Kon kalvade så får undertecknad all mjölkavkastningen uttan någon annan ersättning än vinterfodret till kon som bör vara försvarligt så att Kon är vid samma goda hull då hon avlemnas som då hon emotttogs.*

Familjen flyttade till Siviken 1902. Edvard kallades för "Snurren".
Från Lane-Ryr kom då smeden **Edvard Johansson (Persson)** f. 1873, g. 1901 med **Hulda Olausdotter** f. 1878 i Trombäljen nr. 30. Barn: **Karl** f. 1902, **Ruth** f. 1905, **Anna** f. 1906, **Erik** f. 1908, **Edit** f. 1911, **Paul** f. 1913. Familjen flyttade 1917 till Torvrukan, Lane-Ryr.
Troligen flyttade Edvard Aronsson med några i sin familj tillbaka hit. Sara Maja dog 1919 och Edvard flyttade senare med något av barnen till Vänersborg.
Thore Johnsson som är född på Rotenäs nr. 9, dit marken tillhörde, har sedan långt tillbaka haft sommarställe här. 1983 skedde avstyckning och han blev ägare till fastigheten.

Rotenäs nr. 59.

Tomtmarken avstyckades 1983 från Rotenäs nr. 44. Här har uppförts en villa av **Kent Jansson** f. 1958 i Binäs nr. 36, g. 1985 med **Mona Lindberg** f. 1958 i Kungshamn. Barn: **Roy** f. 1983, **Ricky** f. 1985, **Robin** f. 1988, **Pernilla** f. 1990. De kom från Herrestad 1981.

Rotenäs nr. 60.

Tomt avstyckad 1971 från Rotenäs nr. 16. Ägare till fritidshuset är **Karl Persson**.

Rotenäs nr. 61.

Uppfört fritidshus på tomt avstyckad 1971 från Rotenäs nr. 16, ägare **Bertil Persson**.

Rotenäs nr. 62.

På tomt avstyckad 1990 från Rotenäs nr. 16 har uppförts ett fritidshus, ägare **Tage** och **Siv Thelander**.

Rotenäs nr. 63.

Fritidshus på tomt avstyckad 1990 från Rotenäs nr. 16, ägare **Thomas Nilsson**.

Rotenäs nr. 64. ***Lerholmen.***

Lerholmen är en ö i sjön Hästefjorden, areal 1,88 hektar. **Wilhelm Paltzow**, ägare av Paltzowska fastigheten i Vänersborg, uppförde här ett större fritidshus på 1930-talet.

Hus på ön Lerholmen i Hästefjorden.

Avstyckning skedde 1947 från Rotenäs och ön köptes av **Anders** och **Ulla (dotter) Strandberg**. Ny ägare 1960 blev **Ebbe** och **Kirsten Karlsson**. Fastigheten köptes 1973 av **Ulf Peter Broberg** och **Asta Abrahamsson**. Ägare sedan 1988 är, **Lagunens Fastighetsförvaltning KB**.

Rotenäs nr. 65. ***Lundsön, Hjortön.***

Lundsön som är den största ön i Hästefjorden har flera ägare. Ett fritidshus uppfördes här av en som hette Ekholm. Senare blev bagare Lindberg i Vänersborg ägare till huset.
1991 finns huset kvar men har inte använts på många år.

Fritidshus på Lundsön i Hästefjorden.

Robert Jonsson, Johan Magnusson Torsbo, Joel Andersson Lönnebergshage, okänd, Birger Andersson Lönnebergshage, Albin Jonsson, Axel Jonsson Torsbo, sittande Jonas Andersson, Torsbo. Fotot taget på Lundsön.

Ej placerade personer

Följande personer upptagna i husförhörslängd 1891–95 har vi ej kunnat placera.
Arb. Andreas Svensson f. 1823 i N. Ryr g. 1873 med Anna Katrina Jerpe f. 1842

Rösebo

Gårdsnamnet Rösebo kommer av de stora stenåldersrösen (gravhögar), som finns bl.a. i skogen söder om husen i Rösebo nr. 3.
År 1891 fanns här 3 gårdar, 1 skolhus, 2 torp och 1 backstuga och här bodde 38 personer. 1991 finns det 2 jordbruksfastigheter, 8 villafastigheter med 34 personer boende, här finns också skola, samlingslokal och 1 fritidsfastighet.
Rösebo fick en del sjösänkningsmark när vattennivån sänktes i sjön Hästefjorden år 1868.
Pråmstö lastageplats, här upplagrades t.ex. ved, virke eller andra produkter som sedan forslades med båt (pråm) över sjön, vintertid skedde transport på isen. Detta skedde före sjösänkningen och låg vid den gamla strandkanten, i närheten av de stora stenrösen som finns i Rösebo. Platsen är enligt karta samfälld mark.
Sköljestö fanns också nere vid gamla strandkanten, här tvättades och sköljdes kläder.
Gårdarna i Rösebo var 1891 ägare till ett större markområde, beläget mellan hemmanen Kopperud och Laxfisket. Där fanns två torp och en backstuga som var bebodda samt ett ödetorp. Rösebo nr. 5, 6, 7 och 20.
Rösebo skola är en tegelbyggnad som uppfördes 1882 tillsammans med fem andra skolor i Frändefors församling, men är idag den enda av dessa där det förekommer skolundervisning.
Affär öppnades 1899 av Erik Johansson i Rösebo nr. 1, men flyttades sedan till Rösebo nr. 9.
Ordenshus uppfördes 1903 och missionshus 1930.
Vid anläggande av landsvägen mellan Rösebo och Starkebo, i början av 1930-talet var det stenbrott och krossanläggning vid ”stora furan” (Rösebo nr. 15). Det blev efter detta bra vägförbindelse med Vänersborg. Denna väg kompletterades 1955 med genomfart från Rösebo till Västra Bodane.
Rösebo har genom skolhus, missionshus, ordenshus, affär och vägkryss, varit och är som ett litet centrum för bygden. Här har också under de senaste 30 åren byggts ett flertal villor.

Rösebo nr. 1 ***Hästhagen.***
Sid. 494, Brukare Anders Johan Olsson.
Rösebo nr. 2 ***Ekekullen.***
Sid. 493, Brukare Lars Svensson.
Rösebo nr. 3 ***Oskars i Rösebo, Aghems.***
Sid. 492, Brukare Enk. Anders Larsson.
Rösebo nr. 4 ***Skolan.***
Sid. 494 Folkskollärare Anders Johan Pettersson.
Rösebo nr. 5 ***Skära.***
Sid. 495 Arbetare Per Andersson.
Rösebo nr. 6 ***Dalen.***
Sid. 496 Arbetare enk. Märta Lisa Larsdotter.
Rösebo nr. 7 ***Slottsmyren.***
Sid. 497 Arbetare Olof Larsson.
Rösebo nr. 8 ***Månselyckan.***
Rösebo nr. 9 ***Hästhagen.***
Rösebo nr. 10 ***Missionshuset.***
Rösebo nr. 11 ***Ordenshuset, Rösebolokalen.***
Rösebo nr. 12 ***Albins.***
Rösebo nr. 13 ***Gun och Edgars.***
Rösebo nr. 14 ***Sigvards.***
Rösebo nr. 15 ***Stora furan.***
Rösebo nr. 16 ***Göstas.***
Rösebo nr. 17 ***Raaskas, Arnolds.***
Rösebo nr. 18 ***Connys.***
Rösebo nr. 19 ***Bosses.***
Rösebo nr. 20.
Sid. 496 Inhyse enk. Olena Eriksdotter.

Rösebo nr. 1 ***Hästhagen.***

Ägare 1891 **Anders Johan Olsson** f. 1846, gift med **Charlotta Augustdotter** f. 1854 i Gärdhem. Barn: **Helga** f. 1880, **Anna** f. 1883. Familjen sålde gården under 1891 och flyttade till Älmerud (Långmaden).
Ny ägare **Erik Johansson** f. 1857 i Ödeborg, g. 1892 med **Sara Maja Andersdotter** f. 1851 i Grunsbo, hon dog 1894. Erik hade tidigare varit gift med **Brita Kajsa Svensdotter** f. 1859, som avlidit 1885. Barn **Johan** f. 1885, g. 1918 med **Anna Andersson** f. 1889, från Hästefjord nr. 1, övertog senare gården.
Efter Sara Majas död kom hennes syster **Hilma Andersdotter** f. 1864 i Grunsbo, hit som hushållerska, hon blev kvar till sin död 1921. Till hjälp fanns också en piga **Anna Charlotta Johansson** (enligt kyrkobok Aronsdotter) f. 1877, hon fick en son **Anders Gustaf** f. 1903, de flyttade till Hjärtum 1923.
På gården fanns torpet Slottsmyren (Rösebo nr. 7), beläget på skogsmark väster om gården Laxfisket. Torparen där gjorde dagsverken i Hästhagen.
Erik började med handelsbod i bostadshuset 1899. Mitt emot på andra sidan av landsvägen uppförde han 1912 ett hus och handelsboden flyttades dit (Rösebo nr. 9). Erik köpte kalvar i bygden som slaktades, sonen Johan som slaktade kalvarna, fick kalvränta (inälvorna) för detta arbete, dessa betingade ett värde av 25 öre. När Johan sparat ihop till 75 kr köpte han en cykel.
Johan och **Anna** arrenderade gården till 1934, då de köpte den. Barn: **Elsa** f. 1920, g 1951 med Vallis Johansson f. 1916 i Torsbo nr. 7, där gården övertogs. **Erik** f. 1930, g. 1965 med **Ellinor Larsson** f. 1931, hon kom från Väne-Åsaka, men är barnbarn till Lars Petter Jansson från Tjärtakan nr. 8.

Dukat i trädgården. Till vänster Anna och Johan Eriksson med dottern Elsa, i mitten Erik Johansson

Bostadshuset i Hästhagen, byggt 1929.

Tomtmarken avstyckades 1934 (Rösebo nr. 9) och handelsboden såldes.
På gården uppfördes nytt bostadshus 1929 och 1935 byggdes ny ladugård. Johan hade en del kommunala uppdrag och var bland annat nämndeman. 1942 tillköptes halva granngården Lusse (Öna nr. 4).
Johan dog 1968 och Anna dog 1974.
Erik och Ellinor övertog gården 1965. Barn: **Erling** f. 1965, **Rakel** f. 1968.
Från gården avstyckades 1971 en bostadstomt (Rösebo nr. 14) och 1972 tillköptes större delen av gården Rösebo nr. 3, som lades till den egna gården. På den plats där det tidigare varit en soldatstom, avstyckades 1977 en tomt (Öna nr. 3).
Erik och Ellinor har varit aktiva i olika föreningar i bygden och Erik är, bland annat ordförande i kyrkofullmäktige i Frändefors församling. Erling är studerande i Göteborg och Rakel flyttade till Skara 1990 som seminör.

Rösebo nr. 2 ***Ekekullen.***

Namnet är efter de stora ekar som finns på kullen där husen är uppförda.
Ägare sedan 1875 **Lars Svensson** f. 1844. På gården fanns också en piga änkan **Maria Charlotta Nilsdotter** f. 1851, hon flyttade till Göteborg 1896.
På skogsmark belägen väster om gården Laxfisket fanns en backstuga (Rösebo nr. 6).
Nytt bostadshus uppfördes 1895. En tomt avstyckades 1901 (Rösebo nr. 11), som såldes för 50 kr till Logen Dalslands Sköld. Lars dog 1904.
Gården köptes då av en systerson **Johannes Norrman** f. 1867 i Binäs nr. 5, senare bosatt i Uddevalla. Taxeringsvärdet var 3600 kronor.
Ny ägare 1906 blev Johannes broder **Lars Andreasson** med hustru **Emma Abrahamsdotter**, ägare till gården Öna nr. 4. Gården övertogs 1927 av deras son **Alfred Larsson** f. 1892, g. 1921 med **Maria Andersson** f. 1894 i Dernäs. Taxeringsvärdet var då 7. 500 kr.
Barn: **Algot** f. 1922, g. 1965 med Ann-Marie Haraldsson f. 1936, bosatta i Malmö där Algot jobbat på Kockums. **Gösta** f. 1924, g. 1955 med **Elsie Nyman** f. 1936, från Sundsholm nr. 1, flyttade till Göteborg där Gösta haft industrijobb. Alfred och Maria hade också ett fosterbarn **Ebbe Andersson** f. 1935.

Ny ladugård uppfördes 1928 och där fanns sex kor, två hästar, några ungdjur, svin och höns.

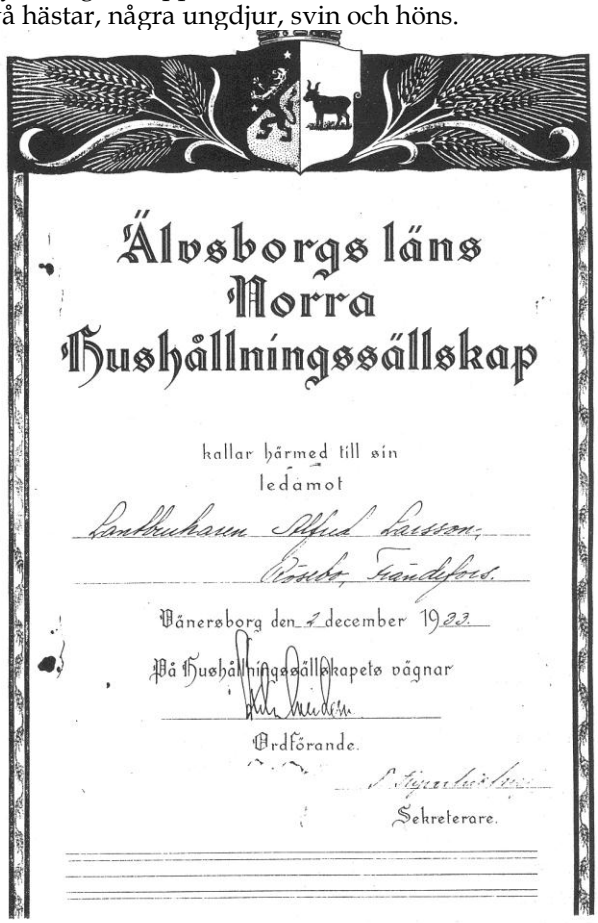

Älvsborgs läns
Norra
Hushållningssällskap

kallar härmed till sin
ledamot
Lantbrukaren Alfred Larsson,
Rösebo, Frändefors.

Vänersborg den 1 december 1923

På Hushållningssällskapets vägnar

Ordförande.

Sekreterare.

Alfred Larsson ledamot av Hushållningssällskapet.

Gården Ekekullen. Foto av "Sjuberga-Karlsson".

Ebbe hjälpte till med jordbruket och drev det några år innan han flyttade till Holmen, där han har grävmaskinfirma. Alfred dog 1963 och Maria dog 1970.
Efter arvsskifte 1973 blev sonen Gösta och Elsie ägare. Barn: **Ronny** f. 1955, bor i Skåne. **Anita** f. 1958, omkom genom trafikolycka 1978. **Inger** f. 1964, g. 1985 med **Olle Karlsson** f. 1957 i Naverstad.
Det gamla bostadshuset som var uppfört 1895 revs och ett nytt byggdes 1976 på samma plats.
Då avstyckades också en tomt från gården (Rösebo nr. 15).

Alfred och Maria Larsson Ekekullen.

Algot Larsson från Ekekullen med dotter på armen, vid besök hos Albert Deréhn i Nolgårn, Binäs.

Ytterligare en tomt avstyckades och där byggde Gösta senare ett mindre hus, där han flyttade in 1987 (Rösebo nr. 16). Elsie flyttade till Vänersborg.
Dottern Inger och Olle övertog då gården, men sålde den 1990 och flyttade till Trollhättan.
Ny ägare blev **Sven Erik Larsson** f. 1933, g. 1984 med **Birgitta Larsson** f. 1955. Barn **Annelie** f. 1977. Skogsmarken köptes av Rösebo nr. 1. Familjen kom från Ödeborg och med dem bor **Astrid Johansson** f. 1907 i Halland. Både Sven och Birgitta jobbar inom sjukvården, vid sidan om jobbet driver de hästuppfödning.

Rösebo nr. 3 ***Oskars i Rösebo, Aghems.***

Enligt husförhörslängd 1824–29, hade det funnits två torpare på gården, Christopfer Olsson och Anders Månsson. I folkmun talades om Kristoffere och Månselyckan, troligen efter dessa torpare, men det bodde nog ingen på de här torpen 1891.
På gården fanns 1891 ett torpställe Skära (Rösebo nr. 5), det låg på mark mellan Kopperud och Laxfisket. Torparen där gjorde dagsverken i Rösebo.
Ägare 1891 **Anders Larsson** f. 1822, tidigare gift med **Brita Bryngelsdotter** som avlidit 1886. Barn: **Lars** f. 1847, dog 1906. **Alfred** f. 1858, g. 1888 med **Elisabet (Betty) Johansdotter** f. 1862 i Rotenäs nr. 7. Barn: **Karl** f. 1884 dog 1892, **Olga** f. 1887 dog 1902, **Anna** f. 1888 dog 1912, **Gerda** f. 1890 var i USA 1909–13, **Oskar** f. 1894.
Alfred dog 1898 och senare samma år dog fadern Anders.
År 1900 fanns i tidningen ELA en annons där 5/32 mantal Rösebo i Frändefors socken, bortlämnas till brukning nästa vår. Arrendator blev troligen **Gustaf Olsson** f. 1850, g. 1879 med **Betty Olsdotter** f. 1860. De hade åtta barn och enligt husförhörslängd bodde de i Rösebo 1901–03. De kom från Dykällan där de arrenderat några år.
Elisabets bror Anders Johansson f. 1857 med familj, flyttade 1906 från torpet Skära till Månselyckan (Rösebo nr. 8). Han kom då närmare och hjälpte troligen systern med gårdens skötsel.
Gården som varit en gammal släktgård och en av de största i Frändefors socken, hade en gammal tvåvånings Dalslandsstuga som var uppförd omkring 1850.
Flera pigor var anställda, troligen mest till mjölkning och annat ladugårdsarbete. **Charlotta Andersdotter** f. 1872, flyttade 1899 till V. Rölanda och **Karolina Andersdotter** f. 1877 i Tjärtakan nr. 17, g. 1898 med Johannes Båld f. 1875 i Torp.
Gården utarrenderades 1909 till familjen **Johan Zackariasson** från Tjärtakan nr. 2, men 1916 flyttade de tillbaka och övertog föräldragården.
Därefter brukades gården av Elisabet med barnen Gerda och Oskar.
Till deras hjälp kom 1919 från Tjärtakan nr. 4, Johannes och Lovisa med fyra barn, de bodde i statarstugan ”brukarstugan” (Rösebo nr. 17). Där föddes Anna 1920 och Volmar 1923. Familjen flyttade 1924 till torpet Skära (Trombäljen nr. 5). Sonen Karl, som senare blev dräng i Rösebo 1926–30, har berättat att när han ”gick och läste”, fick han gå från Rösebo till Frändefors och åter, han blev då uppmanad att skynda sig hem för att hinna gå vall med korna, han var s.k. vallhåling. Ny ladugård uppfördes på gården 1923.

Jägare med hundar, i mitten Oskar Andersson.

Elin Johansson Binäs, Hilma Andersson Kopperud, och Gerda Andersson Rösebo. Okänd person i bakgrunden.

Albin och Justina Andersson som varit torpare på Trombäljen nr. 5, kom till Rösebo omkring 1923 och arrenderade mark där de uppförde ett bostadshus och en mindre ladugård (Rösebo nr. 12).
Gården hade stor skogsmark och på 1930 och 40-talet höggs mycket pålvirke, det skulle vara långa, smala och raka träd upptill 20 meter. Dessa användes bland annat till pålning vid byggande på lösa jordlager, många pålar skickades till Holland för att användas vid invallningar. Oskar var en intresserad jägare.
Elisabet dog 1945 och syskonen Gerda och Oskar skötte gården med hjälp av olika drängar.
När vägen från Rösebo till Västra Bodane blev färdig, fick gården bra väg genom skogsmarken som går c:a en kilometer upp mot Kopperud.
På 1960-talet såldes korna och gården drevs kreatursslöst. Gerda dog 1963.
Från gården avstyckades 1964 en tomt (Rösebo nr. 13).
Efter Oskars död 1970 köptes gården av Lantbruksnämnden, åker och skogsmark delades mellan gårdarna Rösebo nr. 1 och Öna nr. 12.

Från den del av marken som köptes av Lennart Andersson, Öna nr. 12, har flera tomter avstyckats, Rösebo nr. 17, 18 och 19.
Det gamla bostadshuset med tomt avstyckades och köptes 1973 av **Yngve Aghem** f. 1929, g. 1959 med **Laila Johansson** f. 1940. Barn: **Morgan** f. 1959, **Johan** f. 1970, **Camilla** f. 1972.
Den gamla dalslandsstugan renoverades. Yngve dog 1988.
Uno Berg flyttade hit 1991, han kom från Rotenäs nr. 41.

Rösebo nr. 4 ***Skolan.***

Från Rösebo nr. 3 avstyckades 1878 en skolhustomt, där Frändefors församling 1882 uppförde ett skolhus i tegel. Efter några år tillbyggdes lärarbostad och ett avklädningsrum (kapprum). Till skoltomten hörde en del åkermark och när kyrkostämman 1890 beslutade att bygga uthus vid skolorna, skulle detta göras tre alnar längre vid Rösebo skola för inrättande av loge därstädes.
Av skolrådsprotokoll från 20 januari 1890 framgår: *att flera personer från Rösebo skolområde hade framställt önskemål att skolhuset skulle få användas till andliga föredrag. Härvid hade anmärkts att skolrummet smutsades härav och oftare behövde skuras, ofog bedrevs också av yngre personer vid hemgåendet från dessa folksamlingar. Läraren hade också svårigheter att hålla ordning på skolmaterial och verktyg, vilka ofta skingrades vid dessa tillfällen. Skolrådet beslutade att ej lägga hinder i vägen för andlig uppbyggelse, utan skolsalen skulle få upplåtas två gånger i månaden, med villkor att J. V. Olsson förband sig att ersätta kostnad för skada på skolsal och material, samt att låta skura golv efter varje gång.*
Under skördetid 1891 var folkskoleinspektören på besök i Rösebo skola, det var då få barn närvarande i skolan. Han ansåg då att undervisningen skulle inställas i två veckor medan barnen var upptagna hemma med skördearbete. Han föreslog sedan i skolrådet: *att skolan skulle inställas viss tid vår och höst när "antiden"* (skördetiden) *var brådast.*

Frändefors.

(Brev till Älfsborgs Läns Annonsblad).

Folkskollärare O. W. Åkerberg i Rösebo blev föremål för en högtidlig hyllning på sin 50-årsdag lördagen den 12 maj. Villiga händer hade varit i verksamhet och allt var prytt till fest. Frampå eftermiddagen samlades en stor skara inbjudna: syskon och släktingar, ett par skolrådsledamöter, många av pastoratets lärarekår, föräldrar och målsmän samt övriga vänner. Sedan kaffet druckits vidtog lyckönskningarna. Folkskollärare Westerdahl höll ett anslående högtidstal och överlämnade en dyrbar gåva: gungstol och 2 st. korgstolar av lärarekåren. Därefter uppstämdes en födelsedagssång till orgel, varpå förre skolrådsledamoten handl. Erik Johansson framträdde och anförde några ord med ledning av ps. 90: 14 v. samt uttryckte föräldrars och målsmäns tacksamhet och lyckönskningar med att till jubilaren överlämna ett serveringsbord med bord- och kaffeservis. Skolrådsledamoten Fr. Larsson framförde skolrådets lyckönskningar. A syskons och släktingars vägnar talade en herr Åkerbergs svåger, som därvid frambar de hjärtligaste gratulationer och överräckte ett slutet kuvert följt av ett Jo-ro-ro-Ståldigt hurra! Ännu något — den vackraste — en vas röda nejlikor med textat kort: "Hälsning på vår lärares 50-årsdag! Skolflickorna." Djup rörd i känslan av ovärdighet, tackade den hyllade läraren för allt som kommit honom till del. En tacksägelsesång av Blommor och tårar [illegible] under aftonens lopp. Sång och musik utfördes av fröken Dorj och lärarekåren. Efter intagen supé avslutades festen av föruttnämnde Erik Johansson med tack till herrskapet Åkerberg samt bön, varefter sjöngs gemensamt av. ps. 432. Sist uttalade folkskollärare Blomkvist sitt tack för den angenäma aftonen och tillönskade festföremålet lycka och välsignelse.

Referat från Åkerbergs 50-årsdag.

Entreprenadauktion.

Torsdagen den 9 nästa Juli kl. 3 e. m. kommer genom offentlig entreprenadauktion, som på stället förrättas, att till den minstbjudande bortauktioneras **nytäckning å Rösebo skolhus**, hvilket skall omtäckas med 2:kupigt prima taktegel på underlag af spån. Öfriga villkor skola på stället före auktionens början tillkännagifvas.

Sundsholm och Önäs den 26 Juni 1914.

A. J. Bryngelsson. L. P. Andersson.

4541

Entreprenadauktion.

Frändefors föreläsningsförening.

I **Rösebo skolhus** föreläser *Lördagen den 9 Okt. kl. 7 e. m.* Agronom A. G. J. Almroth, Trollhättan över följande ämnen:

1) *»Ogräsets bekämpande»*.
2) *»Fjäderfäavels betydelse för jordbruket»*.

Entré 10 öre. STYRELSEN.

6420

Föreläsning.

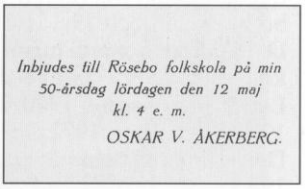

Inbjudes till Rösebo folkskola på min 50-årsdag lördagen den 12 maj kl. 4 e. m.

OSKAR V. ÅKERBERG.

Inbjudan.

Lärare vid skolan 1891 var **Anders Johan Pettersson** f. 1829, g. 1864 med **Anna Jansdotter** f. 1843.
Efter begärt avsked 1893 flyttade familjen till gården Skarbo nr. 12, men han var ibland lärare senare också.
Lärare 1894 **Johan Edvard Strömberg** f. 1867 i Sundals-Ryr, g. 1896 med Karolina Johansdotter f. 1871 i Trombäljen nr. 1. Lärare 1895 **K. H. Sjögren**. Lärarna hade tidigare ambulerat mellan Rösebo och Anolfsbäckens skolor, men från 1896 tillsattes en lärare vid varje skola. Till Rösebo kom då läraren **Johan Gustaf Dahlgren** f. 1866 i Småland, med familj. Efter honom kom ett flertal lärare **Karolina Eriksson**, **Sigrid Svensson**, **Julia Tengman**, **Karolina Eriksson**, **David Nilsson** g. 1908 med Augusta Larsson f. 1884 på Öna nr. 7, **Ingegerd Elm**, **Gustaf Ekberg** och **Anna Johansson**. Lärarna bodde på olika ställen i bygden.
I tidningen ELA 1900 står att det i Rösebo skolhus är nykterhetsföredrag den 29 april kl. 5 em. av den framstående nykterhetstalaren J. A. Kraft, allmänheten inbjudes.
I ELA 1901 finns annons att det är vaccination av barn i Trombäljens rote, i Rösebo skolhus den 12 juli kl. 10 fm., samma dag kl. 2 em. för Tjärtakans rote hos handlare, A. J. Larsson Skarbo.
Den 10 december samma år står att läsa: *I Rösebo skolhus föreläste i lördags inför en mycket talrik publik, folkskollärare Karl Ljungdahl från Rånnum, över ämnet "Finland i våra dagar".*
Lärare **Oskar Åkerberg** f. 1878 i Vedum, kom hit som lärare 1912. Han hade först en hushållerska **Selma Magnusson** f. 1888 som 1923 flyttade till Färgelanda. Han gifte sig 1925 med **Lottina Mathilda Johansson** f. 1899 i Skaraborg.
Till skolan hörde ett markområde och en mindre ladugård, där Åkerberg hade en ko. På 1920-talet utarrenderades marken och där ladugården tidigare stått uppfördes en byggnad med slöjdsal, vedbodar och utedas.

Skolklass från mitten av 1910-talet. Lärare Åkerberg och hushållerskan Selma Magnusson. Bakre raden: Edvard Karlsson Öna, Erik Vilhelmsson Tjärtakan, Ossian Norling Rotenäs, okänd. Mellanraden: Anders Johansson Binäs, Ingvar Joelsson Lönnebergshage, Axel Karlsson Kungatorp, okänd, Anders Jansson Binäs, okänd, okänd. Främre raden: Ester Johansson Nolhagen, Helga Andersson Torsbo, Anna Fagerström Öna, Signe Larsson, Signe Andersson Högdal, Elin Svensson, Rotenäs, Valborg Olausson, Näset.

Skolklass i Rösebo skola från slutet av 1920-talet. Lärare Åkerberg. Karl Magnusson Binäs, Gösta Larsson Öna, Nils Nilsson Rotenäs, okänd, Gustav Andersson Laxfisket, Karl Stålberg Skarbo, Tage Nilsson Rotenäs, Linnea Karlsson Sundsberg, Viola Bryngelsson Grundsvik, Ethel Johansson Binäs, Märta Larsson Brotorp, Ingeborg Magnusson Skörbo, Inga Larsson, Skarbo, Florence Olsson Furholmen.

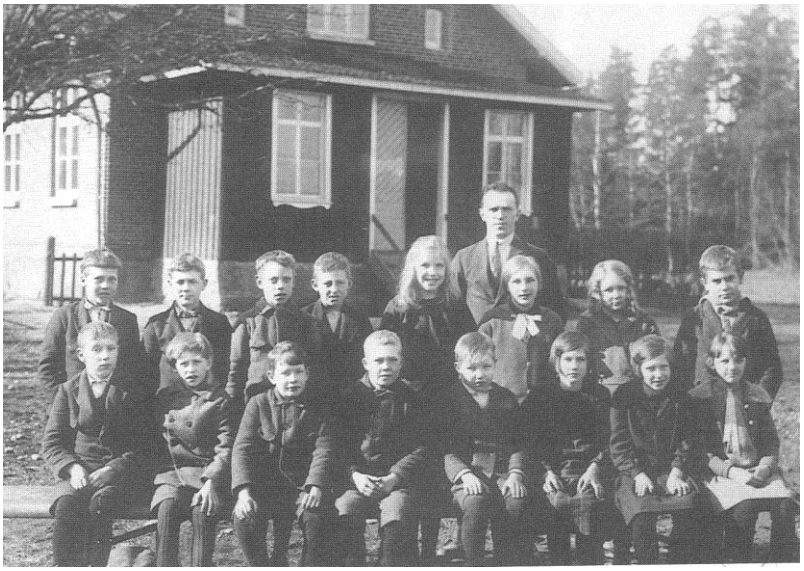

Skolklass vårterminen 1930, lärare Richard Edgren. Stående: Harald Fagerström, Öna. Artur Andersson, Kopperud. Sven Niklasson, Binäs. Robert Olsson, Furholmen. Anna Eriksson, Binäs. Karin Andersson, Trombäljen. Elsa Eriksson, Rösebo. Paul Eriksson, Binäs. Sittande: Eskil Bryngelsson, Grundsvik. Ragnar Olsson, Binäs. Erik Gustafsson, Tjärtakan. Georg Olsson, Skörbo. Karl Vikström, Näset. Elsa Larsson, Skarbo. Viola Jonsson, Torsbo. Margot Larsson, Näset.

Skolklass i början av 1930-talet. Bakre raden: Sven Strömberg Näset, Sven Henningsson Rotenäs, Robert Olsson Furholmen, Nils Henningsson Rotenäs, Erik Jansson Skarbo, Karl Vikström Näset, Åke Niklasson Binäs, Erik Gustavsson Tjärtakan. Mellersta raden: Ragnar Olsson Binäs, Elsa Eriksson Rösebo, Anna Eriksson Binäs, Elsa Larsson Skarbo, Agne Olsson Skörbo. Främre raden: Margit Andersson Trombäljen, Elsa Erlandsson Kopperud, Anna Olsson Trombäljen, Gunhild Axelsson Tjärtakan, Elsa Dahlgren Rotenäs. Lärare Anders Lindelöf.

Skolklass omkring 1934. Bakre raden: Hans Andersson Brotorp, Wolmar Olsson Trombäljen, Melker Johansson och Gustav Henningsson Rotenäs, Sigfrid Axelsson och Gunnar Gustavsson Tjärtakan. Mellersta raden: Erik Eriksson Binäs, Torsten och Tage Bryngelsson Grundsvik, Iris Persson Skarbo, Lillian Brattlöf Sundsholm, Sonja Lindblom Tjärtakan, Åke Niklasson Binäs, Torsten Eriksson Rotenäs, Algot Larsson Rösebo. Främre raden: Judit Brattlöf Sundsholm, Edit Nicklasson Binäs, Greta Jansson Skarbo, Sigrid Andersson Kopperud, Rut Eriksson Binäs, Elin Larsson Gatan, Ella Stålberg Skarbo. Lärare Anders Lindelöf.

Skolklass 1937–38. Lärare Anders Lindelöf. Stående: Arne Ögren, Dernäs. Erik Zackariasson, Tjärtakan. Törner Olsson, Skörbo. Thälje Eriksson, Rotenäs. Arne Hallsten, Kopperud. Ingvar Andersson, Lövnäs. Evert Axelsson, Tjärtakan. Sittande: Gunborg Nilsson, Rotenäs. Edit Johansson, Dernäs. Inger Larsson, Kopperud. Elsa Gustafsson, Tjärtakan. Karin Johansson, Trombäljen. Maj Larsson, Skarbo. Maj Karlsson, Rotenäs.

Skolklass spelar "Ruskaby skola" 1949–50. Bakre raden: Stig Olsson Sikerud, Gun-Britt Svensson Rotenäs, Karin Jansson Binäs, Birgitta Lindelöf Rösebo, Karin Söderqvist Näset, Ebbe Andersson Rösebo, Berit Strömberg Skarbo. Sittande: Else Nyman Sundsholm, Emy Dahlgren och Bengt Eriksson Rotenäs. Framför: Kurt Söderqvist Näset, Rune Larsson Kopperud, Stig Ekman Binäs.

Skolklass i Rösebo 1949. Vänster bänkrad bakifrån: Bengt Jansson, Ebbe Andersson, Bengt Eriksson, Rune Larsson, Stig Olsson, Lennart Andersson, Kurt Söderqvist, Stig Ekman. Höger bänkrad: Emy Dahlgren, Birgitta Lindelöf, Karin Jansson, Else Nyman, Ragnhild Andersson, Gerd Eriksson, Karin Söderqvist, Barbro Lindelöf, Gun-Britt Svensson, Berit Strömberg. Lärare Anders Lindelöf.

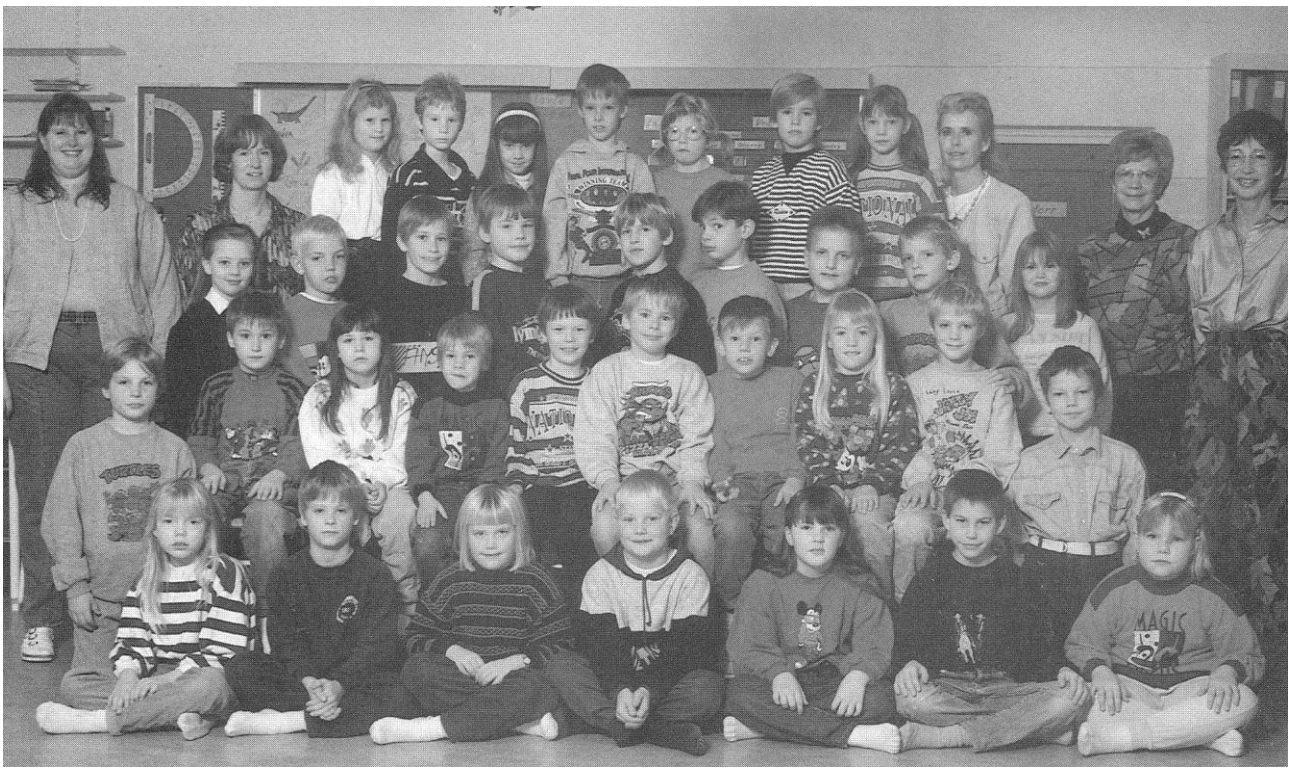

Skolklass 1, 2, 3 vid Rösebo skola hösten 1991.
Bakre raden; Maria Andersson, lärare Eva Malmqvist, Kim Johansson, Kenneth Johansson, Emma Topp, Roy Jansson, Marianne Johansson, Fredrik Jonsson, Susanne Johansson, lärare Monica Lahger.
2:a raden: Johanna Ramm, Håkan Hallgren, David Vidmark, Jimmy Johansson, Andreas Larsson, Thomas Berg, Göran Lundqvist, Christer Hermansson, Maria Bjarnell, Ragnhild Hallsten, lär. Kerstin Viidas.
3:e raden: Martin Hermansson, Emil Högberg, Emma Åhlander, Conny Johansson, Anders Dahlgren, Tommy Hvit, Tomas Olsson, Sofia Johansson, Peter Nyman, David Arenstrand.
4:e raden: Susanna Arenstrand, Tobias Aderum, Maria Dahlskog, Joakim Olsson, Emma Bryngelsson, Lars-Erik Bjarnell, Elin Arenstrand.

Förskolan i Rösebo hösten 1991. Bakre raden: Frida Jonsson, Jessica Hermansson, Petra Johansson. Mellanraden: Lärare Berit Olsson, Kenneth Hallsten, Erik Dahlgren, Ricky Jansson, lärare Lillemor Mayborn. Främre raden: Andreas Johansson, Sunitha Wilhelmsson, Emma Vidmark, Andreas Botter.

Åkerberg hade bra utbildning men hade svårt att hålla ordning på barnen i skolan. Han blev pensionerad 1929, men bodde kvar i skolan till 1935.
Det berättas att en elev kom för sent till skolan en dag, då frågade Åkerberg varför han kom så sent. *"Klocka ha stanna och pappa sätte'na på töcke"* svarade eleven.
Vikarier för Åkerberg blev då först **Richard Edgren**, han har i sin bok "Richard Edgrens memoarer", på sidorna 100–106 berättat om sin tid som lärare i Rösebo skola. **Hilding Almén** och **Ragnar Andersson** var också lärare någon termin.
Lärare från 1931 blev **Anders Lindelöf** f. 1902 i Jönköping, g. 1934 med **Sigrid Andersson** f. 1898 från Fritsla. Efter att ha bott på Öna nr. 4 flyttade de 1936 till lärarbostaden i Rösebo skola. Barn: tvillingarna **Birgitta** och **Barbro** f. 1937. Birgitta g. 1959 med Stig Utter från Berg, Frändefors, bosatta i Göteborg. Barbro är lärare i Vänersborg.
Vid den här tiden gick barnen i skola varannan dag, klass tre och fyra gick på tisdag, torsdag och lördag. Medan klass fem och sex gick måndag, onsdag och fredag. På onsdag eftermiddag hade pojkarna träslöjd och flickorna syslöjd. Lindelöf var slöjdlärare under sin tid i skolan.
Syslöjden sköttes 1925–44 av Justina Andersson, Rösebo nr. 12. 1944–60 av Maj Birgersson, Rotenäs nr. 36. 1960–66 av Margit Rudh, Frändefors.
För uppvärmning fanns i skolsalen två stora kaminer, som eldades med ved. Vid tysta lektioner t.ex. välskrivning kom det ibland fram möss, då blev det jakt med sopkvastar och vedträn, men i regel försvann de i något råtthål, eller gömde sig i någon av de stora vedlådor som fanns i salen.
Anders var aktiv i Rösebo Missionsförsamling, där han bl.a. var söndagsskollärare.
Under krigsåren anordnades ibland Finlandsafton, för att samla in pengar till Finland. Då sjöngs det finska sånger av skolbarnen och det lästes dikter av Johan Ludvig Runeberg, "Bonden Paavo" m.fl.

Varje år hade Skarbo sykrets syauktioner i skolan. Här har också under alla år hållits gudstjänster några gånger per år.
Från 1947 blev det sjuårig skola och här undervisades då klass fem, sex och sju.
Omkring 1950 installerades oljepanna för uppvärmning.
Efter pensionering 1968 flyttade familjen Lindelöf till Borås och då blev här undervisning i första och andra klass.
Lärare blev då **Rosa Fredriksson** f,1928 i Boden, g. 1964 med **Yngve Lindkvist** f. 1914 i Trollhättan. Barn **Magnus** f. 1970. De kom från Siviken där Rosa varit lärare. Efter några år flyttade de till nybyggd villa i Binäs nr. 46.

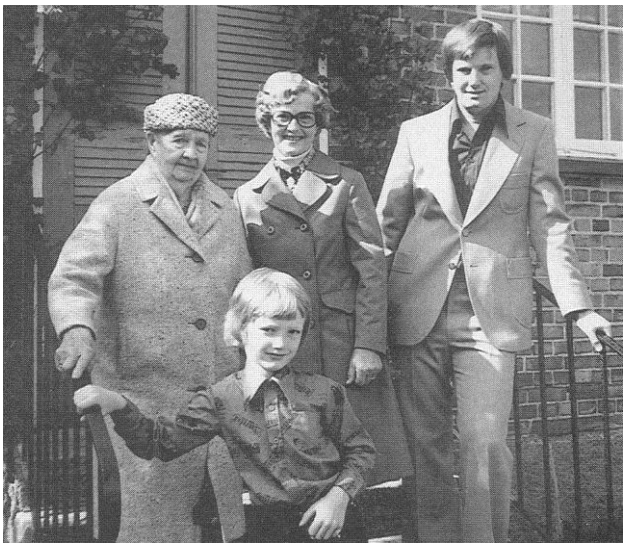

Fyra generationer som gått i Rösebo skola, Emelie Stålberg Skarbo, Ella Olsson Grunsbo, Fred Olsson och Tony Olsson Siviken. Foto från 1976.

I lärarbostaden bodde 1975–78 **Karin Karlsson** f. 1953 på Kungatorp, gift med **Leif Lindström** f. 1949 i Lane-Ryr. Barn **Torbjörn** f. 1977. De flyttade till Flicksäter 1978 och det blev förskola i lärarbostaden.
År 1982 firades 100-årsjubileum och skolsalen var fylld med folk, som gått här i skolan under åren. Tre av de gamla lärarna hade mött upp, Richard Edgren, Ragnar Andersson och Anders Lindelöf.

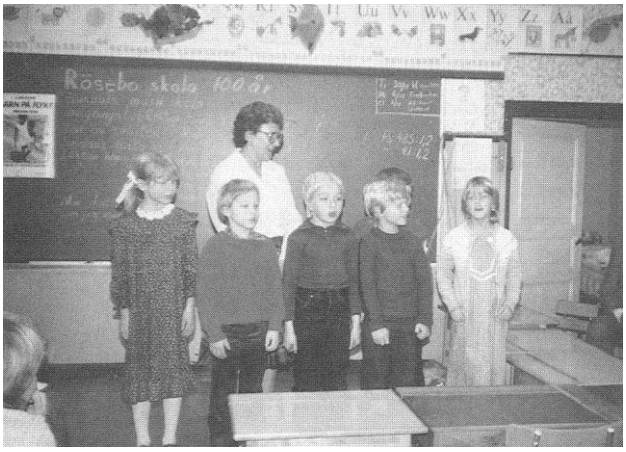

Del av skolklass vid skolans 100-årsjubileum 1982. Lärarinna Rosa Lindqvist. Elever: Marie Johansson, Mattias Magnusson, Thomas Hallsten, Robert Haglund, Linda Johansson.

Rosa slutade som lärare och gick i pension 1989.
Här blev då årskursblandad undervisning, där klass ett till tre har gemensam undervisning. Lärare 1991 är **Monica Lagher** f. 1943 i Mellerud och **Kerstin Viidas** f. 1945 i Vännäs, båda bor i Vänersborg.
I den del av skolbyggnaden som tidigare var lärarbostad är nu förskola, som leds av **Lillemor Mayborn** f. 1957 och. **Berit Olsson** f. 1952, de bor i Vänersborg respektive Vargön.

Rösebo nr. 5 ***Skära.***

Torpet låg på mark som tillhörde Rösebo nr. 3.
År 1896 kom **Per Andersson** f. 1828 i Torp, g. 1870 med **Sofia Svensdotter** f. 1849, från Tjärtakan nr. 7. Barn: **Johan** f. 1871, reste till USA 1890. **Anna Kajsa** f. 1873, till USA 1901. **Albin** f. 1876. **Emma Kristina** f. 1878, flyttade till Sundals-Ryr 1898. **Wilhelmina** f. 1881 fick en dotter **Anna Edit** f. 1902, både mor och dotter reste till USA 1905. **Elis** f. 1883, dog 1887. **Hilda Elisabet** f. 1886, reste till USA 1904. **Elis** f. 1888, till USA 1908. Familjen flyttade 1897 till Tjärtakan nr. 10.
Hit flyttade då troligen **Anders Johansson** f. 1857 i Rotenäs nr. 7, g. 1894 med **Kristina Andersdotter** f. 1863. Barn **Hilda** f. 1895. Kristina dog 1896.
Anders som var broder till Betty Johansdotter på Rösebo nr. 3, gifte om sig 1899 med **Emelie Andersdotter** f. 1874 i Kopperud nr. 4. Barn **Anna** f. 1900. Familjen var nog de sista som bodde här och de flyttade 1906 till Månselyckan (Rösebo nr. 8).
Platsen är nu 1991 delvis skogbeväxt men här finns en tydlig husgrund och runt omkring finns gamla aplar, körsbär, krusbär, syren, pingstliljor, smultron och ormbunkar. Åt nordost i den gamla vägkanten finns rester efter en jordkällare. Marken tillhör Laxfisket.

Rösebo nr. 6 ***Dalen.***

Backstugan låg mot en bergvägg i dalgången utefter en bäck och tillhörde Rösebo nr. 2. Här bodde 1891 **Märta Lisa Larsdotter** (Marta i Dalen) f. 1841 i Brålanda, maken **Jan Karlsson** f. 1830 i Trombäljen nr. 19, hade avlidit 1886. Barn: **Anna Katarina** f. 1864, dog tidigt. **Lars** f. 1866, reste till USA 1886. **Karl Johan** f. 1869, till USA 1888. **Anna** f. 1872, till USA 1890. **Aron** f. 1875, till USA 1895. **Sofia** f. 1878 och **Alfred** f. 1882, reste tillsammans med modern till USA 1896. De var troligen de sista som bodde här.
Det har berättats att Jan var låghalt, men Märta var så förälskad i honom att hon inte märkte detta förrän flera månader efter giftermålet. Jan lär ha varit en duktig väderleksspåman.
Man förundras över hur dessa människor kunde spara ihop pengar för USA-resa. De som först reste dit kanske skickade biljett eller pengar för resan och på något sätt tog hand om dem när de kom över dit.
Boplatsen ligger idag rofyllt inbäddad i skogens grönska, nära intill den bäck där vattnet ringlar fram i samma fåra som för hundra år sedan, när Märta med de yngsta barnen for till USA. Rester efter en jordkällare och en gammal apel, är allt som finns kvar. Marken tillhör Laxfisket.

Rösebo nr. 7 ***Slåttsmyren. (Slottsmyren enligt karta).***

Torpet tillhörde Rösebo nr. 1 och har troligen fått namnet efter att det förekommit slåtter på myren intill. Här bodde 1891 **Olof Larsson** (Ola i slottsmyra) f. 1847, g. 1871 med **Stina Jansdotter** f. 1838 i Ånimskog. Olof var bror till Johannes Larsson i Binäs nr. 22 och Stina var syster till Anna Lisa Jansdotter i Trombäljen nr. 10.
Ola och Stina hade fått fyra barn, varav tre dog av kikhosta i späd ålder. Det har berättats att även det fjärde barnet var illa ute men genom att stoppa i honom lite snus, så han fick kräkas klarade han sig.
Det var **Johannes** f. 1879, g. 1906 med **Lovisa Karlsson** f. 1889 i Lövnäs, flyttade 1908 till Bolstad och senare Öna nr. 2. Lovisa var syster till Johannes Karlsson på Hästefjord nr. 2.

Ola med hustrun Stina utanför Ladugården. Foto av Sten Hansson, Laxfisket.

I Slåttsmyren fanns en liten grå stuga med torvtak, det var ett enda rum med öppen eldhärd och en spiskupa över. Det fanns en brandring på ben som kärlen ställ-

des på vid matlagning. Åt väster låg en mindre ladugård med halmtak. De hade en och ibland två kor samt kanske något annat husdjur. De uppodlade tegarna var små, så en del av vinterfodret togs från närliggande myrmarker. Till att bärga in myrgräset använde Ola ett stort skynke av juteväv, på detta lades gräset och han gjorde ett knyte av detta som sedan bars eller släpades hem till ladan. Han kallade detta transportmedel för *fesvagnen*. Ola och Stina var gästvänliga och vid besök bjöds på kaffe med "doppekopp", den bestod av en rund och en lång skorpa samt en sockerring som lades på tefatet runt koppen.

Olof Larsson, "Ola i Slottsmyra", född 20/4 1847. Foto av Roland Andersson, Laxfisket.

Ola gick dagsverken i Rösebo. Det har berättats att Ola en tid jobbade på ett bygge i Vänersborg. Han gick då 4 km från Slottsmyren till Rösebo, där han spände hästen för ett vedlass som han tog med till staden, efter avslutat arbete i staden åkte han sedan tillbaka till Rösebo och gick sedan hem till Slottsmyren. Det blev säkerligen inte många timmars sömn, innan det var dags för nästa dags vedermöda. Stina skötte då om torpets olika sysslor.
På äldre dagar anlitades ofta Ola att gå runt i bygden och dela ut inbjudningsbrev till begravningar. I detta samband kan berättas om en episod från en begravning: *År 1919 avled Anders Nilsson i Laxehagen, som varit inneboende hos sin syster Anna Nilsdotter. På begravningsdagen samlades släktingar och grannar i sorgehuset kl. 4 på morgonen, som var en vanlig tid. Detta för att man skulle få tid att inta förtäring och läsa ut den döde, innan den sista färden gick till Frändefors kyrka för begravningsakt och jordfästning. Med vid samlingen denna tidiga morgon var även Ola och Stina från Slåttsmyren.*
När avfärden skett skulle Stina återvända hem för att mjölka kon. Hon skulle följa den lilla stig som gick genom skogen från Laxehagen. Hon var gammal och kanske inte så van vid stigen så hon kom av den och började irra omkring allt längre bort. Långt fram på eftermiddagen kom hon fram till en gård i Höghult och var då alldeles förbi av trötthet och rädsla. När Ola sent på eftermiddagen kom hem, fann han stugan tom och kon stod omjölkad i ladugården. Han anade oråd och fick skyndsamt kalla samman några personer, för att gå på en kedja genom skogen under höga rop. När dom kom till kanten av Trone mosse, kom en man springande och ropade att gumman fanns där. Så fick då denna händelse ett lyckligt slut.
Stina dog 1923 och Olof bodde ensam kvar i många år. De sista åren bodde han hos sonen Johannes med familj, som då bodde i Trombäljen nr. 5. Han dog 1931.
Här har under årens lopp många bärplockare och älgjägare m.fl. haft kafferast och njutit av den omgivande skogens stillhet. Tankarna har då säkerligen gått tillbaka i tiden, med en undran över hur det var när det strävsamma paret Ola och Stina kom hit, för att leva sina dagar tillsammans på Slottsmyren.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund och här växer äppleträd, syren, ormbunkar och renfana m.m. Över en bergskreva utanför var tidigare en stock placerad och detta var den luftiga och väl fungerande behovsplatsen. Det finns också rester efter ladugårdsgrund men den tidigare åkermarken är vattensjuk och delvis skogsbevuxen men fortfarande syns var de små åkertegarna varit.
Marken tillhör Laxfisket.

Rösebo nr. 8 *Månselyckan.*

Namnet troligen efter en tidigare torpare Anders Månsson, se Rösebo nr. 3.

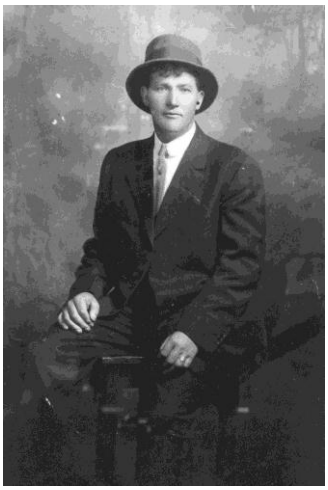

Helge Andersson, Månselyckan. Foto taget i USA, dit han reste 1928.

Familjen **Anders Johansson** med hustru **Emelie** och barnen **Hilda** och **Anna** kom troligen hit 1906, från torpet Skära (Rösebo nr. 5). De fick 1907 en son **Helge**, som 1928 reste till USA. Anders var bror till Elisabet (Betty) som ägde gården och eftersom hon var ensam

med barnen kanske hon behövde hjälp. Här byggdes då stuga med kök och ett rum samt ladugård. Hilda flyttade till Brålanda 1914. Anna reste till USA 1921, men kom åter från USA och gifte sig 1930 med Johan Andersson, f. 1895 i Rotenäs nr. 11, där gården övertogs. Emelie dog 1922 och Anders flyttade senare till dottern Anna i Rotenäs.
I början av 1930-talet anlades landsväg från Rösebo till Brasmerud och många av bygdens folk jobbade där. Då bodde här vägarbetare **Anders Andersson** f. 1905, g. 1930 med **Margareta (Greta) Arvidsson** f. 1910. Barn: **Birgit** f. 1931. **Ebbe** f. 1935, flyttade senare som fosterbarn till Rösebo nr. 2
Efteråt bodde här några år en annan vägarbetare, **Helge Fagerström** f. 1904 på Öna nr. 5, g. 1932 med **Anna Eriksson** f. 1900 i Färgelanda. Barn: **Olof** f. 1933, **Egon** f. 1935. Familjen flyttade 1936 till Öna nr. 11.

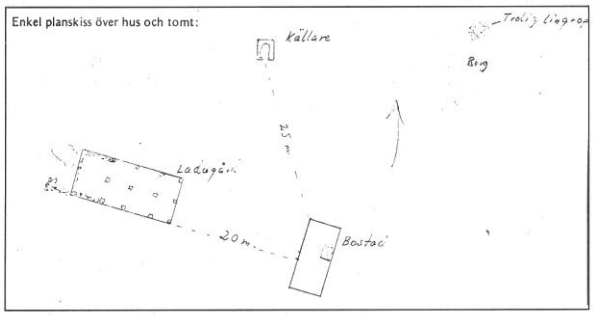

Skiss över Månselyckan 1991.

Rudolf Wilhelmsson f. 1900 kom hit och hyrde stugan 1940, han hade varit dräng i Kopperud nr. 8, från 1928 till 1938. Han gick dagsverken i bygden men mest på gården Rösebo nr. 3. Rudolf flyttade till Kopperud nr. 9. Eftersom det var ont om vedbränsle under krigsåren, revs alla husen 1945 och såldes som brännved till Vänersborg.
På platsen finns 1991 rester av husgrund, grundstenar från ladugården rester av jordkällare och en lingrop.
Intill husgrunden växer syrener, påskliljor, gullvivor, smultron, törnrosor och rester av nedsågade aplar. Marken runt omkring är sedan några år igenplanterad och snart är det svårt att hitta platsen.

Rösebo nr. 9 ***Hästhagen, Affären.***

Här uppförde **Erik Johansson** 1912 ett hus och flyttade handelsboden från Rösebo nr. 1.
År 1913 ansökte Erik Johansson och Karl Johansson från Skarbo nr. 21, att få dra fram en telefonledning från Frändefors station utefter vägen till Bohusläns gräns och detta beviljades av Kungl. Majestät. Senare blev här växelstation.
Postbäraren som utgick från Frändefors, lämnade post här, som sedan hämtades av gårdarna runt omkring. En bil inköptes 1923 för att bl.a. hämta varor till affären.
En hushållerska anställdes 1925, tidigare missionär **Ingeborg Dorj** f. 1877 i Örebro.

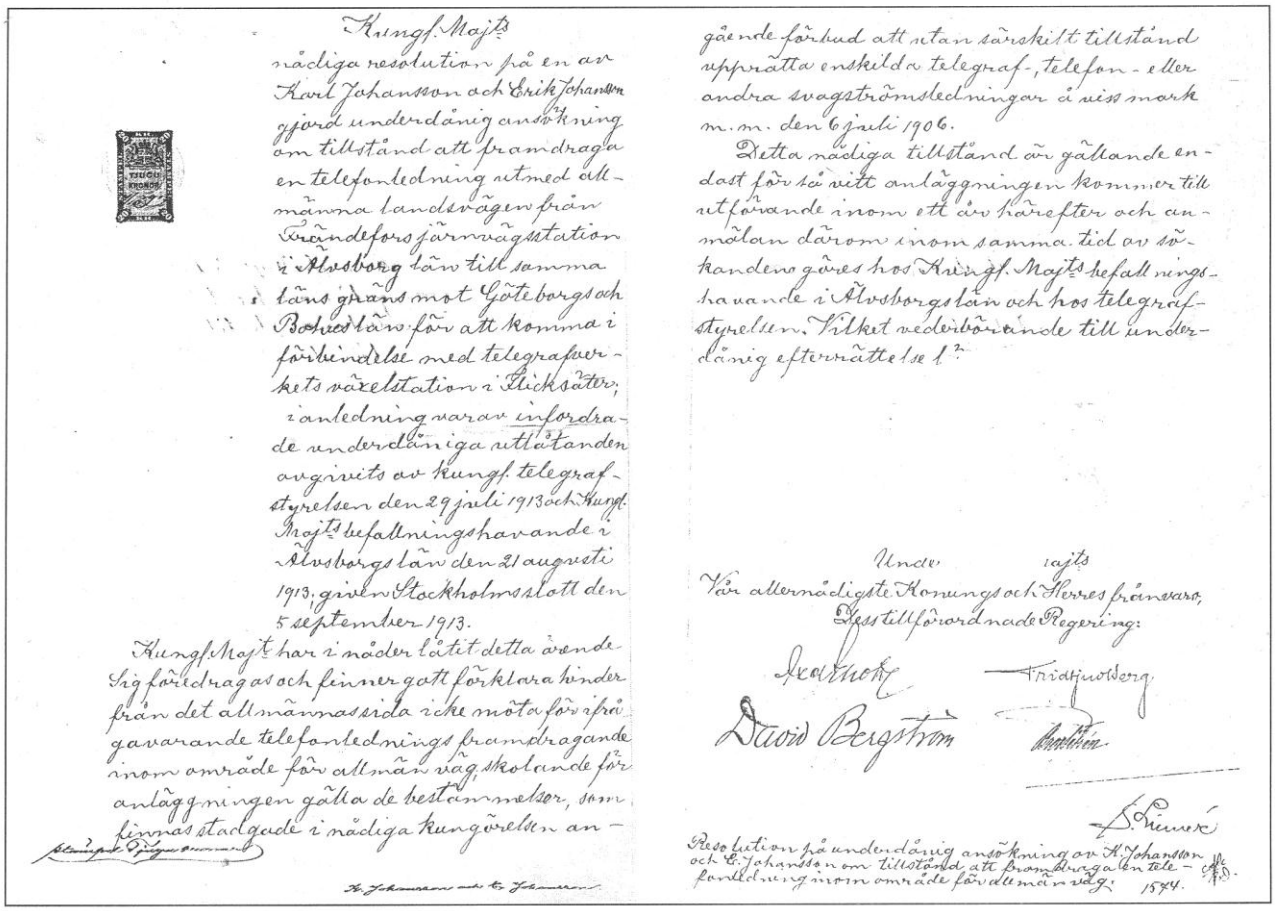

Kungf. Majts
nådiga resolution på en av
Karl Johansson och Erik Johansson
gjord underdånig ansökning
om tillstånd att framdraga
en telefonledning utmed all-
männa landevägen från
Frändefors järnvägsstation
i Älvsborg län till samma
läns gräns mot Göteborgs och
Bohus län för att komma i
förbindelse med telegrafver-
ketets växelstation i Flicksäter,
i anledning varav infordra-
de underdåniga utlåtanden
avgivits av Kungf. telegraf-
styrelsen den 29 juli 1913 och Kungf.
Majts befallningshavande i
Älvsborgs län den 21 augusti
1913, given Stockholms slott den
5 september 1913.
Kungf. Majt har i nåder låtit detta ävende
sig föredragas och finner gott förklara hinder
från det allmännas sida icke mota för upp-
gavarande telefonledningsframdragande
inom område för allmän väg, skolande för
anläggningen gälla de bestämmelser, som
finnas stadgade i nådiga kungörelsen an-
gående förbud att utan särskilt tillstånd
upprätta enskilda telegraf-, telefon- eller
andra svagströmsledningar å viss mark
m. m. den 6 juli 1906.
Detta nådiga tillstånd är gällande en-
dast för så vitt anläggningen kommer till
utförande inom ett år härefter och an-
mälan därom inom samma tid av sö-
kandens göres hos Kungf. Majts befall nings-
havande i Älvsborgs län och hos telegraf-
styrelsen, vilket vederbörande till under-
dånig efterrättelse l.t.
Under vajts
Vår allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
Dess tillförordnade Regering:
David Bergström
Resolution på undertånig ansökning av K. Johansson
och E. Johansson om tillstånd att framdraga en tele-
fonledning inom område för allmän väg. 1584.

Tillstånd att framdraga telefonledning från Frändefors till Rösebo 1913.

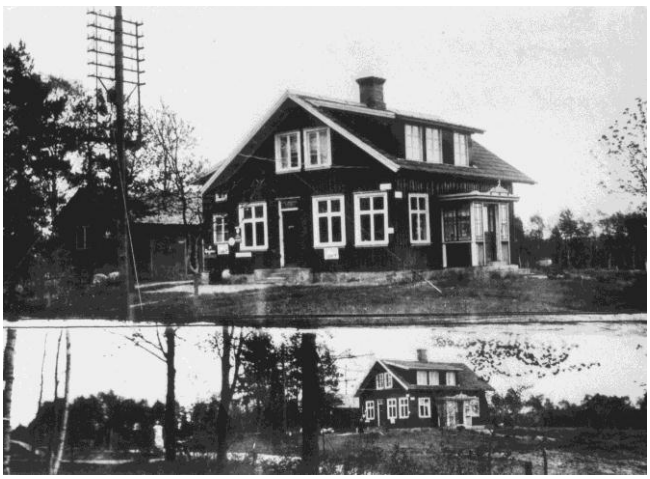

Affären i Hästhagen byggd 1912. Obs. telefonstolpen med många ledningar. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Före detta missionär Ingeborg Dorj vid Frändefors järnvägsstation.

Fastigheten hade köpts 1934 av, handlare **Anders V. Andersson** f. 1901 i Svenningstakan, g. 1928 med **Edit Karlsson** f. 1901 i Fagerskog. Barn **Elsie** f. 1936. De sålde handelsboden 1937 och flyttade till Ärtemark.
Ny ägare blev **Oskar Magnusson** f. 1903 i Binäs nr. 9. Han hade varit i USA några år och gifte sig 1942 med **Anna Hansson** f. 1913 i Tossene. De drev affär här under lång tid och här var också telefonväxel.

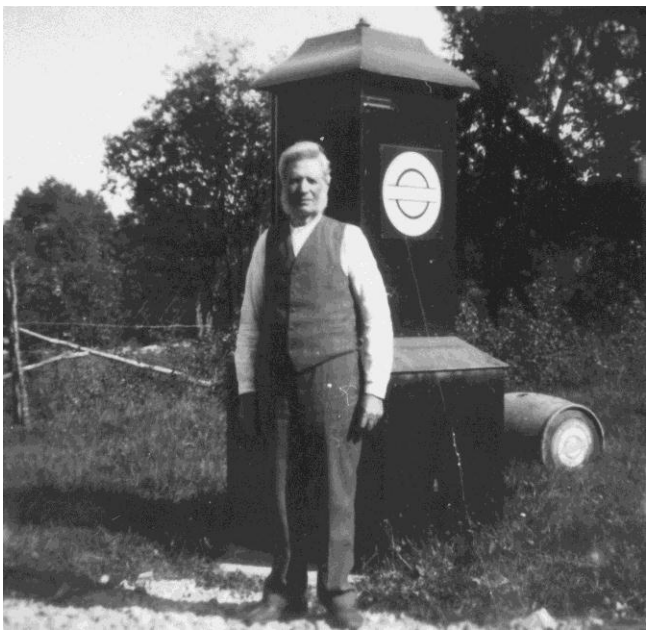

Erik Johansson framför bensinmacken vid affären i Hästhagen.

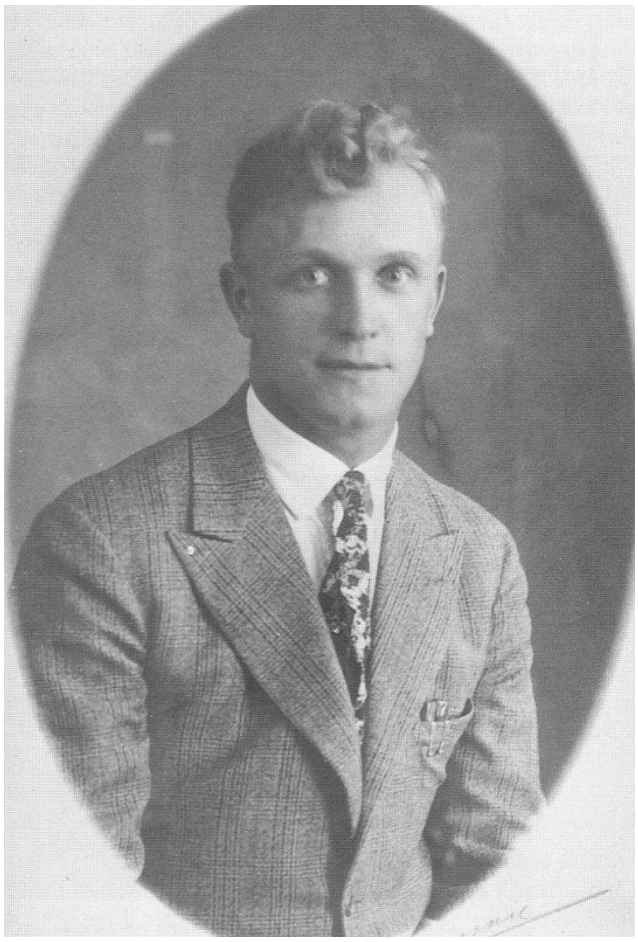

Oskar Magnusson, handlare Hästhagen.

Under årens lopp var olika affärsbiträden anställda. **Elsa Eriksson** från Rösebo nr. 1. **Margot Larsson** f. 1920 i Trombäljen nr. 17. **Märta Gustavsson** f. 1927 i Gestad. **Gunborg Andersson** f. 1930 i Holmestrand. **Alice Hansson**, bor nu i Rösebo nr. 17. **Maire Löllö** f. 1935 i Finland, flyttade tillbaka dit 1957. **Maj-Britt Jansson** från Binäs nr. 11. **Inger Andersson** f. 1939 i

Bolstad, flyttade 1958 till Vänersborg. **Sylvia Pettersson** f. 1941 i Älgarås, senare gift med Torsten Larsson på Kopperud nr. 2. Oskar köpte 1952 affärsrättigheterna från Skarbo nr. 21 och affären där lades ner. Telefonväxeln blev automatiserad 1958.
Oskar dog 1965 och affären upphörde. Fastigheten såldes 1976 och Anna flyttade till Vänersborg.
Ny ägare blev **Uno Andersson** f. 1926 i Björnerud, g. 1973 med **Gullevi Johansson** f. 1944. Barn: **Maria** f. 1973, **Monica** f. 1978, **Anders** 1981.

Rösebo Missionshus timras, Erik Johansson, Johan och Anna Eriksson med dottern Elsa.

Rösebo nr. 10 ***Missionshuset.***

Rösebo Missionsförening bildades 1930 och mark avstyckades från Rösebo nr. 1 och det uppfördes ett missionshus. Angående Rösebo Missionsförening, se särskilt kapitel.

Här var under många år livlig verksamhet under ledning av Erik Johansson, Rösebo och senare Gunnar Strömberg, Skarbo. Men verksamheten avtog och 1987 såldes fastigheten till **Edgar** och **Gun Aronsson** på Rösebo nr. 13.

Rösebo Missionshus, nybyggt.

Rösebo nr. 11 ***Ordenshuset, Rösebolokalen.***

Logen Dalslands Sköld 2174 som bildats 1896, hade vid ett möte den 16 februari 1901, erbjudits mark av Lars Svensson Ekekullen, för uppförande av ett ordenshus. En byggnadsförening bildades och en insamling gjordes vid mötet som inbringade 100 kronor och 65 timmerstockar. Senare samma år inköptes en gammal byggnad från Gömman i Frändefors. Logens medlemmar monterade ner byggnaden och flyttade den till nämnda tomt i Rösebo. Ordenshuset invigdes i juni 1903. Efter renovering i slutet av 1920-talet, startade Logen ett lånebibliotek som var öppet på söndagar.

Frivillig arbetskraft vid tillbyggnad av Rösebolokalen 1991. Gösta Andersson, Dernäs, Gunder Breman, Rotenäs, Ragnhild och Arne Hallsten, Kopperud, Uno Johansson, Binäs, Ragnar Hallsten, Tjärtakan, Christer Breman, Rotenäs, Lennart Andersson, Öna och Göran Hallsten, Kopperud.

Ordenshuset i Rösebo.

År 1958 utfördes en om– och tillbyggnad av ordenshuset, med hjälp av bidrag från Frändefors kommun och mycket frivilligt arbete. Lokalen blev efter detta mera tillgänglig för andra föreningar i bygden och det blev tillåtet med dans, vilket tidigare varit förbjudet.
Logen upphörde 1971 och ordenshuset blev till salu. Se avsnitt om Logen Dalslands Sköld.
Några från bygden kontaktade då Frändefors kommun, och efter en viss övertalning köpte kommunen ordenshuset med tomt för 25. 000 kronor.

Johannes Andersson, Binäs och Albin Andersson, Rösebo.

I stället för ordenshuset blev namnet **Rösebolokalen**. 1973 drogs en vattenledning från Rösebo skola, och toaletter med sluten tank installerades. Här blev nu en livlig verksamhet av olika slag. Några år på 1970-talet var här kommunal förskola, men detta inkräktade på den övriga verksamheten så den flyttades till gamla lärarbostaden i skolan.
OK Roto som hade mycket verksamhet i lokalen, begärde hos Vänersborgs kommun 1982, att få installera duschar. Detta beviljades under förutsättning att klubben utförde snickeriarbetet på frivillig väg. Parkettgolv lades in och väggarna bekläddes med panel och tapeter. Då installerades också en ventilationsanläggning med återvinning samt avloppsanläggning.
Vid en bygdeträff med föreningen ”Vår Bygd 1891”, i mars 1991 med överfylld lokal, togs frågan upp om tillbyggnad av samlingssalen. Detta uppfattades mycket positivt och på förfrågan om frivillig hjälp, var det många som svarade ”ja”.
Efter kontakter med kommunens fastighetskontor ordnades tillstånd och anslag till materialkostnader under förutsättning att allt arbete utfördes utan kostnad för kommunen. De gamla fönstren användes, begagnade dörrar, garderober, bänkskåp och bord m.m. skänktes. Efter mycket mödosamt slit var tillbyggnaden färdig i oktober samma år och året därpå målades hela byggnaden utvändigt.
Rösebolokalen används flitigt av bygdens folk, med bl.a. mycket barn – och ungdomsverksamhet och är en stor tillgång för bygden. Här förekommer årligen c:a 250 olika sammankomster.

Rösebo nr. 12 ***Albins.***

Albin Andersson med hustru **Justina** och dottern **Hildur**, kom hit 1923 från Trombäljen nr. 5. De arrenderade mark från Rösebo nr. 3 och uppförde här en stuga och en mindre ladugård där de hade en ko.

Albin vid sin stuga.

Dottern Hildur gifte sig 1937 med Rudolf Karlsson f. 1908 i Långebo. Albin och Justina hade också en fosterdotter **Lisa Persson** f. 1924 i Fröskog, g. 1949 med Adolf Karlsson f. 1915 i Långebo. Rudolf och Adolf

var bröder. Hildur flyttade till Göteborg 1934 och Lisa flyttade till Vänersborg 1943. Albin som var son till ”Laxesnickarn” i Kopperud nr. 4 gjorde bl.a. saltbaljor, stolar, skottkärror m. m. Han skötte också vedhuggning m. m. vid Rösebo skola. Veden sågades för hand och höggs till småved, till de tre kaminerna som fanns i skolan och spis och kaminer i lärarbostaden. Justina skötte om städningen och hade också hand om syslöjden i skolan.
Justina dog 1954 och Albin dog 1965 på ålderdomshemmet Ringhem.
Byggnaderna med tomtmark avstyckades 1974 och används som fritidshus av dottern Hildurs familj. Ägare 1991 är hennes barn **Arne** f. 1944, **Barbro** f. 1946.
Runt huset på tomten växer 1991 syren, påskliljor, liljor, akleja och liljekonvalj. Ladugården finns också kvar.

Rösebo nr. 13 ***Gun och Edgars.***

Från Rösebo nr. 3 avstyckades 1964 en tomt och ett bostadshus uppfördes av **Edgar Aronsson** f. 1930 i Svenningstakan, g. 1966 med **Gun Johansson** f. 1938 i Kopperud nr. 5. Barn: **Helen** f. 1970. Gun är dotter till Helga och Sigvard Johansson på Rösebo nr. 14.
Grannfastigheten Rösebo Missionshus (Rösebo nr. 10) tillköptes 1987.
Edgar har jobb på trävarufirma i Vänersborg och Gun arbetar som lokalvårdare. Helen har flyttat och jobbar inom sjukvården.

Rösebo nr. 14 ***Sigvards.***

Sigvard och **Helga** som haft jordbruk i Kopperud nr. 5, köpte 1971 en tomt som avstyckades från gården Rösebo nr. 1. Här uppförde de ett bostadshus och flyttade in 1973. Under byggnadstiden bodde de i Vänersborg. Tomtgränsen går intill Rösebo nr. 13 där dottern Gun med make Edgar bor.
Sigvard och Helga bor kvar 1991.

Rösebo nr. 15 ***Stora furan.***

Namnet är efter en stor tall som står intill. Här avstyckades 1926 en tomt från Rösebo nr. 2, till **Sundals Härads Vägstyrelse.** Här togs sten ur berget, som sedan krossades till vägmaterial när vägen från Rösebo till Starkebo anlades i början av 1930-talet.
Tomten köptes 1976 och ett bostadshus uppfördes av **Tore Johansson** f. 1950 i Kopperud nr. 5, g. 1976 med **Margareta Svensson** f. 1952. Barn: **Peter** f. 1974, **Christin** f. 1977, **Mattias** f. 1978. Tore är son till Sigvard och Helga på Rösebo nr. 14. Familjen sålde fastigheten 1986 och flyttade till Långebo.
Ny ägare **Göran Gabrielsson** f. 1952 med sonen **Bengt Byman** f. 1973. De bodde här i två år och sålde sedan till **Bogdom Ambrus** f. 1947 och **Sisko Anna-Liisa** f. 1951. Barn: **Mika Kristian** f. 1969.
Ny ägare sedan 1990 är **Per Abrahamsson** f. 1955, g. 1989 med **Annelie Svanström** f. 1963. Barn: **Jimmy** f. 1986, **Jenny** f. 1988, **Tommy** f. 1989. Per är metallarbetare.

Rösebo nr. 16 ***Göstas.***

Gösta Larsson f. 1924 i Rösebo nr. 2, flyttade hit 1987 efter att ha uppfört ett mindre bostadshus här. Hans dotter Inger med make övertog då gården, som han tidigare varit ägare till.

Gösta Larssons hus. Foto från 1991.

Rösebo nr. 17 ***Raaskas, Arnolds.***

Ossi Raaska f. 1940 g. 1967 med **Kerstin Lindén** f. 1945, byggde här ett bostadshus 1977. Tomten avstyckades från Rösebo nr. 3, efter att gården delats. Här har tidigare funnits en statarstuga.
Barn: **Johan** f. 1967, **Örjan** f. 1970. Familjen flyttade till Vänersborg 1983.
Fastigheten (Öna 3:3), köptes då av **Arnold Andersson** f. 1923, g. 1955 med **Alice Hansson** f. 1928 i Färgelanda. De har ägt gården Rönnö, som överlåtits på sonen.

Rösebo nr. 18 ***Connys.***

På mark tillhörande Lennart Andersson avstyckades en tomt 1986 (Öna 3:5) och sonen **Conny Andersson** f. 1963, byggde här ett bostadshus.

Rösebo nr. 19 ***Bosses.***

Tomten (Öna 3:4), är också avstyckad från Rösebo nr. 3. Här uppfördes ett bostadshus 1982 av, **Bo Johansson** f. 1957 i Skarbo nr. 21, g. 1977 med **Ann-Britt Ceder** f. 1957. Barn: **Pernilla** f. 1981, **Jimmy** f. 1983, **Petra** f. 1985.

Rösebo nr. 20.

Husen som låg på Rösebos utmarker nära gränsen till Kopperud, har troligen rivits före 1891, eftersom de inte finns med på 1891 års karta. **Olena Eriksdotter** f. 1819 i Lane-Ryr, har troligen bott här men flyttat till sonen Johannes Ottosson på Trombäljen nr. 4. Hennes make Otto Johansson f. 1823 hade avlidit 1872.
På platsen som är skogbeväxt, finns 1991 rester efter husgrund.

Ej placerade personer.

Personer i Rösebo som vi ej kunnat placera 1891: back. enk. **Kajsa Johansdotter** f. 1822, hon anges som obefintlig 1894. Småskolelärare. **Anna Kajsa Brunsson** f. 1860, var lärare i den ambulerande småskola som då fanns. Hon bodde någonstans i bygden och flyttade 1897 till Flicksäter.

Skarbo

Före sjösänkningen 1868 låg Skarbo säkerligen mycket vackert vid stranden (kanten) av sjön Hästefjorden. Skarbo kommer av *Skar* som betyder kant eller avsats, (troligen från isländskan) och *bo* som betyder boplats.
1891 bodde här 70 personer på 9 gårdar, 1 torpställe och 3 backstugor. 1991 bor här 34 personer på 7 jordbruksfastigheter och 8 villafastigheter, dessutom finns flera ställen med sommarboende.
Nästan all gammal bebyggelse låg utefter gamla vägen Frändefors – Uddevalla, som till största delen följde skogskanten.
År 1891 hade Skarbo förändrats, sjön fanns inte längre, istället hade här blivit bördig åkermark.
Ny landsväg hade anlagts från Grunsbo över den tidigare sjöbotten till Rösebo. Så småningom började det bli bebyggelse utefter den nya landsvägen. Eftersom det var ett bra läge, växte där upp affär, slakteri och mejeri, och det byggdes småskola. På 1910- och 20-talet drevs en dansbana av Frändefors Ungdomsförening på Skarbo nr. 1. På grund av stora förändringar som skett under 1900-talet, är dessa sedan länge nedlagda.

Skarbo nr. 1 ***Verner Svenssons, Britzells.***
Sid. 547 Brukare Johannes Svensson.
Skarbo nr 2 ***Ängen, Skarbo-Änga.***
Sid. 548 Brukare enk. Brita Maja Larsdotter.
Skarbo nr. 3 ***Anders Persegården.***
Sid. 553 Arbetare Anders Persson.
Skarbo nr. 4 ***Dahlbergs.***
Sid. 556 Förpant eg. August Agaton Dahlberg.
Skarbo nr. 5 ***Maja-Stinas.***
Sid. 555 Inhyse enk. Annika Larsdotter.
Skarbo nr. 6 ***Hjalmars, Yngves, Holgers.***
Sid. 552 Brukare Lars Andersson.
Skarbo nr. 7 ***Berget, (Stålbergs*)**.
Sid. 551 Brukare Daniel Larsson.
Skarbo nr. 8 ***Skarholms.***
Sid. 550 Brukare Erik Andersson Skarholm.
Skarbo nr. 9 ***Gatan, (Gatera*)**.
Sid. 549 Brukare enk. Kerstin Jonsdotter.
Skarbo nr. 10 ***Högdal, (Lundsholm*, enligt karta).**
Sid. 554 Handlare Anders Johan Larsson.
Skarbo nr. 11 ***Hagen, (Perssons*)**.
Sid. 551 Brukare Erik Johan Olsson.
Skarbo nr. 12 ***Stenerud, (Strömbergs*)**.
Sid. 547 Brukare enk. Maja Svensdotter.
Skarbo nr. 13 ***Stenerud*** **(enligt karta).**
Sid. 554 Backstug. enk. Brita Stina Eliasdotter.
Skarbo nr. 14 ***Dahlbergs.***
Skarbo nr. 15 ***Högbergs.***
Skarbo nr. 16 ***Skolan.***
Skarbo nr. 17 ***Högdal.***
Skarbo nr. 18
Skarbo nr. 19 ***Rothe-Svens.***
Skarbo nr. 20 ***Kôl, Ståhlekôl.***
Skarbo nr. 21 ***Mejeriet, Mossen.***
Skarbo nr. 22 ***Månserud.***
Skarbo nr. 23.

Skarbo nr. 1 ***Verner Svenssons, Britzells.***

Johannes Svensson med hustru Lotta och barnen Robert, Rudolf, Johan. Stående Agda och Gottfrid

Ägare sedan 1877 **Johannes Svensson** f. 1852, g. 1886 med **Lotta Andersdotter** f. 1861 i Skarbo nr. 2. Johannes far **Sven Jonsson** f. 1817, dog 1899 och hans mor **Kristina Andersdotter** f. 1843, dog 1894. Johannes var i USA 1900–1903.
Barn: **Agda** f. 1886, reste till USA 1905. **Rudolf** f. 1889, reste till USA 1909, men kom tillbaka 1912, han dog 1919. **Gerda** f. 1891 gift med Erik Gran från Lövnäs, där de blev boende. **Robert** f. 1894, flyttade till Uddevalla 1915. **Gottfrid** f. 1896, flyttade också till Uddevalla 1915. **Verner** f. 1899, g. 1942 med **Paulina Andersson** f. 1909 i Torsbo nr. 4, övertog senare gården. **Oskar** f. 1904 g. 1941 med Rut Johansson, flyttade till Uddevalla. **Helmer** f. 1906, tog efternamnet Månsby, han ville heta Månserud efter ett torp på gården, men det namnet var upptaget, så det blev Månsby istället. Flera av syskonen med barn har senare tagit namnet Månsby. Johannes dog 1939 och Lotta två år senare 1941.

Johannes Svensson med häst framför den gamla ladugården med halmtak.

År 1936 köpte bröderna Verner och Oskar gården av föräldrarna. De inköpte också ett tröskverk och med omgjord bilmotor som drivkälla, körde Verner omkring i bygden varje höst och tröskade åt lantbrukarna.

Rudolf Svensson med cykel, lägg märke till karbidlyktan.

Dukat i det gröna, Agda, Rudolf och Gerda Svensson, damen i mitten okänd. Foto från 1904.

I sin ungdom spelade Verner fiol ofta tillsammans med Viktor Jansson i Skarbo, John Johansson i Binäs och Valdemar Hansson i Grunsbo.
I skogslunden på höger sida av framfartsvägen, drev Frändefors Ungdomsförening en dansbana 1916 till 1928. Oskar var målare och efter giftermål flyttade han till Uddevalla 1943.
Verner och Paulina köpte gården. Barn: **Tore** f. 1943, g. 1967 med Elsa Eklund f. 1942 i Röstorp. **Ingemar** f. 1946.
Bostadshuset renoverades 1958–59. Gården såldes 1965, och familjen flyttade till Botered i Vänersborg. De tog efternamnet **Månsby**.
Ny ägare blev **Thure Britzell** f. 1917, g. 1959 med **Margareta Persson** f. 1922. Barn **Lena** f. 1964.
Efter ladugårdsbrand 1967, uppfördes istället för denna ett stort hönshus närmare landsvägen och gården utarrenderades till Lennart Johansson Grunsbo.
Bostadshus med tomt avstyckades 1975 och hönshus med övrig mark såldes till Lennart Johansson. Thure fick arbete på Toppfrys i Brålanda. Fastigheten såldes 1976 och familjen Britzell flyttade till Gömman. Från gården avstyckades 2 tomter 1977, Skarbo nr. 22 och 23.

Verner Svensson med fru Paulina och sönerna Ingemar och Tore framför huset.

Verner Svensson med fiol och Viktor Jansson med dragspel.

Ny ägare blev **Göran Andersson** f. 1940, g. 1960 med **Laila Lindström** f. 1939. Barn: **Conny** f. 1960, **Michael** f. 1963, **Tina** f. 1970.
Familjen flyttade till Vänersborg 1984 och fastigheten köptes av **Peter Åhlander** f. 1957, g. 1983 med **Mari-**

anne Tropp f. 1958. Barn **Anders** f. 1981, **Emma** f. 1984, **Markus** f. 1989. Peter jobbar som verkstadsarbetare i Trollhättan och Marianne jobbar inom hemtjänsten. Fastighetsbeteckningen är Grunsbo 1:30.

Skarbo nr. 2 ***Ängen, Skarbo-Änga*****.**

Här bodde 1891 änkan **Brita-Maja Larsdotter** f. 1832, tidigare gift med **Anders Magnus Svensson** som avlidit 1890. Barn: **Johan** f. 1855, g. 1884 med **Berta Svensdotter** f. 1862 i Binäs nr. 16, övertog senare gården. **Christina** f. 1859, reste till USA 1889, hennes dotter **Elisabeth** f. 1881, som kom efter till USA 1896. **Lotta** f. 1861, g. 1886 med Johannes Svensson f. 1852 i Skarbo nr. 1, där gården övertogs. **Lars Magnus** f. 1864, reste till USA 1889, men kom tillbaka 1898 och började med handelsbod i Skarbo nr. 21. **Kajsa** f. 1870, flyttade 1897 till Vassända. **Anna** f. 1873, reste till USA 1893. **Karl** f. 1876, flyttade till Göteborg 1897. Flera barn hade tidigare flyttat hemifrån. Brita-Maja dog 1908.
Johan och Berta övertog gården 1898. Barn: **Rudolf** f. 1885, dog 1936. **Tilda** f. 1889, for till USA 1907, gifte sig där 1909 med Albin Andersson från Tjärtakan nr. 14, barn Ethel f. 1910. De kom tillbaka från USA 1921 och köpte då gården Lockered utanför Vänersborg. **Ester** f. 1893, g. 1924 med Anders Gustav Andersson f. 1887 i Björnerud, där gården övertogs. **Artur** f. 1897, blev senare gårdens ägare.

Berta Svensdotter och Johan Andersson med sönerna Artur och Rudolf.

Nybyggda ladugården på Skarboänga. Foto taget 1912.

Omkring 1900 byggdes nytt bostadshus närmare landsvägen och ny ladugård uppfördes 1912 längre bort från bostadshuset.

Artur Johansson i unga år.

Drängen Erik Eriksson med sin ballongcykel.

Av räkenskapsbok från 1913, som förts av Rudolf, framgår att åkerarealen var 15 har och att det såddes 200 kg höstvete, 180 kg råg, 620 kg havre, 140 kg baljväxter, 5 kg rotfruktsfrö och 6 hl potatis. Av detta har skördats 2. 350 kg höstvete, 2. 400 kg råg, 6. 400 kg havre, 320 kg baljväxter, 32 hl potatis, 325 hl rotfrukter och 75 lass hö á 300 kg. Johan dog 1935 och Berta dog 1942.
Artur var i unga år med i Frändefors Ungdomsförening där han var bibliotekarie. Efter Rudolfs död 1936 övertog han gården som sköttes med hjälp av en dräng, **Erik Eriksson** f. 1904.
Karin Johansson anställdes som hushållerska 1942. På gården fanns då 2 hästar, 9 kor, några grisar och höns. Karin gifte sig 1948 med Artur Wilhelmsson och flyttade till Binäs nr. 34.

Anna Eriksson från Trombäljen nr. 36, anställdes då som hushållerska. Annas pappa Adolf Eriksson bodde med här i lillstugan. Han dog 1958.
Artur dog 1963 efter att ha blivit stångad av en tjur. Drängen Erik som varit här sedan 1936 kom efter Arturs död till Ringhem i Frändefors och Anna flyttade till Vänersborg.
Ny ägare 1964 **Sven-Åke Johansson** f. 1920, g. 1943 med **Viola Andersson** f 1922. Barn: **Kurt** f. 1943, **Rune** f. 1951, **Dennis** f. 1956, bor nu i Rotenäs nr. 3.
Bostadshuset brann ner 1967 och familjen flyttade.
Gården köptes 1969 av Arnold Johansson, Grundsvik. Lillstugan och övriga byggnader med tomtmark avstyckades från gården och övertogs 1986 av hans son **Per-Arne Johansson** f. 1967. Lillstugan renoverades och han bodde här tillsammans med sambo några år.
Ägare efter honom blev **Conny Samuelsson** f. 1961, delägare i Trestads Automobildelar, Flicksäter. Här bor också **Marika Karlström** f. 1968, barn **Ricky** f. 1989. Från gården har ytterligare en tomt avstyckats, se Skarbo nr. 15. Ägare till åkermarken 1991 är Lennart Johansson Grunsbo.

Skarbo nr. 3 ***Anders Persegården.***

Här bodde 1891, **Anders Persson** f. 1836 med hustru **Margareta Hansdotter** f. 1819. De hade haft flera barn som tidigare flyttat hemifrån. Enligt uppgift flyttade Anders och Margareta till något annat ställe i Skarbo, där de byggde en stuga, kanske det kunde vara Skarbo nr. 20. Anders dog 1912 och Margareta 1913.

På platsen som är gammal igenväxt ängsmark fanns 1991, en tydlig husgrund, trolig ladugårdsgrund och rester efter jordkällare. En stor ek finns på tomten samt krusbärs- och rosenbuskar, apel, oxel, brakved, gullvivor, påsk- och pingstliljor. Marken ägs av Hans Skarholm Skarbo.

Skarbo nr. 4 ***Dahlbergs.***

Ägare till torpet 1891 var **August Dahlberg** f. 1859, g. 1886 med **Lotta Magnusdotter** f. 1864 i Brålanda. Lottas mor **Anna Stina Andersdotter** f. 1833 bodde med familjen, hon dog 1903.
August var skomakare och hustrun Lotta fick 1886 attest för idkande av handel. Troligen hade det varit handelsbod här tidigare.
Barn: **Axel** f. 1889, g. 1926 med Beda Larsson f. 1900 i Anolfsbäcken, övertog affär i Hakerud. **Carl** f. 1892, blev byggmästare och flyttade till Göteborg 1930. **Selma** f. 1894, **Birger** f. 1896, g. 1933 med Hilma Johansson f. 1895 i Grunsbo, där gården övertogs. **Artur** f. 1898.
Torpet som var högt beläget, låg säkert mycket vackert med utsikt över sjön Hästefjorden, som före sjösänkningen 1868 var ganska nära. Platsen låg också nära gamla vägen Frändefors – Uddevalla.
Enligt uppgift har det gamla huset flyttats till Hakerud av sonen Axel, som drev affär där.
August dog 1943 och Lotta dog 1954.
År 1920 köptes sjösänkningsmark nere vid den nya landsvägen Frändefors – Uddevalla, som blev färdig 1891. Där byggdes ladugård och bostadshus och familjen flyttade dit (Skarbo nr. 14).
På den här platsen finns 1991 rester efter husgrund och tydlig ladugårdsgrund där det varit plats för åtta kor. Ladugården hade troligen byggts om efter det att sjösänkningsmark inköpts, tidigare var det ju ett litet torpställe. Här finns också en stenkällare, uppförd 1910, årtalet finns inhugget i stenen över dörröppningen. På tomten som är delvis igenväxt växer syren, hallon- och krusbärsbuskar, påsk- och pingstliljor, gullvivor samt gamla aplar. Marken ägs av Lennart Johansson Grunsbo.

Skarbo nr. 5 ***Maja-Stinas.***

I backstugan bodde 1891, änkan **Annika Larsdotter** f. 1812 i Färgelanda, med dottern **Maja Stina Olsdotter** f. 1841. Annika dog 1895. Maja Stina kom till ålderdomshemmet i Ekenäs 1915.
När Karin Wilhelmsson var hushållerska hos Artur Johansson i Skarbo nr. 2, hörde hon talas om ett litet åkerstycke som kallades för Maja-Stinelyckan. Runt den delvis igenväxta platsen finns 1991, troliga rester efter husgrund och där växer en apel, syren, krusbärsbuskar, hagtorn, gullvivor, renfana, smultron m.m. Marken ägs av Lennart Johansson Grunsbo.

Skarbo nr. 6 ***Hjalmars, Yngves, Holgers.***

Ägare sedan 1877 **Lars Andersson** f. 1840, g. 1871 med **Katrina Larsdotter** f. 1848 i Årberg. Barn: **Albert** f. 1871, g. 1894 med Hilda Andersdotter f. 1877 i Svenningstakan, flyttade till Blekslättan. **Carl Hilmer** f. 1872 reste till USA 1891, men kom åter till Sverige 1893, gift med Hulda Eriksdotter, f. 1870 i Ödeborg, övertog senare C. H. Larssons Diversehandel i Västra Bodane. **Hjalmar** f. 1880, reste till USA 1900 men återkom 1911 och hade där gift sig tidigare samma år med **Augusta Olsdotter** f. 1878 i Ekenäs.
Föräldrarna Lars och Katarina flyttade 1917 till Stenshult.
Hjalmar och Augusta övertog gården 1914. Barn **Edit** f. 1913, g. 1936 med Bror Tengström från Väne-Ryr och flyttade hemifrån.
Jordbruket sköttes med hjälp av anställda drängar, som det vid den tiden var lätt att få tag på. En av dessa var **Karl Oskar Lundström** som 1942 kom från Bohuslän, han flyttade till Tjärtakan nr. 14 och köpte senare Kopperud nr. 9.
En gång när det tröskades på logen hos Hjalmar, var det två personer som skulle ta emot halmen i ladan och trampa så den fick plats. Det blev trångt om utrymmet och jobbigt så de slog ut några brädor i väggen på baksidan av ladan och skickade ut halmen där. När det var färdigtröskat på kvällen tyckte Hjalmar de varit duktiga som fått plats med all halmen, så de fick extra betalt. Men han blev inte så glad när han någon dag senare upptäckte det fräcka tilltaget.
Arne Birgersson från Rotenäs har berättat att när han gick i Rösebo skola, var skolklassen hos Hjalmar och hjälpte till med skogsplantering.
Gården utarrenderades 1939 till **Gösta Andersson** med hustru **Anna** som haft affär i Skarbo nr. 21, men efter ett år flyttade de till Nolbyn.
Yngve Johansson f. 1913 i Torp, Orust, g. 1940 med **Dagmar Eklund** f. 1919 i Färgelanda, var arrendator några år innan de köpte gården 1946. Dagmar var syster till Jonas Eklund på Öna nr. 6.

Friluftsmöte hos Hjalmar Larsson 1922.

Hjalmar och Augusta bodde i bostadshuset och arrendator med familj bodde i lillstugan.
På äldre dagar gick Hjalmar alltid klädd i skinnmössa, halsduk och lång ytterrock både sommar och vinter.
Augusta dog 1962. En kväll några månader senare skulle Hjalmar besöka en granne, men i mörkret kom han vid sidan av vägen och drunknade i en gammal öppen källa.
Yngve och Dagmar hade fyra barn: **Bo** f. 1942**, Ove** f. 1943, **Birgitta** f. 1952, **Leif** f. 1955. Familjen ägde gården i nästan tjugo år innan de sålde den 1965 och flyttade till Vänersborg.
Ny ägare blev **Holger Andersson** f. 1932, g. 1965 med **Vendela Olsson** f. 1932. De kom från Nättjebacka. Holger sköter lantbruket och Vendela förvärvsarbetar i Uddevalla.

Skarbo nr. 7 ***Berget, (Stålbergs).***

Ägare sedan 1869 **Daniel Larsson** f. 1825, g. 1857 med **Helena Abrahamsdotter** f. 1834. Barn: **Anders** f. 1865, flyttade till Uddevalla 1892. **Erik** f. 1872, reste till USA 1892. **Anna** f. 1878, reste till USA 1898. Flera barn hade tidigare rest dit. Ett av barnen **Alfred Svedenhjelm** f. 1867, g. 1892 med Karolina Bengtsdotter f. 1872 i Halland, kom med sina barn, **Artur** f. 1893 och **Karl** f. 1895, till Sverige 1896. Båda barnen var döpta av Evangelisk luthersk pastor. Alfred och Karolina med barnen reste tillbaka till USA 1898 och föräldrarna blev ensamma kvar. Enligt uppgift flyttade Daniel och Helena till anhöriga i Uddevalla.
Gården såldes 1901 till **Albin Johansson(Stålberg)**, f. 1874 i Färgelanda, g. 1901 med **Emelie Nilsdotter** f. 1883 i Tjärtakan nr. 4. Barn: **Oskar** f. 1902, g. 1925 med Hanna Eriksson f. 1895 i Tjärtakan nr. 14, köpte gården Ristorpet i Frändefors. **Gustaf** f. 1905, reste till USA 1923. **Hilma** f. 1908, gift med Anders Andersson, flyttade till Trollhättan. **Elisabet (Lisa)** f. 1912, g. 1935 med Roland Andersson f. 1905 i Laxfisket nr. 1, flyttade till Ör. **Karl** f. 1916, g. 1950 med **Dagmar Anderson** f. 1924 i Ör, ägde gården. **Elin (Ella)** f. 1922, g. 1944 med Joel Olsson f. 1913 i Sanne, köpte gård i Grunsbo där Joel varit dräng.
Albins mor **Ingeborg Jonasdotter** kom hit 1901, hon dog 1931, 96 år gammal. Emelies föräldrar **Nils** och **Katarina** som bott i Tjärtakan nr. 4, flyttade hit 1907. De dog 1914 respektive 1916, 84 och 75 år gamla.
Bostadshuset var byggt 1865 och ladugården uppförd 1919. Albin Stålberg dog 1957.

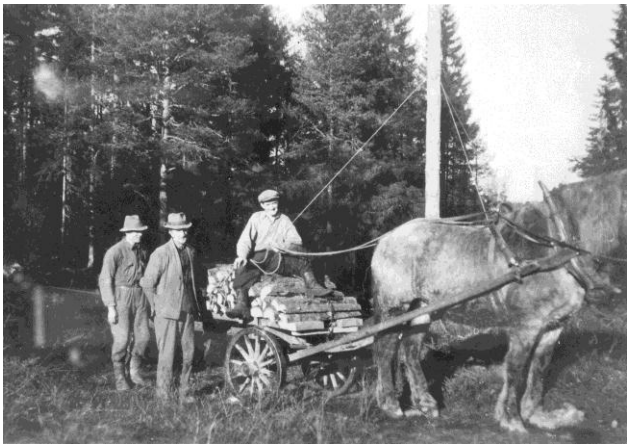

Karl Stålberg med ett vedlass, vid sidan Erik Eriksson och Artur Johansson på Skarboänga.

Sonen **Karl** hade övertagit gården 1941, han och **Dagmar** fick en dotter **Vanja** f. 1950. Karl var på 1940 och 50-talet en duktig jordgubbs– och potatisodlare. För att transportera dessa produkter till Vänersborgs torg, köpte han en gammal ambulansbil. Några skojade med honom och undrade om potatisen var dålig eftersom den kördes i ambulans. Här fanns också häst, några kor, grisar och höns.
Dagmar med dottern Vanja flyttade från Skarbo 1961, men Karl bodde kvar tillsammans med sin gamla mor Emelie. Karl dog 1974 och hans mor Emelie dog 1981, 98 år gammal.

Dottern **Vanja** g. 1973 med **Rolf Sylvén** f. 1940, barn **Conny** f. 1971 och **Jimmy** f. 1974, kom tillbaka efter Karls död och bodde här något år, innan gården såldes 1979.
Ny ägare blev Arnold Johansson, Grundsvik. Hus med tomtmark avstyckades (Grundsvik 2:3) och ägare blev **Rolf Björklund** f. 1944, g. 1968 med **Gunda Svensson** f. 1945. Barn: **Pierre** f. 1968, **Johanna** f. 1971. Ägare till åkermark och skog 1991 är Lennart Johansson Grunsbo.

Skarbo nr. 8 ***Skarholms*****.**

Ägare sedan 1882 **Erik Andersson Skarholm** f. 1847, g. 1869 med **Anna Lisa Larsdotter** f. 1843 i Flicksäter. Barn: **Alma** f. 1873, g. 1903 med Karl Andersson, flyttade till Högen. **Hilda** f. 1875, blev kvar på gården. **Axel** f. 1878, reste till USA 1896, där han gifte sig, men hustrun dog 1918 och han kom tillbaka till Sverige 1922 med tre barn och köpte gård i Stenshult. **Anders** f. 1881, g. 1915 med **Ellen Svensson** f. 1895, hon kom från Vik. Erik dog 1913 och barnen Anders och Hilda övertog då gården. Det byggdes nytt bostadshus.

Dukat för fest i det gröna hos Skarholms. Lägg märke till de fina gungstolarna.

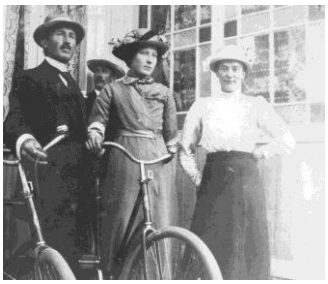

Anders och Ellen Skarholm klara för cykeltur.

Johannes Olsson med hustru **Lovisa** kom hit som statare 1914, de kom från Öna nr. 2 och stannade här ett år. De flyttade till Grunsbo och senare 1917 till Tjärtakan nr. 4.
Anders och Ellen fick en dotter **Elsa** f. 1917. Anders mor Anna Lisa dog 1929.
Anders var tekniskt intresserad och tillverkade bl.a. en vindsnurra som via en generator levererade elektrisk ström för belysning och för att driva motor till mjölkmaskin, vattenpump m. m. På gården fanns 13–14 kor och tre hästar. De hade drängar till hjälp för gårdens skötsel, en av dessa var Sven Bodin f. 1909 i Värmland, som varit många år i Kanada. Han var där 1940–42 och har skrivit berömmande ord om Skarholm i sin bok ”Så blev mitt liv”.

Ellen Skarholm matar hönsen.

Anders Skarholm med fiol och Karl Olsson Tjärtakan.

Dottern **Elsa** gifte sig 1942 med **Karl Erik Winnberg**, och flyttade till Trollhättan. Barn: **Hans Erik** f. 1943, **Bengt Olof** f. 1946.
Hilda som bodde i det mindre huset, dog 1954.
Åren 1955–60 var gården utarrenderad till **Albert Johansson** f. 1923 med hustru **Aina** f. 1929, de hade fyra barn och bodde i det mindre bostadshuset. Under åren 1960–64, var grannen Anders och Barbro Larsson från Skarbo nr. 9, arrendator.
Anders och Ellen Skarholm flyttade till Uddevalla 1967, ägare blev då Elsa och hennes barn, Hans Erik och Bengt Olof Skarholm.
Arnold Johansson, Grundsvik var sedan arrendator några år innan Lennart Johansson Grunsbo övertog arrendet.
Elsa är sedan 1954 omgift med **Ingvar Nittälv** f. 1916 i Ljusnarsberg. De bor i stationshuset i Frändefors, men vistas sommartid i Skarbo.
Elsa Nittälv har en byrå där det i botten på en låda står skrivet följande: *”16 okt. 1896, står på resande fot skrivet av Axel Skarholm, som hämtade byrån i Tjärtakan, auktion efter Olof Olsson(Lill-Ola)”*. Olof Olsson var bror till Elsas farfars mor.

Skarbo nr. 9 ***Gatan, (Gatera*****).**

Ägare 1891, **Lars Petter Larsson** f. 1847 och hans syster **Katarina Larsdotter** f. 1841. Gårdarna Skarbo nr. 9 och Skarbo nr. 10 var tidigare en gård. Efter köp från syskon blev Lars Petter och Katarina ägare till Skarbo nr. 9 och en broder **Anders Larsson** ägare till Skarbo nr. 10. En svägerska till Lars Petter änkan **Edla Maria Jonsson Skarin** f. 1845 med sonen **Lars Johan** f. 1885, bodde troligen också här, men flyttade 1892 till Brålanda. Modern **Kerstin Jonsdotter** f. 1811 dog 1898.
Lars Petter Larsson bodde i Stockholm och drev där målerifirma. När han dog 1933 fanns ett testamente där han skrivit följande: *"I åminnelse av min kära hembygd Skarbo i Frändefors församling, utbetalas 15. 000 kr till en fond "Mathilda och L. P. Larssons fond", att förvaltas av församlingens kyrkoråd. Den årliga avkastningen skall användas till kläder åt fattiga skol- och konfirmationsbarn. "*
Katarina var mor till **Lars J. Eriksson (Larsson)** f. 1881. Lars for till USA 1901, där han först arbetade i gruvor och sedan vid Pullmanfabrikerna i Chicago, där det tillverkades lok och järnvägsvagnar. Han besökte hemlandet 1907, men efter ytterligare 7 år i USA, kom han tillbaka 1914 och gifte sig då med **Ellen Johansdotter** f. 1894 i Tjärtakan nr. 13. Barn: **Inga** f. 1916, g. 1939 med Åke Larsson från Kalserud, flyttade till Uddevalla. **Edit** f. 1918, dog 1933. **Elsa** f. 1920 g. 1939 med Karl Wecklauf, flyttade till Vänersborg. **Elin** f. 1920, g. 1948 med Hugo Alexandersson, flyttade till Uddevalla. **Anders** f. 1924, g. 1951 med **Barbro Henning** f. 1930 i Siviken, övertog senare gården. **Maj** f. 1927, g. 1943 med Oskar Andersson, bor i Uddevalla. **Lilly** f. 1930, g. 1959 med Arne Olofsson, bor i Tösse. **Anna-Lisa** f. 1932, dog 1942.
Gården köptes 1917. Då byggdes ny ladugård och det bröts upp ny mark till åker, där det förut varit stenig skogsmark. Lars mor Katarina dog 1918.
Taxeringsvärdet på gården 1928 var 4.100 kr. Nytt bostadshus uppfördes 1932.
Omkring 1909 hade byggts en mindre stuga på gården av Sven Larsson Roth (Skarbo nr. 19). Tomtmarken avstyckades 1952 och efter reparation av stugan, flyttade Lars och Ellen dit.

Lars Eriksson läser tidning.

Anders och **Barbro** övertog gården 1951. Barn: **Kerstin** f. 1952, **Benny** f. 1956, **Birgitta** f. 1963.
Familjen hade kor, grisar och höns, men sålde korna i början av 1960-talet. Därefter drevs jordbruket kreaturslöst tillsammans med arrenderade granngårdar tills 1964, då de sålde gården och flyttade till Vänersborg.
Ny ägare 1964 blev **Bertil Nyman** f. 1904, g. 1935 med **Linnéa Karlsson** f. 1917. Dottern **Margareta** f. 1954, flyttade till Färgelanda, senare gift med Erling Karlsson.

Husen på Gatan i Skarbo, i bakgrunden före detta Rothe-Svens stuga.

Familjen kom från Sundsholm nr. 1 som de sålt till sonen Karl-Erik. Från gården avstyckades 1975 en tomt till dottern Lisbeth Helgesson, (Skarbo nr. 18). Bertil dog 1978.
Linnéa sålde gården 1979 och flyttade till V. Bodane, där hon köpte en villa vid Bodanesjön.
Ny ägare blev **Denny Mattsson** f. 1949.

Skarbo nr. 10 ***Högdal, (Lundsholm*****, enligt karta).**

Bostadshus byggdes troligen 1890 av handlare **Anders Johan Larsson** f. 1853, g. 1889 med **Justina Eriksdotter** f. 1863 i Ödeborg. Barn: **Erik** f. 1891, **Anna** f. 1894.
Här drev de handelsbod men flyttade efter några år till Skarbo nr. 17. En syster till Anders Johan, **Lotta** f. 1860, bodde också här men flyttade 1894 till Brålanda.

Sittande vid luftvärnskanonen Algot Andersson Högdal och Verner Mattsson Frändefors, vid Trollhättans kraftstation under andra världskriget.

Anders Larsson f. 1844 i Skarbo nr. 9, g. 1899 med **Fredrika Eriksdotter** f. 1866 i Ödeborg, flyttade då hit. Fredrika och Justina var syskon. Gården hade tidigare tillhört Skarbo nr. 9. Det byggdes ladugård 1898. Barn: **Algot** f. 1900, g 1944 med **Nanna Larsson** f. 1909 i Västra Bodane. Hon var dotter till Carl Hilmer f. 1872 i Skarbo nr. 6. **Fingal** f. 1902 förblev ogift. Anders dog 1911 och Fredrika dog 1941.
Algot och Fingal övertog gården och brukade den tillsammans. **Algot** och **Nanna** fick två barn, **Karl-Anders** f. 1944, bor i Sydamerika. **Lars-Erik** f. 1947,

gift med Astrid Hellberg f. 1937. Lars-Erik och Astrid bor och driver C. H. Larssons Diversehandel i Västra Bodane. Astrids mor var född i Skarbo nr. 11
Nanna var under många år aktiv i CKF (Centerns Kvinnoförbund). Hon dog 1969. Fingal dog 1985 och Algot som vistades de sista åren på Ringhem i Frändefors, dog 1989.
Ägare 1991 är Karl Anders och Lars Erik och marken är utarrenderad till Karl Erik Nyman Sundsholm.

Skarbo nr. 11 ***Hagen, (Perssons*****).**

Ägare 1891 var **Erik Olsson** f. 1859 i Binäs nr. 27, g. 1884 med **Anna Johansdotter** f. 1848, som med familj flyttade till Tjärtakan nr. 15 i början av året.
Gården köptes då av **Johannes Eriksson** f. 1835, som sålde Tjärtakan nr. 19 och flyttade hit tillsammans med sin broder **Lars Eriksson** f. 1839. Lars gifte sig 1892 med **Johanna Karlsdotter** f. 1860, från Tjärtakan nr. 18. Barn: **Hilma** f. 1892, dog 1897. **Anna** f. 1895, g. 1928 med **Erik Persson** f. 1883 i Vingåker. **Johan** f. 1899.

Anna och Erik Persson har skördat råg som hängs på stör för torkning.

Med från Tjärtakan kom också Lars och Johannes syster, **Lisa Eriksdotter** f. 1850, med dottern **Amanda** f. 1879. Lisa gifte sig 1893 med Erik Jakobsson och flyttade till Björnerud, barn **Estrid** f. 1893, senare gift med Verner Eriksson i Binäs nr. 4.
Kanske byggdes då den stuga som ligger nedanför berget, som kallades ”Kôl” (Skarbo nr. 20).
Johannes dog 1904 och brodern Lars med hustru Johanna övertog gården. Deras barn Anna och Johan blev ägare 1918. Lars dog 1919 och Johanna dog 1933.
Anna och Erik köpte gården 1940. De drev det lilla jordbruket med kor och några andra husdjur. Barn **Rut** f. 1914, flyttade till Stockholm. **Iris** f. 1922, g. 1940 med Hugo Andersson flyttade till Nödinge.
Brodern Johan flyttade till stugan nedanför berget (Skarbo nr. 29).
På äldre dagar flyttade Erik till Ringhem och Anna till lägenhet i Frändefors tätort. Efter några år dog båda två 1969.
Ny ägare 1974 blev dottern Rut, men som 1981 överlät fastigheten på sina döttrar, **Astrid Hellberg** f. 1937 och **Britt-Marie Jaktmark** f. 1945.
Bostadshuset används av Rut Magnusson som sommarbostad. Ladugården har någon snövinter på 1980-talet rasat samman.

Erik Persson bär vatten i hinkar med ett ok över axeln.

Skarbo nr. 12 ***Stenerud, (Strömbergs).***

Ägare 1891 var änkan **Maria Svensdotter** f. 1820 och dottern **Katarina** f. 1863, enligt arvsskifte efter maken Olof Olsson som dog 1890. De flyttade till Åmål 1906.
Gården köptes 1892 av folkskolläraren **Anders Johan Pettersson** f. 1829 i Linköping, g. 1864 med **Anna Jansdotter** f. 1843 i Fernebo. De kom från Rösebo skola, där Anders Johan varit lärare. Barn: **Gustaf** f. 1873, reste till USA 1892. **Karl** f. 1875, var målare och flyttade 1899 till Vassända. **Anna** f. 1880, flyttade 1900 även hon till Vassända. **Gerda** f. 1886.
Anders Johan dog 1913 och hustrun Anna med dottern Gerda reste då till USA.
Gården köptes av **Axel Möller** f. 1880, g. 1913 med **Ellen Bryngelsdotter** f. 1892 på Sundsholm nr. 1. Axel som tidigare bott i Kopperud nr. 10, reste 1900 till USA men kom tillbaka 1911. De kom från Knalten vid Sundsholm där de bott något år. Barn: **Rut** f. 1912, **Ingrid** f. 1913, **Eleonora (Ellen)** f. 1918.

Gården Stenerud på 1920-talet

Axel och Ellen Möller med dottern Ruth.

Ruth och Elna Möller.

Ny ladugård byggdes 1920, lillstuga 1921 och nytt bostadshus 1922. I ett annat mindre uthus hade murats in en stor gryta med eldstad under, för uppvärmning av vatten, vid sidan om denna fanns ett badkar i trä som var från Gustafsbergs badanläggning i Uddevalla. Denna byggnad låg nära en vattenkälla och var nog den tidens bad- och tvättrum.

Bad- och bykkar från 1920-talet. Foto taget 1991.

Axel blev sjuk och dog 1929, övriga familjen flyttade då till Fristad. Dottern Ingrid har senare varit hemvårdarinna i Frändefors och ägde 1991 fastighet med sommarstuga i Binäs nr. 33.

Ny ägare 1929 blev **Gunnar Strömberg** f. 1896 i Trombäljen nr. 1, g. 1928 med **Edit Andersson** f. 1898 i Torsbo nr. 6. Barn: **Börje** f. 1931, g. 1957 med Siv Langhorn f. 1933, flyttade till Göteborg 1954. **Berit** f. 1936, flyttade till Göteborg 1957, gift med Lars Gunnarsson.

Gunnar Strömberg i uniform.

Gunnar som varit i USA flera år, berättar i brev till svåger i USA 1930, att det är dåliga tider för jordbruket här i Sverige. Familjen började då med rävfarm. Karl på Kulten (Trombäljen nr. 17) och Artur Wilhelmsson från Tjärtakan nr. 19, byggde rävgården. Detta projekt avvecklades dock senare. Ett stort avloppsdike grävdes med hjälp av statliga medel, det var fyra meter brett i dagen. Karl och Artur åtog sig att bygga en bro över diket på utfartsvägen, för 125 kr
Gunnar berättade också i brevet att han krockat med en annan bil i Rösebo vägskäl. Framaxeln på Forden blev krokig och ena framskärmen blev bucklig. Polisen tyckte vi skulle stämma dom som kört på, men vi ville inte bråka. Valdemar i Grunsbo reparerade bilen, det tog 7 tim. och kostade 8 kr.
Hälften av granngården Lusse (Öna nr. 4) tillköptes 1942. Gunnar Strömberg var en duktig lantbrukare och odlade mycket potatis under 1940- och 50-talet. På gården fanns kor och hästar och ett hönshus med många höns. Från Hushållningssällskapet tilldelades han och Edit diplom för välskött jordbruk.
Gunnars moster **Anna Andersson** kom till Stenerud 1942, där hon bodde i lillstugan. Anna hade tidigare ägt gården Kopperud nr. 5. Hon dog 1960 på Dalbobergens vårdhem.

Familjen Strömberg var medlemmar i Rösebo Missionsförsamling där Gunnar var en av de drivande krafterna, se Rösebo nr. 10. Gunnar dog 1968. Edit bodde kvar på gården till 1986 då hon flyttade till Ringhem. Barnen Börje och Berit är ägare sedan 1981 och jordbruksmarken är delvis utarrenderad.

Skarbo nr. 13 ***Stenerud*** **(enligt karta).**

I backstugan bodde 1891, **Brita Stina Eliasdotter** f. 1831, hon var änka efter f. d. soldaten **Lars Svensson Roth** f. 1810. Barn: **August** f. 1861, reste till Norge 1889. **Sven** f. 1863, g. 1889 med **Tilda Gustafsdotter** f. 1854, de flyttade 1892 till Öna nr. 2. **Otto** f. 1868, dog 1906. **Sara** f. 1871, reste till Norge 1904.

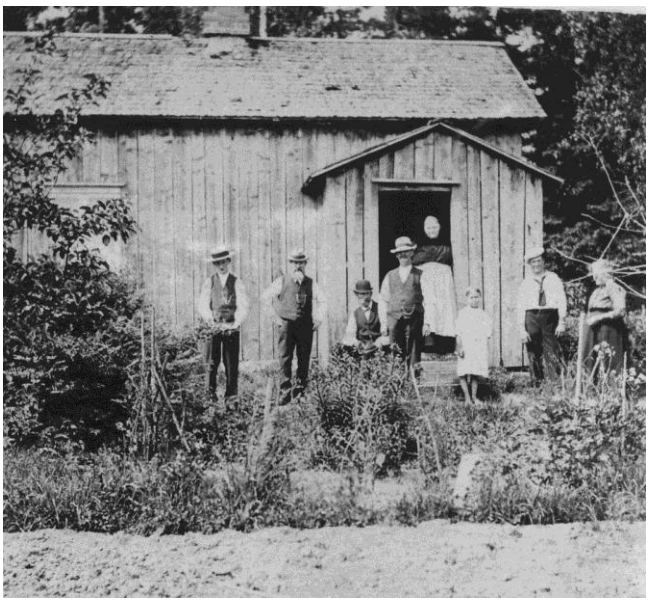

Backstugan på Stenerud, Sven sitter på trappan.

Brita Stina dog 1911. Det är okänt när huset revs, men 1991 finns här tydlig husgrund och rester av murstock och här växer aplar, lönn, syrener, körsbär, krusbär, ormbunkar och smultron. Hos Erik Eriksson i Rösebo finns ett träben som troligen tillhört Lars Svensson Roth.

Skarbo nr. 14 ***Dahlbergs*****.**

Bostadshuset under uppbyggnad 1924.

Gården har kommit till efter sjön Hästefjordens sänkning och marken köptes av familjen Dahlberg, som kom från Skarbo nr. 4. Ladugård byggdes 1923 och året därpå uppfördes bostadshus. Syskonen **Selma** och **Artur Dahlberg** blev ägare 1936 och brukade gården tillsammans. På 1940-talet hade de hästar, 10–12 nötkreatur några svin och höns. Artur var tekniskt intresserad och gjorde många uppfinningar. Han tillverkade en vindsnurra som alstrade elström för belysning. Han konstruerade också ett mjölkbord i marknivå som han ställde mjölkflaskorna på, som sedan med en vev vevades upp till nivå med lastbilsflaket.

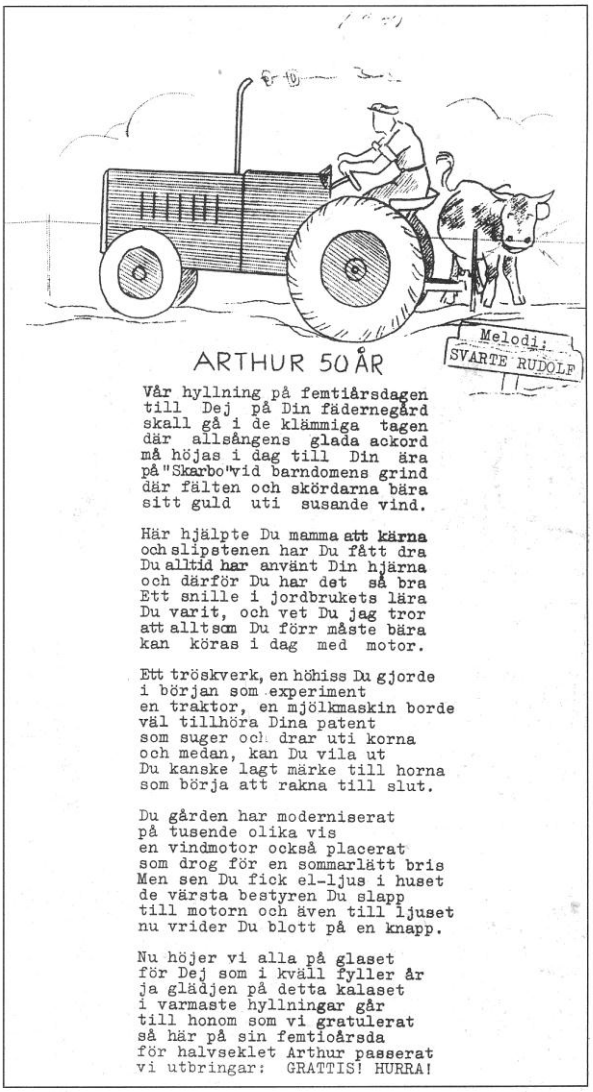

ARTHUR 50 ÅR

Melodi: SVARTE RUDOLF

Vår hyllning på femtiårsdagen
till Dej på Din fädernegård
skall gå i de klämmiga tagen
där allsångens glada ackord
må höjas i dag till Din ära
på "Skarbo" vid barndomens grind
där fälten och skördarna bära
sitt guld uti susande vind.

Här hjälpte Du mamma att kärna
och slipstenen har Du fått dra
Du alltid har använt Din hjärna
och därför Du har det så bra
Ett snille i jordbrukets lära
Du varit, och vet Du jag tror
att alltsom Du förr måste bära
kan köras i dag med motor.

Ett tröskverk, en höhiss Du gjorde
i början som experiment
en traktor, en mjölkmaskin borde
väl tillhöra Dina patent
som suger och drar uti korna
och medan, kan Du vila ut
Du kanske lagt märke till horna
som börja att rakna till slut.

Du gården har moderniserat
på tusende olika vis
en vindmotor också placerat
som drog för en sommarlätt bris
Men sen Du fick el-ljus i huset
de värsta bestyren Du slapp
till motorn och även till ljuset
nu vrider Du blott på en knapp.

Nu höjer vi alla på glaset
för Dej som i kväll fyller år
ja glädjen på detta kalaset
i varmaste hyllningar går
till honom som vi gratulerat
så här på sin femtioårsda
för halvseklet Arthur passerat
vi utbringar: GRATTIS! HURRA!

Artur 50 år.

Vid skördearbete med traktor och självbindare hade han gjort en konstruktion så att han från självbindaren kunde styra traktorn. På den tiden fanns ingen hytt på traktorn men Artur fann på råd, när det regnade fällde han upp en paraply.

Vid tröskning inne på logen, gjorde han detta ensam, han stod i ladan och lade nekarna i tröskverket, där han gjort knivar som skar av banden, därefter var det

halm- agn- och spannmålsfläktar som blåste materialet till respektive ställe.
Artur dog 1975 och Selma flyttade till Ringhem där hon dog 1988.
Lantbruksnämnden köpte gården 1990. Husen med ett mindre markområde avstyckades och köptes av familjen **Rydén**. De har inte flyttat dit så husen står tomma. Fastighetsbeteckning Grundsvik 1:6.
Övriga marken köptes av Lennart Johansson Grunsbo.

Skarbo nr. 15 ***Högbergs*****.**

Efter att Arnold Johansson Grundsvik köpt gården Skarbo nr. 2, avstyckades 1971 tomtmark (Grundsvik 2:2) och här byggdes 1976 en villa.
Först bodde **Lennart Frejholtz** f. 1947, g. 1969 med **Lillian Lundgren** f. 1951. Barn: **Michael** f. 1969, **Mari** f. 1970, **Birgitta** f. 1974.
Lennart var mest anställd på Grundsvik. Lillian flyttade 1984 till Vänersborg och 1988 flyttade Lennart med barnen till Rommele utanför Sjuntorp.
Ny ägare blev 1988 **Marita** och **Mats Högberg**. Barn: **Håkan** f. 1978, **Björn** f. 1980, **Morgan** f. 1982, **Emil** f. 1984. Familjen kom från Binäs nr. 1. Mats är elektriker och Marita jobbar inom hemtjänsten.

Skarbo nr. 16 ***Skolan*****.**

På avstyckad tomtmark uppförde Frändefors församling år 1916-1918, ett skolhus med skolsal och bostad för lärare. Kyrkostämman uttalade önskemål ”att skolbyggnaden skulle uppföras i närheten av annan bebyggelse, med tanke på de ensamma lärarinnornas personliga säkerhet”.
Sara Isaksson f. 1887 i Färgelanda, hade varit lärarinna från 1907 till 1917 i en ambulerande skola mellan Skarbo och Rotenäs skolområden, från 1918 blev hon lärarinna i Rotenäs skola.

Viktor Jansson på motorcykel.

Ny ordinarie lärare i Skarbo blev samma år, **Signe Winge** f. 1897 i Halland, g. 1921 med **Viktor Jansson** f. 1899 i Munkedal. Barn: **Erik** f. 1921, flyttade till Vänersborg 1944. **Greta** f. 1923, flyttade till Uddevalla 1945.
Viktor hade några år varit anställd i Laxfisket nr. 2, han var spelman och spelade bl.a. dragspel. Han hade en stor motorcykel, vilket inte var så vanligt vid den tiden. Signe och Viktor flyttade 1946 till Flicksäter småskola. Sonen Erik drev senare under många år Janssons Radio- och TV affär i Frändefors.

Viktor och Signe Jansson med barnen Erik och Greta.

På svamputflykt, Sigrid Lindelöf, Viktor och Signe Jansson, Anders Lindelöf.

På grund av mindre antal barn lades Rotenäs småskola ner 1947 och barnen flyttades hit. Lärare vid skolan blev 1947–48 **Elna Gunnardo** f. 1897. 1948–49 **Signe Hindegård** f. 1920. 1949–50 **Stina Paulsson** f. 1930. 1950–51 **Solveig Andersson** f. 1927. 1951–53 **Sonja Rannestig** f. 1927. 1953–55 **Sonja Emanuelsson** f. 1921. 1955–62 **Elsa Björkman** f. 1930, gift 1956 med **Allan Svanling** f. 1929, barn **Thomas** f. 1958.

Skolan upphörde 1960, men familjen Svanling bodde kvar till 1962, då de flyttade till Frändefors. Elsa blev lärare där och Allan jobbade på posten.

Skolklass från början av 1910-talet. Lärarinnan Sara Isaksson till höger.

Skarbo småskola, lärare Signe Jansson f. Vinge skolåret 1924–25. Stående raden: Erik Andersson Sundsberg, Olle Henriksson Grunsbo, Erik Andersson Kopperud, Karl Larsson Öna, Gunnar Karlsson Kopperud, Sittande: Karin Fagerström Öna, Inga Larsson och Elsa Skarholm Skarbo, Märta Larsson Brotorp, Hilma Larsson och Linnea Nyman Önäs. Främre raden: Karl Stålberg Skarbo och Erling Axelsson Tjärtakan.

Skolhuset var något år uthyrt till traktorförare **Knud Mathiesen** f. 1928 med hustru **Inger Blus** f. 1926. De hade sju barn födda 1950–64.
Frändefors kommun sålde skolhus med tomt 1967 till **Kjell Fagerström** f. 1941 på Öna nr. 5, g. 1963 med **Inga Johansson** f. 1942. Barn: **Annika** f. 1963, **Ros-Mari** f. 1966. Familjen flyttade till Vänersborg 1976.
Ny ägare blev Uno Berg f. 1937, g. 1966 med Kerstin Berg f. 1944. Barn: Morgan f. 1969, Markus f. 1971. Familjen kom från Binäs nr. 38. De sålde fastigheten 1986 och flyttade till Rotenäs nr. 37 och nr. 41
Ny ägare c:a ett år var **Florence Nilsson** f. 1944, g. 1963 med **Stig Bäckström** f. 1942, med några barn. Familjen flyttade 1987 till Vänersborg.
Fastigheten köptes då av **Lars-Erik Nyman** f. 1966 på Sundsholm nr. 1 och **Anna-Lena Johansson** f. 1967. Barn **Henrik** f. 1989. Lars-Erik arbetar på Holmens bruk i Vargön. Sedan de blev ägare har det gjorts om– och tillbyggnad av huset.

Skolklass från början av 1930-talet. Lärare Signe Jansson. Stående: Börje Olsson och Erik Zackariasson Tjärtakan. Främre raden: Sven Axelsson Tjärtakan, Elsa Gustavsson Tjärtakan, Elsa Larsson Öna, Maj Larsson Skarbo och Evert Axelsson Tjärtakan.

Skolklass omkring 1929. Lärarinna Signe Jansson. Sigrid Andersson Kopperud, Gunhild Axelsson och Sonja Lindblom Tjärtakan, Erik och Greta Jansson Skarbo, Tage Bryngelsson Grundsvik. Sittande: Elsa Erlandsson Kopperud, Elin Larsson, Iris Persson och Ella Stålberg Skarbo, Algot Larsson Rösebo, Gunnar Gustafsson Tjärtakan.

Skarbo nr. 17 *Högdal*.

Bostadshus uppfördes här vid sekelskiftet och Anders Johan Larsson f. 1853, g. 1889 med Justina Eriksdotter f. 1863 i Ödeborg, flyttade affären från Skarbo nr. 10. I tidningen ELA den 26 april 1900 fanns införd annons om auktion, hos handlare. A. J. Larsson, Skarbo: diverse handelsvaror, hel- och halvylletyger, bomullstyger, dukar, västar, tröjor, skjortor, läder, sulläder, garner, torra möbelbräder, 2 kalvdigra kor m.m. Enligt en annan annons togs det också upp order på gödningsämnen.

Anders Johan Larsson och hustrun Justina.

Barn: **Erik** f. 1891, g. 1920 med **Anna Johansson** f. 1898, dotter till Lars Johansson på Skarbo nr. 20, drev några år mejeriet i Skarbo nr. 21. **Anna** f. 1894, flyttade hemifrån 1917. **Signe** f. 1905, g. 1926 med Axel Andersson f. 1897 i Anolfsbäcken, bodde senare några år i Öna nr. 9. **Lars** f. 1907, g. 1937 med **Anni Johansson** f. 1916 i V. Bodane, drev senare gården.
Affären lades ner i slutet av 1910-talet och de började att driva jordbruk. En ladugård uppfördes på fastigheten och jordbruksmark arrenderades av gården Sundsholm.
Erik och Anna sålde mejeriet i Skarbo nr. 21 och köpte den här fastigheten 1927. En del åkermark arrenderades och de hade, mjölkkor, grisar och höns. På fastigheten fanns också en slaktbod där det slaktades djur som köptes av lantbrukare i bygden
De köpte senare en gård i Torp, Frändefors och sålde fastigheten 1946 till **Fingal Andersson** i Skarbo nr. 10. Anders Johan dog 1941 och Justina dog 1950.
Eriks bror Lars med hustru Anni och hennes bror **Erik Albertsson** f. 1913, arrenderade tillsammans gården och hade djur i ladugården till 1950. De var de sista som hade djur där.
Lars var alltid full av spektakel. Det har berättats att när han gjorde militärtjänst, var det skjutövning. Lars sköt men träffade inte tavlan. Sergeanten blev otålig och fick se att kornet på geväret var borttaget och frågade då var han hade kornet. *"Dä har ja i pängepongen" (plånboken),* sa Lars. *"Du kan väl för h-e inte skjuta utan korn på geväret"*, tyckte sergeanten. *"Hör han inte hur de smäller"*, blev Lars kommentar.

Lars blev sedan fiskhandlare, han köpte en mindre lastbil och körde omkring och sålde fisk, fast på vintrarna fick han ibland använda häst och släde. Fisken hämtades till en början i Uddevalla och senare Gravarne i Bohuslän. Han kallades för "Feske-Lars". Lars och Anni flyttade senare till Uddevalla. Svågern Erik byggde hus i Västra Bodane och flyttade dit.
Träskulptör Anders Johansson f. 1899 i Lövnäs, g. 1930 med Elin Josefsson f. 1900 i Björnerud, blev hyresgäster 1953. Anders var snickare och på äldre dagar tillverkade han bl.a. pendyler och klockor. De bodde kvar här till början av 1970-talet.

Elin Johansson Skarbo och Amanda Olsdotter (Balke) Flicksäter.

Karl-Anders och Lars-Erik Andersson blev 1981 de nya ägarna, de är brorsbarn till Fingal som var ogift. Fingal dog 1985.
Bostadshuset är sedan 1982 uthyrd som sommarbostad till **Ivar** och **Margit Olsson** med dottern **Lisbeth** från Trollhättan. Margit har tidigare bott i Trombäljen nr. 3.

Karl Dahlbergs byggarlag i Göteborg, Elof Bryngelsson med armarna i kors, Gottfrid Magnusson, V:a Bodane med händerna på ryggen, Anders Johansson, Högdal vid slipsten och Adolf Josefsson Björnerud drar slipsten, Georg Josefsson i hög mössa.

Skarbo nr. 18

Tomt avstyckades 1975 från gården Skarbo nr. 9. Ägare **Lisbeth Helgesson** f. 1946, dotter till Linnéa och Bertil Nyman, som här uppförde ett fritidshus.
Ny ägare 1987 **Kenneth Karlsson** f. 1948.

Skarbo nr. 19 ***Rothe-Svens.***

Arbetaren **Sven Larsson Roth** med hustru **Tilda Gustavsdotter** byggde en stuga, på mark tillhörande gården Skarbo nr. 9 och flyttade hit 1909. De kom från (Öna nr. 2).
Det har berättats att Sven gick dagsverke på en torvmosse, det var ett tungt arbete så han begärde 1 krona per dag. Bonden tyckte det var för mycket begärt och sa *"Du kommer och bli stormrike på det här"*.

Sven Roth vid bikupan.

Sven tyckte inte om när de kallade honom för Roth, han ville heta Larsson. Hustrun Tilda dog 1921 men Sven bodde här till 1933, då han kom till ålderdomshemmet i Ekenäs, där han dog året därpå.
Efter det att Sven flyttat bodde här flera olika hyresgäster. **Thure** och **Gustav Andersson** från Katteberg, bodde här när de arrenderade gården Grundsvik.
Gösta och **Anna Andersson** bodde här efter branden i affären på Skarbo nr. 21, under tiden som den nya affären byggdes.
Gunnar Karlsson som varit uppfostrad i Kopperud nr. 2, bodde här några år innan han flyttade till Selringen.
Anni och **Birger Magnusson** som tidigare bott i Kopperud nr. 2, kom hit 1945. Barn **Sune** f. 1940. Familjen kom från Katteberg i Sundals-Ryr. Birger hade arbete i Vargön och senare vid kvartsgruvan i Rådanefors. De flyttade till Rådanefors 1952.
Efter att tomtmark avstyckats från gården Skarbo nr. 9, reparerades huset och Anders föräldrar **Ellen** och **Lars Eriksson** flyttade hit. Ellen dog 1956 och Lars dog 1961.
Fastigheten såldes 1962 till **Hugo Hansson** från Göteborg.

Sven Roths stuga. Foto 1991.

Ny ägare 1969 **Lars Andreasson** också från Göteborg, efter arvsskifte blev **Jan-Olof Andreasson** ägare 1984. Stugan används som fritidsbostad.

Skarbo nr. 20 ***Kôl, Ståhlekôl.***

Några hus finns inte med här på 1891 års karta, men marken tillhörde gården Skarbo nr. 11. När huset byggdes eller vem som bodde här först har ej kunnat utredas. Det kan ha varit **Anders Persson** och **Margareta Hansdotter** från Skarbo nr. 3.
Soldaten **Johannes Ståhl** från Stommen (Kopperud nr. 9) flyttade hit 1908. Namnet Ståhlekôl är efter honom. Efter några år kom **Anna Eriksdotter** hit, också hon från Kopperud nr. 9. Anna dog 1916 och Johannes dog 1917.
Lars Johansson f. 1865, g. 1895 med **Anna Mathilda Andersdotter** f. 1874 arrenderade gården Grundsvik. Hustrun Anna dog 1918 och Lars med barnen flyttade då hit. Barn: **Anna** f. 1898, g. 1920 med Erik Larsson f. 1891 Skarbo nr. 10. **Emma** f. 1900, flyttade till Vänersborg 1944. **Karin Ingeborg** f. 1903, till USA 1921. **John Harry** f. 1906, till USA 1927. **Anders Gunnar** f. 1907, till USA 1927. **Gunhild** f. 1909, till Stockholm 1931. **Gustav Bertil** f. 1910, till USA 1929. **Mauritz** f. 1912, till Trollhättan 1942, bor i Vargön.
Lars kallades för "Lars på vattnet", eftersom han bott på Grundsvik där det ofta var översvämning och då kringflutet av vatten. Efter att familjen flyttat hit blev det istället "Lars vid Kôl", han dog 1942.

Johan Larsson.

Johan Larsson från Hagen (Skarbo nr. 11), flyttade troligen hit då. Han arbetade på Vägförvaltningen. Han bodde kvar här till sin död 1964.
År 1967 avstyckades tomtmark runt huset och **Iris** f. 1922 i Skarbo nr. 11 blev ägare. Hon sålde fastigheten 1975 till **Gunnar** och **Asta Gustavsson**. Gunnar dog 1984 och Asta sålde fastigheten samma år.
Ny ägare blev då **Bengt** och **Christina Oskarsson** de har sedan överlåtit fastigheten på barnen **Christer Oskarsson** och **Lillemor Mayborn**. Huset har tillbyggts och används som sommarbostad.

Skarbo nr. 21 ***Mejeriet, Mossen.***

Fastigheten har avstyckats från flera av gårdarna i Skarbo, det var troligen små markområden i Önemossen som skulle tillgodose behovet av strö– och bränntorv. När vägen från Frändefors till Uddevalla anlades gick den tvärs över dessa markbitar. På väster sida om vägen bildades då ovan nämnda fastighet och den kallades för Erhardslund, var namnet kommit ifrån vet ingen.

Fina damer på landsvägen utanför "Mejeriet". Fotot är taget före 1909, eftersom damen till vänster Ellen Larsson från Lusse, åkte till USA 1909.

Den förste ägaren var **Lars Magnus Andersson Forsander**, som var född i Skarbo nr. 2, och hade varit i USA i nio år. Han byggde troligen hus här 1899 och började med handelsbod. I tidningen ELA den 19 okt. 1900 stod, *"Alla som har skulder till min affär i Skarbo, betalas före 25 dennes, annars inkassering. Uddevalla den 15 okt. L. M. Forsander"*. Han bodde troligen i Uddevalla där han hade affär vid torget.
Handelsboden såldes 1903 till **Karl Johansson,** boende på gården Kuserud vid Rådanefors. Han startade mejeri här, som drevs under många år. Lantbrukarna levererade mjölk varje morgon som separerades och det gjordes smör och ost.

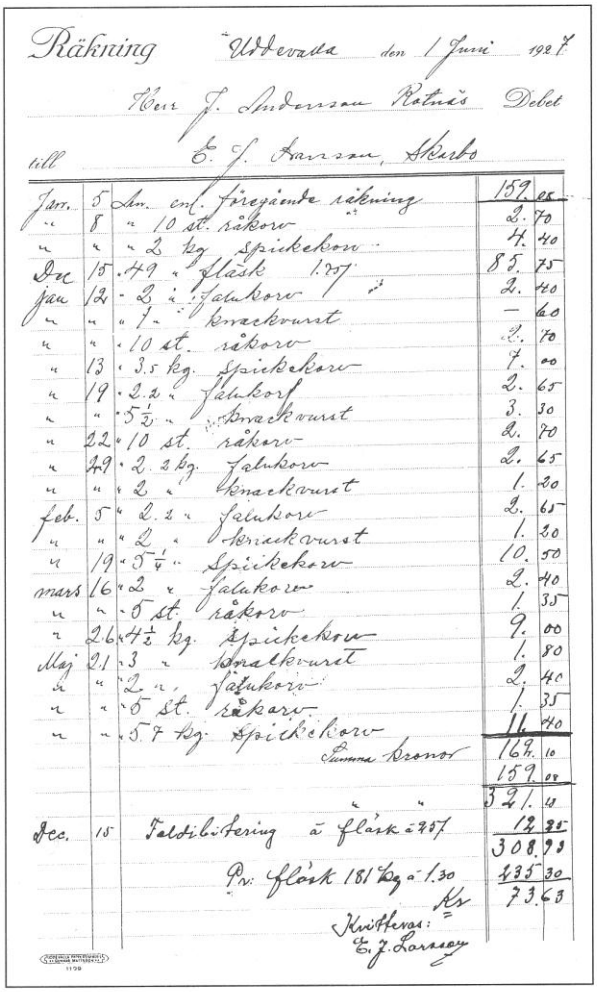

Räkning Uddevalla den 1 Juni 1927

Herr J. Andersson Rotnäs Debet

till E. J. Larsson, Skarbo

Jan.	5	Am. enl. föregående räkning	159.	05
"	8	" 10 st. råkorv	2.	70
"	"	" 2 kg. spickekorv	4.	40
Dec	15	" 49 " flask 1.37	85.	75
Jan	12	" 2 " falukorv	2.	40
"	"	" 1 " knackwurst	—	60
"	"	" 10 st. råkorv	2.	70
"	13	" 3.5 kg. spickekorv	7.	00
"	19	" 2.2 " falukorv	2.	65
"	"	" 5½ " knackwurst	3.	30
"	22	" 10 st. råkorv	2.	70
"	29	" 2.2 kg. falukorv	2.	65
"	"	" 2 " knackwurst	1.	20
feb.	5	" 2.2 " falukorv	2.	65
"	"	" 2 " knackwurst	1.	20
"	19	" 5⅞ " spickekorv	10.	50
mars	16	" 2 " falukorv	2.	40
"	"	" 5 st. råkorv	1.	35
"	26	" 4½ kg. spickekorv	9.	00
Maj	21	" 3 " knackwurst	1.	80
"	"	" 2 " falukorv	2.	40
"	"	" 5 st. råkorv	1.	35
"	"	" 5.7 kg. spickekorv	11.	40
		Summa kronor	169.	10
			159.	05
			321.	15
Dec.	15	Faltskilsfering à flask à 7.57	12.	25
			308.	90
		Pr. flask 181 kg à 1.30	235.	30
			73.	60
		Kr		
		Kvittera: E. J. Larsson		

Charkuterinota.

Enligt husförhörslängd fanns i Skarbo 1915–16 en "mejerska" **Anna Johansdotter**, f. 1885 i Tjärtakan nr. 22. Hon arbetade på mejeriet, men gifte sig 1916 med Ivan Bryngelsson från Sundsholm nr. 1 och köpte gården Grundsvik. Mejeriet köptes 1919 av **Erik J. Larsson** från Skarbo nr. 17. Han blev "mejerist" och gifte sig 1920 med **Anna Johansson** från Skarbo nr. 20. Här var också en slaktbod där det slaktades djur.
Ny ägare 1927 blev slaktare **Anders Johansson** f. 1898 i Sundals-Ryr, g. 1923 med **Ellen Andersson** f. 1902 i Gestad. Barn: **Karin** f. 1923, **Stig** f. 1925, **Signe** f. 1927, **Sture** f. 1928, **Stellan** f. 1929, **Anders** f. 1930, **Iris** f. 1931. Anders Johansson kallades för

Mjölkskjutsar vid mejeriet i Skarbo. Foto från 1908.

"Ristorparn" eftersom han kom från gården Ristorp i Frändefors. Familjen tog senare namnet Ristorp.
Det har berättats att "Ristorparn" och "Feske-Lars" hade "festat" till en gång, de hängde då ett kohuvud på släp efter bilen och körde iväg. De blev stoppade av polisen som undrade vad de hade för sig. Lars tittar bakåt och utbrister: *"Men Anders har du slitit ut hela koa"*. Vad polisen trodde eller vidtog för åtgärd är okänt.
Mejerirörelsen lades ner i början av 1930-talet, då hade lantbrukarna bildat en mejeriförening i Vänersborg och mjölken kördes dit. Anders och Ellen med familj flyttade då till Brålanda.
Ny ägare 1932, **Gösta Andersson** f. 1906 i Tjärtakan nr. 15. I det nedlagda mejeriet startade han lanthandel. Gösta gifte sig 1936 med **Anna Larsson** f. 1912 på Öna nr. 12. Senare samma år brann affären ner, men ny byggnad uppfördes. Under byggnadstiden bodde de i Skarbo nr. 19. Eftersom det var mossmark där huset skulle uppföras, gjordes en stor träflotte och ovanpå denna byggdes hus med källare.
Affären fortsatte men såldes 1939 och Gösta blev arrendator i Skarbo nr. 6.
Ny ägare blev **Ivan Johansson** f. 1897, gift 1922 med **Alfhild Johansson** f. 1902 i Brålanda. Barn: **Elna** f. 1923, **Aina** f. 1924, **Karin** f. 1925, **Stig** f. 1927, **Ingvar** f. 1932, **Kent-Åke** f. 1942.
Ivan härstammar från Erik Olofsson "Starke Erik" f. 1715 i Tjärtakan och som dog 1763. Efter två år flyttade familjen till Vänersborg.
Affären köptes då av **Karl Viktor Johansson** f. 1877 och hustru **Hulda Viktoria.** Barn **Bert** f. 1920.
Ny ägare 1943 blev **K. A. Carman.**
Affären utarrenderades några år till Ingvar Joelsson som hade affär i Lönnebergshage (Rotenäs nr. 37). Affären sköttes först av **Alice Herlogsson** och sedan av **Gerd Johansson**.
Valter Hansson f. 1914 med hustru **Sonja Bengtsson** f. 1917 var ägare till fastigheten halva året 1946.
Ny ägare blev sedan **Anders Jacobsson** f. 1910 på Risön, g. 1936 med **Helfrid Andersson** f. 1914 i Tjärtakan nr. 15. Barn: **Wenzel** f. 1939, **Anita** f. 1941. Affären upphörde hösten 1952, då Oskar Magnusson Rösebo nr. 9 köpte affärsrättigheterna.

№ 3376
SKARBO
SPECERI- OCH DIVERSEHANDEL
FRÄNDEFORS
Telefon Rössebo 10
Exp. Datum

Nota från Skarbo lanthandel.

Bertil och **Anni Andersson** från Tjärtakan nr. 15 köpte fastigheten 1952, men sålde 1955 till **Robert** och **Hanna (Johanna) Hansson** från Färgelanda.
Ny ägare 1959 chaufför **Ragnar Nordberg** f. 1920, g. 1949 med **Inga-Britt Andersson** f. 1929. Barn: **Anders** f. 1951, **Lars** f. 1952, **Mats** f. 1955. Efter tre år sålde de och flyttade till Brålanda.
Fastigheten köptes då av **Sten Johansson** f. 1927 från Rölanda, g. 1949 med **Gerd Jansson** f. 1929 i Gesäter. Barn: **Per-Erik** f. 1951, g. 1989 med Christina (Kicki) Hedberg f. 1952, bor i Vänersborg. **Bengt-Åke** f. 1955, g. 1979 med **Monica Andersson** f. 1955 i Vänersborg, övertog senare fastigheten. **Bo** f. 1957, g. 1977 med Ann-Britt Ceder f. 1957, bor i Rösebo nr. 19. **Lillemor** f. 1960, g. 1981 med Benny Olander, bor i Vänersborg. **Ann Elisabeth** (**Anneli**) f. 1962, g. 1989 med Bengt Dander, bor i Vänersborg.
Bostadshuset renoverades efter köpet. Sten som var chaufför, blev sjuk och dog 1974. Gerd flyttade till Vänersborg 1979.
Sonen **Bengt-Åke** och **Monica** köpte fastigheten. Barn, **Mikael** f. 1979, **Tommy** f. 1981, **Kenneth** f. 1984. Bengt-Åke är chaufför och Monica jobbar i affär.

Skarbo nr. 22 ***Månserud.***

På den här platsen som tillhörde gården Skarbo nr. 1, hade före 1891 funnits ett torp som kallades för Månserud. Tomtmark avstyckades och köptes 1977 av **Lennart Larsson** f. 1948, g. 1972 med **Birgit Larsson** f. 1950. Barn, **Malin** f. 1968, **Marita** f. 1971, **Anna** f. 1972.

Ett bostadshus uppfördes och familjen bodde här tills de sålde fastigheten 1987 och flyttade till Forsane.
Ny ägare blev **Ingemar Karlsson** f. 1961, g. 1986 med **Helen** f. 1960. Barn: **Lena** f. 1989, **Sara** f. 1991.
Fastighetsbeteckning 1991 Grunsbo 1:32.

Skarbo nr. 23

På avstyckad tomt från Skarbo nr. 1 uppfördes nytt bostadshus 1977 och hit flyttade **Håkan Lundin** f. 1950, g. 1975 med **Kristina** f. 1953. Barn: **Benny** f. 1973, **Mattias** f. 1976. Familjen sålde fastigheten 1988 och flyttade till Forsane.
Ny ägare blev **Urban Örjes** f. 1963 och **Anette Klasson** f. 1964. Fastighetsbeteckning Grunsbo 1:31.

Ej placerade personer.

Följande personer upptagna i husförhörslängd 1891–95 har vi ej kunnat placera.
Änkan **Kristina Olsdotter** f. 1840. Barn **Rudolf Gustaf Salomon** f. 1874 och **Evald Valfrid Eugen** f. 1885. Kristina är enligt kyrkbok obefintlig 1916 och barnen har flyttat till Norge.
Inhyse **Sara Maja Andersdotter** f. 1836, till Vänersborg 1895.
Inhyse änkan **Maria Charlotta Nilsdotter** f. 1854, dog 1895.
Inhyse **Anna Brita Andersdotter** f. 1814, dog 1898.
Inhyse änkan **Anna Stina Andersdotter** f. 1833, dog 1903.
Fattighjon **Katrina Olsdotter** f. 1837, dog 1911 och **Erik Olsson** f. 1840, dog 1918.

Sundsholm

Sundsholm hade kommit till efter sjösänkningen 1868 och marken utgjordes av gammal sjöbotten. 1891 bodde här 9 personer och 1991 bor här 4 personer.
Liksom på flera andra ställen hade marken sjunkit och översvämmades ofta vid riklig nederbörd. Det blev allt svårare med spannmålsodling, så det blev övergång till djurproduktion främst mjölkkor. Många lantbrukare från trakten köpte här s.k. sjögräs till sina djur.
Efter bildandet av Hästefjordens Invallningsföretag 1955 och den invallning som då utfördes vid gården Hästefjord blev all mark på Sundsholm brukningsbar igen.

Sundsholm nr. 1.
Sundsholm nr. 2.
Sid. 778 Inspektor Nils Jönsson Noring.

Sundsholm nr. 3. *Knalten.*
Sid. 779 Statare Jonas Hansson.

Sundsholm nr. 1.

Ägare 1891 var **Michael Kock** på Hästefjord nr. 1. Här hade 1887 uppförts en stor ladugård med plats för ett 80-tal nötkreatur. Men enligt annons i tidningen ELA i januari 1891 säljs hela djurbesättningen.

ELA 13/2 1891 **Stor**

Kreaturs-Auktion.

Genom öppen, frivillig auktion, som förrättas på egendomen ***Sundsholm***, 1 mil från Frändefors station å Dalsland Måndagen den 23 nästa Februari kl. 12 på dagen, låter Herr Brukspatron M. Koch på Hästefjord försälja diverse kreatur, bestående af cirka 40 st. mjölkkor och 40 st qvigor i olika åldrar, af mjölkrik stam och af blandad Holländsk och Ayrshireras. Betalningsanstånd lemnas säkre och kände inropare intill 1 nästa October.

Köpta kreatur kunna på köparnes risk och kostnad få qvarstå till den 14 Mars. Vid Frändefors station är vid tågens ankomst auktionsdagen på f. m. skjuts att erhålla. Loflig restauration hålles på stället. Utropet af kreatur börjar på slaget kl. 12.

Bön i Januari 1891.

Efter anmodan

(48) ***A. E. Bågenholm.***

Kreatursauktion på Sundsholm

I samma tidning den 13 mars står följande: *"Den största kreatursauktion som sannolikt någonsin förekommit på hela Dalsland, egde nyligen rum på Sundsholm i Frändefors socken. En af de egendomar som vunnits genom sjön Hästefjordens sänkning och tillhörig Michael Kock på Hästefjord. Några och åttio nötkreatur såldes nämligen och betingade jämförelsevis höga priser. Spekulanter från när och fjärran till stort antal, ända från Karlstadstrakten, hade infunnit sig. Mer än en fjärdedel af samtliga kreatur gingo till Norge".*

Gården sköttes av en rättare eller inspektor som bodde på Sundsholm nr. 2.
Gården köptes 1892 av **Anders Johan Bryngelsson** f. 1852, g. 1878 med **Katrina Herlogsdotter** f. 1859 i Rotenäs nr. 15. Barn: **Hilmer** f. 1879, g. 1906 med Anna Kristina Johansson från Brålanda, flyttade till Stenshult. **Carl** f. 1882, g med Johanna Ögren f. 1885, köpte gård i Dernäs. **Adel** f. 1886 och **John** f. 1887 emigrerade till USA. **Ellen** f. 1892, g. 1913 med Axel Möller från Kopperud nr. 10, köpte Skarbo nr. 12. **Ivan** f. 1895, g. 1916 med Anna Johansson från Tjärtakan nr. 22, flyttade till Grundsvik. **Anna** f. 1898, g. 1919 med Karl Nilsson f. 1897 i Blekslättan, bodde på Knalten (Sundsholm nr. 3). Familjen kom från Grundsvik.
Här byggdes ett stort bostadshus. Anders Johan hade många förtroendeuppdrag och utförde bouppteckningar, arvsskiften och höll auktioner m.m. Han dog 1919 och hustrun dog 1925.
Sonen **Carl** med hustru Johanna och barnen **Ruth** f. 1913 och **Helen** f. 1919, kom hem från USA 1920 och brukade gården några år, innan de köpte gård i Dernäs.
Gården utarrenderades åren 1923–27 till **Gustaf Andersson** f. 1893 i Färgelanda och brodern **Thure Andersson** f. 1896, g. 1926 med **Ellen Maria Larsson** f. 1905. Barn **Gunvor** f. 1927. De flyttade till Flicksäter och senare till Rådane i Sundals-Ryr.
Efter arvsskifte övertogs gården 1927 av sonen Ivan Bryngelsson med hustru Anna. Barn: Elof f. 1914, g. 1942 med Viola Jonsson, f. 1919 i Torsbo nr. 7. Viola f. 1916, gift med Nils Henningsson, bor i Brasmerud. Eskil f. 1919, Tage f. 1921, Torsten f. 1922 och Ingrid f. 1925. Med var också Annas far Johannes Olsson, från Tjärtakan. Familjen ägde också gården Grundsvik.
Verner Wilhelmsson från Tjärtakan nr. 19, var en av flera drängar här, 1927–31.
Familjen var kvar här till 1936 då de flyttade tillbaka till Grundsvik.
Sundsholm köptes då av **Agnes Brattlöf** och barnen **Folke, Lillian** och **Judit**. De kom från Binäs nr. 9 och drev jordbruket här med hjälp av drängar. Gården såldes 1940 och de flyttade till Fuxerna.

Gåramålnig på Sundsholm, gjord av målare Karl Pettersson.

Ny ägare blev då **Bertil Nyman** f. 1904 i Holmen, g. 1935 med **Linnéa Karlsson** f. 1917 i Hästefjord nr. 2, de kom då från Gärdhem. Barn: **Elsie** f. 1936, g. 1955 med Gösta Larsson f. 1924 i Rösebo nr. 2. **Berit** f. 1937, g. 1957 med Torsten Andersson f. 1934, bor i Lane-Ryr. **Maj-Britt** f. 1939, g. 1964 med Rolf Wester från Alingsås, där de är bosatta. **Karl-Erik** f. 1940, g. 1960 med Berit Andersson f. 1941 i Vänersborg, övertog senare gården. **Inga-Lill** f. 1942, g. 1963 med Åke Andersson f. 1938 i Brålanda, bor i Vänersborg. **Lisbeth** f. 1946, g. 1965 med Gilbert Helgesson f. 1943 i Brålanda, bor i Vänersborg. **Margareta** f. 1954, g. 19xx med Erling Karlsson f. 1953 i Färgelanda.
Här bodde också Linneas mormor **Charlotta**, hon kom 1953 till ålderdomshemmet i Ekenäs där hon dog 1956, vid 93 års ålder.
Linneas syster **Ruth** f. 1923, bodde också här något år.
Marken hade sjunkit och var på sina ställen vattensjuk, men var lämplig som betesmark och därför drevs här mjölkproduktion. Eftersom det under krigsåren var mycket ont om foder, såldes det sjögräs till lantbrukare runt om i trakten. Den stora ladugården brann ner 1950, men det uppfördes en ny något mindre på samma plats.
Efter invallningen vid gården Hästfjord 1955 blev all mark brukningsbar igen.
Gården arrenderades 1957–62 av dottern **Berit** och **Torsten** åren. Barn: **Britt-Mari** f. 1957, **Lars-Åke** f. 1961. De köpte sedan gård i Flicksäter och flyttade dit.
Sonen **Karl-Erik** och **Berit** som bott något år i Vänersborg, övertog gården. Barn **Sven-Erik** f. 1961, g. 1986 med Eva Björk f. 1953 i Sundals-Ryr. **Marianne** f. 1963, g. 1983 med Börje Jansson från , Solberg i Mellerud, där de bor. **Lars-Erik** f. 1966, köpte 1987 Skarbo nr. 16. **Ingvar** f. 1967, köpte 1988 Öna nr. 5. **Jörgen** f. 1969.

Linnea och Bertil Nyman.

Bertil och Linnea köpte Skarbo nr. 9 1964 och flyttade dit, tillsammans med dottern Margareta.

Gården har täckdikats och det har uppförts torkbyggnad och maskinhall. Familjen driver sedan flera år tillbaka en omfattande hö- och halmhandel.

Berit Nyman sår med hästsåmaskin.

Sundsholm nr. 2

Här bodde troligen 1891 rättare **Nils Jönsson Noring** f. 1861 i Skåne, g. 1889 med **Theresia Nikolina Scholl** f. 1861 i Falköping, de flyttade 1892 till Gestad.
Rättare **Carl Gustaf Götlund** f,1848 kom hit 1893, g. 1880 med **Anna Kristoffersson** f. 1848. Barn: **Augusta Charlotta** f. 1881, **Amalia Gustava** f. 1888, **Anna Mathilda** f. 1893. Familjen kom från Ödeborg och flyttade 1894 till Högsäter. Vem som bott här senare eller när huset rivits är obekant.
Här finns inga rester efter bebyggelse.

Sundsholm nr. 3. ***Knalten.***

1891 bodde här troligen statare **Jonas Hansson** f. 1856 i Brålanda, g. 1886 med **Maja Stina Eriksdotter** f. 1861. Barn: **Axel** f. 1887, **Anna Kristina** f. 1889, **Oskar Verner** f. 1891, de flyttade 1893 till Tunhem.
Här bodde senare något år A. J. Bryngelssons dotter **Ellen** med make **Axel Möller** innan de flyttade till Skarbo nr. 12. Senare bodde andra dottern **Anna** med make **Karl Nilsson** här några år, innan de flyttade till Björnerud.
Huset köptes i början av 1930-talet av Emma och Emil Magnusson och uppfördes vid till Futten som bostadshus. Enligt uppgift fanns här senare en dansbana, där bl.a. Elof Bryngelsson och Sme-Anders spelade.

Ej placerade personer:

Följande personer upptagna i husförhörslängd 1891 har vi ej kunnat placera på något ställe:
Anna Lisa Andersdotter f. 1833, till Högen 1895.
Inh. B. **Augusta Johansdotter** f. 1867, till Holmen 1895.
Arb. **Lars Peter Eriksson** f. 1866, bokföres som obefintlig 1896.

Tjärtakan

Namnet Tjärtakan kommer troligen av att här framställts tjära, kanske har den använts för att impregnera spåntak.
I hemmanet Tjärtakan som ligger på båda sidor om Bodaneälven fanns 1891, 12 gårdar, 6 torpställen och 1 backstuga och här bodde då 75 personer. 1991 bor här 45 personer på 9 lantbruksfastigheter, 8 villafastigheter och 1 fritidshus.
Vadmalsstamp fanns tidigare i Tjärtakan, den drevs med vattenkraft. Vadmal var ett ylletyg som tillverkades i hemmen, det var ett stelt tyg som ruggades upp och blev mjukare genom stampning, det fick också då en slätare yta.
Kvarn fanns också här, men kvarnfallet bortsprängdes 1891 för att sänka vattennivån i älven norrut och Bodanesjön. Bron över älven där kvarnen legat kallas än idag för "Kvarnebroa".
Kolmilor har tidigare funnits gott om och på en del ställen finns rester från dessa. När Rådanefors järnbruk, som en tid var ett stort sådant, var igång skulle skogsägarna i bl.a. Tjärtakan leverera kol dit.
När lantbrukarna i början av 1930-talet började lämna mjölk till mejeriföreningen, körde de var sin dag till landsvägen vid Skarbo med denna varje morgon. På eftermiddagen hämtades tomflaskor och skummjölk, samtidigt hämtades också posten.
De vägar som fanns var i dåligt skick och inte alltid farbara med bil. Åren 1953–56 anlades väg från Västra. Bodane genom gårdarna i Tjärtakan och Kopperud till Rösebo. Då fick alla boende utefter vägen tillgång till mjölkbil och postgång.

Jättekast benämnes några stora stenar i skogen ner mot Skarbo. Det har berättats att när Frändefors fått kyrka med kyrkklockor, så irriterades jättarna på Kroppefjäll av detta. De kastade då stora stenar för att krossa kyrkan, men de missade kyrkan och stenarna hamnade här.

Erik Olofsson *(Starke Erik)*, levde i Tjärtakan 1713–67 men på vilket ställe han bodde vet vi inte.
Det finns många sägner och historier om hur stark han var. En gång när han var på besök i Uddevalla skulle han köpa en tunna salt. Handlaren sade då att om han kunde bära tunnan hela vägen hem utan att vila, skulle han få den gratis. Erik antog erbjudandet. För att vara på den säkra sidan lade handlaren några vikter i salttunnan. Han skickade sedan ett biträde efter Erik för att kolla att han inte satte ner tunnan för att vila. När Erik kom till skogen i Trombäljen gick han av vägen och började äta lingon, fortfarande med tunnan på axeln. Då förstod biträdet att tunnan var förlorad så han vände hem till Uddevalla.
En annan gång när han var i Uddevalla hade han ställt häst och kärra inne på en gård. När han skulle åka hem hade några tattare med sina hästar spärrat portgången och själva satt de i andra våningen. Erik gick då upp till dem och bad att de skulle flytta sina hästar, så han kunde komma ut. De tog ingen notis om Erik utan fortsatte pokulerandet. Erik blev då arg och gick ned och tog en av hästarna på sin rygg och gick upp till sällskapet på övervåningen. De hade aldrig förr sett någon så stark, så de lovade att genast flytta undan sina hästar, om han bar ned hästen igen. Vid nedstigningen gick trappan sönder så han tappade hästen men Erik klarade sig undan helskinnad och kunde med häst och kärra köra hem.

Tjärtakan nr. 1 ***Ringerud.***
Sid. 654 Arbetare enk. Kerstin Larsdotter.
Tjärtakan nr. 2 ***Ängen. Nolänga.***
Sid. 643 Brukare Peter Petersson.
Tjärtakan nr. 3 ***Nolhagen.***
Sid. 647 Brukare Zackarias Petersson.
Tjärtakan nr. 4 ***Skogen (Nilse-Torpet).***
Sid. 651 Torpare Nils Johansson.
Tjärtakan nr. 5 ***Stålbergs.***
Sid. 646 Brukare enk. Johanna Olsdotter.
Tjärtakan nr. 6 ***Nordängen.***
Sid. 644 Brukare Anders Larsson.
Tjärtakan nr. 7 ***Skogen.***
Sid. 651 Arbetare Alfred Aronsson.
Tjärtakan nr. 8 ***Skogen, Jansetorpet.***
Sid. 652 Inhyse enk. Jan Larsson.
Tjärtakan nr. 9 ***Skogen.***
Sid. 652 Backstug enk. Maja Olsdotter.
Tjärtakan nr. 10 ***Skogen, Peretorpet.***
Tjärtakan nr. 11 ***Karl Olssons, Börjes.***
Sid. 642 Brukare Olof Andersson.
Tjärtakan nr. 12 ***Berget.***
Sid. 643 Brukare Johannes Larsson.
Tjärtakan nr. 13(Gustavs), ***(Ragnars).***
Sid. 645 Brukare Erik Olsson.
Tjärtakan nr. 14 ***(Ringevalls).***
Sid. 644 Brukare Erik Johan Olsson.
Tjärtakan nr. 15 ***Anders Johans, Bertils, Folkes***
Sid. 641 Brukare Olof Olsson.
Tjärtakan nr. 16 ***Kasen (Arone-torpet).***
Sid. 650 Arbetare Aron Jansson.
Tjärtakan nr. 17 ***Böckerhagen.***
Sid. 646 Brukare Anders Olsson.
Tjärtakan nr. 18 ***Kallegårn.***
Sid. 643 Brukare enk. Karl Gustafsson.
Tjärtakan nr. 19 ***Stornäs, Villes.***
Sid. 645 Brukare Wilhelm Johansson.
Tjärtakan nr. 20 ***Bullerud.***
Tjärtakan nr. 21 ***På Zackariassons.***
Sid. 650 Brukare Johannes Olsson.
Tjärtakan nr. 22 ***Fridhem.***
Tjärtakan nr. 23 ***Sommarstugan på Börjes.***
Tjärtakan nr. 24 ***Vid kvarnbron.***
Tjärtakan nr. 25 ***Bertils.***
Tjärtakan nr. 26 ***Ingeborgstorpet.***
Tjärtakan nr. 27 ***Kriewitz.***
Tjärtakan nr. 28 ***Einars.***
Tjärtakan nr. 29 ***Bruhns.***
Tjärtakan nr. 30 ***Karlssons.***
Tjärtakan nr. 31 ***Hyrskys.***

Tjärtakan nr. 1 ***Ringerud.***

På torpet Ringerud har vi inte med säkerhet kunnat placera någon boende år 1891. Det kan ha varit **Kerstin Larsdotter** f. 1842 med 7 barn som flyttade till V. Rölanda 1894, maken Anders Johan Olsson hade avlidit 1888.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund, stenar från uthus och åt söder tydliga rester efter jordkällare, ytterligare 20 meter i sydlig riktning en trolig källa (brunn). Omkring husgrunden växer syren, snöbärsbuskar, smultron, ormbunkar och en ask. En kraftledning går mitt över tomten mellan husgrund och källare. Marken tillhör Tjärtakan nr. 2.

Tjärtakan nr. 2 ***Ängen, Nolänga.***

Ägare 1891, **Peter Petersson** f. 1842 i Ödeborg, g. 1863 med **Sara Eriksdotter** f. 1843. Barn: **Edvin** f. 1864, g. 1908 med **Anna Maria Jansdotter** f. 1873 i Ödeborg, övertog senare gården. **Anna Kajsa** f. 1867, flyttade 1890, g. 1894 med Anders Johan Johansson f. 1856 i Ödeborg. **Alma Maria** f. 1870, reste till USA 1891. **Emelie** f. 1873, g. 1896 med **Johan Zackariasson** f. 1871 i V. Bodane, flyttade till gården Rösebo nr. 3 1909. Peter dog 1894. i Färgelanda.
Gården övertogs 1895 av sonen **Edvin** och **Anna Maria**. År 1905 köpte de till granngården Nordängen (Tjärtakan nr. 6). Barn: **Signe** f. 1908. **Gustaf** f. 1910, dog 1913. **Hildur** f. 1914. Familjen bodde här tillsammans med Edvins mor Sara, tills de flyttade till Stenshult 1916.
Edvin var en erkänt duktig spelman i västra Sverige, framför allt på fiol, han deltog i många spelmansstämmor och spelade ofta på bröllop. Lördag den 1 nov. 1928 var det Dalslandsafton i radion kl. 6.30 till 7.45, då medverkade bl.a. Edvin Pettersson med dalbolåtar. I en tidningsnotis står att läsa: *"Sin fiol hanterar han med fulländad teknik på ett mästerligt sätt".*

Familjen Zackariasson, sittande modern Emelie, bakom henne, barnen Ernst, Anna och Anders, till höger sonen Karl med hustru Linnea och deras son Karl-Erik.

Emelie och **Johan** som i sju år arrenderat gården Rösebo nr. 3, kom tillbaka till Tjärtakan 1916 och övertog gården när Edvin flyttade. Barn: **Ernst** f. 1897, g. 1924 med Borghild Buller, flyttade till Rådanefors. **Karl** f. 1899, g. 1936 med Linnea Pettersson f. 1906 i Berg Ödeborg, där gården övertogs. **John** f. 1903, reste till USA 1925. **Erik** f. 1905, g. 1945 med Hilda Andersson, var en tid bosatt i Dykällan. **Anders** f. 1908. **Anna** f. 1911. Johan dog 1945 och Emelie dog 1955.
Anders köpte gården 1945, och systern Anna blev kvar och hjälpte till med gårdens skötsel. Bostadshuset som var byggt på 1880-talet har renoverats. Ladugården är uppförd på 1920-talet. På gården fanns på 1950-talet 2 hästar, 10 kor, några svin och höns.
Anders var ordförande i styrelsen för vägsamfälligheten när vägen från Rösebo till V. Bodane anlades. Han var en intresserad jägare och tävlingsskytt.
Anders dog 1972 och gården utarrenderades. Husen har stått tomma sedan 1986, då Anna av ålderskäl flyttade till Ringhem i Frändefors. Gården är 1991 utarrenderad till Rolf Hallsten Tjärtakan nr. 13.

Tjärtakan nr. 3 ***Nolhagen.***

Zackarias Pettersson, Nolhagen.

Ägare 1891, **Zackarias Pettersson** f. 1831 i Rännelanda, g. 1871 med **Kristina Hansdotter** f. 1840 i Färgelanda.
Barn: **Anna Katrina** f. 1872, reste till Norge 1890. **Maria** f. 1875, reste till USA 1899. **August** f. 1876, g. 1923 med **Anna Andersdotter** f. 1889 i Björnerud, övertog senare gården. **Axel** f. 1879, dog 1897. **Julia** f. 1882, dog 1915. **Matilda** f. 1884, flyttade till Stockholm 1902.
Kristina dog 1920 och Zackarias dog 1928.
August var med när kvarnfallet i Tjärtakan bortsprängdes 1891, och när älven rensades från kvarnfallet till Bodanesjön. Då hittades den kopparkittel, som enligt en gammal sägen, skulle under ofredstid varit fylld med mynt och sänkts i älven för att senare tas upp igen när kriget var över. Men den låg med botten upp och några mynt hittades inte.

Edvard och Sara Maja Stålberg. Maria, August, Erik och Anna Zackariasson.

Gården övertogs 1920 av **August** och **Anna**. Barn **Erik** f. 1925.
August var en "kärngubbe", vid nära 80 års ålder deltog i arbetet med anläggande av vägen Rösebo – Västra Bodane.
Det finns en intervju inspelad på band när August fyllt nittio år, där han på sin egen dialekt bl.a. berättar om en stadsresa vid ett åskväder: *"När ja åkte hemifrå tile på môran, mullra åska lite borte vä Munkedal eller Strömsta, men när ja kom opp tä lansvägen döna de ena rätt bra. Men ja sätte mä då opp i karra å körde sô vackert, å då braka de tä sô bedrövele sô dä lekna rakt engenteng, sô ja stanna å karra lå på sne på vägkanten. Å han herra (hästen darrade), å ja vren så han skulle dätta på vägen, å han gjordet og, han dômna åv. Jo han satt på landsvägen å karra vre sä, å ja hade nôtt å vart mä, potäter å ägg å grejer, dä braka utfôre å de regna söm dä hade vôrt, söm Svarta havet hade komme över mä. Då kom dä en bilförare, å då lå (låg)hästen. Å jädrar i mä va han inte gotte kryssa förbi hôvet pån, ja bedde allt att han skulle hôlla (stanna), men han lerka se fôrbi å for. Ja tänkte han skulle stanna fôr dä lyste bra, så ja feck ljus, sô ja feck vrängt åv selen. Ja dä va sô mört sô ja kunne inte se nôt, Å hatten den ble ja å me, å de regna i hôvet å dä skvala i hôvet. Men ja va då gotte få hästen på bena å utfôre slänten å feck bônnen (bundit hästen). Ja geck te Anders Hjoberg å han hjälpte mä å pella åppet (lasta på de varor som fallit av kärran). Å då hade dä dala (åskvädret var över) sô ja sätte mä på karra å for te stan, fast karra å alltihopa dä va sô blött satte. Ja dä va allt e bedrövele res (*en hemsk resa*)."*
I tidningen ELA i maj 1965 fanns ett foto då August skräder 8 meter långa stockar, för anläggande av bro över älven.
Erik var i många år lastbilschaufför och övertog gården 1970. Han gifte sig 1967 med **Karin (Stina)Jönsson** f. 1932, hon hade två barn, **Bo** f. 1960, **Charlotte** f. 1961 tillsammans hade de dottern **Birgitta** f. 1966.
Eriks föräldrar bodde i lillstugan. August dog 1969 och Anna dog 1987.
Karin med barnen Charlotte och Birgitta flyttade till Trollhättan 1976, och Bo flyttade till Vargön.
Erik jobbade från 1974 fram till pensioneringen som kyrkogårdsarbetare i Frändefors.
Britta Olofsson f. 1932 i Lane-Ryr, bor här sedan 1978.

Tjärtakan nr. 4 ***Skogen. Nilse-Torpet.***

Torparen **Nils Johansson** f. 1830: g. 1859 med **Katarina Johansdotter** f. 1841, bodde på torpet 1891. Barn: **Anna** f. 1859, till Norge. **Brita Kajsa** f. 1862, dog 1870. **Anders Magnus** f. 1865, emigrerade till USA 1887. **Johan** f. 1868, blev soldat i Mellområdane och fick namnet Björklund. **Jonas** f. 1872, till USA 1892. **Karl** f. 1875, g. 1920 med Hilma Emanuelsson, Grunsbo, där gården övertogs. **Brita Kajsa** f. 1877, dog som liten. **Oskar** f. 1880, till USA 1898. **Emelie** f. 1883, g. 1901 med Albin Johansson Stålberg f. 1881 i Färgelanda, köpte Skarbo nr. 7. **Elisabet** f. 1888, till USA 1902.
Nils och Katarina bodde kvar i den lilla stugan som hade ett rum, kök och en liten kammare. Utanför ena gaveln fanns ett snedskjul där veden förvarades. De flyttade 1907 till dottern Emelie i Skarbo.
Hit kom då **Alfred Andersson** f. 1872 i Kopperud nr. 4, g. 1900 med **Sofia Andersdotter** f. 1874 i Lövnäs. Enligt husförhörslängd kom de från Kopperud nr. 4. Barn: **Anna** f. 1901, **Anders** f. 1903, **Helga** f. 1905, **Agda** f. 1907, **Karl** f. 1909, **John** f. 1911, **Hilma** f. 1913.

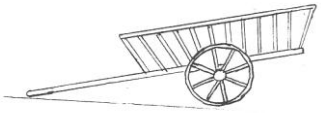

Stälkekärra.

I den lilla ladugården hade de två kor. Hö till vinterfoder slogs med lie och kördes in på s.k. stälkekärra. En del år blev det dålig höskörd, denna fick då kompletteras med gräs från sjömarken efter sjön Hästefjordens sänkning. De äldre barnen gick i Rösebo skola, Karl har berättat att han läste läxor samtidigt som han vallade korna. Familjen flyttade 1917 till Dykällan.
Till torpet kom då **Johannes Olsson** f. 1879, g. 1906 med **Lovisa Karlsson** f. 1889 i Lövnäs. Barn: **Gunnar** f. 1907, **Edit** f. 1908, **Karl** f. 1913, g. **Harald** f. 1918, Familjen var de sista som bodde här och de flyttade 1919 till Rösebo nr. 3.

Johannes och Lovisa med barnen Gunnar, Edit, Karl och Harald. Bakom står Anders Stålberg.

Tjärbränningshällen på Nilse-torpet.

Platsen är 1991, delvis igenväxt och där finns rester av husgrund och jordkällare, åt nordväst intill gamla vägen finns en källa. Runt husgrunden finns gamla aplar, en del av dem nedfällda, och där växer syren, krusbärsbuskar, påsk – och pingstliljor, gullvivor m.m.
Västerut på andra sidan av vägen, nedanför berget ligger en tjärbränningshäll, som förr användes för att framställa tjära. Där anordnade föreningen "Vår Bygd 1891", en tjärbränningsträff i april 1990, inför ett hundratal intresserade. Det blev några liter tjära, vidare förekom underhållning och det lagades mat på stenåldersvis.
Marken tillhör Tjärtakan nr. 11.

Tjärtakan nr. 5 *Stålbergs*.

Ägare 1891, änkan **Johanna Olsdotter**, f. 1838, maken **Olof Olsson** f. 1827 hade avlidit 1874. Barn: **Augusta** f. 1865, g. 1884 med Johannes Olsson f. 1860. **Sara Maja** f. 1868, gift 1892 med skomakare **Edvard Stålberg** f. 1865 i Färgelanda. **Johannes** f. 1871, dog 1874. **Johannes** f. 1874, emigrerade till USA 1898. När Olof dog 1874 blev Johanna ensam på gården med de små barnen, hon fick då hjälp av sin bror **Andreas.** Han hade ingen lön, men fick som ersättning hälften av åkermarken.
Andreas som då var till åren kommen, skänkte bort marken till Johannas dotter Augusta. Hon och maken Johannes byggde hus och flyttade dit 1887, se Tjärtakan nr. 21. Denna åkermark låg mellan nuvarande utfartsvägar från Stålbergs resp. Zackariassons.
Modern Johanna dog 1900.
Sara Maja med maken Edvard, som var snickare och skomakare, arrenderade gården av Sara Majas bror Johannes, som var i USA. Barn: **Verner** f. 1892, g 1926 med Selma Johansson från Göteborg. **Ellen** f. 1894, gift 1921 med Verner Johansson från Björkemyr. **Oskar** f. 1896, dog 1902. **Alma** f. 1899, flyttade hemifrån 1945. **Anders** f. 1902, g 1932 med Karin Jansson från Svenningstakan. **Oskar** f. 1904, g. 1944 med **Gunhild Axelsson** f. 1920 i Tjärtakan nr. 17. Ny ladugård uppfördes 1919.
Oskar övertog gården 1936. Han var tekniskt intresserad, utan någon större skolutbildning kunde han klara det mesta. 1927 tillverkade han den första radion på trakten, den finns hos sonen Sven-Olof i Velanda. Innan det fanns elektricitet i bygden, omkring 1940, gjorde han vindsnurror av gamla bilgeneratorer och propellrar tillverkade i trä. Med dessa vindsnurror alstrades elström för belysning. Han anlitades också vid reparation av gamla bilmotorer som användes att driva olika maskiner. Oskar hade en EPA-traktor, den användes både i jordbruket och för vägtransport, en del sade *"den går tyst som en klocka"*. Bostadshuset på gården som var byggt 1867, renoverades 1943.
Sara Maja dog 1946 och Edvard dog 1947.

Oskar och Gunhild Stålberg håller på med trädgårdsarbete.

EPA-traktor med ett lass nekar, på lasset Gunhild.

Oskar och Gunhild fick en son, Sven-Olof f. 1946, g. 1972 med Vivian Mollberg f. 1951 i Vänersborg. Familjen hade några kor och höns m.fl. husdjur och

skötte den lilla gården med noggrannhet och den ligger som en liten idyll i sluttningen på väster sida om älven. På äldre dagar gjorde Oskar många renoveringar av gamla möbler. Att arbeta med trä hade han lärt sig i unga år då han arbetade hos sina bröder Verner och Anders som hade snickerifabrik i Rådanefors.

Stålbergs gård. Foto från 1986.

Oskar dog 1988 och Gunhild flyttade 1989 till Frändefors tätort. Sonen **Sven-Olof** med familj som bor i Velanda 1991, är ägare till gården.

Tjärtakan nr. 6 ***Nordängen.***

Ägare 1891, **Anders Larsson** f. 1821 i Skarbo, g. 1844 med **Brita Olsdotter** f. 1819. Barn. **Lars** f. 1849, dog 1876. **Catrina** f. 1852, till USA 1887. **Karin** f. 1854, till USA 1882. **Johannes** f. 1856, dog 1876. **August** f. 1860. **Sara Maja** f. 1862, till USA 1883. **Charlotta** f. 1865, dog 1876. Det har berättats att det skulle ha varit en handelsbod här och att Anders var snickare.
Brita härstammar från Erik Olofsson (Starke Erik), f. 1715 i Tjärtakan och som dog 1763.
Efter Anders död 1895 skulle gården säljas enligt nedanstående köpeavtal, men det blev inte genomfört.
Brita dog 1904 och gården köptes 1905 av Edvin Pettersson, som ägde Tjärtakan nr. 2 och lades intill hans gård. Husen har troligen rivits strax därefter. August dog 1923.
Där husen tidigare stått är 1991 delvis igenväxt med buskar men det finns rester efter husgrund. På platsen finns många trädgårdsväxter, såsom spirea, mirabeller, gammal ros, humle, hallon, pingstliljor, gullvivor, blåklint och smultron.

Tjärtakan nr. 7 ***Skogen.***

Någon har hört berättas om ”Per i Skogen”. Det var troligen torparen **Per Andersson** f. 1828, gift 1870 med **Sofia Svensdotter** f. 1849, som hade kommit till Tjärtakan från Torps socken 1871. Enligt husförhörslängd var Per straffad och dömd för delaktighet i poströveri år 1856. Familjen flyttade 1886 till torpet Skära (Rösebo nr. 5).
Till torpet kom då troligen **Alfred Aronsson** f. 1861, gift 1882 med **Lotta Andersdotter** f. 1857 i Torps socken. Barn: **Augusta** f. 1877, reste till USA 1899. **Anna** f. 1883, reste till USA 1900. **Johan Albin** f. 1885. **Axel Rudolf** f. 1888. **Carl Vilhelm** f. 1894. **Anders Gustaf Valfrid** f. 1895. **Frans Emil** f. 1898, dog 1899. Svärmor **Ingeborg Larsdotter** f. 1833 kom också med hit. Enligt husförhörslängd var familjen obefintlig 1901, troligen hade de gett sig av till Norge. Ingeborg var kvar i Tjärtakan då, men enligt kyrkboken for hon till Norge 1911. Det var kanske hon som bodde på Ingeborgstorpet (Tjärtakan nr. 26).
Platsen är 1991 skogbeväxt och här finns rester efter en husgrund 5 x 7 meter och 25 meter åt väster låg stenar, troligen från en ladugårdsgrund och åt öster finns en källa.
Marken tillhör Tjärtakan nr. 11.

Tjärtakan nr. 8 ***Jansetorpet. Skogen*** **(enligt kartan).**

Namnet Jansetorpet är efter **Jan Larsson** f. 1815 i Ör, gift med **Kristina Olsdotter** f. 1819. Han kallades skräddare-Jan och härstammar från Ingvaldssläkten. Barnen hade flyttat hemifrån och Kristina avlidit 1888. En dotter **Catrina** f. 1844, g. 1871 med Johannes Ottosson (Trombäljen nr. 4). En son **Lars Petter** f. 1852, g. 1888 med Agnes Andersson, Svenningstakan, var farfar till Ellinor Eriksson i Rösebo nr. 1.
Modern Kristina var barnbarnsbarn till ”Starke Erik”.
Enligt uppgift skulle Jan och Kristina tidigare varit ägare till Tjärtakan nr. 5. Efter att ha kommit på obestånd köptes gården 1865 av Olof Olsson. Jan och Kristina fick då troligen ett 49-årigt arrendekontrakt på torpet. Jan Larsson finns med i husförhörslängd 1891-1895, men om han bodde kvar på torpet eller något annat ställe i Tjärtakan har ej kunnat utredas. Han dog 1892. Därefter har husen rivits.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund, ladugårdsgrund och jordkällare men är delvis skogbeväxt. Marken tillhör Tjärtakan nr. 5.

Tjärtakan nr. 9 ***Skogen*** **(enligt kartan).**

I backstugan bodde troligen 1891, änkan **Maja Olsdotter** f. 1821. Hon kallades för ”Nilse-Maja” efter maken **Nils**, som avlidit 1870. En dotter **Johanna Nilsdotter** f. 1851, hade flyttat 1889. Maja dog 1901.
Rester av husgrund och gammal apel finns kvar 1991, nära intill en gammal väg. Marken som är skogbeväxt tillhör Tjärtakan nr. 5.

Tjärtakan nr. 10 ***Peretorpet.***

Vi har inte kunnat placera någon boende på torpet 1891.
Arbetaren **Per Andersson** med hustru **Sofia Svensdotter** med några av barnen kom hit 1897, de kom från torpet ”Skära” (Rösebo nr. 5). Före 1886 hade de troligen bott på torpet Skogen (Tjärtakan nr. 7).
Per började gräva diken i mossen på andra sidan bäcken, för att där skulle bli åker, men han var ju till åren kommen och orkade ej fullfölja detta. Alla barnen emigrerade till USA. Sofia hjälpte till vid barnfödslar, hon var den tidens barnmorska.
Efter Pers död 1907, flyttade Sofia till Tjärtakan nr. 13 där hon bodde i lillstugan några år. Senare flyttade hon till en liten stuga på andra sidan älven som kallades Fridhem (Tjärtakan nr. 22).

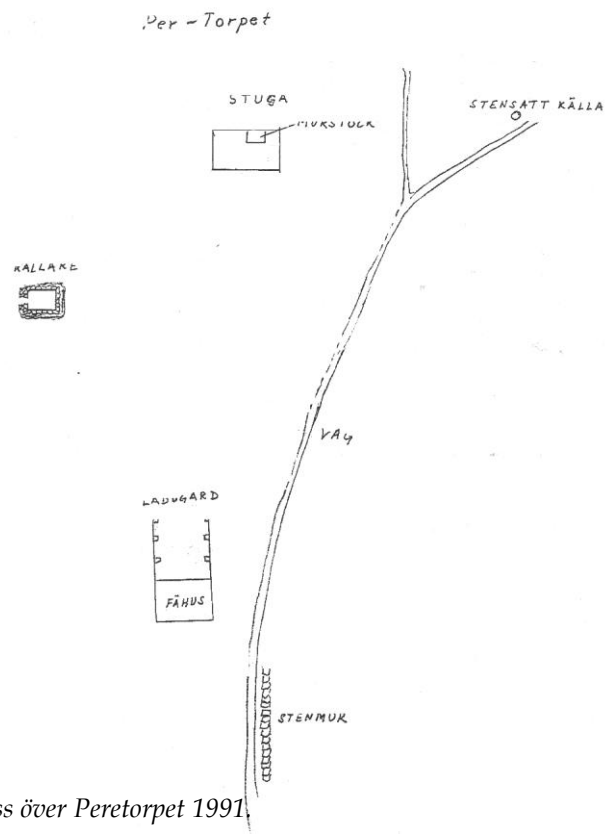

Skiss över Peretorpet 1991.

På Peretorpet finns 1991 en tydlig husgrund med delar av murstocken kvar och intill finns apel, syren, snöbärsbuskar, brännässlor och smultron. C:a 30 meter åt öster ligger en stensatt källa och åt väster på sluttningen rester av en jordkällare. Det finns också stenar efter ladugårdsgrund en bit söderut, nära intill en väg. Åkern är planterad med granskog och även runt omkring husgrunden har skogen tagit vid. Marken tillhör Tjärtakan nr. 13.

Rester av murstock vid Peretorpet.

Tjärtakan nr. 11 ***Karl Olssons, Börjes.***

Ägare 1891, **Olof Andersson** f. 1831, g. 1874 med **Augusta Modh** f. 1840 i Färgelanda. Hemmavarande barn, **Erik Gustaf** f. 1869, for till USA 1912. **Karl** f. 1876, g. 1911 med **Ellen Petersdotter** f. 1885 i Ödeborg, övertog gården 1907. **Hilda** f. 1878, flyttade till Uddevalla 1911. **Selma** f. 1881, reste till USA 1902.

Ellen och Karl Olsson med barnen Stina och Erik framför verandan.

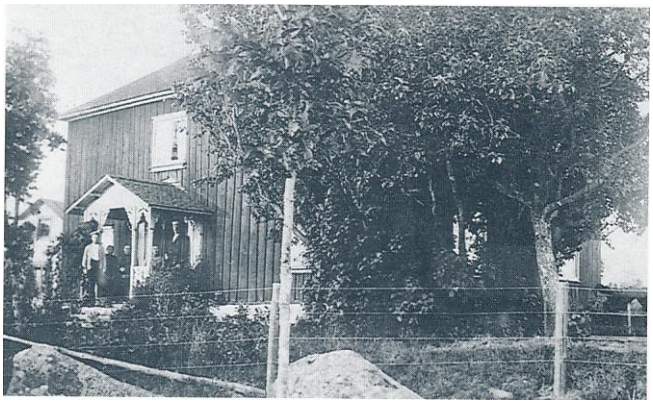

Den gamla Dalslandsstugan.

Olof dog 1899 och Augusta dog 1922.
Karl och Ellen hade tre barn. **Stina** f. 1912. **Erik** f. 1914. **Börje** f. 1926.
Det byggdes ny ladugård 1948. För att få fram bättre avelsdjur bildades en tjurförening. Karl Olsson hade då hand om föreningstjuren. Han var en intresserad och duktig skytt.
Karl dog 1952 och Ellen dog1964.

1960 uppfördes nytt bostadshus. Det gamla bostadshuset, en gammal tvåvånings dalslandsstuga, såldes senare till Värmland där den sattes upp igen. Det fanns en notis om detta hus i Vermlandstidningen på 1970-talet.
Erik blev sjuk i MS och avled 1968 och systern Stina dog 1970.
Börje köpte gården 1969, efter några år sålde han korna. Han har också varit intresserad av jakt och skytte samt hemvärnet.

Tjärtakan nr. 12 ***Berget.***

Ägare sedan 1868, **Johannes Larsson** f. 1847. Han hade gift sig 1875, men när första barnet skulle födas dog både hustrun och barnet. Johannes, som var bror till Erik Larsson i Binäs nr. 13, reste till USA 1880. Gården utarrenderades först till **Erik Andersson** och **Maja Olsdotter**, som sedan köpte Kopperud nr. 2. Arrendator därefter var **Ahl Andersson** f. 1859 i Trombäljen nr. 8, g. 1881 med **Inga-Brita Larsdotter** f. 1842, flyttade sedan till Brålanda.

Karl V. Johansson född 1887 i Douglas, USA och systern Annie Myrtle född 1889 i White Birch, USA. Fotot taget i Wisconsin 1890.

Gården köptes 1893 av **Johannes Karlsson** f. 1853 i Skörbo (Trombäljen nr. 19), gift i USA 1886 med **Mathilda (Tilda) Olsdotter** f. 1865 i Trombäljen nr. 31. Barn: **Karl** f. 1887. **Annie** f. 1889, g. 1912 med Karl Andersson f. 1879, köpte gård i Dernäs. **Adolf** f. 1894. **Signe** f. 1904 g. 1938 med Edvard Andersson f. 1903 i Dernäs, där gården övertogs. Familjen kom från USA 1894, där de två första barnen var födda.

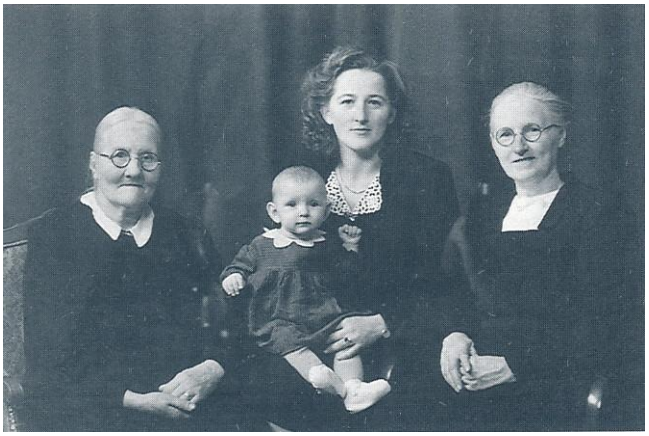

Fyra generationer, Matilda på Berget, dottern Annie, barnbarn Alice och barnbarnsbarn Barbro.

Nytt bostadshus uppfördes första året.
Det förekom ofta skogsauktioner vid den här tiden, så skedde också här. I tidningen ELA 18 januari 1900 fanns en annons om auktion hos Johannes Karlsson Tjärtakan den 24 januari, *"Försäljning av stor skogstrakt belägen vid allmän väg"*.
Johannes mor Anna Jacobsdotter bodde här de sista åren innan hon dog 1907. Ladugården renoverades 1912. Johannes dog 1927 och Tilda avled 1955, 90 år gammal.

Adolf, systern Signe med make Edvard Deréhn, brodern Karl och hushållerskan Ellen Persson.

Karl och Adolf övertog gården 1925. En hushållerska anställdes 1944, **Ellen Persson** f. 1898 i Hålanda, som tidigare varit i Trombäljen nr. 7.

Adolf på Berget.

Karl kallades för "Karl på Berget", han var kommunal förtroendeman med många uppdrag, bl.a. som ledamot i Frändefors Kristidsnämnd under andra världskriget. Han var också mycket anlitad till deklarationer och olika skrivarbeten. Det var säkert jobbigt på den tiden med sådana uppdrag, då cykel var enda fortskaffningsmedlet på ibland mycket dåliga vägar. Den cykel som Karl använde köptes 1927 i Joel Anderssons lanthandel i Lönnebergshage, cykeln finns hos Kerstin Larsson Öna nr. 9. Karl hade i unga år tagit värvning och var furir. Adolf var den som mest utförde gårdens arbeten.
Karl dog 1965 och Adolf dog 1969. Ellen Persson flyttade till Frändefors tätort.
Gården köptes 1970 av **Bengt** och **Åke Deréhn** från Dernäs, de är söner till Signe som är född här. Byggnaderna med avstyckad tomt såldes, men de äger 1991 skogs- och åkermarken.
Tomt med bostadshus och ladugård köptes 1971 av **Ingvar Johansson** f. 1947 i Färgelanda, g. 1971 med **Gun Andersson** f. 1942 i Örgryte. Barn: **Lena** f. 1976, **Björn** f. 1978. Det gamla bostadshuset renoverades och ladugården byggdes om till ett mindre sågverk och där startades tillverkning av lastpallar. Efter några år blev Ingvar sjuk och dog 1986. Gun och barnen sålde fastigheten 1987 och flyttade till Bohuslän.
Ny ägare blev **Anders Kristiansson** f. 1965 och **Ulrika Andersson** f. 1966. Barn **Lena** f. 1985.
Efter ungefär ett år såldes fastigheten till **Håkan Bogren** f. 1953, g. 1989 med **Ulla-Britta Lundwe** f. 1958. Barn: **Emelie** f. 1986, **Mikaela** f. 1989. Familjen kom från Bohuslän. Håkan har jobb på Teli i Vänersborg.
Ytterligare en tomt avstyckades från gården 1970, den såldes till Sven-Olof Leosson (Tjärtakan nr. 24).

Tjärtakan nr. 13. ***Gustavs, Ragnars.***

Ägare 1891, **Erik Olsson** f. 1815, g. 1865 med **Sofia Jonasdotter** f. 1841 i Högsäter. Barn: **Axelina** f. 1867, g. 1890 med **Johannes Olsson** f. 1866 i Torps socken, övertog senare gården. **Erik Johan** f. 1869, reste till USA 1888. **Anders Gustaf** f. 1872, flyttade till Göteborg 1896. **Selma** f. 1874, g. 1897 med Johan Thernström Uddevalla. **Axel** f. 1878, reste till USA 1896. Fadern Erik dog 1899.
I tidningen ELA februari 1901 stod att läsa om auktion i Tjärtakan, där kvarlåtenskap säljs efter undantagsmannen Erik Olsson, möbler, husgeråd, kökssaker, gångkläder, ett får och några höns.

Anna Johansson och dottern Siv.

Axelina och **Johannes** köpte gården 1896, de kom då från Torp. Barn: **Gerda** f. 1892, dog 1911. **Ellen** f. 1894, g. 1914 med Lars Eriksson f. 1881 i Skarbo nr. 9, där gården övertogs. **Gustaf** f. 1895, g. 1919 med **Anna Olausson** f. 1888 i Trombäljen nr. 30, övertog senare gården. **Erik Johan** f. 1897, dog 1912. **Selma** f. 1900, dog 1916. **Karl** f. 1901, förblev ogift. Gerda, Erik Johan och Selma dog i tuberkulos.
I tidningen ELA den 1 mars 1901 fanns annons om auktion hos Johannes Olsson i Tjärtakan, där såldes på grund av utarrendering, 2 dräktiga ston, 1 stoföl, 8 kor, några får, 2 suggor, kärror, slädar, plogar, harvar därav 2 nya dubbelharvar, 1 ny arbetsvagn, 1 ny hästräfsa (Överum), 1 sädesharpa, 1 hackelsemaskin, möbler och husgeråd.
Vem som blev arrendator är obekant. Johannes reste till USA 1901 och kom tillbaka 1921.
Sonen Gustaf övertog gårdens skötsel 1911, endast 16 år gammal och 1924 köptes gården av honom och brodern Karl.
Axelina dog 1906. Modern Sofia bodde kvar på gården tills hon dog 1928. Johannes avled 1929.
Oskar Stålberg har berättat att torparen Per från Tjärtakan nr. 10, borrade hål i stockar som sedan användes som vattenledning från en damm till ladugården, han kallades ibland för "Borre-Per". Efter Pers död 1907, flyttade hans hustru Sofia hit och bodde i lillstugan. Johannes Olsson som bott på Fridhem Tjärtakan nr. 22, kom hit till lillstugan 1912 och då flyttade Sofia till Fridhem, de bytte alltså plats.

Stående Gunnar, sittande Artur Niklasson, Elsa, Gustav och Anna Johansson och Erik.

Gustaf och Annas barn: **Erik** f. 1919, g. 1952 med Elsa Oskarsson f. 1930 i Jonsängen, där de byggde hus. **Gunnar** f. 1922 flyttade till Vänersborg 1951. **Evald** f. 1924, g. 1950 med Lillian Larsson f. 1932 i Kopperud nr. 2, bor i Rådanefors. **Elsa** f. 1927, flyttade till Vänersborg 1949, g. 1956 med Artur Nicklasson f. 1927 i N. Bohuslän, bor i Trollhättan. **Siv** f. 1933, g. 1960 med Torsten Backman från Kalserud i Ödeborg, där gården övertogs.
Bostadshuset som var byggt 1850, renoverades 1937 och det uppfördes delvis ny ladugård 1946. Efter att barnen flyttat hemifrån såldes gården 1960. Gustaf med hustru Anna och brodern Karl flyttade till Flicksäter.

Familjen Gerd och Ragnar Hallsten med barnen Mats och Rolf.

Ny ägare blev **Gerd** och **Ragnar Hallsten**, de kom från Kopperud nr. 8 där de arrenderat något år. Barn: **Rolf** f. 1959, g. 1989 med **Paula Jakobsson** f. 1964 i Järbo. **Mats** f. 1963, flyttade till Frövik 1987.
Gerd och Ragnar byggde om och till ladugården när de köpt gården, och hade då mjölkkor, svin och höns. Bostadshuset om– och tillbyggdes med pannrum, bad och Wc. Vid skogsdikning och grävning för skogsväg upp mot Peretorpet har hittats rester efter gamla kolmilor.
Vid sidan av jordbrukets skötsel har familjen varit intresserade av orienteringssport, som de tävlat i varje vår- och höstsäsong. Skidåkning är ett annat intresse de haft och Ragnar har åkt många Vasalopp och var den första dalslänning som åkt 10 Vasalopp. Han har också varit den drivande kraften i orienteringsklubben OK Roto, alltsedan starten 1948. Många orienteringskartor över bygden, har ritats av honom.
Både Ragnar och Gerd har varit aktiva inom jordbrukets föreningsrörelse. Ragnar har haft stort intresse av skogsskötsel och 1983 köpte han gården Frövik. Det var en skogsgård, som ligger i Färgelanda kommun men gränsar i öster mot gården.

Höhässjor i Tjärtakan 1965.

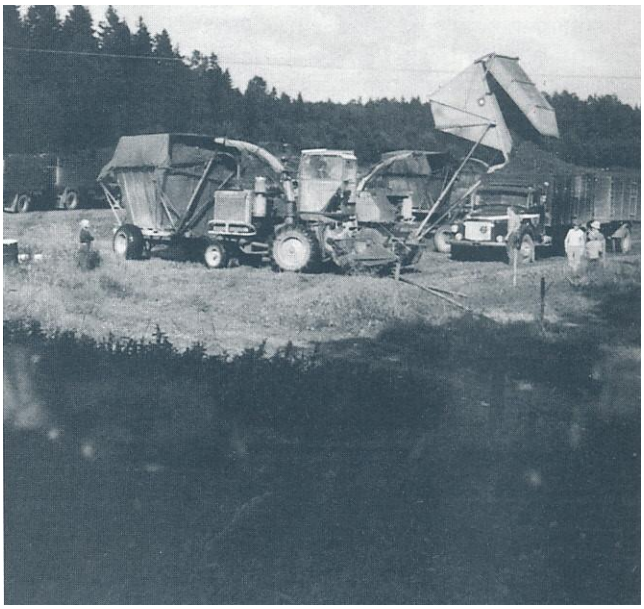

Grässkörd bärgas till brikettfabriken i Brålanda 1972.

Ett hus har uppförts på gården där lillstugan tidigare stod och Gerd och Ragnar flyttade in där 1984.
Rolf och Paula övertog gårdens skötsel. Barn, **Kenneth** f. 1985, **Michael** f. 1987, **Niklas** f. 1990.
Bostadshuset har renoverats, ladugården byggts om och gården är nu helt inriktad på mjölk–och nötproduktion.

Tjärtakan nr. 14 ***(Ringevalls).***

Enligt lagfartsbok är **Johannes Olsson** och **Katarina Olsdotter** ägare sedan 1858, men de finns inte med i husförhörslängden. Troligen bodde de i Bråten i Ödeborgs församling och gården var utarrenderad till **Bror Hallsten Johannesson** f. 1854 i Ödeborg, g. 1883 med **Selma Justina Andreasdotter** f. 1862 i Högsäter. Barn: **Anders Hjalmar** f. 1885, **Hilma Katrina** f. 1888, **Gustaf Adolf** f. 1893. Familjen flyttade till Högsäter och gården såldes 1899 av Valbo Härads Folkbank.
Ägare blev då **Erik Olsson** och **Anna Johansdotter**, som då arrenderade granngården Tjärtakan nr. 15. Barn: **Anders Johan** f. 1874, reste till USA 1896 och gifte sig där 1902 med Helga Karlsdotter, de kom tillbaka 1903 och köpte då Tjärtakan nr. 15. **Edvard** f. 1877, g. 1908 med Sofia Svensdotter f. 1886 i Laxfisket nr. 2. **Albin** f. 1879, for till USA 1902 gifte sig där 1909 med Tilda Johansson f. 1889 i Skarbo nr. 2, kom åter från USA 1921 och köpte gården Lockered vid Vänersborg. **Hilma** f. 1884 reste till USA 1905, där hon gifte sig med Arvid Olson f. 1890 i Gammelstorp, Blekinge. **Sofia** f. 1886, g. 1917 med Hilmer Andersson, Flicksäter f. 1893, köpte senare gård där. **Adolf** f. 1891, g. 1921 med **Olga Andersson** f. 1892 i Rotenäs nr. 9, övertog senare gården. **Hanna** f. 1895, g. 1925 med Oskar Karlsson f. 1902 i Skarbo nr. 7, köpte gården Ristorpet i Frändefors.
I tidningen ELA den 19 januari 1900 fanns en annons införd om, *"Auktion hos Erik Johan Olsson i Tjärtakan, större och mindre parker av såg – och byggnadstimmer, pitprops och stängselvirke försäljes".*

Hilmer Andersson Flicksäter, okänd, Hilmers maka Sofia, Anna Johansdotter Tjärtakan, okänd, Annas make Erik Olsson, Johannes Magnusson Korn.

Anna dog 1919 och gården övertogs 1921 av Adolf och Olga. Barn: **Torsten** f. 1923, **Tore** f. 1925, **Thälje** f. 1927. Familjen flyttade 1929 till Rotenäs nr. 9, men ägde och brukade gården. Erik dog 1930.
Bostadshuset uthyrdes några år till **Erik** och **Emma Fredriksson** från Kopperud nr. 9.
Karl Oskar Lundström med hushållerska **Anna Pettersson**, hyrde här 1943–47, de kom från Skarbo nr. 6 och flyttade sedan till Kopperud nr. 9.
Johannes och **Ellen Andersson** från Holmestrand, föräldrar till Anni på Tjärtakan nr. 15, bodde här några år tillsammans med dottern **Astrid** och Annis son **Gunnar,** innan de flyttade till Vänersborg. Johannes hade i unga år bott på Hästefjord nr. 4.
Adolf och Olgas son **Bengt Eriksson** f. 1935 i Rotenäs nr. 9, g. 1958 med **Stina Hansson** f. 1935 i Ramnered, köpte gården 1977 och byggde nytt bostadshus. Barn **Benny** f. 1959.
Bengt har sedan 1965 jobbat åt Vänersborgs kommun och Stina inom Landstinget. De sålde gården 1986 och byggde bostadshus i Rotenäs nr. 10.
Ny ägare blev **Helmer Karlsson** och sonen **Martin Karlsson.** Det gamla bostadshuset, som varit obebott sedan länge, har renoverats och där bor **Helmer** f. 1927 i Sillerud, g. 1948 med **Gunborg Olsson** f. 1926 i Brastad.
Martin f. 1960 i Uddevalla, med sambo **Maria Wallin** f. 1967, bor i det nya huset. Barn: **Jonas** f. 1988, **Jenny** f. 1990.

Tjärtakan nr. 15 ***Anders-Johans, Bertils, Folkes.***

Ägare 1891 änkeman **Olof Olsson** f. 1835, g. 1859 med **Ellika Gabrielsdotter** f. 1831 i Högsäter, som avlidit 1889. Barn: **Klara** f. 1862, g. 1883 med Anders Larsson f. 1860. **Anna Elisabeth** f. 1864, dog 1895. Anders Larsson hade rest till USA 1888 och Klara med tre barn kom efter dit 1890.
Erik Olsson f. 1859 i Binäs nr. 27 (Rafelserud), g. 1884 med **Anna Johansdotter** f. 1848, arrenderade gården 1891–1901. (Se arrendekontrakt). Familjen kom från Skarbo nr. 11 och köpte 1899 Tjärtakan nr. 14.
I tidningen ELA den 29 januari 1901 stod en auktionsannons: *"Genom offentlig auktion som förrättas på landskansliet den 7 mars, kommer att i den ordning som om utmätt egendom stadgas, till högstbjudande försälja Olof Olssons och Klara Olsdotters tillhöriga 1/15-dels mantal Tjärtakan, Saluvärde 4. 000 kr. Hemmanet beläget 2 km från allmän väg, 5 km från kvarn och såg, 1 mil från kyrka och järnvägsstation, 2 mil till närmaste stad Uddevalla. Jorden består av lera och mylla på lerbotten. Årligen utsås 15 hl vår- och 1,5 hl höstsäd. I medeltal skördas 30 enbetslass hö och halm som föder 1 häst och 4 nötkreatur. Åbyggnaderna i någorlunda försvarligt skick, består av boningshus av timmer täckt med skiffer, innehållande 4 rum. Ladugårdslänga likaledes av timmer under halmtak, indelad i 2 lador, 2 logar, stall och fähus, spannmålsbod av timmer täckt med spån, skog till husbehov. Vänersborg den 21/1 1901. På landshövdingeämbetets vägnar, Fritz Vikström. Åke Bullholtz. "*
Enligt lagfartsbok var Olof Olsson och dottern Klara som vistades i USA, ägare till gården. Olof dog 1909.
Gården köptes 1902 av Erik Olssons son Albin Andersson, för sin brors räkning som då var i USA.

Afskrift

Köpekontrakt

I enlighet med uppläsen kungörelse i socken kyrkan sistlidne söndag kommer den hittill i dag utlysta använde auktion att förrättas på afliden hustrun Ericka Gabriels dotters i Järlåkan Sterbins delägares gemensamt egande fastighet 1/15 del mantal kronoskatte Järlåkan som kommer att bortavändras på obestämd tid räknat från den 25 dennes till den 25 Mars 1896 med följande vilkor nemligen

1:a Egendomen får tillträdas med förrättat fagutsäde och höstplöjning och skall vid afträdet vara värkstället Ericka stort fagsäde och höstplöjning som nu är värkstället som skall göras i förvarligt skick och rätten tid, äfven skall hvarje fagsäde besås med grobart gräsfrö

2:a Egendomen brukas i cirkulationsvis och dicken uppränsas så att vattnet kan från denna och angränsande egendomar afledas. Inga åkervallar får upptagas vidare än som motsvarar årets fagutsäde.

3:e Inte fourage eller gödsel får från egendomen afföras utan allt förnöies på stället äfven de nötkreatur som betas om dagen skall gvarstanna på stället äfven vatten

4:a Hus och fagnader vidmakthålles under brukningsåren så att de ej försämras, och skall blifvande användaren nu genast värkställa de husreparationer som ansegs vara nödiga, hvartill jordegare tillfläppa materialier som får tagas i egendomens skog dock skall

arändatorern närhetsvis att arbete, såsom huggning, sågning, och körning m.m. utan afdrag på arändesumman.

5:e Ingen skog får å egendomen afvärtras vidare än till nödiga husreparationer, till nebrand får lagas stubbar och enerris att efter skärhusdelegares utvisande.

6:e Alla till egendomen hörande skatter och annera såväl extra som ordinära af hvad namn och beskaffenhet det vara må jemte brandstodsafgift för egendomens åbyggnader, äfven som alla till egendomen hörande sommar och vintervägar samt broars beggande och underhåll jemte arbete och husreparationer å soldatstorpen, att ansvaras och betalas af blifvande arändator som för egen jord utan afdrag på blifvande arändesumma.

7:e Jordegare förbehåller sig att under arändetiden fritt disponera öfra våningen af manbyggnaden, samt del i köket, äfvensom årligen utsätta En tunna spatelis å egendomen hvartill arändatoren tillfäller 20 fäs gösel bestående en hälften af s.k. skrap eller risgösel och andra hälften af får eller Hästgösel att Hästarbete härtill utgöres af arändatorern utan ersättning.

8:e Jordegare förbehåller sig 1/4 del att fruckt i egendomens trädgård äfvensom sommar bete till en ko som vallas tillsammans med arändatorens jemte fritt husrum till densamma såväl sommar som vinter samt foder.

9:e För den händelse jordegare ej skulle välja

åtnjuta de i 7 och 8 punkten föreskrifne rättig=
heter, så förbindes arrendatoren härmed att i
sammanhang med arrendesumman till jordegare
årligen betala Tio kronor för potatisfältningen
och Tio kronor per sommarbete och husrum
för kon samt Tre kronor per andel i träd=
gården äfvensom Fem kronor per husrum i
man byggnaden.

10:e Blifvande arrendesumma betalas årligen (Tusterbundlig) en
hälften den 1:a November och andra hälften
den 25:e Mars eller vid hvarje arrende års slut
skulle betalningen öfver förfallodagen ute blifva
vare arrendatoren skyldig erlägga 6 procents
ränta därå från förfallodagen till ligvid sker

11:e Torpare å egendomen garantier emot samma
arrende afgifter de nu innehar hvilka blif=
vande arrendator äger uppbära och qvittera.

12:e För såväl arrendesummans ordentliga betalning
som fullgörandet af föreskrifne vilkor skall
blifvande arrendator anställa antaglig borgen.

13:e Arrendatoren förbinder att årligen inköpa och
utså i Rågsädet Ett Skeppund benmjöl.

14:e Jordegare förbehåller sig 1/2 tunnmas be=
tänketid efter slaget att anlaga eller för=
kasta hvitket anbud som helst.

15:e Ett punktligt uppfyllande af detta
kontrakt är vilkoret för dess bestånd i
motsatt fall vare arrendatoren från egen=
domen skild utan annan eller vidare
uppsägning.

Efter upplåsandet af dessa vilkor
skedde ~~[illegible]~~ trap och ~~efter olika~~ ~~[illegible]~~ och öfver=
bud i stannade ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Ohfvi Skarbo

För högstbjudna summan af Ettthundra
trettiotvå 132 kronor per året som med tolut-
flag befästades af Jordbruken den 4 Mars 1891.
Sålunda auktionerat som föreskrifvet
klar: betyggas är och dag som ofvan
Andr. Joh. Bergqvist Brundvik
Auktionsförrättare

Härmed förklarar vi oss under betänkande
av alla delar nöjde försäkras är och dag som
ofvan.
Erik Olsson Skarbo
Arrendator
Joh. Olsson förmyndare
för Olof Olsson
Anna Elisabet Olsson Jordbruken
Egenhändigt namnteckningar bevittnar
Andr. Joh. Bergqvist Johannes Eriksson
Brundvik Jordbruken

Widemerad
Andr. Joh. Bergqvist

Arrendekontrakt.

Helfrid och Elin Andersson.

Brodern **Anders Johan Andersson**, f. 1874 hade rest till USA 1896 och gift sig där 1902 med **Anna Hildegard (Helga) Karlsdotter** f. 1875 i Bohuslän. De kom tillbaka till Sverige 1903 och blev då ägare till gården. Barn: **Erik Artur** f. 1904, reste till USA 1929, återkom till Sverige 1986. **Gösta** f. 1906, g. 1936 med Anna Larsson f. 1912 på Öna nr. 12, där gården övertogs. **Elin** f. 1907, g. 1929 med Adrian Andersson Långebo, bosatt i Siviken. **Bertil** f. 1910, g. 1944 med **Anni Andersson** f. 1920 i Lövnäs, övertog senare gården. **Hilma** f. 1914, g. 1938 med Paul Persson Torvrukan, köpte gård i Långsjö. **Helfrid** f. 1914, g. 1936 med Anders Jacobsson Risön, hade några år affären i Skarbo nr. 21. Fosterbarn **Sonja Lindblom** f. 1922 i Uddevalla, gift med Gustaf Skog, har bott i Trollhättan.

Bertil Andersson med häst och räfsa.

På gården fanns en gammal tvåvånings dalslandsstuga uppförd på 1850-talet. Ny ladugård byggdes 1917. När Anders Johan och Helga uppnått pensionsåldern flyttade de till Lusse (Öna nr. 4).
Bertil och Anni övertog då gården. Barn: **Gunnar** f. 1940, g. 1961 med Anita Andersson f. 1942 i Ellenö, bor i Uddevalla. **Solveig** f. 1945, g. 1965 med Rolf Johansson f. 1942 i Vänersborg, bor på Öna nr. 4. **Folke** f. 1949, g. 1973 med **Yvonne Brolin** f. 1953. **Lillian** f. 1961, g. 1982 med Per Gustavsson, flyttade till Bengtsfors.

Solveig vid kycklingbur.

Anni med dotter Lillian.

Nytt bostadshus uppfördes 1956 och något år senare revs den gamla dalslandsstugan.
Från gården avstyckades 1975 en tomt (Tjärtakan nr. 25) och Anni och Bertil byggde där ett mindre hus.
Folke och **Yvonne** övertog gården 1980. Barn: **Maria** f. 1972, **Camilla** f. 1977, **Tony** f. 1979. Yvonne med barnen Maria och Camilla flyttade 1983 till Vänersborg.
Chris Brolin f. 1951, med barnen **Andreas** f. 1974 och **Rebecka** f. 1978 flyttade till gården 1984 från Tjärtakan nr. 27.

Tjärtakan nr. 16 ***Kasen (Arone-torpet).***

Här bodde 1891 **Aron Jansson** f. 1820 i Brålanda, g. 1867 med **Anna Brita Olsdotter** f. 1821 i Lane-Ryr. De hade tidigare haft flera barn som flyttat hemifrån. Aron dog 1893. Troligen flyttade Anna Brita då.
På platsen finns 1991 tydliga rester efter husgrund, åt öster finns rester efter jordkällare och åt söder stenar efter ladugårdsgrund. Platsen är delvis beväxt med skog och en nedfallen apel påminner om att här funnits en trädgård. Marken tillhör Tjärtakan nr. 15.

Tjärtakan nr. 17 ***Böckerhagen.***

Ägare 1891, **Anders Olsson** f. 1843, g. 1873 med **Anna Andersdotter** f. 1843 i Binäs nr. 20. Barn: **Augusta** f. 1873, g. 1893 med Alfred Andersson från Lane-Ryr. **Hjalmar** f. 1875, flyttade till Lane-Ryr 1891. **Karolina** f. 1877, flyttade 1894 till Rösebo nr. 3, g. 1898 med Johannes Båld, V. Bodane. **Axel** f. 1879, g. 1913 med **Anna Svensdotter** f. 1882 i Sundals-Ryr, övertog gården. **Gustava** f. 1882, gift med Gustav Ek Ödeborg. **Valfrid** f. 1886, reste till USA 1905. Anna dog 1901 medan Anders levde till 1920.
Axel och Anna övertog gården 1913 och 1917 köpte de till granngården "Kallegårn" Tjärtakan nr. 18. De hade häst, några kor, grisar och höns.
Barn: **Erling** f. 1915, g. 1948 med **Gunborg Molin** f. 1920 i Bohuslän, övertog gården. **Gunhild** f. 1920, g. 1944 med Oskar Stålberg f. 1904 i Tjärtakan nr. 5, där gården övertogs. **Sigfrid** f. 1923 och **Sven** f. 1926, drunknade båda i älven midsommardagen 1935. **Hedvig** f. 1924, g. 1957 med Karl-Gustav Aronsson f. 1926 i Svenningstakan, där gården övertogs. **Evert** f. 1927, g. 1956 med Ester Nicklasson, f. 1935 i Finsbo, Lane-Ryr, där de övertog Esters föräldragård.
Anna dog 1946 och Axel dog 1956.

Till höger Axel och Anna Andersson med barnen Hedvig, Gunhild och Sigfrid.

Erling och Gunborg övertog gården 1948, barn Einar f. 1947. Här fanns då häst, kor och höns m.fl husdjur. Gunborg dog 1960.

Erling Axelsson vid köksbordet.

Från gården avstyckades en tomt 1979, där sonen Einar och sambo Gerd Jansson bor (Tjärtakan nr. 28). Erling bor fortfarande kvar på gården och sonen Einar brukar gården.

Tjärtakan nr. 18 ***Kallegårn.***

Ägare sedan 1881 **Karl Gustavsson** f. 1829, bodde här 1891 tillsammans med dottern **Johanna** f. 1860, hon gifte sig 1892 med Lars Eriksson som bott på granngården Tjärtakan nr. 19, och flyttade till Skarbo nr. 11.
Karl hade blivit änkeman 1872 och det fanns tidigare flera barn som flyttat hemifrån. Han dog 1902.
Gabriel Nilsson från Kopperud nr. 1 blev ny ägare.
Gabriels son Johannes Gabrielsson övertog gården 1916.
Efter ett år köptes gården av Axel Andersson och den lades tillsammans med hans gård, Tjärtakan nr. 17.
Vid bygdevandring 1991 finns rester av husgrund och åt sydväst rester av jordkällare. Runt husgrunden, som ligger i gärdeskanten, växer äppelträd, körsbär, oxel, en stor ask, hägg, syren, vintergröna, akleja, ormbunke, påsk- och pingstliljor, gullvivor m.m.

Tjärtakan nr. 19 ***Stornäs, Villes.***

Berget väster om gården kallas för Stornäskullen ibland Blomsterkullen.
Johannes Eriksson var ägare 1891, men sålde gården samma år och flyttade tillsammans med syskon till Skarbo nr. 11.
Ny ägare 1891 blev då, Wilhelm (Ville) Johansson f. 1856 i Ödeborg, g. 1892 med Sara Magnusdotter f. 1870 i Trombäljen nr. 33. Barn: Emma f. 1892, var hushållerska hos Verner Slätt i Årberg. Verner f. 1894, ägde gård i Svagerud. Adolf f. 1896, övertog gården. Rudolf f. 1900, var dräng på olika ställen, bl.a. i Kopperud nr. 8, från 1928 till 1938. Bodde därefter i Rösebo nr. 8 och senare Binäs nr. 2. Artur f. 1902, g. 1948 med Karin Johansson f. 1918 i N. Björke, byggde hus i Binäs nr. 34. Erik f. 1905, g. 1945 med Valborg

Lönnstig från Lönnhult. Anna f. 1908, g. 1931 med Anders Andersson, köpte gård i Bråtekollserud. Oskar f. 1910, var dräng i Binäs nr. 12 och flyttade senare till Göteborg. Lars f. 1913, g. 1950 med Maj Andreasson f. 1917 från Lödöse, är bosatta i Mellerud.
För att klara den stora barnaskaran högg Ville ved i skogen och sålde i Uddevalla. Veden kördes med häst och för att vara i Uddevalla på morgon måste han köra tidigt hemifrån. De hade ingen klocka, men Ville brukade vakna någon gång på natten och kände då på askan i den öppna spisen, när den kallnat var det dags att fara till staden. En gång fanns en inneboende där, en sjöman som hette Böj, han skulle skoja med Ville, som lagt sig extra tidigt på kvällen. Böj hällde lite vatten på glöden för att den skulle svalna. Ville vaknade lite senare och kände att askan kallnat, så han spände för hästen och gav sig iväg i mörkret med vedlasset till Uddevalla. Han tyckte det var märkvärdigt att det lyste i några hus utefter vägen och trodde då att folk gått upp för att göra morgonsysslor. Men eftersom resan gick så släcktes ljusen och till slut var det mörkt överallt. Han förstod då att han blivit lurad på något sätt och när han kom till Uddevalla var det helsvart, hela staden sov.
En annan gång när Ville var till Uddevalla med vedlass, var han mycket försenad, de undrade vad det berodde på. *"Mor hemma har fött en pojke i natt"* sade Ville. *"Va"* sade handlaren *"Håller Ville på med sånt än"*. *"Har han sluta me dä då"* replikerade Ville, som då var 57 år.
Gården var liten och familjen stor, vilket gjorde att barnen tidigt sökte arbete utanför hemmet, de gjorde dagsverken på gårdarna i bygden.
När de första radioapparaterna kom till bygden på 1930-talet, gick Ville varje söndag till någon av grannarna för att höra på gudstjänsten i radion.

Adolf Wilhelmssons gård. Foto taget i början av 1950-talet från Blomsterkullen.

Sonen Adolf köpte gården 1930. Han lade nytt halmtak på ladugården i början av 1940-talet, han kunde den konsten. Ville dog 1945, 89 år gammal. Sara skötte hushållet tills hon dog 1953. Adolf blev då ensam kvar på gården. Han dog 1966.
Gården köptes 1967 av **Erik Johansson** f. 1905 i Tjärtakan nr. 2. Två tomter avstyckades senare, Tjärtakan nr. 29 och 30.
Yngve och **Rosa Brolin** båda f. 1912, blev nya ägare 1971. Det gamla bostadshuset om–och tillbyggdes och det uppfördes ett nytt uthus i stället för den gamla ladugården, som rasat samman någon snövinter tidigare.

Adolf med sin mor Sara och systern Emma.

Brolin sålde gården 1976, till **Otto Göthe** f. 1921 och hans son **Roland** f. 1957. De stannade bara ett år och sålde 1977 till **Bengt Törnqvist** f. 1946, som var läkare.
Ny ägare från 1985 är **Hans Günther Krenzer** f. 1937, bosatt i Tyskland.

Tjärtakan nr. 20 ***Bullerud.***

Det är okänt vem som bott här. Inga hus finns med på 1891 års karta, men här finns 1991 tydliga rester efter husgrund uppe på berg och åt väster finns rester efter en källare och till söder en trolig källa. Här finns också två utgrävningar liknande bottnar efter kolmilor.

Tjärtakan nr. 21.

Några hus finns inte med på 1891 års karta, men här bodde enligt uppgift **Augusta** f. 1865, g. 1884 med **Johannes Olsson** f. 1860. Augusta fick en del av gården Tjärtakan nr. 5 av sin morbror Andreas. Barn **Anna** f. 1885. Marken köptes 1896 av Zackarias Pettersson, Tjärtakan nr. 3 och lades intill hans gård. Familjen flyttade då huset söderut på mark som tillhörde Tjärtakan nr. 13, de kallade den nya platsen för Fridhem(Tjärtakan nr. 22).

Tjärtakan nr. 22 ***Fridhem, Pere-Sofis.***

Johannes Olsson och **Augusta** med dottern **Anna** byggde troligen hus här 1896, platsen låg på väster sida av älven på mark som tillhörde Tjärtakan nr. 13. Platsen gav de namnet Fridhem. Huset flyttades från Tjärtakan nr. 21 där de tidigare bott.
Augusta dog 1911. Dottern Anna f. 1885 flyttade senare till Skarbo nr. 21. Johannes flyttade till lillstugan på Tjärtakan nr. 13.
Sofia Svensdotter (Pere-Sofi), änka efter Per Andersson, som bodde i lillstugan, flyttade till Fridhem. Johannes och Sofia bytte alltså plats. Fridhem fick nu istället namnet "Pere-Sofis".
När Sofia, som inte kunde läsa, fick brev från barnen i USA, gick hon till familjen på Berget, Tjärtakan nr. 12, som läste breven för henne.
Det har berättats att när Sofia var till doktor på äldre dagar, så tyckte doktorn att hon var ovårdad i håret och skulle kamma sig. Hon utbrast då: *"Det är väl inte håret jag har ont i heller."* Sofia var den sista som bodde här. Hon kom senare till ålderdomshemmet i Ekenäs där hon dog 1932

På platsen växer 1991 pärlhyacint, vintergröna, gullvivor, spirea, snöbärsbuskar, körsbärsträd och mitt i rester efter husgrunden står två granar och en tall.

Sofia Svensdotter (Pere-Sofi).

Tjärtakan nr. 23

På avstyckad tomt 1980 från Tjärtakan nr. 11, har **Harry Karlsson** f. 1918 från Göteborg, uppfört ett fritidshus och vistas här sommartid.

Tjärtakan nr. 24

Sven-Olof Leosson f. 1935, gift med **Ulla Leosson** f. 1935 uppförde 1970 ett fritidshus på avstyckad tomt från Tjärtakan nr. 12.
Nya ägare 1979 blev **Bengt Karlsson** f. 1943 och **Bert Karlsson** f. 1949. De tilläggsisolerade huset så att det blev åretrunt bostad.
År 1985 köptes fastigheten av **Bengt** och **Dagny Moberg** f. 1916 respektive 1917. De bodde här ett år och sålde 1986 till **Mona-Lisa Fischer** f. 1941 och **Erik Boström** f. 1945.
Ny ägare 1987 blev **Stefan Andersson** f. 1961 gift 1986 med **Lena Karlsson** f. 1952 med dotter **Catrin.**
Huset brann ner 1988, men efter något år uppfördes ett nytt bostadshus på samma tomt.
Catrin Andersson och **Dag Stenman** bor här 1991.

Tjärtakan nr. 25 ***Bertils***

År 1975 avstyckades den här tomten från Tjärtakan nr. 15 och det byggdes en mindre villa. När sonen Folke övertog gården flyttade **Bertil** och **Anni** hit. Bertil dog 1989 och Anni dog 1990.

Tjärtakan nr. 26 ***Ingeborgstorpet.***

Enligt 1891 års karta fanns ingen bebyggelse här, men Erling Axelsson på Tjärtakan nr. 17, har hört berättas om en tant som hette Ingeborg. Hon hade blivit utkörd någonstans och bad att få någon plats att bo. Hon inredde då en jordkula och odlade upp lite mark för potatis m.m. Erlings far Axel har berättat att han 1904 hade hjälpt Ingeborg att skriva brev till barn i Norge.
På torpet Skogen(Tjärtakan nr. 7) bodde 1891 Alfred Aronsson med familj, där bodde också svärmor Ingeborg Larsdotter f. 1833. Hela familjen utom Ingeborg är enligt kyrkboken obefintliga 1901, troligen i Norge. Förmodligen var det denna Ingeborg som kom hit till Ingeborgstorpet. Enligt kyrkoboken flyttade hon till Norge 1911.
Platsen är 1991 delvis igenväxt men här finns rester efter husgrund, eller möjligen jordkula. Nära intill syns rester efter en jordkällare och hallon växer utanför husgrunden.

Tjärtakan nr. 27

Tomtmark avstyckades 1980 från Tjärtakan nr. 15. En villa uppfördes då av **Leif Brolin** f. 1949, g. 1972 med **Chris Karstorp** f. 1951. Barn: **Andreas** f. 1974 och **Rebecka** f 1978.
Leif flyttade efter några år till Vänersborg och Chris med barnen flyttade till Tjärtakan nr. 15.
Ny ägare 1984 blev **Anne-Len Kriewitz** f. 1958, sambo med **Arne Olsson** f. 1954. Barn: **Per** f. 1980, **Christin** f. 1987. Anne-Len är förskollärare och Arne har radio- och TV-affär i Vänersborg.

Tjärtakan nr. 28

Gerd Jansson f. 1943 i Karlstad, ägare till avstyckad tomt från Tjärtakan nr. 17, är sambo med **Einar Axelsson** f. 1947. Barn: **Kristina** f. 1966, bosatt i Skene. **Mikael** f. 1967. **Urban** f. 1972. Gerd jobbar inom vården och Einar brukar föräldragården.

Einar med sonen Urban och hunden Topsy.

Gerd Jansson med barnen Kristina, Urban och Mikael.

Tjärtakan nr. 29

Från Tjärtakan nr. 19 avstyckades en tomt 1970 som köptes av **Bert Johansson** f. 1930 g. 1955 med **Anna-Lisa Eriksson** f. 1931 och här byggdes ett fritidshus.
Barn **Mats Olof** f. 1958. Familjen flyttade 1980 till Vänersborg.
Fastigheten köptes då av **Kaj Bruhn** f. 1948 och **Solveig Olsson** f. 1954. Barn: **Helen** f. 1980, **Nina** f. 1982.
Huset har byggts om till bostadshus.

Tjärtakan nr. 30

Tomtmark avstyckades 1970 från Tjärtakan nr. 19. Ägare **Heiki Hyrsky** f. 1928, gift med **Gulli Åhs** f. 1928, uppförde här ett fritidshus. Barn: **Kristina** f. 1956, **Karin** f. 1957, **Robert** f. 1972.
Kristina bor nu på Tjärtakan nr. 31.
Fastigheten köptes 1989 av **Birgitta Karlsson** f. 1937 gift med **Alf Karlsson** f. 1941. Huset har byggts om till bostadshus.

Tjärtakan nr. 31

Från Tjärtakan nr. 30 avstyckades 1980 en tomt och här byggdes ett bostadshus av **Johnny Fredholm** f. 1955 och **Kristina Hyrsky** f. 1956. Barn: **Jonas** f. 1983, **Ola** f. 1991.
Kristinas föräldrar ägde tidigare Tjärtakan nr. 30. Johnny är ingenjör och driver eget företag och Kristina jobbar med utbildning.

Ej placerade personer.

Med i husförhörslängd 1891-95 är Inhyse enk. **Maja Jonsdotter** f. 1826, henne har vi ej kunna placera in på något ställe, hon dog 1901.

Torsbo

Torsbo ligger vackert beläget mellan sjöarna Rotenässjön, Hålsjön, Lillesjön och Åskagen och gränsar i sydväst mot Bohuslän.
1891 fanns här 5 gårdar, 3 torp och 1 backstuga och här bodde 52 personer. De flesta av dessa ställen finns kvar 1991, men här bor bara 16 personer. Det har under årens lopp tillkommit många fritidshus som bebos sommartid.

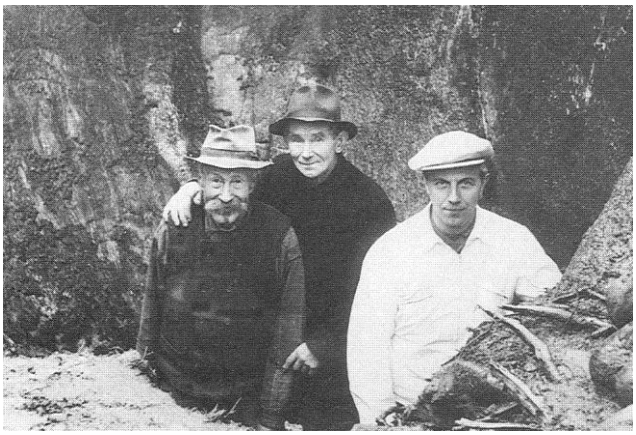

Rensning av jättegrytor i Torsbo 1949. Emanuel Olsson Rotenäs, Albin Jonsson Torsbo, Ingvar Joelsson Lönnebergshage.

Vid Lillesjön har Vänersborgs Vattenskidklubb en klubbstuga och sommartid är det mycket vattenskidåkande. Här har flera gånger arrangerats SM-tävlingar.

Vid Sunnare hage finns många håligheter i berget, det är minnen från istiden då stenar snurrade runt och gjorde dessa håligheter. De kallas för jättegrytor, trots att de flesta är små. En av dem benämns *Moffekällan.* Enligt en gammal sägen offrades här mynt och vid en viss tid på dygnet skulle man dricka av vattnet, för att bota vissa sjukdomar. Den största av dem rensades ur 1949, av Ingvar Joelsson, Albin Jonsson och Emanuel Olsson. Det har berättats att förr restes majstång uppe på berget, om man då hängde ett kohorn i denna, så skulle korna mjölka bra det kommande året.

En *runsten* (troligen förfalskad) har hittats. Se Torsbo nr. 5.
Nära Torsbo nr. 2 fanns Torsbo *(Persens)* kvarn och mitt emot på andra sidan älven låg Trombäljens kvarn.
Här låg också en handelsbod, denna ägdes av Anders Andreasson i Torsbo nr. 6, som också var mjölnare vid Torsbo kvarn. Sonen Joel Andersson har ur minnet gjort en skiss över Torsbo och Trombäljens kvarnar med tillhörande byggnader.
Fallet bortsprängdes 1891 för att sänka vattennivån i ovanför liggande Bodaneälven och en ny kvarn uppfördes vid Rotenäs nr. 6, där det blev mycket större fallhöjd. Angående köpekontrakt av kvarnfallet se Trombäljen.
På Södra Binäs utmarker i Torsbo ligger Binäs nr. 27 (Rafeltere) och Binäs nr. 47.

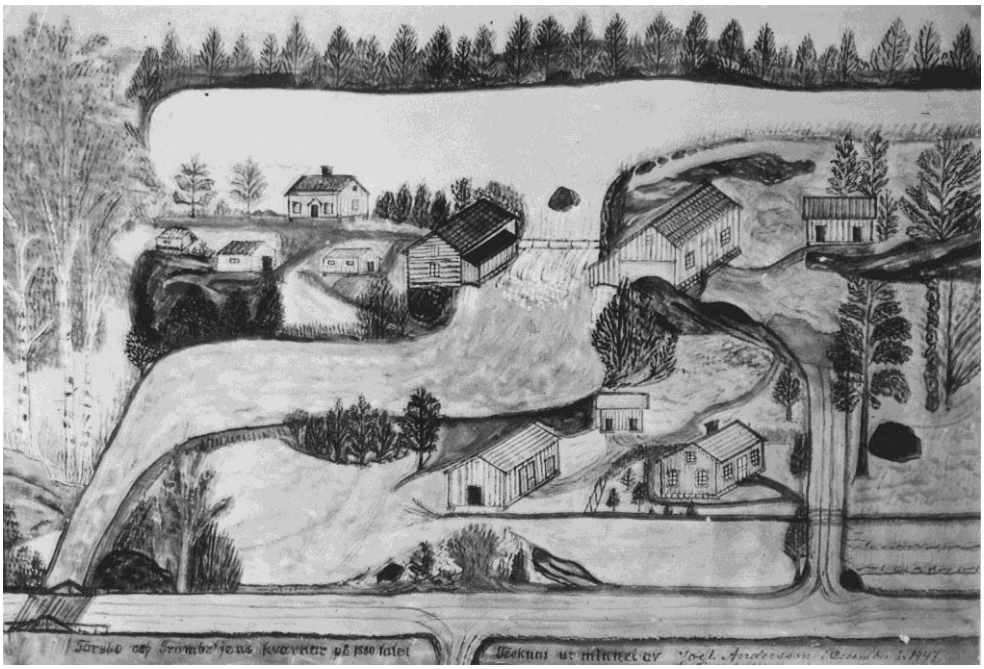

Torsbo och Trombäljens kvarnar från 1880-talet. Tecknat ur minnet av Joel Andersson 1947.

Torsbo nr. 1 ***Holms.***
Sid. 661 Handlare Erik Jan Eriksson.
Torsbo nr. 2 ***Dahletomta, Orgerts.***
Sid. 661 Arbetare Anders Pettersson Dahl.
Torsbo nr. 3 ***Andreases, Lanses.***
Sid. 657 Brukare Andreas Larsson.
Torsbo nr. 4 ***Paskegården, Hjerts, Kamperins.***
Sid. 658 Brukare Anders Jansson Pask.
Torsbo nr. 5 ***Karl Magnussons.***
Sid. 656 Brukare arbetare. Olof Nilsson.
Torsbo nr. 6 ***Hjalmars, Bryngelssons.***
Sid. 657 Brukare Anders Andreasson.
Torsbo nr. 7 ***Jonases, Albins, Vallis.***
Sid. 655 Brukare Jonas Andersson.
Torsbo nr. 8 ***S. Hagen.***
Sid. 663 Förpant eg Gustaf Andersson.
Torsbo nr. 9 ***Rösetorpet.***
Torsbo nr. 10 ***Isakssons.***
Torsbo nr. 11.
Torsbo nr. 12.
Torsbo nr. 13.
Torsbo nr. 14.
Torsbo nr. 15.
Torsbo nr. 16.
Torsbo nr. 17.
Torsbo nr. 18 ***Kenneths.***
Torsbo nr. 19.
Torsbo nr. 20.
Torsbo nr. 21.
Torsbo nr. 22.
Torsbo nr. 23 ***Nötön.***
Torsbo nr. 24 ***Sunnare hage.***

Torsbo nr. 1 ***Holms.***

I backstugan som hade ett rum och kök, bodde 1893 handlare **Erik Jan Eriksson** f. 1835, änkeman sedan 1886. Barn: **Erik Julius** f. 1877, flyttade till Karlsborg 1895, men reste 1901 till USA. **Maria Axelina** f. 1880, flyttade till Göteborg 1901. **Anders Rudolf** f. 1883, reste till USA 1900. Fadern Erik flyttade till Sundals-Ryr 1909. Marken tillhörde Torsbo nr. 6.
Det har berättats om en Maria Jonsson som kom hit som gårdfarihandlare och enligt kyrkbok kom **Maria Jonsson** f. Eriksdotter 1848, från Vänersborg till Torsbo 1915. Hon hade blivit änka 1903. Troligen hade hon varit gift med Olof Jonsson, som också varit gårdfarihandlare.
Det har hittats flera fakturor i den gamla stugan, från olika firmor i Göteborg som är adresserade till O. Jonsson, Vänersborg. På dessa fakturor finns olika varor som t.ex. hängslen, näsdukar, handdukar, tresnibbar, knappar, häkten, trådrullar m.m.
Ingvar Joelsson, Rotenäs nr. 37, har berättat att hans far Joel Andersson på auktion köpt en gammal kista, där det fanns en anteckningsbok med skinnpärmar, där det står att läsa följande: *"År 1888 är denna bok begynt. Den skall följa mig på mina resor som gårdfarihandlare varunder jag här vill föra mig till minnes det viktigaste rörande min ekonomiska ställning. Men o Gud låt mig ej glömma, det som rörer mitt andliga och eviga väl. Ock i första rummet bönen uti alla skiften eller omväxlande öden, påminna mig genom din helige ande att Du hörer bön och lovar bönhörelse. Påminna mig mina flydda dagar hur Du under desamma följt, beskyddat och hulpit mig utur både kända och okända faror. Skulle Du såsom evig och oföränderlig tillika allsmäktig ej hädanefter hjälpa. Jo ty Herren är min herde. Mig skall intet fattas."*
Hans hustru som liksom honom gick med knallepåse i Västergötland, blev honom otrogen och han fick vänta förgäves på de mötesplatser där hon brukade avlämna inkomna pengar och fylla på lagret. Han diktade då ett sorgekväde med följande lydelse: *"Flydda äro livets glada dagar, av sorg och kval är jag nu tärd. Fåfängt är att jag mig klagar för en ond och bakvänd värld. Gäckad och bedragen av en trolös maka, den drömda lyckan flyr så fort till ort. Livets sällhet har jag sist fått smaka, den drömda lyckan flyr så fort."* Författat av O. Jonsson vid ett tillfälle då hans kära maka övergivit honom.

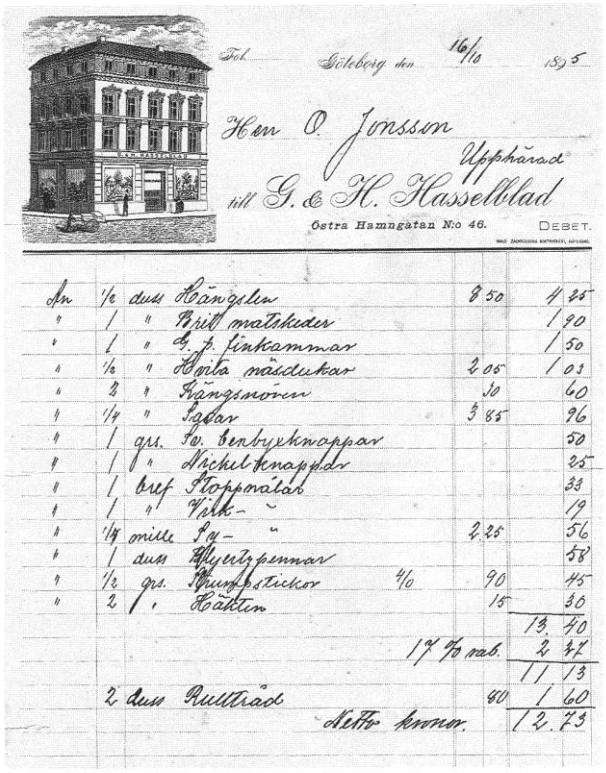
Tel. Göteborg den 16/10 1895
Hen O. Jonsson
Uppvärad
till G. & H. Hasselblad
Östra Hamngatan N:o 46. DEBET.

An	1/2	duss	Hängslen	8 50	4 25
"	1	"	Brill matskedar		1 90
"	1	"	d. f. finkammar		1 50
"	1/2	"	Hörta näsdukar	2 05	1 03
"	2	"	Gångsnören	30	60
"	1/4	"	Sadar	3 85	96
"	1	gr.	Fo. Benbyxknappar		50
"	1	"	Ärmelknappar		25
"	1	bref	Stoppnålar		33
"	1	"	Vitk- "		19
"	1/4	mille	Sy- "	2 25	56
"	1	duss	Blyertspennor		58
"	1/2	gr.	Strumpstickor 4/0	90	45
"	2	/	Häften	15	30
					13 40
			17 % rab.		2 27
					11 13
	2	duss	Rullträd	80	1 60
			Netto kronor		12 73

Faktura.

Maria tillbringade sista tiden på ålderdomshemmet i Ekenäs, där hon dog 1922.
Stugan stod obebodd några år innan den hyrdes som sommarstuga av familjen Einar och Greta Holm från Uddevalla, framtill 1960-talet.
Ägare 1991 är bröderna Bryngelsson på Torsbo nr. 6 och Anitas bror Lars Åke Svensson, Trollhättan är hyresgäst.

Torsbo nr. 2 ***Dahletomta, Orgerts.***

På torpet, som hörde till Torsbo nr. 5, bodde 1891 **Anders Pettersson Dahl** f. 1823, gift med **Maja Jonasdotter** f. 1835. Barn: **Anna Sofia** f. 1856, hade

Herr O. Jonsson Göteborg den 15/10 1898

Vänersborg Kl Dag 6/422

till **Aug. Abrahamson & Co** Debet

ETABLERADE 1840.

För Eder räkning och risk afsände vi med

nedannämnde genom beordrade varor

för hvilkas belopp anhålla Ni att crediterade med Nett, Kronor

att betalas inom 3 månader, efter hvilken tid 6% årlig ränta beräknas

Omnämningar, som ej göras redan inom 14 dagar efter ankomst anslagande godkännas ej.

1/4 ds	Trenittas	434	1c-Colonnes 1c-3 4	7 90	1 98	
1/2 "	Bindsnoppar	530	1c-437 3.40 2.45		5 67	
1 "	Barnmössor	330	1c-327 3.40		3 50	
1/2 "	Mask	298		5 25	2 63	
1/2 "	Lamsedskor			3 50	1 75	
1 "	Damvantar	721			3 95	
1 "	Theskedar	1409			70	
1 1/2		7401		96	1 44	
1	Mot.	7001			1 63	
			Tryck		23 45	

			Tryck		23	45
2 ds	Tråd	142		67	1 34	
1/4 gr	Nickelknappar	18		2 30		55
1/6 "	Ordin "	1 1/2			1 25	
1 gr	Linne "	18				32
2 ds	Fickkammar	21		1 25	2 50	
1/6 gr	Timmermansfoner		1c-8 hant. tornnes.	6 —	1 —	
1/4 "	Blyerts	"	3.40 2.80			80
1 ds	"	m. gummi				60
1 "	Röda Nördukar				2	25
2 "	Ho. "			1 55	3 10	
1/4 "	Jute dukar	125 cm.		11 25	2 81	
1/6		130		26 75	4 46	
1/6 gr	Liktringar			6 75	1 15	
1 ds	Tvålskaft	76/25			2 —	
2 st	Hängplatand			1 21	2 42	
1 ds	Skogjon				2 08	
			Kronor		52 09	

rest till USA 1888. **Matilda** f. 1861, som tidigare varit i USA, reste åter dit 1892.
Anders dog 1908 och Maja dog 1918. Frändefors fattigvårdsstyrelse sålde huset på auktion för 100 kr.
Lite längre norrut vid älvkanten låg tidigare Torsbo *"Persens"* kvarn, samt en mindre byggnad där det fanns en handelsbod. År 1891 bortsprängdes kvarnfallet för att sänka vattennivån i ovanförliggande Bodaneälven.
Anders Andreasson från Torsbo nr. 6, som var mjölnare vid kvarnen, flyttade då handelsboden till Rotenäs nr. 38.
År 1975 avstyckades tomtmark norr om den gamla husgrunden och ett bostadshus uppfördes av **Gertrud Andersson** f. 1932 i Lane-Ryr, g. 1953, med **Arne Orgert** f. 1932 i Uddevalla. Arne med barnen Per och Pia bor på Bohus-Malmön.

Orgerts hus i Torsbo.

Torsbo nr. 3 ***Andreases, Lantzes*****.**

Ägare 1891 **Andreas Larsson** f. 1848 i Lane-Ryr, g. 1889 med **Justina Olsdotter** f. 1861 i Rotenäs nr. 10. **Karolina** f. 1890, dotter **Maj** f. 1918. **Emma** f. 1892, gift 1922 med Frans Olsson f. 1883 i Rotenäs nr. 14, där gården övertogs. **Rudolf** f. 1894. **Lars** f. 1896. **Karl** f. 1898, reste till USA 1923. **Valborg** f. 1900, dog 1920.
Fadern Andreas dog 1916 medan Justina levde till 1938.

Lars Andreasson framför den gamla ladugården med enkupigt taktegel.

Rudolf som ofta gick dagsverken i bygden, dog 1945.
Karolina dog 1944 och dottern **Maj** gifte sig då med **Gustav Lantz** f. 1920 i Erikstad och övertog gården. Barn: **Kerstin** f. 1944, gift 1969 med Uno Berg f. 1937, flyttade till Binäs nr. 38. **Ingrid** f. 1948, g. 1974 med Lennart Larsson f. 1943 i Ödeborg, bor i Färgelanda.
Maj skötte lantbruket och Gustav arbetade vid Vargöns Bruk. Det uppfördes nytt bostadshus 1965. Majs morbror Lars bodde i den gamla stugan till en bit in på 1980-talet. Han flyttade då till Ringhem, där han dog 1987.
Kerstins son **Mats** f. 1962 växte upp hos morföräldrarna. Han gifte sig 1987 med Eva Beata Majevska från Polen och flyttade till Vänersborg.

Gustav och Maj Lanz samt dottersonen Mats.

Kerstin Berg boende i Torsbo nr. 16, är ägare till gården sedan 1988. Maj och Gustav bor kvar på gården 1991. På gården finns fritidshus Torsbo nr. 13 och 15.
En gammal karta från 1835 finns bevarad, "Chart över Kronoskattehemmanet Torsbo". En s.k. brandring, som hade används i den öppna spisen på torpet Rafeltere finns också.

Torsbo nr. 4 ***Paskegår´n, Hjerts, Kamperins*****.**

Ägare sedan 1880 var **Anders Jansson Pask** f. 1850 i Färgelanda, gift med **Anna Kajsa Andersdotter** f. 1844 i Grunsbo. Barn: **Kristina** f. 1874, gift med Amandus Eriksson f. 1865 i Binäs nr. 20, där gården övertogs. **Anders** f. 1875, g. 1905 med **Ida Emanuelsdotter** f. 1876 i Grunsbo, övertog senare gården**. Johanna Maria** f. 1883, reste till USA 1906. **Anna Augusta** f. 1887, for till USA 1904.
Anders Jansson dog 1923 och Anna Kajsa dog 1927.
Sonen **Anders** med hustru **Ida** köpte gården 1909. Barn: **Helga** f. 1906, flyttade till Uddevalla. **Paulina** f. 1909, g. 1942 med Verner Svensson från Skarbo nr. 1, där gården övertogs. **Doris** f. 1913. **Georg** f. 1917. Gården såldes 1922 och familjen flyttade till Österäng.
Ny ägare blev **Sander Svensson** f. 1865 i Jönköping, g. 1905 med **Augusta Olsdotter** f. 1878 i Bohuslän. Barn: **Ebba** f. 1896, var enligt kyrkobok obefintlig 1927, troligen hade hon flyttat till Norge. **John** f. 1899. Familjen kom från Lane-Ryr.

John Svensson och Helge Evensson från Everöd i Lane-Ryr, uppförde på 1920-talet en dansbana nära Bohusläns gräns, den flyttades sedan till en plats närmare sjön Åskagen, men lades ner i mitten av 1930-talet.
Helge Evenssons far hade varit sågare vid Rotenäs såg.
Augusta dog 1934. Sander och sonen John flyttade 1935 till Foss i Bohuslän.

Dansbiljett till Torsbo dansbana.

Gården köptes då av **Herman Johansson** f. 1882, g. 1908 med **Mathilda** f. 1884 i N. Björke. Barn: **Hilding** f. 1912, flyttade till Uddevalla 1937. **Edit** f. 1915, g. 1951 med Anders Jansson f. 1914, bor i Rotenäs nr. 23. **Rut** f. 1918, flyttade till Vänersnäs 1942. Familjen bodde kvar till 1943, då de flyttade till Tengene.
En fastighetsmäklare Tage Olander, ägde gården innan den såldes till **Georg Johansson** f. 1917 i Hyringa, g. 1942 med **Doris Hjert** f. 1923 i Häggesled, de kom från Skaraborgs län. Barn: **Hans** f. 1942, g. 1964 med Kerstin Svensson f. 1941 i Vänersborg, bor i Rotenäs nr. 32. **Rolf** f. 1944 g. 1964 med Britta Gustavsson f. 1938.
Vid sidan om jordbruket jobbade Georg bl.a. som sågare vid Rotenäs Såg och senare i Vänersborg. Doris jobbade en tid på syfabrik i Vänersborg. Familjen sålde gården 1953 och flyttade till Vänersborg.
Ny ägare blev Georgs svärfar **Oskar Hjert** f. 1897, g. 1923 med **Ellen Andersson** f. 1902. Barn: **Doris** f. 1923, se ovan. **Karl-Erik** f. 1927. **Alice** f. 1929, g. 1948 med Arne Ramm f. 1927 i Ramnered. **Lage** f. 1937 g. 1959 med Barbro Larsson f. 1940 i Långebo. **Lille-Bror** f. 1942, g. 1964 med Vivian Claesson f. 1943, bor i Uddevalla.

Huset på Paskegården.

Familjen uppförde både nytt bostadshus och ny ladugård. Oskar jobbade vid Vargöns smältverk. De flyttade 1962 till Vargön.
Ny ägare blev då **Ingemar Kamperin** f. 1932 i Lane-Ryr, g. 1957 med **Margit Johansson** f. 1930 på Gunnarsberg. Barn: **Lisbeth** f. 1960, g. 1979 med Kjell Regeskog f. 1953 i Grunsbo, där gården övertogs. **Barbro** f. 1964 flyttade till Vänersborg 1984.
Ingemar har jobbat på Uddevallavarvet i 36 år och Margit jobbar som ekonomibiträde i Vänersborg.
Ett fritidshus Torsbo nr. 14 är avstyckat från gården.

Torsbo nr. 5 ***Karl Magnussons.***

Ägare 1891 **Olof Nilsson** f. 1838, g. 1863 med **Helena Larsdotter** f. 1838. Barn: **Frans** f. 1860, reste till USA 1886, gift där 1888 med **Thilda Johansdotter** f. 1853 i Torsbo nr. 9, övertog senare gården. **Anders Albert** f. 1866, reste till USA 1886. **Hilma Augusta** f. 1868, reste till USA 1887. **August Hjalmar** f. 1871, dog 1888. **Alma** f. 1872, reste till USA 1892. **Selma Elisabet** f. 1874, reste till USA 1897. **Hulda Kristina** f. 1876, dog 1896. **Anna** f. 1878, reste till USA 1905. **Adolfina Miranda** f. 1880, gift med Anders Johan Augustsson Stenshult. **Lars Johan** f. 1883, reste till USA 1902.
Olof var läs- och skrivkunnig, hans namn fanns ofta på gamla köpehandlingar m.m. Han dog 1906 och Helena dog 1919.
Sonen Frans med familj kom åter till Sverige i slutet av 1896 och köpte då gården, med torpet Torsbo nr. 9. Barn: **Ellen** f. 1889, flyttade till Uddevalla 1910. **Hjalmar** f. 1891, reste till USA 1910. **Alfred** f. 1893, g. 1919 med Natalia Andersson Lane-Ryr, flyttade till Uddevalla. **Anna** f. 1896.
Frans dog 1901 och efter försäljning av den här gården, flyttade övriga familjen till Torsbo nr. 9.

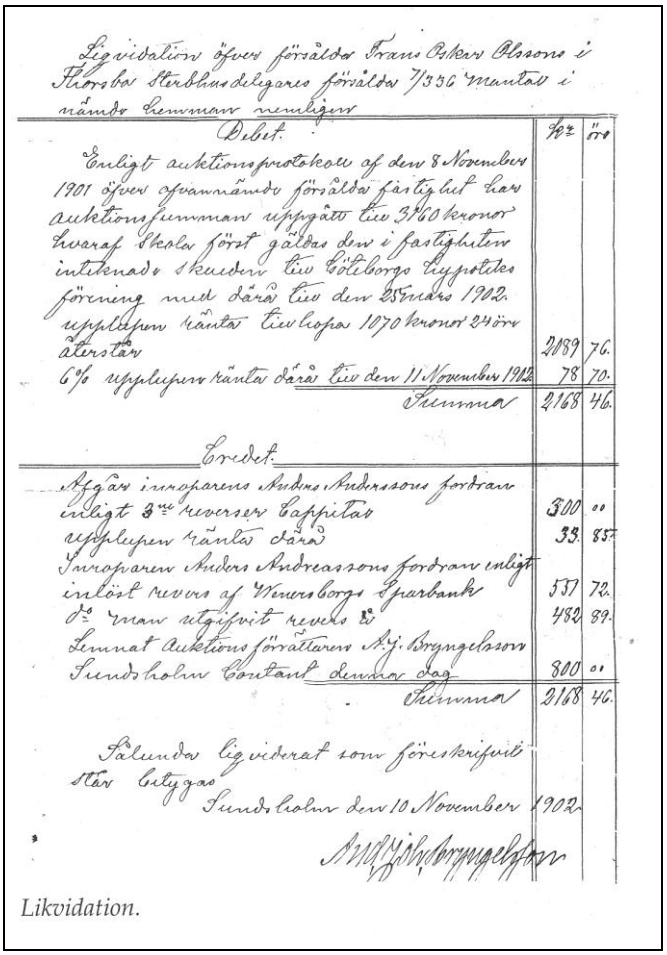

Likvidation öfver föräldra Frans Oskar Olsons i Torsbo Stenhuseldegares föräldra 7/336 mantal i nämnde hemman nemligen

Debet.	Kr	öre
Enligt auktionsprotokoll af den 8 November 1901 öfver ofvannämnde föräldra fastighet hans auktionssumma uppgått till 3760 kronor hvaraf skola först gäldas den i fastigheten intecknade skulden till Göteborgs hypotekföreningen med däråt till den 25 nästa 1902 upplupen ränta till hopa 1070 kronor 24 öre återstår	2689	76.
6% upplupen ränta däråt till den 11 November 1902	78	70.
Summa	2168	46.

Credet.	Kr	öre
Afgår innoparens Anders Andressons fordran enligt 3:e reverser kapital	300	00
upplupen ränta däråt	33	85
Innoparen Anders Andreassons fordran enligt inlöst revers af Wenersborgs Sparbank	551	70.
d:o som utgifvit revers å	482	89.
Lemnat auktions förrättaren A. J. Bryngelsson Sundsholm Contant denna dag	800	00
Summa	2168	46.

Sålunda likviderat som föreskrifvit står bevittnas
Sundsholm den 10 November 1902.
A. J. Bryngelsson

Likvidation.

I tidningen ELA den 25 oktober 1901 annonserade sterbhusdelägarna efter Frans Oskar Olsson om auktion. *"Egendomen vackert belägen invid sjö och nära allmän landsväg, har goda och rymliga åbyggnader samt skog till husbehov, sommar- och vinterfoder för 1 häst, 4 kor och några får. Lös egendom: 1 häst, 4 nötkreatur, 6 får, åker- och körredskap, möbler och husgeråd, säng- och linnekläder, gångkläder, forage av hö och halm."*
Enligt auktionsprotokoll blev, **Anders Andreasson**, som ägde Torsbo nr. 6, den nya ägaren. Efter något år togs bostadshuset ner och flyttades till Rotenäs nr. 39 (Olséns), där Anders med hustru Kristina bosatte sig.

Hulda och Karl Magnusson med föräldrarna Magnus och Anna-Katrina, samt brodern Johan.

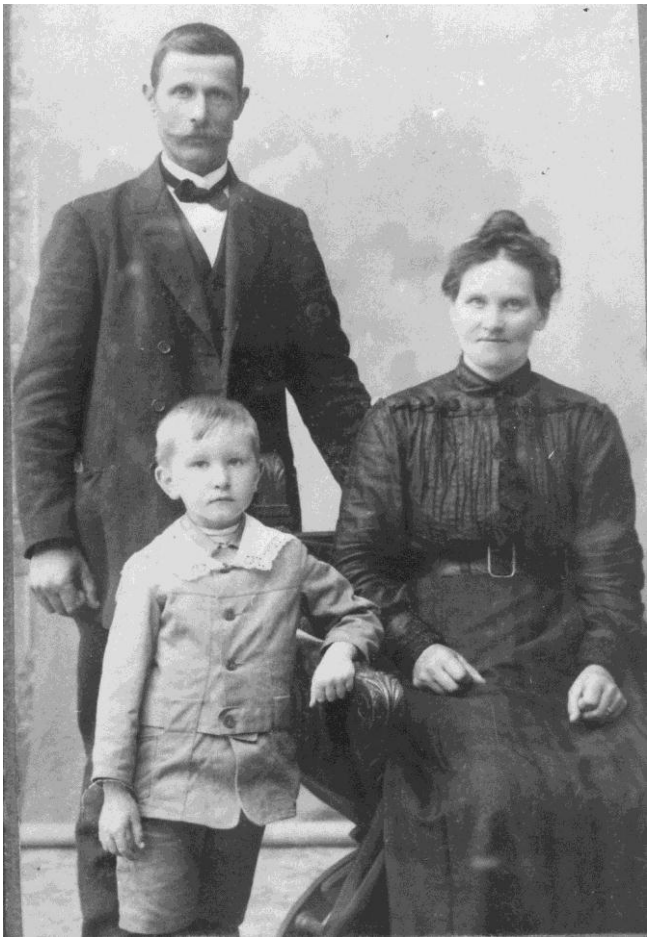

Karl och Hulda med sonen Paul.

Ny ägare till gården 1906 blev **Karl Magnusson** f. 1878 i Rotenäs nr. 8, g. 1911 med **Hulda Persson** f. 1876 i Lane-Ryr. Här uppfördes ett nytt bostadshus. Karls föräldrar **Magnus Andersson** med hustru **Anna Katrina Nilsdotter** och sonen **Johan** kom troligen med hit. Magnus hade varit sågare vid Rotenäs såg. Han dog 1924 medan Anna Katrina levde till 1946, då hon var 96 år gammal.
Johan flyttade till Holm 1925, där han drev en mindre kvarn.

Karl Magnusson har hämtat mjölk.

Hulda och Karl fick en son **Paul** f. 1914. Hulda dog 1950 och Karl avled 1974, vid 96 års ålder
Paul bodde sedan ensam kvar på gården tills han dog 1981.

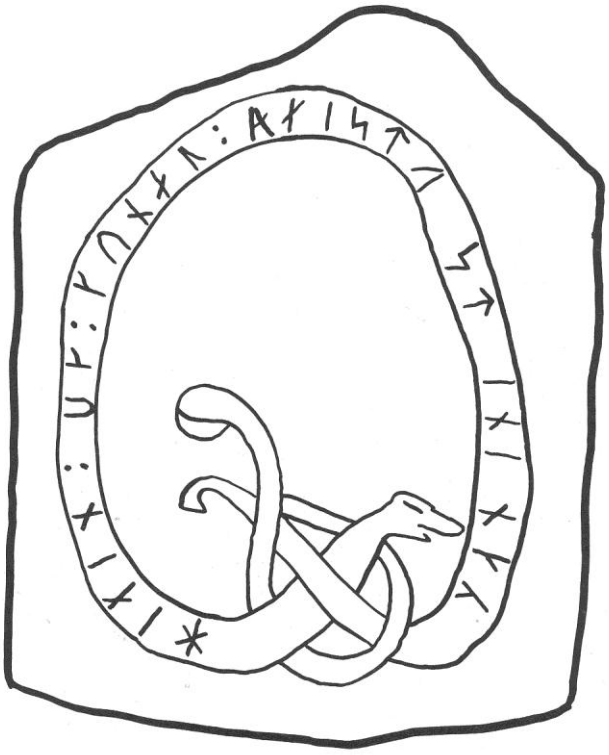

Runstenen i Torsbo.

En runsten, troligen förfalskad, hittades 1910 i ett stenröse på gården, den är 54 cm hög 42 cm bred och 10 cm tjock. Enligt Riksantikvarien som undersökte stenen 1946, står det följande på den. *"thiakn : uk : kunar : raistu : stain : har", det betyder (Tägn och Gunnar*

reste stenen här). Runslingan har samma utseende som på många uppländska runstenar från 1000-talet och är troligen en avbildning av en sådan.
Gården köptes 1982 av bröderna Bengt och Reidar Bryngelsson. Bengt använder byggnaderna som fritidshus. Ett fritidshus är avstyckat från gården Torsbo nr. 12.

Torsbo nr. 6 ***Hjalmars, Bryngelssons.***

Ägare sedan 1889, **Anders Andreasson** f. 1844 i Trombäljen nr. 17, g. 1872 med **Kristina Nilsdotter** f. 1846 i Rotenäs nr. 11. Barn: **Adelia** f. 1871, g. 1903 med Anders Albin Aronsson Torp i Valbo-Ryr, dit de flyttade. **Joel** f. 1873, g. 1897 med Mathilda Olofsdotter f. 1873 i Lane-Ryr. **Hjalmar** f. 1875, övertog senare gården.
Joel och Mathilda med dottern **Edit** f. 1898, flyttade till Rotenäs nr. 38.
På auktion 1901 inköptes granngården Torsbo nr. 5.
Hjalmar övertog gården 1904 och föräldrarna flyttade till Rotenäs nr. 39. Hjalmar anställde en hushållerska Anna Andersdotter f. 1874 i Lane-Ryr.
Gården utarrenderades 1939 till **Erik Olsson** f. 1898, g. 1933 med **Hilda Gustavsson**. Barn: **Bertil** f. 1934, **Folke** f. 1936. Familjen kom från Bolstad och flyttade tillbaka dit 1946.
När Hjalmar dog 1942 blev brorsonen Nils Andersson ägare.
Gården köptes 1946 av **Elof Bryngelsson** f. 1914 på Sundsholm nr. 1, g. 1942 med **Viola Jonsson** f. 1919 i Torsbo nr. 7. Barn: **Bengt** och **Reidar** f. 1945.
Gården drevs med mjölkkor och några andra djur. Bengt flyttade 1964 och Reidar 1966 till Vänersborg.
I unga år spelade Elof ofta dragspel.

Syskonen Hjalmar, Adelia och Joel med föräldrarna Anders Andreasson och Kristina Nilsdotter.

Anders Andreasson.

Huset hos Bryngelssons 1957.

Bengt och Reidar köpte gården 1980. **Reidar** som nu bor på gården, gifte sig 1982 med **Anita Svensson** f. 1954 i Trollhättan. Barn: **Linda** f. 1973, **Emma** f. 1983, **Simon** f. 1987.
Reidar jobbar sedan 1975 på SAAB i Trollhättan och Bengt som bor i Trollhättan jobbar på Skanska.
Elof dog 1985. Viola har köpt Torsbo nr. 18 och bor där.

Torsbo nr. 7 ***Jonases, Albins, Vallis.***

Gården har varit i släkten sedan början av 1700-talet. Ägare 1891 var **Jonas Andersson** f. 1856 i Gestad, g. 1879 med **Maja Lisa Hansdotter** f. 1858. Barn: **Albin** f. 1880, g. 1906 med **Alida Johansdotter** f. 1887 i Lane-Ryr, övertog senare gården. **Axel** f. 1883, gift med Lovisa Abrahamsson f. 1891 i Siviken, bosatte sig i Vänersborg. **Valfrid** f. 1886, g. 1916 med Anna Andersson f. 1892 i Alskogen (Rotenäs nr. 11), bosatte sig i Göteborg. **Robert** f. 1890, gift med Ellen Abrahamsson f. 1895 i Siviken, syster med Lovisa ovan, köpte gård i Röshult. Samtliga syskon har vid olika tillfällen varit i USA några år.

Jonas Andersson med hustru Maja-Lisa.

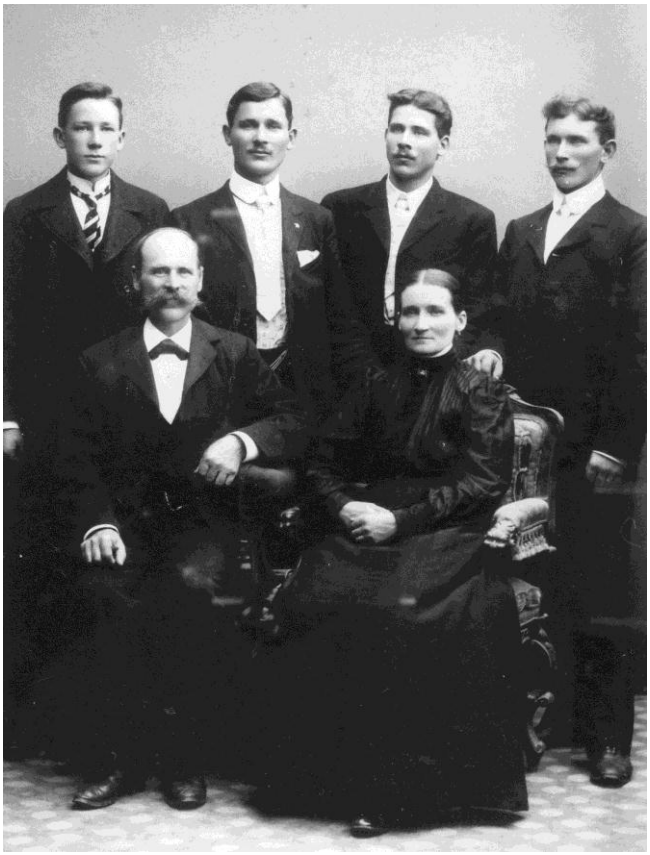

Jonas och Maja-Lisa med sönerna Robert, Axel, Valfrid och Albin.

Maja Lisas far **Hans Andersson** f. 1812, dog 1894. Bostadshuset, en tvåvånings Dalslandsstuga hade uppförts 1857. Maja Lisa och Jonas bodde sista tiden i undantagsstugan på gården (Torsbo nr. 18).

Alida och Albin Jonsson med sonen Kenneth. Foto taget i USA 1911.

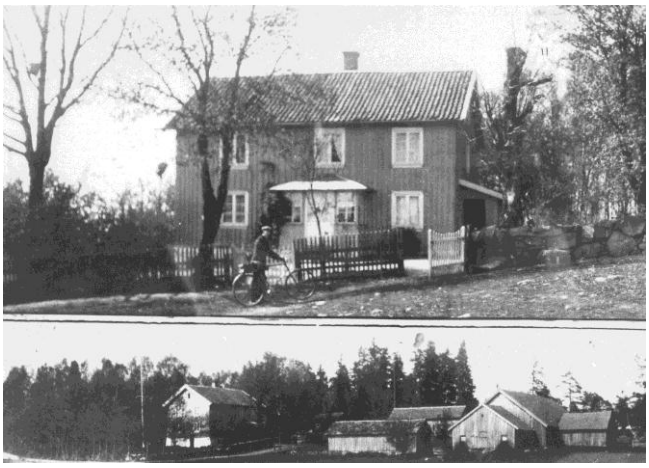

Albin Johnssons gård. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Albin och Alida övertog gården 1916. Barn: **Kenneth** f. 1908, var målare, bodde senare på Torsbo nr. 18. **Arnold (Arne)** f. 1913, g. 1940 med Alice Andersson f.

1911 i Rotenäs nr. 38, där gården övertogs. **Vallis** f. 1916, g. 1951 med **Elsa Eriksson** f. 1920 i Rösebo nr. 1, övertog senare gården. **Viola** f. 1919, g. 1942 med **Elof Bryngelsson** f. 1914 på Sundsholm, köpte senare Torsbo nr. 6.
Ny ladugård uppfördes 1932. På gården fanns en dräng, **Johannes Nilsson** f. 1848 i (Hålet) Björnerud, han kom till ålderdomshemmet i Ekenäs 1938, där han dog 1940. Ingvar Joelsson har skrivit om honom där han benämns "Johannes i Hålet".
Alida dog 1938. Albin bodde senare tillsammans med sonen Kenneth i Torsbo nr. 18.
Vallis och Elsa övertog gården 1951. Det gamla bostadshuset renoverades och byggdes om till 1 1/2-planshus. Jordbruket drevs med mjölkkor och andra husdjur.
Elsa dog 1988. Vallis bor kvar på gården som nu ägs av systersönerna Bengt och Reidar Bryngelsson.
Flera fritidshus finns på gården, Torsbo nr. 17, 19, 20 21, 22. På Nötön har funnits ett hus där en familj bott några år, Torsbo nr. 23.

Torsbo nr. 8 ***S. Hagen.***

Till torpet flyttade 1893 **Gustaf Andersson** f. 1843 i Gestad, g. 1875 med **Maria Andersdotter** f. 1845 i Erikstad. Gustaf var bror till Jonas Andersson på Torsbo nr. 7.
Stugan låg från början nära intill landsvägen, senare byggdes stugan på den plats där den gamla ladugården stått. I ladugården som fanns kvar till 1940-talet, stod skrivet "*1893 flyttade jag till Torsbo*". Gustaf dog 1909 och Brita Maria dog 1922.
I en notis i tidningen ELA för länge sedan berättas om gamla Maja som fastnade i skorsten, det var Maria Andersdotter. När hon skulle elda i spisen gick inte röken upp i skorstenen, hon klättrade då upp på taket och försökte trampa ner det som fastnat i skorstenspipan, men det bar sig inte bättre än att hon tappade taget och fastnade i skorstenen. Vid hennes rop kom då grannen till undsättning så att hon kom loss.
Huset med tomt användes numera som sommarställe av **Kurt Olofsson**, Vänersborg. Tvärs över landsvägen finns rester efter jordkällare.

Torsbo nr. 9 ***Rösetorpet.***

Här bodde troligen 1891 **Johannes Larsson** f. 1821. Torpet hörde till Torsbo nr. 5 och ägdes sedan 1870 av Olof Nilsson och Helena Larsdotter. När deras son Frans Olsson med hustru Thilda Johansdotter, kom hem från USA 1896 övertog de fastigheten. Thilda var dotter till Johannes Larsson och kallades ibland för Röse-Thilda. Troligen var hon född här. Johannes dog 1915.
Vid bygdevandring 1991 finns på Rösetorpet tydlig husgrund, nära igenvuxen åker. En stor bok 260 cm i omkrets och en oxel samt skott efter äppelträd finns nära intill. Husgrunden ligger intill den väg, som går förbi jättegrytorna och fortsätter till Hagarna över gränsen till Bohuslän.

Torsbo nr. 10 ***Isakssons.***

Ett litet markområde som tillhörde Karl Magnusson i Torsbo nr. 5, hade arrenderats några år i början av 1930-talet av Bertil Johansson från Arvehagen i Lane-Ryr. Han uppförde här en slaktbod. **Gustaf Isaksson** som bodde i Rotenäs skola, köpte byggnaden och startade cykelaffär här 1936.

5889 III -
Gustaf Isaksson
Velociped-
& Diverseaffär
Lönnebergshage
A - 6.00
Kontant-
kvitto berättigar
till kassarabatt

Kvitto.

Vid den tiden fanns det bara telefon till gården Ringevall (Rotenäs nr. 9), men ledningarna som kom från Rösebo var i dåligt skick, så Adolf Eriksson på Ringevall tog kontakt med Televerket. Villkor för att få en telefonväxel var minst 5 abonnenter i 5 år, detta ordnades och Lönnebergshage telefonväxel kom till.
Gustaf Isaksson skötte växeln. Ersättning för öppethållande betalades till en början av abonnenterna, de bestämde också tider för öppethållande. När det blev 20 abonnenter anställdes Gustaf av Televerket som växelstationsföreståndare. Inträdesavgiften var då 20 kr och kvartalsavgiften 10 kr.
Tillsammans med cykelaffär och telefonväxel, började Gustaf att sälja dricka för Wendels Bryggeri i Vänersborg samt konfektyrer och lite specerier.

Huset är före detta Lönnebergshage telefonväxel och affär. Foto taget 1954 vid ombyggnad av landsvägsbron.

Gustaf med familj flyttade 1949 till Grinstad där han blev telefonväxelföreståndare. Affären med telefonväxeln här i Torsbo övertogs av Torsten Eriksson från Ringevall (Rotenäs nr. 9). Växelstationen automatiserades 1952 och affären lades ner strax därefter och byggnaden revs. Den gamla stenbron över älven som hade uppförts i början av 1890 – talet ombyggdes 1954.

Torsbo nr. 11.

Sommarstuga byggd på 1950-talet av Stig Klasson Vänersborg, på mark tillhörande Torsbo nr. 6 hyresgäst 1991 är Kent Arne Svensson Trollhättan.

Torsbo nr. 12.

Sommarstuga byggdes på 1930-talet av **Bröderna Lindgren** Långmaden Vänersborg. Tomtmark omkring huset avstyckades 1941 från Torsbo nr. 5. Ägare 1991 är **Johan Lindgren** f. 1914.

Torsbo nr. 13.

På mark tillhörande Torsbo nr. 3, uppfördes ett fritidshus i början av 1950-talet. Ägare **Holger Johansson** Vänersborg.

Torsbo nr. 14.

Sommarstuga byggd på 1960-talet. Tomtmarken avstyckad från Torsbo nr. 4. Ägare sedan 1972, **Arvid Sandberg** f. 1929.

Torsbo nr. 15.

På avstyckad tomt från gården Torsbo nr 3, byggdes i början av 1950-talet ett fritidshus. Ägare **Lasse Mahl**, Vänersborg.

Torsbo nr. 16.

På tomt avstyckad från Torsbo nr. 3, uppfördes 1991 en villa av **Kerstin Berg**. Hon kom från Rotenäs nr. 37, men är ägare till föräldragården på Torsbo nr. 3.

Torsbo nr. 17.

Sommarstuga byggdes 1936 på mark som tillhör Torsbo nr. 7. Här har varit olika hyresgäster under åren, 1991 är det **Ture Johansson** från Uddevalla.

Torsbo nr. 18 ***Kenneths.***

På platsen som ligger på gården Torsbo nr. 7 fanns 1891 en stuga, och här bodde troligen **Olof Larsson** och **Kristina Hansdotter**. De byggde sedan hus på Nötön (Torsbo nr. 23) och familjen flyttade dit.
Lars Larsson och **Anna Katrina Hansdotter**, som sålt gården Rotenäs nr. 17, flyttade till Torsbo, kanske bodde de här. Kristina och Anna Katrina var systrar till Maja Lisa som ägde gården. Lars dog 1897 och hustrun dog 1904.
Senare blev här undantagsstuga när **Maja-Lisa** och **Jonas** överlämnat gården till sonen Albin.
Maja Lisa dog 1937 och Jonas dog 1944. **Albin** bodde med sonen **Kenneth** här tills han dog 1958.
Kenneth som var född 1908 blev ägare till huset 1955. Han var målare till yrket. Huset om- och tillbyggdes 1962. Kenneth dog 1988.
Sommarstuga byggdes här på 1930-talet av **Olle Karlsson** f. 1911, bosatt i Vänersborg. Marken tillhör Torsbo nr. 7. Olle Karlsson är son till Erik Karlsson som med familj bott på Kullen (Rotenäs nr. 20). Olles döttrar är numera ägare till huset.
Systern **Viola** som blivit änka, köpte fastigheten och bor nu här. Hon kom från Torsbo nr. 6.

Kenneth Jonssons hus.

Torsbo nr. 19

Sommarstuga byggdes här på 1930-talet av **Olle Karlsson** f. 1911, bosatt i Vänersborg. Marken tillhör Torsbo nr. 7. Olle Karlsson är son till Erik Karlsson som med familj bott på Kullen (Rotenäs nr. 20). Olles döttrar är numera ägare till huset.

Torsbo nr. 20

Sommarstuga uppförd 1947 av **Erik Jansson**. Ägare 1991, sonen **Jan Erik Jansson**, bosatt i Vänersborg. Marken tillhör Torsbo nr. 7.

Torsbo nr. 21

Sommarstuga byggdes på 1940-talet på mark som tillhörde Torsbo nr. 7. Tomtmarken avstyckades 1983 och **Jan Aderum** f. 1953 i Siviken, blev ägare. Han sålde fastigheten 1988 till **Knut Andersson** f. 1943.

Torsbo nr. 22

Sommarstuga byggd 1958 av **Edit** och **Torsten Eriksson** från Blekslättan, på mark som tillhör Torsbo nr. 7. Ägare till huset 1991 är **Reidar Johansson** Frändefors.

Torsbo nr. 23 ***Nötön.***

Denna plats kom till efter sjön Hästefjordens sänkning och ligger på gården Torsbo nr. 7. Den är inte med på 1891 års karta, men troligen byggdes hus strax därefter.
Olof Larsson f. 1844, g. 1870 med **Kristina Hansdotter** f. 1845 i Norra Ryr, flyttade då hit. Förut hade de troligen bott i stugan på Torsbo nr. 18. Kristina var syster till Maja Lisa Hansdotter på Torsbo nr. 7 och Anna Katarina Hansdotter på Rotenäs nr. 17.
Barn: **Amalia** f. 1871, dog 1906, **Josefina** f. 1873, gift med Karl Richard Larsson från Spekerud. **Hulda** f. 1875, dog 1916. **Axelia** f. 1877, flyttade till Trollhättan 1917. **Miranda** f. 1880, flyttade till Vänersborg 1910. **Elisabet** f. 1882, flyttade till Vänersborg 1908. **Hilma** f. 1887, flyttade till Vänersborg 1910.
Olof Larsson dog 1914 och Kristina dog 1922. Enligt uppgift drev några av döttrarna café i Vänersborg. Troligen har huset rivits eller flyttats efter Olofs död.

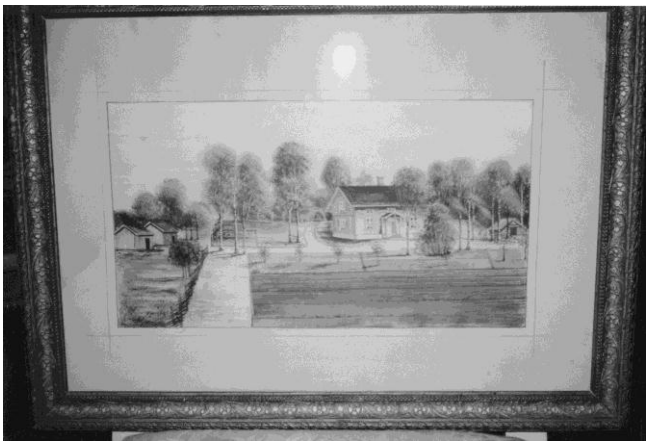

Hus på Nötön. Foto på gåramålning av Carl Pettersson.

På platsen finns 1991 en tydlig husgrund i sydvästra hörnet av skogklädd höjd som ligger mitt i odlad åker.

Torsbo nr. 24 ***Sunnare hage***

Olof Nilsson och **Helena Larsdotter** på Torsbo nr. 5, var också ägare till torpet Torsbo nr. 9. Båda ställena köptes av sonen **Frans Olsson** och **Thilda Johansdotter** när de kom från USA 1896. Efter Frans död 1901 såldes Torsbo nr. 5 och Thilda med barnen flyttade hit. Troligen byggdes stugan då.
Thilda hade en fosterson **Axel Karlsson** f. 1906, g. 1939 med Gunborg Karlsson f. 1916 på Kungatorp, där gården övertogs. Hon hade också en fosterdotter **Anna Jonsson** f. 1908 i Norge, g. 1939 med Karl Nyman, Holmen, där gården övertogs.
Thilda levde till 1938. Dottern Anna f. 1896, hjälpte ofta till med matlagning m.m. vid kalas och begravningar. Hon bodde kvar till 1951, då hon flyttade till Öxnered.
Vallis Johansson på Torsbo nr. 7 köpte stället 1968.
Stugan i Sunnare hage, var ”Farmors stuga” i filmen ”Mor gifter sig”, vissa avsnitt i filmen är från Vår Bygds område.
Husen på Sunnare hage används som sommarbostad av Kurt Olofsson, Trollhättan.

Husen i Sunnare hage.

Astrid Nilsson, Thilda från Sunnare hage, Alice Nilsson Rotenäs och Anna Nyman. Foto från 1927.

Ej placerade personer

Följande personer upptagna i husförhörslängden 1891-1895, har vi ej kunnat placera.
Inhyse **Anna Brita Andersdotter** f. 1834, som blivit änka 1880, har vi ej kunnat placera.
Arbetare. **Lars Andersson** f. 1843, g. 1864 med **Kristina Olasdotter** f. 1844 med fem barn f. 1864–73, är enligt kyrkboken obefintliga 1894, troligen hade de emigrerat till USA.

Trombäljen

Hemmanet Trombäljen ligger på ömse sidor av Bodaneälven och hit hör också Näset och Skörbo.
År 1891 bodde i Trombäljen 179 personer på 20 gårdar, 8 torpställen, 5 backstugor och ett soldattorp. 1991 bor här 39 personer på 12 lantbruksfastigheter, 7 villafastigheter och på 7 platser finns boende sommartid.
Namnet Trombäljen kommer troligen från *Trone* i Trone mosse och *Bäljen*, som på kartan är en utvidgning av älven. Detta har då senare blivit Trombäljen.
Bredvattnet är också en utvidgning av älven till en mindre sjö. Efter Bredvattnet fortsätter Bodaneälven till Rotenäs och sedan ut i sjön Hästefjorden. Efter gården Kvarnkasera har älven förbindelse med sjön Åskagen, som sommartid är en fin badsjö. Silverön i Åskagen ägs av Torsten Olsson, Sikerud

Trombäljens kvarn som låg mitt emot Torsbo kvarn ägdes av Trombäljens bönder. Ett sjösänkningsbolag bildades i slutet av 1880-talet, för att sänka vattennivån i Bodaneälven. För att möjliggöra detta inköptes Trombäljens kvarn och vattenfall av delägarna. Angående mjölnare vid kvarnen se Rotenäs nr. 4.
Området i älven före den plats där de gamla kvarnarna låg, kallades för *Stämman*, ordet kommer av att det stämdes (dämdes upp) i älven, för att få en större vattenreservoar till kvarnarna som drevs med vattenhjul.
Tullstation har däremot tidigare funnits där bron går över älven på gården Trombäljen nr. 9.
Vaktarebergen, kallas de berg som ligger väster om gården Blåkullen, troligen efter att man gick vakt här under de många krigen mot Danmark och Norge. Mossen västerut var då öppen och det gick att se långt mot gränsen till Bohuslän, som under lång tid hörde till dessa länder.
Odinstaken, är en typ av ljusstake som sägs härstamma från Trombäljen. Ett exemplar av denna finns på Vänersborgs museum, där det i föremålskatalogen står: *Inköpt för 2 kronor 1908, av skrot- och antikvitetshandlaren Hjalmar Palmqvist (Slänge-Hjalmar) Lane-Ryr (1878-1958).*
Sitt namn har ljusstaken fått efter de stiliserade häst eller korphuvud, vilka sägs syfta på Odens häst Sleipner och hans korpar Hugin och Munin (se foto s.160).
Fallet bortsprängdes 1891 av Olof Olsson i Grunsbo, kallad ”Ole Petters Ola”. Kvarnen flyttades några hundra meter längre ner i älven, (se Rotenäs nr. 6). Mjölnare vid den gamla kvarnen var Sven Arvidsson (se Rotenäs nr. 4).
En stor del av Trombäljen hör idag till gården Laxfisket.
På Norra Binäs utmarker i Trombäljen ligger Binäs nr. 24, 25 och 26.

Trombäljen nr. 1 *Bruket, Lars-Johans.*
Sid. 685 Brukare Johannes Eriksson.
Trombäljen nr. 2 *Bruket, Anders-Johans.*
Sid. 677 Brukare Olof Håkansson.
Trombäljen nr. 3 *Tropperud.*
Sid. 688 Brukare Anders Larsson.
Trombäljen nr. 4 *Ottossons.*
Sid. 692 Skomakare Johannes Ottosson.
Trombäljen nr. 5 *Skära.*
Sid. 677 Gift dotter Anna Brita Olsdotter.
Trombäljen nr. 6 *Kajsas (Donkekajsas), Laspjälla, Sofiero.*
Sid. 688 Brukare Johannes Larsson.
Trombäljen nr. 7 *Olas, Gustav Olssons.*
Sid. 676 Brukare Olof Olsson d.y.
Trombäljen nr. 8.
Sid. 681 Brukare enk. Katrina Larsdotter.
Trombäljen nr. 9 *Brokvists.*
Sid. 675 Brukare Anders Torstensson.
Trombäljen nr. 10 *Hagen, Rotostugan.*
Sid. 690 Torpare Erik Eriksson.
Trombäljen nr. 11 *Brobacken.*
Sid. 676 Inhyse Olof Olsson d.ä.
Trombäljen nr. 12 *Klonkemyra.*
Sid. 695 Inhyse enk. Erik Olsson d.ä.
Trombäljen nr. 13 *Blåkullen* (*Hedlunds*).
Trombäljen nr. 14 *Blåkullen* (enligt karta). *Kok-Annas.*
Sid. 695 Inhyse enk. Anna Stina Ersdotter.
Trombäljen nr. 15 *Blåkulten* (enligt karta).
Trombäljen nr. 16 *Kvarnkasera.*
Sid. 675 Brukare Olof Torstensson d.y.
Trombäljen nr. 17 *Kulten.*
Sid. 683 Brukare enk. Andreas Larsson.
Trombäljen nr. 18 *Bart-Eriks.*
Sid. 687 Brukare Erik Nilsson.
Trombäljen nr. 19 *Skörbo.*
Sid. 693 Inhyse enk. Anna Jacobsdotter.
Trombäljen nr. 20 *Skörbo.*
Trombäljen nr. 21 *Skörbo Mara.*
Sid. 679 Brukare Lars Segolsson.
Trombäljen nr. 22 *Skörbo* (*Algots*).
Sid. 684 Lars Andersson.
Trombäljen nr. 23 *Skörbo* (*Magnussons*).
Sid. 686 Brukare Olle Torstensson d.ä.
Trombäljen nr. 24 *Skörbo* (*Lars-Hansas*).
Sid. 678 Brukare enk. Lars Hansson.
Trombäljen nr. 25 *Skörbo.*
Sid. 691 Arbetare Olof Andersson.
Trombäljen nr. 26 *Skörbo* (*Karl-Johans*). (*Vikströms*).
Sid. 682 Enk Brita Maja Andersdotter.
Trombäljen nr. 27 *Ängen, Ingens.*
Sid. 682 Brukare Andreas Johansson.
Trombäljen nr. 28 *Näset, Lottetorpet.*
Sid. 692 Arbetare Anders Johansson.
Trombäljen nr. 29 *Näset* (*Josefs*), (*Elins*).
Sid. 686 Brukare enk. Maja Kristina Olsdotter.
Trombäljen nr. 30 *Näset* (*Edvards*).
Sid. 683 Brukare, skomakare Olaus Arvidsson.
Trombäljen nr. 31 *Näset, Olas, Bodells.*
Sid. 680 Brukare Olof Nilsson.
Trombäljen nr. 32 *Sikerud.*
Sid. 687 Brukare Erik Andersson.
Trombäljen nr. 33 *Rulan, Ruggla.*
Sid. 691 Backstug. Magnus Abrahamsson.
Trombäljen nr. 34 *Soldatstom.*

Sid. 689 Inhyse Enk. Sara Olsdotter.
Trombäljen nr. 35 ***Nymans.***
Trombäljen nr. 36 ***Tropperudstorpet (Adels).***
Trombäljen nr. 37 ***Erik Magnussons, Johns.***
Trombäljen nr. 38 ***Sömyra.***
Sid. 694 Inhyse Anders Arvidsson
Trombäljen nr. 39 ***Änga (Kryens).***
Trombäljen nr. 40 ***Moane, Vikströms.***
Trombäljen nr. 41 ***Runars.***
Trombäljen nr. 42.
Trombäljen nr. 43 ***Söderqvists.***
Trombäljen nr. 44.
Trombäljen nr. 45 ***Holmfjords.***
Trombäljen nr. 46
Trombäljen nr. 47 ***Karlbergs.***

Trombäljen nr. 1 ***Bruket, Lars-Johans.***

Ägare 1891 **Johannes Eriksson** f. 1844 i Kopperud nr. 10, g. 1867 med **Katrina Larsdotter** f. 1846, som avlidit 1884. Barn: **Emelie** f. 1868. **Karolina** f. 1871, g. 1896 med folkskollärare Johan Strömberg född i Sundals-Ryr. **Hilda** f. 1874. **Lars Johan** f. 1877. **Anna** f. 1880, g. 1910 med Samuel Andersson f. 1874 i Kopperud nr. 5, där gården övertogs. **Olivia** f. 1884.
Karolina och Johan Strömberg flyttade 1897. Barn: **Gunnar** f. 1896, **Signe** f. 1897.
I tidningen ELA 1 maj 1900 står följande: *"Johan Edvard Strömberg från Sundals-Ryr, begav sig på onsdag i påskveckan till Trombäljen i Frändefors, för att hälsa på sin minderårige son. På påsklördag hade han fått skjuts till Vänersborg. På hemvägen hälsade han på bekanta i Holmen. Sedan han lämnade Holmen är han försvunnen och har troligen omkommit i Holmens kanal. Strömberg var född av fattiga föräldrar, var i USA i sex år för att få pengar till seminariet. Han har varit lärare i Frändefors, Övre Ullared, Gnesta och sist i Sundals-Ryr."*
Troligen dog också Karolina när barnen var små och Gunnar blev uppfostrad här i Bruket. Han var sedan i USA några år innan han köpte Skarbo nr. 12. Även systern Signe bodde här några år.
Johannes dog 1925 och dottern Emelie dog 1934.

Lars-Johan med sina hästar.

Lars Johan, som varit i USA 1904–10, var positiv till det mesta, när många andra klagade över höga skatter tyckte han det var hedersamt att betala en rejäl skatt. När ny ladugård byggdes 1931 sa han att den skulle vara *"mycket lång, ganska hög och tämligen bred"*.
I slutet av 1930-talet fanns här liksom på många andra ställen en vindsnurra som alstrade elektrisk ström. Det fanns då en amperemätare som visade hur mycket generatorn laddade, vid lite blåst så producerades inte så mycket ström, men han ville inte riktigt erkänna detta, utan skyllde på att den var "trög i amperen".

Syskonen, Hilda, Lars Johan och Olivia hjälptes åt med gårdens skötsel. De hade god hjälp av Johan Fredriksson som bodde i Trombäljen nr. 4, ett torp som hörde till gården.

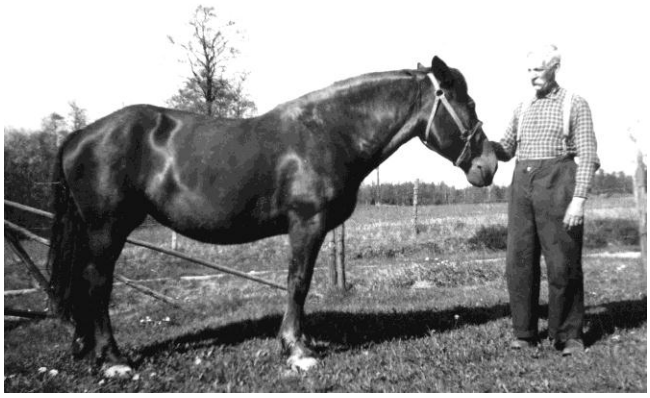

Lars-Johan i Bruket med häst. Foto från 1950-talet.

Hilda dog 1956, Olivia dog 1960. Lars Johan vistades sista tiden på Ringhem, där han dog 1969.
Gården köptes 1964 av Claes och Mona Flogård på Laxfisket nr. 1 och lades intill deras gård.
Hus med tomtmark avstyckades och ägare blev Monas bror **Eddie Pettersson** f. 1943 i Göteborg, g. 1967 med **Gun Iveram** f. 1943 i Alingsås. De flyttade efter några år och fastigheten köptes av **Anders Flogård** f. 1965 i Laxfisket nr. 1.

Trombäljen nr. 2 ***Bruket, Anders-Johans.***

Olof Håkansson.

Avskrift av Afskrift:

Köpekontrakt.

Emellan oss undertecknade är följande öfverenskommelse träffad:

Wi undertecknade, ägare af Trombäljens vattenfall och qvarn med deri varande inrättningar och lösören, försäljer härmed detsamma till det för sänkning af ofvanliggande vatten bildade sjösänknings-bolag mot följande vilkor.

1:o I köpet ingår såväl vattenfall, landfäste och qvarnhus med alla inventarier och tillbehör som finnes upptagna i syneinstrumentet af den 28 sistl Augusti samt af den tillhörande qvarnbacken vestra ändan, till och med det höga berget i öster.

2:o Köpesumman är för det hela tretusen (3000) kronor, som betalas vid tillträdet.

3:o Tillträde skall ske så snart sjösänkningsbolaget hunnit vidtaga alla de förberedande åtgärder som äro nödvändiga för företagets verkställande samt lyckats anskaffa dertill erforderliga medel. Under tiden äger säljarne att fortfarande begagna allt det sålda utan skyldighet till annat underhåll deraf än som för verkets drifvande äro af nöden; Dock får tillträde ej ske före den 1 juni 1890 (nittio)

4:o Skulle hinder möta så att tillträdet ej kommer till stånd före den 1 juni 1891 (nittioett) skall köpet å båda sidor vara utan all kraft och verkan, såvida samma tid icke genom ömsesidig öfverens-kommelse förlänges.

5:o Skulle något köpebref härå vara erforderligt, skall sådant ut-färdas då köpeskillingen erlägges.

Sålunde öfverenskommet försäkras.

Trombeljen den 20 Oktober 1888.

Anders Andersson i Rotnäs. Olof Nilsson i Torsbo.
Anders Torstensson i Trombäljen. Olof Håkansson i Trombäljen
Olof Torstensson i Trombäljen
Säljare.

Olof Torstensson Anders Torstensson Anders Svensson
Olof Nilsson, Torsbo. Olof Nilsson Olof Håkansson
Olof Olsson Johannes Eriksson Anders Larsson Olaus Arvidsson
Lars Olsson alla i Trombäljen. Köpare.

Ofvanstående namnteckningar bevittnas af:
Anders Larsson i Flicksäter Erik Eriksson i Trombäljen

Andrias Larsson Erik Nilsson Trombäljen Köpare
Bevittnas af
A.M. Larsson Erik Eriksson båda i Trombäljen

Johannes Nilsson i Trombäljen Köpare. Wittne: Anders Larsson i Flicksäter
Anders Olsson i Dykälla

Rätt afskrivet betygar
Anders Larsson i Flicksäter
Anders Olsson i Dykälla.

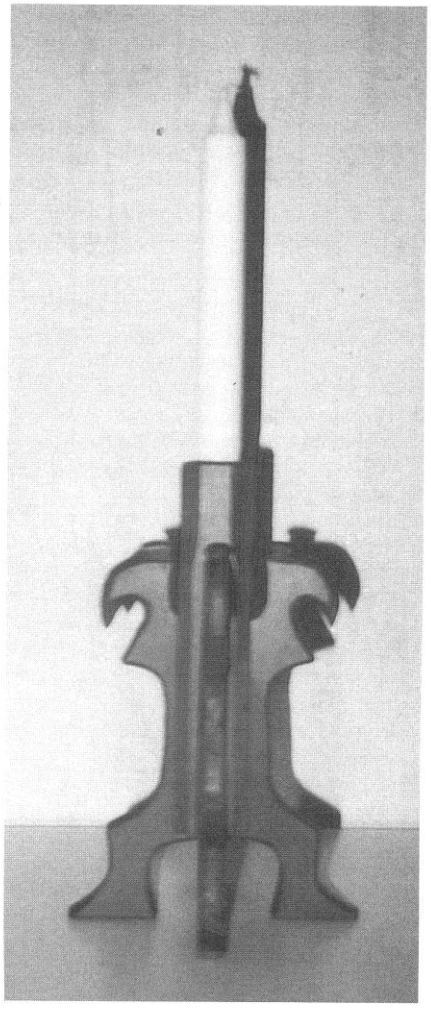

Odinstake med ursprung från Trombäljen.

Köpekontrakt vid försäljning av Trombäljens vattenfall.

Ägare 1891 **Olof Håkansson** f. 1822, g. 1846 med **Kristina Torstensdotter** f. 1824 i Trombäljen nr. 9. Barn: **Maja** f. 1847, flyttade hemifrån i unga år. **Anna Brita** f. 1852, g. 1874 med Karl Andersson, f. 1849 i Trombäljen nr. 17, troligen bodde de i Skära (Trombäljen nr. 5). **Katrina** f. 1855, lysning 1906 med Olof Larsson från Lane-Ryr. **Justina** f. 1859, g. 1887 med Anders Andreasson f. 1857 i Binäs nr. 12, där gården övertogs. **Betty** f. 1868, g. 1891 med Karl Johan Olausson f. 1864 i Lane-Ryr, köpte Trombäljen nr. 26. **Anders Johan** f. 1866, g. 1898 med **Emma Johansdotter** f. 1879 i Trombäljen nr. 4, övertog senare gården. **Lars** f. 1871, reste till USA 1895.

Bostadshuset, en tvåvånings Dalslandsstuga var byggd omkring 1850. ”Ola Håkesá” (Håkansson), som han kallades bar öronringar av mässing för att det var bra mot reumatism. Som så många andra på den här tiden åt han ”mjôlkesôll” (gammalt hårt bröd som lades i mjölk för att mjukas upp). Det bakades mycket på en gång och det fanns inga frysboxar så brödet blev hårt och inget fick ju gå till spillo.
Kristina dog 1892 medan Olof levde till 1918.

Emma och Anders Johan.

Anders-Johan vid 80 års ålder med häst och vagn s.k. trinsedoning. Foto taget 1946.

Vid begravningar som förekom i hemmen, var det vanligt att porslin fick lånas i granngårdar. Bertil Johansson i Binäs, som då var sex år, berättar att han och systern Edit gick till Bruket med porslin. Han var också med på sin första begravning när Olof skulle jordfästas och minns då att han för första gången smakade sockerdricka och det var otroligt gott. ”Kok-Anna”, från Trombäljen nr. 14, lagade maten.
Gården övertogs 1892 av sonen Anders Johan och Emma. Barn: **Ada** f. 1899, g. 1923 med **Karl Johansson** f. 1893 i Binäs nr. 22, övertog senare gården.
De hade också en fosterson **Karl Neck** f. 1904, som kom från Trollhättan. Han flyttade 1922 och jobbade senare hos sin bror Gustaf Neck, som startat ”Necks Verkstäder” i Nossebro. Anders Johan gick oftast klädd i ”förskinn” (skinnförkläde).

Ada med modern Emma.

Gården övertogs 1945 av Ada och Karl. Barn: **Karin** f. 1927, g. 1953 med Torsten Eriksson f. 1923 i Rotenäs nr. 9, bor i Uddevalla. **Alice** f. 1931, g. 1961 med Lennart Danielsson, Bråtekollserud, där gården övertogs. Det byggdes ny ladugård 1933 och på gården fanns hästar, mjölkkor, får, höns, ankor och gäss.
Ett fosterbarn kom hit 1951, **Lydi Rohtanen** f. 1944 i Finland, g. 1967 med Sune Kamperin f. 1939 i Lane-Ryr, där de bor.
Anders Johan dog 1950 och Emma dog 1952.
Gården har varit en gammal släktgård, som enligt uppgift ägts i 15 generationer. Diplom för släktgård har erhållits. Karl dog 1973.
Gården köptes 1965 av familjen Flogård i Laxfisket nr. 1 och gårdarna lades samman. Ada bodde kvar tills hon dog 1985.

När gården Laxfisket såldes 1985, avstyckades husen med ett mindre markområde och **Mona** och **Claes Flogård** flyttade hit. En forngrav finns på gården.

Trombäljen nr. 3 ***Tropperud.***

Vid slutet av 1700-talet fanns i Trombäljen en soldat Nils Persson Tropp. Namnet Tropperud kan vara efter honom.
Torpet ägdes 1891 av **Anders Larsson** f. 1846, g. 1889 med **Johanna Nilsdotter** f. 1851. Barn: **Anna Sofia** f. 1890.
Anders som var född i Lane-Ryr, kallades för Yr-Anders, han var bror till Johannes Larsson i Trombäljen nr. 6 och Olaus Larsson i Binäs nr. 23. Johanna dog 1913 och dottern gifte sig senare med Johannes Andersson, f. 1876 i Kopperud nr. 5 och de flyttade till Torp i Holms församling. Anders flyttade till Dernäs.
Stället köptes 1914 för 3.000 kr av **Adolf Eriksson** f. 1872 i Trökörna, g. 1901 med **Sofia Karlsdotter** f. 1873 i Varnum. Barn: **Erik** f. 1903. **Gustaf** f. 1907. **Anna** f. 1912. Familjen kom från Rotenäs nr. 6, där Adolf varit mjölnare. Han kallades för "Mjölnar-Adel" men han var också slaktare. Sofia dog 1920.
Gården utarrenderades 1923-27 till **Alfred Andersson** och **Karolina Larsdotter** med familj. De kom från Binäs nr. 17 och flyttade sedan till Lövnäs.
Adolf flyttade till Tropperudstorpet (Trombäljen nr. 36), han fortsatte med slaktandet i en slaktbod här på Tropperud. I arrendeuppgörelsen ingick att Alfred varje lördag med häst skulle köra honom till torget i Vänersborg med kött och fläsk som skulle säljas.
Fastigheten såldes 1932 till **Gustaf Andersson** f. 1887 i Lövnäs, g. 1911 med **Augusta Fredriksdotter** f. 1882 i Lövnäs. De kom från Binäs nr. 9. Barn: **Anna** f. 1906, g. 1933 med Verner Jansson f. 1896 i Binäs nr. 16, köpte senare Binäs nr. 17. **Karl** f. 1911, g. 1937 med Dagmar Andersson f. 1918 i Siviken, byggde hus i Binäs nr. 30. **Edit** f. 1915, g. 1939 med Gustaf Olsson f. 1904 i Trombäljen nr. 7, där gården övertogs. **Lisa** f. 1916, g. 1939 med Evald Olsson från Bohuslän, köpte senare gård i Siviken. **Karin** f. 1918, g. 1938 med Erik Hagstedt f. 1911 i Flo, senare bosatta i Ödeborg. **Margit** f. 1921, g. 1950 med Ivar Olsson f. 1915 i Hjärtum, bosatta i Trollhättan, hyr fritidshus i Skarbo nr. 17. **Hilma** f. 1924, g. 1949 med Osborne Johansson från Orust, bosatt i Uddevalla.

Karl med sin far Gustaf, kör hem virke från skogen.

I huset som bestod av ett rum och kök, blev det trångt men barnen flyttade ut efter hand. I ladugården fanns fyra kor, häst och ibland en gris, i hönshuset fanns några höns.

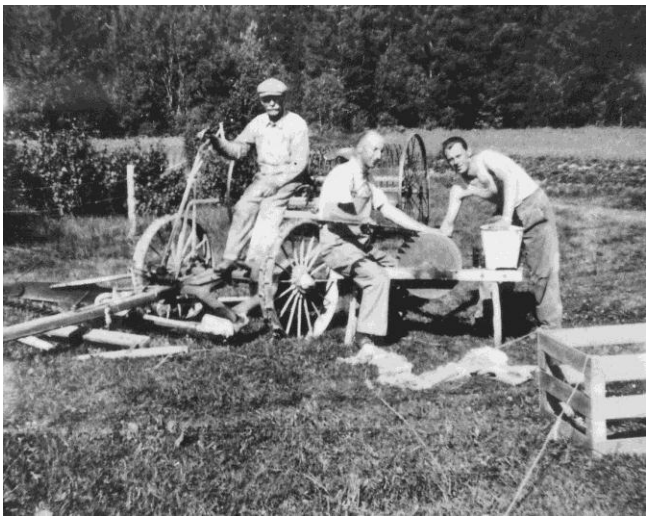

Gustav på slåttermaskin, mågarna Ivar Olsson och Osborne Johansson slipar kniven till slåttermaskinen.

Hökörning på Tropperud 1952. Gustav Andersson, Ivar Olsson och i lasset barnbarnet Ragnhild.

Gustav Andersson, Edit och Gustaf Olsson med barnen Elsa och Eivor, Gösta Andersson, Augusta Andersson, Elof Andersson och Dagmar Andersson.

Gustaf var slagfärdig, en gång när han stod på torget i Uddevalla och saluförde varor hade han två av sina döttrar med. En gumma var nyfiken och frågade om de var tvillingar, svaret blev: *"Nej, det är tre månader emellan dom"*.
När alla barnen flyttat hemifrån och Gustaf och Augusta blivit pensionärer, sålde de gården och flyttade 1956 till Binäs nr. 17 (Lilla Granhöjd).
Ny ägare blev då **Karl Olsson** f. 1894, g. 1920 med **Olga Johansson** f. 1898, båda födda i Herrestad.
Karl planterade skog på en del av åkermarken. Han dog 1962 men Olga bodde kvar på fastigheten några år.
Fastigheten köptes 1968 av **Sigvard Andersson** från Kungälv som använde det som fritidsställe. Han renoverade och gjorde en tillbyggnad på det gamla huset. Han gjorde också omfattande grävningsarbeten i älven och delar av den s.k. Bäljen, där vattnet leddes i kanaler och över dessa lades små broar. Han planterade olika lövträd utefter kanalerna och försökte också plantera in kräftor. Men Sigvard dog efter några år och sonen **Bo Andersson** övertog fastigheten 1978. Denna idylliska plats med kanaler och broar har nu fått förfalla och de planterade lövträden har bävern fällt.
Fastigheten köptes 1990 av **Henry Sandblom** f. 1930 i Bro Göteborg, g. 1962 med **Lillemor Engelbrektsson** f. 1935 i Hunnebostrand. De kom från Ödsmål och efter om– och tillbyggnad av bostadshuset, är de åretruntboende. Den gamla ladugården har ersatts med en ny och det finns hästar på gården.

Trombäljen nr. 4 ***Ottossons.***

I backstugan som hörde till Trombäljen nr. 1, bodde 1891 **Johannes Ottosson** f. 1848, g. 1871 med **Katrina Jansdotter** f. 1845 i Tjärtakan nr. 8. Barn: **Albin** f. 1875, övertog stället. **Emma** f. 1879, g. 1898 med Anders Johan Olsson f. 1866 i Trombäljen nr. 2, där gården övertogs. **Justina** f. 1882, g. 1909 med Albin Andersson f. 1876 i Kopperud nr. 4, flyttade 1913 med dottern Hildur till Trombäljen nr. 5. **Anna** f. 1886, g. 1912 med Johan Fredriksson f. 1888, köpte gård i Holmen (Hagen). Troligen bodde Johannes mor Olena Eriksdotter här, se Rösebo nr. 20.
Katrinas far härstammar från Ingevaldssläkten och hennes mor var barnbarnsbarn till "Starke Erik" i Tjärtakan. Katrina dog 1909.
Johannes har berättat att han som 13-åring fick följa med sin far, som var skomakare, när han gick omkring i bygden och tillverkade olika skodon. Han lärde då detta yrke och blev en erkänt duktig skomakare. Han dog 1928.
Albin blev döv i unga år, men hade en otrolig förmåga att se på folks mun vad de sa. Det har berättats att han och en kamrat varit ute och åkt skridsko på älven. De hade suttit länge på isen och Albin fick en svår förkylning, som gjorde att han efter detta blev döv.
Albin gick i sin faders fotspår och blev också en duktig skomakare. I en dagbok från Hästefjord kan man se att han tillverkat stövlar som betalning för inköpt hö. Han var också jägare, det har berättats att han från fönstret i sin skomakariverkstad, med salongsgevär, kunde skjuta orrtuppar som satt i träden utanför.
En hushållerska **Anna Fredriksson** f. 1867, med sonen **Johan** f. 1904, kom hit 1916. De kom från Öna.

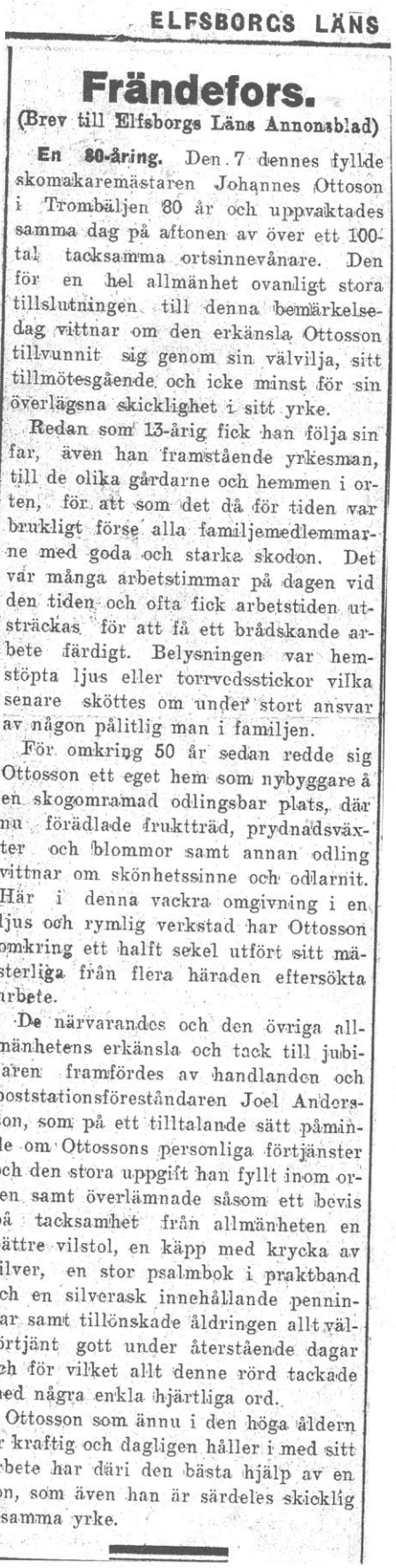

ELFSBORGS LÄNS

Frändefors.

(Brev till Elfsborgs Läns Annonsblad)

En 80-åring. Den 7 dennes fyllde skomakaremästaren Johannes Ottoson i Trombäljen 80 år och uppvaktades samma dag på aftonen av över ett 100-tal tacksamma ortsinnevånare. Den för en hel allmänhet ovanligt stora tillslutningen till denna bemärkelsedag vittnar om den erkänsla Ottosson tillvunnit sig genom sin välvilja, sitt tillmötesgående och icke minst för sin överlägsna skicklighet i sitt yrke.

Redan som 13-årig fick han följa sin far, även han framstående yrkesman, till de olika gårdarne och hemmen i orten, för att som det då för tiden var brukligt förse alla familjemedlemmarne med goda och starka skodon. Det var många arbetstimmar på dagen vid den tiden och ofta fick arbetstiden utsträckas för att få ett brådskande arbete färdigt. Belysningen var hemstöpta ljus eller torrvedsstickor vilka senare sköttes om under stort ansvar av någon pålitlig man i familjen.

För omkring 50 år sedan redde sig Ottosson ett eget hem som nybyggare å en skogomramad odlingsbar plats, där nu förädlade fruktträd, prydnadsväxter och blommor samt annan odling vittnar om skönhetssinne och odlarnit. Här i denna vackra omgivning i en ljus och rymlig verkstad har Ottosson omkring ett halft sekel utfört sitt mästerliga från flera häraden eftersökta arbete.

De närvarandes och den övriga allmänhetens erkänsla och tack till jubilaren framfördes av handlanden och poststationsföreståndaren Joel Andersson, som på ett tilltalande sätt påminde om Ottossons personliga förtjänster och den stora uppgift han fyllt inom orten samt överlämnade såsom ett bevis på tacksamhet från allmänheten en bättre vilstol, en käpp med krycka av silver, en stor psalmbok i praktband och en silverask innehållande penningar samt tillönskade åldringen allt välförtjänt gott under återstående dagar och för vilket allt denne rörd tackade med några enkla hjärtliga ord.

Ottosson som ännu i den höga åldern är kraftig och dagligen håller i med sitt arbete har däri den bästa hjälp av en son, som även han är särdeles skicklig i samma yrke.

Referat från Johannes Ottossons 80- årskalas.

Skomakare Albin Ottosson.

Johan Fredriksson utanför stugan i slutet av 1950-talet.

Arne Hallsten har en minnesbild från Ottossons då han som 8-åring skulle hämta skor där. Vägen dit gick genom en lång mörk skog och det var väldigt kusligt, men så syntes plötsligt mellan trädstammarna den lilla röda stugan och då blev det full fart ända fram. Han hade hemifrån blivit lärd att med munnen tydligt forma orden, så Albin förstod vad Arne hade för ärende och det fungerade bra. Men sedan var det ju samma elände med den mörka skogen på vägen hem. Vid den här tiden fanns ingen telefon och barnen fick ofta uträtta ärenden i grannstugorna. Albin dog 1941.

Anna och Johan bodde kvar i stugan. Anna dog 1950. Johan gjorde dagsverken i bygden, mest på Trombäljen nr. 1 och bodde kvar till 1964 då han flyttade till Trombäljen nr. 17. Johan rev själv huset, senare har också de andra byggnaderna rivits.
1991 finns här en tydlig husgrund och här växer äppelträd, lönn, blå och vita syrener, gullvivor, akleja, påskliljor, pärlhyacinter. Av uthusen finns bara några stenar kvar som påminner om bebyggelse.

Trombäljen nr. 5 ***Skära.***

Torpet hörde till Trombäljen nr. 2. Troligen bodde Olof Håkanssons dotter, **Anna Brita Olsdotter** med barnen här 1891. Maken Karl Andersson var i USA. Barn: **Selma Kristina** f. 1874, **Emma Axelina** f. 1877, **Beda Amalia** f. 1880, **Anna Kristina** f. 1884 och **Johan Valfrid** f. 1887. Karl kom hem från USA 1901 och familjen flyttade året efter till Lane-Ryr.
Albin Andersson f. 1876 i Kopperud nr. 4, g. 1909 med **Justina Johansdotter** f. 1882 i Trombäljen nr. 4, kom hit 1913. Barn: **Hildur** f. 1909. Familjen kom från Kopperud och flyttade 1923 till Rösebo nr. 12.

Johannes och Lovisa med barnen Anna, Volmar och Stina.

Från Rösebo nr. 3 kom då **Johannes Olsson** f. 1879 i Rösebo nr. 7 (Slottsmyren), g. 1906 med **Lovisa Karlsson** f. 1889 i Lövnäs. Barn: **Gunnar** f. 1907, gift med Anna Pettersson från Mellerud. **Edit** f. 1908, gift med Karl Andersson från Rixö i Bohuslän. **Karl** f. 1913, g. 1937 med Anna Andersson f. 1914 i Lövnäs, flyttade till Hästefjord nr. 4. **Harald** f. 1918, gift med Maja Johansson från Kungsbacka. **Anna** f. 1920, g. 1944 med

Helge Eriksson i Tveten. **Wolmar** f. 1923, g. 1955 med Astrid Pettersson f. 1922 i Svenningstakan. **Stina** f. 1928, g. 1947 med Einar Albinsson från Rännelanda.

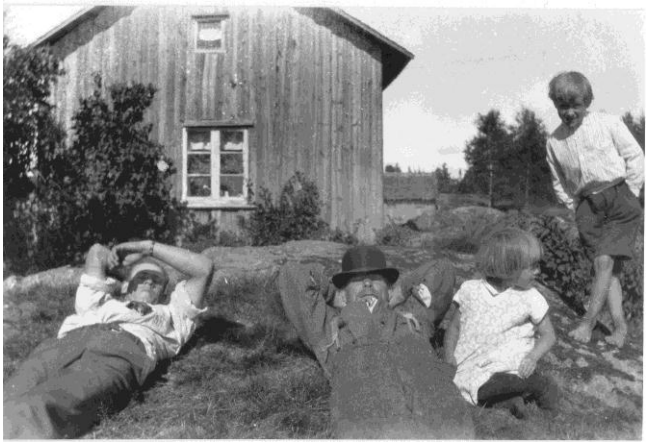

Johannes med barnen Gunnar, Volmar och Stina.

Volmar och Stina framför ladugården.

Det var säkert trångt i stugan som bestod av ett rum och kök, men barnen var tidigt ute och tjänade dräng eller piga. På torpet hade de 2–3 kor, får, gris och några höns. De hade ingen häst så det mesta fick utföras med handkraft, förutom vårbruk och höstplöjning då de fick låna häst i Bruket.

Johannes far Olof Larsson, Slåttsmyren bodde här sista åren innan han dog 1931. De av familjen som var kvar flyttade 1940 till Hästefjord nr. 4.
Till Skära kom då **John Olsson** f. 1908 på Orust, g. 1940 med **Hanna Broqvist** f. 1907 i Trombäljen nr. 9. Barn **Sonja** f. 1943. De drev det lilla jordbruket och köpte så småningom en häst, den fick inte plats i ladugården utan fick inrymmas i en grannes ladugård som stod tom. Här var små hus och ingen elektricitet, så 1958 när granngården Trombäljen nr. 37 blev till salu köptes denna. Familjen var de sista som bodde i Skära.
1991 finns huset kvar och här växer syren, ladugården har rasat samman, källa finns också. Ägare 1991 är Bengt Petterson Laxfisket.

Sonja Olsson med häst.

Trombäljen nr. 6 ***Kajsas (Donkekajsa), Laspjälla, Sofiero.***

Ägare sedan 1879 **Johannes Larsson** f. 1839 i Lane-Ryr, g. 1890 med **Kajsa Ersdotter** f. 1848 i Sundals-Ryr. Barn: **Augusta** f. 1872, flyttade till Norge 1896. **Anna Kristina** f. 1877, till Norge 1899.
Johannes var bror till Anders Larsson i Trombäljen nr. 3 och Olaus Larsson i Binäs nr. 23.
Johannes dog 1908. Hustrun som kallades *Donke-Kajsa* dog snövintern 1919. Eftersom inga anhöriga fanns hemma var det Johannes Eriksson Binäs och Joel Andersson Lönnebergshage som ombesörjde begravningen.
Erik Andersson i Binäs nr. 11 köpte fastigheten och här uppfördes stuga och ladugård på ny plats.
Eriks döttrar **Helena** och **Sofia** flyttade hit 1921. Helena dog 1938.
Sofia utförde kopping, därtill användes en s.k. koppsnäppare försedd med flera små vassa knivar som var fjäderbelastade, genom att hålla denna mot något ställe på kroppen och lossa en spärrhake slog knivarna blixtsnabbt hål igenom huden. På detta sätt tappades en del blod och detta kom då att snart ersättas med nytt och friskare blod och den sjuke skulle tillfriskna. När detta utfördes blev barnen utkörda, de fick inte vara med och se hur detta gick till. Kopping förekom ända in på 1940-talet.
Sofia dog 1954. Stället har efter henne fått namnet Sofiero.

Sofia mal kaffe.

Sofia Eriksson dricker kaffe. Foto från november 1952.

Sofias stuga (Sofiero). Foto från augusti 1954.

Ny ägare blev **Åke Olsson** f. 1919 i Herrestad, g. 1954 med **Gunda Andersson** f. 1935 i Svarteborg. Barn **Anita** f. 1955. Familjen flyttade 1956 till Tanum.
Fastigheten köptes då av **Villiam Karlsson** f. 1921 i Bohuslän, g. 1954 med **Helmy** f. 1933 i Bohuslän. Barn: **Villy** f. 1954, **Kurt** f. 1955, **Ann-Marie** f. 1956, **Gerhard** f. 1957, **Inga-Lill** och **Ingegerd** f. 1960, **Marie-Louise** f. 1963, **Gun-Britt** f. 1965.
Den gamla stugan var liten, så i början av 1960-talet byggde familjen nytt bostadshus på samma fastighet, men närmare utfartsvägen mot landsvägen.
Helmy och barnen har flyttat och 1991 bor Villiam ensam kvar. De byggnader som uppfördes av Erik Andersson finns kvar. Västerut finns också rester efter husgrund där Donke-Kajsa bodde.

Trombäljen nr. 7 ***Olas, Gustav Olssons.***

Ägare 1891 **Olof Olsson** f. 1844 i Kopperud, g. 1885 med **Anna Katrina Larsdotter** f. 1864 i Binäs nr. 14. Barn: **Lovisa** f. 1885, i USA 1905–09, gift med Karl Vikström, bosatt i Göteborg. **Anna** f. 1887, i USA 1905–14, flyttade ill ålderdomshemmet i Ekenäs 1951. **Karl** f. 1889, gift med Lotten Skarin, bosatte sig i Mölndal och blev byggmästare. **Gerda** f. 1890, i USA 1910–14, gift med Johan Svensson, bosatt i Lane-Ryr. **Agnes** f. 1893, flyttade till Göteborg 1913. **Gustaf** f. 1895, dog 1902. **Ester** f. 1897, dog 1914. **Signe** f. 1899, gift med Viktor Andersson, bosatt i St. Mellby. **Helga** f. 1902, gift med Sven Vall, bosatt i Mölndal. **Gustaf** f. 1904, g. 1939 med **Edit Andersson** f. 1915, från Trombäljen nr. 3, övertog gården.

Katarina Olsson sitter på en stengärdsgård med gamla huset i bakgrunden.

Gustav Olsson mejar med lie, en syster tar upp och binder nekar.

Olof var son till Olof Larsson i Kopperud ”Spele-Ola”, som var en erkänt duktig spelman. Olof dog 1927 och Anna Katrina dog 1929.En hushållerska anställdes 1931, **Ellen Persson** f. 1898 i Hålanda, hon flyttade 1938, men kom senare till Tjärtakan nr. 12.

Gården övertogs av Gustaf och Edit. Barn: **Åke** f. 1939. **Erik** f. 1940, g. 1975 med Margret Stolt f. 1948 i Göteborg, bor i Frändefors tätort. **Eivor** f. 1948, g. 1970 med Bernt Johansson f. 1945 i Färgelanda, bor i Stigen. **Elsa** f. 1950, g. 1972 med Börje Hansson f. 1946 i Lane-Ryr, bor i Lane.
Familjen har drabbats svårt av bränder, 1947 brann ladugården, men det byggdes upp en ny på samma plats
På vintern 1958 brann bostadshuset ner till grunden. Familjen kunde med svårigheter rädda sig ut och alla tillhörigheter brann inne. Gustafs bror Karl som tillfälligt bodde här, omkom i branden. Nytt bostadshus uppfördes samma år.
Vid fältskjutning i Skörbo på 1950-talet gick en kula igenom timmerväggen och den hittades senare i bakstammen på kökssoffan, där den fastnat. Gustaf kunde ibland vid festliga tillfällen dikta och sjunga visor.
Han flyttade till Ringhem 1988 och Edit med sonen Åke bor kvar på gården.

Flygfoto på husen.

Trombäljen nr. 8

Ägare 1891 änkan **Katrina Larsdotter** f. 1836, tidigare gift med Lars Olsson f. 1821, som avlidit 1889. Barn: **Ahl Andersson** f. 1859, i USA 1881–91, g. 1881 med Inga Brita Larsdotter f. 1842, flyttade till Tjärtakan nr. 12. **Charlotta** f. 1863, till USA 1892, g. 1896 i USA med Anders Johan Nilsson f. 1870, från Lane-Ryr. **Anders Johan** f. 1864, till USA 1887. **Johannes** f. 1868, till USA 1891. **Alfred** f. 1874, till USA 1892. **Erik Gustaf** f. 1876, till USA 1896, flyttade till Brålanda 1911.
Lars var bror till Olof Olsson i Trombäljen nr. 11. Modern Katrina dog 1912.
Johannes köpte gården 1891 men reste till USA och sålde den 1897.
Köpare var **Charlotta** och **Anders Johan Nilsson**. Barn: **Johan** f. 1897. **Emil** f. 1900. **Artur** f. 1902. **Gustaf** f. 1906. Familjen kom från USA 1909, men reste åter dit 1910. På 1920-talet återvände de till Sverige och bosatte sig på Stora Rud i Ör.
Gården köptes 1917 av **Anders Johan Magnusson** f. 1864 i Trombäljen nr. 33, g. 1889 med **Anna Charlotta** f. 1860 i Binäs nr. 9. De köpte samma år Hästhagen (Binäs nr. 9), där familjen bodde.
Karl Olsson som var byggmästare i Göteborg, född i Trombäljen nr. 7, köpte huset omkring 1918. När det revs ordnades det ”köröl”, dvs. flera av bygdens bönder samlades med hästar och kördon, för att forsla virket till Uddevalla, där det lastades på järnväg, för att sedan byggas upp i Göteborg.

Ladugård och husgrund (gården tillhörde Hästhagen i Binäs).

Erik och Oskar Magnusson, söner till Anders Johan Magnusson, köpte gårdarna 1923. Efter USA vistelse kom de tillbaka 1932. Oskar blev då ägare till Hästhagen (Binäs nr. 9) och Erik blev ägare till den här fastigheten. Ladugården som låg norr om den gamla husgrunden revs och virket användes vid byggande av bostadshus på andra sidan älven (Trombäljen nr. 37).
Där huset tidigare låg går nu 1991 en väg och det är endast några syrener som påminner om bebyggelse. På slänten mellan vägen och gärdeskanten finns grundstenar kvar efter ladugården.

Trombäljen nr. 9 ***Brokvists.***

Det har berättats att det gamla huset på Trombäljen nr. 9 skulle ha varit gästgivargård längre tillbaka i tiden. Tullstation har däremot tidigare funnits där bron går över älven.
Ägare 1891 **Anders Torstensson** f. 1830, g. 1872 med **Katrina Andersdotter** f. 1852. Barn: **Brita Maja** f. 1872, g. 1895 med Alfred Olsson f. 1866 i Rotenäs nr. 12, där gården övertogs. **Charlotta** f. 1874. **Adelia** f. 1876, till USA 1902, kom åter 1907. **Anna** f. 1879, gift med Frans Eriksson i Ör. **Emma** f. 1881, g. 1903 med Johan Eriksson i Ör. **Lars Johan** f. 1883, till USA 1902 där han dog 1926. **Valfrid** f. 1886. **Karl** f. 1890, till USA 1908 där han dog 1943. Fadern Anders dog 1901. Katrina och kvarvarande barn flyttade till Anders bror, Olof i Kvarnkasera (Trombäljen nr. 16).

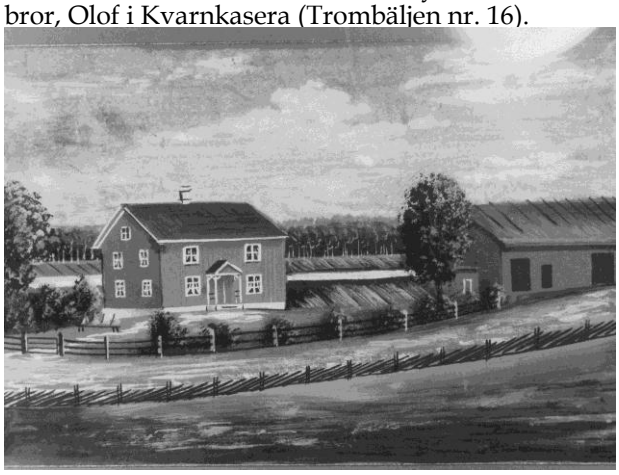

Gamla huset. Gåramålning av Carl Pettersson.

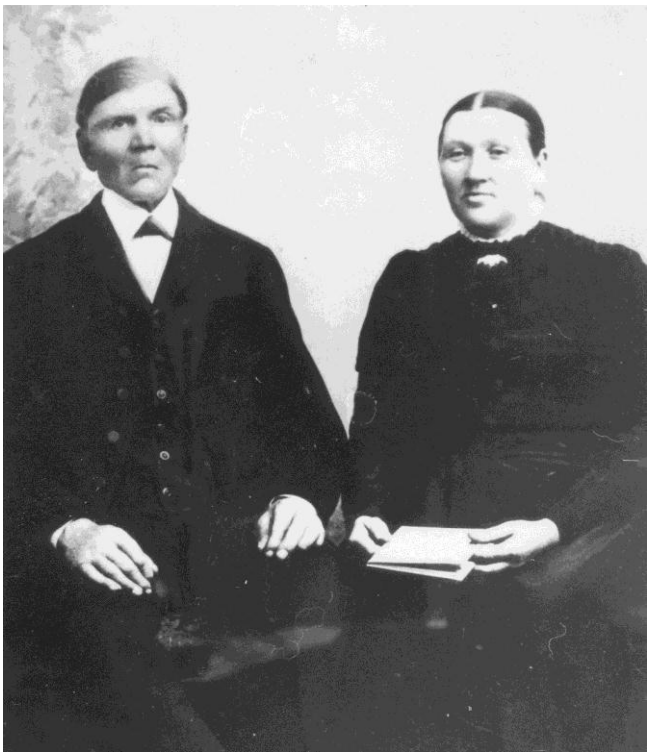

Anders Torstensson med hustru Katarina.

Aron Olsson och **Karl Jacobsson** var ägare 1908, men efter att skogen avverkats såldes gården igen.
Ny ägare blev då **Axel Fredrik Brokvist** f. 1875 i Västerfärnebo, g. 1903 med **Emma Karlsdotter** f. 1875 i Tanum. Axel Fredrik hade varit skogshuggare och sedan rallare, han var med när bohusbanan byggdes. Familjen kom från Ljungskile. Barn: **Hulda** f. 1903. **Hanna** f. 1907, g. 1940 med John Olsson f. 1908 på Orust, bosatt i Trombäljen nr. 37. **Gustaf** f. 1912. En piga anställdes 1909, Frida Forsell f. 1895 i Kärsko i Västmanland, hon flyttade 1910 tillbaka till Skultuna i Västmanland.

Huset hos Gustaf Brokvists.

Nytt bostadshus uppfördes söder om ladugården 1925 och det användes en del virke från backstugan i Klonkemyra (Trombäljen nr. 12), som tillhörde gården. Emma dog 1929 och Axel dog 1958.

Syskonen Hulda och Gustaf övertog gården. Ladugården renoverades på 1950-talet.
Ända in på 1980-talet körde Gustaf med traktor till Uddevalla på lördagarna för att sälja varor från gården. Hulda dog 1979 och brodern Gustaf bor 1991 ensam kvar på gården.

Gustaf med sin far Axel Fredrik i nyrenoverade ladugården, november 1954.

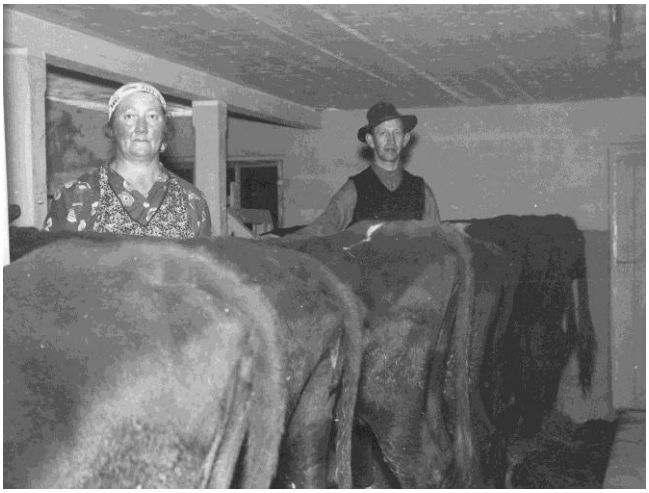

Hulda och Gustaf i ladugården.

Trombäljen nr. 10 ***Hagen, Rotostugan.***

På torpet bodde 1891 **Erik Eriksson** f. 1832, g. 1858 med **Anna-Lisa Jansdotter** f. 1836 i Ånimskog. Barn: **Johannes** f. 1859, flyttade till Sarpsborg i Norge. **Kristina** f. 1864, med dotter **Ellen** f. 1897 i Norge. **Sara** f. 1867. **Anders** f. 1870, reste till USA 1890, förklarad död 1935. **Augusta** f. 1874, var i USA några år men kom tillbaks 1921. **Hilma** f. 1877, emigrerade till USA 1903, var på Sverigebesök några gånger. **Ida** f. 1880, var till USA men kom åter 1911, enligt kyrkboken dog hon dagen efter hemkomsten.
Stugan byggdes 1860 av Erik och Anna Lisa, av gammalt timmer från trakten. De arrenderade, bröt upp och odlade marken som låg i närheten. Enligt en gammal karta bestod marken mestadels av mossmark. Marken som arrenderades tillhörde gårdar i Binäs.

Karl-Erik Granström berättar om Hagen: *Stugan bestod av ett stort kök och en liten kammare med lågt till tak. Den var från början ofodrad med bara stockar och taket täckt av spån. Det var en kraftig murstock med en stor bakugn, uppförd av tegel och natursten. Till en början fanns ingen järnspis, utan mat lagades på öppen eld i en vrå av muren. Någon speciell rökgång från ugnen fanns inte, så vid bakning lossades en tegelsten i muren och röken fick via hålet ta sig ut i skorstenen. Järnspis kom troligen in någon gång kring sekelskiftet.*
Ladugården var liten och i fähuset var plats för två kor, något ungdjur och en oxe. Taket var täckt av halm. Ett grishus av stockar hyste ett par djur. Förutom dessa djur fanns får, höns, katt och bin.
När ladan blev för liten, byggdes den till med ett snedskjul här och ett annat där.
Hur försörjde sig familjen med denna stora barnaskara att mätta?
Man var till stor del självförsörjande, odlade säd, satte potatis och grönsaker, mjölk kom från korna, en gris slaktades ibland och hönsen bidrog med ägg. Man sådde lin, man spann ull, man vävde tyg och dagsverken vid grävande av Futtenkanalen gav ett extra tillskott. Många torp i närheten hade ungefär likadant med försörjningen och man var mycket beroende av varandra.
Barnen som växte upp här i Hagen blev duktiga arbetsmänniskor och hade en sträng kristen tro att lita sig till, vilket var till stor hjälp. Någon modern bekvämlighet kände man inte till. Det var hundra meter till vattenkällan, inget elektriskt ljus, inget avlopp, ingen bra värme.
Under nödåren 1867–68 fanns det inte foder till djuren, varför korna fick fösas ner till älven och där äta av vass och det gröna som växte där.
Söderut ett par hundra meter från torpet låg en liten grå stockstuga. Här bodde en ensam gumma med en katt som enda husdjur. Hon var helt beroende av vad grannarna gav henne. Min mor Ellen, som då var liten, gick ofta dit med en flaska mjölk. Hon tyckte det var roligt att studera alla annonserna i tidningarna, som utgjorde tapeter på väggarna. Vid den här tiden hade Sara målat stugan i Hagen röd, vilket den lilla gumman tyckte var att förhäva sig. När lilla Ellen gick hem, sa hon i spydig ton: "Jaså, då går du hem till herrgårn igen".
I början av 1930 – talet hände en stor sak, då man fick en batteriradio och kunde höra gudstjänsten på söndagarna. Hagen var alltid ett gästfritt ställe och kaffekitteln kom på spisen oberoende om det var grannar eller luffare, som kom på besök.
Erik dog 1915 och Anna-Lisa dog 1920.
Kristina flyttade till Uddevalla där hon dog 1939. Dottern Ellen gifte sig med Gustaf Granström.
Sara och Augusta som blev kvar hemma, kallades för "Tösera i Hagen". En gång när Sara kände sig krasslig for hon till Dals-Rostock för att "dricka brunn", men hon blev inte bättre av det. När hon kom hem skurade hon och gjorde rent i en bergskreva och drack utav det vattnet, det smakade bättre tyckte hon och det blev ju inte så dyrt.
Under senare delen av 1940 – talet upphörde jordbruket. Olssons i Skörbo kom och hämtade den sista kon och Gustaf Brokvist kom och sköt katten.
Augusta dog 1947. Sara flyttade därefter till systerdottern **Ellen Granström** i Uddevalla, som övertog stället.
Orienteringsklubben OK Roto köpte stugan, troligen 1949 av Ellen Granström och den användes som klubblokal. Eftersom den låg lite avlägset, såldes den tillbaka efter några år.

Stugan i Hagen.

Tomten har avstyckats och stugan ägs 1991 av sonen **Karl Erik Granström**, bosatt i Dals-Långed.
Karl-Erik berättar vidare: *I början av 1970 – talet började vi syskon Granström, barnbarnsbarn till nybyggarna på 1860 – talet, att reparera stugan. Vid omläggning av golvet fann jag, att man använt sig av en gammal metod, s.k. mullbänk för att hålla torrt under golvet. I varvtal hade man trampat ris och lera i lager på lager, för att få en porös isolering. Trots att 125 år hade gått var barren på enriset kvar. Vid uppgrävning av en rabatt vid stugväggen fann jag rötter grova som armen och som sträckte sig under stugan. I min okunnighet högg jag av dessa och efter ett par år började röta att märkas i det nya golvet. Efter att ha läst en bok av författarinnan Gerda Antti, där hon beskriver hur man byggde hus i Finland i stil med Hagen, förstod jag varför. Efter att först ha lagt ut grunden, planterade man en ask några meter från huset. Avsikten var att rötterna skulle leta sig under huset och suga upp eventuell fukt. Vi har mycket att lära av gammal teknik och vi hoppas, att trädrötterna växer tillbaka under huset och att den stora asken skall få stå så länge som stugan står.*
Ladugården har rivits men ett mindre uthus står kvar. Stugan ligger nu som en liten idyll, vackert belägen i en gammal trädgård med några äppleträd, ask och lönn. Där växer syren, hagtorn, vinbär, krusbär och lupin m.m.

Trombäljen nr. 11 ***Brobacken.***

Namnet kommer nog efter bron och backen upp mot stugan. Här bodde troligen 1891 **Olof Olsson** f. 1828, gift med **Maria Olsdotter** f. 1822. Barn: **Johannes** f. 1859, **Josef** f. 1861, hade emigrerat till USA.
Olof Olsson var bror till Lars Olsson i Trombäljen nr. 8. Olof dog 1901 och Maria dog 1909.
Det har berättats om "Maja på Brobacken", troligen var det Maria Olsdotter.
På grund av schaktning m.m. vid vägförbättring, syns 1991 inga spår efter bebyggelse.

Trombäljen nr. 12 ***Klonkemyra.***

Namnet är efter den myr som låg sydväst om husgrunden, här var förr i tiden tjäder och orrspel på våren, därav ordet "klonke".
Här bodde troligen 1891 änkling **Erik Olsson** f. 1823, förut gift med Kerstin Ersdotter f. 1829 som avlidit 1889.

Barn: **Maria** f. 1855, reste till USA 1890. **Justina** f. 1858, dog 1885. **Katrina** f. 1860. **Emelie Augusta** f. 1863, utflyttad till Norge 1901. **Anders Johan** f. 1866, till USA 1890. **Anna Sofia** f. 1871, till USA 1903. Familjen hade tidigare ägt Blåkullen (Trombäljen nr. 13). Erik dog 1892.
Katrina bodde ensam kvar tills hon dog 1918. Stugan revs och en del av virket användes när det byggdes nytt hus i Trombäljen nr. 9.
På platsen som 1991 delvis är skogbeväxt, finns rester efter husgrund och en gammal apel samt påsk- och pingstliljor som påminner om att här varit bebyggt. Myren som var här tidigare, är delvis igenväxt.

Trombäljen nr. 13 ***Blåkullen, Hedlunds.***

Namnet Blåkullen är kanske efter berg som ligger strax västerut. Bergen kallas för "Vaktarebergen", se inledning av Trombäljen.
Vem som bodde här 1891 har vi ej kunnat utreda, men ägare sedan 1871 var **Anders Svensson** f. 1833, gift med **Maja Stina Andersdotter** f. 1833. Barn: **Sofia** f. 1858, g. 1878 med Erik Andersson f. 1855 i Svenningstakan, köpte Binäs nr. 2. **Lars** f. 1864. Familjen var bosatt i Binäs nr. 2.
Anders Svensson dog 1903 och gården köptes året efter av **Kristina Lundberg.**
Ny ägare 1915 **Johan Johansson** f. 1887, g. 1914 med **Amanda Backman** f. 1887. Barn: **Anna Matilda** f. 1915.
Johan var son till Johannes Svensson från Binäs nr. 26. Familjen flyttade 1918 till Lane-Ryr.
Efter flera olika ägare köptes gården 1921 av **Anders Hedlund** f. 1852 i Värmland, gift med **Kristina Larsson** f. 1867, i Värmland. Barn: **Teresia** f. 1898. **Johan** f. 1899. **Signe** f. 1902, till Ucklum 1923. **Emma** f. 1906 gift med Algot Haglund, bodde i Jonsängen. Anders dog 1924 medan Kristina levde till 1942. Johan övertog gården 1937. Han var postbärare 1923–47. Posten hämtades tre dagar i veckan i Frändefors och delades ut till hushållen utefter vägen. Från 1937 hämtades posten varje vardag, den lades i postlådor utefter vägen, på en del platser fanns posthus med olika fack, sist var poststationen i Lönnebergshage.

Teresia, Signe, och Johan Hedlund.

Med cykel som transportmedel och ibland häst skötte Johan postutdelningen. I slutet av 1930-talet hade han bil, men efter krigsutbrottet 1940 blev det svårt att få tag i bensin, så då blev det cykel och häst igen.
Systern Teresia hjälpte till med gårdens skötsel. På gården fanns från 1927 ett sommarbarn som hette Zaida Bäck f. 1918, hon besöker ofta bekanta från bygden. Johan och Teresia flyttade 1947 till Uddevalla.

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION
Formulär C 150 — juli 1941

nr 29

INKÖPSTILLSTÅND FÖR ~~HÖ~~ gräs på rot

utställt för John Hedlund Tr-belgen Frändefors
tillståndsinnehavarens namn och adress

berättigande tillståndsinnehavaren att ~~köpa~~

~~xxxx~~ från Joel Andersson Rotnäs
namn och adress på jordbrukare hos vilken inköp må ske

före den 20/7 1941 inköpa ~~klöverfrö för utsädesändamål~~ gräs på rot

Den 16/7 1941

Frändefors Kristidsnämnd
Frändefors Eric H. Dahlgren
kristidsnämndens stämpel och underskrift

Detta bevis skall vid inköpet överlämnas till säljaren, som skall behålla detsamma för eventuell senare kontroll.

Inköpstillstånd för "gräs på rot".

Johan framför huset.

Signe och Teresia plöjer med träplog.

Fastigheten köptes då av **Gustaf Eriksson** i Trombäljen nr. 17. Bostadshus och djurstall revs strax därefter. **Sven-Åke Andersson** i Trombäljen nr. 17 är 1991 ägare till fastigheten. På platsen finns en del av ladugårdsbyggnaden kvar och det syns rester efter husgrund. Aplar, körsbärsträd, snöbär och gullvivor påminner om att här varit trädgård.

Trombäljen nr. 14 *Blåkullen* (enligt karta), *Kok-Annas*.

Torpet hörde till gården Blåkullen. Här bodde änkan **Anna Stina Ersdotter** f. 1819, dog 1893. Barn: **Anna Larsdotter** f. 1850. Dottern Anna var kokerska och anlitades vid kalas och begravningar, hon kallades "Kok-Anna". Anna kom till Ekenäs ålderdomshem 1929 och husen revs därefter.
Karin Bodell har berättat att hon ibland gick med mjölk till Anna. Hon beundrade den vitlimmade spismuren med fint mönster. I en kluven potatis hade Anna skurit mönster och med blått färgpulver (blåelse) på potatisen, tryckt mönster på muren.
I trädgården hade Anna flera fruktträd, hon sågs ofta utanför sin stuga för att plocka ris och pinnar till bränsle i spisen. Annas kokbok finns bevarad hos Doris Holmfjord.
Här finns 1991 rester efter husgrund och uthus samt källare och källa. Nära husgrunden står fem torra aplar, oxel, lönn och här växer påsk- och pingstliljor, gullvivor ormbunkar och syren. Åt öster finns en stengärdsgård.

Trombäljen nr. 15 *Blåkullen* (enligt karta).

Torpet som också detta hörde till gården Blåkullen, låg intill vägen från Trombäljen till Näset. Om någon bodde här 1891 är vet vi inte.
1991 finns här otydliga rester efter husgrunden.

Trombäljen nr. 16 *Kvarnkasera.*

Namnet är troligen efter närheten till Trombäljens kvarn, som låg längre söderut.
Utefter gärdeskanten på väg norrut mot Trombäljen, ligger en välbevarad stengärdsgård.

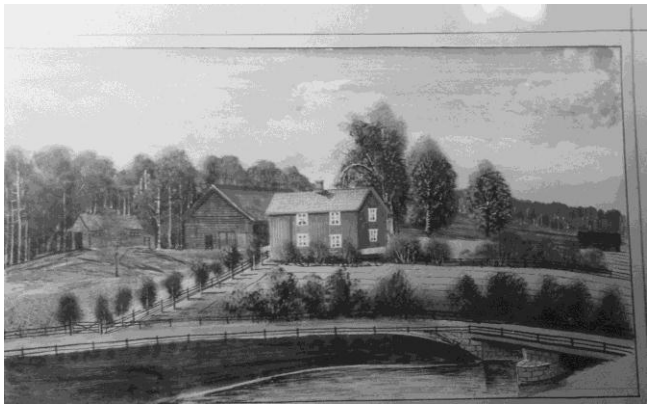

Huset i Kvarnkasera. Gåramålning av Carl Pettersson.

Stengärdesgård vid Sörängera.

Ägare 1891 **Olof Torstensson** f. 1827 i Trombäljen nr. 9. Olofs broder Anders dog 1901 och hustrun **Katarina** med de kvarvarande barnen flyttade troligen då från Trombäljen nr. 9, hit till Kvarnkasera. Katarinas barn **Adelia** flyttade till Ör 1910 och **Anna** flyttade dit 1920. Olof dog 1917.
Katarinas barn, **Charlotta** och **Valfrid** skötte jordbruket. Charlotta var religiös och hon förrättade ibland nöddop. Hon gick varje söndag i ur och skur till Lane-Ryrs kyrka och var då alltid klädd i lång svart kjol och spetsduk. Modern Katrina dog 1934.
Valfrid dog 1937 och Charlotta flyttade till systern Brita Maja som bodde vid Forsane, där hon dog 1958.
Gården köptes 1937 av **Joel Andersson** Lönnebergshage (Rotenäs nr. 37).
Lillstugan uthyrdes 1943 till Ivar Alexandersson, som kom från Rotenäs nr. 21. Efter några år flyttade han till Lane-Ryr.

Katarina med barnen Brita Maja, Valfrid och Anna samt till höger Annas make Frans

Anna och Nils Andersson samt sonen Lloyd och Tilda (Nils mor).

Gården övertogs senare av Joels son **Nils Andersson** f. 1902, g. 1948 med **Anna Magnusson** f. 1911 i Skörbo (Trombäljen nr. 23). Barn **Lloyd** f. 1949.
Nils hade varit i USA i många år, och jobbat på snickerifabrik. Efter hemkomsten berättar han i ett brev, att här är så tyst och stilla mot i USA och det går bara någon bil då och då.
Ny ladugård uppfördes och jordbruket drevs med mjölkkor och andra husdjur. Bostadshuset som varit obebott flera år renoverades också.
I USA hade Nils inköpt en fyrhjulsdriven jeep, som han hade med till Sverige, den användes i lantbruket.
Anna dog 1968 och sonen Lloyd omkom i en olycka 1973.
En tomt avstyckades från fastigheten 1977 (Trombäljen nr. 42). Nils bodde ensam kvar tills han dog 1981.
Ägare blev då brorsonen **Rune Joelsson** f. 1953 i Rotenäs nr. 37, g. 1987 med **Eivor Persson** f. 1966 i Vänerryr. Barn: **Andreas** f. 1987 och **Jonatan** f. 1988.

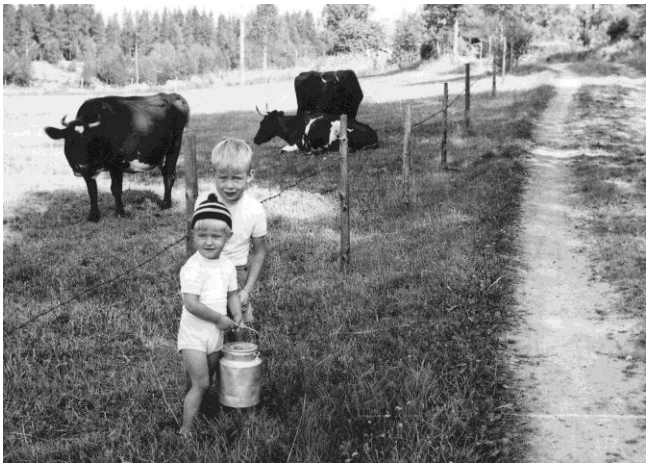

Lloyd och Rune Joelsson hämtar mjölk på Näset. Foto från maj 1955.

Trombäljen nr. 17 ***Näset, Kulten.***

Katarina Andreasdotter.
Namnet troligen efter platsens läge på en kulle eller kult.

Här bodde 1891 änkeman **Andreas Larsson** f. 1812, tidigare gift med Christina Andersdotter f. 1820, som avlidit 1888.
Andreas dog 1901. I tidningen ELA den 31 december 1901 är en notis införd: *"Änkemannen Andreas Larsson f. 8 januari 1812 avled 24 december kl. 3 em., djupt sörjd och saknad och begråten av barn, barnbarn och barnbarnsbarn, varder för slägt och vänner härmed tillkännagivet. Trombäljen 28 december 1901. Barnen."*
Barn: **Lars** f. 1841, gift med Brita Maja Andersdotter f. 1836, ägde Trombäljen nr. 26. **Anders** f. 1844, g. 1872 med **Kristina Nilsdotter** f. 1846 i Rotenäs 11, ägde Torsbo nr. 6. **Olle** f. 1847. **Karl** f. 1849, g. 1874 med Anna Brita Olsdotter f. 1852 i Trombäljen nr. 2, bosatte sig i Lane-Ryr. **Katarina** f. 1852, g. 1894 med **Lars Johansson** f. 1853 i Lane-Ryr, övertog senare gården. **Martin** f. 1857 och **Johannes** f. 1861 emigrerade till USA 1894.
Ägare 1891 var Anders och Kristina, men de bodde troligen i Torsbo nr. 6.

Olga med barnen Margot och Doris.

År 1900 köptes Kulten av Katarina och Lars. Barn: **Olga** f. 1896, g. 1920 med **Karl Larsson** f. 1900 i Lane-Ryr, övertog gården. Lars dog 1903 och Katrina dog 1917.
Olga och Karl fick två barn: **Margot** f. 1920, g. 1944 med Arne Lindberg f. 1917, köpte "Eketorpet" i Siviken. **Doris** f. 1930, g. 1952 med Erik Johan Holmfjord f. 1924 i Holmestrand, bosatta i Vänersborg men har fritidshus i Trombäljen nr. 45.
Karl var snickare och byggde hus i bygden. Han dog 1932 i barnförlamning, som då var en okänd sjukdom. Olga klädde ibland likrum när någon dött i bygden. Det var i något uthus som ett utrymme delades av och kläddes in med vitt papper eller vita lakan, golvet täcktes med hackat granris. Här placerades kistan med den döde tills det blev begravning. Olga och Alma Nilsson i Rotenäs nr. 16 stickade täcken åt Thoréns Syfabrik i Vänersborg.
Gården som varit i släkten fyra generationer, såldes 1944 och Olga med dottern Doris flyttade 1945 till Uddevalla.

Olga Larsson. Fotot taget 1944.

Gerd Eriksson med hästar, husen i bakgrunden.

Elin och Gustav Eriksson med barnen Berit och Gerd.

Ny ägare blev **Gustaf Eriksson** f. 1907 i Rotenäs nr. 6, g. 1936 med **Elin Andersson** f. 1916 i Siviken. Barn: **Gerd** f. 1937, g. 1958 med Ragnar Hallsten f. 1930 i Kopperud nr. 8, köpte gård i Tjärtakan nr. 13. **Berit** f.

1942, g. 1964 med **Sven-Åke Andersson** f. 1938 i Rådanefors, övertog senare gården.
Gustaf som också var målare, tillköpte 1947 gården Blåkullen. Gustaf och Elin flyttade 1965 till Bråten i Ödeborgs socken, där dottern Berit och Sven-Åke bott några år.
Berit och **Sven-Åke** övertog då gården, de bytte alltså fastighet. Barn: **Lars** f. 1963, dog 1965. **Per** f. 1965, bosatt i Uddevalla. **Ann-Cristine** f. 1966, sambo med Gert Andersson f. 1965, bor i Sjuntorp. **Hans** f. 1968, bor i Rotenäs nr. 41.
Familjen drev tillsammans gården och lastbilsåkeri. Barnen och Berit har flyttat, men Sven-Åke bor kvar och driver lastbilsåkeriet. Här bor sedan 1983 **Inga Johansson** f. **Svensson** f. 1946 med barnen: **Gry** f. 1970, **Silvana** f. 1972, **Niklas** f. 1974.
Johan Fredriksson som bott i Trombäljen nr. 4, kom hit 1964 och bodde i lillstugan, tills han dog 1982.

Trombäljen nr. 18 ***Bart-Eriks*****.**

Charlotta gift med Hilmer Andersson, Lane-Ryr.

Ägare 1891 **Erik Nilsson** f. 1834, g. 1863 med **Katrina Eriksdotter** f. 1833 i Vassända. Barn: **Charlotta** f. 1863, gift med Hilmer Andersson, flyttade till Lane-Ryr 1902. **Johan** f. 1866, flyttade 1889.
Erik dog 1907 och Katrina dog 1911. Tilda och Josef Olausson på Trombäljen nr. 29 köpte då gården. Tilda var kusin med Charlotta.
Husen har sedan rivits. På 1940-talet fanns här fruktträd samt rester efter husgrund. Vid ombyggnad av Uddevallavägen 1989 drogs den nya vägen rakt över den tidigare tomtmarken.
Skylt är uppsatt på höger sida av landsvägen.

Trombäljen nr. 19 ***Skörbo.***

Anna Jakobsdotter f. 1824, tidigare gift med Carl Larsson som avlidit 1868, bodde troligen här 1891. Barn: **Brita Maja** f. 1845. **Johannes** f. 1853, g. 1886, med Matilda Olsdotter f. 1865 i Trombäljen nr. 31, var i USA 1887–93, köpte Tjärtakan nr. 12. **Lars** f. 1857, flyttade till Göteborg 1893. **Charlotta** f. 1861, till Uddevalla 1894. Modern Anna dog 1907 i Tjärtakan.
1991 finns här rester efter husgrund, källare, ladugårdsgrund och i närheten en källa. Platsen är skogbeväxt, men nära husgrunden syns rester efter äppleträd.

Trombäljen nr. 20 ***Skörbo.***

Det är oklart vem som bott på det här torpet. På platsen finns 1991 en otydlig husgrund och håligheter efter källare, mellan åker och äldre väg, i närheten finns också en källa. Här växer äppleträd, oxel, påskliljor och smultron.

Trombäljen nr. 21 ***Skörbo, (Mara).***

Ägare sedan 1860 **Lars Segolsson** f. 1843, g. 1866 med **Kerstin Olsdotter** f. 1834. Barn: **Alfred** f. 1866, gifte sig och flyttade till Morlanda 1892 och senare till USA. **Hilmer** f. 1872, till Trollhättan 1918. **Viktor** f. 1878, till USA 1902.
Kerstin dog 1909. I boupptecknigen är upptaget: 2 hästar varav en 31 år, 5 nöt, 1 hackelsemaskin, 1 kupeplog, 1 plog, 3 harvar, 1 kockelbult och 1 tröskverk. Lars som kallades "Segole-Lars", dog 1920.
Gården köptes 1918 av Joel Andersson Rotenäs nr. 38, men såldes efter två år.
Den köptes då av Algot Olsson i Skörbo nr. 22 och lades intill hans gård. Huset revs 1926, en del av virket användes när det byggdes lillstuga där.
Vid besök på platsen 1991 syns här tydlig husgrund och rester efter ladugård och uthus, en igenfylld källa och rester efter källare finns också. Runt husgrunden växer syren, snöbärsbuskar kastanj, ask, lönn och äppleträd.

Trombäljen nr. 22 ***Skörbo (Algots*****).**

Ägare 1891 **Lars Andersson** f. 1820 i Färgelanda, g. 1873 med **Brita Maja Larsdotter** f. 1829 i Lane-Ryr. Barn: **Hilda Maria** f. 1873 i Ödeborg, g. 1893 med Lars Peter Nilsson f. 1862.
Brita Maja dog 1892 och Lars flyttade till Husaby 1896.
Hilda Maria och Lars Peter fick en son **Valfrid Heribert**, f. 1895. Familjen flyttade till Uddevalla 1896.
Gården köptes då av **Magnus Larsson** f. 1842 i Trombäljen nr. 24, g. 1896 med **Sofia Andersdotter** f. 1860 i Grunsbo. Magnus dog 1918 och Sofia flyttade till sitt födelsehem i Grunsbo, där hon dog 1920.

Höbärgning i Skörbo 1946. Från vänster: Algot, Agne, Törner, sommarflicka Siv Johansson Vänersborg.

Henny och Algot Olsson med familjen. Enar sitter emellan föräldrarna, stående Törner Bele, Agne och Georg.

Potatisupptagning 1945, Algot Olsson med sönerna Enar, Bele och Törner.

Gården köptes 1918 av **Algot Olsson** f. 1892 i Lane-Ryr, g. 1918 med **Henny Andersson** f. 1891 i Lane-Ryr. Barn: **Georg** f. 1919, g. 1947 med Brita Andersson f. 1920 i Lane-Ryr. **Agne** f. 1921. **Bele** f. 1925. **Törner** f. 1927. **Enar** f. 1932, g. 1972 med Ingela Karlsson från Halland, bosatt i Ödeborg.
Granngården Mara tillköptes 1920 och 1926 revs huset där och virket användes till lillstuga här på gården. Nytt bostadshus uppfördes 1934, och ladugården som byggts 1920 om– och tillbyggdes omkring 1940.
Familjen sålde gården 1948 och flyttade till Uddevalla.

Klövervallen slås hos Algot Olsson i Skörbo 1945.

Ny ägare **Johan Larsson** f. 1916 i Tossene, g. 1941 med **Hedvig Olsson** f. 1912. Barn: **Jan Börje** f. 1942, **Roine** f. 1948. Gården såldes 1952 och familjen flyttade till Herrestad.
Ny ägare blev då **Thure Albertsson** f. 1904. Han kom från Rännelanda och hade en hushållerska **Hilda Johansson** f. 1909. De flyttade till Bolstad 1955.
Gården köptes av **Evald Karlsson** f. 1899 i Luleå, g. 1941 med **Ida Johansson** f. 1899 i Högsäter. De hade en fosterson **Carl-Ebbe Carrby** f. 1933. Carrby flyttade

1956 till Lövnäs och övriga familjen flyttade 1959 till Uddevalla.
Gården köptes då av **Gustaf Adolfsson** f. 1905 i Torp, g. 1933 med **Helga Jansson** f. 1912 i Torp.
Barn: **Runar** f. 1936, **Bo** f. 1952.
De drev gården och hade en bra mjölkbesättning. Runar flyttade 1959 till Göteborg. Bo bodde kvar till 1966 då han flyttade till Uddevalla. Samma år flyttade också Gustaf och Helga till Uddevalla, men byggde fritidshus på gården (Trombäljen nr. 41).
Gården övertogs då av sonen **Runar**, g. 1960 med **Allis Jonsson** f. 1936 i Vilhelmina. Barn: **Mikael** f. 1963, **Maria** f. 1971, **Joakim** f. 1972.
Familjen drev jordbruket och efter några år tillköptes granngårdarna, så de blev ägare till all åker- och skogsmark i Skörbo. Mot slutet av 1970-talet såldes djurbesättningen. Allis flyttade till Vänersborg och gården såldes 1979. Runar blev maskinreparatör i Uddevalla och flyttade senare till föräldrarnas fritidshus (Trombäljen nr. 41).
Anders Nordberg, boende i Rotenäs nr. 37, var ägare något år innan gården såldes 1980.
Ny ägare blev då **Alvar Larsson** f. 1943 i Lysekil, g. 1969 med **Berit Sörensson** f. 1946 i Hogstorp. Barn: **Malin** f. 1972, **Björn** f. 1975, **Helen** f. 1982. Familjen är bosatt i Blåsut, Vänersborg. Malin bor på gården.

Trombäljen nr. 23 ***Skörbo (Magnussons*****).**

Ägare 1891 **Olof Torstensson** f. 1826, g. 1868 med **Maja Niklasson** f. 1846 i Lane-Ryr. Barn: **Johannes** f. 1869. **Kristina** f. 1871, till Norge 1893. **Adelia** f. 1874, g. 1899 med **Alfred Magnusson** f. 1875 i Trombäljen nr. 33, övertog gården. **Hilma** f. 1876, till Norge 1903. **Miranda** f. 1878, i Norge 1902–05, dog 1918. **Emma** f. 1881, var i Norge 1903–10, g. 1911 med Ferdinand Magnusson f. 1877 i Trombäljen nr. 33, köpte Binäs nr. 8. **Aron** f. 1883, vistades sista tiden på ålderdomshemmet i Ekenäs där han dog 1935.

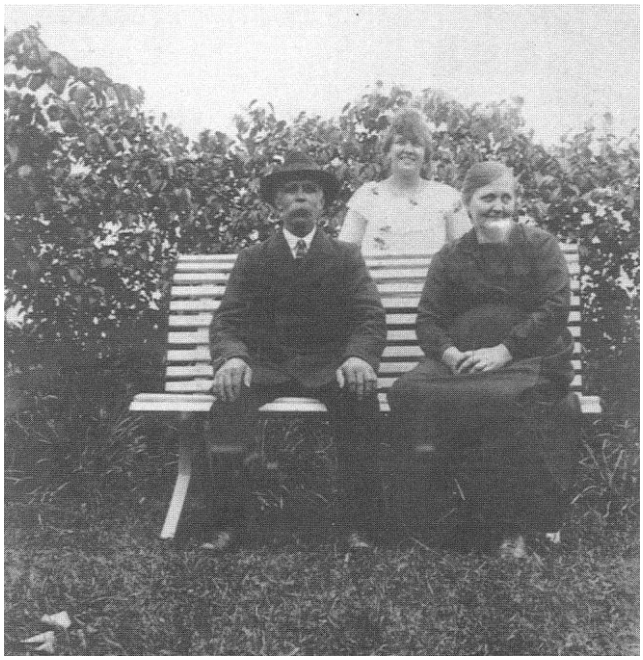

Alfred och Adelia Magnusson med dottern Anna.

Syskonen Valfrid, Ingeborg, Anna, Karl och Gustaf.

Gustaf och Karl Magnusson med sonen Kjell-Arne.

Gården övertogs 1899 av Adelia och Alfred och det byggdes en undantagsstuga åt Olof och Maja (Trombäljen nr. 39).
Barn: **Johan** f. 1899, till USA 1925. **Valfrid** f. 1900, g. 1930 med Helga Maria Skogsberg f. 1906, köpte gård i Löfnäs. **Kjell** f. 1903, till USA 1926. **Hilma** f. 1906, gift med Hugo Möller, bosatt i Halmstad. **Karl** f. 1909, g. 1940 med Lotten Larsson f. 1917 i Brasmerud, köpte gård i Eskekärr. **Anna** f. 1911, g. 1948 med Nils Andersson som ägde gården Kvarnkasera (Trombäljen nr. 16). **Gustaf** f. 1914 flyttade till Göteborg, g. 1953 med Mimmi Petterssen född i Norge. **Ingeborg** f. 1918, bosatt i Vänersborg.

Adelia dog 1946 och Alfred dog 1948. Anna och Gustaf var de sista i familjen som brukade gården.

Ingeborg Magnusson.

Okända personer (rättelse)

Hilma som varit i USA, berättar i ett brev från 1928 adresserat till Miss Valborg Ohlson i Trombäljen nr. 29.

Hjärtligt tack för senast! Hur mår ni flickor? Jag hoppas utmärkt. Jag är frisk och trivs mer än väl här i "det stora landet i väster". Resan var för min del utmärkt. Jag var frisk och glad hela resan. Min kamrat under färden, och ännu här, är en trevlig Hallandstös som heter Linnéa. Hon och jag tog plats 3 veckor efter vi kom hit. Vi tog var sin plats på nordsidan här i Chicago, Hästagane å mina bröder lever på sydsidan så det är en timmas väg med bil att gå ut till dem. Jag har plats hos ett par nygifta. Han är banktjänsteman. De har en mycket fin våning här. Jag har själv ett stort eget rum med vita möbler. Så har jag egen radiohögtalare på mitt rum. Så har jag eget badrum, så jag har det trevligt på mer än ett sätt. Jag har ledigt varje torsdag och lördag. Så fick man det minsann inte i Sweden. Jag lagar bara maten för dem, det är bara 2 pers. och tvätten skickar jag bort.

Vet du, att här i landet får flickorna bra betalt, bara de kan lite i matlagningift med det tjänar man de mesta pengarna. Om du visste lilla Valborg, vad de jag arbetar för, vad de är rysligt snälla mot mig. De vet inte hur de skall göra så jag inte skall tröttna på dem. Du skall inte tro de är snåla här i landet, som folk där hemma. De här åker jag ut om em. med på dans och teater. I söndags var jag med dem till ett parti, som de hade hos fruns mor. Hon ger så mycket av skor och kläder till mig, sådana som hon plockar ur garderoben. Det gjorde de inte så i Sweden må tro. Där hemma i Uddevalla sprang fruskrapera som skodda kattor med sitt skräp till lumphandlare.

Ja om du visste lilla Valborg vad det är skillnad på folket hemma och här, och kläderna också. Här får man inte på en yllestrumpa på någon vit person, så långt året är. Man har inte annat än silkestrumpor dagligen. Men det är allt annat än det silket de har att sälja hemma. Ett par fina silkestrumpor kostar 75 cent här. Men är det trevligt här så är det också farligt må du tro. Karlar går in i husen och stjäl små barn från familjerna och skjuter sig och lever om hemskt. Jag är bekant med en skånsk flicka, som är kokerska hos en miljonär, de bor strax här vid parken. I går morse kom hon in i badrummet, då låg Simulsky, så hette han, med genomskjutet huvud. Ja så gör här när de tycker det blir långsamt att ha en och samma fru jämt.

Ja nu har jag talat på mig och mitt hela tiden. Nu vill jag fråga hur ni haft det och har det. Var ni på balen i Rotenäs? Där var ju mycket folk. Ja annars går det väl i sina gamla gängor hemma som vanligt. Nu har ni snart våren hos er. Lärkan har ju kommit. Här får man varken höra lärkan eller göken, man hör bara natt och dag sorlet av tusentals bilar. Ja nu vet jag inte mer att skriva. Detta kladder får ta en ända som allt annat. Nu får ni skriva så är ni snälla och tala om allting hemifrån. Ni vet jag tycker det är så roligt att höra. Hoppas att ni alla är friska.

Till sist käraste hälsningar till eder alla från Hilma i Skörbo. Adress: Anna och Pershy Williams Bedderley. (Hilma Alfredsson) 2629 Greenleaf Ave. Chicago Ill. USA.

Bostadshuset hos Magnussons.

Fastigheten köptes 1948 av **Karl** och **Astrid Johansson** från Trombäljen nr. 26. Barn **Ulla** f. 1950.

Det byggdes ny ladugård och de drev lantbruket några år. Karl fick senare jobb som chaufför i Uddevalla och så småningom flyttade familjen dit.

Bostadshus med avstyckad tomt ägs 1991 av **Bernt Berntsson,** Öxnered och används som fritidshus. Åker- och skogsmark är sammanslagen med Trombäljen nr. 22.

Trombäljen nr. 24 *Skörbo* (*Lars-Hansas*).

Ägare 1891 **Lars Hansson** f. 1812, änkeman sedan 1865. Barn: **Magnus** f. 1842, g. 1896 med **Sofia Andersdotter** f. 1860 i Grunsbo, köpte Trombäljen nr. 22. **Anna** f. 1845. **Olof** f. 1848. **Sara** f. 1851. **Lars Johan** f. 1855. **Elisabet** (**Betty)** f. 1859, g. 1905 med Niklas Niklasson f. 1872 i Lane-Ryr.

Det har berättats att här var det förnämsta stället i Skörbo, men de bodde i lillstugan. Det större huset användes bara när det kom gäster. När Olof och Lars Johan for till Uddevalla, hade de finstövlar med sig som de bytte om, för att inte lukta bonde.

Lars Johan dog 1913 och Olof dog 1915. Anna och Sara flyttade till Uddevalla 1918. Huset revs på 20-talet och byggdes upp i Uddevalla. Åker och skogsmark delades mellan gårdarna i Trombäljen nr. 22 och 26.

Tomtmark har avstyckats och en ny villa uppförts nära den gamla husgrunden. Kvar av den gamla bebyggelsen är en stenkällare och en stensatt källa.
Nuvarande ägare **Björn Fjällhede** f. 1946 i Örgryte, g. 1988 med **Inger Gustafsson** f. 1962. Barn: **Jimmy** f. 1989, **Jenny** f. 1991.

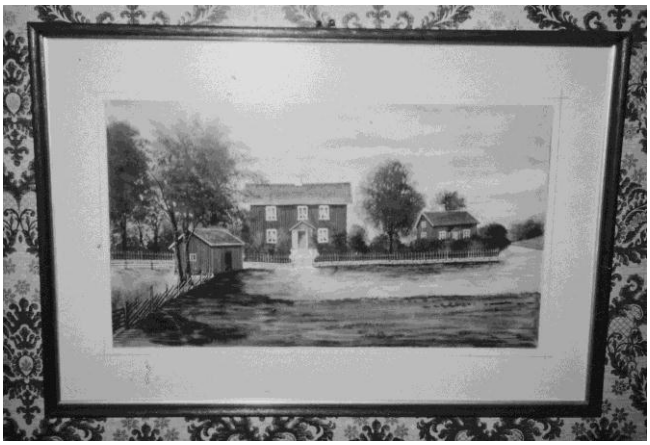

Gåramålning av Carl Pettersson.

Trombäljen nr. 25 ***Skörbo.***

I backstugan bodde 1891 **Olof Andersson** f. 1824, gift med **Märta Jakobsdotter** f. 1821. Barn: **Anders Johan** f. 1849. **Sofia** f. 1859, g. 1894 med Anders Johan Hansson. **Emelia** f. 1863, flyttade till Uddevalla 1892. Märta var syster med Anna Jakobsdotter i Trombäljen nr. 19, Märta dog 1904. Det har berättats om Sofia, kallad ”Märte-Sofi” och att hon var anställd på en kaffeservering i Frändefors.
På platsen som ligger nära Bohusläns gräns, finns 1991 rester efter husgrund och jordkällare, för övrigt är platsen skogbeväxt.

Trombäljen nr. 26 ***Skörbo (Karl-Johans, Vikströms).***

Ägare 1891 **Brita Maja Andersdotter** f. 1836, gift med Lars Andreasson f. 1841, som avlidit 1890. Lars var son till Andreas Larsson i Trombäljen nr. 17.

Fritz och Anders Karlsson vid hästarna. Sittande: Olga Larsson Näset, Otelia Karlsson med sonen Karl, Edit och Gunnar Strömberg samt Nils Andersson Lönnebergshage.

Gården köptes 1892 av **Karl-Johan Olausson** f. 1864 i Lane-Ryr, g. 1891 med **Betty Olofsdotter** f. 1862 i Trombäljen nr. 2. Barn: **Otelia (Thelin)** f. 1894, gift med Ernst Karlsson. **Fritz** f. 1896, g. 1942 med Elin Karlsson f. 1904 i Trombäljen nr. 29, där gården övertogs. **Anders** f. 1899, g. 1942 med Anna Lidell f. 1906 i Holmen, övertog gården. **Gunnar** f. 1901, gift med Anni Karlsson f. 1914 i Ör, bosatt i Vänersborg. **Ellen** f. 1904, dog 1927. **Robert** f. 1907, dog 1946.
Nytt bostadshus uppfördes i början av 1900-talet och 1916 tillköptes granngården ”Ingens”.
Otelia och Ernst fick en son, **Karl** f. 1918. Ernst dog samma år och Otelia flyttade senare till Trombäljen nr. 32. Karl blev kvar hos morföräldrarna, han gifte sig 1946 med Elsa Krantz f. 1919 i Ödeborg, köpte Binäs nr. 9.
Betty dog 1932 och Karl-Johan 1942.
Anders var snickare, han och Anna köpte gården 1942. Anders dog 1943 och efter att gården sålts flyttade Anna tillbaka till Holmen.
Ny ägare 1944 **Erik Johansson** f. 1892 i Västra Bodane, g. 1917 med **Agnes Skog** f. 1890 i Ödeborg. Barn: **Karl** f. 1918, g. 1949 med Astrid Andersson f. 1924 i Svagerud, köpte Trombäljen nr. 23. **Bertil** f. 1923, flyttade till Uddevalla 1952.
Erik och Agnes drev gården med kor och andra husdjur, tills de sålde fastigheten 1955 och flyttade till Rådanefors.

Erik och Agnes Johansson framför sitt hus.

Ny ägare blev då **Hilding Karlsson** f. 1914 i Svarteborg, g. 1950 med **Ingeborg (Bojan) Lorentsson** f. 1925 i Grebbestad. Barn: **Bertil** f. 1943, **Kent Arne** f. 1945, **Gun-Britt** f. 1948, **Siv** f. 1953, **Yvonne** f. 1965. Hilding som var målare, sålde senare gården och fortsatte med målaryrket när familjen flyttade till Uddevalla 1968.
Åkermark och skog köptes av Runar Adolfsson på Trombäljen nr. 22. Tomtmark med hus avstyckades och köptes av **Peter Vikström** f. 1941 i Göteborg, g. 1972 med **Barbro Östholm** f. 1945 i Stockholm. Barn: **Niklas** f. 1973 och **Pia** f. 1976. Barbro är läkare.

Trombäljen nr. 27 ***Skörbo (Ängen) (Ingens).***

Ägare **Andreas Johansson** f. 1820, gift med **Ingeborg Johansdotter** f. 1811. Andreas kallades för ”Ingen”, kanske för att han var gift med Ingeborg.

En ramsa om Ingen (Andreas), *Ingen hackar och Ingen sår, Ingen köper mat och Ingen äter, men maten går åt ändå.* Ingeborg dog 1895 men Andreas levde till 1913.
Gården utarrenderades 1892 till en arvinge, **Carl Magnus Pettersson** f. 1836 i Ödeborg, g. 1863 med **Kajsa Larsdotter** f. 1840. Barn: **Justina** f. 1868, g. 1897 med Edvard Johansson f. 1873 i Laxfisket nr. 2. **Gustaf Adolf** f. 1871. **Johannes** f. 1874, blev soldat under Lövnäs rote och fick namnet Strid, g. 1895 med Emelie Magnusdotter f. 1872 i Trombäljen nr. 33. **Janne** f. 1877, till Dykällan 1895. **Albin** f. 1880, gift med Hilma Andersson från Svenningtakan, flyttade till Källeberg i Brålanda. **Anna** f. 1883, g. 1907 med Josef Larsson f. 1877 i Dunka (Binäs nr. 23), senare bosatt på Brotorp (Öna nr. 14). **Lars Peter** f. 1885. Familjen kom från Ödeborg och flyttade 1903 till Stuverud.
Olof Larsson från Trombäljen nr. 24, köpte gården på auktion 1914. Olof dog 1915 och den såldes 1916 till Karl Johan Olausson i Trombäljen nr. 26 och gårdarna lades ihop.
Platsen är 1991 skogbeväxt, men en torrapel, rester efter husgrund och källargrund samt en källa vid åkerkanten, påminner om tidigare bebyggelse.

Trombäljen nr. 28 ***Näset (Lottetorpet).***

Här bodde troligen 1891, **Anders (Andreas) Johansson** f. 1816, gift med Anna Christina Torstensdotter f. 1817, som avlidit 1877. På marken som tillhörde Trombäljen nr. 9, hade här omkring 1890 uppförts ett hus, som flyttats från Lane-Ryr. Kvarvarande barn **Charlotta (Lotta) Andersdotter** f. 1863. Charlotta hade tre barn: **Birger** f. 1888, **Anni** f. 1895, **Gustaf** f. 1898.
Familjen hade tidigare bott på Sikerud. Anders dog 1896.
Lotta gifte sig 1909 med Anders Johansson från Kopperud nr. 4 och familjen flyttade till Hästefjord nr. 2.

Tilda Olausson och Lotta Andersdotter.

Johan Palmqvist köpte stugan av Lotta för 150 kronor och bodde här några år.
Lärarinnan vid Öxnereds skola, **Sigrid Andréen** köpte sedan huset och använde det som sommarstuga 1934-1964. Tomtmark har senare avstyckats och ägare till fastigheten 1991 är Karl Karlsson i Binäs nr. 9.

Trombäljen nr. 29 ***Näset (Josefs) (Elins).***

Ägare änkan **Maja Kristina Olsdotter** f. 1830, tidigare gift med Johannes Nilsson som avlidit 1889. Barn: **Laura** f. 1863, g. 1902 med Erik Eriksson från Lane-Ryr. **Sofia** f. 1867, gift med Carl Jonasson, bosatte sig i Mölndal. **Tilda** f. 1872, g. 1903 med **Josef Olausson** f. 1867 i Lane-Ryr. Johannes var bror till Erik Nilsson på Trombäljen nr. 18.
Tilda och Josef övertog gården. Barn: **Elin** f. 1904, g. 1942 med **Fritz Karlsson** f. 1896 i Trombäljen nr. 26, övertog senare gården. **Valborg** f. 1907, g. 1938 med Axel Andersson från Ulveröd, där de köpte gården. **Emma** f. 1909.
Josef och Tilda köpte 1911 till Trombäljen nr. 18. Maja Kristina dog 1915. Det byggdes nytt bostadshus 1920. Josef dog 1938, medan Tilda levde till 1955

Elin Karlsson.

Elin och Fritz övertog gården 1943. Barn: **Birgitta** f. 1945, flyttade 1966 till Vänersborg.
Den gamla ladugården som uppförts 1890, ersattes av en ny på 1950-talet. Fritz dog 1964.
Elins syster Emma bodde på gården tills hon dog 1985.
Sedan 1989 ägs gården av dottern Birgitta och jordbruket är utarrenderat till Kurt Söderqvist på granngården. Elin bor nu 1991 ensam kvar.

Trombäljen nr. 30 ***Näset (Edvard Anderssons).***

Ägare 1891 **Olaus Arvidsson** f. 1841, g. 1877 med **Kerstin Andersdotter** f. 1851. Barn: **Johan Albin** f. 1876. **Hulda** f. 1878, g. 1901 med Edvard Johansson (Persson), flyttade till Rotenäs nr. 58. **Edvin** f. 1881, g. 1925 med Betty Jönsson f. 1891 i Hova, senare boende i Rotenäs nr. 39. **Henny** f. 1885, g. 1914 med Sven Johan Pettersson, flyttade till Ödeborg. **Anna** f. 1888, g. 1919 med Gustaf Johansson f. 1895 i Tjärtakan nr. 13, där de övertog gården. **Elisabeth** f. 1892.
Familjen som gått i borgen, kom på obestånd och fick lämna gården. De byggde då hus på ”Moane” och flyttade dit (Trombäljen nr. 40). Olaus var också snickare och skomakare.
Ny ägare till gården blev då Olaus brorson **Edvard Andersson** f. 1861 i Skörbo (Trombäljen nr. 38), g. 1902 med **Sofia Svensdotter** f. 1871 i Rotenäs nr. 4. Barn: **Frideborg** f. 1903, flyttade till Uddevalla 1924, gift med Erik Schärman. **Anna** f. 1907, flyttade till Uddevalla 1924, gift med Oskar Uddefors. **Paulina** f. 1910, bosatt i Vänersborg. **Rut** f. 1912 gift med Rickard Andersson Ekenäs. De hade också en fosterson **Sven**

Strömberg f. 1920, han kom från Lane-Ryr 1922 och var son till en mjölnare som hette Strömberg.
Edvard var smed och snickare och enligt uppgift gjorde han den första järnplogen i bygden.
Familjen byggde senare nytt hus och ladugård närmare sjön Åskagen och flyttade dit (Trombäljen nr. 43).
Husen på den här platsen revs eller flyttades senare.

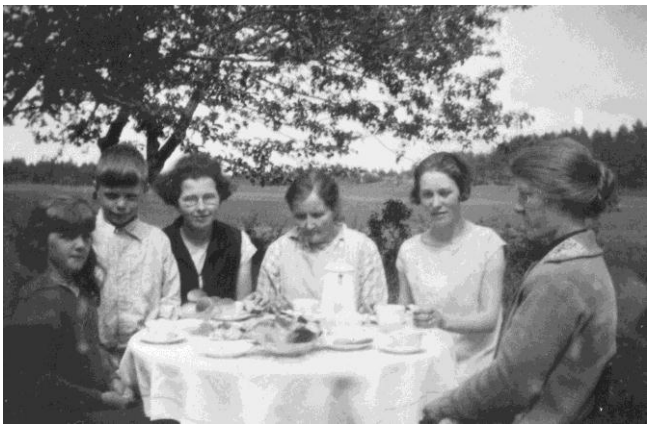

Kafferep i trädgården. Margot Larsson, Sven Strömberg, Rut Andersson, Sofia Andersson, Astrid Landgren och Olga Larsson.

Knut och **Margareta Söderqvist** från Trombäljen nr. 43, byggde här en villa 1966 i närheten av den gamla tomten, där de bor 1991 som pensionärer.

Trombäljen nr. 31 ***Näset (Olas) (Bodells).***

Ägare 1891 **Olof Nilsson** f. 1833, g. 1864 med **Maria Matsdotter** f. 1835 i Vassända. Barn: **Mathilda** (Tilda) f. 1865, till USA 1886, gift med Johannes Karlsson f. 1853 i Trombäljen nr. 19, köpte senare gården Tjärtakan nr. 12. **Johannes** f. 1867, till USA 1887 kom åter 1897. **Ida** f. 1871, gift med Gregart Andersson i Uddevalla, som startade Gregarts möbelaffär. **Elisabet** f. 1871, flyttade till Uddevalla. **Augusta** f. 1877, g. 1904 med **Karl Olsson** f. 1874 i Lane-Ryr, övertog senare gården.

Gåramålning från 1910-talet.

Tvillingarna Ida och Elisabet flyttade till Uddevalla och gick i sömnadslära. *"Tvi, va ska dom till stan för"*, sa pappa Ola. Han var snickare och tillverkade bl.a. likkistor. Det har berättats att när han höll på med snickeri, hörde han på ljudet från sågen när någon var död, han började då tillverka en kista.
Olof dog 1912 och Maria dog 1919.

Mathildas dotterdotter Alice.

Gården övertogs 1911 av Augusta och Karl. Dotter **Karin** f. 1907 g. 1930 med **Vilhelm Bodell** f. 1907 i Krokstad. Barn: **Arne** f. 1928, flyttade till Uddevalla. **Linnea** f. 1931, bosatt i Uddevalla. **Rune** f. 1933.
Vilhelm hade diverse arbete vid sidan om jordbruket och var bl.a. med vid byggandet av elektriska ledningarna, när bygden elektrifierades 1941-42.
Karl dog 1945. Familjen flyttade 1949 till Uddevalla.
Gården såldes 1955 till Knut Söderqvist på granngården. Tomtmark runt bostadshuset har avstyckats och haft flera ägare. Ägare 1991, Kurt Söderqvist.

Trombäljen nr. 32 Sikerud.

Viktor och Thelin Olsson Sikerud

Ägare sedan 1875 **Erik Andersson** f. 1844, g. 1867 med **Anna Kajsa Olsdotter** f. 1844. Barn: **Oskar** f. 1870, till Lane-Ryr 1930. **Alfred** f. 1874, reste till USA 1893. **Anna Sofia** f. 1877, g. 1902 med Artur Karlsson, till Lane-Ryr 1902. **Axelia** f. 1879, g. 1901 med Karl Fredrik Andersson, flyttade till Långebo 1902. **Andin** f. 1883, till USA 1903. **Johan Adolf** f. 1886, till USA 1904. **Karl Rudolf** f. 1888, till USA 1905.
Erik dog 1896 men Anna Kajsa levde till 1922.
Gården köptes 1923 av **Viktor Olsson** f. 1887 i Bohuslän, g. 1924 med **Otelia (Thelin) Karlsson** f. 1894 i Trombäljen nr. 26. Barn: **Torsten** f. 1925, g. 1955 med **Ingrid Johansson** f. 1927 i Lane-Ryr, övertog senare gården. **Göte** f. 1926, bor i Jämtland. **Ellen** f. 1929, g. 1959 med Gunnar Johansson i Sollebrunn, änka 1971, omgift 1986 med Anders Andersson, Velanda. **Åke** f. 1929, dog 1975. **Valter** f. 1933, g. 1962 med Irene Gabrielsson f. 1932 i Lane-Ryr. **Stig** f. 1934, bosatt i Uddevalla. **Ingrid** f. 1939, g. 1961 med Gunnar Holm f. 1926 bor i Mariestad.

Thelin i sitt kök.

Viktor var stenhuggare och utförde ibland stenarbeten vid sidan om jordbruket. Efter ladugårdsbrand 1939, byggdes det upp en ny ladugård på samma plats. Viktor dog 1972 och Thelin dog 1979.
Torsten och Ingrid som också drivit lastbilsåkeri, övertog fastigheten 1955. Barn: **Berny** f. 1960, **Gunnel** f. 1962.
Trombäljens soldatstom och Silverön i Åskagen hör numera till gården. Berny har flyttat till Trombäljen nr. 42. Torsten och Ingrid bor kvar på gården.

Göte Olsson provsitter Fordson traktor på Vänersborgsutställningen 1944.

Ingrid Olsson handmjölkar med katten på axeln.

Trombäljen nr. 33 ***Rulan, (Ruggla).***

På torpet bodde 1891 **Magnus Abrahamsson** f. 1836, g. 1858 med **Anna Nilsdotter** f. 1833. Barn: **Anna Kajsa** f. 1861, g. 1889 med Johan Emanuel Andreasson f. 1844 i Lane-Ryr, flyttade till Lane-Ryr 1891. **Anders Johan** f. 1864, g. 1889 med Anna Charlotta Eriksdotter f. 1860 i Binäs nr. 9, där gården övertogs. **Johannes** f. 1865, g. 1889 med Anna Kajsa Olsdotter f. 1857 i Binäs nr. 27, bosatte sig i Rotenäs nr. 21. **August** f. 1868, g. 1888 med Anna Kajsa Olsdotter f. 1857. **Sara** f. 1870, g. 1892 med Vilhelm Johansson f. 1856, köpte Tjärtakan nr. 19. **Emelie** f. 1872, (med dotter Olga Teresia f. 1895), g. 1895 med soldat Johannes Karlsson Strid f. 1874 i Ödeborg. **Alfred** f. 1875, g. 1899 med Adelia

Olsdotter f. 1874 i Trombäljen nr. 23, där gården övertogs. **Ferdinand** f. 1877, i USA 1902–09, g. 1911 med Emma Olsson f. 1881 i Trombäljen nr. 23, köpte gård i Binäs nr. 8.
Magnus dog 1913 och Anna dog 1922. Husen revs senare.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund, källare och lingrop. Vid husgrunden växer pingstliljor, renfana, fetknopp, sedum och smultron.

Trombäljen nr. 34 ***Stommen.***

Platsen är på kartan utmärkt med ST (soldatstom) och ägdes tidigare av gårdarna i Trombäljen.
Änkan **Sara Olsdotter** f. 1838 bodde troligen här 1891, maken Nils Andreasson hade avlidit 1883. Barn: **Elisabeth** f. 1870, **Mathilda** f. 1872, **Joel** f. 1874. Alla tre hade flyttat till Uddevalla 1890. **Johanna** f. 1877, bodde tillsammans med modern.
Det har berättats att familjen som bodde här var uppsagda, men ville inte flytta. Men en gång när Sara kokat gröt kom ägaren och lyfte ut grötgrytan och de fick ge sig av därifrån. De flyttade då till släktingar vid Kapelle i Uddevalla. Sara dog 1892.
Elisabeth gifte sig med Karl Olsson från Uddevalla, de har haft sommarstuga i Rotenäs nr. 44.
Joel blev sjöman och kom senare att bosätta sig i Kapstaden, där han drev ett kafé. Han påverkade också systern Johanna att flytta dit. Hon gifte sig med en skotte. Johanna dog vid 40 års ålder och hennes make kom då hit till Sverige med Johannas ägodelar bl.a. ett smyckeskrin med guldhalsband och ringar med diamanter.
Joel återvände så småningom till Sverige men flyttade senare till USA.
Soldatstommen ägs nu 1991 av Torsten Olsson Sikerud. Här syns rester efter en husgrund och jordkällare i närheten av två gränsrösen och ett vattenhål.

Trombäljen nr. 35 ***Nymans.***

Efter att gården Trombäljen nr. 1, lagts tillsammans med Laxfisket, avstyckades här en tomt. En villa uppfördes av **Björn Nyman** f. 1957 i Ramnered, g. 1981 med **Anneli Flogård** f. 1961 i Laxfisket nr. 5. Barn: **David** f. 1982. **Peter** f. 1984.
Anneli och David har flyttat, men Björn och Peter bor kvar 1991.

Trombäljen nr. 36 ***Tropperudstorpet (Adels).***

Huset på 1950-talet.

I en liten stuga som kallades Tropperudstorpet bodde **Anna Kristina Eriksdotter** f. 1846 i Trombäljen nr. 1. Hon hade en dotter **Laura Larsdotter** f. 1879, som emigrerade till USA 1902. Anna hade en tid varit piga hos Anders Andersson i Laxfisket nr. 1. Enligt uppgift hade ropade hon in en gumma på auktion 1916, för att på så sätt få någon krona som hjälp till mat. Anna kom senare till ålderdomshemmet i Ekenäs där hon dog 1926.

Adolf Eriksson vid den öppna spisen.

Adolf Eriksson med dottern Anna.

Adolf Eriksson med barnen flyttade troligen hit 1923. Barn: **Erik** f. 1903 gift med Gunhild f. 1908. **Gustaf** f. 1907, g. 1936 med Elin Andersson f. 1916 i Siviken,

köpte Trombäljen nr. 17. **Anna** f. 1912, var på 1950-talet anställd i Skarbo nr. 2, bor i Vänersborg.
I början av 1930-talet gjordes en om– och tillbyggnad av stugan och en mindre ladugård byggdes med plats för höns. För att hämta post och uträtta ärenden på andra sidan älven, gick man över ”Stocken”, en smal gångbro som byggts över älven. Kanske hade det tidigare varit en lång stock, det blev mycket kortare väg, än att gå över den bro som fanns längre bort.
Adolf var med i Missionsförsamlingen i Rösebo och var också med vid byggandet av Rösebo Missionshus.
Adolf flyttade senare till dottern Anna i Skarbo nr. 2, där han dog 1958.
Platsen är nu 1991 delvis igenväxt med träd, det finns rester efter ladugårdsgrund och jordkällare, en källa finns också. Runt huset som har rasat samman finns äpple– päron– plommon– och körsbärsträd, samt bok och lönn. Här växer också syren, gullvivor, liljor, lupiner och påskliljor.

Trombäljen nr. 37 ***Post-Eriks (Johns).***

Gården Trombäljen nr. 8 ägdes av **Erik Magnusson** f. 1897 i Binäs nr. 9. Erik som ofta kallades ”Post-Erik”, var i unga år postbärare, därav namnet. Han byggde 1934 ett bostadshus på västra sidan av älven. Ladugården som låg öster om älven revs och en del av virket användes till det nya huset.
Erik hade varit i USA och huset fick därför lite annorlunda utseende, än som var vanligt i bygden. Här byggdes också ladugård och andra uthus. Han hade några kor och höns och drev lantbruket tills han dog 1957.
Familjen **John** och **Hanna Olsson** med dotter **Sonja** köpte fastigheten 1958. De kom från Trombäljen nr. 5.
Sonja gifte sig 1965 med Leif Jansson f. 1938 och flyttade till Uddevalla.
John och Hanna bor kvar på gården.

John Olsson med häst.

Trombäljen nr. 38 ***Sömyra.***

Anders Arvidsson f. 1821 i Skarbo, gift med **Anna Maja Svensdotter** f. 1830. Anders var bror till Sven och Anna Maja var halvsyster till Anna i Rotenäs nr. 4. Barn: **August** f. 1850, är enligt kyrkbok obefintlig 1909. **Anders Johan** f. 1856, g. 1891 med Justina Andersson från Holmen, omgift 1904 med Laura Eriksdotter f. 1861, se Kopperud nr. 9. **Justina** f. 1858, till Norge 1886. **Edvard** f. 1861, g. 1902 med Sofia Svensdotter f. 1871, övertog Trombäljen nr. 30. **Ferdinand** f. 1863. **Alfred** f. 1865, till USA 1888. **Brita Maja** f. 1868, till USA 1898.
Anders som var mormon hade emigrerat till USA, där han dog.
Edvard var i USA flera gånger, första gången var han bara 13 år. I början av 1890-talet övertog han Trombäljen nr. 30.
På platsen finns 1991 nära igenvuxen åker, rester efter husgrund, jordkällare och stengärdsgård. På den stig som leder dit finns två nedkörda portstolpar av sten.

Trombäljen nr. 39 ***Änga.***

När Alfred och Adelia på Trombäljen nr. 23, övertog gården i slutet av 1890-talet, byggdes här en undantagsstuga åt Adelias föräldrar, **Olof** och **Maja Torstensson**. Här byggdes också en mindre ladugård. Olof dog 1906 och troligen flyttade sonen **Johannes** hit. Maja dog 1927.
Johannes kom till ålderdomshemmet i Ekenäs 1942 och husen revs några år senare.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund och där växer påsk- och pingstliljor, akleja, riddarsporre, pimpinellaros m.m.

Trombäljen nr. 40 ***Moane, (Vikströms).***

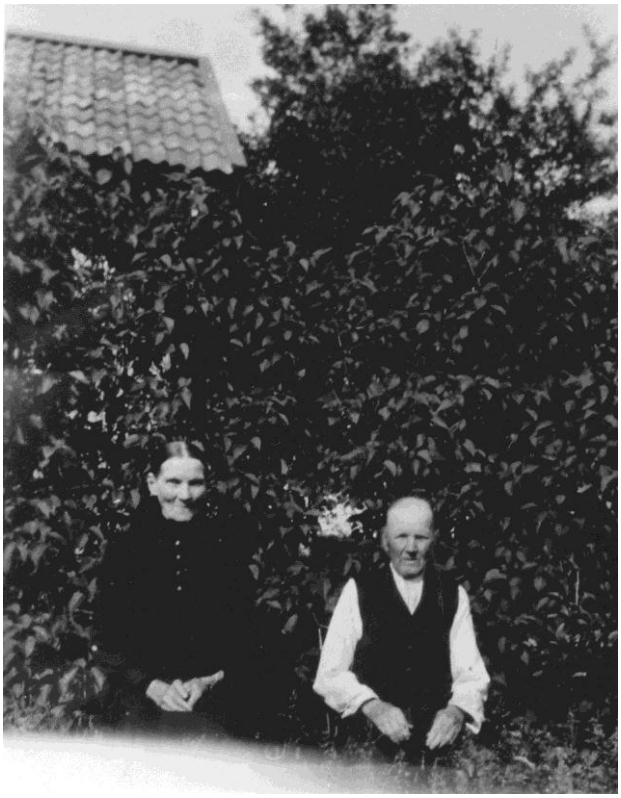

Olaus Arvidsson med hustru Kerstin.

På mark som tillhörde Trombäljen nr. 7, byggdes 1892–93 ett hus av **Olaus Arvidsson** med hustru **Kerstin Andersdotter**. Familjen flyttade hit från Trombäljen nr. 30. Olaus som var skomakare och snickare, dog 1928 och Kerstin dog 1935.

Alla barnen flyttade hemifrån, utom **Elisabet** som har bott kvar i Moane. Son **Karl Vikström** f. 1920, g. 1944 med Ellen Johansson f. 1925 i Vänersborg, bosatte sig i Trollhättan. Barn: **Karl Gunnar** f. 1945, bosatt i Brålanda.
Elisabet dog 1964. Sonen Karl kom tillbaka hit 1967 och marken avstyckades 1970 med hjälp av ensittarlagen. Han dog på Ringhem 1989. Ägare till fastigheten är Karl Gunnar Vikström, barnbarn till Elisabeth.

Elisabeth med sin katt.

Trombäljen nr. 41.

När **Gustaf Adolfsson** sålt gården Trombäljen nr. 22, avstyckade han tomtmark och byggde här ett fritidshus.
Sonen **Runar Adolfsson** övertog fastigheten och bor här sedan 1984.

Trombäljen nr. 42.

Tomtmark avstyckades 1977 från Kvarnkasera (Trombäljen nr. 16) och ett hus byggdes av **Rune Joelsson** f. 1953 i Rotenäs nr. 37. Han bodde här till 1981 då han övertog Kvarnkasera.
Den här fastigheten såldes då till **Berny Olsson** f. 1960 i Sikerud.
Erik Larsson f. 1939 i Kopperud nr. 1 och **Inga-Lill Lind** f. 1954, bodde här 1986–89, men flyttade till Västra Bodane.
Berny Olsson driver lastbilsåkeri och bor här 1991.

Trombäljen nr. 43 *Söderqvists*.

På gården som var samma fastighet som Trombäljen nr. 30, uppfördes nytt bostadshus och ladugård närmare sjön Åskagen och familjen **Edvard** och **Sofia** flyttade hit. Edvard dog 1931. Gården såldes 1935 och Sofia med barnen Rut och Sven flyttade till Öna nr. 4.
Ny ägare blev **Knut Söderqvist** f. 1912 i Hunnebostrand, g. 1935 med **Margareta Karlsson** f. 1910 i Herrestad. Barn: **Karin** f. 1936, flyttade till Vänersborg 1956, g. 1963 med Arne Evertsson. **Kurt** f. 1937, g. 1967 med **Britta Olsson** f. 1944 i Skredsvik.
Ladugården brann ner 1939 vid ett åsknedslag, men byggdes upp på samma plats.
Knut och Johan Hedlund på Trombäljen nr. 13 var postbärare, de körde några år var sin dag. När Johan flyttade till Uddevalla 1947 övertog Knut postutdelningen, vilket han höll på med till sin pensionering.
Jordbruket drevs med hjälp av sonen Kurt, som nu övertagit gården.

Postbärarna Johan Hedlund, Trombäljen och Knut Söderqvist. Foto från början av 1940-talet.

Knut och Margareta byggde 1966 en villa vid landsvägen (Trombäljen nr. 30).
Kurt och Brita driver gården. Barn: **Thomas** f. 1970, **Camilla** f. 1974. Britta jobbar inom hemtjänsten

Trombäljen nr. 44.

Tomtmark har avstyckats från Trombäljen nr. 18 och en fritidsbostad uppförts av **Stig Axelsson**.
Stig Axelsson var son till Valborg som kom från Trombäljen nr. 29. Ägare 1991 **Gudrun Henriksson**.

Trombäljen nr. 45 *Eriksberg*.

Erik Johan Holmfjord f. 1924 i Holmestrand, g. 1952 med **Doris Larsson** f. 1930 i Trombäljen nr. 17, byggde här ett fritidshus 1964. Tomtmarken som tillhört Trombäljen nr. 18, avstyckades 1966. Doris och Erik som är bosatta i Vänersborg, bor här sommartid.

Trombäljen nr. 46.

1970 avstyckades tomtmark från Trombäljen nr. 29 och **Gunnar Holm** uppförde här ett fritidshus. Ny ägare 1974 **Bernt** och **Birgitta Heuwing.** Ägare 1991 är Birgitta och sonen **Georg.**

Trombäljen nr. 47 *Karlbergs*.

På tomtmark avstyckad 1970 från Trombäljen nr. 16, har uppförts ett fritidshus av **Egon Karlberg** f. 1938, g.

1964 med **Gunilla Joelsson** f. 1939 i Rotenäs nr. 37. De är bosatta i Mellerud, men bor här sommartid.

Ej placerade personer.

Följande personer från husförhörslängd 1891 har vi ej kunnat placera:
Sid. 689 Arb. **Frans Edvard Larsson** f. 1867, g. 1894 med **Emma Otilia Friberg** f. 1867. Barn: **David Albert** f. 1895. Familjen flyttade 1896 till Högås i Bohuslän.
Sid. 690 Inh. Enk. **Inga Britta Andersdotter** f. 1826. Barn: **Oskar Hermansson** f. 1859, **Anna Lisa** f. 1872.
Sid. 696 **Johannes Andersson** f. 1829, dog 1905. Barn: **Anna Maja** f. 1855, är obefintlig 1909.

Öna

Före sjösänkningen 1868, var Öna till största delen en halvö i sjön Hästefjorden. Efter sjösänkningen tillkom mycket odlingsbar mark, en del av denna ägdes till en början av gården Hästefjord, men såldes sedan och det tillkom flera gårdar på Öna samt Önäs och Brotorp.

1891 bodde här 36 personer på 5 gårdar, 1 torp, 1 soldattorp, 2 backstugor och 1 arbetarbostad. 1991 bor här 30 personer på 5 gårdar, 5 åretruntboende fastigheter och ett sommarboende.
Önemossen delar Öna i två delar och utgör nästan halva arealen,.

Öna nr. 1.
Sid. 739 Kringstryk. Enk. Sara Nilsdotter.
Öna nr. 2. ***Lussetorpet, Sjåatorpet.***
Sid. 742 Jonas Jansson.
Öna nr. 3. ***Soldatstom.***
Sid. 741 Arb. Andreas Larsson.
Öna nr. 4. ***Lusse.***
Sid. 737 Brukare Lars Andreasson.
Öna nr. 5. ***Halla, Fagerströms.***
Öna nr. 6. ***Hanssons, Eklunds, Henrys.***
Sid. 737 Brukare Erik Gustaf Hansson.
Öna nr. 7. ***Johans.***
Sid. 736 Brukare Lars Peter Andersson.
Öna nr. 8. ***Brotorp.***
Sid. ?? Torpare Anders Olsson.
Öna nr. 9. ***Arken, Jans.***
Öna nr. 10. ***Önäs.***
Öna nr. 11.
Öna nr. 12. ***Önäng, Frans, Göstas, Lennarts.***
Öna nr. 13. ***Önäs.***
Öna nr. 14. ***Lilla Brotorp***
Öna nr. 15. ***Eddys.***

Öna nr. 1.

Enligt husförhörslängd 1891 fanns kringstrykande enka **Sara Nilsdotter** f. 1844. Troligen bodde hon i den här backstugan. Barn: **Augusta** f. 1876. **Frans Vilhelm** f. 1879 och **Axelia** f. 1881, med efternamn Andersson. Augusta flyttade 1891 och övriga familjen 1894 till Skaraborgs län.
På platsen finns 1991 rester efter husgrund och murstock och där växer vita rosor. Åt norr från husgrunden ligger rester efter jordkällare och en lingrop, en källa finns också i närheten.

.

Öna nr. 2. ***Lussetorpet, Sjåatorpet***

Torpet tillhörde Öna nr. 7. Här bodde 1891 **Jonas Jansson** f. 1845, g. med **Kajsa Johansdotter** f. 1839. De flyttade 1892 till Ödeborg.
Hit kom då **Sven Larsson Roth** f. 1863 i Skarbo nr. 13, g. 1889 med **Thilda Gustafsdotter** f. 1854 i Götlunda. De hade några kor på torpet, då det av bokföringsbok från Hästefjord framgår att Sven Roth köpt hö där 1896. De flyttade 1909 till Skarbo nr. 20.
Enligt uppgift bodde **Anders Johansson** med hustru **Charlotta** och barn här en kort tid innan de flyttade till Hästefjord nr. 2. De kom från Kopperud nr. 4.
Johannes Olsson f. 1879 i Rösebo nr. 7 och hustru **Lovisa** med familj, kom hit 1910. De hade bott i Bolstad i två år. Familjen flyttade till Skarbo nr. 8 som statare 1914.

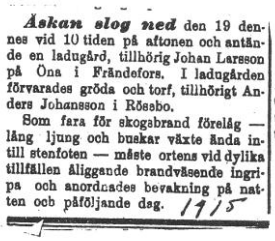
Åskan slog ned den 19 dennes vid 10 tiden på aftonen och antände en ladugård, tillhörig Johan Larsson på Öna i Frändefors. I ladugården förvarades gröda och torf, tillhörigt Anders Johansson i Rösebo.
Som fara för skogsbrand förelåg — lång ljung och buskar växte ända intill stenfoten — måste ortens vid dylika tillfällen åliggande brandväsende ingripa och anordnades bevakning på natten och påföljande dag. 1915

Tidningsnotis om åsknedslag.

Anders Johansson från Rösebo nr. 8 arrenderade åkermarken. När han hade kört in höet sommaren 1915, blev det åskväder och åskan slog ner i ladugården och den brann ner.
Bostadshuset köptes 1920 av Frans Larsson på Öna nr. 12 och det flyttades till Öna nr. 11.

Gammal stenkällare vid Lusse.

Där huset stått finns 1991 rester efter husgrund och platsen är delvis skogbeväxt. Vid en stengärdsgård i närheten växer syren, rönnsumak och en ask, åt väster ligger igenvuxen åker. Här finns också en välbehållen stenkällare och i närheten en källa. Om man följer den gamla vägen norrut från husgrunden, ligger på höger sida vid en bergkant rester efter en lingrop.

Öna nr. 3. ***Soldatstom.***

Någon soldat har inte bott på Stommen sedan 1851. Här bodde 1891 troligen **Andreas Larsson** f. 1821 i Ödeborg, g. 1958 med **Brita Segolsdotter** f. 1836. Barn: **Anders** f. 1859, g. 1884 med Sara Maja Johannesdotter?? f. 1861, flyttade till Örgryte 1891. **Kristina** f. 1862. **Lars** f. 1865, g. 1894 med Sofia Jonasdotter f. 1865 i Torp, flyttade 1894 till Hästefjord nr. 2. **Josef** f. 1867, reste till USA 1903. **Johannes** f. 1870. **Karl** f. 1876. **Zackarias** f. 1879, g. 1902 med Hulda Josefina Hasselmark från Ödeborg. En sonson Karl Oskar Andreasson, flyttade till Örgryte 1898.

Anders dog 1891 och hustrun Brita dog 1906. Kristina, Johannes och Karl flyttade då till Stenshult.
Soldatstommen med en areal av 2. 5 har, som ägdes av Önaborna gemensamt, köptes 1905 av Lars Andreasson på Öna nr. 4, för 600 kr. Husen har senare rivits.
Här avstyckades en tomt 1977 och ett bostadshus uppfördes av **Lars Falk** f. 1946 i Trollhättan, g. 1977 med **Eva Andersson** f. 1948 i Trökörna. Barn: **Camilla** f. 1977, **Christian** f. 1980, **Caroline** f. 1985. Lars jobbar på Skattemyndigheten och Eva jobbar hos Skara Semin.
Rester efter jordkällare på tomten påminner om att här tidigare varit bebyggt.

Öna nr. 4. ***Lusse***

Ägare sedan 1888, **Lars Andreasson** f. 1856 i Binäs nr. 5, g. 1884 med **Emma Abrahamsdotter** f. 1857 i Siviken.

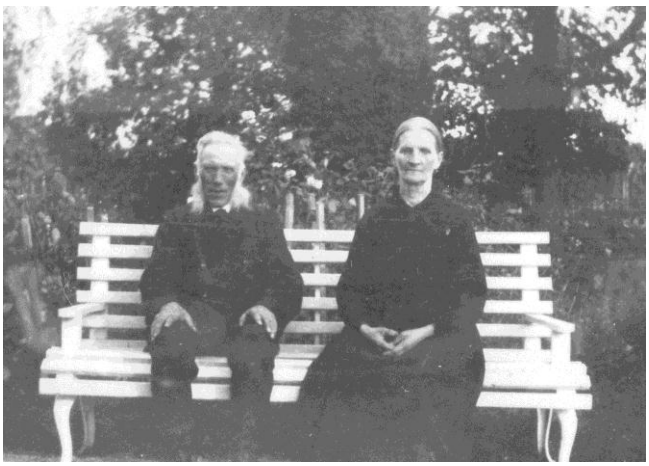

Lars Andreasson och hustrun Emma.

Lars Andreasson med hustru Emma och barnen Alfred, Gustaf, Ivar, Signe och Hilmer.

Barn: **Ellen** f. 1887, reste till USA 1909. **Hilmer** f. 1889, reste till USA 1913, gift med Anna Vikström från Öna nr. 8. **Alfred** f. 1892, g. 1921 med Maria Andersson f. 1894 i Dernäs, köpte gården Rösebo nr. 2. **Ivar** f. 1896, for till USA 1914. **Gustaf** f. 1898, g. 1927 med Helga Nilsson f. 1902 i Rölanda, Frändefors. **Signe** f. 1902, g. 1931 med Georg Gabrielsson f. 1901 i Rotenäs nr. 9, flyttade till Rotenäs nr. 44.
Taxeringsvärdet på gården 1897 var 2. 300 kronor.
På gården fanns också en lillstuga och här bodde troligen 1891 **Kristina Eriksdotter** f. 1837, tidigare gift med **Johannes Larsson** som avlidit 1888. Barn: **Anders Johan** f. 1876, g. 1900 med Anna Kristina Abrahamsdotter från Flicksäter, de flyttade dit 1905. **Karl** f. 1882, flyttade till Norge.
Modern Kristina dog 1901. Här i lillstugan bedrevs under flera år på 1910-talet skolundervisning.
Soldatstommen Öna nr. 3 tillköptes 1905 och 1906 köptes Ekekullen Rösebo nr. 2.
Lars dog 1927 och Emma dog 1929

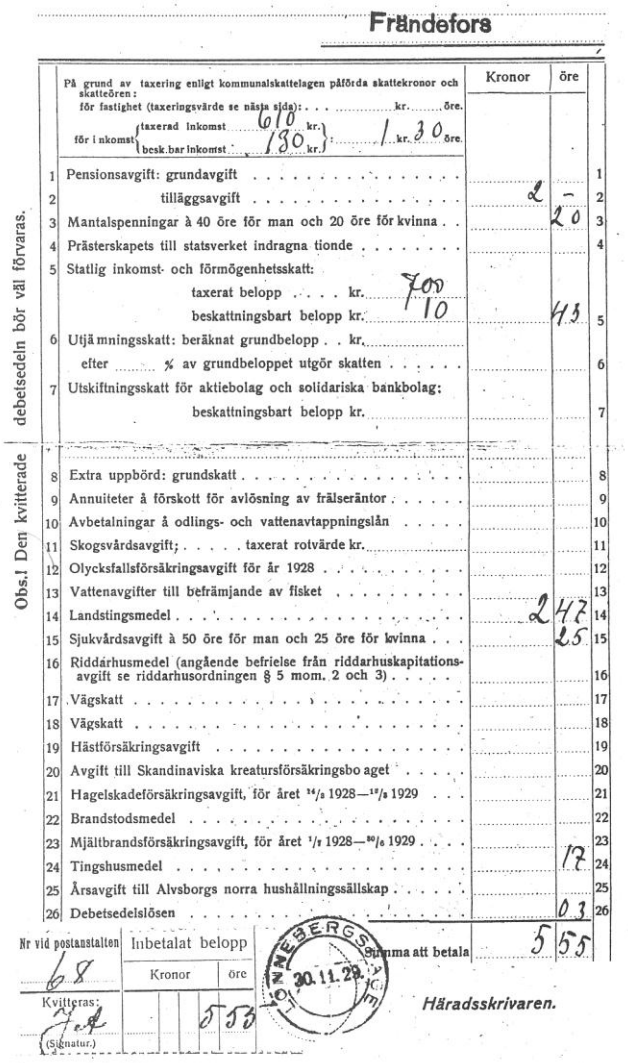

Frändefors

		Kronor	öre	
	På grund av taxering enligt kommunalskattelagen påförda skattekronor och skatteören: för fastighet (taxeringsvärde se nästa sida): . . . kr. öre. för i inkomst { taxerad inkomst 610 kr. / besk.bar inkomst 180 kr. } 1 kr. 30 öre.			
1	Pensionsavgift: grundavgift			1
2	tilläggsavgift	2	–	2
3	Mantalspenningar à 40 öre för man och 20 öre för kvinna		20	3
4	Prästerskapets till statsverket indragna tionde			4
5	Statlig inkomst- och förmögenhetsskatt: taxerat belopp kr. 700 / beskattningsbart belopp kr. 10		43	5
6	Utjämningsskatt: beräknat grundbelopp kr. efter % av grundbeloppet utgör skatten			6
7	Utskiftningsskatt för aktiebolag och solidariska bankbolag: beskattningsbart belopp kr.			7
8	Extra uppbörd: grundskatt			8
9	Annuiteter å förskott för avlösning av frälseräntor			9
10	Avbetalningar å odlings- och vattenavtappningslån			10
11	Skogsvårdsavgift; taxerat rotvärde kr.			11
12	Olycksfallsförsäkringsavgift för år 1928			12
13	Vattenavgifter till befrämjande av fisket			13
14	Landstingsmedel	2	47	14
15	Sjukvårdsavgift à 50 öre för man och 25 öre för kvinna		25	15
16	Riddarhusmedel (angående befrielse från riddarhuskapitationsavgift se riddarhusordningen § 5 mom. 2 och 3)			16
17	Vägskatt			17
18	Vägskatt			18
19	Hästförsäkringsavgift			19
20	Avgift till Skandinaviska kreatursförsäkringsbo aget			20
21	Hagelskadeförsäkringsavgift, för året 14/5 1928—12/8 1929			21
22	Brandstodsmedel			22
23	Mjältbrandsförsäkringsavgift, för året 1/8 1928—30/6 1929			23
24	Tingshusmedel		17	24
25	Årsavgift till Alvsborgs norra hushållningssällskap			25
26	Debetsedelslösen		03	26
	Summa att betala	5	55	

debetsedeln bör väl förvaras.

Obs.! Den kvitterade

Nr vid postanstalten 68

Inbetalat belopp: Kronor 5 öre 53

Kvitteras: (Signatur.)

30.11.29

Häradsskrivaren.

Skattsedel från 1929.

Gården övertogs 1927 av sonen **Gustaf** och **Helga**. Barn: **Inger** f. 1926, **Arne** f. 1928, **Britta** f. 1937.
Gustaf ansökte 1928 till Hushållningssällskapet att få premiering för välskött jordbruk. Av ansökan framgick att på gården fanns 2 hästar, 5 kor varav 3 premierade, 4 ungdjur, 1 får, 2 suggor och 50 höns. Det odlades vete, råg, havre, vall och rotfrukter. Jorden bestod av sand- och mossjord, där stenbrytning och dikning utförts. Det fanns cementerade gödselrännor i ladugården och det användes torvströ. Det fanns också cementerad gödselstad med tak. I trädgården fanns 15 fruktträd.

Familjen reste till USA 1929 och kom tillbaka 1936, men de hade troligen varit på Sverigebesök en gång.
Gustaf skriver i ett brev till Johan W Eriksson i Rösebo i juli 1934...

Bäste vän Johan! Ja nu får jag taga mig tid, å skriva till dig å tacka å svara på dina kärkomna brev som vi erhållit. Det är alltid så intressant, att få brev from Eder. Vi hör att Ni alla mår bra o. s. v. Vi gör detsamma själva också. Det värsta är det här i bland, att det blir så förskräckligt varmt. I måndags den 23 var det inte mindre än 106 grader i skuggan (43 grader Celsius). Rekord för alla år i Chicago, det högsta som varit där förut var 1901, då var det 104,1. Men på toppen hade vi nu en så rasande varm höstvind, så det kändes som man hade varit nära en stor eld.

Jag hör att det är konstiga tider hemma, men jag kan tala om att det är allt konstiga tider här också. Jag kan inte förstå hur det kan sluta en gång om dessa dåliga tider skall fortsätta. Farmare har det värst här. Vi kan ju räkna oss till de lyckliga som har arbete och får vara någorlunda friska. Men man vet ju aldrig hur länge det kan vara. Jag arbetar på samma plats som jag har gjort. Vi hör i ditt brev att Herr Lindelöf har det vackert och fint på Lusse. Vi är glada att höra det. Att det inte ser ut så, som det gjorde sist när vi var hemma.

Hurudan ser granhäcken ut nu? Du säger att Herr Lindelöf vill, att vi skall dela kostnader för papperen i det stora rummet, så vi får väl göra det då. (Det kan ju inte vara så stor summa i alla fall).

Kedjan till gödselspridaren ligger uppe på vinden under en av sängarna. Jag skulle så gärna vilja, att du kunde sälja gödselspridaren, för det är ingen ide att den står där längre och inte blir använd.

Vill du vara snäll å finna ut för mig, när bästa tiden är att betala min andel i dikeslånet för Skarbo and Lusse, and hur mycket det är jag skall betala.

Vi blev mycket överraskade att höra auktion på Lusse hade gått till så mycket. Du måste kunna med att få fart på gubbarna där hemma. Mycket bra gjort. Hör att du är lite nervös för att vi skall tro nättosumman blev för liten, men du behöver inte vara rädd längre. Jag vet att utgifter kommer fort. Det var så bra specifiserat, så man kunde förstå, så lätt var utgifterna kom from. (Alfred hade aldrig svart på vit av något).

Så tusen tack skall ni hava för ni sköter om det så bra för oss alltjämt. Vill ni vara snälla och se till våra kläder någon gång.

Tusen hälsningar till Eder from oss alla här uti vilda västern. Gustav and Helga.

Efter återkomsten från USA flyttade familjen året därpå till Holmestrand utanför Strömstad, där de hade affär. När kriget utbröt 1939 blev det oroligt vid norska gränsen, så de kom tillbaka till Lusse, men flyttade efter kort tid till Mariero i Vänersborg, där de drev affär till 1963.

På 1930-talet var här olika hyresgäster, **Anders** och **Sigrid Lindelöf** bodde här som nygifta, innan de flyttade till Rösebo skola.

Sofia Andersson med dottern **Rut** och fostersonen **Sven Strömberg** från Trombäljen nr. 43 var också hyresgäster några år.

Gården såldes 1942 och delades mellan Skarbo nr. 12 och Rösebo nr. 1. Ladugården revs och såldes till Rudolf Eriksson Ö. Bodane. Övriga byggnader med tomt avstyckades 1943 och köptes av **Anders Johan** och **Helga Andersson**. De var pensionärer och kom från Tjärtakan nr. 15.

Gården Lusse. Foto av Sjuberga-Karlsson.

Helga och Anders-Johan, på guldbröllopsdagen 3 december 1952.

Anders Johan dog 1955 och Helga flyttade till sonen Bertil i Tjärtakan, där hon dog 1965.

Ny ägare 1956 **Robert Sigerstam** f. 1923 i Rännelanda, g. 1957 med **Elvy Edvardsson** f. 1929 i Stockholm. Barn: **Lennart** f. 1953, **Johan** f. 1960. Robert drev här ett litet sågverk och tillverkade bl. a. fisklådor. Elvy hade något år en stuvaffär. Familjen flyttade 1962 tillbaka till Högsäter.

Ny ägare blev då **Gustaf Alfredsson** f. 1891 i Gråttetorp (kallad hjulmakarn) och **Ulla Svensson** f. 1941 i Alingsås, hon hade en son **Rune** f. 1963. Ulla flyttade till Vänersborg 1965. Huset brann ner 1967 och Gustaf flyttade till Grunsbo. Han dog 1968.

Fastigheten köptes 1973 av **Rolf Johansson** f. 1942 i Vänersborg, g. 1965 med **Solveig Andersson** f. 1945 i Tjärtakan nr. 15. De kom från Vänersborg 1974 och uppförde här en ny villa. Barn: **Kenneth** f. 1967, dog 1988. **Joakim** f. 1970. **Ann-Sofi** f. 1977.

Solveig är barnbarn till Anders Johan och Helga som bott här tidigare. Hon jobbar inom vården och Rolf är elektriker.

Huset på Halla.

Öna nr. 5. ***Halla, Fagerströms***

Husägare sedan 1897 **Anders Jonsson** f. 1834 i Värmland, gift med **Anna Lisa Nilsdotter** f. 1836 i Mo. Barn: **Ulrika** f. 1875, g. 1900 med **Oskar Fagerström** f. 1874. **Carl Hjalmar** f. 1877, reste till USA 1903. Anders hade tidigare varit rättare på Hästefjord. Han var en berömd spelman och spelade ofta tillsammans med skräddare Aron Nilsson (Nöss-Aron). Nöss-Aron som var född i Brålanda, hade fått namnet efter att några år bott hos släktingar i Nössemark. Han var far till folkskollärare Vesterdahl i Flicksäter.
Anders dog 1906, medan Anna Lisa levde till 1923.

Iris Fagerström med barnen Kjell och Nils.

Ulrika och **Oskar** flyttade till Stuverud 1903 men kom åter 1907. Barn: **Karin** f. 1901, dog 1913. **Helge** f. 1904, g. 1932 med Anna Eriksdotter f. 1900 i Färgelanda, flyttade till Rösebo nr. 8. **Anna** f. 1906, g. 1925 med Janne Johansson från V. Bodane. **Karl** f. 1908, reste till USA 1929, men kommer åter 1938. **Gustaf** f. 1910, g. 1935 med Rut Nicklasson f. 1914 i Lane-Ryr. Ruts familj bodde 1932–36 i Binäs nr. 5. **Magnhild** f. 1913, g. 1936 med Ingvar Joelsson f. 1907 i Rotenäs nr. 38, där de senare övertog affären. **Karin** f. 1916, g. 1936 med Ivar Nordberg f. 1910 i Kärserud. **Harald** f. 1919, g. 1940 med **Iris Fjällberg** f. 1919 i Gällivare.

Ulrika och Oskar Fagerström utanför sitt hus.

Karin Fagerström och Ivar Nordberg.

Oskar var bror till gåramålare Petterssons fru i Västra Bodane.
Halla hörde till gården Öna nr. 6, så Oskar gick ofta dagsverken där. På 1910-talet var här skolundervisning med bland annat Sara Isaksson som lärare.
Oskar dog 1947 och Ulrika dog 1949.

Harald Fagerström.

År 1948 avstyckades tomtmark från Öna nr. 6 och **Harald** och **Iris** blev ägare. Barn: **Kjell** f. 1941, g. 1963 med Inga Johansson f. 1942, flyttade till Skarbo nr. 16. **Nils** f. 1945 flyttade till Trollhättan 1964. **Monica** f. 1952, flyttade till Vänersborg 1972. Harald dog 1987 och Iris flyttade till Vänersborg.
Fastigheten köptes 1988 av **Ingvar Nyman** f. 1967 i Sundsholm nr. 1.

Öna nr. 6. ***Hanssons, Eklunds, Henrys.***

Ägare 1891 **Erik Gustaf Hansson** f. 1848, g. 1873 med **Brita Maja Eriksdotter** f. 1848. Barn: **Anna Sofia** f. 1880, dog 1889. **Hilma** f. 1884, g. 1928 med Alfred Eriksson f. 1882 i Binäs nr. 2, där gården övertogs.
Brita Maja dog 1923 och Erik Gustaf dog 1924.

Selma och Gustav Hansson.

Gården köptes 1935 av **Gustaf Hansson** f. 1890 i Hakerud, g. 1935 med **Selma Forsberg** f. 1907 i Björnerud. Barn: **Inger** f. 1936, **Gerd** f. 1938, **Britt** f. 1940, **Rune** f. 1943, **Gudrun** f. 1947. De hade också en fosterson **Nils Karlsson** f. 1924 i Stockholm, han flyttade till Gryt i Södermanland 1939.
Ny ladugård byggdes 1936 och bostadshuset som var byggt 1892, renoverades 1944. Familjen sålde gården 1947 och flyttade till Hakerud.
Ny ägare blev då **Jonas Eklund** f. 1913 i Färgelanda. Hans broder **Frans Einar** f. 1911 och modern **Klara Emelia** f. 1880 bodde också här till 1949, då de flyttade till Färgelanda.
Jonas gifte sig samma år med **Florence Olsson** f. 1917 på Furholmen. Barn: **Margit** f. 1937, **Ingrid** f. 1938, **Gösta** f. 1942 och **Lennart** f. 1944.
Alla barnen flyttade till Vänersborg 1954–56. Jonas var bror till Dagmar Eklund i Skarbo nr. 6.
Jonas och Florence sålde gården 1964 och flyttade till Vänersborg.
Fastigheten köptes då av **Karl-Erik Fyhr** f. 1942 i Lidköping. Han kom från Levene och flyttade efter ett år till Trollhättan.
Ny ägare 1965 blev **Bror Ekberg**, han arrenderade ut åkermarken och bodde här sommartid.

Fastigheten köptes 1968 av **Henry Johansson** f. 1934 i Ljung, g. 1958 med **Carola Jansson** f. 1939 i Uddevalla. Barn: **Christer** f. 1958. **Eva** f. 1962, g. 1988 med Franz Botter f. 1955, bosatt i Binäs nr. 38. **Nils** f. 1974.

Öna nr. 7. *Johans*.

Ägare 1891 **Lars Peter Andersson** f. 1840 i V. Rölanda, g. 1865 med **Anna Katrina Johansdotter** f. 1846. Barn: **Emma** f. 1866, g. 1891 med Lars Peter Andersson f. 1864 i Årberg, blev ägare till Öna nr. 10. **Brita Maja** f. 1867, g. 1909 med Anders Gustaf Augustsson Risberg född i V. Rölanda, dit de flyttade. Efter makens död 1919 flyttade Brita Maja till Öna nr. 11. **Johan** f. 1871, g. 1913 med **Emma Vikström** f. 1885 i Öna nr. 8 (Brotorp), övertog senare gården. **Karl** f. 1873, g. 1915 med Karolina Olsson f. 1879 i Årberg, senare ägare till Öna nr. 13. **Frans** f. 1875, g. 1911 med Emma Fredriksson f. 1881 i Järn, blev ägare till Öna nr. 12. **Hilda** f. 1876, g. 1919 med Axel Nilsson, flyttade till Blomskog. **Anna** f. 1880, g. 1910 med Alfred Jonasson f. 1877 i Tveten, där gården övertogs. **Augusta** f. 1884, g. 1908 med David Nilsson som var lärare i Rösebo skola, flyttade till Trankil.
Gården har varit i släktens ägo sedan 1700-talet. Bostadshuset som är en tvåvånings Dalslandsstuga var byggd 1851. Av ett gammalt brev framgår att det varje år, efter julhelgen var kalas här. Då det bl. a. förekom musik och dans av de berömda spelmännen Anders Jonsson från Öna nr. 5 och ”Nöss-Aron”(Aron Nilsson från Brålanda).
Fram till 1870-talet fanns några hundra meter norrut en gård. Rester efter husgrund, gamla fruktträd och en välbehållen stenkällare påminner om tidigare boende.
Lite längre norrut nedför en slänt fanns före sjösänkningen enligt uppgift en båtplats. Det var dåliga vägar och långt att gå till Frändefors kyrka, så många av bygdens folk gick hit, för att sedan med båt ro över sjön till kyrkan.

Gösta Larssons hus på Öna.

Genom sjösänkningen hade mark tillkommit, denna delades mellan bröderna Johan och Frans. Johan blev ägare till den del där husen fanns. Frans blev ägare till Öna nr. 12. Den tredje brodern Karl köpte senare mark av Frans och Hästefjord, (Öna nr. 13).
Lars Peter dog 1921 och Anna Katrina dog 1928.
Johan och **Emma** fick fyra barn. **Anders** f. 1914, gift med Alfhild Jensen från Norge, bosatt i Trollhättan. **Karl** f. 1916. **Gösta** f. 1917. **Elsa** f. 1926, g. 1947 med Einar Larsson f. 1918 i Långebo, där gården övertogs. Johan dog 1951.
Gården köptes 1951 av bröderna **Karl** och **Gösta**, de drev jordbruket tillsammans och modern Emma skötte hushållet. Emma dog 1983, 98 år gammal och sonen Karl dog 1985. Gården såldes året efter till Bengt Lundqvist på Brotorp (Öna nr. 8), men Gösta bor fortfarande kvar i huset.
På gården finns en väl bevarad lingrop och det finns en lågt belägen åker som kallas för ”lindränka”. Troligen lades linet där för rötning.
Det har berättats om en Andreas Jansson som tidigare bott här och som i unga år förfrusit ena foten. Det blev kallbrand och foten fick kapas. Detta gjordes av en fältskär i Högen, såret lades sedan om med bindor som legat i saltlake, detta för att undvika infektion och han överlevde.

Öna nr. 8. *Brotorp*.

Ägare till all mark på Brotorp 1891 var **Michael Kock** på Hästefjord. Här bodde då **Anders Olsson** f. 1839, g. 1863 med **Brita Andersdotter** f. 1839. Barn **Lars Peter** f. 1866. **Maja Lisa** f. 1867. **Anna Kristina** f. 1870. **Oskar** f. 1872. **Emma Karolina** f. 1875. **Anna Katrina** f. 1877. **Karl** f. 1879, g. 1912 med Annie Johansson f. 1889 i Tjärtakan nr. 12. **Adolf** f. 1882. **Olof** f. 1884. De flesta av barnen var vid olika tillfällen i USA.
Anders brukade gården och var tillsyningsman ”polis” för Hästefjord och flera sjösänkningsgårdar. När fastigheten såldes 1893, flyttade familjen till Lövnäs.
Det blev tre nya ägare: Olof Wikström, Vänersborg, Lars Lindgren, Holmen och Jan Peter Hybert, Lövnäs. Lars Lindgren, som var bror till Olofs hustru Maja, sålde sin del året därpå till Olof. Olof och Maja blev då ägare till de 2/3, som blev den här fastigheten. Hybert var ägare till den 1/3, som blev Lilla Brotorp (Öna nr. 14).

Maja Vikström.

Olof Wikström f. 1850 i Vänersborg, g. 1885 med **Maja Johansdotter** f. 1866 i Holmen. Barn: **Emma** f. 1885, g. 1913 med Johan Larsson f. 1871 i Öna nr. 7, där gården övertogs. **Anna** f. 1887, reste till USA 1913, gift med Hilmer Larsson från Öna nr. 4. **Jenny** f. 1891,

g. 1921 med Lars Olsson Lövnäs. **Karl** f. 1898. **Hilma** f. 1901. **John** f. 1906, dog 1907.
Olof som kom från Vänersborg var möbelsnickare och Maja var utbildad lärarinna. Här fanns sedan tidigare hus och ladugård. De drev lantbruket till 1924 då de sålde gården till barnen Karl och Hilma. Olof dog samma år, medan Maja levde till 1959.
Karl och **Hilma** drev jordbruket och de köpte senare till Lilla Brotorp. Vår och höst var ofta besvärliga då gårdsplan och marker översvämmades. Efter den invallning som gjordes vid Hästefjord 1955, var man ifrån det problemet. Bostadshuset renoverades på 1960-talet.
Karl och Hilma flyttade 1972 till Futten och gården utarrenderades.
Arrendator blev då **Bengt Lundqvist** f. 1937 i Särestad, g. 1969 med **Lena Blomqvist** f. 1942 i Solna. Barn: **Joakim** f. 1970, **Fredrik** f. 1973, **Per** f. 1976.
Familjen köpte gården 1976. Bostadshuset har renoverats och ny ladugård och maskinhall har uppförts på gården som är inriktad på mjölkproduktion och spannmålsodling. Granngårdarna Öna nr. 7 och 10 har köpts och lagts till gården. Från Öna nr. 10 har tomt med bostadshus avstyckats och sålts till en brorson Bo Lundqvist (Öna nr. 10).

Öna nr. 9. ***Arken, Jans.***

Vid arvsskifte 1871 ärvdes denna gård av Anders Johansson f. 1833, gift med Maja Larsdotter f. 1841, vilka bodde i Holmen. Av försäkringsbrev från år 1904 framgår att det byggdes ett bostadshus och en smedja år 1899. Anders och Majas dotter **Augusta** f. 1863 flyttade in i detta hus, nuvarande Öna nr. 15.
De hade också en son, **Karl Andersson** f. 1875 i Holmen, g. 1903 med **Amanda Larsdotter** f. 1871 i Dissingstakan. Barn: **Edvard (Eddy)** f. 1905 i USA. **Fridolf** f. 1908 i USA, emigrerade dit 1929. **Gunnar** f. 1911, g. 1939 med **Edit Johansson** f. 1909 i Binäs nr. 7.
Karl arrenderade gården av föräldrarna och började bygga upp husen men år 1905 reste Karl och Amanda till USA. Karl drev där en egen bilverkstad och hade firmapapper upptryckt. Familjen blev snabbt medlemmar i missionsförsamlingen i Stanford.

GREENWICH, CONN. 190
M .....
TO C. H. ANDERSON & CO., DR
AUTOMOBILE GARAGE
STORAGE. RENTING. REPAIRS. SUPPLIES
TELEPHONE
374 GREENWICH AVENUE

Visitkort från USA.

Varen tåliga i nöden, I bönen ihärdiga, varen gifmilda och gästvänliga. Rom. 12: 12 13.
No 18 190 6
Mrs Lennard E. Lindström
MEDLEM AF
Sv. Ev. Missions Församlingen
Stamford och Greenwich, Conn.
Så varen nu Guds efterföljare, såsom älskade barn, och vandren i kärlek, såsom ock Kristus har älskat oss och utgifvit sig själf för oss till gåfva och offer, Gud till välbehaglig lukt. Ef. 5: 1.
..... Kretstjenare.
Varen i nitet icketröga, varen brinnande i anden, tjänen Herren. Rom. 12: 11.

Medlemskort.

Karl och Amanda Andersson.

År 1909 flyttade Karl, Amanda och sönerna Eddy och Fridolf hem till Öna. De byggde färdigt boningshuset och ladugården. Fadern Anders Johansson dog 1923 och Karl köpte då Öna av sina syskon.
Motorintresset var mycket stort bland karlarna i familjen och 1926 köptes en bil av märket Darracq.
Hela familjen blev aktiva medlemmar i Rösebo Missionsförening. Smedjan användes flitigt och reparationer på olika maskiner och redskap utfördes. Av dagbok från Hästefjord framgår att "Karl i Arken" ofta anlitas för reparationer av maskiner. På gården fanns också en spånhyvel med vilken de hyvlade takspån för taktäckning, vilket var vanligt fram till 1940–talet. Det fanns en häst, fem nötkreatur och två svin på gården.

Gunnar plöjer med hästar.

Besiktningsinstrument på Darracq. De kallade den för "Darrau".

Besiktningsinstrument
för automobil.

År 1926 den 26 februari verkställde undertecknad i Vänersborg besiktning av en automobil, tillhörig Jordbrukaren C. H. Andersson Frändefors.

Beskrivning över automobilen:

Typ (märke eller fabrikat)	Personvagn / Personomnibus } för pers.	Drivkraft:	Cylinder-
Darracq		Benzinmotor	antal 4
	Lastvagn. max. last 700 kg.	Antal hkr. 24	dimens. 80 x 120 m/m
Längd 503 cm.	Ringar:	Egen skattevikt 1045 kg.	
Bredd 155 cm.	Luftringar av gummi	. tjänstevikt 1160 kg.	
		Största hjultryck 640 kg.	

Motor n:r ——— . Ringarnas bredd å slitytan:

Chassi n:r 46410 fram 10,5 cm. Bruttovikt 1860 kg

Karosseri lastflak bak 10,5 cm.

Beträffande personomnibusar och lastvagnar:

Axelavstånd 326 cm. Lastflakets längd 255 cm.

Överhäng 127 cm. Av bruttovikten vilar å vartdera framhjulet 290 kg.

Överensstämmer automobilen till sin beskaffenhet med de i § 2 i förordningen om motorfordon den 15 juni 1923 meddelade bestämmelser och är densamma ur trafiksäkerhetssynpunkt fullt tillförlitlig och i övrigt lämplig för sitt ändamål? Ja.

Vänersborg den 26 februari 1926

F. G. Lundvik

Besiktningsman för motorfordon, förordnad av Länsstyrelsen i Älvsborgs län.

År 1926 den 6 mars blev häri omförmälda automobil motorcykel [illegible] jordbrukaren C. H. Andersson [illegible] inregistrerad hos Konungens Befallningshavande i Älvsborgs län och därvid tilldelad igenkänningsmärket F 4100 betygar; Vänersborg i landskansliet den 6 mars 1926 [illegible] kr. [illegible] På tjänstens vägnar:

[illegible]

Sätlermark & Eriksson - Falun

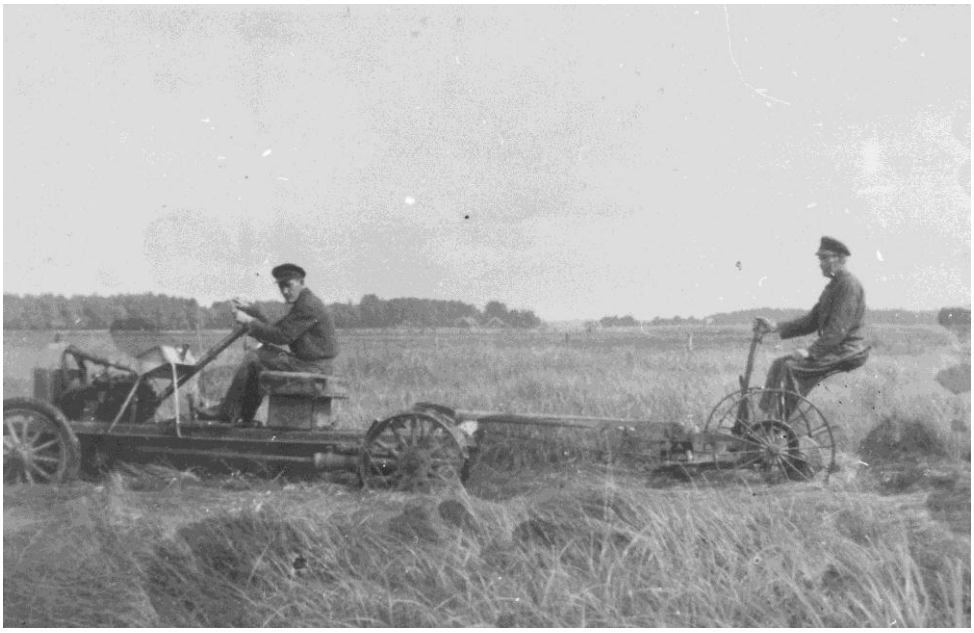

Ett originellt ekipage, Gunnar och Karl håller på med höslåtter.

Sonen **Gunnar** och hans fru **Edit** övertog gården 1942. Karl, Amanda och sonen Eddy flyttade in i det andra huset (Öna nr. 15).
1954 flyttade Gunnar och Edit till Binäs nr. 7 och hade jordbruket kvar till 1958

Axel Andersson (Axel i Bäcken) med dragspel.

Bostadshuset uthyrdes 1954 till **Rune Andersson** f. 1924, g. 1947 med **Gunvor Andersson** f. 1927, de kom från Sundals-Ryr. Barn: **Solveig** f. 1948, **Leif** f. 1949, **Claes** f. 1952. Familjen flyttade 1958 till Flicksäter.
Ny ägare blev då **Axel Andersson** f. 1897 i Anolfsbäcken, g. 1926 med **Signe Larsson** f. 1905 i Skarbo nr. 17. Barn: **Robert** f. 1926, flyttade till Vargön 1958. **Bror** f. 1940, flyttade till Vänersborg 1959. **Ing-Mari** f. 1945, flyttade till Vänersborg 1960.
Axel som ofta spelade dragspel, kallades för "Axel i Bäcken". Han dog 1963 och Signe flyttade till Vänersborg.
Gården köptes av **Verner Blom** f. 1911 i Vittinge, g. 1936 med **Ingrid Holmström** f. 1907 i Jörn. Barn: **Ove** f. 1936. **Mona** f. 1938, med barnen **Lars Gunnar** f. 1959 och **Lena** f. 1968. **Elisabeth** f. 1946. Familjen sålde gården 1969 och flyttade till Vänersborg.
Ägare blev då **Jan Larsson** f. 1940, g. 1965 med **Kerstin Larsson** f. 1944, båda från Lane-Ryr. Barn: **Anna Karin** f. 1966, **Pelle** f. 1967, **Malin** f. 1971.
Marken är utarrenderad till Lennart Andersson och bostadshuset om- och tillbyggdes 1979. Jan arbetar på Lantbruksnämnden i Vänersborg och Kerstin arbetar inom Landstinget.

Kerstin och Jan Larssons hus.

Öna nr. 10. *Önäs*.

Michael Kock uppförde här omkring 1880, en arbetarbostad med två kök och flera rum och här bodde arbetare som jobbade åt ägarna på Hästefjord m.fl. sjösänkningsgårdar.
Åkermark och bostadshus köptes omkring 1892 av **Lars Peter Andersson** f. 1864 i Årberg, g. 1891 med **Emma Larsdotter** f. 1866 i Öna nr. 7. Barn: **Elin** f. 1899, g. 1920 med Torsten Zetterdahl f. 1894 i Brålanda. **Anders Gustaf** f. 1904, dog 1922.
Lars Peters broder **Frans Andersson** f. 1867, bodde också här, han dog 1919. Lars Peter dog 1927.
Elin och **Torsten** kom 1923 från Sundals-Ryr och övertog gårdens skötsel. Barn **Gunvor** f. 1920.
Emma dog 1927 och familjen flyttade till Frändefors prästgård.
Där föddes 1928 sonen Lennart Zetterdahl, g. 1952 med Lilly Aderum f. 1931 i Siviken. De emigrerade 1959 till USA, där Lennart sedan 1969 bedrivit emigrantforskning. Som belöning för detta omfattande arbete belönades han 1990 med titeln "Hedersdoktor i emigrantforskning" vid Göteborgs universitet.
Hit kom 1927 som arrendator **Johannes Karlsson** f. 1894 i Lövnäs, g. 1916 med **Anni Andersdotter** f. 1895 i Trombäljen nr. 28. Barn: **Linnéa** f. 1917, **Ruth** f. 1923. Med var också Annis mor **Charlotta** f. 1863 i Ödeborg. Familjen kom från Hästefjord nr. 2.

Linnea med sin mor Anni. Boningshuset i bakgrunden.

Linnéa gifte sig 1935 med Bertil Nyman f. 1904 i Holmen. Efter några år i Gärdhem köpte de gården Sundsholm. **Ruth** flyttade till Sundsholm 1940. Övriga familjen flyttade till Lövnäs (Sundsberg) 1942.
Frans Larsson på Öna nr. 12 köpte då gården. Den övertogs av dottern **Hilma** som gift sig 1942 med **Anders Jansson** f. 1906 i Binäs nr. 16. Det byggdes ny ladugård och de drev jordbruket tills Anders dog 1975. Hilma flyttade 1980 till Frändefors tätort.

Hilma och Anders Jansson framför sitt hus.

Gården köptes av **Bengt** och **Lena Lundqvist** på Brotorp (Öna nr. 8). De behöll åkermarken och ladugården men sålde bostadshuset med avstyckad tomt.
Ägare till tomtmarken blev en brorson till Bengt, **Bo Lundqvist** f. 1955 i Särestad, g. 1983 med **Kerstin Karlsson** f. 1955 i Ödsmål. De kom från Hjärtum med barnen: **David** f. 1976, **Charlotte** f. 1977, **Göran** f. 1982. Det gamla huset revs och en ny villa byggdes på samma plats.

Öna nr. 11.

Änkan **Brita Maja Larsdotter** f. 1867 i Öna nr. 7, blev husägare här 1920, maken hade avlidit 1919. Hennes bror Frans köpte stugan på Öna nr. 2, som togs ner och sattes upp på den här tomten. Brita Maja övertog stugan och flyttade hit. Hon hade en fosterson **Nils Nordberg** f. 1910, g. 1936 med **Gerda Strid** f. 1911 i Flicksäter. Alla tre flyttade 1936 till Sundals-Ryr. Huset såldes då till brodern Frans för 315 kr.
Helge Fagerström och **Anna Eriksson** flyttade hit 1936 från Rösebo nr. 8. Barn: **Olof** f. 1933, **Egon** f. 1935, **Solveig** f. 1937. Efter att ha bott här i fyra år, flyttade familjen till Färgelanda 1940.
Frans och **Emma Larsson** flyttade hit 1942, då de överlåtit skötseln av gården Öna nr. 12.
Emma dog 1956 och Frans dog 1960.
Tomtmark avstyckades från Öna nr. 12 och **Gösta Andersson** köpte fastigheten och bodde här tills han dog 1989. Sonen **Stig Önäng** övertog fastigheten och har den som fritidshus.

Öna nr. 12. ***Önäng, Frans, Göstas, Lennarts.***

Frans Larsson f. 1875 i Öna nr. 7, övertog 1909 den södra delen av föräldragården och gifte sig 1911 med **Emma Fredriksson** f. 1881 i Järn. Här uppfördes bostadshus och ladugård m.fl. byggnader. Barn tvillingarna **Anna** och **Hilma** f. 1912.

Frans Larsson. Foto från 1953.

Av en gammal bokföringsbok från slutet av 1910-talet, framgår att det några år drevs ett mindre mejeri på gården, för att få bättre lönsamhet från ladugården. Mjölk inköptes från en granngård och det tillverkades ost som sedan såldes.
I boken står också att det 1912 fanns 2 hästar, 9 kor, 1 kviga, 2 kalvar, 2 grisar 2 spädgrisar och 10 höns.
Tilda Roth har stickat strumpor för 1:40, Greta har gjort vispar och soplimmar för 45 öre, Lotta har vävt, August Dahlberg har tillverkat kängor, bröderna Dahlberg och Lars Johansson har utfört byggnadsarbete. Det har köpts gräs från Hästefjord och Sundsholm. Många från bygden har gjort dagsverken här.
Frans som var hembygdsintresserad, var i många år landsantikvarieämbetets ombud i Frändefors och hade flera kommunala uppdrag. Han var en av de första som hade telefon i bygden och blev VSS. (Västra Sveriges Slakteriförenings) ombud och tog emot anmälningar när lantbrukarna ville lämna djur till slakt, han har också medverkat i ett radioprogram.
Omkring 1940 fanns det stora flugor s.k. nötbromsar, som var en plåga för hästar och kor på sommaren. Dessa flugor lade sina larver under huden på kornas rygg, vilket resulterade i stora bulor där varje larv växte till sig och året därpå var de färdiga bromsar. Det var stora larver två till tre centimeter långa och nästan lika grova som en blyertspenna. Frans gick omkring i bygden och med en spruta injicerade han dessa bulor och larverna dog, efter några år var de här bromsarna utrotade.

Kreatur- & lösöreauktion

i Önna, Frändefors.

I anledning av utarrendering av gården låter **Herr Frans Larsson, Önna, Frändefors, måndagen den 9 mars kl. 11 f. m.** genom offentlig auktion försälja hela sin yttre lösegendom, varav nämnes:

Djurbesättning: 10 st. unga kor med kalvningstid i mars och april. **Reaktionsfria.** 1 sto 15 år, 2 st. bet. får, 2 st. grisar.

Maskiner och redskap: 2 st. slåttermaskiner med apparater, 1 hästräfsa, 1 släpräfsa, 1 radsåningsmaskin, 1 halvrensande tröskverk, 1 hackelsemaskin, 1 Vänerns motor 8 hkr., plogar (oliver), 1 fyrskårig skumplog, 1 årder, fjäder-, krok-, sladd- och slättharvar, 1 mullskoffa, 1 hästhacka, 1 ringvält, 1 slättvält, 1 åkvagn, 1 tidaholmskärra, 2 fjäderkärror, 1 arbetsvagn, 1 träfärdig arbetsvagn, 1 förställsvagn, 1 gödselkärra, träfärdiga hjul, 1 åksläde, långslädar och kälkar.

Diverse: 1 decimalvåg med vikter, selar, handredskap, tjuder, länkar, linor, homlar, 1 saltbalja, 1 separator, 1 "Alfa" smörkärna, 4 st. transportflaskor, 1 mjölksil, 1 ullsax, tomsäckar, 1 sats taljor, slöjdvirke samt gräsfrö m. m.

Solida köpare erhålla 6 mån. kredit. Ägandera en till inropad vara övergår till köparen först sedan den till fullo kontant betalts. Okända köpare måste lämna vederhäftighetsbevis. Villkoren i övrigt vid auktionen.

Brålanda den 26 februari 1942.

AXEL H. SUNDH.

Auktionsannons.

Anna gifte sig 1936 med **Gösta Andersson** f. 1906 i Tjärtakan nr. 15. Gösta som var slaktare drev affär i Skarbo nr. 21. Affären såldes 1939 och de arrenderade Skarbo nr. 6 något år. De kom hit 1942 och arrenderade gården innan de köpte den 1947. Frans och Emma flyttade då till Öna nr. 11.
Hilma gifte sig 1942 med Anders Jansson, f. 1906 i Binäs nr. 16 och köpte Öna nr. 10.
Anna och Gösta hade två barn, **Lennart** f. 1936, g. 1962 med **Asta Lindblad** f, 1940 i Trollhättan. **Stig** f. 1938, flyttade 1962 till Vänersborg. Anna dog 1961.
Gösta flyttade 1965 till Öna nr. 11 och gården övertogs av Lennart och Asta. Barn: **Conny** f. 1963, har byggt hus på Rösebo nr. 18. **Carina** f. 1965 flyttade till Trollhättan 1982. **Kerstin** f. 1969, flyttade till Brasmerud 1987.
1972 tillköptes åker- och skogsmark från gården Rösebo nr. 3.

Öna nr. 13. *Önäs*.

Karl Larsson f. 1873 i Öna nr. 7, köpte mark 1904 och uppförde här bostadshus och ladugård. Han gifte sig 1915 med **Karolina Olsdotter** f. 1879 i Årberg. Barn **Hilma** f. 1916, g. 1941 med Holger Isaksson f. 1909 i Vänersborg.
På 1920-talet bildades tröskbolag, där flera lantbrukare gick samman och inköpte ett stort s.k. rågtröskverk. Detta var så konstruerat att halmen kom hel igenom tröskverket och bands i stora kärvar, som var 60–80 cm i diameter. Denna halm användes som taktäckningsmaterial för ladugårdstak eller också skars den till hackelse som djurfoder. Tröskverket drevs av en tändkulemotor, som sköttes av Karl när tröskverket hyrdes ut runt omkring i bygden.
På gården fanns olika husdjur. Karl dog 1951, men Karolina bodde kvar till 1966 då hon flyttade till Ringhem. Hon dog 1978, 99 år gammal.
Ny ägare 1973 blev dottern **Hilma** med make **Holger**. Efter några år flyttade de hit. Barn: **Lars-Åke** f. 1948, **Karin** f. 1954. Hilma och Holger bor kvar här, tillsammans med dottersonen **Mattias** f. 1976.
Ägare sedan 1984 Lars-Åke och Mattias Isaksson.

Kaffekalas. Nils Nordberg, Linnéa Karlsson, Rut Karlsson, Hilma Larsson och Karl Johansson

Öna nr. 14. *Lilla Brotorp*

Ägare sedan 1887 till all mark på Brotorp var **Michael Koch** på Hästefjord. Marken såldes 1893 till Olof Wikström, Lars Lindgren och J. P. Hybert. Hybert blev då ägare till 1/3 av marken, vilket blev "Lilla Brotorp"
Jan Peter Hybert f. 1860 i Ödeborg, gift med **Mathilda Mattsdotter** f. 1838 i Herrestad, kom från Lövnäs 1898. Fosterbarn **Richard Beckman** f. 1875 i Färgelanda, reste till USA 1899, men kom åter 1905.
Mathilda dog 1915. Jan Peter och Richard flyttade 1917 tillbaka till Lövnäs.
Ny ägare blev **Axel** och **Ellen Möller** som då också ägde Stenerud (Skarbo nr. 12).
Fastigheten köptes 1921 av **Josef Larsson** f. 1877 i Binäs nr. 23, g. 1907 med **Anna Karlsdotter** f. 1883 i Ödeborg. Familjen kom från Stuverud. Barn: **Astrid** f. 1908, g. 1927 med Henry Lidell f. 1899 i Holmen. **Hildur** f. 1910, g. 1933 med Ernst Andersson f. 1912 i Västra Skog, arrenderade Stuverud. **Karin** f. 1913, flyttade till Vänersborg 1934. **Märta** f. 1916, g. 1939 med Karl Martin Andersson f. 1913 i Ris, bor i Trollhättan.

Huset på "Lilla Brotorp".

Josef och Anna Larsson Brotorp med barnen Karin, Hildur och Astrid.

Josef och Anna hade också en fosterson **Hans Andersson** f. 1922 i Vänersborg, han flyttade 1940 till Kopperud nr. 8 som dräng, och senare till Vänersborg.
Josef kom från Dunka (Binäs nr. 23), huset togs ner där och virket användes för om- och tillbyggnad av det lilla huset här på Brotorp, som bara hade ett rum och kök.
Efter att alla barnen flyttat hemifrån och Josef och Anna blev ensamma kvar, flyttade de 1947 till dottern Hildur på Stuverud. Marken såldes till Karl och Hilma Wikström Öna nr. 8. Huset revs och flyttades till Långebo, men ladugården står fortfarande kvar.

F d. ladugården på lilla Brotorp.

Öna nr. 15. *Eddys*.

Enligt försäkringsbrev från år 1904 byggdes detta hus 1899 på Öna nr. 9 och fungerade som gårdens undantagshus.

"Eddy" med bil P 73060.

Edvard "Eddy" Karlsson.

Det finns ett arrendekontrakt bevarat vilket berättar att det är **Augusta Andersson** som bor i huset vid denna tid. Hon är dotter till gårdens ägare Anders Johansson i Holmen. Även Augustas syster **Matilda** bodde en tid i huset. Augusta dog 1932 och huset var sedan obebott till 1942 då gårdens ägare Karl med fru Amanda och sonen **Eddy** flyttade in. Gunnar och Edit övertog gården Öna nr. 9. Karl dog 1954 och Amanda dog 1956. Sonen **Eddy** köpte hus och tomtmark 1958, denna fastighet blev Öna nr. 15.
Eddy skaffade tidigt en kamera och har under åren tagit många hundratals fotografier, troligen har han också t framkallat korten, för det fanns sådan utrustning. Han hade också en mindre verkstad och anlitades av folk som ville ha bilskjuts. Han var också en trogen vaktmästare vid Rösebo Missionshus. Vid ett flertal tillfällen besökte och arbetade Eddy hos sin bror Fridolf i USA. Han bor kvar i sitt hus 1991.

Ej placerade personer.

Följande personer upptagna i husförhörslängd 1891 har vi ej kunnat placera in på något ställe.
Inh. Enk. **Helena Olsdotter** f. 1843. Barn: **Anna Fredriksdotter** f.1867. **Johannes** f. 1871. **Charlotta** f. 1876. **Augusta** f. 1883.
Helena dog 1914. Anna med en son **Johan** f. 1904 flyttade 1916 till Trombäljen nr. 4. Johannes bodde senare på Gena och Charlotta i Dernäs. Augusta flyttade 1901 till Rotenäs nr. 11 som piga.

Byggnader

De bostadshus som fanns 1891 var nog oftast omålade. Torp- och backstugor var små och låga med taket täckt av näver och torv. I några av de äldsta husen förekom fortfarande öppen eldhärd. En brandring försedd med ben användes över elden, för att ställa grytor och kittlar på vid matlagning.

Stugan i Laxehagen.

Den gamla Dalslandsstugan i Bruket, Trombäljen.

På gårdarna var husen lite större och några hade tvåvåningshus s.k. Dalslandsstugor. Husen var uppförda av timmer och ofta täckta med skiffer, som var en Dalslandsprodukt. Invändigt hade väggarna rappats med en blandning av lera, hackad halm, kogödsel och vatten som därefter försetts med papp eller tapeter.
Eftersom det ofta var stora familjer var köken stora, spisen användes både för uppvärmning och matlagning. I övriga rum fanns kakelugnar för uppvärmning vid behov. Vid varje ställe fanns jordkällare där rotfrukter, grönsaker, sylt m.m. förvarades.
Allt eftersom årtiondena gick förbättrades bostadsstandarden, väggar och tak bekläddes med olika typer av träfiberskivor. På 1950-talet hade många hus värmeledning, vatten och avlopp. Köket hade blivit mindre och försetts med väggfasta skåp, disk- och arbetsbänkar. För uppvärmning användes vedpannor, oftast placerade i köket.
Under 1960-talet började oljepannor installeras, kakelugnar och vedpannor i gamla hus slängdes ut och vedspisar ersattes av elspisar. Elvärme installerades också i många hus.
Beroende på oljekris under 1970-talet, mera miljömedvetande och landets ekonomi, har numera ved mer och mer återkommit för uppvärmning, cirkeln är sluten.
De bostadshus och villor som uppfördes under 1970 och 80-talen, är rymliga, välisolerade och försedda med modern köksutrustning.
Ladugårdsbyggnaderna var 1891 låga timrade hus oftast med halmtak. Fähuset där djuren vistades var små mörka utrymmen med trägolv. Lador och logar var också små, men eftersom djuren inte var så stora och fodertillgången liten, behövdes inte stora utrymmen. Vid behov gjordes tillbygge med något skjul eller snedtak intill befintlig byggnad, det var inte ovanligt med 4–5 olika småbyggnader.
Vid nybyggnad på 1910 och 20-talet blev ladugårdarna lite större, och det blev cementgolv i fähuset. Men eftersom allt arbete fortfarande utfördes för hand skedde inga stora förändringar. På 1930-talet när mjölk började levereras till mejeri, kom kravet om särskilt mjölkrum där mjölken togs om hand och kyldes. Det var viktigt att ta vara på den gödsel som kom från djuren, därför uppfördes cementplattor för förvaring av gödsel, ibland överbyggda med tak.

Kobås i gammal ladugård.

Stallbygge i Skörbo 1941. Murarna är Albert och Martin Hjoberg. Brukblandare är Agne Olsson.

Karl Andersson "Kalle" med några från snickarlaget i slutet av 1950-talet, då ladugård byggs hos Karl Oskarsson i Lövnäs. Lennart Jansson, Sven-Olof Dahlgren, Arne Hallsten, Kalle, Elof Andersson, Karl Oskarsson och Anders Larsson.

Större och rymligare ladugårdar uppfördes på 1940 och 50-talet. Tillgången på foder hade ökat liksom djurantalet, mjölkkorna hade blivit större och kravet på renlighet ökat. Djurstallet (fähuset) byggdes oftast i någon typ av cementsten, vilket gjorde det lättare att hålla rent. Mjölkmaskiner, hissar och andra maskiner började bli vanliga, vilket också underlättade arbetet med djuren.

Kommunikationer

Det vanligaste sättet att förflytta sig till olika platser vid sekelskiftet var att gå till fots. Några egentliga vägar fanns inte i bygden, utan det var gamla upptrampade stigar som med primitiva fordon användes för hästtransporter.

Gamla stenbron över Bodaneälven vid Rotenäs, före ombyggnaden 1954.

Några år efter sjösänkningen anlades en helt ny väg från Frändefors till Uddevalla. Denna gick från Grunsbo över tidigare sjöbotten i Skarbo, till Rösebo och vidare genom Binäs, förbi Lönnebergshage och över Bodaneälven vid Kvarnkasera och fortsatte förbi Sikerud vid Bohusläns gräns till Uddevalla. Denna väg invigdes vid en festlighet i Rösebo skola den 16 november 1888.

Följande invigningsavtal hölls av då 26-årige Anders Andersson från Binäs nr. 17:

Det vanliga festinitiativet: "Vi äro alla samlad", är alltför enkelt och vanmäktigt, för att giva uttryck för våra känslor. Vi äro alla drivna hit av hänförelse! Vi fira idag förverkligandet av ett önskemål, som under generationer har sysselsatt den trafikerande allmänheten, och känslan måste hos dem vara starkast idag, som mest har prövat den gamla vägens svåra olägenheter.

Vi känna en tillfredsställelse, om vars moraliska värde icke kan finnas mer än en enda tanke. Det är inte en seger över en motpart, vilkens firande ofta sker under skadeglädje. Vår stämning och firande har det vackra motivet, att vårt samhälle tagit ett stort och viktigt steg framåt. Vägarbetet har under tiden tagit vår bygds hela uppmärksamhet i anspråk. Det har varit ett outtömligt tema för samtal i orten. Glädjen som tycktes ha nått sin kulmination då vägsträckan, som ligger inom Dalsland blev färdig och godkänd, har sedan några dagar ökat ytterligare då man erfarit, att fortsättningen av vägen till Uddevalla nu är fullbordad och godkänd. Det finnes dock ett jubel, som inte störes av ett missljud. Här är det deras knot, som måst underkasta sig expropriation, som varit nödvändig för vägens byggande. På samma sätt som vi giva dem rätt i deras klagan, över sönderstyckade ängar och snedskurna åkrar, hoppas vi, att de skall få full ersättning, genom de fördelar vägen dagligen kommer att medföra. Att deras egendom skulle minska i värde tror ingen, snarare tvärtom. Den som hitintills bott i en undangömd vrå, har nu kommit i förbindelse med den övriga världen. Han kan forsla sina produkter vart han vill och hans inkomster tillfölje härav att ökas.

Intresset för denna väg har varit mycket stort, och enskilda uppoffringar vittnar om egennytta och berömvärd strävan för vårt samhälle. Många av vägens tillskyndare har dock icke fått uppleva denna stund, andra har överlevt den tid, då de kunnat draga fördel av den nya vägen, men vad de alla gjort vittnar gott om dem i framtiden.

Å andra sidan har det funnits sådana samhällsmedborgare, som av fruktan för, om än aldrig så små uppoffringar, blivit fientligt inställda till företaget. Man har till exempel haft mycket att invända emot staden Uddevallas köpenskap, men av alla tecken att döma har denna köpenskap framtiden för sig. Uddevalla är en mellanhand för havets rikedomar, och en stor del av västra Sveriges spannmålshandel ombesörjes av firmor bosatta där. Även för trävaror från omnejden är Uddevalla en ypperlig avsättningsort. Skulle man icke värdera att få förbindelse med en sådan stad.

Den nya vägen skall bliva ett föreningsband mellan tvenne landskap, som sedan gammalt varit tämligen skilda från varandra. Där fordom gränsvakter patrullerade på utkik efter fienden, står vi idag enade med gemensamma intressen. Detta är en produkt av sämja och samarbete.

Sällan kan väl pengar utges till något nyttigare än väganläggningar. Om alla skatter som nu offras på altaret för vår natonalfåfänga, som kallas vårt försvar, om dessa pengar i stället användes för väg- och vattenbyggnadsarbeten, skulle icke Sveriges söner behöva söka sin utkomst i en annan världsdel, Amerika. Då skulle vårt lands obrutna och vanlottade bygder få skåda en ny tid. I stället för vapenskrammel hördes fredliga sprängskott, som förvandlade onyttiga bergmassor till nyttiga participer (konstruktioner) i broar och viadukter. Dalar skulle fyllas och höjder sänkas, ty en av civilisationens orsaker är att folk kan förflytta sig från en ort till en annan.

Anslaget till väganläggningar ökas dock år från år, och det är med största tillfredsställelse kommunikationens vänner ser dessa kulturens drivremmar läggas kors och tvärs, genom naturens stora arbetssal.

Då reaktionären står stödd mot sitt dåliga verktyg och hör sprängskotten på andra sidan skog och vattensjuka nejder – frågar han: Vad är detta?

Om vi giva akt på den kulturhistoriska utvecklingens gång, skall vi finna, vilken märklig roll kommunikationerna spela i densamma. Om vi jämför den österländska handeln med den västerländska. Vad kan araben med sina ypperliga hästar och kameler, då hans resgods uteslutande är hänvisade till deras ryggar? Han måste göra långa omvägar för att uppnå, icke en bro, utan ett sumpigt vadställe. Härav följer en skadlig isolering och det missförhållandet, att frakten av varan bestämmer dess värde.

Det är ett faktum, att ett folk, som är isolerat från den övriga världen, alltid står efter i utveckling. Ensidigheterna trivs bland dem likt ett ogräs i en åker, vilken bliver arbetad i otid. Vem har ej fått heta dum, därför att han bott i en vrå på vinden. Tillmälet är kanske ibland befogat. Att vi här ute i skogsbygden i mångt och mycket är efter vår tid kan vi icke neka till, men sedan även vi fått vägar, har en fläkt av den allmänna civilisationen uppfriskat våra nejder. Vi kunna nu draga full nytta av vårt centrala läge, emellan tvenne *medelstora städer och en järnvägsstation som ger goda förutsättningar för framtiden.*

Denna väganläggning har tagit ofantligt, materiellt och intellektuellt arbete i anspråk. Vi beundra de arbetare som övervunnit granitens hårdhet och svårigheterna hos vägplanet. Vad det intellektuella arbetet beträffar, har detta

tagit förståndets alla resurser i anspråk, men vägdirektören har mött alla svårigheter med överlägset lugn.
Detta oaktat, har man till en början gått hårt åt arbetsdirektionens åtgöranden, men de flesta torde ha ångrat sitt motstånd. Kritiken är berättigad endast under förutsättning, att den missnöjde själv är klokare en den han kritiserar. Frändefors socken har inget överflöd på ledande män, och de få vi kunna räkna dit, tröttnar nog på allmänna uppdrag utan orättvis kritik.
Under försäkran, att denna krassa opinionsyttring övergått till en motsatt uttalar jag å egna och de närvarandes vägnar: Ett tack till Vägbyggnadsdirektionen och broarbetets ledare Olof Olsson i Grunsbo. Och härmed är den nya vägen Uddevalla – Frändefors öppen för trafik och vår tillfredsställelse häröver ger sig uttryck i aftonens glada stämning. Vi dricka därför en skål för den nya vägens framtid!

Hästfordon användes både för personbefordran och för att köra produkter till kvarn, mejeri och städerna Uddevalla och Vänersborg samt för kyrkbesök i Frändefors. De allmänna vägarna, som ofta var i dåligt skick, underhölls genom att varje gård hade ansvar för sin vägsträcka.
På vintrarna då det oftast var snö, användes slädar och kälkar för olika hästtransporter. Vinterväglaget var efterlängtat, den förut ojämna vägen jämnades ut och transporten gick lätt och tyst. Vid rikliga snöfall och snöyror, fanns det utsedda ”snöfogdar” i bygden, som ansvarade för att vägarna hölls öppna och beordrade ut folk till snöskottning. Detta förekom ända in på 1940-talet. Tidigare fanns särskilda vintervägar, som ofta gick gent över igenfrusna sjöar och mossmarker.
På 1920-talet började det finnas enstaka personbilar. Av tidningsannons från 1928 framgår att en ny Fordbil med många finesser kostar 3. 350 kr. Vägarna som var gjorda för hästfordon var ojämna, men bilarna hade stora hjul och hastigheten var inte så hög, så det gick ganska bra. På de ofta smala vägarna blev det ofta problem vid möte med hästfordon, hästarna var till en början ovana vid sådana här monster, som förde oväsen och tog stor plats på vägen.
I slutet av 1920-talet började ”Utters” att köra bussar i trafik från Frändefors till Vänersborg och Uddevalla.

Bussresa, troligen 1930.

Skolresa med Utters buss till Ljungskile 25 juni 1936.

Cykel med påhängsmotor.

Mjölkbord.

I och med att vägarna förbättrades blev också cykeln ett bra sätt att förflytta sig under 1930-50 talet.
Mot slutet av 1930-talet började en del cyklar drivas med en bensinmotor, det underlättade trampandet, särskilt i uppförsbackar. Då började också att tillverkas föregångaren till mopeden en s.k. lättviktare, en kraftigare cykel försedd med bensinmotor på 98 cc.

Så småningom övertogs vägunderhållet av den statliga ”Vägförvaltningen” och vintertid skedde snöröjning med plogbilar.
På 1930-talet började lantbrukarna leverera mjölk till mejeriföreningen i Vänersborg. Varje morgon kördes mjölken till mjölkbord som fanns vid varje utfartsväg, där den hämtades av lastbil. På eftermiddagen hämtades flaskor med skummjölk, smör och ost, som kom i retur från mejeriet.
Djur som skulle levereras till slakteriföreningen hämtades också vid utfartsvägen.
Under andra världskriget blev det dock nästan stopp på alla motorfordon, på grund av brist på bensin. Ett mindre antal fordon drevs med gengas.
Efter krigsslutet började det gå flera bussturer varje dag, bussen hade ofta släpvagn och mycket av jordbrukets produkter forslades med till staden för försäljning. Detta fortsatte några år framåt, men jordbrukets föreningar övertog mycket av detta och bilen började bli vanlig på de flesta gårdar. Transporter utfördes också med traktorer som snart fanns på varje gård.
Många nya vägar både allmänna och enskilda har tillkommit och nu har i stort sett alla bilväg till sina fastigheter. De allmänna vägarna har oftast asfalt eller oljegrus och det är livlig trafik, särskilt morgon och eftermiddag då alla med bil åker till och från sina jobb. Mjölken hämtas med tankbil, djuren med djurbil och övriga lantbruksprodukter som säljs och olika förnödenheter som köps, hämtas resp. levereras numera oftast på gården. Lantbrevbärare sköter om postutdelning i postlådor, i nära anslutning till respektive bostad.

Kvinnor och hemarbete

Kvinnans roll i ett landsbygdshem var i början av 1900-talet omfattande. Hon skulle alltid vara med vid mjölkning både morgon och kväll. Därefter skulle mjölken separeras, dvs. grädden skiljas från mjölken för att sedan kärnas till smör. Separatorn och smörkärnan var oftast placerade i köket.

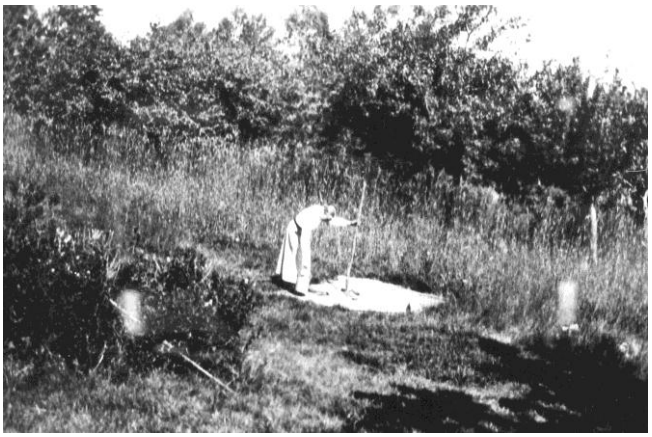

Katarina Olsson, Trombäljen, tar upp vatten med "kôlla" ur övertäckt källa.

Det skulle bäras in ved och vatten. Hon skulle laga mat till ett ofta stort hushåll. Detta var mycket arbete då i stort sett alla råvaror kom från den egna gården. Det odlades grönsaker och rotfrukter av olika slag, bär och frukt från trädgården togs till vara och det plockades blåbär, lingon m.m. Det syltades och saftades för att ha till den långa vintern. Alla dessa produkter förvarades i jordkällare, som var den tidens kylskåp.
Det slaktades olika djur för att få kött och fläsk. Det var hektiska dagar, allt togs till vara, det lagades leverpastej, lungmos, korv, köttfärs m.m. Djurens tarmar bearbetades för att användas till korvskinn, av kalvens löpmage blev det ostlöpe som användes när det ystes ost. Det mesta av kött och fläsk saltades och lades i en träbalja, en del torkades eller röktes. Tänk bara att diska efter detta, när det inte fanns vatten indraget, ingen diskbänk utan bara en liten diskbalja. Inget avlopp fanns, det som blev över efter diskningen (skulor) togs till vara som mat till höns och grisar.

Middagsmjölkning i kohagen.

Tilda Andersson, Lönnebergshage vid spinnrocken. Foto 1958.

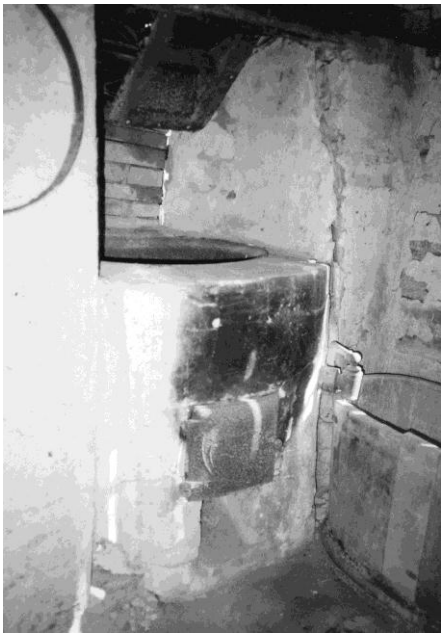

Gammal Inmurad tvättgryta samt bad- och bykkar på Stenerud. Foto taget 1991.

Städning var ett krävande jobb, då det ofta var ojämna trägolv som skulle skuras. Det var svårt att hålla rent eftersom det var många som gick ut och in och det fanns inga stenplattor eller grusgångar utanför huset, så det var ofta vid regnväder söligt på gårdsplanen utanför.

Ett annat tungt arbete var att tvätta kläder av olika slag. Dessa byttes inte så ofta så när det var dags för tvätt var de mycket smutsiga. Vid tvätt eldades det under en stor gryta, ofta i något uthus, där tvätten kokades i lut. Efter detta kördes eller bars tvätten till något ”sköljestö”, det var en brygga vid någon damm, älv eller sjö, där tvätten sköljdes. Vid sköljningen användes ett ”klappträ”. Allt detta arbete var särskilt vintertid mycket påfrestande.
Andra ”kvinnojobb” var linberedning och fårklippning, som sedan efter mycken bearbetning blev lin- och ullgarn. Efteråt vidtog vävning och att sy och sticka olika klädesplagg.
Ett tidsödande arbete var att laga och lappa slitna kläder, t.ex. ”böta” (stoppa) strumpor, sätta bot på slitna byxor m.m.
Till detta arbete skulle hon också föda och fostra, ofta stora barnkullar. Hur kunde hon klara detta år efter år, utan ledighet och semester och ändå vara ganska nöjd med livet.

Hilma Johansson, Binäs spinner. Foto från 1960.

Nöjen

De nöjen som förekom vid sekelskiftet, var att ungdomar samlades i någon stuga i bygden där det förekom olika lekar och danser. Sommartid samlades man utomhus på något plant berg eller jämn gräsplätt. Ormtången i Binäs var troligen en sådan plats. För musiken svarade musiker från bygden.
Tidig morgon på försommaren samlades ungdomar till ”gökotta”. Samling skedde på någon naturskön plats ofta vid någon sjöstrand, man lyssnade på göken och annan fågelsång. Man åt av medhavd kaffekorg och ibland hade någon med dragspel eller annat instrument.
På 1920-talet byggdes dansbanor i Torsbo, Skarbo och senare i Rotenäs, som användes sommartid. Vintertid anordnades baler i något större hus där det förekom dans, kortspel m.m.

Tomten kommer.

Fest
på THORSBO DANSBANA
Söndagen den 21 juni
med början kl. 8 e. m.
Servering.
(5286) **Kommitterade.**

Festannons från 1925.

TORSBO DANSBANA
DANS-
BILJETT

Dansbiljett till Torsbo dansbana.

Omkring 13 januari var det julgransskakning, barnen från bygden samlades då för lekar och dans kring granen. Detta avslutades med att granen, avkläddes och slängdes ut, julgranskarameller, konfekt och äpplen m.m. lades i påsar och delades ut till barnen.
Under 1930- och 40–talen var skyttebaler en populär tillställning vintertid och på somrarna förekom logdanser här och var i bygden. En del av bygdens ungdom cyklade till Parken (Folkets park i Vänersborg och Uddevalla).
I skolorna förekom olika föreläsningar, syauktioner, Finlandsaftnar och kyrkliga träffar.
I Rösebo Missionshus anordnades missionsauktioner och olika möten, där många från bygden deltog.
Ett annat nöje var när zigenare kom till bygden. De satte upp sina tält och stannade några dagar på varje plats. Av nyfikenhet samlades många på kvällarna för att titta på dem, bli spådd och lyssna till deras musik, sång och dans. För detta fick de en slant. För den som ville bli spådd sade de: ”Liten slant, liten lycka, stor slant, stor lycka”. Mot betalning utförde de också ”förtenning” av mjölkkärl m.m.
På 1940-talet kom ”tältbion”, det var ett ambulerande företag, som stannade en kväll på varje ställe. Det slogs upp ett stort tält på någon lämplig plats och det sattes ut träbänkar att sitta på. De filmer som visades var något år gamla och hade förut visats i städernas biografer, men det var välkommen underhållning och nära att cykla dit för bygdens folk.
Efter krigsslutet gick flera bussturer på söndagskvällarna till Vänersborg och Uddevalla. Många åkte då med bussen för biobesök.

Foto från Hjortön i Hästefjorden 1924.

Viktor Jansson Skarbo, spelar dragspel på gökotta. Fotot från 22 maj 1919.

Skidåkning, foto från 1946.

På 1950-talet var SLU-avdelningen mycket livaktig, de flesta av bygdens ungdomar var med. Det ordnades studiecirklar, teatergrupper och många olika tävlingar, både praktiska och teoretiska. Rotenäs dansbana kom till och drevs ett tiotal år.
OK Roto bildades också med många olika verksamhetsgrenar såsom orientering, skidor, torpvandringar, fotboll och friidrott.
Vintertid var det olika verksamheter i Rösebo ordenshus, många ungdomar åkte också till bygdegården i Flicksäter eller Lane-Ryr.

Så småningom fick i stort sett alla tillgång till bil och det blev lätt att förflytta sig till olika fritidsaktiviteter utanför bygden. Föreningsverksamheten har därför de senaste årtiondena avtagit.

Taktiksnack före fotbollsmatch i Rotenäs mellan flick- och gubblag. Foto från början av 1950-talet.

För många har nog också TV blivit den nya tidens nyhets- och underhållningsapparat.
Rösebolokalen har efter renovering blivit bygdens träffpunkt, som används flitigt i olika sammanhang. Där förekommer gymnastik, bordtennis, studiecirklar, filmvisning, föreningssammankomster och privata födelsedagskalas och fester.

Jakt och Fiske

Av Uno Johansson

Intresset för jakt har alltid varit stort. Under 1800-talets senare del med missväxt och överbefolkning, var säkert varje tillskott till matförsörjningen välkommet. Älg och rådjur var vid den här tiden sällsynta, så jägarna fick jaga framför allt fågel och hare, även grävling fick duga som matnyttigt villebråd.

Tillgången på skogsfågel, speciellt orre var mycket god och när man fick lättare kulvapen s.k. salongsgevär, kunde jakten ge bra resultat.

Albin Ottosson var i dessa trakter en skicklig jägare som sköt många orrar med sitt salongsgevär.

I Bäljen vid Trombäljen jagades mycket änder. Andjakten började redan 1 augusti och då årsungarna i en del fall inte var helt flygfärdiga, kunde de skjutas på vattnet. Med lie slåddes det rännor i vassen där det sedan var lätt att skjuta änderna när de simmade i vattnet.

Några jägare hade varit i USA och där köpt automatiska hagelgevär som laddades med 5 skott, vilket gjorde att de kunde skjuta mycket snabbt. Ett annat djur som det fanns gott om var ekorre, den jagades för skinnets skull. Räven jagades också för skinnets skull, periodvis var det betalt för skinn som gav en bra extrainkomst.

Det berättas att Johan Andersson i Ängera var klar att åka till staden med häst och släde, då han fick se en s.k. korsräv (blandning av röd- och silverräv). Han avbröt stadsresan för jakt och lyckades skjuta räven. För skinnet fick han 125 kr. vilket var mycket pengar på 1920-talet. Tillgången på räv var god och det berättas att två jägare skjutit 32 rävar en vinter.

Under slutet av 1920-talet började det finnas älgar på Trone mosse med omnejd, jakten pågick i tre dagar. Som vapen användes Remingtongevär med ett skott. Många använde hagelgevär, haglen hade då tagits ur patronerna som sedan laddats med lite extra krut och rundkula. Även rådjur började förekomma i skogarna, dessa sköts med hagelgevär med grova hagel.

Älg- och rådjursstammen har ökat kraftigt och numera är det mera gott om rådjur än hare. Jakten bedrivs mera för nöjes skull, då tillgången på mat är god.

Johan Andersson i Ängera redo för jakt.

Jaktlaget i Kopperud har skjutit en älg.

Tryggve Eriksson på älgpass i Kopperud 1956.

Nya villebråd har inplanterats t.ex. bäver som förekommer i alla sjöar och vattendrag i bygden. Vid Hästefjorden finns en stor stam av Kanadagås, som kan ses i hundratal beta på åkrarna runt sjön. Försök med uppfödning av fasan och rapphöns har på 1970-80 talen gjorts med varierat resultat.
Fiske har av naturliga skäl alltid haft stor betydelse för befolkningen i denna del av Frändefors, med dess långa strand mot Hästefjorden, Lillesjön och Åskagen samt gårdarnas läge utmed Bodaneälven.
Artrikedomen är stor i sjöarna, det finns 14 olika sorters fiskarter och insjökräftor. I Bodaneälven finns 9 olika fiskarter och flodkräfta.
Som matfisk kan nämnas gös, gädda, abborre, lake och ål, men även braxen och mört anrättades förr i tiden. Braxen eller ”panka” som den kallades, fångades i stora mängder när det var tillåtet att fiska med not. Det berättas att fångsterna ibland var så stora att man fick använda häst och kärra för att köra hem fisken. Fisken rensades och fläcktes isär och sattes upp på solväggar för att soltorka.
Andreas i Brunnane sa alltid att den bästa maten var ”göserygg” och ”pankesida”.

Brunnane, Bertil, Sune och Uno Johansson fiskar.

Fångstmetoderna har varierat genom åren, långt tillbaka i tiden fiskades det med fasta s.k. fiskegårdar, där käppar stuckits ner i botten på grunt vatten, som i en hjärtform.
Fiske med ljuster var också en metod som användes förr. Mjärdar tillverkades senare av tunna träribbor, därefter knöts av garn ryssjor, mjärdar och nät, som var betydligt effektivare. När nyisen lagt sig och den var så tjock att den bar att gå på kunde man klubba lake. Laken simmade då alldeles under isen och med en träklubba slogs ett hårt slag på isen precis över lakens huvud, som då bedövades. Sedan gällde att snabbt hugga ett hål i isen och ta hand om den bedövade laken. Det var en riskabel fiskemetod, då isen skulle vara så tunn att den jämt bar fiskaren. Gustaf Augustsson i Binäs använde ofta denna metod.

Albert Deréhn har fångat storgäddan. Foto 1 maj 1958.

I trakten fanns många skickliga fiskare: Alfred i Bråten, August i Binäs och Andreas i Brunnane. De satte ofta ut s.k. risvasar i sjön, det var oftast fyra granar som kvistades i toppen och därefter slogs ner i sjöbotten med rotändan uppåt. De placerades i en fyrkant där småfiskar kunde gömma sig i mitten av risvasen och den större fisken gick utanför och väntade på sitt byte. Runt om risvasen blev det ett bra fiske med metspö.
Vissa ställen i Hästefjorden har namn som tyder på bra fiskställen. Vid Ängsö ligger ett berg som kallas

för Gäddevarpa, söderut mot Rotenäs finns en udde som kallas Torkudden, kanske har här förekommit soltorkning av fisk. Vid Bodaneälven ligger Laxfisket, namnet tyder på att här förekommit fiske, om där funnit lax är osäkert. Bra ställen för vårfiske efter gädda i Bodaneälven är Bäljen söder om Laxfisket och andra ställen där vårfloden går upp över låga stränder.

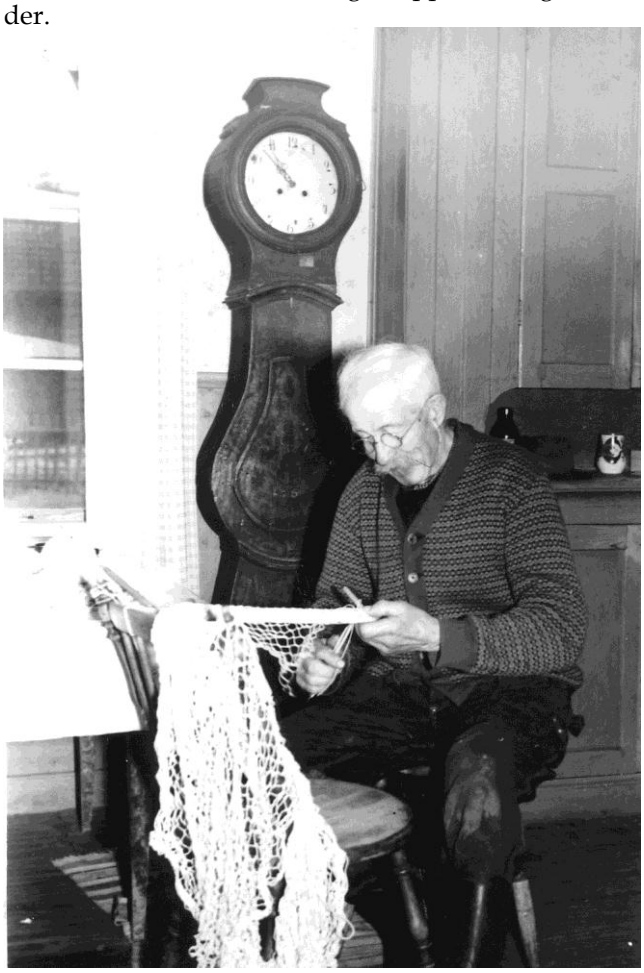

Emanuel Olsson lagar fisknät.

När det gäller båtar så har det sedan länge funnits en speciell typ som kallas Hästefjordseka. Den kan beskrivas som flatbottnad, ganska böjd botten med spetsig för och lutande akterspegel. Den är c:a 4,5 meter lång och 1,5 meter bred med plats för två årpar. Emanuel Olsson Rotenäs (Smékulten) byggde flera sådana båtar, den sista i slutet av 1950-talet. Båten användes framförallt till fiske men även till att frakta olika varor bl.a. hö. 1982 byggde jag en Hästefjordseka efter modell byggd av Gustaf Strid i Rotenäs.

Under senare tid då fångstmetoderna blivit effektivare, med nät och ryssjor i nylongarn och lätta plastbåtar med motor kan husbehovsfisket ge stora fångster som avyttras. Under 1970 och 80-talen fanns en organiserad export från Västsverige av sötvattensfisk, framförallt gädda, gös, lake och abborre, till Tyskland och Frankrike.

Omkring 1940 började det bli kräftor i Bodaneälven, dessa förökades ganska snabbt och var som mest på 1950- och 60-talen. Vid kräftpremiären den 7 augusti varje år var det lite av folkfest utefter älven. När alla burar och mjärdar agnats med bete, skulle de på ett bestämt klockslag sättas ut i älven, för att sedan vittjas vid mörkrets inbrott. Uppköpare från Vänersborg åkte omkring och köpte kräftor, som sedan såldes till restauranger och kräftskivor. Kräftor förekommer också i de olika sjöarna i området.

Manne på Smékulten kör hö i båt från Lundsön i Hästefjorden.

Hästfjordseka tillverkad av Uno Johansson i Binäs.

Gunnar Hallsten, Sven-Åke och Gösta Andersson i Kopperud agnar kräftmjärdar, Göran Hallsten är också intresse

Begravningar

Av Kerstin Larsson

Under tidsperioden 1891-1991 har många människor i bygden avlidit och när man tittar på begravningsseder och traditioner, har dessa förändrats mycket. De genomgår en ständig förändringsprocess. Vissa begravningsseder är traditionsbundna, medan andra är mer formbara. I slutet av 1800-talet var samhället mera religiöst genomsyrat och människolivet var en daglig förberedelse inför döden, något som återspeglas i psalmer och bönböcker. I den gamla bondekulturen fick man också redan som barn kontakt med död och begravningar. Folk dog hemma och traditioner, förberedelser samt sorg fanns i närmiljön. Vårt förhållande till kyrkan och vårt sätt att se på döden har också betydelse i denna förändringsprocess.

Begravningen var den sista stora högtiden på jorden och det fanns otaliga ritualer som utfördes för att hedra den döde. Det var en offentlig angelägenhet och sorgkanterna på bjudningsbreven var breda. ***"Inbjudes härmed att hedra den avlidne,"*** står det i begravningsbreven från sekelskiftet.

Förutom att man hedrade den döde med sin närvaro, var det även en ära att bli bjuden på begravningen. Begravningskalaset skulle vara en ordentlig fest som kunde lända den döde till heder. Hur knappt det än hade varit i livet, skulle de efterlevande ge den döde en hederlig begravning.

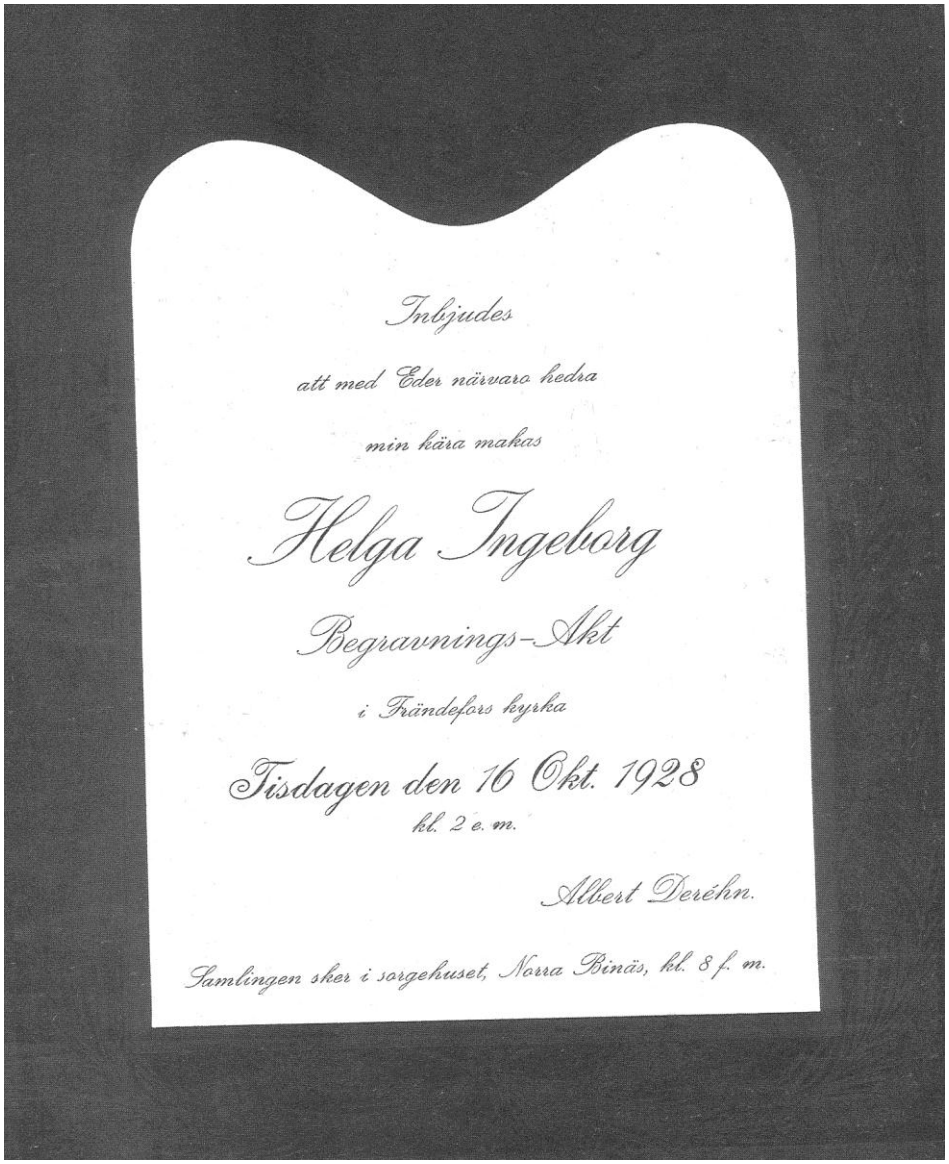
Inbjudes

att med Eder närvaro hedra

min kära makas

Helga Ingeborg

Begravnings-Akt

i Frändefors kyrka

Tisdagen den 16 Okt. 1928

kl. 2 e. m.

Albert Deréhn.

Samlingen sker i sorgehuset, Norra Binäs, kl. 8 f. m.

Inbjudningskort *till begravning från 1948.*

Bjudes
att med Eder närvaro hedra
aflidne
HANS OLSSONS
i Rotnäs
BEGRAFNINGSAKT
å Frendefors kyrkogård
Söndagen den 3 Juli 1892.
ANDERS JOHAN NILSSON. JUSTINA ANDERSDOTTER.
Samlingen sker i sorgehuset samma dag kl. 4 f. m.

Inbjudningskort till begravning från 1892.

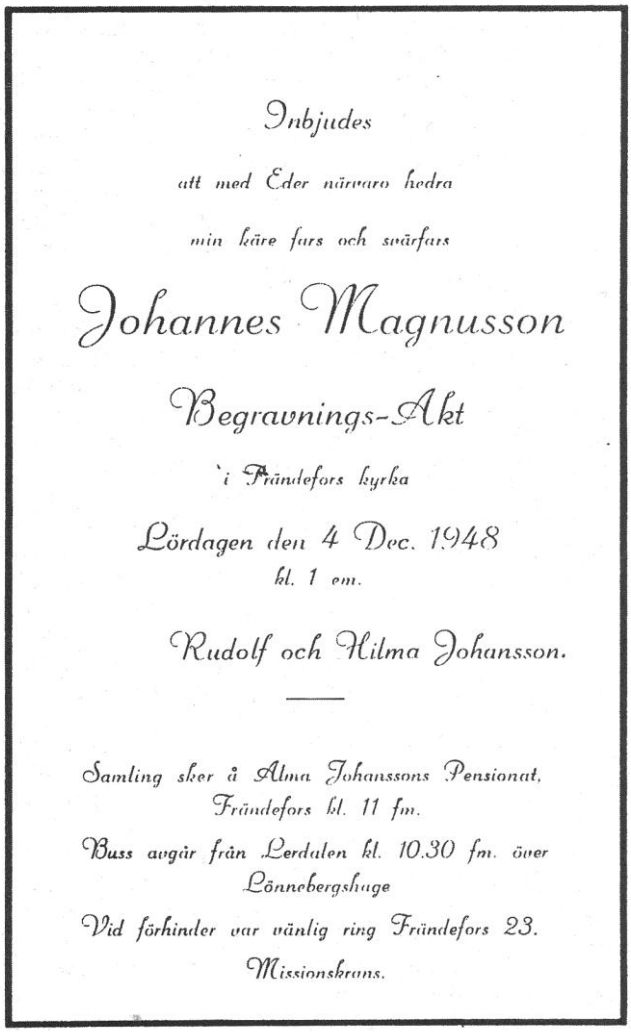
Inbjudes
att med Eder närvaro hedra
min käre fars och svärfars
Johannes Magnusson
Begravnings-Akt
i Frändefors kyrka
Lördagen den 4 Dec. 1948
kl. 1 em.
Rudolf och Hilma Johansson.

Samling sker å Alma Johanssons Pensionat, Frändefors kl. 11 fm.
Buss avgår från Lerdalen kl. 10.30 fm. över Lönnebergshage
Vid förhinder var vänlig ring Frändefors 23.
Missionskrans.

Inbjudningskort till begravning från 1948.

År 1904 skriver Selma Lagerlöf i berättelsen Gudsfreden, om hur festen kunde se ut och nedan är det Ingemar Ingemarsson som tänker sig sin egen död på detta viset: *"Han såg det stora gästabudsbordet dukat i högtidssalen i övervåningen, prosten och prostinnan i högsätet, lagmannen sittande där med vitt krås utbrett över det smala bröstet, majorskan ståtande i svart siden och tjock guldkedja virad många varv runt halsen. Han såg alla gästabudsrummen dragna med vitt. Vita lakan för fönsterna, vitt över möblerna. Granrisat på vägen alltifrån förstugan ända ned till kyrkan. Bak och slakt och bryggd och byk i två veckor före begravningen. Tjugo famnar ved uppeldade på fjorton dagar. Liket på bår i innerstugan, os i de nyuppeldade rummen. Sång vid liket, då kistlocket påskruvas, silverplåtar på kistan. Hela gården vimlade av gäster. Allt byalaget i rörelse för att laga i ordning "förning," alla kyrkhattarna uppborstade, allt höstbrännvin utdrucket under gravölet, alla vägar myllrade av folk."*

Här i bygden var visserligen pompan och ståten inte fullt så stor men man gjorde så gott man kunde med de medel som fanns. Man skulle hjälpa den döde att

nå salighet men den döde kunde också ha övernaturliga krafter och gå igen eller inte få ro i sin grav. Det ströddes granris och band granriskors, vilka lades på vägen till kyrkan. Dessutom restes granar med brutna toppar både hemma, vid avfartsvägar där det bodde bekanta och i kyrkan. Topparna på granarna skulle brytas i färdriktningen mot kyrkan. Att man bröt grantoppen berodde enligt gammal tro på, att en död människa inte ville hoppa ur kistan och upp i en gran som hade bruten grantopp. Enligt senare tro är en bruten grantopp symbol för döden. I det rum där den döde stod lik, hackades granris och ströddes på golvet. Granriset hade många syften, det tjänade som en grön matta och det luktade friskt. Granris, granriskors och granar kunde ses ända in på 1970 - talet i vår bygd.

Foto taget på Öna 1921 efter Lars Peter Anderssons begravning. Observera de avbrutna grantopparna.

Samling vid kistan innan den lyfts upp på likvagnen.

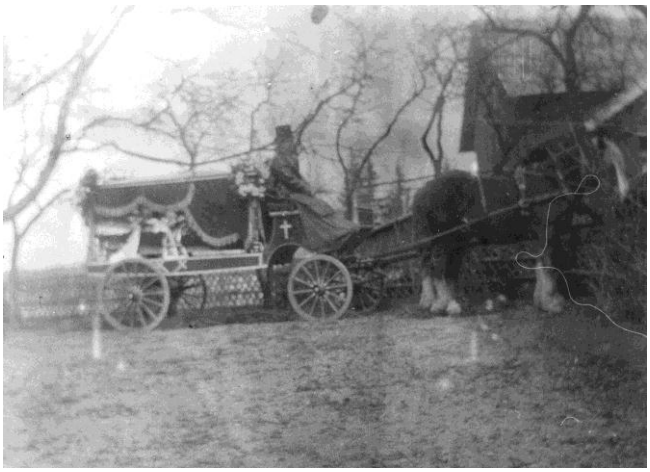

Hästar med likvagn klara för avfärd till kyrkan.

"Gästabudsrummen dragna med vitt, vita lakan för fönsterna," så skriver Selma Lagerlöf och så gjordes i vår bygd också. Fanns det inte plats inne, var det vanligt att man gjorde i ordning något av uthusen. Det kunde vara logen, brygghuset eller något annat lämpligt utrymme. Man hängde lakan eller vitt papper på väggarna. På dessa väggar hängdes små granriskors eller girlanger av svart kräppapper. År 1932 dog Augusta Andersson på Öna. Hon var syster och svägerska till Karl och Amanda och bodde i gårdens undantagsstuga. På en räkning med varor som köptes till Augustas begravning hos Erik Johanssons affär i Rösebo står upptaget 2 kilo papper, 200 spik, kräppapper och knappnålar, varor som säkert användes till att göra i ordning likrummet med. Då likrummet var iordningställt låg den döde där i sin kista ända tills begravningsdagen.

Vid sekelskiftet var det prästen och den man som tillverkade likkistor som först kontaktades då någon dött. På Näset i Trombäljen bodde Olof Nilsson och han spikade kistor. På vintern höll han till i köket och man kan förstå att det var skönt när värmen och sommaren kom, så att han kunde stå på logen och spika. Det berättas om denne "Ola", att han hörde en speciell klang i sågbladet när någon hade dött i bygden. Då visste han att det snart skulle komma en ny kistbeställning.

Den döde skulle göras fin inför den sista färden och kläs i vitt linne (svepas). Detta utfördes av någon kvinna, "sveperska" från bygden. När Maria Nilsson på Näset dog år 1919 var det grannen Kok-Anna som svepte liket. Barnbarnet Karin Bodell som då var 12 år, har berättat att hon fick vara med och hjälpa till, vilket hon tyckte var så sorgligt att hon grät en hel vecka efteråt. Karin minns också att gästerna kom tidigt på begravningsdagens morgon och hade "klengås" som förning med sig. Kok-Anna lagade också maten på denna begravning.

Om inte prästen kunde komma var det någon från bygden, vilken hade talets gåva som höll minnestal över den döde, "läste ut liket." Denne man som kallades utläsare, tog också upp psalmsång, bjöd till bords m.m. Personer som ofta var anlitade till detta var Joel Andersson och Birger Andersson i Lönnebergshage.

Arne Hallsten berättar från sin mammas begravning år 1936: *"Likrum hade gjorts i ordning i tvättstugan. Väggarna var klädda med vitt papper och golvet var täckt med ett lager av hackat granris som luktade friskt och gott. Här stod kistan till begravningsdagen. När gästerna som alla var klädda i svart, fått undfägnad med mat och dryck, togs kistan ut och locket skruvades av. Han kommer ihåg att han blev mycket besviken över att se mammas ansikte som var blekt och inte alls som han förut hade sett henne. Begravningsgästerna gick sedan förbi kistan, för att ta ett sista avsked. Prästen tog därefter till orda med bön och det sjöngs någon psalm innan begravningsföljet drog iväg till kyrkan."*

Att det är svårt att ändra gamla traditioner vet vi och särskilt svårt kan det vara att införa något nytt i samband med ett dödsfall. Frändefors församling uppförde år 1948 ett bårhus vid kyrkan, i vilket kistan med den avlidne kunde stå i väntan på begravningsdagen. En man här i bygden dog och de anhöriga tillfrågades om den döde kunde inviga bårhuset ge-

nom att "stå lik där". Församlingen tyckte att det var en hederssak att

Bärband att bära kistan med, då handtag förr saknades på kistorna.

få inviga bårhuset men traditionen att ha kistan med den döde i hemmet var så stark att de anhöriga tackade nej till erbjudandet. Eftersom detta också var på sommaren, fick de anhöriga köra is från en grannes isbinge för att kyla ner kistan.

Det blev på 1940-talet allt vanligare att folk dog på lasarettet i Vänersborg och efter svepning transporterades kistan med den döde till bårhuset och där stod kistan tills begravningsdagen. Dödsfall på lasarett gjorde att seden att stå lik hemma var lättare att ändra. Men känslan för att ta avsked i hemmet kunde vara stark. Arne Hallsten berättar: *"År 1953 dog hans pappa, Anders Hallsten i Kopperud på lasarettet i Vänersborg. På begravningsdagen hämtades kistan med den döde till hemmet i Kopperud och togs in i huset för ett sista avskedstagande. Det hölls en kort minnesstund tillsammans med präst, nära anhöriga och några grannar, innan transport skedde till bårhuset."*

I inbjudningsbreven ser man att det var sed att samlas i sorgehuset mycket tidigt på morgonen, ofta redan klockan "4 fm". Vägen till kyrkan var lång och vägarna var dåliga. Hela begravningsföljet skulle hinna till gudstjänsten. Gästerna samlades därför i sorgehuset för att äta frukost och förr i tiden även få en sup. Gästerna hade "förning" med sig, som i början av 1900-talet bestod av brödkaka, smör och ost, så kallad klening. Denna mat hade man med sig i en "fonkorg". År 1928 dog Johannes Karlsson på Berget i Tjärtakan. Hans dotter Signe berättade: *"Man hade nu slutat att ha klening med sig. Det var i stället populärt att ha tårta. Det hade öppnats bageri i Dykällan och då beställde man tårta där som "förning". Till Johannes begravning kom det 14 tårtor."* På några inbjudningskort till olika begravningar står det: *"Ingen förning med enär begravningen bara varar en dag"*. Alltså, vet man att vid denna tid upphörde seden att begravningskalas varade i flera dagar.

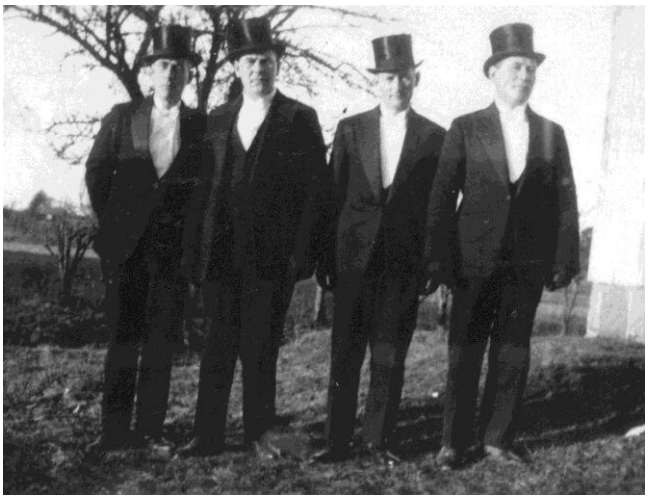

Bröderna Erik, Jan, Artur och Robert Dahlgren. Fotot taget vid fadern Olof Dahlgrens begravning 1934.

Begravning efter Kristina Andreasson i Rotenäs. Vid kistan sönerna Joel och Hjalmar, till vänster står de två prestaverande med sina prestaver. Foto från 3 maj 1925.

Från Augusta Anderssons begravning år 1932 på Öna finns det så många räkningar kvar att man får en bra uppfattning om vad som fanns på matbordet och var det var köpt. Begravningskalaset hölls på Öna. De flesta specerier till denna begravning köptes i den lanthandel som låg närmast och det var hos Erik Johanssons affär i Rösebo:

10 kg vetemjöl	1/2 kg gryn	kryddpeppar
3 kg bitsocker	1/2 pärlsocker	starkpeppar
2 kg caffe	2 st sillar	kardemumma
5 kg socker	knappnålar	hjorthornsalt
2 kg risgryn	2 kg fint socker	bikarbonat
peppar och kryddor	2 paketer ljus	mandel
200 spik	2 kg smör	ingefära
2 st bakpulver	2 st vaniljpulver	sirap
10 kg vetemjöl	jäst	2 kg papper

Hos Ernst W Erikssons affär i Vänersborg köptes:
florsocker
senap
gelantine

Hos J Sandberg i Frändefors köptes:
15,5 kg stek

Hos F Anderssons Eftr. charkuteriaffär i Vänersborg köptes:
Div. varor

Hos Gösta Andersson i Tjärtakan köptes:
3 kg kalvstek
5 kg köttfärs 1 1/2 kg lever

Hos AB Andreassons bryggeri i Uddevalla köptes:
10 liter dricka
Hos J G Lindbergs bageri, Sundsg. 10 i Vänersborg köptes:
20 kakor
200 småbröd
100 skorpor
15 limpor

Dessutom finns notor med följande varor upptecknade men det framgår inte var de är köpta:

persilja	4 burkar ärtor	1 burk persikor
rödbetor	1 burk hummer	ost
gurka	2 burkar gaffelbitar	lök
ansjovis	kaviar	äpplen
russin	kräppapper	cacao
vinsats	sagogryn	makaroner
ngt. till vinet		

Att skåla för den döde var en hedersbetygelse som levde kvar ganska länge. Däremot hade seden att dricka mycket sprit försvunnit långt tidigare. Det köptes en vinsats och ”något till vinet”. Augustas släktingar var nykterister men traditionen att hedra den döde med en skål var så stor att även i detta nyktra hem dracks ett glas vin på begravningsdagen. Det är ju möjligt att det var alkoholfritt. ”Något till vinet” var säkert begravningskonfekt som förekom på alla begravningar. Från denna begravning finns det kvar märken i form av nattvardskalk, vilka suttit på konfekt. Karamellerna var inslagna i svart silkespapper. Begravningskonfekt kunde förekomma så sent som på slutet av 1950-talet.
Utöver alla varor som köptes, fanns mycket råvaror på gården. Detta måste varit ett begravningskalas som hedrade den döda Augusta. Med all säkerhet fanns också en kokerska ”kokissa” som hjälpte till.
På en räkning från J F Anderssons Likkistaffär, Edsg. 32 i Vänersborg betalade sterbhuset för 45 bjudningskort. En likkista med tillbehör är också upptaget på denna räkning.
Hos Anton Thernqvist blomsterhandel köptes:
1 krans
1 bkt
tulpaner
Dödsannons var insatt i Elfsborgs Läns Annonsblad.
Till Frändefors kyrka betalades för en enkel gravplats.
Slutligen köptes en gravvård hos Eds Granitindustri i Ed.

År 1954 dog Augustas broder Carl H Andersson på Öna. Stora förändringar i begravningsrutinerna hade nu skett. De flesta människor dog inte längre i hemmet utan på lasarettet i Vänersborg, så även Carl. Här i bygden var det oftast Anders Johansson, även kallad ”Petter på Vik” som ordnade med begravningar, men vid Carls dödsfall var det Ljungdahls begravningsbyrå i Vänersborg som anlitades. Här köptes och ombesörjdes olika uppdrag:

1 kista	hämtning på lasarett
dekoration av kista	dekoration i kyrkan
transport av blommor	bil från Ljungdahls till Frändefors
Annons i ELA	75 st sorgebrev

Begravningskalaset skedde inte på Öna utan på Alma Johanssons Cafe´ i Frändefors och 70 gäster kom till begravningen. Det finns inga uppgifter på hur det gick till på Alma Johanssons Cafe´ vid Carls begravning. Under 1950- talet var det vanligt att på begravningsdagen körde Utters buss omkring i bygden och hämtade gästerna, en del åkte i egen bil. Kistan stod uppställd i en mindre uthusbyggnad vid kaféet. Först åt gästerna frukost eller drack kaffe. Sedan samlades alla för att gå till begravningsakten i kyrkan. Före begravningståget körde likbilen med kistan, efter kom prästen och sedan de två prestaverande som bar var sin prestav. Bakom dem gick de sex personer som skulle bära kistan och därefter gick de närmast anhöriga, åtföljda av släktingar, vänner och grannar. När begravningsakten i kyrkan var över gick processionen i samma ordning till platsen för gravsättningen. Efteråt samlades gästerna åter på Almas Cafe´ där det blev middag med efterrätt, kaffe och tårta. Slutligen hölls en minnesstund med bibelord och psalmsång, inkomna kondoleanser upplästes och i en skål samlades in pengar till missionen, så kallad missionskrans.

På de flesta begravningar förr hade man prestaver. Detta var en mycket gammal tradition som först för något år sedan upphörde i vår bygd. Prestaven var en trästav som var behängd med ett svart flor och ett litet kors upptill. Man tror att seden härrör ända sedan korstågstiden på 1100-talet. De prestaverande stod på var sin sida om kistan i kyrkan. Joel Andersson i Lönnebergshage har skänkt prestaver till Frändefors Kyrka.

Om man gör ett hopp i tiden till år 1990 har återigen stora förändringar skett. Fortfarande dör emellertid de flesta på lasarett och Ljungdahls begravningsbyrå ligger på samma plats men heter Vänersborgs begravningsbyrå och de sköter ännu mera av de saker som skall ombesörjas. Almas café finns dock inte längre. Gästerna träffas vanligtvis i kyrkan, där också kistan med den döde redan står. Prästen utför begravningsakten och antingen jordfästes den döde i sin grav och gästerna går efter kistan i procession till graven eller om den döde ska kremeras tas avsked i kyrkan. Efter begravningen är det vanligt att gästerna bjuds på någon förtäring i församlingshemmet i Frändefors. Förtäringen kan bestå av t.ex. kaffe, landgång och tårta. Prästen håller ett tal över den döde, man sjunger en psalm, läser upp inkomna kondoleanser och sedan skingras gästerna. En så kallad cateringfirma står ofta för förtäringen. Kontakten med denna firma sköts i de flesta fall av en begravningsbyrå.

Död och begravning var förr en del av det offentliga livet men har nu blivit en mycket mer enskild angelägenhet. Under den tidigare delen av 1900-talet tycks begravningstraditionerna följa ett mera enhetligt mönster medan det nuförtiden finns många sätt att ordna begravningar på. Precis som allting annat i samhället ändras, så förändras även våra begravningstraditioner.

50-årsminne av förlisning

Av Robert Dahlgren
Händelser på en hemresa från USA 1917, skildrat i ELA 1967 av Robert Dahlgren Rotenäs.
Den 13 juli 1917 rådde en febril brådska på Norska Amerikalinjens docka i New York. Ångaren ”Kristianiafjord” skulle senare på dagen avgå till Skandinavien. Förutom vårt resgods lastades bilar ombord, särskilt av Henry Fords då så aktuella T-modeller. Vidare lastades livsmedel, såsom socker o.d. som var välkommet i hemlandet under dåvarande hårda ransoneringstider.
På piren voro grammofoner uppradade som spelade utan uppehåll. Man kunde urskilja kända sånger såsom ”The last rose of summer”, ”When born by the red white and blue”, ”Tack o Gud för vad som varit”, ”Norrlänningens hemlängtan” m.fl. Anledningen var att Förenta staterna 3 månader tidigare förklarat Tyskland krig, och nu misstänkte myndigheterna om det till äventyrs kunde finnas någon hemlig kod eller dylikt på dessa skivor, som Tyskland kunde dra fördel av. Sådant fanns tydligen inte, för efter någon timma slutade ”konserten” och samtliga apparater lastades ombord.
Längre upp i ett gathörn stod en ung vacker flicka på en tribun, gestikulerade med armarna och ropade: ”Kom hit pojkar tag värvning, den som går in som frivillig får en kyss!” Att ej så många bet på den kroken, förstår vi av en lokaltidning från föregående månad, som säger att endast två man gick in som frivilliga i juni månad.
Snart var ångaren klar för avfärd. Landgångarna drogs in, de sista serpentinerna brast, sista bandet mellan nya och gamla världen. På piren stod en månghövdad människoskara samlad med tårar i ögonvrån. De önskade helt säkert göra en tur till ”gamla landet” för att hälsa på släktingar och bekanta. Bakom mig på däck hördes en kvinnoröst:” Ja men idag är det ju fredagen den 13 juli. Det är ett olyckstal, vi kommer att få otur under resan!”
Ångarens sirener ljöd till avfärd, och snart var vi ute på redden. New Yorks skyskrapor blev allt mindre. Endast frihetsgudinnan på Manhattans sydspets, med sin uppsträckta arm, liksom önskade sina söner och döttrar i förskingringen, lycklig resa.
Dagen efter var havet oroligt. Platserna vid borden blev allt mindre besökta och servitriserna kunde få en liten avkoppling. Kvällen kom och vi gick samtliga till kojs, och somnade av vågornas brus.
Omkring klockan 2 på natten vaknade vi av en kraftig stöt. Ångaren fick lätt slagsida och maskinisten slog ögonblickligen stopp. Ett signalskott från ångaren skar genom dimman och vi rusade alla upp på däck. En kommandoröst hördes: ” Till livbåtarna, kvinnor och barn först, lämna kappsäckarna!”
De första båtarna halades ner, men troligen var manskapet oövat. Båtarna gick i sicksack och det var svårt att hålla sig kvar. När de nådde havsytan var pluggarna i båtarnas botten ej ditsatta och innan man i förvirringen fått dessa på plats, hade åtskilligt med vatten strömmat in. Av besättningen fick vi veta att vi var vid Cape Race utanför New Foundland, av sjömännen kallad ”The graveyard of Atlantic” (Atlantens kyrkogård), beroende på att så många fartyg gått i kvav häruppe och låg som vrak på klippor och skär. Snart var samtliga båtar nedfirade och guppade som nötskal på vågorna.
Nu började rodden, en besättningsman i varje båt, två man vid varje åra. Jag fick en käck, kraftig skåning till partner och eftersom mina krafter var starkt nedsatta av sjösjuka, arbetade denne tappre skåning för en och en halv man. Dimmorna skingrades och vi kunde i fjärran upptäcka höga klippor och en platå med bebyggelse, dit vi styrde.
Det var ett fiskeläger vi hamnat i och nu började en intensiv trafik mellan land och haveristen. Fartyget sjönk nämligen inte utan stod fast på en undervattensklippa med botten uppriven och vi hade våra kappsäckar och pass o.d. som vi ej ville förlora kvar därute. När vi kommit ombord tog vi en avstickare ner till lastrummet. Där stod bilarna djupt i vatten, och sockerlasten höll på att smälta.
Så rodde vi mot land, andra båtar var färdiga gå ut igen, varför jag följde med. Men nu hade vi sämre tur. Vid lejdaren stod en besättningsman med revolver i hand, ingen fick äntra ångaren. Det sades att baren var öppen och besättningsmännen berusade. Väl åter i land var lunchen färdig bestående av katrinplommon och kex och eftersom vi var 7–800 passagerare gick förtäringen åt som snö för sol. Sedan började en lång marsch till närmaste järnvägsstation. Så många vagnar som kunde uppbringas sattes in och tåget startade.
Terrängen var backig. Kommet upp till ett backkrön, rutschade tåget tillbaka. Vid tredje försöket kunde det forcera krönet, och körde med väldig fart utför. På morgonen voro vi framme i St Johns, öns huvudstad. Här möttes vi av soldater iförda gevär och bajonetter, som förde oss till en kasern, där vi skulle stanna under vår vistelse på ön.
Dagarna blevo långa. Stadens sevärdheter var snart genomgångna. Vi bara väntade att ett tillfälle skulle yppa sig att få lämna ön.
Äntligen kom meddelande från Svenska Amerika Linjens rederi, att ångaren ”Stockholm”, som då låg i Halifax, skulle anlöpa St Johns och föra oss vidare hem.
Nu blev det liv i lägret, vi dunkade varandra i ryggen, och glädjen stod högt i tak.
Men glädjen vändes snart i moll. Rederiet meddelade på nytt, att det var för riskfyllt att anlöpa St Johns. Ett par dagar därefter kom ett meddelande från ett engelskt rederi att en av deras ångare som gick i trafik från Kanada till västfronten med last av soldater, skulle på återvägen styra in till New Foundland och föra oss tillbaka till Kanada.
England och Tyskland lågo i krig med varandra och oinskränkt undervattenskrig rådde. Det sades att tyskarna strax förut hade sänkt fartyg och konvojer utanför kusten.
Tysta och tankfulla äntrade vi därför engelsmannen. Havet var relativt lugnt när vi lämnade St Johns, men

på kvällen började vågorna rasa. Vi gick med släckta lanternor. Fartyget liknade ett spökskepp.
Så många som kunde stannade på däck med kappsäckarna som huvudgärd. En störtvåg vräktes mot fartyget med ett brak. I tron att vi var torpederade rusade vi alla till relingen, men ingenting hade hänt, vågen lade sig till ro, för att samma manöver skulle upprepas när nästa störtvåg kom. Hade vi blivit torpederade, hade helt säkert ingen blivit räddad, att få ut livbåtarna i denna höga sjö hade varit hart när omöjligt. Men under den Högstes beskydd och bistånd, siktade vi till slut hamnstaden Halifax. Bland andra fartyg som låg i hamn kunde vi upptäcka en vitmålad vacker ångare med svenska flaggan i topp. Det var "Stockholm", som legat i Halifax hamn i sex månader för att ha fört olaglig last och därför blivit uppförd på Englands svarta lista. Nu var emellertid kvarstaden hävd och fartyget kunde med de skeppsbrutna passagerarna vända stäven mot Göteborg.
Vi hade tur. Atlanten låg som en spegel och vi kunde hela tiden i det härligaste solsken vistas på däck.
Vi gick långt norrut vid norska kusten för att undvika minfälten och snart syntes de första konturerna av Göteborg. Jag är säker på att vi alla var tacksamma till Gud som styrt våra öden så att vi åter såg hemlandets kust.
Femtio år är en lång tid, men när man blickar tillbaka tycks den kort. Och när jag någon gång reser in till Uddevalla eller Göteborg och ser oceankolosserna ligga i hamn med sina vita livbåtar utmed sidorna, påminner de mig om julinatten vid New Foundland 1917.

Minnen från Krigsåren

Av Arne Hallsten

Ett kusligt minne är från den 9 april 1940, vi hörde på radion att tyskarna gått in i Danmark och Norge.
Jag var 12 år och skolledig, vi gick bara varannan dag i skolan. På eftermiddagen var jag med min pappa i skogen, vi höll på att fälla träd med stocksåg. När vi höll på med detta, kom grannen till oss i skogen, han var mycket upprörd över tyskarnas framfart. Han gick runt trädet när vi sågade och var mycket orolig. Det var nog inte att undra på, för med posten hade det kommit inkallelse till två av hans tre pojkar. De skulle omedelbart inställa sig ”någonstans i Sverige”, för att bevaka och försvara Sveriges gränser. Många var nog inte riktigt medvetna om det allvarliga läget.
Pappa var s.k. blockledare för några gårdar, han skulle om kriget kom bl. a. vara med att organisera och placera ut barn, kvinnor och gamla som skulle evakueras från städerna. På grund av detta var han aldrig inkallad till militärtjänst.
”En Svensk Tiger” var ett myntat begrepp, som ofta förekom i tidningar och broschyrer. Det innebar att ingen skulle yppa någonting som rörde militäranläggningar eller rikets försvar.

Soldat Ingvar Joelsson vid korsvägen i Lönnebergshage.

Militärmanövrar var vanliga under krigstiden, det myllrade av militärer och hästar överallt i skogen, de slog upp sina tält, lagade mat i kokvagn m.m. De körde med kärror, kanoner och tanks vid olika övningar och det syntes ofta flygplan i luften. På vägarna marscherade hela regementen så långt man kunde se. Det här var spännande för mig som var i de lägre tonåren.

Tanks vid vägkrysset i Lönnebergshage i början av 1940-talet.

Det blev mycket att göra i hushållet, då det var många av de inkallade som ville köpa kaffe och smörgåsar. En kuslig upplevelse var när ett tyskt bombplan kom flygande rätt över gårdsplanen. Det gick på låg höjd och det hördes ett väldigt oväsen innan det blev synligt. Jag blev hemskt rädd när jag fick se de stora hakkorsen på vingarna och sprang och gömde mig under ladugården. Flygplanet sköts ner av svenskt luftvärn i Uddevalla knappt två mil hemifrån.
I slutskedet av kriget kunde vi ofta på kvällarna se eldsken på himlen i väster och höra mullret från de stora sjöslag som utkämpades utanför Sveriges västkust.
Under krigstiden var jordbruket en omhuldad näring, det skulle ju försörja hela svenska folket och även hjälpa våra grannländer. När det gällde åkerns grödor tog man tillvara allt. Varenda hörn på åkern såddes och var det torvigt och ojämnt fick det handhackas. Eftersom en liten del av marken var täckdikad, skulle det fåras upp efter sådden. Det var tätt mellan fårorna för att vattnet skulle rinna av och på en del ställen togs upp tvärfåror som ledde ut vattnet till något dike. Det var ju viktigt att inte vatten blev stående så att skörden blev dålig och besvärlig att skörda vid regniga år.
Det var ont om djurfoder, inte minst till alla hästar som användes i jordbruket, för transporter och inom försvaret. Det fanns endast ett fåtal motorfordon som kördes på gengas.
Vid höskörden togs allt tillvara, det slåddes med lie på älvkanter och öppna diken, överallt där det växte några grässtrån. När stråsäden skördades, mejades först en väg med lie runt om gärdet och på båda sidor om öppna diken och bands till nekar. Detta gjordes för att inte hästar och slåttermaskin skulle trampa ner eller förstöra några strån. När så stråsäden skulle skördas användes slåttermaskin, på denna hade monterats en hemmagjord spjälgrind. Denna kunde höjas och sänkas av en pedal som sköttes med foten.

Ransoneringskalender

6—12 juli 1942

Varuslag	Kupong	Giltighetstid från	Giltighetstid t. o. m.	Varje helkupong gäller för inköp av
Mjöl, gryn och bröd av vete råg, havre el. korn m. m.	V 34, V 36 R 131—R 132 R 133—R 134	28/6	19 juli	1 1/4 kg mjöl el. skorpor el. knäx el. kli el. majsena *eller* 1 1/4 kg havregryn el. andra gryn — ej risgryn el. -flingor — *eller*
Barn 1935—42	V 34, V 36 V 94, V 95 V 96	28/6 28/6	19 juli 10 aug.	1 1/4 kg potatismjöl m. m. *eller* 1 kg hårt bröd *eller* 1625 gram mjukt bröd *eller* 2 1/2 kg småbröd *eller* 2 kg makaroner el. spaghetti *eller* 1 1/4 kg okokta *eller* 3 3/4 kg kokta ärter eller bönor (helkupong har två nummer)
V-kupongerna gälla för samtliga under regleringen inbegripna varor (se ovan). R-kupongerna gälla för sammalet rågmjöl eller bröd därav samt för havregryn, -mjöl och -must, korngryn, -mjöl och -flingor samt rågsiktmjöl, grahamsmjöl, ärtor och bönor i mån av tillgång.				
Makaroner	K 40	1/7	30 sept.	200 gram makaroner i mån av tillgång
Potatismjöl m. m.	K 53	1/6	31 aug.	200 gram potatismjöl el. -gryn el. sagogryn.
Risgryn och sammalet rågmjöl m. m.	R 206	29/5	25 sept.	500 gram risgryn el. -flingor — *pr halvkupong* — *eller* i övrigt som halvkupong R (se ovan) (halvkupong har ett nummer)
Kaffe och te	B 23—B 24	13/4	30 sept.	250 gram rostat kaffe *eller* 300 gram orostat kaffe *eller* 100 gram te
	B 29—B 30	18/6	31 dec.	
	Tilläggskort kupong B 14	13/4	30 sept.	
Kakao och te Barn 1927—40	C 23—C 24	13/4	30 sept.	200 gram kakao *eller* 100 gram te (helkupong har två nummer)
Socker och sirap	H 48, H 52 H 56	29/6	16 aug.	1 kg socker *eller* 1,4 kg sirap
Syltsocker	H 40, H 44	15/6	31 okt.	1 kg socker
Matfett och grädde*)	M 177—M 178 M 179—M 180	18/6	15 juli	250 gram matfett *eller* 1 1/2 liter grädde
	M 181—M 182 M 183—M 184	18/6	15 juli	250 gram margarin *eller* 1/4 liter matolja — ej annat matfett eller grädde (helkupong har två nummer)
L-kupong med samma nummer som M-kupong gäller för prisnedsättning med 1 kr 50 öre pr kg matfett eller med 25 öre pr liter grädde.				
Mjölk prisnedsättning med 10 öre pr liter	O 85 t. o. m. O 92	6/7	2 aug.	3 1/2 liter mjölk (helkupong har två nummer)
Köttvaror	G 126	29/6	26 juli	200 poäng kött- och fläskvaror av alla slag — *pr halvkupong*
	G 131	6/7	26 juli	200 poäng köttvaror — ej fläsk eller fläskfärs — *pr halvkupong*
Av tekniska skäl måste försäljningen av andra köttvaror än fläsk under innevarande ransoneringsperiod ske mot G-kupong (G 131) i stället för S-kupong.				
Köttkonserver	GS 88—GS 84	15/6	23 aug.	400 poäng köttkonserver — ej fläskkonserver — *pr helkupong* (helkupong har två nummer)
Ägg och köttvaror	AX 5—AX 6 AX 7—AX 8 AX 15—AX 16	8/6 22/5	12 juli 12 juli	225 gram ägg *eller* 200 poäng köttvaror — ej fläsk (helkupong har två nummer)
Ägg, risgryn och potatismjöl	AX 13—AX 14	1/6	12 juli	225 gram ägg (helkupong har två nummer)
	I stället för ägg kan inköpas			
	mot AX 13			125 gram risgryn — *pr halvkupong*
	mot AX 14			100 gram potatismjöl m. m. — *pr halvkupong*
Ost	A 33	1/7	31 aug.	250 gram ost
Kryddor	A 31, A 32, A 35, A 36, A 39	1/6	31 aug.	5 gram kryddor efter köparens val
Mandel och kärnor	A 40	1/6	31 aug.	25 gram mandel el. kärnor
Torkad frukt	K 54	8/6	27 sept.	250 gram torkad frukt
Tvätt- och rengöringsmedel	D 23, D 24	18/5	26 juli	10, 20 poäng 20-poängskupongen D 23 gäller för såpa (250 gram) *eller* andra tvättmedel. Övriga kuponger gälla icke för såpa
Ljus — för hushåll i oelektrifierade fastigheter	J 9	1/5	31 aug.	425 gram ljus efter köparens val
Textilvaror	TA	7/1	30 juni-43	Textilvaror av ylle m. m. samt pälsverk av får — garn och strumpor dock endast mot TB-kupong
	TB	7/1	30 juni-43	Textilvaror efter köparens val
	TK 25, TK 26 TK 27, TK 29 TK 30, TK 31	18/3	31 juli-42	1 poäng av vissa lättare cellullvävnader och artiklar därav
Tobaksvaror INKÖPSKORT Y	ordningsnr 3 och 4	29/6	26 juli	Tobaksvaror av alla slag till det på resp. kuponger angivna poängvärdet (1 el. 3 poäng)
INKÖPSKORT YC	ordningsnr 3	29/6	26 juli	Cigarretter till det på resp. kuponger angivna poängvärdet (1 el. 3 poäng)

*) Mp-korten gälla endast vid återtagning av smör från mejeri eller för inköp i den på kortets baksida angivna affären. — På tilläggskort 30 gäller halvkupongerna M 177, M 181 för matfett av alla slag.

För kuponginsamlingen kunna insändas (överkorsade med bläck): V 34, V 36, V 94—V 96, R 131—R 134, R 206; H 40, H 44, H 48, H 52, H 56; M 177—M 184; G 126, G 131, GS 83—GS 84.

Under andra världskriget var många varor ransonerade som framgår av följande ransoneringskalender.

Allt eftersom säden skars av användes en snedställd riva, med vilken körkarlen lade av lämpliga högar,

dessa bands sedan till nekar. Efteråt restes nekarna upp parvis i stuk om 10 st tillsammans för att torka, innan de kördes in till förvaring i ladan.
Efter att skörden bärgats räfsades en extra gång, för att ta till vara de strån som blivit kvar, detta kallades för ”efterraker”. All halm användes till djurfoder, kraftfoder fanns knappast att få tag på. För att dryga ut djurens foder köptes fodercellulosa, en pappersprodukt framställdes av trämassa som blandats med melass, för att det skulle bli smakligt för djuren.
Bönderna var ålagda att leverera en del av spannmålsskörden till staten. Denna skulle levereras i papperssäckar som skulle väga 50 kilo. Ibland var säden för lätt så det var svårt att få i 50 kilo i säcken, det blev till att trampa och på olika sätt försöka få i 50 kilo, annars blev det inte godkänt. Brödsäden var ransonerad och det fordrades malkort när man skulle till kvarnen. Vid kvarnen som drevs av vattenturbin skedde all malning av säd både för människor och djur, där rensades också utsäde.
Det var ransonering på det mesta, när en gris eller annat djur skulle slaktas, fick det i förväg ansökas om slaktlicens. Denna licens gällde per djur, därför skulle djuren vara så stora som möjligt. Jag kommer ihåg en sugga vi slaktade som vägde nästan 200 kilo, det var

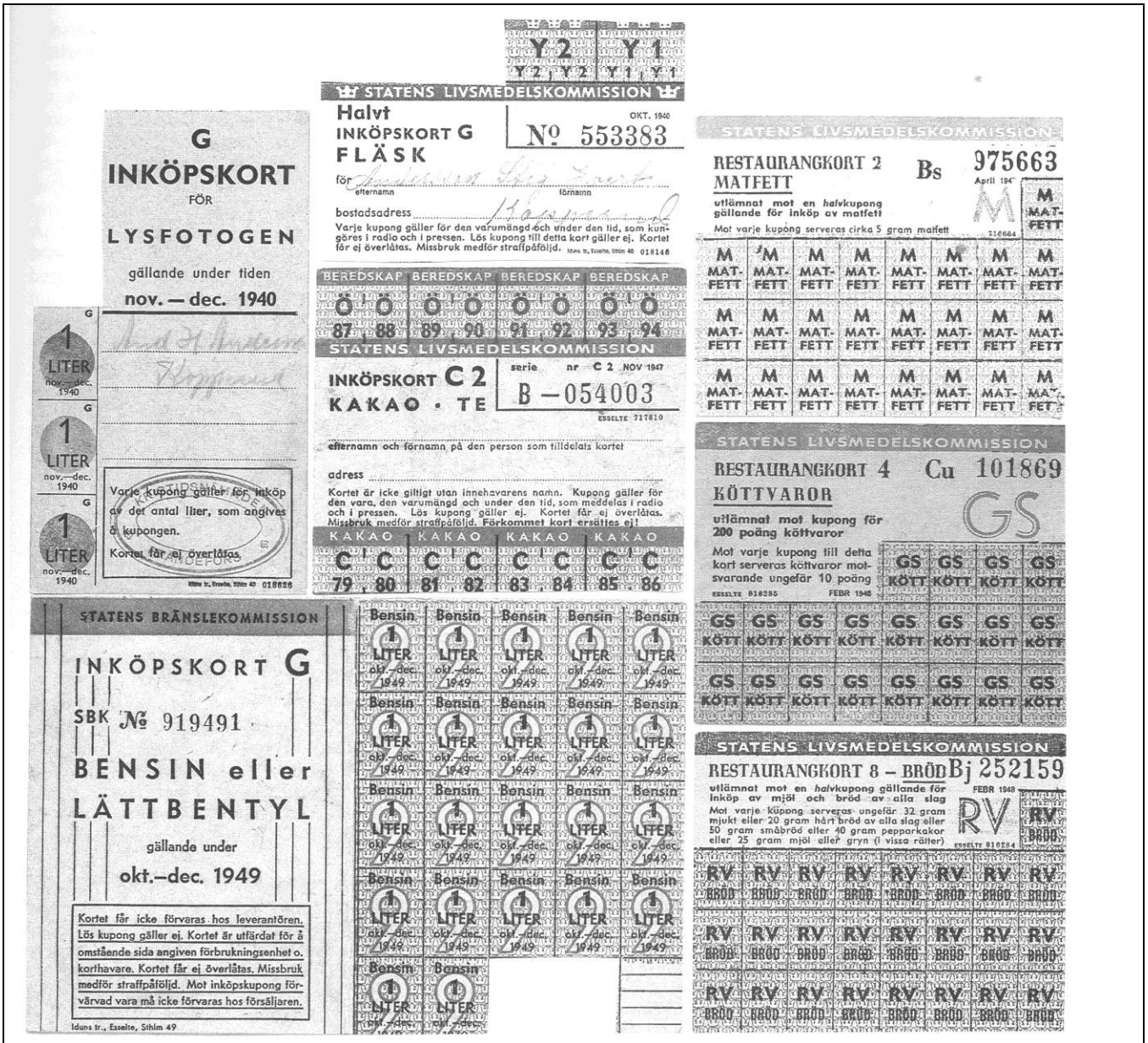

Ransoneringskort från andra världskriget.

ingen liten nasse precis. För att det inte skulle slaktas djur utan slaktlicens räknades djuren och detta utfördes av utsedda ”slaktgodemän”. Det berättas om en bonde som i förväg fått reda på att slaktgodemannen (djurräknare) skulle komma och eftersom han hade för många grisar, flyttades de överflödiga ut i höladan. Det hela gick bra tills djurräknaren var på väg ut ur ladugården, då blev grisarna i ladan osams och förde oväsen. Det blev omräkning och inga ”svarta grisar” den gången. Kaniner som inte berördes av ransonering, var ganska vanliga och bidrog med kött och skinn.

De lantbrukare som ägde skog var ålagda att leverera en viss kvantitet brännved till staten. Det var ont om bränsle under de här kalla krigsåren och all import av kol och koks var stoppad. Att hugga den här veden var jobbigt, sedan träden fällts med stocksåg som drogs för hand, kvistades trädet med yxa för att sedan sågas av i meterlånga längder, dessa klövs och lades upp i stora travar för att torka. Det var en vanlig syn med stora långa vedtravar på gårdar och utefter vägarna.

Tröskelag på Tropperud: Anders på Sjöhagen, Karl Andersson och Alfred Eriksson, Binäs sittande, Johan Fredriksson, Trombäljen, Fridolf Andersson, Laxfisket, Gustav Andersson, Trombäljen och Karl Magnusson, Binäs.

Agne Olsson, Skörbo staplar famnved.

Till eget bränsle på gården användes sämre ved, alla grenar och buskar "sprintades" upp och användes som ved. Till de gengasbilar som fanns användes björkved, som sågades fem cm lång och höggs i småbitar. Där det fanns torvmossar med bränntorv togs denna upp på vintern, torkades under sommaren och blev ett bra bränsle.
Ofta under de här krigsåren var det mycket stränga vintrar, vatten till djuren tog då slut i dammar och brunnar. Det fick då köras vatten morgon och kväll till alla djuren. Detta var ett besvärligt arbete då träkar, flaskor och åkdon blev mycket isiga och tunga av vattenspill.
Till belysning användes fotogen som blev allt svårare att få tag på. Karbidlampor kom till användning och på många gårdar monterades upp vindsnurror, som med en generator laddade batterier, varifrån det drogs elledningar för ljus. En riktig ljuspunkt i krigets mörker blev det när elektrisk ström kom till bygden.
Under krigsåren var det ofta mörkläggningsövningar. Då fick inget ljus synas utåt, därför köptes ett särskilt svart mörkläggningspapper. Detta klistrades mot fönsterkarmen för att inte släppa igenom den minsta ljusstrimma. Dessa övningar utfördes för att detta lätt skulle kunna utföras om det blev krig, om det var svart överallt kunde inte fienden orientera sig i mörkret och se var det bodde folk.
Det var ju inte bara ljus som kom med elektriciteten, elmotorn var också en fantastisk apparat, som gick nästan ljudlöst och med jämn hastighet. Tidigare hade en gammal omgjord bil använts som drivkälla för tröskverk m.m. Den gick ofta ojämnt och var ibland svår att starta, den skulle vevas igång, vilket gick trögt särskilt när det var kallt.

Flera olika maskiner för handdrift gjordes om för eldrift, såsom hackelsemaskin och torvströrivare. Det inköptes kapsåg och kvarn m.fl. maskiner. Eftersom högspänningsledningen var av järntråd och på 6000 volt och ibland långa avstånd till transformatorn, blev strömmen otillräcklig när flera elmotorer användes samtidigt.
När elmotorn användes till maskiner som krävde mycket ström, fick man komma överens med grannarna så de inte gjorde samma sak. Vid tröskning fram på eftermiddagen när det blev mörkt och alla hade tänt ljus, syntes tydligt att ljuset blev svagare för varje nek som stoppades i tröskverket.
En liten historia om en lantbrukare som använde elström för att driva hackelsemaskin. För att denna inte skulle gå med för hög hastighet, användes då en liten remskiva på den drivande motorn. En gång när det skulle skäras hackelse glömde han byta remskiva, så det blev en väldig fart på maskinen. När en granne kom på besök sade han: *"Idag har vi en härlig ström".*
Ett framsteg var också när telefon installerades. Telefonstolparna fick huggas i egen skog men tråd och uppmontering utfördes av Telegrafverket. Förut fick man gå eller cykla när ärenden skulle uträttas, nu var det bara att ta telefon och ringa. Telefonen var ansluten till en växelstation, som var öppen vissa timmar på dygnet, samtalet kopplades därifrån vidare till den man ville tala med.

Senare när många fått telefon installerad kunde det vid vissa tider inträffa, att alla linjer var upptagna. Vid uppringning till växelstationen kunde svaret bli: *”Nä fan, det är tätt överallt.”*
Trots ransoneringar och andra besvärligheter hade det blivit bättre tider, ingen arbetslöshet och det var efterfrågan på allt som producerades på lantbruket. Efter trettiotalets dåliga år, blev det nu bättre möjligheter att investera i byggnader och maskiner.
År 1944 byggdes ladugård innehållande potatislager, höns- och svinhus, vagnbod och magasin. Det var arbetsamma år, inte minst allt extra hushållsarbete med mat till alla som jobbade med bygget. Allt virke togs ur egen skog och kördes till Rotenäs vattensåg för att sågas till stolpar och brädor. Mycket virke skräddes för hand av lejda snickare. Grus och sand för gjutning och murning hämtades på vintern med häst och släde från en grusgrop i Lane-Ryr.
På våren efter grävningsarbete skulle grunden gjutas. Till hjälp med byggnadsarbetet lejdes flera snickare från bygden. Först blandades grus och cement, genom att för hand skyffla det fram och åter några gånger, därefter tillsattes vatten som bars i hinkar från en damm och efter ytterligare skyfflande var bruket färdigt. Det färdiga bruket bars sedan ut i hinkar till gjutformar som gjorts. För att dryga ut bruket, ”procentades” det med sten, dvs. det lades i stenskärv, det var då viktigt att det blev bruk runt varje sten.
Över potatislagret gjordes ett betongtak, detta måste gjutas utan uppehåll så det blev en mycket lång dag. Som armering till detta användes skrotjärn, gamla cykelramar, cykelhjul, rostig vajer, hönsnät m.m. Jag undrar vad dagens betongarbetare och armerare skulle tro om de sett ett sådant här bygge. Det fanns inga ritningar eller beräkningar på dimensionering o. d., utan det var den tidens yrkesmän som byggde med hjälp av egen erfarenhet och sunt förnuft. Faktum är ju i alla fall att dessa byggnader tjänstgör än idag, men kanske inte till riktigt samma ändamål, som när de byggdes. Som taktäckning användes takspån. Med hjälp av en spånhyvel hyvlades det fram tunna träspån av femtio cm långa träkubbar. Det var ju egentligen inte så mycket material till bygget som behövde köpas.
På sommaren samma år köptes en självbindare, det var en. lättbindare av märket *Aktiv*, tillverkad i Västerås. Den skulle dras av två hästar, på större gårdar fanns tidigare tyngre självbindare som drogs av flera hästar. Självbindaren levererades i delar förpackade i trälådor. Efter några dagar kom en montör som skruvade ihop de olika detaljerna och till slut stod där en körklar självbindare.
När det så blev skördedags kom en släkting, som haft en sådan maskin några år. Han skulle visa hur de fyra spakarna på självbindaren skulle användas, samtidigt som hästarna skulle köras.
Det var fantastiskt att se hur maskinen skar av säden och med haspeln lade ner den på de roterande dukarna. Därefter fördes den vidare för att packas samman vid knytapparaten, där ett snöre slogs runt om kärven som sedan kastades ut på marken. En person utförde nu 5–6 personers arbete.
Andra minnen från krigsåren var de kalla och ofta snörika vintrarna, på morgonen var det ibland rimfrost utefter golvlister i huset. När snön kom var den till god hjälp då olika körslor kunde utföras med häst och släde. Vägarna var ju oftast i dåligt skick, när det då blev tjäle i marken och sedan snö gick det att köra var som helst. Det kördes ut gödsel i stora högar till åkrar som låg långt bort, detta sparade mycket arbete när våren kom. Att med häst och låga kälkar köra virke ur skogen där det var ojämnt, gick mycket bra på snön. På mossen togs det vintertid upp torv som användes till strö, detta var omöjligt när inte marken var frusen.
Vid körning på väg var hästen ofta försedd med en bjällra, och vid ”finåkning” användes en finare sele försedd med en bjällerkrans. Eftersom släden nästan gick ljudlöst hördes bjällerklangen lång väg, det var annat än nutidens motorbuller. På lördagarna körde pappa med häst till staden för att sälja olika produkter. Före femtiden på morgon var det dags för uppstigning. Hästen skulle ha vatten och foder för att klara den långa resan. Så skulle då vagnen eller släden lastas med potatis, ägg, ibland ved, vete och hackelse. När det sedan blev mot kvällen var jag ute och *lydde* (lyssnade), för att höra kärrskrammel eller på vintern bjällerklang, när han kom från staden. Jag tog då hand om häst, åkdon och varor för att pappa, som ofta var frusen och trött efter stadsresan, skulle komma in i värmen. I regel hade han ju också köpt någonting med hem som en överraskning.

Minnen från Lönnebergshage och Rotenäs

Av Bele Olsson, Uddevalla.

För en resande som idag färdas vägen från Uddevalla till Frändefors, är väl namnet Lönnebergshage helt okänt.

Det finns ju heller ingen skylt som talar om var det ligger och den moderna bilkartan ger heller inget besked härom. Nej det är nog tyvärr så att namnet Lönnebergshage inte längre har någon betydelse, sett ur statlig och kommunal synpunkt. Och det får man nog hålla med om, när man idag ser vad som återstår av denna en gång så betydelsefulla centralpunkt.

Samlingspunkten, den livliga affären, grundad av Joel Andersson och senare överlåten på sonen Ingvar, är idag ett vanligt bostadshus. Försök gjordes att driva affären i mindre skala, men kundunderlaget var otillräckligt, med dålig lönsamhet som följd.

För att återgå till affären, så var den också poststation med linje från Frändefors. Här kunde man bli expedierad i allt som rörde postala ärenden. Det är oförglömliga minnen, när man väntade på att posten skulle anlända. Johan Hedlund skötte postgången med den äran i alla väder, många kalla dagar fick han sitta och frysa, särskilt då han använde hästskjuts. Han gjorde faktiskt en pionjärgärning i det tysta. Vid sidan om denna inkomst hade han sitt lilla lantbruk på Blåkullen i Trombäljen, vackert beläget vid älven. En husgrund är allt som finns kvar och uthusen håller på att raseras.

Något 100-tal meter från affären låg Birger Anderssons skrädderi, här beställde de flesta av bygdens folk sina kläder, vilket det gällde en kostym, udda byxor, storvästar eller en överrock. Väntetiden kunde många gånger bli lång, då han ibland var överhopad med beställningar. Han hade ju också god hjälp av sin maka och son, här kan man säga att flitens lampa brann till sent på kvällen.

Vi går vidare i riktning mot Torsbo, på den lilla höjden låg Rotenäs småskola, med välvårdad trädgård. Detta var ju vår första kontakt med yttervärlden, vi som då skulle börja våra första skolår. Den goda och snälla lärarinnan vi hade var Sara Isaksson, en hjärtegod människa.

Nästa hemmaindustri låg mittemot skolan. Här bodde Edvin Olsén och Betty, som drev skomakerirörelse, en nog så viktig sak eftersom det inte fanns några gummiskodon på den tiden. Han kunde också anlitas då det gällde stenarbeten av olika slag, det var ju vanligt att det byggdes bostadshus och ladugårdar på stengrund.

Vi fortsätter en bit på landsvägen och ser ett litet ställe, byggt på hälleberget. Här bodde och verkade på 1940-talet en smed som hette Alfred Ceder, även han en viktig länk i bygdens liv och försörjning. Här kunde man få vässat harvpinnar och plogbillar, här beslogs kärrhjul och kälkar och det vässades borr.

Nu åker vi en bit och kommer till Bodaneälven och därmed till bygdens kvarn och såg. Denna industri var ju oumbärlig, vare sig man skulle bygga, eller ha mjöl till bak eller rensat utsäde. Av sågen återstår idag en ruinhög. Det är beklämmande att se, då man tänker tillbaka på den aktivitet som rådde här. Upplagsplatserna var fulla av sågtimmer vid den lilla trallbanan. Nu har vattnet fritt spelrum genom vallarna, ingen vill längre ta dess krafter i anspråk. Vid kvarnen rådde samma höga arbetstempo. Det var inte alltid man fick sitt sädeslass med hem samma dag. Kvarnhuset står kvar, troligen drivs någon generator för elleverans till nätet, men de många kvarnlassen har nog för alltid försvunnit.

Inte att förglömma fanns vid landsvägsbron en cykelaffär, grundad av Gustaf Isaksson. Den inrymde också en telefonväxel. Affären var en tillgång, då cykeln var en nödvändighet, för att komma någonstans.

Detta är oförglömliga minnen från en hembygd, där det en gång rådde febril verksamhet. Av allt detta finns nu ingenting kvar. En ny generation har kommit, nya villor och hus har växt upp. Så är ju livets gång, men all den gemenskap som bygden hade på 1920–30-och 40-talen, både i glädje och i sorg, den gemenskapen kommer nog aldrig tillbaka. Den är borta, liksom de flesta som då bodde och verkade i denna bygd.

Manne på Smekulten

Foto av Ingvar Joelsson. (Se vidare på Rotenäs nr. 3).

Manne hugger märke i berget vid Björsundet efter vårfloden 1951.

Emanuel Olsson vid kvarndammen torkåret 1959.

Manne vid Rotenäs sågbyggnad under vårfloden 1951.

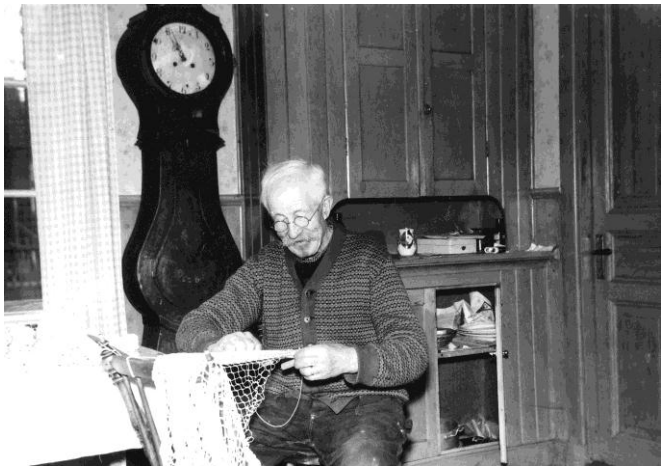

Manne lagar fisknät.

Manne lagar fisknät.

Manne tillverkar Hästfjordseka.

Manne vid årorna.

Båten färdig för sjösättning. På traktorn Arne Jonsson, pojkarna i båten är: Reidar Bryngelsson, Alf och Rune Joelsson, Kent Jonsson.

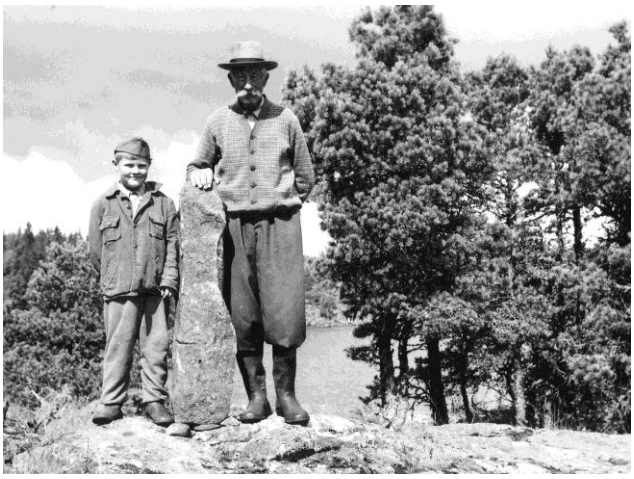

Alf Joelsson och Manne vid de 36 gösarnas sten.

Båten sjösatt.

Skål!

Bilder från Rotenäs kvarn

Foto av Börje Strömberg. (Se vidare på Rotenäs nr. 6).

Bostadshus och ladugård.

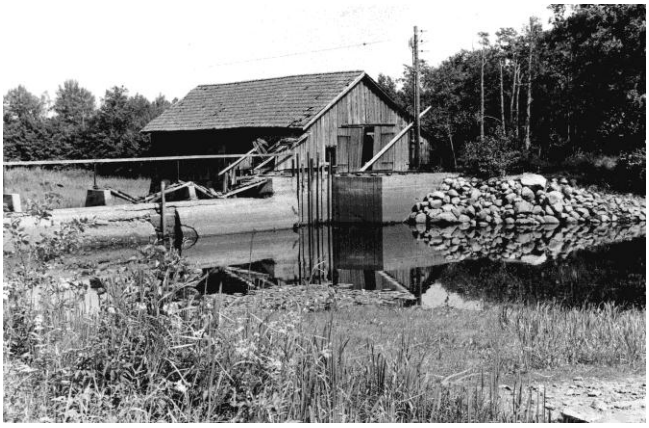

Såghusbyggnaden.

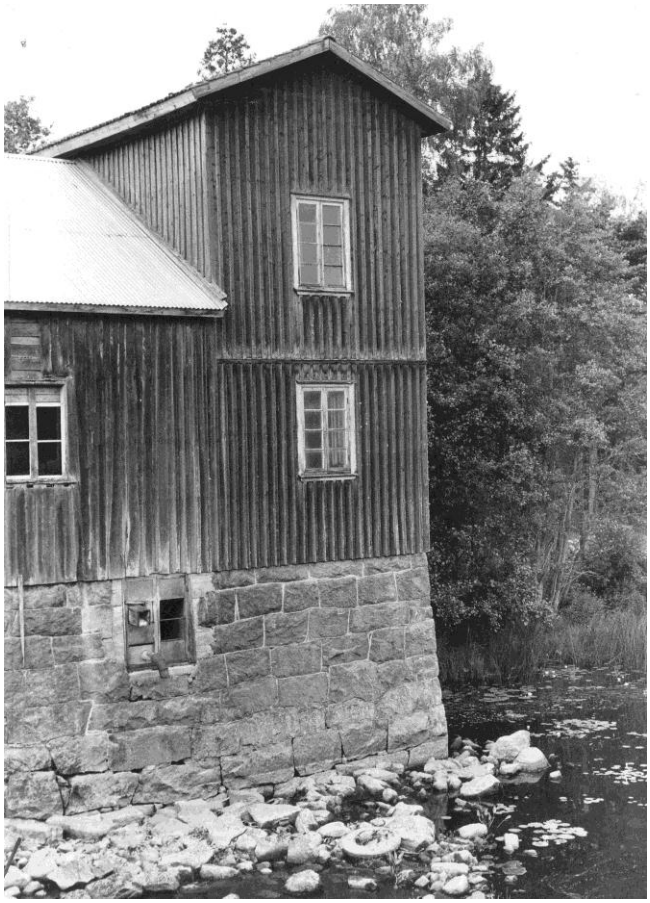

Del av kvarnbyggnaden nedanför fallet.

Till vänster rensmaskin och tre stenkvarnar för malning av fodersäd.

Kvarnbyggnad och såghus.

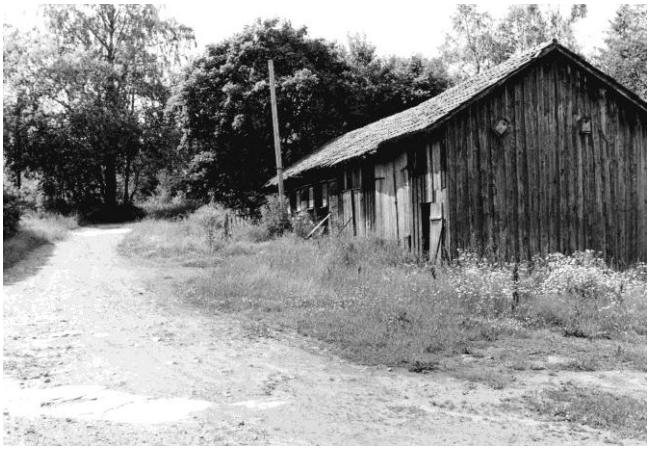

Ladugården.

Magasin och stall samt kvarnbyggnaden till höger.

Valsmaskin för brösädsmalning

Ingång till kvarnen, Mjölnarens skrivbord och kassalåda, våg m.m.

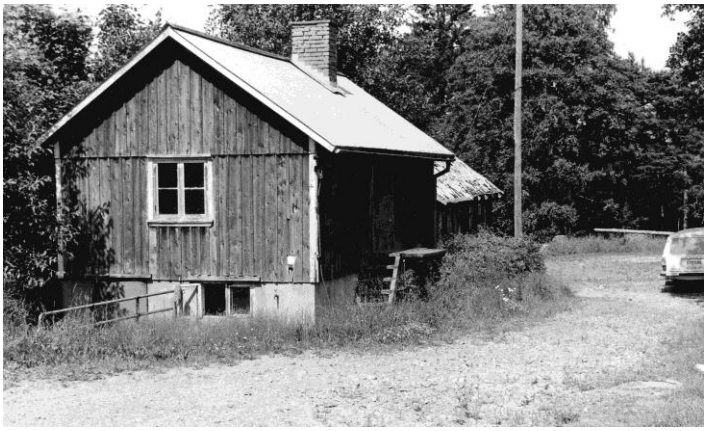

Magasinsbyggnad.

Föreskrifter och förordningar anslagna på ytterdörren.

Valsmaskin för brösädsmalning.

En av stenkvarnarna. I bakgrunden står kvarnstenar.

Skörbo förr och nu

Av Bele och Törner Olsson, Uddevalla.

Vi vandrar byvägen fram, min broder Törner och jag. Vad vi ser nu kunde ingen drömma om, när vi en gång lämnade vår barndomsby 1949. Där åkrarna förr gav bonden den gröda, som var nödvändig för gården och hushållet, där har idag ogräs och sly tagit över. På vår granne Magnussons gård är båda ladugårdarna rivna och stugan är uthyrd. Vi ser hur småträd och buskar tagit över gårdsplanen och hur vattendammarna försvunnit. Vi har nästan förflyttat oss 50 år framåt i tiden. Allt har förändrats. Så också på vårt barndomshem. Ridhästen har tagit över i ladugården, där kor och kalvar hade sina bås.

Skörbo är bara en av de hundratals jordbruksbygder som försvunnit. Här fanns på 1940-talet ett 25-tal kor 6–7 hästar, ungdjur, grisar, får och höns. En levande by.

Så fortsätter vår vandring på den gamla, nästan igenväxta vägen till ”Mara”, vi ser hur all mark ligger obrukad, man har börjat igenplantering på vissa ställen. Bäcken är kulverterad med allt för liten dimension på rören, när dessa är täta ser jag Mara som en sumpmark där vattnet får rinna fritt.

Vandrar man här på försommaren, kan man ännu se syrener och kastanjeträd blomma vid den gamla tomten. Ruiner och stenar visar idag var hus och ladugård var belägna.

Här levde en familj med ett småjordbruk, som var så vanliga. Kanske ingen direkt fattigdom, men heller inte i något överflöd, det var en kamp för tillvaron. Många såg Amerika som en räddare och så var det också här.

Vi skall nu sluta vår vandring med att gå upp på vårt ”påskeldsberg”. Det var jobbigt veckorna före påsk med att släpa upp granris och buskar. Sen skulle det smälla också. Vår pappa köpte i Uddevalla kali och svavel, som man kunde köpa fritt, blandades dessa fick man ett sprängämne som var nog så kraftigt. Som smällare fungerade det så, att man lade en hög pulver på berget, helst på en avsats, ovanpå pulvret en liten sten, därefter användes en större sten som släpptes på den mindre. Smällen blev kraftig, den lilla stenen var farlig då den åkte iväg med väldig fart. Dessa skott kunde höras flera kilometer i den stilla kvällen och det var nog många tavlor som ändrade sitt läge på väggen. Vi hade även s.k. 2-öres och 5-öres bomber, för att förbättra effekten. Ja detta var minnen från en svunnen tid, som ännu är levande.

Härifrån ser vi alla gårdarna med sina marker, där varje ”gärde” eller ”lycka”, skulle kunna berätta sin egen historia om vårarbete och skörd år efter år, men som nu är definitivt slut.

Med denna minneskavalkad från 1930- och 40-tal är det dags att tänka på återfärden, men man kommer osökt in på tanken, hur här kommer det att se ut om ytterligare 50 år. Finns det någon mark kvar som odlas?

Vi tror det inte. Gårdarna har ju redan nu blivit sommarställen och plantering av skog kommer nog att fortsätta. Det som våra förfäder med stor möda och umbäranden odlat upp, det har idag inget värde.

Har vår generation gjort rätt eller fel, det får framtiden utvisa.

En tröskdag med vandring 1936

Av Arne Hallsten

När jag var åtta år hösten 1936 och gick i småskolan, var det skolledigt en dag i veckan, jag tror det var onsdag.

Den här dagen skulle det tröskas havre och jag skulle vara med och hjälpa till. Jag skulle köra det ena paret hästar, som drog en s.k. vandring, varifrån kraften överfördes till tröskverket. En granne som hette Anders körde det andra paret hästar. Jag var inte lite stolt över att få vara med och arbeta som en hel karl.

Vandringen bestod av stora kugghjul och från dessa utgick två långa träbommar, som man spände hästarna före, sedan kördes det runt varv efter varv. Från dessa kugghjul överfördes den runtgående rörelsen via järnstänger, med s.k. knutar till tröskverket. Sedan bandet på kärvarna (nekerna) skurits av stoppades de i tröskverket. I andra ändan av tröskverket stod ett hemmagjort skakverk med botten av kycklingnät, som delade havrekornen och agnarna från halmen. Halmen som sedan användes till foder åt korna, bars för hand upp till fähusrännet. Agnar och sädeskorn som hamnat på golvet skakades sedan igenom ett ”hämtesåll”, det material som gick igenom sållet, kördes sedan igenom en sädesharpa. I harpan som drogs runt för hand, fanns en liten fläkt med trävingar som blåste ur de lätta agnarna och kvar blev då havrekornen.

Att köra hästarna som drog vandringen runt var nog ingen större konst, det var i stort sett att hålla i tömmarna och gå med runt hela dagen. Men för mig var det naturligtvis storslaget att som åttaåring vara med och göra ett helt dagsverke.

Från fotogenlampa till glödlampa

Av Arne Hallsten.

På 1930-talet var det fotogenlampor som användes till belysning. I köket som var rätt så stort, fanns en taklampa med 14-linjers glas. Det där med linjer var ett mått på ljusstyrkan. Det var inte mycket till ljus att sitta och jobba vid långa vinterkvällar. Mamma och farmor satt och stickade strumpor och tröjor, eller lagade kläder och stoppade (bötte) strumpor m.m.

Pappa satt kanske och lagade skor eller remmar till sele. Han använde då en s.k. lasketång, där remmen sattes fast, han sydde sedan med en resp (beckträd). Respen gjordes av blånor från lin, som tvinnades och sedan drogs igenom ett stycke beck för att bli stark och hållbar, i ena änden fästes en svinborst som tjänstgjorde som nål.

När ett rep eller töm gått av, splitsade han ihop den, på en töm fick det ju inte vara några knutar.

Jag satt och lärde mig skriva och läsa, drängen Rudolf kanske läste i någon tidning, alla var vana vid det dåliga ljusskenet. Det pratades ju också om vardagliga ting och ibland om hur det var förr, tyvärr lyssnade jag inte tillräckligt för att komma ihåg något av detta.

I sovrummet fanns en vägglampa med 10-linjers glas, i själva väggfästet fanns en spegel, kanske var det för att återkasta det svaga ljusskenet ut i rummet.

I ”bästa” rummet hängde en taklampa för fotogen, på den fanns också tre ljus.

En handlykta s.k. Fenixlykta var enda ljuskällan när man skulle gå till ladugården, den hängdes upp i en spik på en takbjälke. Ljuset var inte så det gick att se så mycket, men det gick att skönja var djuren stod och man fick delvis känna sig fram.

Jag tror det var 1939 som det inköptes en s.k. vindmotor. Det var en generator försedd med en träpropeller som av vinden drevs runt och alstrade elektrisk ström, som sedan laddade batterier. Själva vindmotorn monterades på ett tre meter högt järnstativ, som i sin tur placerades på en fyrbent åtta meter hög träställning. Från batterierna leddes strömmen via ledningar ut till lampor i stuga och ladugård.

Det var ett stort och spännande ögonblick, när jag första gången tryckte på kontakten och det blev ljus, det var ju rena trolleriet. Efter ytterligare några år kom riktig elektrisk ström till bygden.

Isupptagning

Av Arne Hallsten.

På 1930- och 40-talet, innan det fanns kylskåp och frysboxar, togs det upp is för kylning, framför allt till att kyla mjölken innan den levererades till mejeriet.

När isen på Bodaneälven som då oftast var frusen vintertid blev c:a 20 cm tjock, var det dags för isupptagning. Med issåg sågades det ut isblock som var omkring 70 cm i fyrkant. För att få upp isblocken ur vattnet användes båtshake och en specialgjord draganordning. Detta var ett besvärligt arbete då isblocken var våta, mycket hala och tunga.

Isblocken lastades sedan på släde och kördes till en isbinge. Denna bestod av brädväggar och i botten lades först ett lager sågspån, därefter staplades blocken i flera lager. Det lämnades ett utrymme runt väggarna som sedan fylldes med sågspån och när all isen var på plats täcktes det hela med ett tjockt lager sågspån. På detta sätt lagrades isen till sommaren.

Vid behov skottades sågspån undan och med yxa höggs ut isbitar. För mjölkkylning lades isbitarna i en bassäng där mjölkflaskorna var nedsänkta. Kylningen var nödvändig för att mjölken utan anmärkning, skulle klara den ibland långa vägen till mejeriet.

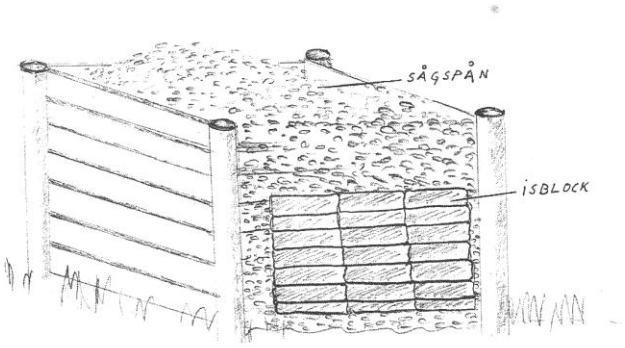

Isbinge.

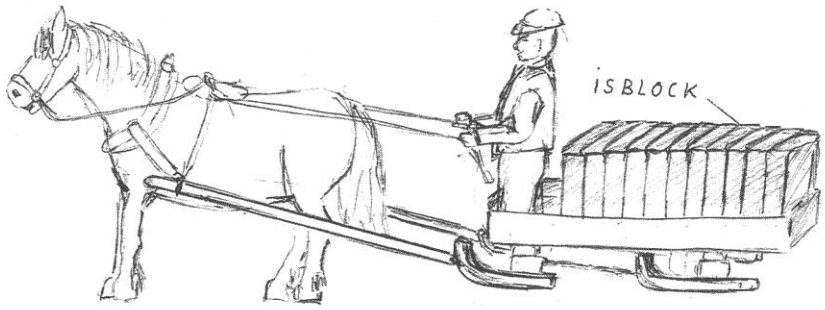

Häst och släde med isblock.

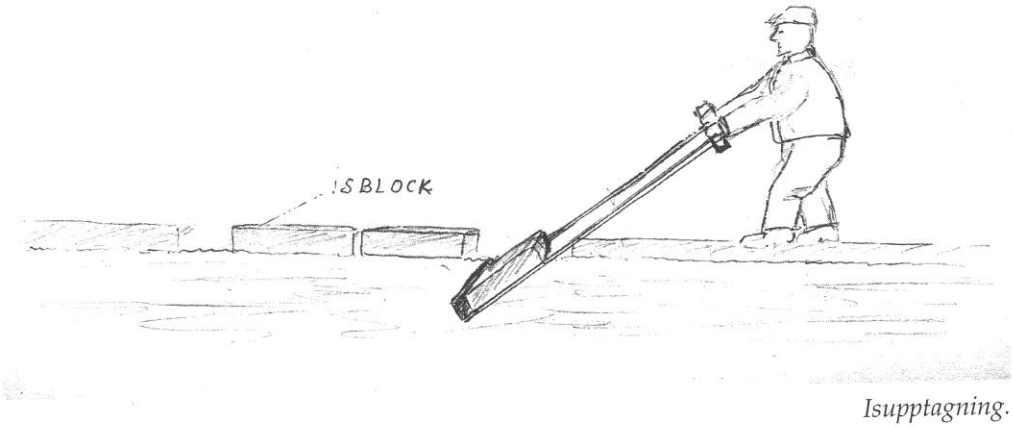

Isupptagning.

En hästresa till Uddevalla

Av Arne Hallsten

Min pappa körde ofta till Uddevalla med häst och fordon, för att sälja olika produkter från gården. Det var mest potatis men också ägg, ved, smågrisar och vid juletid julgranar, fågelnekar m m.

Under andra världskriget såldes hackelse till Uddevalla Bärarlag, det var den tidens åkeri. Med hästar som dragare utförde de olika transporter i staden. Som foder användes bl.a. hackelse, det var halm skuren i korta bitar. Detta gjordes med en hackelsemaskin, som före det kom elektrisk ström drogs med handkraft. Hackelset som var lätt, packades i stora säckar som liknade bolstervar.

Jag skall nu berätta lite om en hästresa som jag gjorde till Uddevalla 1947.

Först på morgon skall hästen ha vatten och foder, sedan lastas vagnen med potatis och några andra produkter. Efter att ha ätit frukost, tar jag på tjocka och varma kläder för att inte frysa på den långa resan. Hästen spänns sedan för lasset och det bär iväg.

De första två kilometrarna är det ojämn byväg, så det går i sakta mak. På landsvägen går det lite fortare och i nedförslut blir det trav ibland. Det är fortfarande mörkt när jag passerar Lönnebergshage och tänker att det här blir nog en lång dag.

När jag åker över gränsen till Bohuslän, tänker jag på att här var det för långt tillbaka i tiden gräns mot Norge och Danmark. Det är mycket man sitter och funderar över på en sån här resa, men det går kilometer jag snart halvvägs.

Nu börjar det ljusna, så det går att se hus och gårdar. Det är en del backar uppför och jag ser hur hästen, som heter Freja, har spända muskler när hon drar det tunga lasset. Jag går då vid sidan om vagnen för att hålla värme i kroppen och så blir det ju lättare för hästen. Vi är ensamma på vägen, allt är fridfullt inga störande ljud, bara hästens hovar hörs lite, vagnen har gummihjul så den går nästan ljudlöst.

Snart är vi vid Norrmanneröd och efter att ha passerat ”Skogetorpa”, är det nästan bara utför hela vägen in till stan. Vid de s.k. Skälebankarna är det en brant backe nerför, här vill vagnen skjuta på så det är svårt för hästen att hålla igen, men med hjälp av en handbroms på vagnen så går det.

Förbi regementet I 17 och in till stan är vägen stenlagd, det ekar från hästens hovar när den småspringer in mot centrum.

Vid Vadbacken är det en affär där jag lastar av potatis och ägglådor. Så är det en tant, som bor en bit upp på Hålgjuteberget, som skall ha lite ved och vete till sina höns, detta får jag bära dit upp.

Efter detta kör jag till ”Swanbergs”, det är en speceriaffär där det mesta finns att köpa, både för hushåll och annat. Bakom affären finns en bakgård där det är plats att ställa häst och vagn. Om man gör sina inköp i affären får de stå här under dagen. Hästen spänns från vagnen och blir bunden, jag ger den vatten och sedan får den äta av hö som jag har med i en säck. Under tiden som hästen äter och tar igen sej, uträttar jag en del andra ärenden, det är några privatpersoner och ett bageri som skall ha ägg m.m.

Så skall det ju handlas en del varor. Vid tvåtiden är det dags för hemresa, jag spänner för Freja som nu är ganska yster och har bråttom att komma iväg. När vi kommit ut på gatan bär det av i fullt trav uppefter Kungsgatan. Det är en fröjd att se hur hästen villigt och förnöjt travar på, nu är det inget tungt lass längre och hon ser kanske framför sej stallet därhemma med lite extra gott i krubban.

Det låter nästan som musik, när hästhovarna som ju är försedda med hästskor, slår mot de hårda gatstenarna och ger ett kraftigt eko mellan husen. Vägen hem går mycket fortare och efter drygt två timmar är jag hemma, det är drygt en timme kortare tid än resan till stan idag på morgonen.

En semesterresa 1948

Av Arne Hallsten

Det var sommar och slåttern var avklarad, så vi skulle ha ledigt i två dagar. Det var en lördag och söndag, jag var 20 år och min bror Ragnar var 18 år. Vi skulle tillsammans med två andra kamrater ut på en cykeltur. Den ene kamratens föräldrar hade en tandemcykel och en lånade vi av en moster.

Båda var av märket Monark med ballongdäck, de var lite grövre än vanliga cykeldäck.

Med packade resväskor, matsäck, lite kläder, badbyxor och filtar cyklade vi iväg. Men efter bara fem kilometers cyklande på väg mot Uddevalla blev det punktering. Men vi var förberedda, det var ju inte så långt efter krigsslutet, så både däck och slangar var av kristidskvalité. Efter att ha lagat innerslang och monterat på däcket gick färden vidare till Uddevalla, där vi köpte mer reparationsgrejor.

Cyklandet fortsatte sedan riksväg 2 norrut genom Munkedal, vädret var bra och det var inte mycket trafik. Vid Dingle rastade vi lite och såg på samhället och sedan gick färden vidare till Hällevadsholm, där tog vi vägen uppefter Bullarensjön. Här var vacker natur och gårdarna låg tätt med fin utsikt över sjön, som var smal och omkring tre mil lång.

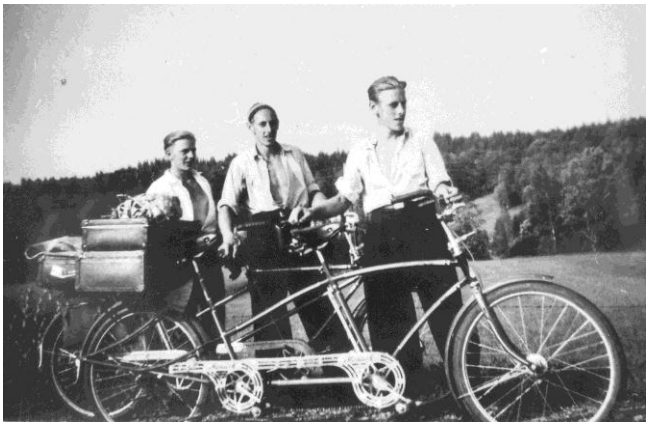

Cykelsemester 1948. Torsten Larsson och Arne och Ragnar Hallsten.

Det var slingrande grusvägar och ganska backigt men nu behärskade vi tandemcyklarna bra, det var värre i början, den som satt bak ville ju gärna vara med och styra.

Efter Bullaren var det mest skog och fram mot kvällen kom vi till någonstans i Töftedal. Under en stor gran tillbringades natten, som tur var hade vi med filtar för natten blev kylig.

Tidigt nästa morgon gick färden vidare genom det natursköna Ed, i nedförsbacken vid kyrkan blev det återigen punktering. Det var soligt och varmt så cyklarna togs med ner till stranden och efter lagning blev det bad i sjön. Efter badet åt vi av medhavd frukost som smakade utmärkt.

Vi låg i solen och vilade en stund innan cykeltrampandet vidtogs på väg mot Bäckefors och sedan genom Dalskog mot Mellerud. När vi kommit till Mellerud var det sex mil kvar av resan. Cykelfärden fortsatte längs riksväg 7 och när Erikstad passerats togs en välbehövlig vilopaus, det hade börjat att kännas i benen då.

På slätten omkring oss fanns många ladugårdar försedda med halmtak, detta var vi förvånade över, men förklaringen var nog ganska enkel. Här var ju slättbygd och inga skogar, men gott om åkermark där det odlades spannmål. Vi kom ju från skogsbygden där halmen användes till foder, där fanns istället skog så där användes takspån till taktäckning.

Det var annorlunda natur med stora öppna fält och långt mellan gårdarna, i skogsbygderna som vi förut cyklat igenom var många djur ute på bete och gårdarna låg ofta vackert i skogsbrynen.

Efter ytterligare en del trampande var vi hemma på söndag kväll, efter som vi själva tyckte en intressant upplevelse.

När jag idag tänker tillbaka på den här cykelsemestern, så undrar jag om det var semester, att med cykel trampa 20 mil på ganska gropiga grusvägar. Men vi var inte bortskämda på den tiden och hade tidigare bara varit några mil utanför hemmet. Vi hade trevligt tillsammans och hade sett mycket av naturen som vi inte ser idag, när vi på asfalterade vägar med hög hastighet passerar med bil.

Historier, ofog och spektakel

Det berättas från en gård i Binäs att bonden på kvällen lastat ett vedlass, för att köra till staden nästa morgon. Några ungdomar hade då under natten lastat av vedlasset, tagit isär kördonet och forslat upp detta på ladugårdstaket och där lastat på veden. När han kom ut nästa morgon var vedlasset borta, men fick snart se vedlasset på ladugårdstaket. Husen var ju inte så höga vid den här tiden och det var inte så stora lass, men han var nog inte glad för allt extra arbete att ta ner det hela.

Från en logdans där det festats om en del berättas att någon hade somnat under en båt som låg på gårdsplanen, när han vaknade trodde han att ladugården rasat över honom, för överallt där han kände var det träreglar.

En person var sträng högerman och han sa: Jag röstar på högern för det gjorde far min och en granne och de var inte dumma. Han var så stark höger så han gick ibland med två högerstövlar, men sanningen var nog den att vänsterstöveln hade blivit trasig och det var inte så lätt att få tag på nya.

En bonde hade sålt potatis till en doktor i staden, det var ont om potatis så för att dryga ut dem hade han lagt halvrutten potatis i botten av säcken. När han var i trappan till tredje våningen gick botten ur säcken och potatisen rullade utför trapporna, han utbrast: *"Å va en får li"* (Vad man får lida eller vilket elände).

Något år efter andra världskriget var det svårt att få tag på nya bildäck, så vid punktering lagades däck och slangar. Några personer gjorde en bilresa till Borås, men det blev punktering gång på gång. Passagerarna gick då före medan två lagade däck, detta inträffade flera gånger. Efteråt berättade en av dom: *"De säger att det är tolv mil till Borås och då har vi nog gått elva. "*

Vid tröskning på en gård kom en äldre person och skulle hjälpa till, men de andra i trösklaget tyckte att han skulle gå hem och vila sig istället. Han replikerade då: *"Ett tröske utan mig, är som ett krig utan Serber".*

En lantbrukare var på det s. k. gristorget i Uddevalla för att saluföra sina grisar. Han talade varmt för varan och sa: *"Det är härliga grisar, de äter lite och växer snabbt".*

En person tyckte mycket om kortspel, när de började spela kort utbrister han: *"Tänk om det kunde vara i åratal".*

Det berättas om en person som blev finkad i Uddevalla en gång. Frampå kvällen upptäcktes en häst som stod bunden på torget. Polisen trodde då att det kanske var den finkade mannens häst, så de frågade om det kunde vara hans häst. Han sa att det var nog inte omöjligt, så det bar av till torget och hästen. Han kände över hästen och kollade noga sele och åkdon. Till slut blev polisen otålig och röt till: *"Du måste väl veta om det är din häst eller inte". "Nä"*, svarade han *"dä ä inte min häst för jag kom med bussen".*

Vid stadsresor förr festades det ofta, en person som somnat i kärran på vägen hem, blev liggande så att örat kom att ligga mot hjulet på kärran. Det var nästan bortslitet när han kom hem.

Några personer hade köpt en liter brännvin, men de tyckte den var odryg så den ene utbrister: *"Tänk om det kunde vara en mil till botten".*

En person var svårt sjuk och prästen kallades dit för att besöka den sjuke och ge nattvarden. När prästen kom dit var även en äldre grannfru där och ville få nattvarden, då hon fått det skulle prästen ha två kronor. När hon kom hem och talade om för sin make att det kostade 2 kronor utbrister han: *"Ja, du skulle inte fjost".* (Du skulle inte gått dit). Han tyckte det var en onödig utgift.

Det berättas om en äldre man som var på läkarbesök, efter undersökning ville doktorn att han skulle återkomma om två veckor och då ha avföringsprov med sig. När det gått två veckor kom han tillbaka och hade med sig en stor kartong, där det fanns en avföringshög för varje dag, noggrant utsatt med datum.

Några skojade med en person och hade gjort sin avföring i hans postlåda. Man talade om detta på ett tröskelag och diskuterades hur detta kunde ha gått till, för en postlåda satt ju ganska högt från marken. Efter diskussion utbrister en: *"Nu vet jag"* sa han *"två hôllde (höll) och en sket".*

En äldre man som hette Johannes, hade kommit till ålderdomshemmet i Ekenäs. Kyrkoherde Lindblom hälsade på honom och frågade Johannes om han visste vem han var, men det visste inte Johannes. *"Jag är kyrkoherden"* sa Lindblom. *"Ja han ska leva han också "* blev svaret.

Förr när en sugga skulle föda smågrisar skulle någon vara närvarande och se till så att inte suggan trampade eller låg ihjäl några grisar. Personen ifråga låg då i griskätten under natten. Detta kallades för "grisepass".

Förr när djuren gick ute på bete sattes det upp stängsel, detta kallades att man "jala". För att djuren skulle kunna gå ut och in till det inhägnade området sattes det upp ett "le". Det kunde vara gjort av slanor eller taggtråd och ibland en grind.

En person skulle gifta sig och någon frågade hur gammal den blivande var. Han svarade: *"Lagom ålder".* På fråga vad lagom ålder var blev svaret: *"27 år".*

I barndomen var pojkarnas byxor ofta försedda med hängslen, för att underlätta besök på dass. Byxorna

var då försedda med en klaff baktill som kunde fällas ner vid ”behov”. De kallades för ”lämmebyxor”.

Förr när det var dags att klippa sig gick man inte till frisör som nu för tiden, utan till någon granne som utförde detta. En långhårig person gick till en granne i Binäs för att klippa sig. Men mitt under klippningen började han driva lite med ”frisören”. Han blev snarstucken och slutade med klippandet, så grannen fick gå därifrån oklippt på ena sidan av huvudet. För att fullborda klippningen var han tvungen att uppsöka en annan granne som hjälpte honom ur sin svåra belägenhet.

Några gubbar från Binäs satt och spelade kort en kväll, då kom bud att en av dem hade fått främmande och de behövde lite kaffebröd till gästerna därhemma. Husbonden som fått gäster skulle hasta iväg till Joel i handeln för att handla, men de andra kortspelarna tyckte att de kunde följa med så kunde man ju prata på vägen. När de kom fram till handel och handlat var det någon som bjöd på lite sprit och det blev en väldig feststämning och efter ett tag kom de sig för att vandra hemåt. Vid Nolhagen var de väldigt trötta så de fick sätta sig ner för att vila men det bar sig inte bättre utan de somnade allihop. I Binäs väntade de på kaffebröd och när tiden gick och ingen kom skickade de ut någon på spaning. När denna person kom till Nolhagen hittade han de sovande personerna. Några kossor som brukade beta i närheten hade nästan ätit upp allt kaffebröd så gästerna blev utan.

Någon från Rotenäs har berättat att några barn tränade på att bita i en tvåtumsplanka innan man for till begravningen. Man hade nämligen hört att den tjocka vetekan på begravningen skulle vara så tjock och det kunde ju inte skada att träna. Sant eller inte?

Tidningsnotiser

Vid 1891 års slut fanns det i Frändefors församling 5. 322 personer bosatta. Detta kan jämföra med Brålanda som hade 2. 520, Åmål 2 789 och i Trollhättan 5. 295 invånare.

I en tidningsnotis från 1891 står att en lantbrukare fick böta 3 kr. för fortkörning med släddon, därför att seldonet inte var försett med bjällra.

I en tidningsnotis från 1900 står att det förklarades krig mot tobaksanvändningen, som ansågs skadlig för hälsan.

År 1901 finns det i Frändefors 409 prenumeranter på tidningen ELA, som för helår kostar 1 kr. och 20 öre.

13 aug. är det auktion på växande havreskörd på Hästefjord, Lars Peter Andersson.

Tidningsnotiser från 1928: En professor i Wien har påbörjat försök att bestråla kor med kvartslampa, för att få en mera vitaminrik mjölk.

Ofta finns annonser med namn på personer som på grund av alkoholmissbruk fått indraget körkort.

Bilparkering på norra delen av torget i Vänersborg är alldeles fel, därför att solen är skadlig för lacken och bilringarna blir varma och exploderar. Det är bättre i södra ändan av torget där det är skugga. *Undertecknad av resande lantbo.*

Beräknad skörd i Sundals härad: höstvete 2.000 kilo och havre 800 kilo per hektar

Tidningsnotis: 1 november Dalslandsafton i radio på lördag kl. 6. 30 – 7. 45, föredrag, sång m. m. bl. a. dalbolåtar av Edvin Pettersson från Frändefors.

En ny Fordbil med många finesser kostar 3. 350 kr. Ett värmeaggregat för uppvärmning av bilar (från bilens avgaser) demonstreras också.

Tidningsnotis i Bohusläningen 31 jan. 1947. Från fronten naturens under kan rapporteras att en tacka tillhörande lantbrukare L. J. Johansson i Trombäljen, nedkommit med 4 (fyra) välskapade lamm; slå det rekordet den som kan, bohuslänningar. Både tacka och lamm befinner sig efter omständigheterna väl.

Föreningar

Logen 2174 Dalslands Sköld.

IOGT-logen Dalslands Sköld 2174 bildades vid ett möte i Rösebo skolhus den 8 januari 1896. Av protokoll framgår att skolsalen var till bristningsgränsen fylld med folk till detta offentliga möte. Som talare anlitades den välkände metodistpredikanten, folkskolläraren, bokförläggaren, affärsmannen och författaren m.m. A. H. Berg från Göteborg. Vid detta första möte inskrevs 29 medlemmar och inträdesavgiften i logen var 1 kr., för kvinnor och ynglingar under 18 år, 50 öre. Kvartalsavgiften bestämdes till 50 öre, för ynglingar och kvinnor under 18 år, 25 öre.
Av protokoll framgår också att det under första verksamhetsåret ingick 73 st. medlemmar och att det hållits 23 st. protokollförda möten.
Från 1897 blev Olof Dahlgren Logens ordförande och den drivande kraften, han var också ledare för en sångkör. Samma år togs frågan upp om byggande av ett ordenshus. Det blev också en livlig diskussion om frågan, *"hur bör de ogifta kvinnliga medlemmarna förhålla sig gentemot utom orden stående ynglingar"*. Det blev ett uttalande att de borde undvika sällskap *"med utom orden varande ynglingar"*.

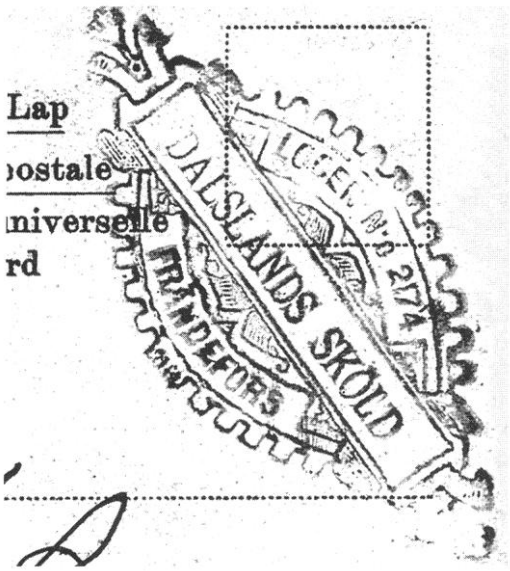

Logen Dalsland skölds stämpel.

Byggande av ett ordenshus diskuterades flera gånger och vid möte 16 februari 1901, erbjöd sig Lars Svensson Rösebo att skänka mark. Erbjudandet antogs enhälligt och en insamling vid mötet inbringade 100 kronor och 65 timmerstockar.
I tidningen ELA den 12 november samma år fanns följande notis *"Godtemplarhus i Frändefors". "Logen Dalslands Skölds Byggnadsförening har av hemmansägare Emanuel Eriksson i Gömman, för 700 kronor tillhandlat sig en upptimrad och inredd byggnad, som kommer att flyttas till Rösebo, för att där uppföras och inredas till ordenshus. Byggnadsföreningen har av Lars Svensson i Rösebo, till skänks bekommit byggnadsplats, vackert belägen i närheten av Rösebo skolhus".*
Denna byggnad togs ner och uppfördes på nämnda tomt.

Invigning av ordenslokalen skedde den 5 juni 1903. Stigens musikkår medverkade och flera talare var på plats, inträdet var 25 öre. Här var nu under många år livlig verksamhet med många protokollförda möten och studiecirklar förekom också.
I ett protokoll från 1904 föreslogs att Logen skulle översända en tacksamhetsskrivelse till församlingens prästerskap och kommunalordförande för deras arbete att avskaffa brännvinsförsäljning vid Dykällans krog.

Logen Dalslands Sköld Nr.2174 har möte i Rösebo ordenshus. Främre raden: Arne Birgersson, Anna Eriksson, Verner Jansson, Anna Jansson, Bertil Johansson, Maj Birgersson, Edit Olsson, okänd, Gustaf Eriksson. Mellanraden: Oskar Vilhelmsson, Arne Johnsson, Erik Eriksson, Elis Eriksson, Adolf Ekman, Vallis Johansson. Bakre raden: Anna Andersson Carl-Herbert Andersson, Alice Johnsson, Karl Andersson.

Samling utanför Rösebo Ordenshus vid logemöte i början av 1930-talet. Anna Andersson, Edit Johansson, Edit och Lisa Andersson, Anna Eriksson, Gerda Strid. Sittande John Strid, Karl Andersson, Oskar Vilhelmsson, Bertil Johansson och Adolf Vilhelmsson.

På 1920-talet avtog verksamheten och ordenshuset började förfalla. Logen fick då av försäkringsbolaget föreläggande om reparation av byggnaden.
Vid ett tillfälle skulle en talare från Vänersborg komma och hålla ett föredrag, för att aktivera verksamheten. Man var dock eniga om att besök från

stan, var en stor fara, då det lätt kunde föra med sig att man lockade ungdomar från landsbygden.
Senare i slutet av 1920-talet skedde en renovering av byggnaden och det blev åter fart på verksamheten. Verner Jansson, Binäs, blev då den drivande kraften. 1931 blev här lånebibliotek som var öppet varje söndag, där bygdens folk kunde låna böcker, detta upphörde 1969 och böckerna övertogs av Frändefors sockenbibliotek. Logens verksamhet har sedan gått upp och ner, men Verner Janssons familj har hela tiden varit med.
En ny generation ungdomar tillkom och 1958 utfördes en om– och tillbyggnad av ordenshuset, med hjälp av bidrag från Frändefors kommun och frivilligt arbete.
Den 13 september 1958 var det dags för återinvigning. I och med denna utbyggnad och kommunens bidrag blev nu lokalen en tillgång för andra föreningar, nu fick också dans förekomma, detta hade tidigare varit förbjudet.
I slutet av 1960-talet avtog Logens verksamhet, de förut aktiva medlemmarna blev gamla och många ungdomar hade flyttat till städerna, TV hade ju också kommit till bygden. Efter att ha firat 75-årsjubileum 1971, lades verksamheten ner och ordenshuset övertogs av Frändefors Kommun och fick namnet *Rösebolokalen*. Några medlemmar övergick till Logen i Vänersborg.

Rösebo Sångförening.

Det enda papper vi har från denna förening är stadgar, som är antagna 1896. Av stadgarna framgår att medlem som antages, *"Skall ha sångröst och sjunga skalan i ett religiöst, fosterländskt eller annat värdigt sångstycke, samt underteckna dessa stadgar"*.
Övningarna skall hållas i Rösebo skolhus under ledning av folkskolläraren där. Inträdesavgiften 10 öre, skall användas till protokollsbok, kassabok och lysematerial.
Enligt paragraf 5 *"Skall medlemmarna vid övningarna iakttaga lydnad för läraren, visa intresse för undervisningen, vara nykter och icke störa övningen, ej heller skada något i skollokalen. Medlemmen måste under vägen till och från övningarna avhålla sig från oljud, svordom eller annat oskick, som kan vara förargelseväckande eller skada föreningens ändamål och anseende. All tobaksrökning är förbjuden såväl i närheten av skolhuset och ladugården som inne i skolhuset"*.
En timma efter den utsatta tiden för samling sker upprop och avseende såsom frånvarande den vilken då ej är tillstädes.
Stadgarna är undertecknade av 43 personer, några av dessa skall bidraga med någon *kappe* eller *sättung* med råg eller havre. Troligen är det som avlöning till sångläraren.
Hur länge föreningen verkade eller när den upphörde är okänt.

Sydvästra Frändefors Lantmannaförening.

Det finns avskrift av stadgar för föreningen som antagits vid sammanträde den 14 februari 1903, undertecknat av ordförande Anders Andersson.
Av dessa framgår att föreningens ändamål är:

§ 1. *Att åstadkomma en sammanslutning mellan lantmännen inom sydvästra delen av Frändefors socken för bevakande av gemensamma intressen.*
§ 2. Att till sina medlemmar anskaffa artificiella gödselmedel, kraftfoderämnen, utsädesspannmål, frö lantbruksredskap och andra förnödenhetsvaror till billigaste pris, som kunna betingas för fullgoda varor.
§ 3. Att genom anordnande av föredrag och diskussioner, redskapsuppvisningar och dylikt på alla sätt söka arbeta för åkerbrukets och boskapsskötselns framåtskridande.
§ 4. Att i mån av föreningens tillgångar upprätta lånebibliotek, som tillhandahåller lämplig lantbrukslitteratur.
Varje föreningsmedlem betalar vid inträdet 50 öre, samt sedan en årlig avgift av 50 öre.
Föreningens styrelse skall ha sitt säte i sydvästra delen av Frändefors socken och bestå av sju medlemmar.
Styrelsen åligger*: 1. Att i enlighet med gällande stadgar verkställa föreningens alla beslut.*
2. Att på eget ansvar handhava och förvalta föreningens alla tillgångar.
3. Att utlysa och hålla ordinarie och extra sammanträde såväl inom sig som utom föreningen.
4. Att tillse att stadgarna noggrant följas. Huruvida styrelsen skall tillerkännas ersättning för sitt arbete avgöres av föreningen.
Hur länge föreningen hade verksamhet har ej gått att få reda på.

Frändefors Skyttegille.

Som framgår av nedanstående protokoll bildades Frändefors Skyttegille den 26 april 1903, hos handlanden A. J. Larsson i Skarbo.
§ 1. Genom kungörelse som blivit i länets tidning införd, hade undertecknad uppmanat de personer som kunde vara villiga att medverka för befrämjandet av skjutskickligheten bland ortens välfrejdade och vapenföre män, att denna dag komma tillstädes för frågans närmare utredande och voro härvid närvarande:
Lantbrukarne L. P. Andersson i Hästefjord och Lars Peter Andersson i Önäs, handlande A. J. Larsson i Skarbo, hemmasönerna Frans Larsson i Öna, Anders Skarholm i Skarbo, Hilmer Bryngelsson, Adolf Bryngelsson, John Bryngelsson i Sundsholm, Hjalmar Dahlgren i Öna, Albin Johansson i Grunsbo, Anders Andersson i Kopperud, Samuel Andersson i Kopperud, Rudolf Johansson Laxfisket, Anders Johan Andersson Grundsvik, L. J. Johansson och Erik Gustaf Larsson i Trombäljen.
§ 2. De närvarande förklarade sig villiga att så som medlemmar ingå i gillet, samt att verka för att andra icke närvarande ingå i gillet.
§ 3. Till ordförande valdes enhälligt undertecknad och till protokollförare utsågs Hilmer Bryngelsson i Sundsholm.
§ 4. Sedan ordföranden uttalat sina åsikter om de frivilliga skjutöfningarnas betydelse för fäderneslandet och för individen, beslöts bildandet av Frändefors Skyttegille.
§ 5. Väckt fråga om medlemmarnas inträdes och årsavgift beslöts hvilande till nästa möte som skulle hållas då fastställelse av gillets stadgar erhållits.
Som ofvan: Lars Peter Andersson, ordförande.

Tävlingsskyttar i Frändefors Skyttegille.

Protokoll hållit vid utlyst sammanträde med Frändefors Skyttegille hos mejeristen Karl Johansson i Skarbo den 10 maj 1903. Närvarande voro 28 medlemmar.
§ 1. Till ledamöter i styrelsen valdes L. P. Andersson i Hästefjord (ordförande), Lars Peter Andersson i Önäs, Hilmer Bryngelsson i Sundsholm, Karl Johansson i Skarbo, Hjalmar Dahlgren i Öna Och Anders Andersson i Kopperud.
§ 2. Till instruktör Valdes Anders Skarholm i Skarbo.
§ 3. Inträdesafgiften bestämdes till 50 öre och årsavgiften till 1 krona.
§ 4. Platsen för skjutbanan bestämdes att blifva vid Hästefjord som därtill kostnadsfritt upplåtes av ordföranden. Som ofvan Lars Peter Andersson, ordförande.

I skyttegillet har aktiviteten och intresset växlat under olika tidsperioder. Efter starten och flera år framåt var intresset stort, med 50–60 medlemmar. Efter första världskriget avtog dock verksamheten, för att sedan återigen öka och efter krigsutbrottet 1939 tog skytteintresset ny fart.
Inom skytterörelsen började nu anordnas fältskjutningar, dessa förlades oftast till vår och höst. Eftersom banskyttet utövades sommartid blev det nu aktivitet stor del av året.
Skyttegillet har även stått som arrangör och värd för förbundsfältskjutningar.
Vid den här tiden arrangerades varje år s.k. skyttebaler i något större hus i bygden, där förekom prisutdelning, kaffeservering, dans och kortspel. En inträdesavgift upptogs i förväg och musik anskaffades. Det blev ofta stökiga tillställningar och detta hade kommit till kyrkoherdens kännedom. Han kallade till sig Frans Larsson som var stor vän av Skyttegillet och dess ordföranden. Frans har själv berättat att kyrkoherden i skarpa ordalag framhöll, att det var högst olämpligt av en så respekterad person som herr Larsson, som därtill är med i kyrkorådet, att deltaga i dessa vilda och syndfulla tillställningar, där det både sups och spelas kort.
Svaret blev: *"Dom här skyttebalerna är inga vanliga skompejakter, det är riktiga fosterländska fester. Och jag skall säga kyrkoherden att Hans Majestät Konungen är Svenska skytterörelsens hedersordförande och högste beskyddare".*
Vid årsmötet 1948 diskuterades skjutbanans dåliga skick och förvaring av föreningens gevär och ammunition som hittills hade förvarats i en olåst lillstuga på Öna nr. 12. Detta ansågs som otillfredsställande och det uppdrogs åt Karl Karlsson att framtaga ritningar och söka bidrag till skjutbanans ombyggnad. Ombyggnaden utfördes ideellt av föreningens medlemmar året därpå. Banan fick nu skydd för markörerna och de hissbara tavlorna gjorde att de kunde arbeta i skydd hela tiden.

Karl Karlson Binäs, Alfred Gabrielsson Rotenäs, Melba Andersson, Thälje Eriksson Rotenäs, Karl-Anders Andersson Laxfisket, Karl Johansson Skörbo, Åke Johansson Svenningstakan, sittande Karl Andersson Binäs och Harry Larsson Långebo Foto taget vid ombyggnad av skjutbanan 1949.

Fältskjutning i Kopperud i början av 1960-talet.

Från bygden har det under årens lopp funnits många duktiga skyttar, som med framgång deltagit i olika tävlingar.
Skyttegillet har även haft medlemmar utanför ”Vår bygds” område.

Frändefors Ungdomsförening.

Föreningen bildades vid ett möte i Skarbo den 21 maj 1916, medlemsavgiften var 2 kr. Det beslutades också att varje medlem skulle bidraga med 10 kr. för anläggande av dansbana. Beslutet följdes snabbt av handling, för enligt annons anordnades första dansfesten den 12 juni (annandag pingst).
Troligen gav festerna överskott för vid möte den 21 september 1919 beslutades att anslå en summa pengar till hjälp för anläggande av trädgård vid Skarbo småskola. Förslag väcktes också att skaffa ett bibliotek, för ändamålet anslogs 100 kr. Artur Johansson, Skarbo skötte om utlåningen av böcker.

Enligt protokoll ordnade föreningens medlemmar fyra fester om året. Dansbanan uthyrdes dessutom ibland till någon orkester och ibland till Frändefors Skyttegille. Av protokoll framgår också att Frändefors Idrottsförening vid flera tillfällen ville hyra dansbanan, men av någon anledning blev det enhälligt avslaget.
Dansbanan drevs till 1928, då det vid ett möte den 7 april beslutades att överlåta dansbanan till Frändefors SLU-avdelning. Föreningen upplöstes sedan vid ett möte 6 april 1931, där det beslöts att det överskott som blev över, skulle skänkas till Lars Anderssons fond för mindre bemedlade skolbarn.

Fäst

— anordnas av —

Frändefors Ungdomsförening

den 12 juni (Annandag pingst)
kl. 5 e. m.
i **SKARBO, Frändefors.**

Stor nyanlagd dansbana.
God musik. Fri dans.
Kaffe och läskedrycker serveras.
Inträde 25 öre.

Kommitterade.

I händelse av ogynnsamt väder uppskjutes fästen till söndagen den 18 juni.

3886

Dansannons till invigningen av Skarbo dansbana.

Foto från invigning av Skarbo dansbana 12 juni 1916.

Rösebo Missionsförening.

Det var den 27 april 1930 som åtta personer beslutade bilda Rösebo Missionsförening. Det ansågs att "*behov syntes föreligga för en religiös sammanslutning*". Förut hade det förekommit bönemöten i en del hem och i ordenshuset.
På avstyckad mark från gården Rösebo nr. 1, uppfördes samma år ett missionshus. Den förste ordföranden var Erik Johansson Rösebo, hans hushållerska Ingeborg Dorj, som tidigare varit missionär var också en drivande kraft. Efter några år efterträddes Erik av Gunnar Strömberg, Skarbo, som var ordförande och ledare till sin död 1968.

Missionshuset under uppbyggnad. Adolf och Gustav Eriksson, Trombäljen samt Erik Johansson, Rösebo.

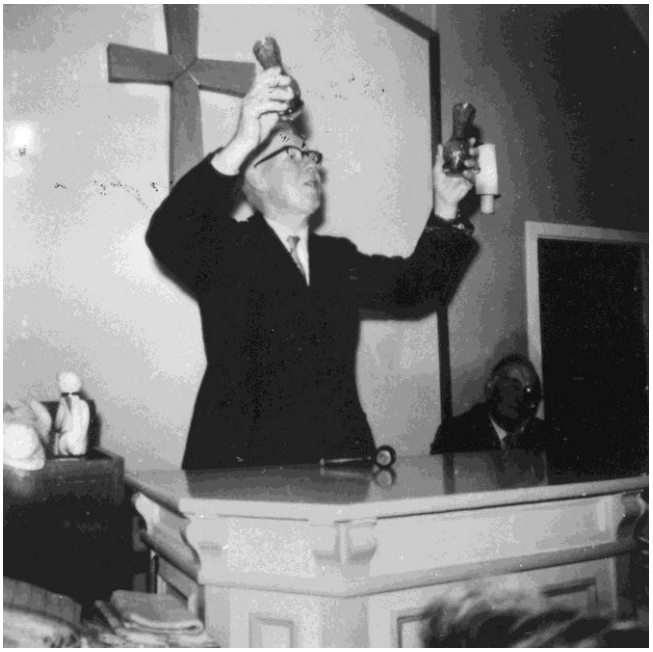

Gunnar Strömberg som auktionsutropare i missionshuset. I bakgrunden Robert Dahlgren, som skötte protokollet.

På 1930 och 40-talet var missionsföreningen aktiv med många medlemmar. Gunnar Strömberg, Skarbo, Robert Dahlgren, Rotenäs och Anders Lindelöf, Rösebo, var några av de ledande inom föreningen. Förutom att det förekom missionsmöten, fanns bl.a. söndagsskola uppdelad i tre avd. med var sin lärare. Vid jul och försommartid var det söndagsskoleavslutning, då var det program och fest och det sjöngs många s.k. läsarsånger. På sommaren ordnades varje år sommarmöte och varje höst var det missionsauktion. Till missionsauktionen hade medlemmar och andra sytt och skänkt olika saker, det var ofta saker med som skänkts av släktingar i USA. Många av bygdens folk mötte då upp och det var lite av feststämning.

Trotjänare från Rösebo missionsförsamling: Eddy Karlsson, Öna. Edit Strömberg, Skarbo. Rut Dahlgren, Rotenäs. Valberg Andersson, Lövnäs. Ester Andersson, Nolhagen.

Edvard (Eddy) Karlsson, Öna var under alla år en trogen vaktmästare. Gunnar Strömberg dog 1968 och verksamheten avtog och 1980 övertogs missionshuset av Frändefors Missionsförsamling.
Fastigheten såldes 1987 till Gun och Edgar Aronsson, som var grannar till missionshuset.

Skarbo Kyrkliga Syförening.

Syföreningen bildades 1927 med lärarinnan Signe Jansson, Skarbo som ordförande. Medlemmarna samlades oftast i någon av skolorna i bygden, där det syddes och stickades m.m. Kyrkoherden var ofta närvarande. Varje år var det syauktion, oftast i Rösebo skola, på skänkta saker och plagg som tillverkats under året. Många gåvor kom också in från olika håll. Behållningen skänktes till olika välgörande ändamål. På 1970-talet gick flera syföreningar samman och nu finns ingen kvar i bygden.

Syföreningsmedlemmar samlade på trappan till affären i Lönnebergshage: Florense Eklund, Sigrid Lindelöf, Elsa Johansson, Anna Eriksson, Elsa Karlsson, Anni Magnusson, Augusta Johansson, Maj Birgersson, Magnhild Joelsson, Elin Johansson, Paulin Svensson och Alma Andersson.

Syföreningens 30-årsjubileum i Rösebo Skola 1957. Anni Johansson, Anna Larsson, Ellen Skarholm, Anna Johansson, Signe Deréhn, Ellen Andersson, Stina Olsson.

Frändefors Västra SLU-avdelning

Vid ett möte i Rösebo ordenshus i slutet av 1944 bildades, Frändefors Västra avdelning av *"Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund"*. Det var Johan Lidell från Frändefors SLU-avdelning och ombudsman Artur Pettersson, som kallat till detta möte. Artur Pettersson talade bl.a. om den orättvisa dyrortsgruppering som gällde då. 12 medlemmar skrevs in vid detta första möte. Torsten Eriksson, Rotenäs blev föreningens första ordförande.

Till en början hade nog inte föreningen så mycket verksamhet, de möten som hölls var i något hem. Några gånger var det fester i gamla stugan i "Stenkasera" (Rotenäs nr. 12). En riktig samlingslokal var den första större fråga som diskuterades, det ordenshus som fanns i Rösebo var ju gammalt, trångt och slitet.

En bygdegårdsförening bildades och tomtmark avstyckades från Binäs nr. 20 för att där uppföra en bygdegård.

För att få in pengar till detta, begärde Frändefors Västra SLU-avdelning hos Frändefors kommun, om tillstånd att uppföra en utomhusdansbana.

Kommunen sände över tillståndsansökan till kyrkofullmäktige och i tidningen ELA fanns ett referat från detta sammanträde.

"Kyrkofullmäktige som har att handlägga ärenden, som rör församlingvården, beslöt enhälligt att göra följande uttalande: Kyrkofullmäktige har med stort bekymmer tagit del av Frändefors Västra SLU-avdelnings planer på att bygga en dansbana. Det skulle vara mycket ödesdigert om dessa planer bleve förverkligade. Det är att befara att stor moralisk och andlig skada därigenom skulle åvägabringas. Dansbanelivet kan icke sägas tillmötesgå ungdomens berättigade behov av sund glädje och god förströelse. Enligt all erfarenhet har det moderna dansraseriet en farlig förmåga att hos de unga döda alla högre intressen. Det moderna nöjeslivet river lekande lätt ner vad hem, skola och kyrka med stor möda sökt bygga upp av karaktär och ideal i de ungas liv. En dansbana blir lätt ett tillhåll för ansvarslösa individer, som ofta under spritens påverkan kan bedriva ofog, som den tillfälligt anställda ordningsvakten ej har kraft att avstyra. Ofta har pressen notiser om otrevliga uppträdande vid dansbanor. Spåren förskräcka. Det går ej att gentemot detta invända, att det dock är bättre att ungdomen får dansa hemma än att den beger sig till städernas nöjesplatser. Det är väl dock ej ett axiom, att ungdomen måste deltaga i det moderna dansliv, som står i klar strid mot den livsstil, som landsbygdens ungdom söka sin ära i att hålla i stället för att efterapa städernas i stor utsträckning rotlösa ungdom. En dansbana inom en socken får ofelbart till följd, att så många flera av socknens ungdom drages in i den moderna dansens virvlar, där så många unga tappa sans och besinning. Säkerligen är också majoriteten av befolkningen i den del av församlingen, som närmast beröres av de planer, som nu äro å färde, avgjort emot ett bifall till den gjorda framställningen. Detta skulle lätt genom ett opinionsmöte kunna utrönas."

Teaterscen ur Kolar-Fredrik i börja av 1950-talet. Gustaf Eriksson Karl Anders Andersson och Torsten Eriksson.

Teater på Rotenäs festplats 1954. Erik Eriksson Rösebo, Ragnhild Andersson Binäs, Alice Johansson Bruket, Arne Hallsten Kopperud, Karin Söderqvist Näset, Bengt Eriksson Rotenäs.

SLU-flickorna lägger upp taktik före fotbollsmatch. Inger Olsson, Berit Nyman, Inger Jansson, Gunilla Joelsson, Berit Eriksson, Maj - Britt Jansson, Alice Johansson, Ragnhild Andersson, Gerd Eriksson, okänd.

Någon dansbana blev det inte på den tomten, men några år senare uppfördes en dansbana med teaterscen i Rotenäs nr. 7. Denna drevs med dans och sommarfester, men lades ner efter c:a 10 år, då lokalfrågan löstes och ordenshuset i Rösebo om– och tillbyggdes 1958.

I omkring 20 år hade SLU-avdelningen livlig verksamhet med många möten, studiecirklar, tävlingar och teaterverksamhet.
Varje år hade avd. studiecirklar i ämnen såsom: Praktiska skrivelser, Rätt och lätt i ladugården, Räkning, Rättskrivning m.m.

Plöjningstävlan i Kopperud 1956.

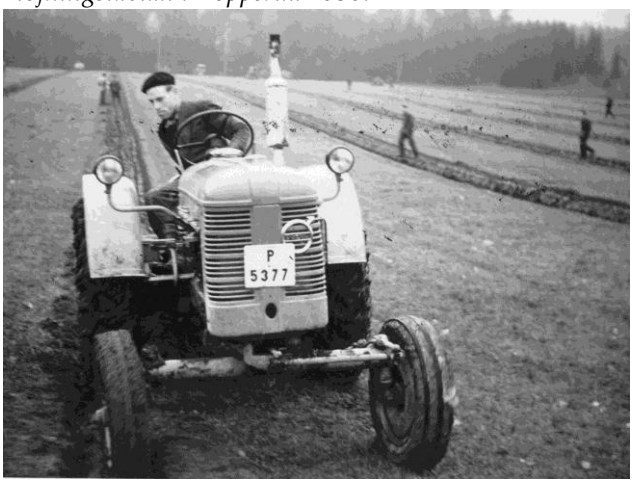

Plöjningstävlan 1956, Ragnar Hallsten närmast kameran.

Plöjningstävlan 1956, Johan Lidell.

De tävlingar som anordnades var populära och på samma gång lärorika. Här några exempel: *Med traktor i trafiken, Rättskrivning, Räkning, Krukväxtkännedom, Skogsgallring, Traktorplöjning, Fläckurtagning, Smörgåsberedning, Klädvård m.m.* Vid flera tillfällen under årens lopp var ungdomar från bygden med i både krets- distrikts- och rikstävlingar.

CUF-möte i Rösebo ordenshuset. Längst bak: Bosse Johansson, Gösta Karlsson. De fyra främsta från vänster: Sven Brask, Nils Andersson, Kurt Söderqvist och Lennart Jansson. Vid högra sidan: Gunnar Hallsten, Åke Olsson, Uno Johansson och Sven Jansson.

En livlig underhållningsverksamhet förekom också, med teater, sketcher och sång av föreningens ungdomar. Detta skedde ofta i angränsande socknar långt utanför vår bygd.
All denna verksamhet har varit en bra skola för bygdens ungdomar och många aktiva i SLU-avdelningen, har senare innehaft olika uppdrag inom kommun, ekonomiska föreningar m.m.
Efter att Bondeförbundet ändrat namn till Centerpartiet, ändrades namnet från SLU till CUF (Centerns Ungdomsförbund).
Den nya tiden med TV och bilar m.m. gjorde att verksamheten avtog och i slutet av 1960-talet gick CUF-avdelningen samman med Frändefors Norra CUF-avdelning.

Frändefors Västra SLKF-avdelning

Frändefors Västra avdelning av *"Svenska Landsbygdens Kvinnoförbund"*, bildades vid ett möte i Rösebo ordenshus 1945. Vid detta första möte skrevs in 12 medlemmar
Den första styrelsen var: Nanna Andersson Skarbo, Anna Eriksson Trombäljen, Märta Hallsten Kopperud, Signe Gabrielsson Rotenäs och Anna Andersson Öna.
SLKF hade under de första åren olika samkväm och underhållningar i Rösebo skola eller ordenshus. Det överskott som blev från dessa skickades till olika hjälpbehov, bl.a. babyutstyrslar till Finland, hjälpbehövande i Norge, Kongohjälpen, Svenska kyrkohjälpen m.m. Senare har pengar skickats till Cancerfonden och andra hjälporganisationer.
Under en följd av år hade avd. sommarfester tillsammans med BF och SLU.
Det har under årens lopp anordnats många kurser, ofta med hjälp av någon hemkonsulent från Hushållningssällskapet. Vid en sådan kurs i Rotenäs skola på 1940-talet, visades en hushållsassistent. Alla var fulla av beundran när den demonstrerades, men den ansågs ju alldeles för dyr, för att kunna köpas i ett vanligt lanthushåll.
En stor del av verksamheten var studiecirklar och tävlingar av olika slag, med inriktning på hem och hushåll. Här några exempel: *Blommor i kruka och vas, Prydnadssöm, Fjäderfäskötsel, Växtfärgning, Spinning, Folkdräktssömnad, Ystning, Smörgåsberedning m.m.*
En årligen återkommande tävling har varit *"Vi vet vad"*. En frågetävling med aktuella frågor, där alla CKF-avdelningar i hela landet tävlat mot varandra på samma kväll. De tre bästa från varje avdelning har sedan gått vidare och tävlat mot andra avdelningars lag. Deltagare från föreningen har varit duktiga och vunnit flera kretsfinaler och någon gång också distriktsfinal för Norra Älvsborg. Flera har under årens lopp med framgång deltagit i andra tävlingar och blivit krets- och distriktsmästare.

Efter partiets namnbyte till Centerpartiet, blev det Frändefors Västra CKF (Centerns Kvinnoförbund), som senare blivit Centerkvinnorna.
Till Centerorganisationernas Riksstämmor i Vänersborg 1983, stickades ett lapptäcke i blockhusteknik, det skänktes som högsta vinst i ett lotteri.

Stickning av lapptäcke, Rakel o Ellinor Eriksson, Linnea Nyman och Ingegerd Johansson.

I många år har Centerkvinnorna varje år, varit med och smyckat kyrkan på tacksägelsedagen och bjudit på kyrkkaffe.

Frändefors Västra BF-avdelning.

Bondeförbundsavdelningen bildades vid ett möte 14 juni 1946 hos Alfred Larsson Rösebo, då 11 medlemmar skrevs in. Till styrelse valdes då: Anders Hallsten Kopperud, Karl W. Johansson Tjärtakan, Bertil Nyman Sundsholm, Algot Andersson Skarbo och Alfred Larsson Rösebo.
Vid nästa möte den 23 juli samma år, togs frågan upp om samlingslokal. Ett förslag väcktes att köpa det gamla bostadshuset (f.d. statarbyggnad på Hästefjord); för 1.000 kr.
Efter besiktning av huset avslogs förslaget vid nästa möte den 17 augusti. Det ansågs vara bättre att köpa virke för denna summa. Vid möte den 24 aug. tillsammans med SLU och SLKF, beslutades om inköp av tomt för bygdegård. Ägare till tomtmarken var Paul Eriksson Binäs och priset var 300 kr. En bygdegårdsförening bildades för detta ändamål (se nedan).
Vid ett valmöte i Rösebo Ordenshus den 7 sept. anlitades som talare landstingsman Gustaf Eriksson,

Röstorp Brålanda. Kostnader vid detta möte var: annons 4:80, lokalhyra 5:-, bilskjuts 15:-, kaffe 22:50.
Under flera år anordnades tillsammans med SLU och SLKF, stora sommarfester i Rotenäs, där bygdens folk mötte upp. Det började med fotbollsmatch mellan flick- och gubblag och därefter följde dragkamp, servering, lotterier, teater och annan underhållning.

Fotbollsmatch mellan BF och SLU-flickor.

Gubblag i fotboll från 50-talet.

Fotbollsmatch mellan BF och SLU-flickor.

Den första studiecirkeln startades 1951 med 12 deltagare, ämnet var "deklarationsbokföring".
En kommitté jobbade med förutsättningen att bygga en bastu vid Rösebo skola, men blev aldrig utfört på grund av för höga kostnader.

Vid partistämman 1957 ändrades namnet Bondeförbundet till Centerpartiet, föreningens namn blev då Frändefors Västra Centeravdelning.

När det skulle byggas två villor i Binäs i början av 1960-talet, uppstod problem när bostadslån skulle beviljas. Det ansågs för osäkert för staten att gå in med lånegaranti för villor placerade i glesbygd. Riksdagsman Robert Dockered kontaktades och med hans medverkan klarades det hela upp.
Vid avdelningsårsmöte 1969 diskuterades återigen bostadsbyggandet på landsbygden och det uttalades en protest mot att landshövding och länsarkitekt anmärkt på Frändefors kommun, för att det tilläts bebyggelse utanför tätorten. Mötet ansåg att om inte bygden skulle avfolkas ännu mer, måste det bli tillåtet att bygga bostäder också i glesbygd. Efter påverkan blev det senare ändring på detta och det har efteråt byggts många villor runt om i glesbygden.
Varje valår skedde nomineringar till de olika valen och det anordnades valmöten. Centern var under alla år det dominerande partiet i Frändefors kommun, ända fram till kommunsammanslagningen 1974.

Från avdelningen har följande varit valda till kommunfullmäktige: Karl W. Johansson Tjärtakan, Frans Larsson Öna, Anders Hallsten Kopperud, Adolf Eriksson Rotenäs, Georg Gabrielsson Rotenäs, Karl Karlsson Binäs, Bertil Nyman Sundsholm, Karl-Anders Andersson Laxfisket, Anders Johansson Tjärtakan, Karl Johansson Skörbo, Arne Hallsten Kopperud och Erik Eriksson Rösebo. Många fler har varit med och haft andra kommunala uppdrag.
Alla dessa har med stora uppoffringar och efter bästa förmåga verkat för bygdens bästa.
Efter kommunsammanslagningen 1974 har det inte funnits någon ordinarie ledamot i Vänersborgs kommunfullmäktige, men flera från avd. har haft andra uppdrag.
På avdelningsnivå är inte så mycket verksamhet, men medlemmar deltager i Centerns kommunorganisation, som har informationsmöten, där åsikter kan framföras. Både avdelningen och enskilda medlemmar har också vid olika tillfällen påverkat politiker, när det gäller att få behålla Rösebo skola och Rösebolokalen.

Frändefors Västra Bygdegårdsförening.

Frändefors Västra BF-, SLKF-, SLU– avdelningar och OK Roto, var i slutet av 1940-talet mycket aktiva i bygden, men det saknades en riktig samlingslokal. För att verksamheten skulle kunna fortsätta, väcktes förslag att bilda en bygdegårdsförening, med målsättning att anskaffa en bygdegård. Andelar tecknades på 100 kr och med inkomst från dansbanan i Rotenäs skulle projektet genomföras. En byggnadskommitté valdes och flera år jobbades mycket med denna fråga, men efter som åren gick och kostnaderna steg i höjden, blev inget bygge av.
Bygdegårdsfrågan löstes 1958 när ordenshuset i Rösebo om– och tillbyggdes, med delvis hjälp av kommunala medel och denna blev nu bygdens samlingslokal. Föreningen hade inte längre någon funktion och lades ner.

Orienteringsklubben OK Roto.

Föreningen bildades 7 november1948, vid en sammankomst hos Gustaf Eriksson, Trombäljen. Syftet var att samla hembygdsintresserade till strövtåg i skog och mark. Till ordförande valdes Ingvar Joelsson Lönnebergshage.
Vid ett möte den 17 november i Rotenäs skola, skulle föreningen ha ett namn. Torsten Eriksson, Ringevall kom med förslag att använda de två första bokstäverna i gårdarna Rotenäs och Torsbo. Förslaget gillades och föreningen fick namnet Roto, eftersom det blev mest orientering tillkom senare OK (orienteringsklubben).

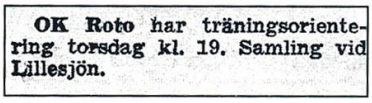
OK Roto har träningsorientering torsdag kl. 19. Samling vid Lillesjön.

Annons om träningsorientering.

Det blev full fart från början med orienteringstävlingar, 28 november vid Åskagen,19 december vid Stenkasera och 2 januari i Långebo. Detta var något nytt och både unga och gamla deltog med liv och lust. Vid en orienteringstävling höll en bonde på att plöja, rätt som det var kom några orienterare springande ur skogen, han utbrister, *"Dä va en förbannad tening"* (springande).
Det gjordes också strövtåg i naturen till gamla torp och minnesmärken. Även fotboll utövades under en kort period.

Skogspromenad till Aspevik 1954. Erik Eriksson, Evert Oskarsson, Erik Olsson och Gustaf Fagerström

Gunnar Hallsten, Erik Eriksson, Evert Oskarsson, Erik Olsson, Ingvar Joelsson, Arne Hallsten m.fl.

Den första årsfesten hade föreningen i Flicksäters bygdegård. Detta var början till årligen återkommande Rotofester, där det förutom dans förekom teater och annan underhållning. Dessa var mycket populära med god uppslutning och gav en slant i kassan till klubbens verksamhet.
En stuga i Hagen (Trombäljen nr. 10) inköptes 1949 av Ellen Granström och användes några år som klubbstuga. Den kallades för *"Rotostugan"*. Men den var liten och låg långt ifrån riktig väg, så efter några år såldes den tillbaka.

OK Rotos ungdomar på OL- tävling 1976

Startplats vid OL- tävling.

Orientering har varit OK Rotos huvudidrott under alla år. Många ungdomar från klubben har också deltagit i olika friidrottsgrenar och skidor. Från 1969 upphörde friidrotten i föreningen, då Dals Södra FFI (förening för fri – idrott) bildades.
Medlemmar har deltagit i orienteringstävlingar i hela landet från Norrbotten i norr till Skåne i söder och flera andra länder. Genom åren har klubbens medlemmar nått fina placeringar och många distriktsmästerskap har vunnits, både individuellt och i budkavle.

Skidor är en annan stor gren, men mera på motionsnivå. Många från klubben har flera gånger deltagit i Vasaloppet, Tjejvasan, Karolinerloppet m.m.
Föreningen har sedan 1973 en omfattande ungdomsverksamhet. Det är föreningens "allt i allo", Ragnar Hallsten som hela tiden varit den drivande kraften. Varje vecka under vinterhalvåret samlas barn och ungdomar för att spela bordtennis m.m. Damgymnastik har också varit på programmet i många år.

Deltagare från OK Roto efter Maratonstafett i Trollhättan.

Vasaloppsåkare vid målet i Mora. Bertil Larsson, Gunnar och Ragnar Hallsten.

Tjur- och Baggföreningar.

För att få fram bättre avelsdjur, bildades föreningar med stöd och hjälp av Hushållningssällskapet. Målet var att få fram kor som mjölkade mer och även blev större för att ge bättre slaktutbyte. Hushållningssällskapet bidrog med räntefria lån för inköp av tjur från någon stamboksförd kobesättning. Tjuren skulle ha en bra exteriör och vara avkomma efter kor som mjölkade bra. Husdjurskonsulenten skulle godkänna inköp av tjur, som oftast var av SRB-ras (Svensk röd och vit boskap). Någon lantbrukare i bygden åtog sig mot ersättning att handha skötsel och utfodring av tjuren samt vara behjälplig när grannar kom med brunstiga kor.

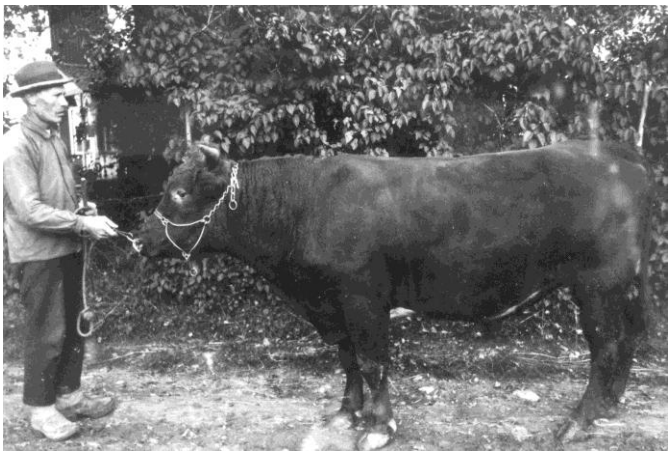

Karl Olsson, Tjärtakan med en föreningstjur.

Anders Hallsten, Kopperud med föreningstjur, på armen Ragnar och på tjurryggen Arne.

Från 1920-talet fram till 1970-talet har det funnits flera tjurföreningar i bygden. På 1950-talet hade bildats seminföreningar och seminörer åkte då omkring och utförde konstgjord befruktning på korna, föreningstjurarna blev då överflödiga.

När det gällde fåren var målsättningen att få fram köttigare djur med bra ullkvalité. Även här var det någon som svarade för baggens skötsel, men baggen fick istället besöka olika fårbesättningar med tackor.

Vår Bygd 1891.

Som framgår av förord i början av boken, startades 1985 en studiecirkel med ämnet, "På jakt efter en hembygd". Alla kyrkböcker (husförhörslängder) i Sverige före 1896, är mikrofilmade på filmrullar. Med hjälp av dessa, som lånades på biblioteket i Vänersborg, kunde vi få fram uppgifter före 1895. Dessa har sedan kompletterats med uppgifter från lantmäteri, pastorsexpedition, mycket letande i gamla handlingar och tidningar samt intervjuer av äldre personer.
Efter några års arbete beslutade vi, att i bokform försöka dokumentera "vår hembygd".
Hur skulle vi få fler personer engagerade och så småningom också få ekonomisk hjälp?
Vid en cirkelträff i Rösebolokalen 24 feb. 1989, togs beslut om bildande av en förening, som efter en del funderande fick namnet **"Vår Bygd 1891"**. Det hand-

lade ju om "Vår bygd" och utgångspunkt var 1891 års karta. Syftet var att märka ut gårdar, torp och annan bebyggelse. Att samla in uppgifter, foton m.m. om bygdens liv och utseende, samt få med alla som bott här åren 1891 till 1991, med namn och födelseår. Stadgar och medlemskort utarbetades med bild på stugan i Rafeltere.
Till styrelse valdes Arne Hallsten, Karl Anders Andersson, Ragnhild Hallsten, Arne Birgersson och Uno Johansson. Medlemsavgiften bestämdes till 25 kr. per år.
Cirkelarbetet fortsatte och i september hade vi en första bygdevandring i Skarbo, med 11 deltagare.

Slåttergille i Brunnane.

Studiecirkel, Vår Bygd 1891. Gösta Andersson, Gustav Isaksson, Arne Hallsten, Göran Hallsten, Anders Larsson, Arne Birgersson.

Den 26 november var den stora dagen, då vi för första gången anordnade en träff för allmänheten i Rösebolokalen. Det var uppsatt en liten utställning med foton och några anteckningar från bygden.
Spänningen var stor, fanns det något intresse och skulle det komma något folk?
Det blev en positiv överraskning, lokalen var full av intresserade människor som såg ut att trivas.
Olle Ljung från Melleruds museum medverkade och det fanns apparater med möjlighet att se på husförhörslängder.

Detta blev en bra start och vid årsmöte i början av varje år, utarbetas en verksamhetsplan för hela året. Av denna framgår att cirkelarbete pågår varannan tisdag från tidig höst till sen vår. Föreningen har ett årsmöte i mars månad och en höstträff i november varje år. Det har blivit populära träffar, med fotoutställning, någon typ av underhållning, kaffe, lotterier och mycket prat om hur det var förr.
Bygdevandringar anordnas varje år den 1 maj och annandag pingst. Dessa är välbesökta och det berättas lite om varje ställe som passeras och det sker uppsättning av stolpe med skylt på en del gamla torpställen.
Under årens lopp har också anordnats slåttergillen och tjärbränning.
Tanken har hela tiden varit att resultatet av vårt arbete skulle bli en bygdehistoria i bokform. Från början skrevs uppgifter ner för hand från kyrkböcker, olika handlingar, berättelser och episoder. Senare har anskaffats en dator, där allt nedskrivet har överförts. Ett stort antal foton från bygden har insamlats och avkopierats, liksom en del gamla handlingar och notiser.

Bygdevandring, vid Rafeltere. Stående, Doris Holmfjord, Frideborg Scherman, Arne Hallsten, Ragnhild Hallsten.

Tjärbränning i Tjärtakan 8 april 1990. Göran och Arne Hallsten.

Bygdevandring i Trombäljen.

Arkivet på Granhöjd i Binäs.

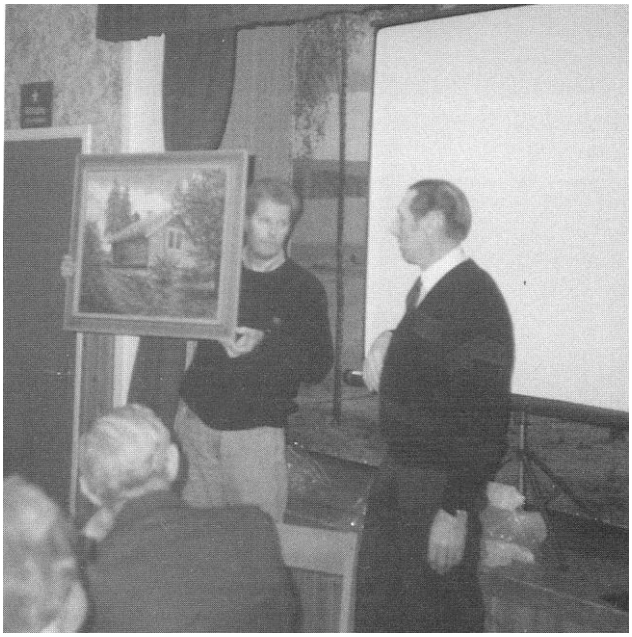

Sten-Eric Scherman överlämnar tavlan på Rafeltere till föreningen Vår Bygd 1891.

Utställning av "gåramålningar" gjorda av Carl Pettersson.

Gunnar Karlsson, Frändefors (Pelle-Gunnar) har diktat en visa till slåttergille, melodi.: "Man får inte ha för stora pretentioner".

När vi samlas i "vår bygd"
glada vänner ingen skygg.
Bara glädje vi med sång
nu skall förena.
Våra fäders hårda slit
bör man hedra
på vårt vis.
Här finns både liar, grep och rivetinner.

Nu när gräset blivit "slått",
smakar nog en kaffekopp
och en vilostund man tar
här uppå ängen.
Bara lien skötte far
som han gjort i all sin dar.
Men att räfsa gjorde pigorna och drängen

Många år har redan gått,
Mycken lärdom har vi fått,
av båd far och mor
och även deras bröder.
Hus och hem som fordom var,
har vi inte många kvar,
men de minner ganska väl om gamla tider.

Hoppas vädret bliver bra
nu när bärgningen är kvar,
alltid väntar man sig
någon lön för mödan.
Första "såtan" göken ser,
säger "hej farväl med Er!"
"Men jag kommer nog igen till nästa sommar!"

(Före år 1920)

Tankar och kalkyler av Anders Andersson Granhöjd Södra Binäs.

Då icke en mansålder förflutit sedan sydvästra., västra och nordvästra samt mellersta delen av Frändefors socken var i avsaknad av anlagd väg, leva dessa svåra förhållanden ännu i färskt minne. De mödor och faror för människor och djur de obanade vägarna förde med sig kunna icke fatta s av dem, som nu ha landsväg till stad och järnvägsstation. Om de de gamla byvägarna kunde förtälja de vägfarandes vedermödor skulle det bli en tragisk historia, som sträckte sig genom århundraden. De olika bygdernas naturtillgångar måste fraktas till de resp, konsumtionsorter för avsalu under så ogynnsamma och tidsödande kommunikationsförhållande, att varans pris å avsättningsorten icke betalade arbetslön och fraktkostnad för folk och dragare. Det var icke lockande att frambringa produkter, då så stora svårigheter stodo i vägen för varans forslande till avsättningsorten.

Jordbruket kom helt naturligt att stå på en ståndpunkt. Skogsprodukterna måste forslas på släde vintertid och vid bristande slädföre fingo virkesförråden helt eller delvis förstöras. Vår trakts innebyggare vid 1870-talets ingång vilka levde under samma förhållanden, som våra förfäder gjort sen urminnes tider sågo i landsvägarnas tillkomst den största lycka, som kunde beskäras ortens innevånare. De iklädde sig stora uppoffringar och räknade de nya vägarna som det största arv de kunde efterlämna åt kommande generationer. De som nu befara de olika landsvägarna till städerna Vänersborg, och Uddevalla, samt stationer uppefter Bergslagsbanan finna dessa transporter även de mödosamma och finna var och en i sin bygd, att dessa kommunikationsleder även de äro otillfredsställande. De gamla med sina små anspråk, sin större härdighet och uthållighet och som aldrig hade hört talet om timpenning, skulle lätt ha funnit sig i transporter på våra landsvägar som för dem skulle ha varit kungsvägar, men tidsförhållandena ha förändrats. Nutidsmänniskorna ha större behov, för att kunna tillfredsställa dessa, producera mer. Jordbrukaren behöver driva upp sin produktion av jordbruksalster och försätta sin jord i största möjliga växtkraft. Därtill åtgår tid och denna tid får icke förnötas genom transporter, som det åtgår sådan tid att det åtgår en dagsresa för varje ärende till närmaste stad. Stannar driftige jordbrukaren hemma och genom odling ökar sin skörd och sina försäljningsprodukter räcker inte tiden till för transporter. Sent på hösten och tidigt på våren behöver lantbrukaren arbeta sin jord. Tröskning, torvströupptagning, grustransporter, skogsgallring, virkessågning samt avverkning och vedinsamling m m tager vintermånaderna i inspråk.

Allt detta arbete är så nödvändigt och lönande att en resa till staden eller järnvägsstationen icke kan giva den valuta som ett ordnat hemarbete giver.

Järnvägar för olika spårvidder äro flera gånger stakade i skilda riktningar genom nämnda bygder, vilket talar för behovet av järnvägskommunikation. Något nytt kommunikationsmedel t ex, omnibus eller biltrafik har icke varit påtänkt i de trakter det här är fråga om och alla de tunga frakterna av virke, kalk, tegel och olika jordbruksalster skulle aldrig medhinnas med de med stor energiförbrukning drivna landsvägsmaskinerna.

För att nu gå till kommunikationsfrågans viktigaste, kunde en återblick på en banas bärighet och de tidigare järnvägsförslagen vara på sin plats.

På 1870-talet då Bergslagsbanan byggdes, gjordes en undersökning för en gren till Norge över Hästefjordsområdet och därifrån över nordvästra Dal. En järnväg likspårig med denna avsåg en större genomgångstrafik, då Frändefors sockens centrala och västra del, ehuru väl lottad i fråga om tyngre fraktgods icke kunde få den betydelse i befraktningshänseende, som en dylik bana krävde. Man valde den kortaste vägen från Mellerud över Ed till Norge. Då frågan om en smalspårig tre fots bana från Färgelanda över Vänersborg och Trollhättan väcktes 1905 föll den under sin utredning på Vänersborgs stads åtgärd att gå förbi Trollhättan och i stället gå direkt på staden Alingsås. Detta förslag fick till resultat, att en bana byggdes emellan Trollhättan och Nossebro under det att förslaget Färgelanda Vänersborg Alingsås föll på de avskräckande kostnaderna för brobyggnader över kanalen vid Vänersborg och Göta älv vid Restad.- Fel att icke gå över Nyebro-Vargön till Trollhättan. På grund av den utredning. Om bibanor i Bohuslän av två fots spårvidd, som ingenjören vid statens järnvägar Anton Larsson verkställt och vilken även är utgiven i tryck har frågan uppstått att bygga en dylik två fots järnväg av enklaste och billigaste typ, och skulle en sådan järnväg utgå antingen från Vänersborg eller Trollhättan eller Lelångebanan och Uddevalla. Under antagandet i första rummet att banan skulle utgå från Vänersborg är naturligt, att den aldrig kan dras över de båda trafikkanalerna ytan stanna vid Blåsut och med slutpunk vid den stora landsvägsbron. Från denna punkt till torget är det knappast längre än från Herrljungabanans station och till torget. Banans sträckning från Vänersborg skulle efter de beräkningar som hittills gjorts bli denna.

Vänersborg-Djupedalens mynning vid Vänern-Bergslagsbanans skärning Sletered-Krypetorp, (eller Vänersborg-Lockered och nämnda Bergslagsbanans skärning) och därifrån i en tunnel genom berget till Hollbergs mosse eller det s k Kristinelund samt därifrån över 1ägenheten Ostens tomt genom den där naturliga sänkan i berget samt därifrån genom Näverdragets odlingar Bolunnane nära och nästan parallellt med Väne härads gräns och nära berörande den lilla mossen söder om Kattholmen. Från dito över mossen till Bodraget över Långemaden till Älmerud för att upptaga de där liggande gårdarnas trafik. Därefter skulle banan böja av till Åbron och fortsätta över Långebo och Sivikans ägor till Hästefjordens sydspets vid Hällern. Därefter skulle banan åter närma sig Väne härads gräns över Månsatorps ägor och genom sänkan söder om Korskaserna samt därifrån utefter Rotenäs södra

utfartsväg med bro över Björnsundet samt därifrån och i rak linje till Lönnebergshage därifrån över skogstegen till Nordhagen och därifrån följande gränsen emellan Nordlings och Johannes Erikssons ägor samt vikande över Granhöjds skogsmark i gläntan norr om Hulteberget i gränsen mot Jan Svenssons skogsteg och er den s k Hästekasen öster om Hagemyrsberget i riktning mot samfällda stora gatan hörande till S Binäs och följande denna till mitt för Granhöjds gårdsbyggnad där en hållplats förlägges samt därifrån till sänkan i skogen strax väster om Erik Janssons i N Binäs gårdsbyggnader och vidare till ordenshusplatsen i Rösebo. Riktningen blir sedan Skarbo- Grunsbo- Svenningstakan till Rölanda Fränderfors socken och Björserud och Blekan i Sundals Ryrs socken och vidare till Säter och Örs kyrka samt till Bäckenäs eller annan lämplig plats vid Dalslands järnväg.
Beräkning av banans bärighet har skett på grund av Ekonomiska kartverkets beskrivning.

Enligt olika beräkningar i skogslitteraturen skulle tillväxten per har av skogbärande mark uppskattas till tre kubikmeter. Då enligt omstående beräkning av annan duglig skogbeväxt mark för de trakter järnvägen skulle komma att genomgå skulle denna areal uppgå till 17.573 har, men då även skogsbeväxt äng och annan duglig skoglös mark samt ofruktbara mossar i vissa delar lämna åtminstone vedskog, så torde den skogbärande markens areal kunna jämnas uppåt till 20.000 har. Efter tre kubikmeter per har skulle årstillväxten bli 60.000 kubikmeter per år. Om denna virkesmassa fördelades på 300 fraktdagar skulle järnvägen få 200 kubikmeter virke att frakta varje dag på en genomsnittslängd av 20–25 km. Om man beräknar att en famn ved om 144 kubikfot innehåller 3,75 kubikmeter så skulle 3,75 gånger 200 utgöra 54 famnar ved, vilket skulle bli så mycket den lilla järnvägen kunde hinna med att frakta på en dag. Då skogssakkunniga ha beräknat tillväxten i fast mått och ovanstående upptager löst mått torde detta verka åt den säkra sidan. Enligt ovanstående skulle inom järnvägens intresseområde finnas 1.029 brukningsdelar vilka under tidernas längd snarare ökar än minskar. Om antalet hushållsmedlemmar på varje brukningsdel sättes till fem st skulle innevånarna inom nämnda område kunna uppskattas till 5.000. Om dessa 5.000 beräknas göra fyra resor vardera om året på en genomsnittslängd av 25 km med ett beräknat biljettpris av fyra öre per km skulle 5.000 x 4 x 25 bli två millioner ören eller 20.000 kr per år.
Då den odlade jorden enligt Ekonomiska kartverkets karta inom järnvägens intresseområde utgör 11.978 har vilken odling nu med säkerhet överstiger 12.000 har och det kan beräknas, att åkerjorden i medeltal kommer att tillföras 200 kg gödningsämnen och kalk per har skulle detta bli 2.400.000 kg. Om frakten i genomsnitt beräknas till 50 öre per säck skulle frakterna för dessa jordbrukets förnödenheter uppgå till 12.000 kr per år.
Då för byggnadsändamål i de olika trakterna transport av sågvirke och bräder till och från de rätt stora vattenverken vid Rotnäs och Krokfors skulle med fördel kunna ske med å järnvägen, och kan av dessa frakter beräknas en årlig inkomst av 500 kr. Om man upptager frakt för mäld till och från kvarnarna vid dessa vattenverk samt frakter för mur- och taktegel vilka nu äro ytterst betungande kan även dessa transporter upptagas till 500 kr per år.
Vänersborgs ställning till den föreslagna lokalbanan och ordnandet av de å järnvägen fraktade produkternas försäljning därstädes.

Vänersborgs stad, som ursprungligen hade en stor tillförsel av lantmannaprodukter både från Västergötland och Dalsland, har genom flera för staden ogynsamma förhållanden i fråga om denna tillförsel blivit hårt beskuren. Uddevalla-Vänersborg-Herrljungabanan, som anlades på 1860-talet beräknades tillföra staden matvaror från avlägsna delar av Västergötland. Denna tillförsel blev dock av mindre betydenhet då denna banas ändpunkt blev en större stad med direkt utskeppning till skärgården och utlandet. Nämnda banas betydelse för Vänersborgs stad minskades i hög grad genom tillkomsten av Göteborg-Västergötlands smalspåriga järnväg. Vad som icke går åt andra håll går över Västgötabanan till Göteborg. Vänersborgs stads stora missräkning i fråga om Bergslagsbanan går tillbaka till 1870-talet, då denna bana byggdes på ett så stort avstånd att knappast röken från det lokomotiv som drager tåget med Dalslands produkter förbi staden kan synas. Bergslagsbanan berövade Vänersborgs stad dess tillförsel. och den handel uppefter den zon, som sträcker sig upp till Åmåls intresseområden. Denna förlust av, och alla produkter åt väster om Bergslagsbanan kunde tagas igen genom en tertierbana Vänersborg-Rostock. Behovet av denna Vänersborgs egen bana framgår därav, att de stora dalsländska stationernas affärsmän köpa alla produkter som saluföras från öster och väster uppefter Bergslagsbanan och sälja till lantmännen allt vad dessa behöva. Tillförseln sjöledes med Vänerbåtar torde minskas i den mån de värmländska och de dalsländska bruken tillväxa och konsumera mer och mer av trävirke och livsförnödenheter. Särskilt av det förra konsumeras där så mycket som snart i de illa medfarna skogarna kan avverkas.
Den stora trafikkanalen, som under senaste tid tillkommit, (1916), har även med sina verkningar beskurit Vänersborgs stads intresseområde. Alla de små båtarna från Värmlands och Dalslands inre sjösystem och kanaler gick förut den mindre kanalvägen invid staden. Där provianterade man samt sålde och köpte. Nu gå stora utlandsångare och taga det mesta av frakterna vid Vänerhamnarna och gå den stora kanalvägen förbi Vänersborg och goda innevånarefår nu endast se röken av båtarna och höra signalerna till vakterna vid de stora broarna vid Blåsut och Kasen.
Vänersborgs stad sålde den stora kraftkällan vid Huvudnäsön. Nu i stadens ägo gives gynnsamma villkor för industrianläggningar. Det industrisamhälle, som där kommer mer och mer att växa ut, blir en konsumtionsort som helt behöver vad som kan tillföras från detta håll av Västergötland. Redan nu göras inköp av potatis och andra produkter å Vänersborgs torg vilka produkter föras till Vargön. Genom Trollhättans tillväxt utsträckes dess intressområde mer och mer in

över Vassända-Naglums och Väne Ryrs socknar och den tid torde icke vara avlägsen då Vänersborgs stad icke har mycket av tillförsel av de områden, som ligga väster om Öxnereds järnvägsstation.
Genom dessa för Vänersborgs stad ogynnsamma förhållanden, är staden för framtiden till större delen beroende av tillförsel från de ännu icke exploaterade områdena, som ligga i Frändefors sockens södra, mellersta och västra del, Vassända-Naglum och Väne Ryrs norra samt Lane Ryrs östra del. Nordvästra delen av Frändefors jämte den del av Ödeborgs socken, som ligger intill och öster om Rådanefors bruk samt Sundals Ryrs och Örs socknar skulle bli ett nytt intresseområde, som genom järnvägen skulle tillföras Vänersborgs stad. De områden som ligga emellan Bergslagsbanan och Lelångebanan äro genom stora mossar och fjällmyrar isolerade åt öster och väster vadan vägarna i allmänhet gå diagonalt ut till dessa banor. Utfartsvägarna äro därför i allmänhet längre än vad man på grund av orternas utsträckningpå bredden kunde ha anledning att antaga. Den lilla två fots banan i dessa på naturtillgångar rika orters mitt och med en sträckning av c:a 50 km från Vänersborg till lämplig punkt å Dalslandsbanan fingo därför detta område odelat för sin trafik. Vad som är styrkan i denna förbindelseled rörande Vänersborgs stad är, att banans ändpunkt förlägges till staden och där den icke träffar en bana av liknande spårvidd. Vänersborgarna har hittills fått nöja sig med att man kör "värdshus förbi", så bleve icke fallet med denna bana, utan de produkter, som banan kommer att frakta, kan anses som självskrivna för Vänersborgs stad.
Liksom det är av största betydelse, att lantmännen i de trakter där banan går fram, får försäljning av sina produkter så ordnad, att det lönar sig att producera, så är det även för Vänersborgs stad av intresse, att tillförseln blir jämn och att varorna få sin rätta behandling, då de lastas av vagnarna. För detta ändamål är det för båda parterna nödvändigt, att byggnadsanordningar vidtagas vid banans slutpunkt nära den stora landsvägsbron över kanalen vid Blåsut.
För de grusfattiga trakterna längs järnvägens sträckning skulle denna få den allra största betydelse. Å Sivikans, Torvrukans och Rotnäs ägor, där järnvägen skulle närma sig Bohuslänsgränsen, finnes outtömliga tillgångar av väggrus och mursand. Denna för landsvägsunderhållet och för byggnadsändamål betydelsefulla men tunga vara kunde fraktas å järnvägen uppåt mot Sundals Ryrs gräns och söderut ända till Vänersborg där sanden i mängd kunde fä en olikartad användning. Vid Kroppefjälls fot finns skärv och grustillgångar, som kan fraktas norr och söderut alltefter behov. Dessa samt stenfrakter för byggnadsändamål i Vänersborg torde kunna beräknas till omkring 1.000 pr år.
Då vid de olika hållplatserna utefter den omkring 50 km långa järnvägen torde uppstå affärsföretag av olika slag, kan dessa frakter upptagas till omkring 4.000 kr per år.
Vid en upparbetad järnväg växer alltid trafikanternas antal. Enskilda personers olika frakter av icke förut upptagna produkter torde uppgå till 1.000 kr per år.
Då postväsendet genom en järnvägs tillkomst skulle få sin nöjaktigaste lösning skulle inkomster för postförningen kunna uppskattas till 3.000 kr per år.
Personbiljetter för kyrko- och nöjessresor, icke att hänföra till ovanstående, samt handels och turistresor torde kunna upptagas till 1.000 kr per år.

Sammanställning för år räknat enligt ovanstående.

Trävirke av alla slag omvandlade till vedfamnar om 144 kbf 162.000 a 5 kr	81.000
Byggnadsmaterial och mäld	1.000
Personbiljetter hänförliga till affärsresor	20.000
Gödningsämnen och kalk	12.000
Grus och stenfrakter	1.000
Handelsfrakter	4.000
Enskilda personers frakter	1.000
Postverket för postförningen	3.000
Personbiljetter ej att hänföra till förut nämnda inkomster	1.000
Summa kr	124.000

Dessa beräkningar äro ytterst vanskliga. Det torde dock av dessa framgå vilken stor betydelse denna järnväg skulle få för de olika bygderna. Skulle någon siffra vara för högt tilltagen finns andra trafikinkomster, som icke alls äro upptagna. Sålunda är den betydande trafikinkomsten, som kommer från Lane Ryrshållet till hållplatsen vid Korskaserna icke upptagen. Därjämte är bränntorvs- och torvströtäckter å de till järnvägen gränsande mossarna uppgående till 3–4.000 har icke upptagna. Efter 3.000 har och ett djup av två meter skulle mossarna innehålla 60 millioner kbm råvara som med säkerhet kommer att tagas i bruk i framtiden.
Dessa mossar skulle alltså kunna trygga järnvägens ekonomi för oöverskådlig framtid.
Om dessa kalkyler kunde i någon man ha bevisat, att inkomsterna för järnvägsdriften skulle kunna täcka utgifterna för trafiken uppmuntrar detta till att insamla medel för järnvägens byggande. Den vanliga vägen att söka statslån till hälften av anläggningskostnaderna torde här vara uteslutna då det här fråga om en lokaljärnväg av fältbanetyp och vilken bana kanhända icke kommer att räknas såsom ett riksintresse. Det skulle vara lyckligt för banans ekonomi och fortbestånd, om det bliver ett företag, som icke

bliver betungat med av staten fastställda byggnadstekniska och estetiska föreskrifter gående så långt utöver vad som behövs för säkerhet till liv och egendom. Jag låter här den fackman, baningenjören Anton Larsson, som givit mig impulsen att tänka på detta företag, få ordet i fråga om två fots de s k fältbanornas byggnad och trafikering, och hänvisar jag till hans tryckta föredrag av den 8 december 1906 om tvärbanor i Bohus län vilka jämte den översiktskarta anses utgöra en fortsättning till dessa betänkanden och här bifogad och detta ingenjör Anton Larssons förslag om byggandet av två fots bibanor i Bohuslän icke kom till utförande förringar icke företagets värde. Han har med faktiska siffror visat att våra tvåfotsbanor här i landet har burit sig och betalt full ränta på anläggningskostnaden och denna fältbanetyp har i Tyskland visat sig vara berättigade där en dyrare anläggning skulle vara överflödig. Då denna anläggning i egenskap av lokalbana ställer stora fordringar på dem, som skola få nytta av densamma, så kan inte väntas, att önskemålet blir i hast realiserat.

Nu gäller det att upparbeta intresset och under detta arbete och fortsatta lokala undersökningar kan banans bärighet grundligt utforskas.

Således är det' nödvändigt, att ett större frostfritt utrymme iordningställes, där potatis och andra livsförnödenheter, som kan skadas av frost, kan beredas plats. För vedupplag bör byggas rymliga magasin och skulle helst byggas åt sjösidan av stationsplanen. Genom denna anordning finge detta område ett gott vindskydd för den å denna plats hårda nordanstormen. Vedförsäljningen torde kunna ordnas kooperativt, så att de olika leverantörerna finge lämna från det största till det minsta parti de önskade. Veden kunde sättas upp i mått och värderas av en opartisk vedgårdsföreståndare. Här skulle nu veden sågas och klyvas av med elektrisk kraft drivna maskiner och magasineras, så att den alltid var torr innan den för såldes. En större automobil kunde frakta veden till de olika köparna i staden. Enligt baningenjören Anton Larssons utlåtande bör passagerartrafiken skiljas från godstrafiken på dylika småbanor och då är att antaga, att ett passagerartåg bör gå varje torsdag från stationen vid Dalslandsbanan kl sex f m. Det bör gå med en hastighet av 25 km i timmen vara Vänersborg omkring kl åtta. En stor lastbil, densamma som skulle köra ut veden och andra tyngre varor, skulle då möta vid tågets ankomst och taga alla de torgprodukter, som skulle försäljas under torsdagen. Kunde icke automobilen taga allt på en gång måste han gå flera gånger. Dessutom kunde tillhandahållas ett tillräckligt antal dragkärror för lättare men skrymmande gods, dem passagerarna själva kunde skjuta fram till torget.

I sammanhang med denna anordning bleve det nödvändigt, att stadens styrelse finge bestämma en viss timme, då torghandeln först finge börja. Denna timme kunde gott sättas till kl nio, vilket är ett önskemål, som redan nu gör sig gällande. De varor som järnvägstrafikanterna icke kunde utsäljas på dagen skulle få återföras till järnvägens magasin och där kostnadsfritt förvaras till nästa torsdag och då kunde även på uppdrag en järnvägsfunktionär sälja de överblivna varorna till utsatt pris och med skälig provision.

Om enligt ovannämnde fackmans förslag persontrafiken skall skiljas från godstrafiken, så följer därav, att alla varor, som passagerarna icke kunna bära i handen, måste sändas med godståget dagen före torgdag och då lastas utav vagnarna och föras in i sina lämpliga förvaringsrum. Härigenom uppstår den möjligheten, att tyngre varor t ex potatis m m kunna efter tillsägelse hämtas till torget före tågets ankomst.

Dessa för handelns ordnande nödvändiga byggnader förutsätter en rymlig stationsplan. Det område som ligger norr om stora trafikkanalens svängbro och emellan denna kanal och Dalbobron skall möjligen efter en utfyllnad räcka till för stationens behov. Denna utfyllnad skulle lämpligen kunna ske med den jord och stenmassa som erhålles, då den så kallade Blåsutbacken kommer att sänkas. För att bringa denna backe till en vid väganläggning vanlig lutning måste schaktningen sträckas upp i två grenar, en åt Dalsland och en åt Öxneredshållet. De betydande jordmassor som här kommer att utschaktas och som lätt kan transporteras utför lutningen, torde kunna räcka till att utfylla nämnda område och göra det lämpligt för en stationsplan. För att banan skall komma i förbindelse med sjötrafiken för frakter uppåt banan av kalk och tegel är det dessutom nödvändigt att en brygga lägges ut vid stora trafikkanalen. Den lilla tvåfots banans förbindelse med U V H järnväg för persontrafik skulle ske först genom en nedsprängning under vägen i Blåsutbacken och därefter över sankmarken nedanför Kasen till klaffbron, där en hållplats för av och påstigande kunde anordnas.

Det synes som om större fördel skulle ligga i banans sträckning från ovannämnda skärning vid Bergslagsbanans och norr om Djupedalen och utmed Vänerns strand än den södra över Lockered. Bland annat torde kunna påräknas fri mark å stadens ägor å denna sträckning. Ett Större utrymme erhålles här, där utvidgningar kunna göras för upplag, av alla slag. Grindvakter skulle icke behövas här då landsvägarna från Sivikan och Dykälla kunna gå under järnvägen.

<u>Angående material och personal vid denna järnväg.</u>

Måste all sparsamhet iakttagas. Landsvägskorsningar bör undvikas, så mycket som möjligt och de behöver icke bli flera än att tåget kan stanna vid varje sådan antingen passagerare där vänta eller icke Allt som rör trafiksäkerheten måste dock iakttagas. En stark räls är ett gott skydd och torde inbespara ett allt för träget ombyte av slippers. Den fylligare rälsen står dessutom bättre emot rost och förslitning.

Å de små tyska vagnarna för två fots spårvidd, som inköptes strax efter kriget av Munkedals två fots järnvåg är själva vagnskroppen skild från lastdäcket vilket kan tagas av och olika lastdäck kunna anbringas på samma vagnskropp, varigenom olika lastningsanordningar kunna företagas. Härigenom kan järnvägen ha ett mindre antal vagnar än då dessa äro oföränderliga. Utefter banan måste byggnader så mycket som möjligt undvikas. Denna bana har en

praktisk uppgift och tål icke och bör icke befatta sig med turisters anspråk. Dessa ha icke med en Grönköpingsjärnväg att göra utan kunna hålla sig till de större Järnvägarna som kunna beakta deras önskningar. Järnvägens hållande i gott trafikstånd kan ske med arbetare, som bor i egna hus, dem de få bygga och underhålla efter egen mark.
Generalpoststyrelsen avlönar själv sina föreståndare och de får skaffa sia, lokaler uppförda av dem själva eller hyrda allt efter behag. Vill allmänheten bygga ett litet väntrum vid sin hållplats må det vara dem tillåtet, men banan bör icke befatta sig med en sådan byggnation. Likaså att varuskjul må kunna få byggas men kan järnvägsstyrelsen och trafikanterna enas om en viss oklanderlig stil må det vara dem förunnat. Banans ekonomi bör icke få äventyras. Dess bestånd är de respektive orternas väl. Det skulle dock vara oklokt att spara på byggnaderna vid Vänersborg. De hör till hävstängerna till och för banans användning och bärighet. Då det är utgifterna för personal och byggnader, som i allmänhet är orsaken till många järnvägar dåliga ekonomi, så får denna banas anordningar gå i fältbanetypens tecken. De för en oöverskådlig tid bränntorvsgivande mossarna utefter hela banan kunna giva järnvägen en möjligen billig drivkraft, men gör avlöningen för en eldare torvdriften dyrare än oljedriften, då bör naturligtvis denna bekväma drift användas. I så fall behövs endast en förare och en konduktör. Lastningen bör verkställas av avsändaren under kontroll av konduktören. Denne skulle sköta biljettförsäljningen och ha nycklarna till växelspåren. Var och en i reparationslaget anställda arbetarna skulle ha en autodressin av lättare typ och köra sitt tillmätta stycke av banan åtminstone före varje passagerartåg för att se att intet fel eller hinder förekom på banan. Denna under personligt ansvar förrättade besiktning å banan skulle giva en större trygghet än telegrafen å stationen alldenstund inga möteståg kommer å denna bana. För övrigt hänvisas till baningenjören Anton Larssons betänkande vilka åtfölja dessa på vanligt bondförstånd byggda utläggningar.

P. S.

Sedan detta skrevs har automobiltrafiken tagit en icke anad utveckling. D. S.

(År 1924)

Gode vän!

Tack för det angenäma sammanträffandet. Vägstyrelsen har gjort oss alla här en angenäm överraskning genom besöket i fredags. Det är mycket genialt uttänkt, att taga vägen över Brasmerud häråt: Att ni tänkt följa den gamla vägen ut till det forna färjestället är tilltalande för en hembygdsvän. Det blir ju en hel rad gårdar, som ni tänkt att successivt lyckliggöra med anlagd väg.
Jag räknar som en tillgång, att Landsfiskal Vikström är så intresserad även av nya vägars tillkomst. Hans orientering å kartan gick ju lekande lätt varav kan slutas till, att förhållandena är de samma i vägtekniken. Kom nu och säg att våra Landsfiskaler inte är kompetenta i vägärenden. Jag är säker om, att Du är alldeles överlastad med landsvägslitteratur. Jag skulle eljest ha sänt dig ett av Löjtnanten vid väg o vatten - H N Pallin utgivet arbete Planläggning och utbyggnad av vägnät, där förutsättningar i likhet med Edert ändringsförslag påyrkas som oftergiveligt. Så kallade "vita fläckar" har markerats i väghänseende med lätt strukna parallella linjer. Storleken av dessa vita fläckar torde dock med hänsyn till en hel del andra förhållanden böra vara bestämmande för en nyanläggnings förtursrätt. Numera är Hästefjordsområdet den största vita fläcken i vårt vägdistrikt, vilket kan prövas å häradskartan med innesluten papperslapp skuren efter den av vägdistriktet underhållna vägen Kärserud-Dykällan-Röshult-Åbron-Sivikan-Torsbo-Rotnäs-Binäs-Rösebo-Skarbo-Grunsbo-Flicksäter-Kärserud. Genom denna vidomfattande vägsträcka finns ingen förbindelseled oaktat Hästefjordsområdet odisputabelt har de största utvecklingsmöjligheterna i Dalsland och därtill nära residensstaden. Ingen har följt denna bygds utveckling med större intresse än jag och det må därför vara mig tillåtet, att draga något av våra kommunikationers historia. Innan sjön Hästefjorden sänktes 1868 fanns icke bättre än en klövjeväg från Vänersborg väster om Hästefjorden och därifrån upp till Kärserud. Likaså hade Holmen och Dernäs endast färjeförbindelse söderut och vägen dit var om möjligt sämre än vägen väster om sjön. Den vita fläcken sträckte sig då från Bohusläns gräns i väster till stora landsvägen Vänersborg-Dykälla-Kärserud-Hakerud-Bodane- Valbo gräns. Med största ihärdiga arbete med Riksdagsmannen Anders Larsson i spetsen genomdrevs att Frändefors socken byggde omkring fyra mil 3,6 m bred väg utan ett öres bidrag av staten. Varje hemman fick sitt vägstycke att anlägga. Sjösänkningsbolaget skänkte mark från Grunsbo till Rösebo och 1871 kunde vägen öppnas för allmän trafik. Samtidigt måste Patronerna Koch för att komma ut till allmän väg åt söder och väster anlägga en privat väg över mossar och sänkor. Å de förra lades som underbädd dels ljung och dels ris inköpt från närmaste gårdar. Diken upptogs på gott avstånd från vägbanan och torvjorden lades ovanpå ljungen och riset. Meningen var att ovanpå detta lägga en bädd av lera, men detta skedde endast ofullständigt. Ljungen och enriset äro nu förmulltnade och nu kan vägbanan icke bära vare sig häst eller motstå hjultrycket.
Det var Patronerna Kochs tanke och vägen kom till stånd på ett halvt löfte, att denna väg skulle intagas till allmänt underhåll. Inom några år gick det illa för Patronerna Koch och vägen kunde icke underhållas. Tanken på att få vägen indelad fortlevde hos nästa ägare, hypoteksbanken och Herr Östlund, en dess förvaltare, gick med teckningslista för natura- och penningbidrag och begärde hjälp för vägens istånd-sättande med hänsyn till att vägen skulle indelas till allmänt underhåll. Banken blev inte längre ägare och frågan och vägen förföll. Sedan Lars Petter Andersson köpt Hästefjords gård har han haft nog att göra med flera svåra broar, den längsta över ett av södra Dals Största vatten drag, samt att laga alla de genombrott som ständigt uppstå i den svaga vägbanan över mossarna. Nödvändigheten av väg

har sålunda varit trängande under ca sextio år. Den knappa trafikmöjligheten har sålunda uppehållits för en större allmänhet av en enskild person med någon liten hjälp av närmaste intresserade. Detta fastän utgifterna för det allmänna vägunderhållet varit lika betungande som för dem som ligga intill allmänna landsväg. Det är sålunda ett rättfärdighetskrav som icke kan få tillbakasäljas längre än tur och ordning det tillåter. Icke nog med Patronerna Kochs stora uppoffring vid anläggningen av den nära sju km långa genomfartsvägen, vilken helt varit upplåten till allmänhetens begagnande, de gjorde sitt inflytande gällande för tillkomsten av stora landsvägen från Uddevalla till Frändefors vilken fullbordades 1888, ett företag, som dem förutan säkert ännu icke hade kommit till stånd. För fullföljande av deras verk kräves nu ytterligare mycket arbete från vägstyrelsens sida och kostnaderna kunna ju även bli stora. Dock torde beräkningarna på toppen av kristiden icke behövas läggas till grund. Den nu översvämmade delen av kanalbädden torde vid nuvarande besiktning förefalla svårare vid en bankanläggning än den kommer att bli. Patron Kochs förvaltare Löjtnanten i väg- och vatten Xxel Sahlin lade körväg över på denna plats men då banken för stora Nygårdsvikens invallning lades flyttades vägen dit och någon del av fyllning förflyttades till banken. Ännu torde finnas kvar grunden till denna överfartsväg och det borde vara skäl att följa denna, då utan tvivel den är lagd på lämpligt ställe. Det trängande behovet av väg från Flicksäter-Lövnäs-Holmen-Hästefjordsvägen talar för ett påskyndande av arbetet av den senare. Vi fingo icke så mycket tid för ett åstundat meningsutbyte, då rekognosceringar och överläggningar avbröt oss. Jag hade önskat tala lite om den ”smala vägen” och faran i att den göres allt smalare. Dikesrensningen må icke anförtros åt väghållare på entreprenad. De äro så rädda för att komma ut vägens frånkant där skogsrötter och buskar gör grävningen arbetsam. De taga då istället vägkanten, där det är lätt att gräva och så få vi vägen allt smalare. Då detta vägsystem kommit till stånd ha vi att vänta bättre postala förbindelser vilket nu äro för dessa trakter högst otillfredsställande.
Med tacksamhet för de förhoppningar edert besök i bygden väckt vill jag lämna denna vägfråga, som frestar mig till mångordighet.

Tecknar vännen Anders Andersson

(Före år 1931)

En gammal vägfråga åter till behandling.

I nr 100 av denna tidning för den 17 december har Simon Mattsson tagit till orda och låtit införa en förtjänstfull utredning angående en sammanbindning av vägmålet därstädes med landsvägen genom sydvästra Frändefors till länsstaden Vänersborg. Återupptagandet av detta vägförslag har väckt ett livligt intresse i vidkommande delar av Frändefors. Synnerligast ha ägarna till de gårdar som ligger väster om älven och de ägare som bo öster om denna men ha åker, betes och skogsmark på andra sidan och sakna farbar väg och bro, mött denna vägfråga med största förväntan. Det kan ha sitt intresse att erinra sig de gamla förbindelserna emellan de båda bygder, som nu skulle kunna möta varandra med väg vid häradsgränsen. Före 1870 hade Frändefors socken med en areal av 21.986 hektar inom sitt område landsväg endast vid norra och östra sockengränsen. Den på kommunikationer vanlottade delen av Frändefors och angränsande hade endast att till å följande landsvägar med närmaste avstånd i följande ordning. I väster stora landsvägen genom Valbo vid Höghult till Uddevalla, i norr stora landsvägen vid Bodane över Hakerud, i öster stora landsvägen förbi och Kärserud och Dykälla till Vänersborg, i söder stora landsvägen från Vänersborg förbi Gustav Adolfs och Väne Ryrs kyrkor till Uddevalla. Vid denna tid hade gångstigarna mycket stor betydelse, som oftast ledde rakt på målet och vintertid slog kölden bryggor och vägar över mossar och vattendrag och trafiken kunde bli rätt livlig orterna emellan. Vid denna tid hade de gårdar i Frändefors vilka beröres av den nu ifrågasatta vägen, närmare till grannbyar åt väster i Valbo än åt öster i den egna socknen. Södra Valbo hade vinterväg över Frändeforsgårdarna och sjön Hästefjorden till sin residensstad Vänersborg. Dessa tidigare förbindelser emellan nämnda grannbyar upphörde i den mån bättre vägar kommo till stånd och trafiken sökte sig i stor utsträckning åt annat håll.

Genom den vidsträckta sjön Hästefjordens sänkning 1868 och därigenom vunnen större möjlighet för en väganläggning kunde en sådan komma till stånd ovannämnda år. Den vid denna tid i allt nydaningsarbete även på det allmännas område verksamme Riksdagsmannen Anders Larsson i Flicksäter kunde då med. Hjälp av Landshövdingen Greve Erik Sparres ingripande få en s k sockenväg om ca fem mils längd till stånd och indelt till underhåll. Efter denne vägs tillkomst var det som Valbo härads dåvarande förnämste jordbrukare och för det allmännas väl nitiskt verkande man, Godsägaren J E Jansson å Ellenö, fann tiden mogen för att genom en väg befästa förbindelserna emellan de båda förut mera samhöriga orterna och bringa de södra delarna av Valbo härad i förbindelse med residensstaden, och även han hade försäkrat sig om Landshövdingens medverkan.
Vägen från Valbo skulle då blivit ansluten till den av Ingenjör E Adamsson år 1863 undersökta och med fullständiga ritningar och kostnadberäkningar försedda vägförslaget Uddevalla-Trombälgen-Kärserud med övergång av älven vid gamla bron. Vägen från Valbo skulle då gå över de s k Vaktarebergen (vakt vid bron under ofredstid) strax vid och väster om Trombälgens bro. Att vägen från södra Valbo härad då icke kunde komma till stånd torde ha berott på att Frändefors vid detta tillfälle påtagit sig arbeten och utgifter så mycket som begäras kunde och Valbo än så länge kunde nöja sig med vägen över till Uddevalla.
Genom sjön Hästefjordens sänkning och där stora vidder rikt skördebärande mark vunnits, och tack vare Patronerna Kochs goda förbindelser med ledande män i Uddevalla, kom det av Adamsson undersökta vägförslaget till stånd 1888 dock med den förändringen, att den nya vägen blev anknuten till sockenvägen å Rotnäs ägor vid Lönnebergshage, samt att bron över älven förlades söder om

Bredvattnet. Genom den brons tillkomst befriades alla de gårdar, som enligt den gamla broindelningen å byvägarna voro ålagda byggnad och underhåll a Trombälgens gamla träbro i två spann från skyldighet att deltaga i detta brounderhåll och fingo istället erlägga väg- och broskatt till det allmänna vägunderhållet. Genom detta oförutsedda uppstod det egendomliga förhållandet, att det allmänna berövade flera enskilda jordägare i Trombälgen, som nu ensamma fingo svara för brounderhållet en urgammal rättighet, ett brounderhåll som är nödvändigt för att den dem tilldelade jorden väster om älven skall kunna brukas och utnyttjas.
Det är påfallande hur liten jord som vid storskiftet i slutet av 1700-talet tilldelades öster om älven åt de bönder som fingo sina byggnadstomter förlagda där. Vid ägostyckningen åren 1833, 1869 och 1874 ansåg man sig icke heller behöva taga hänsyn till jordens belägenhet väster om älven, då bron var intagen till allmänt underhåll. Frågan ligger så till, att inget vederlag begärdes och inget gavs, men om den nu föreslagna vägen med bro bygges skulle det allmänna till dels bringa en rättelse i vad som skett.
Dessa gårdar, som ligger väster om älven äro oaktade under århundraden fullgjorda skyldigheter till det allmänna vägunderhållet, så gott som avstängda från allmän väg. Den nu nödtorftigt underhållna bron över älven är i synnerhet vid flodtider farlig vid överfarten även med de små lass det är frågan om. I sin vädjan till det allmänna skulle dessa i kommunikationshänseende så vanlottade gårdar kunna hänvisa till hur mycket lättare det är för ett helt vägdistrikt att med det höga statsbidraget bygga denna korta vägsträcka och bro över älven än för några enskilda att utföra det.
Vägförslaget Södra Valbo-Frändefors fick genom Lelångebanan tillkomst vid sekelskiftet en tillfällig motvind i Valbo härad. Man hade nu en kommunikationsled, som då ansågs tillfredsställande. Däremot blev intresset för en väg till nämnda bana så mycket större i sydvästra Frändefors. Från lämplig punkt å lansvägens linje över Brukets änkor ut till närmaste punkt å Lelångebanan är sällsynt jämn och rak terräng endast fem kilometer med någon ökning utan praktisk betydelse, då anknytningen sker längre norrut. Efter någon orientering hur saken låg till i Valbo fann man i Frändefors att inget var att göra än låta saken ”ligga till sig”.
Ordspråket att en vägfråga ligger till sig har nu även här besannats. Den utveckling trafiken nu fått genom bilarna kräver nya och förbättrade landsvägsförbindelser. Denna omständighet har förra insändaren tillfredsställande utrett.
En fråga som kunde bli av största betydelse för detta vägföretag och som bör sakkunnigt utredas är flottleden i älven från Rådane- och Bodanesjön, en sträcka på elva kilometer samt en förut använd flottled från Bollungsjön ytterligare fem km.
Enligt Ekonomiska kartans beskrivningsrubrik ”Annan duglig skogsbeväxt mark” skulle i sammandrag och runda tal ca 3.000 hektar skogbärande mark vara att räkna med inom detta flottnings- och trafikområde. Enligt Professor Bergstrand tillväxten pr år kunna beräknas till omkring fyra kubikmeter pr hektar eller 12.000 kubikmeter fast mått lika med 16.000 kubikmeter uppstaplad volym, vilken virkesmängd årligen skulle kunna avverkas utan att minska skogens ingångsvärde. Älven som har ett mycket stort nederbördsområde, och är fri för forsar efter en del utförda sprängningar flyter sakta och jämnt vid högt vattenstånd från Bodanesjön ned till den blivande vägbron strax norr om den s k Bäljen där god upplagsplats finnes. Därifrån kan virket fraktas med bilar till lämpliga försäljningsorter.

Tack Herr Mattsson för allt utfört arbete hittills. Det var min mening att få in denna artikeln i tidningen. Skulle Herr Mattsson vilja rätta och sända det skrivna tillbaka till mig så kan jag renskriva det. Jag skulle nystava men jag glömmer mig lätt i brådskan. Kan Herr Mattsson forma en bättre avslutning vore jag tacksam.

Med hjärtliga hälsningar

Anders Andersson

Granhöjd Frändefors.

(År 1931)

Till Landshövdingen i Älvsborgs län Herr Axel von Sneidern.

Då för det allmännas väl intresserade män i södra Valbo och sydvästra delen av Frändefors socken har tagit upp det gamla förslaget, att genom en landsvägsanläggning förbinda de södra socknarna i Valbo härad med den allmänt busstrafikerade landsvägen genom sydvästra Frändefors till residensstaden Vänersborg, vilja via undertecknade dels boende, dels ägande åker, betes- och skogsmark väster om älven genom Trombälgens m fl gårdars ägor i Frändefors socken tillitsfullt vända oss till Herr Landshövdingen med en vördsam anhållan om hjälp och bistånd, så att denna för oss så ytterst viktiga vägfråga måtte komma till en lycklig lösning.
En av orsakerna till den för oss Trombälgens åboar så svåra belägenheten har sin grund i följande angående bro över älven vid Trombälgen. Vid storskiftet i slutet av 1700-talet och laga skiftena åren 1833, 1869 och 1874 lades åker, betes- och skogsmark tillhörande samma ägare å båda sidor om älven, vilka kunde lämpligt ske, då bron vid dessa tider var indelt till allmänt underhåll. Bron var nämligen till byggnad och underhåll påförd flera angränsande hemman då den gamla färdevägen från stora landsvägen vid Kärserud över Trombälgen och förbi Lane Ryrs kyrka till Uddevalla var i trafik. Denna underhållskyldighet upphörde för de övriga hemmanen år 1888 då landsvägen från den s k sockenvägen vid Rotnäs ägor över Bohusläns gräns till Uddevalla byggdes, och den nya bron förlades söder om Bredvattnet.
Det är nu icke rimligt och möjligt för oss ägare i Trombälgen att ensamma hålla den gamla nu förruttnade bron med korsvirkeskar och i två spann över den här breda älven i farbart skick. Det allmänna har sålunda fråntagit oss ägare i Trombälgen m fl

hemman en urgammal rättighet, vilken lagts till grund vid flera laga förrättningar vid delning av jord. Man har under tiden väntat på, att vägen från Valbo med bro över älven, om och något längre norrut – skulle komma till stånd.
Så föll det sig så i detta egendomliga rättsfall, att inget vederlag begärdes och inget gavs. Vi ha nu, då denna vägfråga åter har uppstått, anledning att räkna med det allmännas hjälp till framkomlig övergång av älven, vilken skulle kunna erhållas genom denna väganläggning. Den nordligaste delen av Trombälgens ägor, en hel besutten gård, har icke rättighet till väg åt norr, utan är hänvisad till att följa den två km långa skogsvägen ut till landsvägen Frändefors-Uddevalla. Vi ägare i Laxfisket har 2,3 km ut till landsvägen och måste hålla bro över älven, vilket för oss är mycket betungande och bron kan icke alltid hållas i farbart skick i synnerhet vid flodtider.
Vi ägare i Rösebo och Norra Binäs ha vid storskiftet blivit tilldelade skogsmark, varå även någon odling företagits, väster om älven och även vi har genom nämnda landsväg 1888 blivit frånhända det allmännas åliggande att bygga och underhålla Trombälgens gamla träbro. Våra ägor därute kunna icke ekonomiskt utnyttjas.
Genom den föreslagna vägen från Valbo med bro strax ovan om Bäljen, där älven endast är tio meter bred, skulle vi få en förbindelse med dessa våra utmarker och utnyttja dess skogstillgångar. En vid storskiftet uttagen by- och skogsväg väster om älven sträcker sig så i medeltal 200 meter från Trombälgens södra gräns uppåt dit Valbo härad stöter intill älven vid västra Bodanes södra gräns utmark. Denna väg inberäknade smärre krökningar torde uppgå till en ca åtta km därav 5,5 km norr om den föreslagna nya landsvägsbron och 2,5 km söder om densamma. Den nu föreslagna landsvägen skulle kunna upptaga allt det virke som vintertid lämpligt kunde utdrivas längs och väster om älven på denna byväg. Då Trone mossen vintertid är tillfrusen och snötäckt kunde allt det virke, som avverkas norr om den nya vägen uppifrån så långt som Frändefors sockens ägor väster om älven gå, fraktas på släde ut till den nu föreslagna vägen att där upptagas av bilar ut till lämpliga försäljningsställen. Den 16 km långa flottleden i älven och sjöarnas norrut är föremål för sakkunnigt bedömande. Vi ägare an nu nämnda gårdar, vilka denna vägfråga i första rummet lokalt berör, ha anledning att vid varje resa, och icke minst vid utbetalningen av vägskatten tänka på vår vanlottade ställning i jämförelse med dem som bo vid vägar eller åtminstone icke behöva färdas över broar med risk och fara för människor och djur. De svårigheter vi äro underkastade, då vi skola frakta våra produkter ut till landsvägen vid tjällossningar, regntider och under den mörka årstiden, kan knappast uttolkas.
En återblick på sättet för de nyanlagda landsvägarna i Frändefors tillkomst giver vid handen, att den s k sockenvägen ca 49 km lång byggdes år 1870 av socknen utan något som helst bidrag av staten och att denna lämnat endast några tusen kr i bidrag till Uddevallavägen 1888 då Frändefors socken fick bekosta det felande i anläggningskostnaden. Sundals härads vägdistrikt har som nyanläggning endast byggt några hundra meter från sockenvägen vid Sivikan till Bohus läns gräns. Sedan de redan beslutade nyanläggningarna i Frändefors sockens centrala delar blivit utförda torde rättviseligen den nu föreslagna väganläggningen Nättjebacka-Trombälgen-Binäs böra komma till stånd, vartill vi vördsamt be om myndighetens hjälp.

Adolf Eriksson Trombälgen den 30 januari 1931.

Anders Johan Olson	Hemmansägare	Trombälgen
Lars Johan Johansson	″	″
J Svensson	″	Laxfisket
Edvard Andersson	″	″
Oskar Andersson	″	Rösebo
Erik Johansson	″	″
Albin Johansson	Arrendator	Trombälgen
Albert Deréhn	Hemmansägare	Binäs
Verner Eriksson	″	″
Johan F Andersson	″	″
Anders Johan Andersson	″	″
Gustav Andersson		″
Erik Andersson		″
Erland Andersson.	Hemmansägare	Kopperud
Anders Andersson	″	″
Anders Hallsten Andersson	″	″

Granhöjd den 8 oktober 1935.

Till Stadsingenjör Herr H Grude!

Med tanke på Herr Stadsingenjörens i Ämbetet hårt upptagna tid har jag tvekat att besvära med detta brev. Det kunde ju varit ställt till vem som helst av de herrar som voro så vänliga mot a oss vid sammanträdet å Drätselkammarens sal i torsdags, men det kan ju överlämnas till någon av dem efter önskan. Om jag uppfattade det rätt, så skulle ett par Vänersborgsherrar i sällskap med Magister Mattsson, Agronom Jansson och undertecknad besöka Valbo och Sundals häraders vägstyrelser och jag skulle anse det vara

mycket lämpligt och nödvändigt att besöka även Direktör Hjalmar Lundström, Forsane, såsom vägombud för Frändefors socken och den ende i häradet som vi kan förvänta oss någon hjälp utav. Då jag är mycket intresserad utav att få vara med på dessa besöksresor skulle jag vilja be att bli underrättad i god tid om denna resa, vilken jag föreställer mig kan ske på en dag. Alltså vill jag nämna att adressen är Anders Andersson Binäs Frändefors, Och att vi har postutbärning Tisdag, Torsdag, Lördag och underrättelse kan ske även telefonledes till Rösebo ett. Då jag har det mycket besvärligt att anskaffa bil har jag tänkt på, att om det blir blott ett par herrar från Vänersborg, så kunde jag kanhända få bli med i Vänersborgsbilen enligt plan, att jag mötte vid vägskälet vid poststationen Lönnebershage å uppgiven tid. Resplanen skulle då bli Vänersborg-Sivikan-Torsbo-Lönnebergsshage-vägskälet vid Holmen i Lane Ryr-Lane station-Nättjebacka-Ellenö-Färgelanda där väl Valbo vägstyrelse kan möta. Därifrån finge resan ske över Stigen-Rådanefors-Hakerud till Forsane, där Direktör Lundström träffas och kan följa med till Brålanda. Hur jag sedan skulle komma hem återstår att tänka ut. Vore det icke försent skulle Vänersborgsherrarna ha valuta för att resa med den nyanlagda vägen Rösebo-Brasmeryr där särskilt tre ståtliga broar äro sevärda, varav den välvda stenbron över Holmens kanal är ett uppseende väckande mästerverk. Jag skulle så gärna önska att under denna resa få tala om Frändefors sockens insats i Vänersborgs stads affärsliv efter den stora sjösänkningen och de utan all hjälp från det allmänna anlagda fem mil landsväg (Patron Kochs inräknad) i slutet av 1860-talet och början av 1870. Alla vägar riktade mot Vänersborg. Nu är Kochs väg ersatt med den nya vägen Rösebo-Brasmerud. Nu återstår av vägstämman att besluta om vägen Brasmerud-Åbron-Lia omkring 6,3 km, Flicksäter-Futten omkring 4.800 m, samt stakande och av Väg och Vattenbyggnadsstyrelsen godkända Nättjebacka-Binäs 5.690 m och stakade men icke av Väg o Vatten ännu behandlade vägen Bodane-Tjärtakan-Kopperud-Rösebo 7.140 m. Alla dessa vägar äro riktade mot Vänersborg. Staden har alltså all anledning att stödja alla dessa jordbrukare i deras kamp för att få vägar till Vänersborg. Särskilt har jag fäst mig vid det som Vänersborg förslummade då Älvsborgs läns landsting satsade ett belopp av kanhända 200.000 kr i Uddevalla-Lelångebanan, jag har aldrig lyckats utforska beloppets storlek, att taga en gren av denna bana från nuvarande utgångspunkt av den förslagna vid Hasselbacken och söder om Hästefjordens sjö en längd av endast nitton km över de outtömliga grusförråden i den stora moränen väster om och intill sjön.

Detta var förlusten nr två efter den ännu större som skedde i slutet av 1870-talet. Jag är Älvsborgare och Dalslänning samt lokalpatriot och har tagit detta allvarligt. Uddevalla har visat att det så gärna skulle vilja göra Vänersborg till sitt Kungsbacka ”om det i deras makt stode” och själva vara den stora jätten med de långa armarna (vidsträckta kommunikationer). Vänersborgspressen har under den mansålder som gått icke ägnat sig mycket åt stadens kommunikationsfrågor. För några år sedan var utlyst en pristävlan med valfritt ämne och jag skrev en uppsats på 53 kvartsarks sidor med titeln Frändefors kommunikationer före den stora sjösänkningen. Jag fick tredje pris under det att en annan fick första för en långrandig upprats om spöksägner och skrock. Bland annat behandlade jag den av Patronerna Koch byggda vägen och de stora broarnas förfall, där både dödsolyckor tillbud till sådana inträffat. Jag tog tillbaka uppsatsen innan den hunnit tryckas och med den anmärkningen att allvarligare saker borde gå före mera ovidkommande. Man ville ändå giva mig det utfästa tredje priset på 35 kr vilket jag avvisade.

Måtte nu det unga dådkraftiga Vänersborg göra vad som kan göras för det slutliga utbyggandet av Frändefors vägnät I riktning mot Vänersborg.

Dag som ovan Anders Andersson Granhöjd Binäs Frändefors.

(År 1935–36)

Brev till Landshövding Axel von Sneidern.

Med ödmjuk anhållan om förlåtelse, att jag genom brev, vilket icke kan vara lämpligt, vända mig till Herr landshövdingen, vill jag som familjerepresentant nämna, att jag är en gammal man och vet icke hur jag, skulle kunna fä företräde inför Herr landshövdingen på lämplig tid, och skulle vid ett muntligt framförande säkert icke kunna samla mina tankar. För att icke giva anledning till samma andas missbruk, som jag nu gör mig skyldig till lägger jag brevet i postlådan utanför posthuset i Uddevalla och behåller min överträdelse för mig själv.

Jag har ännu i tacksamt minne hur välment Herr Landshövdingen rättade till mitt svaga anförande vid mötet i Bäckefors för 30 år sedan då Dalslands Folkhögskola beslutades. Nu har jag den 25 oktober 1926 och min hustru den 12 oktober 1935 donerat våra tillgodohavanden till Dalslands Folkhögskola på vissa villkor. Mitt förordnande är bevittnat av Bankdirektör Uno Arvidsson och Länsbokhållare Ragnar Falk och min hustrus av förre Landstingsmannen Birger Mattsson och hans fru. Samtliga hörda på ed för dödsfall skull. Nu vet jag inte hur mycket jag kan lita på Färgelanda. Vi har kommit i strid utan växlade ord i vägfrågan Binäs - Uddevalla Lelångebanan - Nättjebacka (hållplatsen Hasselbacken) och vad kan man veta om utgången då vi utan dröjsmål vilja lägga fram donationsfrågan in för folkhögskolestyrelsen. Då jag mer och mer har tänkt på detta har jag fått mod att bedja Herr Landshövding om så är lämpligt tillstyrka mottagandet av donationen. Professor Otto Pettersson hos vilken jag har haft fast anställning i tio år från 1894 och sedan årligen och nu på mindre än ett år vikarierat på Holma under mer än två och en halv månader, lärde mig att man skall alltid vända sig till den högste i en myndighet och jag har mer och mer funnit, att så är nödvändigt.

Det kanhända nog så långa donationsbrevets korta innehåll är, att min fädernegård, som gått från far till

son med visshet i över tvåhundra år skulle efter vår död och sedan Dalslands Folkhögskola blivit ägare gå i arrende till någon i min släkt man eller kvinna, efter halva medelarrendet å alla arrendegårdar i Frändefors socken vilka ha 10 hektar öppen jord och därutöver. Tankegången har varit den, att gården skulle få stanna vid sin storlek, så att den blir bärkraftig nog att hålla erforderliga djur med avel, som kunde bli till gagn för småbrukare i bygden och skogsareal stor nog, att kalla skogstjänsteman för gallringskurser med skogsvårdsföredrag till gagn även för kringboende skogsägare. Rektor Thorsson har avskrivit mitt donationsbrev och nu vill jag sända honom avskrift även av min hustrus donationsbrev. Jag vill tacka Herr Landshövdingen för vänligheten vid sammanträdet å Länsresidenset rörande fisket i sjön Hästefjorden. Jag är mycket känslig för att Herr Landshövdingen skall få veta att det icke var sa mycket av egna intressen, som kom till uttryck i den skrivelse jag på mångas begäran satte upp och som lades till grund för beslutet. Såtillvida jag har hört eller har kunnat utforska finns ingen strandägare, som fiskar ute i öppna sjön med några slags redskap. Det skulle icke alls löna sig för dem som rätt förstår att sköta sitt jordbruk, även om fiskebeståndet genom lämpliga åtgärder säkert skulle kunna ökas.

Eftersom jag med säkerhet har längsta stranden i sjön har jag blott ett par ryssjor i sjön, som jag i härlig vårmorgon går ner och vittjar för eget hushåll och något som vi ibland skänker bort. Ett lagligt förbud för strandägarna skulle minska deras intresse för fiskevärden i övrigt och gynna obehöriga med deras ofta grymma fiskemetoder. Däremot skulle jag inte vilja neka någon vän eller familj från våra städer, att få komma upp till vår härliga sjö med en roddtur och fiske med metspö. Jag är emot de skarpa äganderättskrafterna då det gäller tillträde till naturen såsom hälsobringande för stadens människor. Så vilja vi ödmjukt bedja Herr Landshövdingen om hjälp i fortsättningen med vår vägfråga. Sundals härads vägkassas beslut i önskad riktning gjorde mig så glad, att jag kände det så, som kunde jag kunde leva och dö. Denna väg har jag räknat med som mycket viktig för vår donation. Om man från Uddevalla - Lelångebanan till Vänern räknar med ca två nymil och de vägfattiga delarna i Väne norra och Lane ryrs östra delar räknas med kommer man upp till ca två kvadratmils område där ungdomen bekvämast och billigast kunde komma till Folkhögskolan i Färgelanda.

Länsfrågan hör så tillsammans med Uddevalla stads omfattande affärsförbindelser längs Uddevalla Lelångebanan, att den när som helst kan bli aktuell. Doktor Cedergrens historiska utredning går i den riktningen. Jag har under en omkring 12 års ständig och 29 års tidvis vistelse i Bohuslän förstått hur omaka Dalsland och Bohuslän är. Dalslands befolkning har ett helt annat kynne än de hårda bohuslänningarna. Dessa drar mycket oftare sina grannar till tinget än dalslänningarna, rättstjänarna i Bohuslän göra sin plikt mycket i överkant än på Dal. Deras tidningar slår ned obarmhärtigt på namngiven person, där våra grannlaga Vänersborgs- och Åmålstidningar skulle låta härads- och rådhusrätternas dom gå före. Det är på Dalslands kommunikation Uddevalla utvidgar sina affärsområden och på en bred ekonomisk grund har nog denna stad tänkt att lägga länsfrågan. Om vår föreslagna väg från Hasselbacken, så nära Bohusläns gräns att ingen bebyggelse finns därutanför, kunde komma till stånd, så skulle det gamla rättfärdighetskravet att vår residensstad skulle ha sin del av Uddevalla Lelångebanans kapacitet då vårt landsting i denna bana gjort en stor insats. Valbo vägdistrikts avslag å vägfrågan är ett lätt genomskådat Färgelandaintresse. Man vill göra Färgelanda till avstigningsplats för bussar till Vänersborg, men däri torde ligga en felräkning. Hjärtsäter ligger närmare Vänersborg och den sex meter breda vägen dit är snart färdig. Alltså skulle det icke vara rättvist att Lelångebanans trafikanter skulle resa omkring fem och en halv km ned till Färgelanda, vilket kostar penningar och de resande kunde vad tiden angår vara närmare Rådanefors är nedanom Stigen då tåget har hunnit till Färgelanda. Fastän jag vet, att ingenting som rör sig i tiden är främmande för Herr Landshövdingen, jag har gått in för dessa mina egna och ortsintressena på mitt sätt under förlitan på Herr Landshövdingens xxx om alla sitt läns innevånare.

Då det skulle bli för långt att närmare gå in på Donationsbrevets innehåll vill jag blott nämna att vi tänkte oss, att gårdens, innehavare skulle med goda villkor kunde göra mera kulturellt och samhälleligt sett än de omkringboende småbrukarna, som ha det ekonomiskt hårdare ställt och de bidrag, som donationen skulle tilldela släktens ungdom för genomgående av Dalslands folkhögskola, skulle bidraga till dess bildning, och en bestående samhörighet inom släkten.

Angående vägfrågan är denna så vittgående, att jag har måst lägga mer an på att inskränka dess utredning än utveckla den. Må endast nämnas att jag och min hustru, efter en resa med häst till Lane station och därifrån till det stora Bäckeforsmötet i sommar, blevo överväldigade av allt vi där fingo se och höra i fråga om vårt kära Dalslands kulturella möjligheter. Allt vad vi fingo höra om framstegsanda och samhörighet gjorde oss till så lyckliga dalslänningar, att vi sedan åkte tåg till Uddevalla och kamperade där till midnatt då tog vi nattbussen gick kunde inte förtaga vår förtjusning över resan. Efter denna lycka att vara samhöriga dalslänningar kom dock kallduschen över oss ifrån Färgelanda, där vägstämman avslog den väg på vilken vi genom egen bygd och landskap här skulle komma i förbindelse med Uddevalla - Lelångebanan och utefter hela dess längd 76,5 km inom Dalsland upp till Bengtsfors och vidare med båt upp genom vår provins härliga sjösystem.

Ödmjukeligen

Anders Andersson

(År 1936)

Till Vägingenjören Herr Valdemar Landkvist.

Då vi vid byggandet av väg bekostat av vägdistriktet och staten det är lagligt och påkallat av att länets vägingenjör skall giva sitt utlåtande är detta även givet för den planerade väganläggningen Nättjebacka – Höghult – Valbo härads gräns – Laxfisket – Trombälgen – Binäs i Sundals härad. Å deras vägnar, som under mansåldrar haft den allra största svårigheten att komma över älven vid Trombälgen till väg österut vid Binäs, vill undertecknad framlägga några synpunkter över frågans läge. En om och den allra kortaste historik över denna vägfråga kan vara påkallad. Innan Frändefors socken åren 1570–71 helt på egen bekostnad byggde en i hela dess sträckning ny landsväg av nära 50 km längd hade Binästrakten sin närmaste landsväg vid Höghult i Valbo härad och då uppehölls trafik dit bort endast då Tronemossen var frusen. Då den s k sockenvägen i Frändefors blivit fullbordad ovannämnda år satte framåtsträvande män i Valbo härad med Patron J E Jansson å Ellenö igång stakning av väg från Valbo härad till närmaste sockenväg på statens bekostnad utförd av Distriktschefen Ernst Atterbom år 1883. Dessa handlingar äro nu förvarade hos Agronom Einar Jansson, Ellenö, och en avskrift och en kopia är utförda och för varade hos undertecknad. Av detta vägförslag då icke kom till stånd beror på att socknen då med Major Ferdinand Palm och Patronerna Karl och Michael Koch som drivande krafter planerade en väg från denna sockenväg till Uddevalla, vilken väg blev färdig 1888. Vid denna tid började frågan om Uddevalla – Lelångebanan att sysselsätta vägintressenterna i Valbo. Banan byggdes som bekant även med stort anslag från Älvsborgs läns landsting. Därmed ansåg Valbo sin vägfråga för tillfället löst. Det är nu bilismen som givit upphovet till förnyade önskningar i Valbo om väg till Vänersborg.

De olika önskemålen!

Då det är Sundals härads vägdistrikt, som skall bekosta och underhålla vägen, torde dess vägskattebetalare ha det tungt vägande ordet. Trombälgen och Laxfisket ha om icke moralisk rätt att få bro över Trombälgeån på det allmännas bekostnad, då detta genom att bygga Uddevallavägens bro söder om det s k Bredvattnet fråntog dem det allmänna underhållet av träbron i två spann, då den gamla färdevägen Kärserud – Binäs – Trombälgen – Uddevalla gick häröver.

Vid alla laga skiftena ända från Storskiftet i slutet av 1700-talet har räknats med att det allmänna underhållet av Trombälgebron skulle bestå och delningen på båda sidor om denna grundade nog därpå och även belägenheten av jordens brukning på båda sidor om detta breda vattendrag, som nu är i högsta grad ogynnsam för brukarna. Laxfisket och de härmed frånskilda gårdarna i Trombälgen ha nu sin utfart på tre km skogsväg söderut till allmänna landsvägen till Uddevalla. Dessa jämte två stora huvudgårdar öster om Trombälgeån skulle få den bästa tänkbara utfartsväg över linjen Valbo – Laxfisket – Trombälgens och Binäs ägor till busslinjen på landsvägen där. Valbo och Vänersborgsintressenterna skulle allra bäst med linjen över Binäs till Vänersborg. Från Uddevalla Lelångebanan kunde utgå två stora lastbilar varav den ena kunde gå öster om sjön Hästefjorden, sedan vägen där blivit färdigbygd, och den andra lastbilen kunde gå väster om sjön Hästefjorden å den nu busstrafikerade vägen och även på den framdeles omlagda vägen, båda lastbilarna medtagande gods utefter de båda linjerna alldeles som vid järnvägstrafik. Vänersborg skulle därmed i största utsträckning kunna få till sig Uddevalla Lelångebanans torgprodukter och annat gods ända uppifrån Dal och även gårdarna i sydvästra Frändefors och en del av Lane Ryrs socken vid vägskälet å yttergränsen av Sivikans ägor.

Genom särskilt tillmötesgående och billigare rättvisa har Sundals härads vägstyrelse och dess vägstämma beslutat att draga den föreslagna vägen Bodane – Tjärtakan – Skarbo ut till Kopperud och den nya väglinjen vid Rösebo. Därigenom har Kopperuds gårdar fått sitt behov av utfartsväg fullt tillfredsställt. Skulle enligt från Vänersborgs uttalande önskan från Valbo dragas dit Tjärtakans väg gör en vinkel till Rösebo skulle vinnas en förkortning av omkring 400 meter förutsatt att denna linje Valbo – Kopperud kunde dragas som drar ett rakt streck på kartan. Därmed förhåller sig dock så, att vägen finge gå över bergryggar och sanka gropar på en längd, som skulle göra en anläggning så orimligt dyr att den icke skulle förtjäna en unsökning. Dessutom skulle omkring 600 meter av Kopperuds bästa åkerjord på båda sidor om älven snedskäras för vilket redan nu protesteras och för vilken åkerjord ingen vill betala lösen då ingen får den nytta av vägen en sådan uppoffring skulle kräva.

Dessutom förhåller det sig så, att ingen människobo-ning finns å denna linje ända från Kopperud till Höghult i Valbo härad. Ett par små torp äro övergivna och överväxta sedan en mansålder tillbaka. Denna fjällnatur saknar även värde som skogsmark Skulle denna linje stakas och ett oskäligt dyrt kostnadsförslag framläggas torde ingen enda röst vid Sundals härads vägstämma ägnas förslaget utan alla som nu i så många år arbetat för linjen Valbo – Binäs kommer att rösta emot, då företaget i sa fall kunde ligga till sig och en lycklig lösning av frågan var att framdeles förvänta. Dessutom är denna linje beroende på om en väganläggningen Bodane – Tjärtakan – Kopperud – Rösebo kommer till stånd. Vad nu en linje Valbo – Rösebo direkt angår så skulle det bli omkring 800 meter längre nyanläggning av linjen Valbo – Binäs likaledes förutsatt att linjen kunde stakas helt rak. Bergsryggarna och groparna väster om älven kunde bli något lindrigare än linjen över Tjärtakan, men så får man i stället bergmassiven, de s k Tjärtakebergen emellan älven och Rösebo med årslånga sprängningsarbeten. Denna linje kommer att snedskära omkring 800 meter åkerjord som ingen skulle vilja bidraga till lösen för utan i stället komme de skarpaste protester utgivas av ägarna häremot närmast båda sidor av älven, icke minst på grund av, att de äro uteslutande intressenter av linjen Valbo – Binäs. I övrigt är denna linjen Kopperudslinjen lik, att ingen människa bor vid denna linjen ända från Rösebo till Höghult i Valbo härad. Denna linje är om möjligt ännu sämre hållen av dem det vederbör än en sådan över Kopperud.

All jordlösen är garanterad för linjen Valbo – Binäs. Såvitt kan överblickas, kan den gå rakt ut till gränsen och som det synes finns icke från Binäs till Valbogränsen räknat en sten eller ett berg, som

behöver bortsprängas och vägbanan kan grävas och uppbyggas i ren mark. Skulle en sänkning av sjön Hästefjorden till det djup som Lantbruksingenjör Hildebrand senast beräknat, komma till stånd, skulle vägen från Valbo kunna fortsätta över Binäs utfartsväg och sedan över den grunda viken och Kochs väg till huvudgården Hästefjord och därmed vore den kortaste vägen från södra Valbo till Vänersborg för alla tider given.
Då jag nu antager att ett utlåtande av Herr Vägingenjören är att vänta kan naturligtvis ett sådant icke givas utan ett av de olika linjerna. Jag erbjuder mig därför, att såsom både lokaliserad och intresserad bli ciceron om så skulle erfordras. Detta med så mycket större nöje, som Herr Vägingenjören visat stor vänlighet vid föregående sammanträffanden vid renstakningen av Rösebovägen och å expeditionen i Vänersborg.
Jag har här framför mig ett tidningsurklipp om ”Bollebygdsvägen ” med underrubrik ”Vägingenjören mot vägstämmans beslut”. Där skulle man genom en ökad kostnad av 84.300 kr förkorta en väg 1200 meter, vilket Herr Vägingenjören till alla vägskatt betalares gillande anser vara ett för högt pris med de trafikmedel som nu användas Herr Vägingenjörens betänkande i övrigt är beaktansvärt. Här skulle bli ett något liknande fall, där merkostnaden kunde bli lika hög men avståndsförkortningen endast omkring 400 meter, (efter 60 km i timmen blott 4/10 del minut).
Det starkaste skälet emot de två norra linjerna är dock att de icke motsvarar en för vägdistriktets åsyftad nytta utan endast skulle endast tillgodose ett förment Vänersborgsintresse vilket som ovan framhållits skulle tillgodoräknas blott en reguljär lastbilslinje i stället för två.

Skrivet av Anders Andersson omkring 1936.

(År 1937)

Vägförslaget Binäs till Uddevalla – Lelångebanan vid Hasselbacken och allmänna landsvägen vid Nättjebacka.

Den historiska grunden till denna nu föreslagna landsväg utgår från den sedan urminnes tid trafikerade stora vintervägen från de tre södra socknarna i Valbo härad över Hasselbacken i Höghult och Trone mosse samt de då stora vattendragen i Frändefors socken till residensstaden Vänersborg. Detta på den tid då våra landsvägar ännu icke voro anlagda. Från Binäs och de närmaste gårdarna i sydvästra Frändefors var allmänna landsvägen vid Hasselbacken i Valbo den närmaste anlagda och underhållna vägen. Till jämförelse må nämnas, att avståndet från Binäs räknat uppefter byvägen till V Bodane och landsvägen där var mer än dubbelt så långt som vintervägen till landsvägen vid Hasselbacken i Valbo. Och vid västra Bodane och stora landsvägens fortsättning åt öster hade gårdarna i sydvästra Frändefors att vid laga påföljd underhålla var sitt tilldelat vägstycke. Till stora landsvägen vid Kärserud var mer än dubbelt och till Lane Ryrs kyrka och den s k prästvägen likaledes mer än dubbelt så långt som till landsvägen i Valbo. Nu är den föreslagna vägen stakad så gott som i den gamla vintervägens sträckning och där fri mark har upplåtits av alla ägarna. Ett större för hela vägföretaget tillräckligt schakt av grus och fyllnadsämnen till hela vägföretaget är särskilt lätt att lasta och utdriva.
Detta vägförslag torde vara det äldsta och mest fördröjda i hela häradet. På förslag av J E Jansson i Ellenö m fl i Valbo härad och med hjälp av dåvarande Landshövdingen Greve Erik Sparre stakades denna väg på statens bekostnad med samma utgångspunkt som den nu föreslagna vid Hasselbacken och över Trone mosse till den då nyss av Frändefors på egen bekostnad anlagda s k sockenvägen från Kärserud över Binäs och Sivikan till Vänersborg. Denna stakning verkställdes 1883 efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens direktiv av Distriktschefen Ernst Atterbom och är kostnadsförslaget, som slutar på 21.804 kronor för hela sträckningen från Hasselbacken till sockenvägen i Frändefors jämte ritningar, ännu i förvar hos agronom Einar Jansson Ellenö och i kopia, som jag har här till påseende. Att detta vägföretag då icke kom till utförande berodde på, att då samtidigt en stakning av väg från sockenvägen vid nuvarande poststationen i Lönnebergshage till Bohusläns gräns i riktning mot Uddevalla pågick under utförande av Major Palm, Forsane, och likaledes förberedande undersökningar i Valbo angående anläggning av Uddevalla – Lelångebanan. Dessa företag lågo då starkare till och Frändefors socken då hårt ansträngt till följd av den dyra stora sjösänkningen och de två stora vägföretagen med sockenvägarna. Valbo härad å sin sida fick då anstränga sig för en högsta möjliga aktieteckning i Uddevalla – Lelångebanan. Detta var nu i järnvägarnas tid och Valbo nöjde sig med Uddevalla som mellanhand vid järnvägsresa till sin residensstad Vänersborg till dess nu de motordrivna landsvägsfordonen omlagt trafikförhållandena. Särskilt gäller detta sjuktransporterna från de tre södra socknarna i Valbo, som äro lagda till Vänersborgs lasarettdistrikt, vilka sjuktransporter i alla ömmande fall kunna verkställas med bil på en halv timma räknat från Hasselbacken till Vänersborgs lasarett.

En mycket ömmande omständighet att få den föreslagna vägen till stånd är den ställning i vilken Trombälgens ägare äro försatta därigenom att vid laga storskifte 1833 och hemmansklyvningar 1869 ägorna fördelades såsom då ansågs lämpligt på båda sidor av älven utan att någon tänkte på möjligheten att det allmänna underhållet av den gamla bron i två spann på denna urgamla färdeväg byggd helt i trä över den breda och djupa älven skulle borttagas. Att märka det denna färdeväg under den danska tiden hade så stor betydelse, att där då var inrättad en tullstation. Sålunda fick en ägare endast tomt och strandrätt på östra sidan av älven under det att alla de övriga ägorna tillskiftades väster om denna. Genom den nya landsvägen med bro 1,7 km längre åt söder upphörde det allmänna underhållet av Trombäljens gamla bro, och boningshusen samt uthusen öster om älven har

måst rivas utan att med fördel ha kunnat användas till bebyggelse å västra sidans mark på grund av dennas isolerade läge. Genom den nya vägens tillkomst och bro över älven skulle en god besutten egendom vinnas med en utfartsväg av endast omkring 800 meter.

Avståndet från nuvarande hållplatsen å Uddevalla – Lelångebanan vid Hasselbacken till allmänna landsvägen vid Binäs är enligt ingenjör Hallmins uppmätning endast 5.525 meter dvs en halv mil plus 525 meter därav Sundals eller östra Dals vägdistrikt skulle bygga 2.910 meter lika med 1/4 mil plus 410 meter. På denna vägen skulle alltså den kortaste landsvägsförbindelsen med Färgelanda folkhögskola ernås för den ungdom i södra Frändefors vilken önskar genomgå skolan och uppnå denna på billigaste väg. Även ortsbefolkningen i övrigt skulle på denna väg kunna komma i förbindelse med hela västra Dalsland uppefter Lelångebanan till vår provins norra gräns med alla dess kulturella och ekonomiska möjligheter. Landsvägsledes ligger nu Färgelanda på ett sju gånger större avstånd än det från Binäs till Hasselbacken.

Då Älvsborgs läns landsting gjorde sin stora insats för tillkomsten a Uddevalla – Lelångebanan skedde detta med tanke på, att tillfartsvägar skulle byggas såväl från öster som från väster. Lane härad i Bohuslän var strax färdigt att efter banans tillkomst bygga en väg från allmänna landsvägen Frändefors – Uddevalla vid Holmen till Lane station. Denna väg är ungefär lika lång som den Sundal eller det stora östra Dals vägdistrikt skulle bygga från allmänna landsvägen vid Binäs till Valbo härads gräns. Dessa tillfartsvägar till Lelångebanan ha den fördelen gemensamt att de gå in i en stor kommunikationsled med korta linjer och ringa underhållskostnader. Avståndet Rådanefors – Holmen är ca 20 kilometer.

Det området av omkring fyra km längd och 1,8 km bredd tillhörande Laxfisket, Trombäljens, Rösebo och N Binäs ägare är avstängt från väg åt öster emellan L Kopperuds bro förbi den förfallna gamla Trombäljens bro och ut till landsvägen till Uddevalla. Den vid storskifte omkring 300 meter från och väster om älven lagligt avsatta vägen är med sina många små krökningar över fyra km lång. De ägare, som ha sina hus och äro bosatta väster om älven, ett vattendrag, som är farligt med sina bräckliga spångar och dito övergångar, kunna bli isolerade vid flodtider och ur stånd att vid sjukdomsfall skaffa läkarhjälp i rätt tid och för skolbarn kan övergång av älven vara förenad med livsfara. Under den mörkaste årstiden och vid svårt väglag äro dessa ägare tvingade att köra sina hästlass ut till landsvägen och därpå i tidig morgon köra med lösa hästar ut till vägen och själva bära de förnödenheter som höra till stadsresan.

För de ägare, som bo öster om älven och har åkerjord, betesmark och skogar väster om älven utgör denna under nuvarande förhållanden ett nästan fullständigt hinder för dessa ägares utnyttjande. Gallringsvirke och skogsavfall till bränsle kan nu icke med ekonomisk fördel tillvaratagas utan ägarna måste för att fylla sitt bränslebehov taga upp torv i en mosse öster om älven liksom det sker a skogslösa gårdar. Då det allmänna upptaxerar och skattebelägger gårdarnas skogar må det vara det allmännas skyldighet att tillmötesgå dessa ägares krav om väg till dessa skogar varigenom deras värden kunna bli åtkomliga.

Då den föreslagna landsvägslinjen skär den s k Trone mossen på ett gynnsamt sätt och denna ligger närmare södra och norra Binäs än någon annan tillgänglig mosse så kunna dessa två hemman, som torde vara de enda i hela Frändefors vilka icke vid storskiftet erhöllo torvmosse, komma i tillfälle att genom billiga köp erhålla större och mindre skiften motsvarande de olika gårdarnas framtida behov av bränntorv och torvströ.

Då Munkedals bolag utsträcker sina inköp ända till Dalarna och vid tillfälle även köpt massaved från Uppland och allt virke skall nu med anledning av en ny barkningsmetod forslas till Ellenö station, där det lägges i vattnet och därifrån flottas till Munkedal, så är detta ifrågavarande vägföretag uppmärksammat och inräknat i det område där Munkedals bolag med sina bilar hämtar de till allmänna landsvägar framkörda pappersveden. Det område i Frändefors socken, som på så sätt får sälja, torde omfatta följande gårdar vilkas skogsareal enligt Ekonomiska kartans beskrivning under rubriken: ”Annan duglig skogbeväxt mark” här sammanräknas.

Har areal					
S Binäs	121,6	Transport	1459,0	Transport	2433,6
N Binäs	89,9	L Kopperud	97,6	St Lövnäs	94,8
Laxfisket	83,5	Tjärtakan	321	L Lövnäs	60,5
Trombälgen	373,1		128,9	Holmen	86,8
Rotnäs	293,6	Grunsbo	103,8	Dernäs	103,9
Torsbo	126,3	Svenningstakan	27,0	Brasmerud	54,5
Rösebo	148,4	Blekslätten	15,1	Långebo	182,8
Hästefjord	37,2	Björnerud	62,7	N Sivikan	197,5
Örnäs	6,3	S Flicksäter	82,7	S Sivikan	182
Öna	61,5	N Flicksäter	96		
St Kopperud	124,6	Ärberg	39,7	Summa:	3396,4
Transport	1459,0	Transport	2433,6		

Då enligt Professor Bergstrand tillväxten pr år kan beräknas till 160 kubikfot pr hektar skulle den årliga tillväxten bli 3.396 x 160 = 538.360 kubikfot eller 538360: 38.210 = 14.089 kubikmeter eller i runt tal nedåt 14.000 kubikmeters tillväxt pr år.

Att få lämna virket vid landsvägen utan vidare besvär och erhålla sig tillsänd likvid pr post skulle innebära den största lättnad. Man kunde då bli befriad från de svåra transporterna och för den erhållna valutan kunde man vid inköp av jordbruks- och hushållsförnödenheter gynna socknens affärsmän och därmed bidraga till skatteintäkter för kommunen. Alla tyngre förnödenheter levereras nu villigt med lastbilar och den tid som därigenom besparas kan användas till nyttigt och inbringande arbete hemma på gården.

Att Frändefors socken behöver så många vägar har sin grund i de stora vidsträckta landvinningarna, som uppkommo genom sänkning av sjön Hästefjorden under vilken alla delägare i företaget finago göra sitt yttersta för att med sina insatser rädda de stora värden som där var tillfinnandes och varav icke minst det allmänna fick sin stora andel. För att de stora odlingsmöjligheterna skulle kunna utnyttjas och de där uppkomna skördarnas produkter sändes ut i marknaden byggdes omkring fyra mil landsväg i Frändefors socken av jordägarna själva utan något som helst bidrag av det allmänna. Ävenså byggde Patronerna Koch över en halv mil landsväg vilket är lika med den väglängd som nu Valbo, Sundal, Nordal och Tössbo härader tillsamman med statsbidrag skulle bygga från Hasselbacken till Binäs. Detta var under de stora förhoppningarnas tid och då den enskilda offerviljan som fortsatte emot slutet på förra århundradet. Då sålunda efter några år enligt förslag av Major Palm väg från nuvarande poststationen i Lönnebergshage till Bohus läns gräns i riktning emot Uddevalla skulle byggas, måste gårdsägarna i Trombäljens rote förbinda sig att teckna penningbidrag från lägre belopp upp till 25 kr samt karl- och hästedagsverken i större och mindre antal. Detta för att Frändefors socken skulle gå in på att ställa sig som garant för vägens byggande sedan statsanslag med 2/3 av kostnadsförslaget erhållits. Dessa hårda villkor orsakade dessa hemmansägare en flera gånger större kostnad än den, som skulle komma på deras del vid en anläggning av väg från Lelångebanan å delen från Valbo härads gräns till Binäs även om den skulle byggas av det nuvarande distriktet vilket icke torde bli förhållandet. Den del av Uddevallavägen som utgöres av sträckan från Kärserud till Bohusläns gräns trafikeras nu av vägfarande från hela östra Dalsland upp från Värmlandsgränsen, då dessa söka sig ned till Uddevalla och västkusten, och ha vi alltså rättvisligen att räkna på en återtjänst och välvilja vid behandlingen av det nu aktuella vägföretaget, som redan efter första undersökningen blev godkänt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Det förhållandet, att Uddevalla med hjälp av två järnvägar och tre landsvägar av klass ett och sex meters bredd helt har inringat södra Valbo härad och i fortsättningen än vidare söker lägga under sig hela västra Dalsland såsom sitt affärsområde varslar om att länsfrågan tid för tid rycker allt närmare. Vad detta skulle betyda för vår provins och vår nuvarande residensstad Vänersborg är här icke platsen att utreda. Skall Uddevalla i fortsättningen vara en mellanhand för västra Dalsland, så blir de smulor allt mindre, som kommer att tillfalla staden Vänersborg.

Angående Valbo härads vägstämmas beslut att för sin del avstå ifrågavarande vägförslag må det sägas ifrån, att detta var ett majoritetens missbruk ovärdigt offentligt valda förtroendemän som enligt vanlig rättsuppfattning skall se till allas rätt och inte blott på sin egen förmenta fördel som var ett lätt avslöjat Färgelandaintresse, ett intresse som kan fråntagas samhället. Detta ligger nämligen inte så nära, Vänersborg som Hjärtsäter till vilken station å Lelångebanan den nu stora vägomläggningen Dykällan – Hakerud – Bodane – Rådanefors och Ö Stigen nu är riktad.

Vi vädja alltså till stämmans välvilja och erinra om, att vi aldrig har motsatt oss något vägföretag, det må nu ha varit i vilken del av Sundals härad som helst och att ingenstädes i hela vägdistriktet finnes ett så stort avstånd från väg till väg där stor genomgångstrafik är att påräkna. Att icke ens halva kostnaden kommer på vägdistrikt förbättrar ju saken.

Vi anhålla vördsamt att vägstämman beviljar företagets.

Anders Andersson Granhöjd S Binäs Frändefors.

Föreslagen vägomläggningen från Binäs till Nättjebacka.

Med anledning av brev från ingenjör Hallman däri han meddelar att hans nya uträkning av kostnaden för nämnda väganläggningen sig sålunda:

För	Valbo härad förut	150.500 kr	nu	126.000 kr	en minskning med	24.500 kr
	Sundals	100.500 kr	”	86.000 kr	”	14.500 kr
	Summa kronor	251.000 kr	”	212.000 kr	”	39.000 kr

Vilja vi intressenter av företaget vädja till länsstyrelsen och Vänersborgs stad och utbedja oss den hjälp, som är nödvändig för att få till stånd ett beslut om vägens byggande. Som känt är den sammansättning vägstämmorna nu ha icke inställda på att gynna ytterkanterna, av distrikten. I Sundals härad ha vi sex si socknar och den östra delen av Frändefors, som i Valbovägen fruktar en trafikled vilken kommer att tillföra Vänersborgs torg, produkter av alla slag med därav följande konkurrens och konsekvenser. Valbo härads vägstämma är inställt på att göra Färgelanda stationssamhälle till en centralplats och den vill rätta sin vägpolitik därefter. Vi har således knappast någon utsikt att få detta vägföretag beviljat. En lagändring om vägstämmornas sammansättning kommer väl i sinom tid, men det nya rösttillskottet blir icke tillfyllest. Vi ha en förhoppning att, om stämman finner Landshövdingen och Länsstyrelsen nitiska för väganläggningen, denna heller beviljar än utsätter sig för ett åläggande. Vi har sålunda tänkt att, då vägstyrelsen fått direktiv att upptaga frågan via stämman, vi skola yrka på att det vanliga tillvägagångssättet, att samtliga sockenombud beser vägstakningen, följes. Skulle då denna avfatta ett avstyrkande utlåtande och den därpå följande vägstämman avslå framställningen är vårt sista hopp att Länsstyrelsen med en vidare blick över förhållanden skall ålägga vägdistriktet att med statshjälp i vanlig ordning utföra nämnda väganläggning. Länsstyrelsen i Göteborg och Bohuslän har visat att denna nödfallsåtgärd kan och bör företagas.

Vänersborgs stad är, med den kännedom vi äger om förhållandena, den som har det största intresset utav, att detta vägföretag kommer till stånd, och då dessa myndigheter mycket väl vet hur svagt sundalsintres-

set i denna fråga är representerat, så bör dessa taga frågan om hand i all den utsträckning det är nödvändigt. Den av Vänersborgs stad utförda vägdelen Åbron -Lia är trots allt ett produktivt företag såsom en i alla tider bestående drivrem för stadens affärsrörelse, och vilken drivrem vårt vägdistrikt får underhålla fullgjord för sitt ändamål. Den, som med någon erfaren blick har rått nämnda väglinje under arbete, måste stå betänksam åt vilket håll han skall rikta sin kritik. Det som mest frapperar är de svåra bergskärningarna och mer den sällsynt svåra bergarten. På den svåra järnvägsövergången föll en gång vårt tidigare av Ingenjör Cronholm utförda vägförslag Rösebo – Hästefjord – Åbron – Lia (då över Älmeruds mosse) Därjämte må de från tändsticksfabriken utgående ovana arbetarnas produktioner bedömas mänskligt.

Då nu staden fått vägdelen Starkebo – Brasmeryr färdig och den andra delen Brasmeryr – Rösebo utan dess förskyllan redan är färdig och tagas i bruk så återstår den sista delen fram till Uddevalla – Lelångebanan den landsväg, som är tänkt förmedla trafiken från de tre socknarna i södra Valbo.

Det torde förstås av sig själv vilken fördel det skulle bli för Vänersborgs stad att endast 1.250 järnvägsledes eller 770 meter landsvägsledes norr om Bohuslänsgränsen komma i förbindelse med dessa vägar. Lelångebanan har en längd av 89,5 km därav 13 i Bohuslän. Alltså ligger 76,5 i Dalsland, Från denna bansträckas yttersta del till Vänersborg är det endast omkring en halvtimmas bussresa. Det måste vara en rättfärdighetssak, att då Älvsborgs läns landsting gjorde sin stora insats i Lelångebanans tillkomst, vår residensstad får sin del av det som järnvägens person- och godstrafik kan åvägabringa. Att Uddevallas intresse icke ens nöjer sig med att vara i besittning av Lelångebanans ändpunkt visas därav, att vederbörande vägdistrikt med för Bohuslän säreget hört statsbidrag nu ställer på entreprenad sista delen av den sex meter breda ytterst kraftigt skärvade vägen från Uddevalla till ovannämnda länsgräns och Torps socken. Därjämte omlägger man nu den för endast något år sedan väl anlagda vägen från Uddevalla över Havskuren till Dalslandsgränsen och Valbo Ryrs socken. Uddevallas tidningspress har genom korrespondenter å viktigare platser tagit hand om alla vägfrågor i Västra Dalsland som om det vore ett enda Uddevallaintresse, vilket det av lätt insedda skäl verkligen är. Uppefter Lelångebanan i lång utsträckning har man fria telefonsamtal, då Vänersborg icke går fritt ens till Uddevalla. Hotell uppefter Lelångebanan ligger under Uddevalla systembolag osv.
En viktig omständighet, som talar för en bil och bussväg från de tre södra socknarna i södra Valbo är, att dessa i sjukvårdshänseende äro lagda till Vänersborgs lasarettsdistrikt. Vid hastiga sjukdoms- eller olycksfall måste nu den nödställde först fraktas till en av Lelångebanans stationer och därifrån invänta ett ankommande tåg, vilka enligt tidtabellen icke så ofta på dagen och icke alls om natten. Framkomna till Uddevalla station måste den sjuke föras över till Vänersborgståget och framkommen till Vänersborg måste han föras i bil eller anskaffad bår till lasarettet, vilket allt tager tid och kan medföra fara för den sjukes liv eller i vissa fall fara vid för sen behandling. Genom en vägförbindelse med Vänersborg är möjligheten den att man kan hämta den sjuke i hans hem med bil, som på mindre än en timme kan hålla framför lasarettsmottagningens trappa. Den nu föreslagna vägen i Vänersborgslinjen å sträckan Binäs – Valbo härads gräns har efter den reviderade undersökningen en längd av 2.910 meter, således en kvartsmil plus 410 meter, vilken ifråga om det obetydligt underhållet är att beakta, samt för en anläggningskostnad av 86.000 kronor. Kostnaden pr 100 fyrk och det högre förslaget 100.500 och på sin tid 309.563 fyrk gav efter 75 procent statsanslag 8,11, 85 procent 4,86 Och 90 procent 3,24 kr. Ett senare fyrktal 286,336 gav respektive 8,87, 5,32 och 3,55. Då fyrktalen nu åter undergått förändring och kostnadsförslaget är sänkt med 145.000 kronor torde man förslagsvis kunna räkna med en engångskostnad av fem kronor pr 100 fyrk vilket fördelat lånevägen icke torde kunna räknas som betungande.

Sommar- och vintervägsunderhållet är beräknade med ledning av sammanlagda underhållskostnaderna i länet till 12,75 öre pr fyrk, vilket icke heller kan utgöra vägande skäl för vägfrågans fall.

Anders Andersson

Södra Binäs